

ТИ МОЖЕШ ДА РАЗБИРАШ БИБЛИЯТА!

***Историкът Лука:
Деяния***

БОБ ЪТЛИ
ПРОФЕСОР ПО ХЕРМЕНЕВТИКА
(ТЪЛКУВАНЕ НА БИБЛИЯТА)

*ПОРЕДИЦА УЧЕБНИ КОМЕНТАРИ
НОВ ЗАВЕТ, ТОМ 8*

MARSHALL, TEXAS: BIBLE LESSONS INTERNATIONAL
1997 (REVISED 2010)
www.BibleLessonsIntl.com

Copyright ©2012 by Bible Lessons International, Marshall, Texas (Revised 2010)
All rights reserved. No part of this book may be reproduced in any way or by any means
without the written permission of the publisher.

Bible Lessons International
P. O. Box 1289
Marshall, TX 75671-1289
1-800-785-1005

ISBN 978-1-892691-04-0

The primary biblical text used in this commentary is:
New American Standard Bible (Update 1995)
Copyright ©1960, 1962, 1963, 1968, 1971, 1972, 1973, 1975, 1977, 1995 by the
Lockman Foundation
P. O. Box 2279
La Habra, CA 90632-2279
Used by permission. All rights reserved.

The paragraph divisions and summary captions as well as selected phrases are from:

1. **The Greek New Testament**, Fourth Revised Edition. Copyright ©1993 Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart. Used by permission. All rights reserved
2. **NKJV** – The New King James Version, Copyright ©1979, 1980, 1982 by Thomas Nelson, Inc. Used by permission. All rights reserved.
3. **NRSV** – The New Revised Standard Version of the Bible, Copyright ©1989 by the Division of Christian Education of National Council of the Churches of Christ in the U. S. A. Used by permission. All rights reserved.
3. **TEV** – Today’s English Version is used by permission of the copyright owner, The American Bible Society, ©1966, 1971. Used by permission. All rights reserved.
4. **NJV** – The New Jerusalem Bible, copyright ©1990 by Darton, Longman & Todd, Ltd. and Doubleday, a division of Bantam Doubleday Dell Publishing Group, Inc. Used by permission. All rights reserved.

Библейските цитати в българското издание са взети от:

1. **РИБ** – Библия или Свещеното Писание на Стария и Новия завет, © 2000, 2001 Издателство „Верен” ЕООД, освен в случаите, където е отбелязано друго;
2. **РИ** – Библия или Свещеното Писание на Стария и Новия завет, Ревизирано издание (РИ), Българско библейско дружество, С., 2002;
3. **СП** – Новият завет: Съвременен превод, © 2000 World Bible Translation Center, Inc., използвано с разрешение;
4. **СИ** – Библия сиреч Книгите на Свещеното Писание на Ветхия и Новия завет, Св. синод на БПЦ, С., 1992.

СЪДЪРЖАНИЕ

Индекс на специалните понятия	iv
От автора: Как ще ви помогне този Учебен коментар?	vii
Ръководство за четене на Библията: В лично търсене на проверяемата истина	9
Съкращения в този коментар	17

КОМЕНТАР НА ДЕЯНИЯ

Въведение към Деяния	18
Деяния 1 гл.	27
Деяния 2 гл.	55
Деяния 3 гл.	97
Деяния 4 гл.	116
Деяния 5 гл.	137
Деяния 6 гл.	159
Деяния 7 гл.	170
Деяния 8 гл.	187
Деяния 9 гл.	201
Деяния 10 гл.	217
Деяния 11 гл.	231
Деяния 12 гл.	242
Деяния 13 гл.	253
Деяния 14 гл.	275
Деяния 15 гл.	287
Деяния 16 гл.	299
Деяния 17 гл.	313
Деяния 18 гл.	329
Деяния 19 гл.	340
Деяния 20 гл.	354
Деяния 21 гл.	369
Деяния 22 гл.	381
Деяния 23 гл.	391
Деяния 24 гл.	401
Деяния 25 гл.	408
Деяния 26 гл.	415
Деяния 27 гл.	429
Деяния 28 гл.	440
I приложение: Кратко описание на гръцките граматически термини	449
II приложение: Текст критика	458
III приложение: Старозаветен наратив	462
IV приложение: Речник	465
V приложение: Доктринална изповед	475

ИНДЕКС НА СПЕЦИАЛНИТЕ ПОНЯТИЯ В ДЕЯНИЯ

<i>Kerygma</i> на ранната църква, Въведение към Деяния	22
Възнесението, 1:2	29
Личността на Духа, 1:2	29
Явления на Исус след Възкресението, 1:3	31
Символични числа в Писанието, 1:3	32
Божие царство, 1:3	33
Имената на Бога, 1:6	36
Евангелските възгледи на автора, 1:8	41
Идването в облаци, 1:9	42
Имената на апостолите, 1:13	43
Юда Искариотски, 1:13	44
Жени, които придружават Исус и учениците Му, 1:14.....	45
Боговдъхновение, 1:16	47
Типология, 1:16	48
Числото дванайсет, 1:21	51
Сърцето, 1:24	53
Духът (<i>пнеума</i>) в Новия завет, 2:2.....	57
Огънят, 2:3	59
Отношението на Библията към алкохола, 2:13	63
<i>Kerygma</i> на ранната църква, 2:14	65
Този век и идващият век, 2:17	66
Жените в Библията, 2:15	67
Апокалиптична литература, 2:19	70
Второто идване, 2:20	71
Господнето име, 2:21	72
Исус Назарянинът, 2:22	74
Надеждата, 2:26.....	76
Къде са мъртвите?, 2:27	77
Месия, 2:31	80
Плът (<i>sarx</i>), 2:31	81
Троицата, 2:32	81
Бог, описан като човек (<i>антропоморфизъм</i>), 2:33	83
Покаяние, 2:38	86

Кръщение, 2:38	86
Монотеизъм, 2:39.....	88
Гръцки глаголи за спасението, 2:40	90
<i>Koinōnia</i> , 2:42	92
Избиране/предопределение и нуждата от богословски баланс, 2:47	94
Завет, 2:47	94
Милостиня, 3:2	99
Слава (<i>doxa</i>), 3:13	103
Понтий Пилат, 3:13	104
Светият, 3:14	105
Правдата, 3:14	106
Автор / начинател, 3:15	109
Вяра/доверие/упование (<i>Pistis, Pisteuō, Pistos</i>), 3:16	109
Садукеи, 4:1	118
Синедрион, 4:5	121
Крайъгълен камък, 4:11	124
Помазването в Библията, 4:27	129
Семейството на Ирод Велики, 4:27	130
Дързост (<i>Parrhēsia</i>), 4:29	132
Варнава, 4:36	135
Сатана, 5:3	139
Личностното зло, 5:3	140
Погребални практики, 5:6	142
Гръцки думи за изпитанието и техни конотации, 5:9	143
Църквата (<i>ekklesia</i>), 5:11	144
Демоничният свят (нечист дух), 5:16	147
Екзорсизъм, 5:16.....	148
Фарисеи, 5:34	154
Гамалиил, 5:34	155
Вяра/доверие/упование/вярност в Стария завет (אמן), 6:5	162
Датата на изхода, 7:18	168
Местонахождението на връх Синай, 7:30	178
Форма (<i>typos</i>), 7:43	181
Магии, 8:9.....	191
Устояване, 8:13	192
Светии, 9:13.....	206
Божият Син, 9:20	208

Освещението, 9:32	213
Покаянието в Стария завет, 9:35	214
Съдия, съд, справедливост (שׁוֹפֵט –) в Исаия, 10:42	228
Ръката (илюстрация от Езекил), 11:21	237
Новозаветно пророчество, 11:27	239
Застъпническа молитва, 12:5	245
Яков, Исусовият полубрат, 12:17	250
Боговдъхновение, 13:1	255
Просветление, 13:1	255
Постене, 13:2	257
Еврейският канон, 13:15	261
Обитатели на Палестина преди Израил, 13:19	263
Възгледът на Павел за Мойсеевия закон, 13:39	269
Изпращам (<i>Apostellō</i>), 14:4	278
Нуждата да устояваме, 14:22	283
Сила/Силванус, 15:22	295
Свободата и отговорността на християните, 15:29	299
Исус и Духът, 16:6-7	303
Град Коринт, 18:1	331
Литературата на Изтока, 19:10	344
Ангелите в писмата на Павел, 19:12	346
Изповед, 19:18	348
Пороци и добродетели в Новия завет, 20:19	360
Отстъпление (<i>aphistēmi</i>), 20:20	364
Градя / съграждам, 20:32	367
Волята (<i>thelēma</i>) на Бога, 21:14	373
Назарейският обрек, 21:24	377
Обреди за израз на скръб, 22:23	389
Книжници, 23:9	395
Проклятие (<i>anathema</i>), 23:14	397
Власт (<i>exousia</i>), 26:18	421
„Истината“ в писмата на Павел, 26:25	425
Остатъкът, три значения, 28:25-27	446

ОТ АВТОРА

КАК ЩЕ ВИ ПОМОГНЕ ТОЗИ УЧЕБЕН КОМЕНТАР?

Тълкуването на Библията е рационален и духовен процес, който се стреми да разбере древния вдъхновен свише писател по такъв начин, че посланието от Бога да стане понятно и приложимо в наше време.

Духовният процес е важен, но труден за определяне. Той включва искреност и откритост пред Бога. Необходим е глад (а) за Него, (б) за познаването Му и (в) за служение пред Него. Процесът включва молитва, изповед и готовност за житейска промяна. Неизменна роля в тълкуването има Духът, макар че си остава тайна защо искрени и духовни християни често разбират Библията по различен начин.

Рационалният процес се описва по-лесно. Трябва да сме последователни и да третираме текста справедливо, без да се влияем от лични или деноминационни пристрастия. Всеки от нас е исторически обусловен. Никой не е напълно обективен и неутрален. Този коментар предлага рационален процес с три тълкувателни принципа за предразсъдъците ни.

Първи принцип

Първият принцип е да отбележим историческата обстановка, в която е писана дадена книга, и конкретния исторически повод. Авторът ѝ е имал цел и основна мисъл. Текстът не може да носи за нас значение, каквото не е замисляно от древния вдъхновен свише автор. Неговото намерение е ключът, а не нашата историческа, емоционална, културна, личностна или деноминационна нужда. Приложението е неразривен спътник на тълкуването, но правилното тълкуване винаги го предхожда. Всеки библейски текст има едно единствено значение. Именно него авторът на текста е искал да предаде на съвременниците си чрез ръководството на Духа. Това значение може да има много различни приложения към различните култури и обстановки. Всички тези приложения следва да бъдат свързани с централната истина на автора. Затова настоящият Учебен коментар се стреми да даде въведение към всяка библейска книга.

Втори принцип

Вторият принцип е да се определят литературните единици. Всяка библейска книга е завършен документ. Тълкувателите нямат право да изолират един аспект на истината, изключвайки други. Затова ще се стремим да проумеем целта на цялата библейска книга, и то преди да тълкуваме нейните части. Една отделна единица – глава, абзац, стих – не може да носи значение, каквото липсва в цялостната книга. Тълкуването трябва да тръгва от дедуктивен подход на цялото към индуктивен подход на отделните части. Настоящият Учебен коментар цели да помага на студента да анализира структурата на всяка литературна единица по абзаци. Разделенията по стих, абзац и глава в нашите Библии не са боговдъхновени, но ни помагат да съзрем къде започва и завършва мисълта.

Тълкуването на ниво абзац (а не изречение, фраза или дума) е ключ към проникването в замисъла на библейския автор. Абзаците се основават на завършена мисъл, често наричана „тема” или „тематично изречение”. Всяка дума, фраза или изречение в абзаца се свързва с тази обща тема. Именно те я ограничават, разширяват, поясняват или оспорват. Истинският ключ към правилното тълкуване да се следи мисълта на автора абзац по абзац с помощта на литературните единици, съставляващи съответната библейска книга. Този Учебен коментар ще

подпомага студента в съпоставката на различни съвременни английски преводи на Библията. Те са подбрани, понеже следват няколко специфични теории на превода:

1. Гръцкият текст на *United Bible Society* е ревизираното IV издание (UBS⁴). Този текст е разделен на абзаци от съвременни учени.
2. Преводът *New King James Version* (NKJV) буквален словесен превод, основан на гръцките манускрипти, познати като *Textus Receptus*. Неговите разделения по абзаци са по-дълги от тези в други преводи. Именно по-голямата им дължина е полезна за студента при изследването на цялостни тематични единици.
3. Преводът *New Revised Standard Version* (NRSV) е модифициран буквален словесен превод. Той заема средна позиция между следващите два по-съвременни превода. Неговият подбор на абзаци е доста полезен за определянето на теми.
4. Преводът *Today's English Version* (TEV) е динамично еквивалентен превод на *United Bible Society*. Той се стреми да превежда Библията така, че един съвременен читател на английски да разбира значението на гръцкия текст. В евангелията абзаците се разделят според говорещия, а не според темата (подобно на NIV). За целите на интерпретацията това не носи особена полза. Струва си да отбележим, че UBS⁴ и TEV са дело на едно издателство, макар че абзаците им се различават.
5. Преводът *Йерусалим Bible* (JB) е динамично еквивалентен превод, основан на френската католическа традиция. Полезен е за съпоставка на разделянето на текстовете по абзаци от европейска гледна точка.
6. Текстът в цитатите е от осъвремененото издание на *New American Standard Bible* (NASB) от 1995 г. – буквален словесен превод. Настоящият Учебен коментар следва неговия подбор на разделяне по абзаци.

Трети принцип

Третият принцип е да четем Библията с помощта на различни преводи, за да обхванем възможно по-широк набор от значения (на семантично ниво), каквито има дадена библейска дума или израз. Често се случва дадено понятие на гръцки да може да се разбира по различни начини. Затова разнообразните преводи на Библията извежда на преден план тези варианти и ни помага да си обясним защо понякога в гръцките ръкописи се срещат различаващи се думи. Наличието на подобни разночетения не влияе на доктрината, а ни помага да се завърнем възможно най-близо до първоначалния текст, съставен от вдъхновения свихе автор.

Настоящият Учебен коментар предлага бърза схема, по която студентът може да проверява интерпретациите си. Тя не е замислена като дефинитивна норма, а по-скоро като информативно и предизвикващо размисли средство. Често наличието на други възможни интерпретации ни помага да не ставаме тесногръди, догматични и деноминационно едностранчиви. Тълкувателите следва да ползват по-широк набор от интерпретативни възможности, за да помнят колко смътно би могло да е понякога същинското значение на древните текстове. Шокиращо е колко малко съгласие съществува между християните, които твърдят, че Библията е техният единствен източник на истината.

Тези принципи са ми помагали да преодолявам голяма част от собствените ми исторически предразсъдъци, принуждавайки ме да се преборвам с древния текст. Надявам се те да се окажат полезни и за вас.

Боб Ътли

Източнотексаски баптистки университет

27 юни 1996 г.

РЪКОВОДСТВО ЗА ЧЕТЕНЕ НА БИБЛИЯТА

В ЛИЧНО ТЪРСЕНЕ НА ПРОВЕРЯЕМАТА ИСТИНА

Как можем да опознаем истината? Къде да я открием? Можем ли логически да я проверим? Има ли най-висш авторитет? Съществуват ли абсолютни, които ръководят нашия живот, нашия свят? Има ли животът смисъл? Защо сме тук? Накъде отиваме? Тези въпроси, задавани от всички разумни хора, притесняват човешкия разум още от началото на времето (Екл. 1:13-18; 3:9-11). Спомням си моето собствено търсене на смисъла. Повярвах в Христос още на ранна възраст най-вече заради свидетелството на значимите хора в семейството ми. С течение на времето обаче въпросите за самия мен и за света наоколо започнаха да назряват. Простите културни и религиозни клишета не докарваха смисъл в нещата, за които четях и които преживявах. Беше период на объркване, търсене, копнежи и често усещане за безпомощност пред лицето на суровия и безчувствен свят наоколо.

Мнозина твърдят, че имат отговори на тези висши житейски въпроси, но след известно изследване и размисление открих, че тези отговори се основават на (1) лични философии; (2) древни митове; (3) лични преживявания или (4) психологически проекции. Нуждая се от някаква степен на верификация, от някакво доказателство, от поне някаква рационалност, върху която да основавам миروгледа си и смисъла на живота си.

Всичко това откривам при изучаването на Библията. Започвам да търся доказателства за достоверността ѝ – и наистина ги намирам (1) в историческата меродавност на Библията, потвърдена от археологията; (2) в прецизността на старозаветните пророчества; (3) в единството на библейското послание, което е излагано над шестнайсет века и (4) в личните свидетелства на хората, чийто живот е бил трайно променен от досега с Библията. Като единна система на вярвания, християнството притежава способността да борава със сложните въпроси на човешкия живот. Това не само осигурява рационална рамка, но и практическият аспект на библейската вяра ми предоставя емоционална радост и стабилност.

Смятах, че съм открил интеграцията център на живота ми – Христос, какъвто го опознавам чрез Писанието. Но това разбиране е било само умствено, а освобождението – само емоционално. Но все още си спомням изненадата и шока, когато започна да ми просветва колко много различни интерпретации на тази книга се защитават, и то понякога дори в рамките на една и съща църква или мисловна традиция. Това откритие ме увери, че боговдъхновеността и достоверността на Библията са не край, а само началото. Как мога да потвърдя или да опровергая разнообразните противоречащи си интерпретации на всички онези трудни текстове в Писанието, излагани от богослови с твърдението, че Библията притежава висш авторитет и достоверност? (Евангелското християнство потвърждава, че Библията има авторитет, но е в разногласие за нейното значение!)

Тази задача постепенно се превърна в житейско предизвикателство за мен. Това щеше да стане моето трайно поклонническо пътешествие на вярата ми. Бях уверен, че вярата ми в Христос ми е донесла мир и радост. В същото време умът ми копнееше за абсолютни в контекста (1) на относителността из заобикалящата ме култура (постмодернизъм); (2) на догматизма на различните противоречащи си светогледи (религиите); (3) на деноминационната арогантност около мен. В търсенето си за валидни подходи към интерпретирането на древна литература с изненада откривах своите собствени исторически, културни, деноминационни и личностни пристрастия. Често четях Библията просто с цел да утвърждавам още повече собствените си възгледи. Използвах я като източник на догми, за да нападам околните, същевременно подсилвайки собствените си несигурности и недостатъци. И колко болезнено се оказа за мен това откритие!

Макар че никога няма да успея да постигна пълна обективност, има начин да стана по-добър читател на Библията. Мога да ограничавам собствените си предразсъдьци, като им давам определение и признавам наличието им. Все още не съм се освободил от тях, но поне се боря със слабостите си. Интерпретаторът често се оказва най-лошият враг на правилното четене!

Нека да изброя някои предварителни настройки, с чиято помощ подхождам към моето библейско изучаване, за да можем да ги изследваме заедно.

I. Предварителни настройки

- A. Вярвам, че Библията е единственото вдъхновено свише откровение на единствения истинен Бог. Затова тя трябва да се тълкува в светлината на намерението на първоначалния й Автор (Божият Дух), изложено чрез човешка длан в конкретна историческа обстановка.
- B. Вярвам, че Библията е написана с обща цел – за всички хора. Бог лично е предприел да говори на нас ясно в точен историко-културен контекст. Бог не желае да крие истината. Напротив, Той иска да я разбираме! Ето защо Библията трябва да се тълкува в светлината на нейната епоха, а не на нашата. Не е възможно Библията да носи за нас значение, каквото никога не е носела на първите си читатели или слушатели. Тя е разбираема с капацитета на средния човешки ум и използва обичайни човешки комуникативни форми и техники.
- C. Вярвам, че Библията има единно послание и предназначение. Тя не си противоречи, въпреки че съдържа трудни и непонятни текстове. Ето защо най-добрият интерпретатор на Библията е самата тя.
- D. Вярвам, че всеки текст (освен пророческите) има едно-единствено значение, основано на намерението на първоначалния вдъхновен свише писател. Макар че никога няма да можем да сме абсолютно сигурни в неговото оригинално намерение, множество индикатори ни подпомагат:
 - 1. жанрът (т.е. литературният стил), с който е изразено посланието;
 - 2. историческата обстановка и/или конкретен повод за написване;
 - 3. литературният контекст на цялата книга и на отделните й части;
 - 4. текстовата подредба (план) на литературните единици и връзката им към цялостното послание;
 - 5. конкретните граматически черти, с които се изразява посланието;
 - 6. думите, с които се излага посланието;
 - 7. паралелни текстове.

Изследването на всяка от тези области се превръща в цел на изследването на самия текст. Преди да поясня методологията на правилното четене на Библията, нека да изложим някои неправилни методики, които се използват днес, които водят до такова разнообразие на тълкувания и които трябва да избягваме.

II. Неправилни методики за четене на Библията

- A. Пренебрегване на буквалния контекст на библейската книга. Използване на всяко отделното изречение, фраза или дума като истинно твърдение, несвързано с намерението на автора. Ще го наричаме „пожелателно четене“ („proof-texting“).
- B. Пренебрегване на историческата обстановка на книгата и заменянето й с друга обстановка, която не се подкрепя от текста.
- C. Пренебрегване на историческата обстановка на книгата и четенето й като сутрешен вестник, писан само за съвременния отделен християнин.
- D. Пренебрегване на историческата обстановка на книгата чрез алегорично четене на текста като някакво философско или богословско послание, несвързано с проблемите на първите читатели или намерението на автора.
- E. Пренебрегване на оригиналното послание чрез подмяна с наша собствена богословска система, усвоена доктрина или съвременна проблематика, несвързана с целта и посланието на автора. С такъв подход човек често се стреми да използва Библията, за да докаже правотата си. Тук ще го наричаме „читателски прочит“ (т.е. интерпретация според онова значение, което текстът носи за мен самия). Във всяка една човешка комуникация могат да се открият поне три свързани помежду си компонента:

В миналото е имало различни техники на четене, фокусиращи се върху един или друг от горните компоненти. Ала за да можем истински да подчертаем уникалната боговдъхновеност на Библията, е нужна друга диаграма:

Истината е, че и трите компонента следва да се включват в процеса на интерпретация. За целите на верификацията моят процес на тълкуване ще се фокусира върху първите два компонента – намерението на автора и писаният текст. Вероятно причината за това е защото реагирам на различни злоупотреби, на които съм бил свидетел, (а) когато текстът се чете прекалено алегорично или прекалено „духовно“ или (б) когато има „читателски прочит“ (т.е. тълкуване според онова значение, което текстът носи за мен самия). На веки един етап е възможно да се получи изкривяване. Затова винаги трябва да проверяваме своите мотиви, предразсъдъци, техники и приложения. Ала как можем да ги проверяваме, ако не разполагаме с никакви граници на интерпретациите, с никакви ограничения, с никакви критерии? Ето тук идва намерението на автора и текстовата структура. Те ми предоставят някакви критерии за ограничаване на обхвата на възможните валидни интерпретации.

В светлината на гореописаните неправилни техники на четене какво можем да кажем за възможните подходи към правилно четене и интерпретиране на Библията, които биха ни дали някаква степен на верификация и състоятелност?

III. Възможни правилни подходи към четенето на Библията

Тук няма да се спирам на отделните техники на тълкуване на различни конкретни жанрове, а по-скоро ще разгледам общите херменевтични принципи, валидни за всички видове библейски текст. За онези, които искат да се поровят още как да четат Библията според различните жанрове в нея, препоръчвам книгата *How To Read The Bible For All Its Worth*, с автори Gordon Fee и Douglas Stuart (Zondervan).

При моята методология читателят най-напред позволява на Светия Дух да осветли библейския текст посредством четири цикъла на личен прочит. Така Духът, текстът и читателят излизат на първо място в процеса. Освен това така читателят се застрахова срещу нежелани въздействия от коментаторите. Често се казва: „Словото хвърля доста светлина върху коментарите.“ Тази поговорка цели не да обезцени стойността на съпътстващите коментари, а по-скоро да посочи кога и къде им е мястото.

Трябва да можем да подкрепяме интерпретациите си с помощта на самия текст. Пет области предлагат поне ограничена верификация:

1. за оригиналния автор:
 - a. историческата обстановка
 - b. литературният контекст
2. изборът на оригиналния автор:
 - a. граматически структури (синтаксис)
 - b. употреба на съвременни думи
 - c. жанр
3. нашето разбиране на:
 - a. съответните паралелни пасажии
 - b. връзката между доктрините (парадокс)

Трябва да можем да излагаме мотивите и логиката на интерпретациите си. Библията е нашият единствен източник на вяра и практики. За жалост, често вярващите не постигат съгласие какво точно твърди тя. Четирите цикъла на прочит целят да предоставят няколко интерпретативни ползи:

A. Първи цикъл на прочит

1. Прочетете книгата на един дъх. После я прочетете в друг превод, по възможност от друга преводаческа теория:
 - a. буквално словесен превод (NKJV, NASB, NRSV)
 - b. динамично еквивалентен превод (TEV, JB)
 - c. перифразиран превод (Living Bible, Amplified Bible)
2. Търсете централната цел на целия откъс. Определете темата.
3. Очертайте (по възможност) отделна литературна единица – глава, абзац или изречение, – която ясно изразява централната тема.
4. Определете доминиращия жанр.
 - a. в Стария завет:
 - (1) еврейски наратив
 - (2) еврейска поезия (литература на мъдростта, псалм)
 - (3) еврейско пророчество (проза, поезия)
 - (4) законови кодекси
 - b. в Новия завет:
 - (1) наративи (евангелията, Деяния)
 - (2) притчи (евангелията)
 - (3) писма/послания
 - (4) апокалиптична литература

B. Втори цикъл на прочит

1. Прочетете цялата книга наново, опитвайки се да идентифицирате кои са основните теми и подтеми.
2. Очертайте основните теми и накратко опишете съдържанието им в сбитя форма.
3. Съпоставете това, до което сте достигнали, с налични пособия.

C. Трети цикъл на прочит

1. Прочетете цялата книга наново, стремейки се да си съставите представа за историческата обстановка и специфичния повод за написването на библейската книга.
2. Избройте историческите препратки, които се споменават:
 - a. за автора
 - b. за датата
 - c. за получателите
 - d. за повода на написване

- e. за аспектите на културната обстановка за целта на написването
 - f. за препратките към исторически фигури и местности
3. Разширете плана си до ниво абзаци за конкретния откъс, който ще интерпретирате. Винаги определяйте и очертавайте литературната единица. Тя може да обхваща няколко глави или абзаци. Това ще ви помага да следвате логиката на втора и подредбата на текста.
 4. Проверявайте историческата обстановка с помощта на наръчници.

D. Четвърти цикъл на прочит

1. Прочетете пак конкретната литературна единица в различни преводи.
 - a. буквално словесен превод (NKJV, NASB, NRSV)
 - b. динамично еквивалентен превод (TEV, JB)
 - c. перифразиран превод (Living Bible, Amplified Bible)
2. Търсете литературни или граматически структури
 - a. повтарящи се изрази (т.е. Ефес. 1:6,12,13)
 - b. повтарящи се грам. структури (т.е. Римл. 8:31)
 - c. контрастиращи концепции
3. Избройте следните неща:
 - a. значими понятия
 - b. необичайни понятия
 - c. важни граматически структури
 - d. особено трудни думи, фрази и изречения
4. Търсете паралелни пасаж
 - a. Изберете най-ясния пасаж за поучаване по темата, използвайки:
 - (1) книги по „систематично богословие”
 - (2) Библии с препратки в текста
 - (3) конкорданс
 - b. Потърсете в текста евентуална „парадоксна двойка” по темата ви. Често библейската истина се представя в диалектична двойка със съпътстващо я твърдение. Много деноминационни караници идват от пожелателно четене на половинчато възприемане на подобна двойка. Цялото Писание е боговдъхновено и затова трябва да търсим пълното му послание, за да си гарантираме библейски баланс в интерпретацията.
 - c. Търсете паралелни текстове в рамките на същата книга, на същия автор или на същия жанр. Библията е най-добрият интерпретатор на самата себе си, понеже има един и същ автор – Светият Дух.
5. Използвайте помощни пособия, за да сверявате своите наблюдения за историческата обстановка и повода на написване.
 - a. с учебни Библии
 - b. с библейски енциклопедии, наръчници и речници
 - c. с уводи към библейските книги
 - d. с библейски коментари (едва на този етап в изучаването ви нека наличните коментари да подпомогнат и да коригират изводите, до които сте достигнали.)

IV. Приложение на библейската интерпретация

След като сме преминали всички горни стъпки, стигаме до приложението. Отделили сте време да разберете текста в първоначалния му контекст. Сега трябва да го приложите към своя живот, в своята култура. Когато говоря за авторитета на Библията, имам предвид „разбиране на онова, което оригиналният автор е казвал на съвременниците си, и прилагането на тази истина днес”.

Приложението трябва да следва интерпретацията на авторското намерение както във време, така и в логика. Не можем да прилагаме библейски текст към нашето съвремие, докато не сме

проверили какво е било значението му в онова време! Библейският текст не би следвало да носи значение, каквото не е имал никога!

Вашият подробен план на ниво абзаци (от Трети цикъл на прочит) ще бъде ваш спътник. Приложението трябва да се прави на ниво абзаци, но не и на ниво думи. Думите носят значение единствено в своя контекст; фразите носят значение единствено в своя контекст; и изреченията носят значение единствено в своя контекст. Единственият боговдъновен човек в целия интерпретативен процес е първоначалният автор на текста. Ние можем само да следваме неговото ръководство под просветлението на Светия Дух. Но просветлението не е боговдъновение. За да твърдим „тъй рече Господ“, трябва да се придържаме към намерението на автора. Приложението трябва да се свързва конкретно с основната насока в развитието на мисълта в текста, в съответната литературна единица и в съответния абзац.

Не позволявайте на съвременните си проблеми да тълкуват Библията! Нека тя сама да говори! За тази цел извличайте основните принципи на текста. Това е възможно само когато самият текст подкрепя даден принцип. За съжаление, твърде често нашите принципи са си именно „наши“ принципи – а не принципи на самия текст!

При приложението на Библията е важно да помним (освен за пророчествата), че за конкретния библейски текст е валидно едно единствено вярно значение. Това значение се свързва с оригиналното намерение на автора, с което той е адресирал дадена критична ситуация или нужда в своето съвремие. Много възможни приложения могат да се извличат от едно и също текстуално значение. Възможно е приложението да се основава на нуждите на читателя, но задължително трябва да се основава на авторското значение.

V. Духовният аспект на интерпретирането

Дотук се спрях на логическия и текстуалния процес при интерпретирането и прилагането на текста. Нека сега накратко да обсъдим и духовния аспект на целия процес. Ето списък с няколко принципа, които са ми особено полезни:

- A. Молете се за помощта на Духа (вж. I Кор. 1:26-2:16).
- B. Молете се за лична прошка и за очистване от съзнателните грехове (вж. I Йоан 1:9).
- C. Молете се за по-силен копнеж да познавате Бога (вж. Пс. 19:7-14; 42:1 и сл.; 119:1 и сл.).
- D. Незабавно прилагайте в живота си всяко откритие.
- E. Поддържайте смирен и любознателен дух.

Трудно е да поддържаме равновесие между логическия процес и духовното водителство на Светия Дух. Следните цитати ми помагат да го откривам:

- A. от Джеймс Сайър (James W. Sire, *Scripture Twisting*, стр. 17-18):

„Просветлението идва до ума на Божиите хора – а не само до духовния елит. В библейското християнство не съществува класа от *гуру* учители. Няма *илюминати*, няма специални хора, чрез които единствено може да идва интерпретирането. И макар Светият Дух дава особени дарби на мъдрост, познание и духовно проникновение, Той не назначава съответните обдарени християни да се превръщат в единствените авторитетни тълкуватели на Неговото Слово. Всеки един от неговите хора самостоятелно има отговорност да се изучава, да отсява и да изготвя преценката си с помощта на Библията, която остава висш авторитет дори и за онези хора, на които Бог е раздал специални умения. И така, твърдението ми до този момент гласи, че Библията е единственото истинно Божие откровение към хората, че тя е наш висш авторитет по всички теми в нея самата и че тя не е някаква скрита мистерия, а може да се разбира от обикновените хора във всяка една култура.”

- B. от Киркегор, цитиран в Bernard Ramm, *Protestant Biblical Interpretation* (стр. 75):
Според Киркегор граматическото, лексикалното и историческото изследване на Библията е необходимо и предхожда истинното четене на Библията: „Да четеш Библията *като*

Божие Слово, означава да я четеш със сърцето си в уста, застанал на пръсти, с нетърпеливо очакване, в диалог с Бога. Да четеш Библията безразсъдно или безгрижно, или академично, или професионално, не означава да я четеш като Божие Слово. Когато човек я чете като любовно писмо се чете, тогава наистина я чете като Слово на Бога.”

- С. от Х. Раули (H. H. Rowley, *The Relevance of the Bible*, стр. 19):
- „Не само интелектуалното разбиране на Библията, а пълноценното може да усвои всичките ѝ богатства. Тя не презира това разбиране, понеже тя е основата на всяко пълноценно разбиране. Ала този процес трябва да доведе до проумяване на духовните съкровища в тази книга, ако изобщо искаме да имаме някакво пълно разбиране. А за такова духовно проумяване е необходимо нещо повече от интелектуална бдителност. Духовните неща се разбират по духовен начин, а изследователят на Библията трябва да е настроен да приема, да е жаден да вкуси как Бог разкрива Себе си, ако изобщо желае да отиде отвъд научното изследване в дълбините на богатото наследство на тази най-велика от всички книга.”

VI. Методът на настоящия Учебен коментар

Учебният коментар е предназначен да помага на библейския студент в интерпретативните процедури по следните начини:

- А. Кратък исторически преглед въвежда всяка книга. След като извършите Прочита на трети цикъл, следва да се запознаете и с тази информация.
- В. Наблюденията върху контекста се намират в началото на всяка глава. Те ще ви помагат да си изградите представа как се структурират отделните литературни единици.
- С. В началото на всяка глава или основна литературна единица се излагат разделенията по абзац и описателните заглавия от няколко съвременни превода:
1. The United Bible Society Greek text, fourth edition revised (UBS⁴)
 2. The New American Standard Bible, 1995 Update (NASB)
 3. The New King James Version (NKJV)
 4. The New Revised Standard Version (NRSV)
 5. Today's English Version (TEV)
 6. The Йерусалим Bible (JB)

Разделенията по абзаци не са боговдъхновени. Те следва да се извеждат от контекста. Чрез съпоставката на няколко съвременни превода, основани на различни преводачески подходи и богословски мирогледи, ще можем да анализираме предполагаемата структура на авторската мисъл. Всеки абзац има една основна мисъл. Тя се нарича „тематично изречение” или „централна идея на текста”. Тази основна мисъл е ключът към правилното историческо и граматическо тълкуване. Човек никога не трябва да тълкува, да проповядва или да поучава върху текст, който е по-малък от един абзац! Също така не забравяйте, че всеки абзац е свързан с околните абзаци. Ето защо е важно да си изградим и план на цялото послание на ниво абзаци. Необходимо е също така да проследяваме потокът на логическата мисъл на автора върху адресираната тема.

- Д. Тълкувателните бележки на Боб проследяват стиховете един по един. Този подход ни принуждава да следим мисълта на автора. Бележките предоставят информация от няколко сфери:
1. литературен контекст;
 2. историко-културни забележки;
 3. граматическа информация;
 4. словесни изследвания;
 5. свързани паралелни пасажки.

- E. На определени места в коментара давам цитати от американската версия на Библията *New American Standard Version* (1995 update). Те понякога ще се допълват и от цитати от други съвременни преводи:
1. *The New King James Version* (NKJV), който следва текстуалната традиция на ръкописите на „Textus Receptus.”
 2. *The New Revised Standard Version* (NRSV), който е буквална ревизия, подготвена върху *Revised Standard Version* от Националния съвет на църквите в САЩ.
 3. *The Today's English Version* (TEV), който е динамично еквивалентен превод, подготвен от Американската библейска общност.
 4. *The New Йерусалим Bible* (NJB), който е английски превод, основан на френската католическа традиция, следвайки подхода на динамично еквивалентните преводи.
- F. За всички онези, които не четат гръцки език, съпоставянето между няколкото английски превода може да помогне при откриването на следните проблеми в теста:
1. различия между оригиналните манускрипти;
 2. алтернативни словесни значения;
 3. граматически трудности в текста и в структурата;
 4. неясни текстове.
- Въпреки че не могат да разрешат тези проблеми, английските преводи поне могат да ни дадат насока къде е необходимо да отделим време и старание за по-задълбочено изследване.
- G. В края на всяка глава са предоставени актуални въпроси за обсъждане, чиято цел е да насочат вниманието към ключовите интерпретативни проблеми в съответната глава.

СЪКРАЩЕНИЯ В ТОЗИ КОМЕНТАР

AB	Anchor Bible Commentaries, ed. William Foxwell Albright and David Noel Freedman
ABD	Anchor Bible Dictionary (6 vols.), ed. David Noel Freedman
AKOT	Analytical Key to the Old Testament by John Joseph Owens
ANET	Ancient Near Eastern Texts, James B. Pritchard
BAGD	A Greek-English Lexicon of the New Testament and Early Christian Literature, Walter Bauer, 2nd edition by F. W. Gingrich and Fredrick Danker
BDB	A Hebrew and English Lexicon of the Old Testament by F. Brown, S. R. Driver and A. Briggs
BHS	Biblia Hebraica Stuttgartensia, GBS, 1997
DSS	Dead Sea Scrolls
IDB	The Interpreter's Dictionary of the Bible (4 vols.), ed. George A. Buttrick
ISBE	International Standard Bible Encyclopedia (5 vols.), ed. James Orr
JB	Jerusalem Bible
JPSOA	The Holy Scriptures According to the Masoretic Text: A New Translation (The Jewish Publication Society of America)
KB	The Hebrew and Aramaic Lexicon of the Old Testament by Ludwig Koehler and Walter Baumgartner
LAM	The Holy Bible From Ancient Eastern Manuscripts (the Peshitta) by George M. Lamsa
LXX	Septuagint (Greek-English) by Zondervan, 1970
MOF	New Translation of the Bible by James Moffatt
MT	Masoretic Hebrew Text
NAB	New American Bible Text
NASB	New American Standard Bible
NEB	New English Bible
NET	NET Bible: New English Translation, Second Beta Edition
NIDNTT	New International Dictionary of New Testament Theology (4 vols.), by Colin Brown
NIDOTTE	New International Dictionary of Old Testament Theology and Exegesis (5 vols.), ed. Willem A. VanGemeren
NRSV	New Revised Standard Bible
NIV	New International Version
NJB	New Jerusalem Bible OTPG Old Testament Parsing Guide by Todd S. Beall, William A. Banks and Colin Smith REB Revised English Bible
RSV	Revised Standard Version
SEPT	The Septuagint (Greek-English) by Zondervan, 1970
TCNT	The Twentieth Century New Testament
TEV	Today's English Version from United Bible Societies
YLT	Young's Literal Translation of the Holy Bible by Robert Young
ZPBE	Zondervan Pictorial Bible Encyclopedia (5 vols.), ed. Merrill C. Tenney

ВЪВЕДЕНИЕ КЪМ КОМЕНТАРА ВЪРХУ ДЕЯНИЯ

УВОДНИ НАБЛЮДЕНИЯ

- А. Книгата Деяния на апостолите осигурява ценна връзка между описанията за живота на Исус (в евангелията) и последвалите пояснения, проповеди и приложения от страна на учениците на Неговите действия и думи на страниците на новозаветните послания.
- В. Ранната църква развива и използва в широко обръщение два вида новозаветни текстове: (1) четирите евангелия (т.нар. *Евангелие*); и (2) посланията на Павел (т.нар. *Апостол*). Заради ранните христологични ереси от II век обаче стойността на книгата Деяния на апостолите бързо става очевидна. Книгата представя съдържанието и предназначението на апостолските проповеди (т.нар. *керигма*) и удивителните резултати от разпространението на благата вест.
- С. Историческата точност на книгата Деяния се акцентира и потвърждава от съвременните археологически открития. Например това е особено очевидно при анализ на прецизността на титлите на римските държавни служители:
1. *stratego*i – вж. 16:20,22,35-36 (също срещано наименование за управителите на храма в Лука 22:4,52; Деяния 4:1; 5:24-26);
 2. *politarchas* – вж. 17:6,8; както и *prōtō* – вж. 28:7 (вж. също А. N. Sherwin-White, *Roman Society and Roman Law in the New Testament*).

Лука описва напрежението в рамките на ранната църква и дори публичния конфликт между Павел и Варнава (вж. Деяния 15:39). Това говори за честност, балансираност и задълбочено историко-богословско изследване при написването на книгата.

- Д. Заглавието на книгата има леки различия в съответните древни ръкописи на гръцки език:
1. Манускрипт κ (Синайски), Тертулиан, Дидим и Евсевий просто използват думата „Деяния“ (също както ASV, NIV и други).
 2. Манускрипти В (Ватикански), D (Bezae) в подзаглавие, Иринеи, Тертулиан, Киприан и Атанасий използват наименованието „Деяния на апостолите“ (също както KJV, RSV, NEB и др.)
 3. Манускрипти А² (първа редакция на Александрийски), Е, G и Йоан Златоуст предпочитат да наричат книгата „Деяния на светите апостоли“.

Възможно е гръцките думи *praxeis*, *praxis* („дела, действия, поведение, практики“) да съответстват на древен близкоизточен литературен жанр, при който се прави описание на битието на някоя известна и влиятелна фигура (в случая – на Йоан, Петър, Стефан, Филип, Павел). Най-вероятно в оригиналния си вид книгата изобщо не е имала наименование.

- Е. В Деяния има две ясно различими текстуални традиции. По-кратката е Александрийската (MSS P⁴⁵, P⁷⁴, κ , A, B, C). От друга страна Западната група ръкописи (P²⁹, P³⁸, P⁴⁸ and D) сякаш включват много повече подробности. Несигурно е дали те са дело на първоначалния автор или впоследствие са били добавяни от различни преписвачи въз основа на ранните църковни традиции. Повечето изследователи на текста смятат, че западните ръкописи съдържат по-късни добавки. Ето някои основания за това:
1. Те сякаш изглеждат или се опитват да коригират някои необичайни или трудни изрази.
 2. Добавят допълнителни подробности.
 3. Добавят конкретни изрази, за да подчертаят, че Исус е Помазаникът.

4. Ранните християнски автори от първите три века не цитират подобни добавени текстове (вж. изследването на F. F. Bruce, *Acts: Greek Text*, pp. 69-80).

За по-задълбочено изследване препоръчвам: Bruce M. Metzger, *A Textual Commentary on the Greek New Testament*, United Bible Societies, pp. 259-272.

Поради огромния брой подобни по-късни добавки настоящият коментар няма да се занимава с всички видове текстови вариации. Ако даден вариант има особено значение за тълкуването на текста, тогава и само тогава той ще получава внимание в този коментар.

АВТОР

- А. Книгата е анонимна, но има силни аргументи в полза на това, че авторът ѝ е Лука.
1. Уникалните и изненадващи пасажи с местоимението „ние“ (16:10-17 при второто мисионерско пътуване към Филипи; 20:5-15; 21:1-18 в края на третото мисионерско пътуване и 27:1-28:16, когато Павел е изпратен като затворник в Рим) категорично говорят за авторството на Лука.
 2. Връзката между третото евангелие и книгата Деяния е очевидна при съпоставка на Лука 1:1-4 и Деяния 1:1-2.
 3. Лука като лекар с езически произход се споменава като спътник на Павел в Колосяни 4:10-14, Филемон 24 ст. и II Тимотей 4:11. Лука е единственият езичник, който пише текстове в Новия завет.
 4. Единодушно ранните църковни отци възприемат именно Лука като автор.
 - a. Мураториевият фрагмент (ок. 180-200 г. сл. Хр.) от Рим съдържа препратка, че книгата е „съставена от лекаря Лука“.
 - b. В съчиненията на Иринея Лионски. (130-200 г. сл. Хр.)
 - c. В съчиненията на Климент Александрийски (156-215 г. сл. Хр.)
 - d. В съчиненията на Тертулиан (160-200 г. сл. Хр.)
 - e. В съчиненията на Ориген (185-254 г. сл. Хр.)
 5. Вътрешните свидетелства като стил и речник (и най-вече употребата на медицински понятия) говорят за авторство на Лука (вж. изследванията на сър Уилям Рамзи и Адолф фон Харнак.
- В. За фигурата на Лука разполагаме с три източника на информация.
1. Трите текста в Новия завет (Колосяни 4:10-14, Филемон 24 ст. и II Тимотей 4:11), както и самата книга Деяния на апостолите.
 2. Предговорът Анти-Маркион (от II век) към Евангелието от Лука (ок. 160-180 г. сл. Хр.)
 3. Ранноцърковният историк Евсевий Кесарийски пише в своята *Църковна история* 3:4: „Лука, който по раса е родом от Антиохия, а по професия е лекар, след като се сприятели повече с Павел и по-малко с останалите апостоли, ни остави примери за онези изцеления на души, на които е бил свидетел, в своите две боговдъхновени книги – Евангелието и Деянията на апостолите.“
 4. Ето как изглежда един сглобен от горните препратки образ на Лука:
 - a. езичник (изброен заедно с Епафрас и Димас сред нееврейските сподвижници на апостол Павел в Колосяни 4:12-14);
 - b. родом или от Антиохия Сирийска (според предговора Анти-Маркион към Лука), или от македонския град Филипи (според сър Уилям Рамзи в коментар върху Деяния 16:19);
 - c. лекар (ср. с Колосяни 4:14) или най-малкото високо ерудирана личност;
 - d. обръща се към Христос в зряла възраст по някое време след основаването на църквата в Антиохия Сирийска (според предговора Анти-Маркион);
 - e. спътник на Павел в пътуванията (според пасажите „ние“ в Деяния);
 - f. неженен;
 - g. автор на третото евангелие и на Деяния (заради сходния увод, стил и речник);
 - h. умира на 84-годишна възраст в гр. Беотия, Централна Гърция.

- C. Аргументи против авторството на Лука
1. При проповедта на хълма Марс в Атина апостол Павел прибягва до гръцки категории и понятия с цел да намери някаква обща база за разговор с местните философи (вж. Деяния 17 гл.). От друга страна обаче в Посланието до римляните 1-2 глава изглежда сякаш същият Павел смята, че всеки опит за намиране на „обща база“ (като природата или вътрешният нравствен коректив у човека) е безсмислен.
 2. Проповедите и изявленията на Павел в книгата Деяния го обрисуват като еврейски християнин, който възприема Мойсей изключително сериозно. От друга страна обаче в посланията си Павел обрисова Закона като проблематичен и отминаващ.
 3. Проповедите на Павел в Деяния не съдържат онзи есхатологичен фокус, който виждаме в неговите ранни послания (като например I и II Солунци).
 4. Съпоставката на понятия, стилове и акценти в текста е интересно начинание, но в никакъв случай не може да бъде основен аргумент. Когато същите критерии се прилагат към евангелията, виждаме как в Матей, Марк и Лука има много различен начин на говорене у Исус, отколкото в Йоан. Много малко изследователи обаче ще използват това като аргумент, че не става дума за същия Исус.
- D. При обсъждането на авторството на Лука е ценно да отбележим и още едно наблюдение. Според мнозина изследователи (като напр. С. С. Тори) при съчиняването на първите 15 глави от книгата Лука е използвал предимно арамейски документи (или устни предания). Ако това е вярно, тогава се оказва, че Лука е по-скоро редактор, отколкото автор на тези първи 15 глави. Дори и при по-късните проповеди на Павел авторът ни предлага по-скоро обобщение и преразказ, отколкото дословно цитиране. Ето защо изборът на източници от страна на Лука е не по-малко важна тема за изследване от въпроса за неговото авторство.

ДАТА

- A. Съществуват немалко дискусии и несъгласия относно времето на написване на Деяния. Самите събития обаче се простират от периода около 30 до 63 г. сл. Хр. (Павел е освободен от затвор в Рим някъде през средата на шейсетте години. Според историците той е екзекутиран от император Нерон най-вероятно по време на гоненията през 65 г. сл. Хр.)
- B. Ако се приеме за аргумент апологетичният характер на книгата по отношение на римските власти, тогава датирането може да се припише или (а) на периода преди 64 г. сл. Хр. (когато започват гоненията от Нерон срещу християните в Рим); или (б) на годините след юдейското въстание през 66-73 г. сл. Хр.
- C. Ако приемем за аргумент, че Евангелието на Лука е писано преди Деяния на апостолите, тогава датата за написване на евангелието ще окаже влияние и върху датата за съчиняването на Деяния. След като падането на Йерусалим през управлението на император Тит през 70 г. сл. Хр. е предсказано (вж. Лука 21 гл.), но не е описано в евангелието, следователно първото повествование би трябвало да се датира някъде преди 70 г. сл. Хр., а второто – малко след това.
- D. Ако внезапното прекъсване на книгата (докато Павел е все още затворник в Рим) се приеме за аргумент, тогава би следвало да датираме написването някъде по време на първото арестуване на апостола в Рим – тоест около 58-63 г. сл. Хр.
- E. За основа може да послужат и някои безспорни исторически дати на събития, описани в книгата:
1. повсеместният глад през управлението на Клавдий (11:28; около 44-48 г. сл. Хр.);
 2. смъртта на Ирод Агрипа I (12:20-24; през пролетта на 44 г. сл. Хр.);
 3. проконсулството на Сергей Павел (13:7; назначен през 53 г. сл. Хр.);

4. прогонването на евреите от Рим при Клавдий (18:2, около 49 г. сл. Хр.);
5. проконсулството на Галион (18:12, около 51-52 г. сл. Хр.);
6. проконсулството на Феликс (23:26; 24:27, около 52-56 г. сл. Хр.);
7. смяната на Феликс с Фест (24:27, около 57-60 г. сл. Хр.);
8. назначените от Рим юдейски управници
 - a. прокуратори
 - (1) Понтий Пилат (26-36 г. сл. Хр.);
 - (2) Марселус (36-37 г. сл. Хр.);
 - (3) Марулус (37-41 г. сл. Хр.).
 - b. През 41 г. сл. Хр. контролът от страна на Рим се променя и вместо прокуратори вече се назначават имперски наместници. Римският император Клавдий назначава Ирод Агрипа I през 41 г. сл. Хр.
 - c. След смъртта на Ирод Агрипа I през 44 г. сл. Хр. отново се възстановява позицията на прокураторите. Те продължават да се редуват чак до 66 г. сл. Хр.
 - (1) Антоний Феликс
 - (2) Порций Фест

ЦЕЛ НА НАПИСВАНЕТО И СТРУКТУРА

- A. Една от целите на книгата Деяния е да документиращ бързото разрастване на последователите на Исус от движение с еврейски корени към глобално служение; от заключената горна стаичка до двореца на самия император.
1. Този географски модел следва Деяния 1:8, което е Великото поръчение (ср. с Мат. 28:19-20).
 2. Това географско разрастване се изразява в няколко отношения:
 - a. Чрез ключови градове и прекосяване на държавни граници. В книгата Деяния се споменават 32 държави, 54 града и 9 средиземноморски острова. Ключовите градове в описанието са Йерусалим, Антиохия и Рим (вж. Деяния 9:15).
 - b. Чрез ключови личности. Книгата едва ли не може да се раздели на две части – служението на Петър и служението на Павел. Споменават се имената на цели 95 души, но ключовите са Петър, Стефан, Филип, Варнава, Яков и Павел.
 - c. В книгата Деяния се редуват неколкостранно две или три литературни форми. Всички те сякаш изразяват съзнателен стремеж от страна на автора да придаде някаква структура:

(1) обобщаващи фрази	(2) описания на растеж	(3) числа
1:1-6:7 (в Йерусалим)	2:47	2:41
6:8 – 9:31 (в Палестина)	5:14	4:4
9:32 – 12:24 (към Антиохия)	6:7	5:14
12:25 – 15:5 (към Мала Азия)	9:31	6:7
16:6 – 19:20 (към Гърция)	12:24	9:31
19:21 – 28:31 (към Рим)	16:5	11:21,24
	19:20	12:24
		14:1
		19:20
- B. Книгата Деяния очевидно е свързана с многобройните погрешни разбирания, които са битували по онова време относно смъртта на Исус заради предателство. Очевидно Лука пише до езичници читатели (въпросният Теофил дори може да е римски високопоставен служител). Той цитира (1) речи на Петър, на Стефан и на Павел, за да онагледя кроежите на юдеите и да подчертае (2) положителното отношение на римските власти спрямо християнската вяра. По този начин той иска да убеди римляните, че нямат повод да се притесняват от движението на Исусовите последователи.
1. речи на водещи християни
 - a. на Петър, 2:14-40; 3:12-26; 4:8-12; 10:34-43

- b. на Стефан, 7:1-53
 - c. на Павел, 13:10-42; 17:22-31; 20:17-25; 21:40-22:21; 23:1-6; 24:10-21; 26:1-29
2. контакти с представители на римската власт
- a. Понтий Пилат, Лука 23:13-25
 - b. Сергей Павел, Деяния 13:7,12
 - c. градските управници във Филипи, Деяния 16:35-40
 - d. Галион, Деяния 18:12-17
 - e. управителите на Ефес, Деяния 19:23-41 (и особено 31 ст.)
 - f. Клавдий Лисий, Деяния 23:29
 - g. Феликс, Деяния 24 гл.
 - h. Порций Фест, Деяния 24 гл.
 - i. Агрипа II, Деяния 26 гл. (и особено 32 ст.)
 - j. Поплий, Деяния 28:7-10
3. Ако съпоставим проповедите на Петър с тези на Павел, неизменно ще стигнем до извода, че Павел не е бил иноватор, а по-скоро верен прогласител на апостолските евангелски истини. Ако изобщо някой от тях имитира другия, това е по-скоро в обратна посока (вж. I Петър, където апостол Петър заимства фрази и думи от Павел). *Керигмата* е единна!
- C. Лука не само защитава християнската вяра пред римските власти, но и също така защитава Павел пред езическата църква. Павел многократно понася критики било от юдейски групи (като например юдаизаторите при галатяните или „сврѣх апостолите“ във II Коринтяни 10-13 гл.), било от елинистични групи (като гностиците сред колосяните и ефесяните). Лука подчертава колко вярно и правилно е учението на Павел, като последователно разкрива неговото сърце и неговото богословие чрез пътуванията и проповедите му.
- D. Въпреки че Деяния не е замислена като доктринална книга, тя все пак представя пред нас някои основни елементи от ранните проповеди на апостолите, които Чарлз Х. Дод нарича „керигма“ (т.е. същностните истини за фигурата на Исус). Това е безценен източник на информация какво са мислели онези първи християни по отношение на най-основните елементи на евангелието във връзка със смъртта и възкресението на Исус.

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: *KERYGMA* на РАННАТА ЦЪРКВА

- A. Божиите обещания в Стария завет сега се изпълняват чрез идването на Исус Месията (Деяния 2:30; 3:19,24; 10:43; 26:6-7,22; Римл. 1:2-4; I Тим. 3:16; Евр. 1:1-2; I Петър 1:10-12; II Петър 1:18-19).
- B. Исус е помазан като Месия от Бога при кръщението си (Деяния 10:38).
- C. Исус започва служението си в Галилея веднага след като се кръщава (Деяния 10:37).
- D. Неговото служение е белязано от извършване на добри и велики дела чрез силата на Бога (Марк 10:45; Деяния 2:22; 10:38).
- E. Месия бива разпънат според вечното Божие намерение (Марк 10:45; Йоан 3:16; Деяния 2:23; 3:13-15,18; 4:11; 10:39; 26:23; Римл. 8:34; I Кор. 1:17-18; 15:3; Гал. 1:4; Евр. 1:3; I Петър 1:2,19; 3:18; I Йоан 4:10).
- F. Той е възкресен от мъртвите и се явява на учениците си (Деяния 2:24,31-32; 3:15,26; 10:40-41; 17:31; 26:23; Римл. 8:34; 10:9; I Кор. 15:4-7,12 и сл.; I Сол. 1:10; I Тим. 3:16; I Петър 1:2; 3:18,21).
- G. Възнеса се и му се дава името „Господ“ (Деяния 2:25-29,33-36; 3:13; 10:36; Римл. 8:34; 10:9; I Тим. 3:16; Евр. 1:3; I Петър 3:22).
- H. Дава Светия Дух, за да се сформира новата общност на Бога (Деяния 1:8; 2:14-18,38-39; 10:44-47; I Петър 1:12).

- I. Ще дойде отново за съд и за възстановяване на всички неща (Деяния 3:20-21; 10:42; 17:31; I Кор. 15:20-28; I Сол. 1:10).
- J. Всички, които чуят това послание, трябва да се покаят и да се кръстят (Деяния 2:21,38; 3:19; 10:43,47-48; 17:30; 26:20; Римл. 1:17; 10:9; I Петър 3:21).

Тази схема служи като основа за прогласяването на посланието на ранната църква, макар че различни автори из Новия завет може да прескачат част от нея или да поставят акцент върху друга част в проповедите си. Цялото Евангелие на Марк плътно следва Петровата последователност на новозаветната *керигма*. Марк традиционно се приема като съставител на Петровите беседи, изнасяни в Рим, комплектовайки ги под формата на евангелие. По-късно и Матей, и Лука следват същата структура.

- E. В своя коментар върху книгата Деяния на апостолите Франк Стаг (Frank Stag, *The Book of Acts, the Early Struggle for an Unhindered Gospel*) посочва, че според него намерението на автора е най-вече да очертае движението на посланието за Исус (евангелието) от строго националистически настроения юдаизъм към универсална вест за всички хора. Коментарът на Стаг се концентрира преди всичко върху целта на Лука за написване. Добро обобщение и стойностен анализ на различните теории можете да прочетете на 1-8 страници. Самият автор предпочита да концентрира вниманието си върху израза „без никой да му забранява“ (28:31) като доста необичаен завършек за книга. Според него именно тук е разковничето за акцента на Лука – че благовестието за Христос някак си съумява да преодолява абсолютно всяка граница.
- F. Въпреки че личността на Светия Дух се споменава повече от 50 пъти в книгата, това не е описание на „деянията на Светия Дух“. В цели единайсет глави от повествованието Той изобщо не се споменава. Най-често присъствието Му се среща в първата половина на книгата, където Лука цитира други източници (вероятно първоначално написани на арамейски език). Нямаме основания да твърдим, че книгата Деяния е за Духа така, както евангелията са за Исус! Като изтъквам това, нямам за цел да омаловажа ролята на Светия Дух. По-скоро искам да повдигна предупреждение срещу склонността да изграждаме богословие за личността на Светия Дух най-вече или ексклузивно от книгата Деяния на апостолите.
- G. Предназначението на книгата не е да преподава доктрини (по този въпрос вж. коментара Fee and Stuart, *How to Read the Bible for All Its Worth*, pp. 94-112). Да изграждаме богословски разбирания от нечие обръщение, описано в Деяния на апостолите, е неправилен подход и е обречен на провал. Последователността и елементите на човешкото обръщение към Бога са различни от едни към други текстове в книгата. Тогава кое от всички тези описания би следвало да е нормативно? Когато търсим доктринална помощ, нека да се обръщаме към посланията.

Интересно е обаче как някои изследователи (като например Ханс Концелман) отбелязват, че Лука целенасочено преориентира напрегнатите есхатологични очаквания на ранните вярващи от Първи век към по-умерено и търпеливо служение в очакване на една по-късна *Parousia*. Царството на Бога е тук, в сила, сега. То очевидно променя живота на хората. Така основният фокус се насочва върху църквата, която функционира тук и сега, а не толкова върху есхатологичната надежда.

- H. Друга възможна цел за написване на книгата Деяния може да се открие в съпоставка с Римляни 9-11 глави. Защо юдеите отхвърлят юдейския Месия, а Църквата става предимно езическа по състав? На няколко места в книгата Деяния ясно се провъзгласява глобалната природа на богатата вест. Исус изпраща последователите си по целия свят (вж. 1:8). Юдеите Го отхвърлят, но пък езичниците откликват на поканата Му. Така Неговото послание достига чак до Рим.

Възможно Лука да е възнамерявал да изтъкне как юдейското християнство (чрез Петър) и езическото християнство (чрез Павел) спокойно могат да съществуват и да растат заедно! Между тях няма съревнование, а по-скоро синхронизирано усилие за разпространение на благовестието по цял свят.

- I. По отношение на целта на книгата съм склонен да се съглася с Ф. Ф. Брюс (F. F. Bruce, *New International Commentary*, p. 18), че след като Лука и Деяния първоначално може би са представлявали един общ том, тогава предговорът към първата книга (Лука 1:1-4) всъщност следва да се приема за въведение и към двете. Макар и да не е бил очевиден на всички описани събития, Лука внимателно ги изследва и педантично ги подрежда в своя собствена историкографска, литературна и богословска схема.

Следователно както в евангелието, така и в повествованието на Деяния авторът се стреми да покаже историческата действителност и богословската достоверност (вж. Лука 1:4) както на Исус, така и на Църквата. Възможно е основният фокус на Деяния да е темата за изпълнението („без някой да му забранява“ – последните думи на книгата в 28:31). Тази тема се подчертава от употребата на няколко ключови думи и изрази (вж. Walter L. Liefeld, *Interpreting the Book of Acts*, pp. 23-24). Евангелието не е никакъв остатъчен ефект, нито План Б, нито нещо новоизмислено. То винаги е представлявало Божият предопределен план за спасение на света (вж. Деяния 2:23; 3:18; 4:28; 13:29).

ЖАНР

- A. За Новия завет книгата Деяния играе същата роля, каквато са книгите от Исус Навиев до IV Царе за Стария завет – *историческо повествование* (вж. Приложение III). Библейският исторически нарратив действително поставя акцент върху фактите, но основният му фокус не е върху хронологията или върху изчерпателното описание на събитията. Той по-скоро подбира определени случки и прояви, които хвърлят светлина върху въпроси като кой е Бог, кои сме ние, как да оправим отношенията си с Бога и как Бог очаква да водим живота си занапред.
- B. Проблемът при тълкуването на библейско повествование се състои в това, че авторите не казват в текста (1) какво е намерението им; (2) каква е основната истина; или (3) по какъв начин да разбираме записаните неща. Читателят би трябвало самостоятелно да си задава следните въпроси:
1. Защо въпросната случка е била описана?
 2. По какъв начин тя се свързва с предишни текстове?
 3. Каква е централната богословска истина тук?
 4. Има ли особена роля и значение за литературния контекст? (Какви събития има преди нея и след нея? Говори ли се за тази случка на други места?)
 5. Колко голям е контекстът? (В определени случаи някои по-значими повествувателни текстове може да формират дадена богословска тема.)
- C. Историческото повествование не би трябвало да е единственият източник за дадена доктрина. Често пъти се записват неща, които са по-скоро изключение за основната цел на автора. Историческият нарратив може да илюстрира истини, които са записани на други места в Библията. Само защото се е случило дадено нещо не означава, че такава е Божията воля за всички вярващи хора през всички епохи (напр. самоубийство, полигамия, свещена война, докосване на змии и т.н.).
- D. Най-доброто кратко изложение на това, как да тълкуваме историческото повествование в Библията съм срещал в книгата Gordon Fee and Douglas Stuart, *How to Read the Bible For All Its Worth*, pp. 78-93, 94-112.

БИБЛИОГРАФИЯ ЗА ИСТОРИЧЕСКОТО ПОВЕСТВОВАНИЕ

Съвременните християнски автори напоследък публикуваха няколко нови книги относно мястото на книгата Деяния в нения контекст от Първи век. Подобен вид изследвания са изключително ценни за цялостното тълкуване на Новия завет. Ето една такава поредица книги под редакцията на Брус М. Минтер.

- A. Bruce M. Minter, ed. *The Book of Acts in Its Ancient Literary Setting*
- B. Bruce M. Minter, ed. *The Book of Acts in Its Graeco-Roman Setting*
- C. Bruce M. Minter, ed. *The Book of Acts and Paul in Roman Custody*
- D. Bruce M. Minter, ed. *The Book of the Acts in Its Palestinian Setting*
- E. Bruce M. Minter, ed. *The Book of Acts in Its Diaspora Setting*
- F. Bruce M. Minter, ed. *The Book of Acts in Its Theological Setting*

Препоръчвам също така следните заглавия:

1. A. N. Sherwin-White, *Roman Society and Roman Law in the New Testament*
2. Paul Barnett, *Jesus and the Rise of Early Christianity*
3. James S. Jeffers, *The Greco-Roman World*

ПЪРВИ ЦИКЪЛ НА ПРОЧИТ (вж. стр. viii)

Този коментар е само ръководство за изучаване. Това означава, че вие сами носите отговорност за начина, по който тълкувате Библията. Всеки от нас трябва да ходи в светлината, която му е дадена. Приоритет при интерпретацията сте самият вие, вашата Библия и Светият Дух. Не бива да прехвърляте тази отговорност на който и да е коментатор.

Прочетете цялата библейска книга на един дъх. Посочете централната тема на книгата със свои собствени думи.

1. Тема на цялата книга
2. Тип литература (жанр)

ВТОРИ ЦИКЪЛ НА ПРОЧИТ (вж. РЪКОВОДСТВО ЗА ЧЕТЕНЕ НА БИБЛИЯТА, 9 стр.)

Този коментар е само ръководство за изучаване. Това означава, че вие сами носите отговорност за начина, по който тълкувате Библията. Всеки от нас трябва да ходи в светлината, която му е дадена. Приоритет при интерпретацията сте самият вие, вашата Библия и Светият Дух. Не бива да прехвърляте тази отговорност на който и да е коментатор.

Отново прочетете цялата библейска книга на един дъх. Очертайте основните тематични единици и ги озаглавете с по едно изречение.

1. Тема на първата литературна единица:
2. Тема на втората литературна единица:
3. Тема на третата литературна единица:
4. Тема на четвъртата литературна единица:
5. И т.н.

Деяния 1 гл.

РАЗДЕЛЕНИЯ ПО АБЗАЦИ В СЪВРЕМЕННИТЕ ПРЕВОДИ*

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Обещанието на Светия Дух	Пролог	Въведение; Възкръсналият Христос	Въведение	Пролог
1:1-5	1:1-3	1:1-5	1:1-5	1:1-5
	Светият Дух е обещан			
Възнесението на Исус	1:4-8	Възнесението	Исус е взет на небето	Възнесението
1:6-11		1:6-11	1;6	1:6-8
	Исус се възнася на небето		1:7-9	
	1:9-11			1:9-11
			1:10-11	
Изборът на заместник на Юда	Молитвената сбирка в Горната стая	Събирането на Дванадесетте	Заместникът на Юда	Групата на апостолите
1:12-14	1:12-14	1:12-14	1:12-14	1:12-14
	Избран е Матия			Юда е заменен
1:15-26	1:15-26	1:15-26	1:15-17	1:15-20
			1:18-19	
			1:20	
			1:21-22 1:23-26	1:21-22 1:23-26

ТРЕТИ ЦИКЪЛ НА ПРОЧИТ (вж. стр. viii)

ПРОСЛЕДЯВАНЕ НА АВТОРСКОТО НАМЕРЕНИЕ НА НИВО АБЗАЦИ

Този коментар е само ръководство за изучаване. Това означава, че вие сами носите отговорност за начина, по който тълкувате Библията. Всеки от нас трябва да ходи в светлината, която му е дадена. Приоритет при интерпретацията сте самият вие, вашата Библия и Светият Дух. Не бива да прехвърляте тази отговорност на който и да е коментатор.

Прочетете главата на един дъх. Определете темите. Съпоставете вашето тематично разделение с петте съвременни превода по-горе. Разделянето на абзаци не е вдъхновено от Бога, но е ключово за проследяването на авторското намерение. А именно това е в сърцевината на интерпретирането. Всеки абзац има една единствена тема.¹

¹ Макар да не са вдъхновени от Бога, разделенията по абзаци ще ни помогнат да проследяваме намерението на автора. Всеки съвременен превод е направил свое разделение. Абзацът има централна тема, истина или мисъл. Различните библейски преводи предават тази тема по различен начин. Докато четете текста, си задавайте въпроса кой превод пасва най-добре на начина, по който вие разбирате делението на темата.

Във всяка глава трябва най-напред да прочетете Библията и да се опитате сами да обособите нейните абзаци и теми. После съпоставяте вашето деление с това на съвременните преводи. Едва когато човек проникне в намерението на първоначалния автор, следвайки неговата логика и изложение, ще може и истински да започне да разбира Библията. Вдъхновен от Бога е само първоначалният автор. Читателят няма право да променя или да модифицира посланието. Библейските читатели имат отговорност да прилагат вдъхновената истина в своя живот.

1. Първи абзац
2. Втори абзац
3. Трети абзац
4. И т.н.

ИЗСЛЕДВАНЕ НА ДУМИ И ИЗРАЗИ

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД *РИБ* – Деяния 1:1-5

1 Първата книга написах, о, Теофиле, за всичко, което Исус вършеше и учеше, откакто започна, 2 до деня, когато се възнесе, след като даде чрез Светия Дух заповеди на апостолите, които беше избрал, 3 на които и представи Себе Си жив след страданието Си с много верни доказателства, като им се явяваше в продължение на четиридесет дни и говореше за Божието царство. 4 И като се събираше с тях, им поръча да не напускат Ерусалим, а да чакат обещанието от Отца, за което, каза Той, чухте от Мен. 5 Защото Йоан кръщаваше с вода, а вие ще бъдете кръстени със Свети Дух не след много дни.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД *NASB (UPDATED)* – 1:1-5

1The first account I composed, Theophilus, about all that Jesus began to do and teach, 2until the day when He was taken up to heaven, after He had by the Holy Spirit given orders to the apostles whom He had chosen. 3To these He also presented Himself alive after His suffering, by many convincing proofs, appearing to them over a period of forty days and speaking of the things concerning the kingdom of God. 4Gathering them together, He commanded them not to leave Jerusalem, but to wait for what the Father had promised, “Which”, He said, “you heard of from Me; 5for John baptized with water, but you will be baptized with the Holy Spirit not many days from now.”.

1:1 „Първата книга написах” Това е МИНАЛО СВЪРШЕНО ВРЕМЕ, ВЪЗВРАТЕН ЗАЛОГ, ИЗЯВИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ. Буквално, „аз я направих”. Лука е очевидният автор, както на евангелието от Лука, така и на Деяния на апостолите (сравни Лука 1:1-4 и Деяния 1:1-2). В гръцкия език понятието „том”, преведено като „книга” се отнася до историческо повествование. В техническо отношение (т.е., в класическия гръцки) се има предвид един от поне три тома. Възможно е необичайният завършек на Деяния да се обяснява с намерението на Лука да напише трети том. Някои даже спекулират, че онова, което наричаме пастирски послания (I Тимотей, II Тимотей и Тит), може да са писани от Лука.

- **„Теофил”** Това име е съставено от думите (1) Бог (*Theos*) и (2) братска любов (*philos*). Може да бъде преведено като „Боголюб”, „приятел на Бога”, или „обичан от Бога”.

Възможно е титлата „почтени” в Лука 1:3 да е почетно название за римски държавен служител (вж. Деяния 23:26; 24:3; 26:25), вероятно използвана за римските кавалеристи. Може би Теофил е буквалният получател на написаното и преписва, и разпространява двете книги на Лука. Църковната традиция го определя като Т. Флавий Клеменс, братовчед на Домициан (24-96 г. сл. Хр.).

- **„Всичко, което Исус вършеше”** Тези думи касаят евангелието от Лука. Изненадващо е, че Лука използва „всичко”, защото неговото евангелие (подобно на всички синоптични евангелия), е много селективно относно описанието на Исусовия живот и учение.

1:2 „до деня, когато се възнесе” Това е споменато в Лука 24:51. Вж. **Специалното понятие** по-долу:

Всички технически понятия и съкращения са обяснени в I, II и III приложение.

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: ВЪЗНЕСЕНИЕТО

- A. Доказателство за възкресението
1. Петдесет дни по-късно на Петдесетница възкресението става ключова тема в проповедта на апостол Петър (вж. Деяния 2 гл.). Повярват хиляди, които чуват тази проповед в града, където става възкресението!
 2. Животът на учениците се променя радикално от обезсърчение (те не очакват възкресение) към дързост и даже мъченичество.
- B. Значение на възкресението
1. Показва, че Исус е този, за когото се представя (вж. Мат. 12:38-40 – предсказанието за смъртта и възкресението)
 2. Бог показва Своето одобрение на Исусовия живот, учение и заместническа смърт! (вж. Римл. 4:25)
 3. Дава ни обещание, което касае всички християни (т.е. възкресенски тела, вж. I КОРИНТИЯНИ 15 гл.)
- C. Исус Сам предсказва, че ще възкръсне от мъртвите
1. Мат. 12:38-40; 16:21; 17:9,22, 23; 20:18-19; 26:32; 27:63;
 2. Марк 8:31; 9:1-10, 31; 14:28,58;
 3. Лука 9:22-27;
 4. Йоан 2:19-22; 12:34; 14-16 гл.
- D. За допълнително изследване
1. *Evidence That Demands a Verdict* by Josh McDowell
 2. *Who Moved the Stone?* by Frank Morrison
 3. *The Zondervan Pictorial Encyclopedia of the Bible*, „Resurrection”, „Resurrection of Jesus Christ”
 4. *Systematic Theology* by L. Berkhof, pp. 346, 720.

■ „Той даде чрез Светия Дух” Вж. Специалното понятие по-долу.

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: ЛИЧНОСТТА НА ДУХА

A. В Стария завет „Духът на Бога” (*ruach*) е сила, която осъществява Божията цел, но няма намек, че се касае за личност (СЗ монотеизъм). Обаче, в НЗ е документиран личният характер и индивидуалност на Светия Дух:

1. Той може да бъде похулен (вж. Мат. 12:31; Марк 3:29)
2. Той поучава (вж. Лука 12:12; Йоан 14:26)
3. Той свидетелства (вж. Йоан 15:26)
4. Той изобличава и насочва (вж. Йоан 16:7-15)
5. Той е наречен „кой” (*hos*) (вж. Ефес. 1:14)
6. Той може да бъде наскърбен (вж. Ефес. 4:30)
7. Той може да бъде угасен (вж. I Сол. 5:19)

B. Текстовете за Троицата също говорят за три личности.

1. Мат. 28:19
2. II Кор. 13:14
3. I Петър 1:2

C. Духът е свързан с човешката дейност.

1. Деяния 15:28
2. Римл. 8:26
3. I Кор. 12:11
4. Ефес. 4:30

В самото начало на Деяния е изтъкната ролята на Духа. Петдесетница не е началото на работата на Духа, а само една нова глава. Исус винаги е бил изпълнен с Духа. Неговото кръщение не е начало на работата на Духа, а една нова глава. Лука подготвя църквата за една нова глава на ефективно служение. Исус продължава да е фокусът, Духът все още е ефективната сила, а целта е любовта и милостта на Отца да възстановят всички човеци по образа на Бога!

■ „даде заповеди” Отнася се за информацията в евангелието от Лука 24:44-49, в Мат. 28:18-20, и в Деяния 1:8.

■ „заповеди” Глаголът е в МИНАЛО СВЪРШЕНО ВРЕМЕ, ВЪЗВРАТЕН ЗАЛОГ (депонентно) ПРИЧАСТИЕ. Някои учени смятат, че се има предвид 1:8 (вж. Мат. 28:19-20; Лука 24:45-47 или Лука 24:49). Църквата трябва да успее в постигането на две цели:

1. Благовестие и Христоподобна зрялост; всеки вярващ трябва да чака Божията сила и подготовка, за да постигне тези цели.
2. Други смятат, че се касае за „чакане в Ерусалим за сила и изпълване с Духа (вж. ст. 4; Лука 24:49).

■ „апостолите” Вж. таблицата ИМЕНАТА НА АПОСТОЛИТЕ към 1:13.

■ „които беше избрал” „Избран” (*eklegō*, МИНАЛО СВЪРШЕНО ВРЕМЕ, ВЪЗВРАТЕН ЗАЛОГ, ИЗЯВИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ) се използва в два смисъла. В СЗ обикновено се касае за служение, а не за спасение, но в НЗ се използва във връзка с духовно спасение. В случая изглежда са налице и двете идеи (вж. Лука 6:13).

1:3 „На които и представи Себе Си жив” Сигурно става дума за трите появявания на Исус в Горната стая пред цялата група от ученици в три последователни недели, но може да се отнася и до други случаи (вж. I Кор. 15:5-8). Възкресението на Исус е съществено за истинността на евангелието (вж. 2:24,32; 3:15,26; 4:10; 5:35; 10:40; 13:30,33,34,37; 17:31; и особено I Кор. 15:12-19,20).

По-долу следва таблица за следвъзкресенските появи на Исус от Пол Барнет, *Исус и възникването на ранното християнство* (Paul Barnett, *Jesus and the Rise of Early Christianity*, p. 185):

Йоан	Матей	Лука	I Коринтяни
<i>Явление в Ерусалим</i>			
Мария (Йоан 20:15)	жени (Мат. 28:9)	Симон (Лука 24:34) двама към Емаус (Лука 24:15) ученици (Лука 24:36)	Кифа (I Кор. 15:5) дванайсетте (I Кор. 15:5)
10 ученици (Йоан 20:19)			
11 ученици (Йоан 20:26)			
<i>Явления в Галилея</i>			
седем ученици (Йоан 21:1)	учениците (Мат. 28:16-20)		500+ вярващи (I Кор. 15:6; вероятно и Мат. 28:16-20)
<i>Явление в Ерусалим</i>			
		Възнесението (Лука 24:50-51)	всички апостоли (I Кор. 15:7)

NASB, NRSV,
 NIV „чрез много убедителни доказателства”
 NKJV „чрез много безпогрешни доказателства”
 TEV „много пъти по начини, които доказваха без съмнение
 NJB „чрез много доказателства”

Думата *tekmērion* е използвана само на това място в НЗ. Добро обсъждане на понятията, използвани в гръцката литература има в *Речника на гръцкия нов завет*, на Малдонант Милиган, стр. 628, където думата се превежда като „демонстративно доказателство.” Същото понятие е използвано в Мъдрост Соломонова 5:11; 19:3 и в III Макавеи 3:24.

- „след страданието Си” Еврейските вярващи много трудно приемат този аспект от благовестието (вж. I Кор. 1:23). Страданието на Месията е споменато в СЗ (вж. Бит. 3:15; Псалом 22; Исая 53; Зах. 10:12; и бележката в Лука 24:45-47). Това е голямо богословско потвърждение на апостолското проповядване (*керигма*; вж. **Специалното понятие** към 2:14).

Лука често използва **ДЕЯТЕЛЕН ИНФИНИТИВ НА МИНАЛО СВЪРШЕНО ВРЕМЕ** на глагола *paschō* (страдам), за да опише Христовото разпятие (вж. Лука 9:22; 17:25; 22:15; 24:26,46; Деяния 1:3; 3:18; 9:16; 17:3). Лука може би заимства това от евангелието на Марк (вж. 8:31).

- „Като им се явяваше” Разполагаме с десет или единадесет разказа за следвъзкресенските появи на Исус, записани в Новия завет. Това обаче са само представителни извадки, а не пълен списък. Очевидно е, че в този период от време Исус идва и си отива, без да се задържа в някоя от споменатите групи.

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: ЯВЛЕНИЯ НА ИСУС СЛЕД ВЪЗКРЕСЕНИЕТО

Исус се показва пред различни хора след Възкресението си. Целта Му е да ги увери, че е жив, за да им помогне да преодолеят съмненията си:

1. пред жените край гробницата, Матей 28:9
2. пред единайсетте ученици, Матей 28:16
3. лично пред Симон Петър, Лука 24:34
4. пред двама мъже, Лука 24:15
5. пред учениците, Лука 24:36
6. пред Мария Магдалина, Йоан 20:15
7. пред десетима ученици, Йоан 20:19
8. пред единайсетте ученици, Йоан 20:26
9. пред седем от учениците, Йоан 21:1
10. пред Кифа (Петър), I Коринтяни 15:5
11. пред дванайсетте (апостоли), I Коринтяни 15:5
12. пред 500 братя, I Коринтяни 15:6 (Матей 28:16-17)
13. пред Яков (негов брат по плът), I Коринтяни 15:7
14. пред всички апостоли, I Коринтяни 15:7
15. пред Савел, I Коринтяни 15:8 (Деяния 9 гл.)

Очевидно някои от тези текстове се отнасят за едно и също явяване на Исус. Определено Той е искал те да са наясно, че е жив!

- „четиридесет дни” Това е старозаветен идиом за дълъг неопределен период от време, по-дълъг от лунния цикъл. Тук е свързан с периода между ежегодните еврейски празници Пасха и Петдесетница (който е петдесет дни). Лука е единственият източник на информация. Тъй като датата на възнесението не е основният въпрос (дори не се споменава от християнските автори до четвърти век след Христа), така че споменаването на тази цифра вероятно има друга цел. Може да

е свързано с Мойсей на планината Синай, Израил в пустинята, изкушаването на Исус от дявола или не знаем точно какво, но е очевидно, че самата дата не е от значение.

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: СИМВОЛИЧНИ ЧИСЛА В ПИСАНИЕТО

А. Определени числа служат не само да опишат цифровата стойност, но са използвани и символично.

1. Едно – Бог (напр., Втор. 6:4; Ефес. 4:4-6)
2. Четири – цялата земя (четири ъгъла, четири ветрове)
3. Шест – човешко несъвършенство (с едно по-малко от 7, напр., Откр. 13:18)
4. Седем – божествено съвършенство (седемте дни на сътворението). Обърнете внимание на символичната употреба в книгата Откровение:
 - a. седем светилника, 1:12,20; 2:1
 - b. седем звезди, 1:16,20; 2:1
 - c. седем църкви, 1:20
 - d. седем Божии духа, 3:1; 4:5; 5:6
 - e. седем лампи, 4:5
 - f. седем печата, 5:1,5
 - g. седем рога и седем очи, 5:6
 - h. седем ангела, 8:2,6; 15:1,6,7,8; 16:1; 17:1
 - i. седем тръби, 8:2,6
 - j. седем гръмотевици, 10:3,4
 - k. седем хиляди, 11:13
 - l. седем глави, 13:1; 17:3,7,9
 - m. седем язви, 15:1,6,8; 21:9
 - n. седем купи, 15:7
 - o. седем царе, 17:10
 - p. седем стъкълца, 21:9
5. Десет – пълнота
 - a. употреба в Евангелията
 - (1) Мат. 20:24; 25:1,28
 - (2) Марк 10:41
 - (3) Лука 14:31; 15:8; 17:12,17; 19:13,16,17,24,25
 - b. употреба в Откровение
 - (1) 2:10, десет дни на изпитание
 - (2) 12:3; 17:3,7,12,16, десет рога
 - (3) 13:1, десет корони
 - c. умножено по 10 в Откровение
 - (1) $144\ 000 = 12 \times 12 \times 1000$, вж. 7:4; 14:1,3
 - (2) $1000 = 10 \times 10 \times 10$, вж. 20:2,3,6
6. Дванадесет – човешка организация
 - a. дванадесет сина на Яков (дванадесет племена на Израил, Битие 35:22; 49:28)
 - b. дванадесет стълба, Изход 24:4
 - c. дванадесет камъка върху нагръдника на Първосвещеника, Изход 28:21; 39:14
 - d. дванадесет хляба за масата в Святоо място (символ за Божията грижа за дванадесетте племена), Левит 24:5; Изход 25:30
 - e. дванадесет съгледвачи, Втор. 1:23; Исус Навиев 3:22; 4:2,3,4,8,9,20
 - f. дванадесет апостоли, Мат. 10:1
 - g. употреба в Откровение
 - (1) дванадесет хиляди подпечатани, 7:5-8

- (2) дванадесет звезди, 12:1
 - (3) дванадесет врати, дванадесет ангела, дванадесет племена, 21:12
 - (4) дванадесет камъка за основа, имена на дванадесетте апостола, 21:14
 - (5) Новият Йерусалим беше с обиколка дванадесет хиляди стадия, 21:16
 - (6) дванадесет порти, направени от дванадесет бисера, 21:12
 - (7) дърво на живот с дванадесет вида плод, 22:2
7. Четиридесет – число за време
- a. понякога буквално (Изход и скитането в пустинята, напр., Изход 16:35); Втор. 2:7; 8:2
 - b. може да бъде буквално или символично
 - (1) потопа, Битие 7:4,17; 8:6
 - (2) Мойсей на планината Синай, Изход 24:18; 34:28; Втор. 9:9,11,18,25
 - (3) етапи от Мойсеевия живот:
 - (a) четиридесет години в Египет
 - (b) четиридесет години в пустинята
 - (c) четиридесет години предвожда Израил
 - (4) Исус пости четиридесет дни, Мат. 4:2; Марк 1:13; Лука 4:2
 - c. Обърнете внимание (с помощта на Конкорданс) колко пъти числото 40 се среща в Библията, за да обозначи период от време!
8. Седемдесет – кръгло число за хора
- a. Израил, Изход 1:5
 - b. седемдесет старейшини, Изход 24:1,9
 - c. есхатологично, Дан. 9:2,24
 - d. мисионерски екип, Лука 10:1,17
 - e. прошка (70x7), Мат. 18:22

В. за повече информация по темата:

1. John J. Davis, *Biblical Numerology*
2. D. Brent Sandy, *Plowshares and Pruning Hooks*

- „Говореше за Божието царство” Гностиците твърдят, че Исус е разкрил тайна информация на тази група в периода между Пасха и Петдесетница. Това определено е лъжа. Обаче разказът за двамата ученици по пътя за Емаус е добър пример за следвъзкресенското учение на Исус. Аз смятам, че самият Исус показва на църковните водачи предсказанията и старозаветните текстове за Неговия живот, смърт, възкресение и второ идване. Вж. **Специалното понятие: БОЖИЕТО ЦАРСТВО** по-долу.

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: БОЖИЕТО ЦАРСТВО

В Стария завет *ЯХВЕ* е представен като Цар на Израил (вж. I Царе 8:7; Пс. 10:16; 24:7-9; 29:10; 44:4; 89:18; 95:3; Исаия 43:15; 44:4,6), а Месията е съвършеният Цар (вж. Пс. 2:6; Исаия 9:6-7; 11:1-5). С раждането на Исус във Витлеем (6-4 г. пр. Хр.) Божието царство изгрява в човешката история с нова сила и изкупление (нов завет, вж. Йер. 31:31-34; Езек. 36:27-36). Йоан Кръстител прогласява, че царството е близо (вж. Мат. 3:2; Марк 1:15). Исус ясно заявява, че Божието царство е там, където е Неговото присъствие и Неговото благовестие (вж. Мат. 4:17,23; 9:35; 10:7; 11:11-12; 12:28; 16:19; Марк 12:34; Лука 10:9,11; 11:20; 12:31-32; 16:16; 17:21). Пр все това, царството има и бъдещ аспект (вж. Мат. 16:28; 24:14; 26:29; Марк 9:1; Лука 21:31; 22:16,18).

В синоптичните паралели в Марк и Лука откриваме израза „Божието царство”. Тази позната тема от Исусовото поучение включва настоящото царуване на Бога в човешките сърца, но един ден то ще се осъществи по цялата земя. Това е отразено в Исусовата молитва, в Мат. 6:10. Матей, който

пише до юдеите, предпочита фразата, в която не е използвано Божието име (Небесно царство), докато Марк и Лука, които пишат до езичниците, използват общи понятия, в които присъства божественото име.

Това е ключов израз за синоптичните Евангелия. Първата и последната Исусова проповед, както и повечето от Неговите притчи касаят тази тема. Днес тя се отнася до царуването на Бога в човешките сърца! Изненадващо е, че Йоан използва израза само два пъти (но никога в Исусовите притчи). В Евангелието от Йоан ключовата метафора е „вечен живот“.

Напрежението в този израз е предизвикано от двете идвания на Христос. СЗ фокусира вниманието само върху едно идване на Божия Месия – войнствено, наказателно, славно идване – но НЗ показва, че Той идва за първи път като Страдания Служител от Исаия 53 и смирения цар от Зах. 9:9. Двете еврейски епохи, епохата на нечестието и новата епоха на правдата се припокриват. В момента Исус царува в сърцата на вярващите, но един ден ще царува над цялото творение. Той ще дойде, така както е предсказано в СЗ! Вярващите „вече“ живеят в царството на Бога и все пак, то „предстои да дойде“. (вж. Gordon D. Fee и Douglas Stuart, *How to Read The Bible For All Its Worth*, pp. 131-134).

NASB „събирайки ги заедно“

NKJV „събран заедно с тях“

NRSV „докато стоеше с тях“

TEV „когато се събраха заедно“

TEVb „докато беше с тях“

NIV „докато ядеше с тях“

NJB „докато беше на масата с тях“

Стихове 4-5 описват една поява на Исус като пример и доказателство за останалите Негови появявания. Понятието *sunalizomenos* може да се изписва по различен начин, което води до промяна на значението.

1. дълго а – събирам/струпувам
2. късо а – ям със (буквално „сът сол“)
3. ai (дифтонг) – стоя със

Не е сигурно кое значение на думата се има предвид, но Лука описва 24:41-43 (вж. Йоан 21) как Исус яде с групата апостоли, което е доказателство за неговото възкръснало физическо тяло (вж. ст. 3).

5. „**Да не напускат Ерусалим**“ Това е записано в Лука 24:49. Първата част от Деяния е преглед на края на евангелието от Лука, вероятно е литературна връзка между двете книги.
6. „**да чакат обещанието от Отца**“ В 2:16-21 Петър свързва това с есхатологичното пророчество на Йоил 2:28-32.

Те чакат десет дни до Петдесетница. Лука специално определя „обещанието от Отца“ като Светия Дух (вж. Лука 24:49; Деяния 2:33). Исус им е говорил преди това за идването на Духа в Йоан 14-16. Възможно е обаче Лука да разбира обещанието от Отца не само като едно нещо (т.е., Светия Дух), но също и като обещаното в Стария завет спасение, с което Израил ще се сдобие чрез Месията (вж. Деяния 2:39; 13:23,32; 26:6).

■ **„Отец“** Старият завет въвежда интимната семейна метафора за Бог като баща:

1. народът на Израил често е описван като „сина“ на ЯХВЕ (вж. Ос. 11:1; Мал. 3:17)
2. във Второзаконие е използвана аналогията за Бог като баща (1:31)
3. във Втор. 32:6 Израил е наречен „Негов народ“, а Бог е наречен „ваш Отец“.
4. аналогията е упомената в Пс. 103:13 и разгърната в Пс. 68:5 (отец на сираците)
5. идеята е често срещана при пророците (вж. Ис. 1:2; 63:8; Израил като син, Бог като Баща, 63:16; 64:8; Ер. 3:4,19; 31:9)

Исус говори арамейски, което означава, че много от местата, където баща се появява вместо гръцкото *Pater*, то може да отразява арамейското *Abba* (вж. 14:36). Това семейно понятие „Татко“ или „отче“ отразява близостта на Исус с Отца; това, че Исус го разкрива на Своите последователи, ни насърчава да имаме близка връзка с Отца. Понятието „Отец“ рядко се използва в Стария завет (и не често в равинската литература) за ЯХВЕ, но Исус го използва често и в много случаи. Това е огромно откровение за новата връзка на вярващите с Бога чрез Христос (вж. Мат. 6:9).

1:5 „Йоан” Всички четири евангелия (вж. Мат. 3:1-12; Марк 1:2-8; Лука 3:15-17; Йоан 1:6-8,19-28) разказват за служението на Йоан Кръстител. „Йоан” е съкратена форма на еврейското име Йоханан (BDB 220), което означава „ЯХВЕ е благодатен” или „дар от ЯХВЕ.” Името му е забележително, защото подобно на всички еврейски имена, ни насочва към Божията цел за неговия живот. Йоан е последният от старозаветните пророци. След Малахия, в Израил не беше имало пророк в продължение на 430 години преди Христос. Самото присъствие на Йоан предизвиква голямо въодушевление сред народа на Израил.

- **„кръщаваше с вода”** Кръщението е обичаен ритуал на посвещение сред юдеите в първи и втори век, но само по отношение на прозелитите. Ако някой, с езически произход искаше да стане пълноправен член на Израил, той трябваше да изпълни три задачи:

1. да се обреже, ако е мъж
2. да се покръсти чрез потапяне в присъствието на трима свидетели
3. да принесе жертва в Храма, ако е възможно

За определени групи, живеещи в Палестина в първи век, например есеите, кръщението очевидно е обичайно, повтарящо се преживяване.

За класическия юдаизъм обаче, може да бъдат посочени няколко прецедента, свързани с ритуалното очистване:

1. като символ за ритуално очистване (вж. Ис. 1:16)
2. като обичаен ритуал, извършван от свещениците (вж. Изх. 19:10; Левит 15)
3. обичайна ритуална процедура преди влизане в Храма за поклонение

- **„ще бъдете кръстени със Светия Дух”** Това е БЪДЕЩЕ ВРЕМЕ, СТРАДАТЕЛЕН ЗАЛОГ, ИЗЯВИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ. СТРАДАТЕЛНИЯТ ЗАЛОГ може да се отнася до Исус, заради Мат. 3:11; Лука 3:16. Представката *eu* може да означава „във”, „със”, или „чрез” (т.е., инструмент, вж. Мат. 3:11). Тази фраза може да се отнася до две събития: (1) да станеш християнин, (вж. I Кор. 12:13) или (2) в този контекст, обещаното изливане на духовна сила за ефективно служение. Йоан Кръстител често описва Исусовото служение с тази фраза, (вж. Мат. 3:11; Марк 1:8; Лука 3:16-17; Йоан 1:33). Това е в контраст с Йоановото кръщение. Месията ще въведе новата епоха на Духа. Неговото кръщение ще бъде с (или „във” или „чрез”) Духа. Между деноминациите се водят големи дискусии за кое събитие от християнското преживяване става дума. Някои смятат, че се касае за изпълването със сила след спасението, един вид второ благословение. Аз лично смятам, че описва новороденото (вж. I Кор. 12:13). Не отричам по-следващи изпълвания с Духа и със сила, но аз вярвам, че има само едно първоначално духовно кръщение в Христос, при което вярващите се отъждествяват с Исусовата смърт и възкресение (вж. Римл. 6:3-4; Ефес. 4:5; Кол. 2:12).

Инициативната работа на Духа е обрисувана в Йоан 16:8-11. По мое мнение действията на Светия Дух са:

1. Изобличаване за грях
2. Откриване истината за Христос
3. Насочване към приемане на благовестието
4. Кръщаване в Христос
5. Изобличаване вярващия за постоянство в греха
6. Формиране на Христоводие у вярващия

- „не след много дни” Това е казано във връзка с еврейския празник Петдесетница, който настъпва седем седмици след Пасхата и разпознава Бог като притежател на жетвата. Петдесетница е петдесет дни след Пасха (вж. Лев. 23:15-31; Изх. 34:22; Втор.16:10).

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ – Деяния 1:6-11

6 И така, като се събраха, те Го попитаха, като казаха: Господи, в това ли време ще възстановиш на Израил царството? 7 Той им каза: Не е за вас да знаете години или времена, които Отец е положил в Собствената Си власт. 8 Но ще приемете сила, когато дойде върху вас Светият Дух, и ще бъдете свидетели за Мен както в Ерусалим, така и в цяла Юдея и Самария, и до края на земята. 9 И като изрече това, докато те гледаха, Той се възнесе и облак Го прие от погледа им. 10 И докато се вираха към небето, когато възлизаше, ето, двама мъже в бели дрехи застанаха при тях, 11 които и казаха: Галилеяни, защо стоите и гледате към небето? Този Исус, който се възнесе от вас на небето, ще дойде така, както Го видяхте да отива на небето.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 1:6-11

6So when they had come together, they were asking Him, saying, “Lord, is it at this time You are restoring the kingdom to Israel?” 7He said to them, “It is not for you to know times or epochs which the Father has fixed by His own authority; 8but you will receive power when the Holy Spirit has come upon you; and you shall be My witnesses both in Jerusalem, and in all Judea and Samaria, and even to the remotest part of the earth.” 9And after He had said these things, He was lifted up while they were looking on, and a cloud received Him out of their sight. 10And as they were gazing intently into the sky while He was going, behold, two men in white clothing stood beside them. 11They also said, “Men of Galilee, why do you stand looking into the sky? This Jesus, who has been taken up from you into heaven, will come in just the same way as you have watched Him go into heaven.”

1:6 „Те Го попитаха “ Това НЕСВЪРШЕНО ВРЕМЕ означава или повтарящо се действие в миналото, или начало на такова действие. Очевидно учениците много пъти са задавали този въпрос.

- **“Господ”** Гръцкото понятие „Господ” (*kurios*) може да бъде използвано в общия смисъл или да има богословско значение. Може да означава „господар”, „господин”, „учител”, „собственик”, „съпруг” или „свършеният Богочовек” (вж. Йоан 9:36, 38). Старозаветната употреба на това понятие (евр., *adon*) произтича от колебанието на евреите да използват заветното име на Бога, ЯХВЕ, което е форма на еврейския ГЛАГОЛ “да бъда” (вж. Изх. 3:14). Те се страхуват да не нарушат заповедта, която гласи: „Не изговаряй напразно името на Господа, твоя Бог” (вж. Изх. 20:7; Втор. 5:11). Следователно, те смятат, че ако не го произнасят, тогава няма да е напразно. Затова, те го заменят с еврейската дума *adon*, която има подобно значение на гръцката *kurios* (Господ). Новозаветните автори използват това понятие, за да опишат свършената божественост на Христос. Фразата „Исус е Господ” представлява публична изповед на вярата, както и формула, повтаряна при кръщението в Ранната църква (вж. Римл. 10:9-13; I Кор. 12:3; Фил. 2:11).

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: ИМЕНАТА НА БОГА

А. *Ел* (BDB 42, KB 48)

1. Оригинално значение на термина в древността не е съвсем ясно, макар че според мнозина учени той идва от акадийския корен „да бъда силен” или „да бъда могъщ” (вж. Битие 17:1; Числа 23:19; Втор. 7:21; Пс. 50:1).
2. В ханаанския пантеон върховният бог е *Ел* (в текстовете от Рас Шамра)
3. В Библията *Ел* обикновено се свързва с други термини. С тези комбинации се характеризира Бога.
 - a. *Ел-Елион* („Върховен Бог”, BDB 42 & 751 II), Битие 14:18-22; Втор. 32:8; Исаия 14:14;
 - b. *Ел-Рой* („Бог, Който вижда” или „Бог, Който се изявява” BDB 42 & 909), Битие 16:13;

- c. *Ел-Шадай* („Всеомогъщ Бог” или „Бог на всяка милост” или „Бог на планината” BDB 42 & 994), Битие 17:1; 35:11; 43:14; 49:25; Изход 6:3;
 - d. *Ел-Олам* („Вечният Бог”, BDB 42 & 761), Битие 21:33. Този термин богословски е свързан с Божието обещание към Давид, II Царе 7:13, 16;
 - e. *Ел-Берит* („Бог на завета” BDB 42 & 136), Съдии. 9:46
4. *Ел* отговаря на:
- a. *ЯХВЕ* в Пс. 85:8; Исаия 42:5;
 - b. *Елохим* в Битие 46:3; Йов 5:8, „Аз съм *Ел*, *Елохим* на баща ти”;
 - c. *Шадай* в Битие 49:25;
 - d. „ревнив” в Изход 34:14; Втор. 4:24; 5:9; 6:15;
 - e. „милостив” във Втор. 4:31; Неем. 9:31; „верен” във Втор. 7:9; 32:4;
 - f. „велик и страшен” във Втор. 7:21; 10:17; Неем. 1:5; 9:32; Дан. 9:4;
 - g. „знание” в I Царе 2:3;
 - h. „силната ми крепост” във II Царе 22:33;
 - i. „отмъщава за мен” във II Царе 22:48;
 - j. „свят” в Исаия 5:16;
- к. „мощ” в Исаия 10:21;
- l. „мое спасение” в Исаия 12:2;
 - m. „велик и силен” в Йер. 32:18;
 - n. „отплата” в Йер. 51:56.
5. В Исус Навиев 22:22 се среща комбинация на всички основни старозаветни имена на Бога (*Ел*, *Елохим*, *ЯХВЕ*, повторени).
- В. *Елион* (BDB 751, KB 832)
- 1. Основното му значение „висок”, „издигнат”, „възвишен” (вж. Битие 40:17; III Царе 9:8; 4 Царе 18:17; Неем. 3:25; Йер. 20:2; 36:10; Пс. 18:13).
 - 2. Използва се като паралел на няколко други имена/ титли на Бога.
 - a. *Елохим* – Пс. 47:1-2; 73:11; 107:11;
 - b. *ЯХВЕ* – Битие 14:22; 4 Царе 22:14;
 - c. *Ел-Шадай* – Пс. 91:1, 9;
 - d. *Ел* – Числа 24:16;
 - e. *Ела* – използва се често в Данаил гл. 2-6 и Ездра гл. 4-7, като се свързва с *илаир* (арамейско понятие за „върховен бог”) в Дан. 3:26; 4:2; 5:18, 21.
 - 3. Използва се често от не-Израилтяни.
 - a. Мелхиседек. Битие 14:18-22;
 - b. Валаам, Числа 24:16;
 - c. Мойсей, като говори за народите във Втор. 32:8;
 - d. Евангелието на Лука в Новия завет, написано за езичници, също използва гръцкия еквивалент *хюпистос* (1:32, 35, 76; 6:35; 8:28; Деян. 7:48; 16:17).
- С. *Елохим* (мн. ч.), *Елоах* (ед. ч.), използва се предимно в поезия (BDB 43, KB 52)
- 1. Този термин не се среща извън Стария завет.
 - 2. Думата може да означава Бога на Израил или боговете на народите (вж. Изход 12:12; 20:3). Семейството на Авраам е политеистично (вж. Исус Навиев 24:2).
 - 3. Терминът *Елохим* се използва също и за други духовни създания (ангели, демони), както във Втор. 32:8 (LXX); Пс. 8:5; Йов 1:6; 38:7. Може да се отнася и за съдиите сред хората (вж. Изход 21:6; Пс. 82:6).
 - 4. В Библията това е първото име/ титла на Бога (вж. Битие 1:1). Само то се използва до Битие 2:4, където се съчетава с *ЯХВЕ*. Принципно (богословски) се отнася до Бог като Творец, даряващ и поддържащ живота на земята (вж. Пс. 104).

- Синоним е на *Ел* (вж. Втор. 32:15-19). Може да бъде паралел и на *ЯХВЕ*, както например в Пс. 14 (*Елохим*), който е напълно като Пс. 53 (*ЯХВЕ*), освен в промяната на божествените имена.
5. Макар да е в множествено число и да се използва и за други богове, този термин често се отнася до Бога на Израил, като обикновено обаче глаголът след него е в единствено число, за да се изяви монотеистичната му употреба.
 6. Терминът често се среща в речта на не-Израилтяни като име за техните богове:
 - a. Мелхиседек, Битие 14:18-22;
 - b. Валаам, Числа 24:2;
 - c. Мойсей, когато говори на народите, Втор. 32:8.
 7. Странно е, че често употребявано име за монотеистичния Бог на Израил е в множествено число! Не е съвсем ясно защо е така, но има няколко теории:
 - a. В еврейския език има много различни видове множествено число, често използвани за поставяне на ударение върху дадена дума. По-късно в езика се появява граматическа черта, наречена „множественост на величие“, където множественото число се използва, за да подсили дадена идея;
 - b. Терминът може да говори за ангелския съвет, който Бог събира на небето и изпраща за целите Си (вж. III Царе 22:19-23; Йов 1:6; Пс. 82:1; 89:5, 7;
 - c. Възможно е дори да отразява новозаветното откровение на Бог в три лица. В Битие 1:1 Бог създава; в Битие 1:2 Духът се носи, а в Новия завет Исус е пратен от Отец в творението (вж. Йоан 1:3, 10; Римл. 11:36; I Кор. 8:6; Кол. 1:15; Евреи 1:2; 2:10).

D. *ЯХВЕ* (BDB 217, KB 394)

1. Това име изяснява Бог като Бог на завета; като спасител и изкупител! Хората престъпват заветите си, но Бог е верен на думата Си, на обещанията, на завета (вж. Пс. 103).
Среща се за първи път в Битие 2:4, в комбинация с *Елохим*. В Битие гл. 1-2 няма описания на два процеса на сътворяване, а е един, разгледан от различни гледни точки: (1) Бог като творец на света (физическа) и (2) Бог като творец на специалното творение – човека. Битие 2:4 започва със специалното откровение за привилегированата позиция и целта на човека, както и с проблема за греха и бунта, който е свързан с тази уникална позиция.
2. В Битие 4:26 се казва: „*хората* започнаха да призовават името на Господа” (*ЯХВЕ*). В Изход 6:3 обаче става ясно, че първите хора на завета (патриарсите и техните родове) познават Бог единствено като *Ел-Шадай*. Името *ЯХВЕ* се обяснява само на едно място – в Изход 3:13-16, особено в ст. 14. В писанията на Мойсей обаче често се появяват популярни игри на думи, а не етимологични термини (вж. Битие 17:5; 27:36; 29:13-35). Няколко са теориите за значението на това име (взети от IDB, том 2, pp. 409-11).
 - a. от арабски корен, „показвам искрена любов”;
 - b. от арабски корен, „отвявам” (*ЯХВЕ* като буреносен Бог);
 - c. от угаритски (ханаански) корен, „говоря”;
 - d. в един финикийски надпис се среща КАУЗАТИВНО ПРИЧАСТИЕ със значение „Този, който поддържа” или „Този, който постановява”;
 - e. от еврейска *Qal* форма, „Този, който е” или „Този, който е тук” (в бъдеще време: „Този, който ще бъде”);
 - f. от еврейска *Hiphil* форма, „Този, който причинява”;
 - g. от еврейски корен, „живея” (напр. Битие 3:20), като означава „вечно живият, единствено живият”;

- h. от контекста в Изход 3:13-16, игра на думи на формата в ИМПЕРФЕКТ, използва в ПЕРФЕКТ: „Аз ще продължа да бъда това, което бях” или „Аз ще продължа да бъда това, което винаги съм бил” (вж. J. Wash Watts, *A Survey of Syntax in the Old Testament*, стр. 67). Пълното име *ЯХВЕ* често се използва в абрeвиацията или вероятно в оригиналната си форма.
- (1) *Ях* (напр. в алелу-я)
 - (2) *Яху* (в имена, напр. в Исаия)
 - (3) *Йо* (в имена, напр. в Йоил)
3. В късния юдаизъм това заветно име става толкова свято (четирибуквието), че евреите започват да се страхуват да го изрекат, за да не нарушат заповедта от Изход 20:7; Втор. 5:11; 6:13. Затова те заменят еврейския термин с дума за „господар”, „владетел”, „съпруг” – *адон* или *адонай* (господарю мой). Когато четат Стария завет и срещат *ЯХВЕ*, те прочитат „Господ”. Затова в много преводи *ЯХВЕ* се превежда като Господ.
4. Както и с *Ел*, *ЯХВЕ* често се съчетава с други термини, за да подчертае определени характеристики на заветния Бог на Израил. Възможните комбинации са много, но ето някои от тях.
- a. *ЯХВЕ* – *Ире* (*ЯХВЕ* ще осигури), Битие 22:14;
 - b. *ЯХВЕ* – *Рофека* (*ЯХВЕ* е твоят изцелител), Изход 15:26;
 - c. *ЯХВЕ* – *Ниси* (*ЯХВЕ* е моето знаме), Изход 17:15;
 - d. *ЯХВЕ* – *Мекадишкем* (*ЯХВЕ*, Който те освещава), Изход 31:13;
 - e. *ЯХВЕ* – *Шалом* (*ЯХВЕ* е мир), Съд. 6:24;
 - f. *ЯХВЕ* – *Саваот* (*ЯХВЕ* на силите), I Царе 1:3, 11; 4:4; 15:2; често в пророците);
 - g. *ЯХВЕ* – *Ро И* (*ЯХВЕ* е моят пастир), Пс. 23:1;
 - h. *ЯХВЕ* – *Сидкену* (*ЯХВЕ* е наша правда), Йер. 23:6;
 - i. *ЯХВЕ* – *Шамат* (*ЯХВЕ* е тук), Езек. 48:35.

- **„В това ли време ще възстановиш на Израил царството?”** Те продължават да имат еврейска националистична перспектива (вж. Пс.14:7; Ер. 33:7; Ос. 6:11; Лука 19:11; 24:21). Интересуват се и от сдобиване с евентуални държавни постове. Този богословски въпрос продължава да предизвиква доста спорове. Тук искам да включа част от моя коментар върху Откровението www.freebiblecommentary.org, където този въпрос е дискутиран.

„Старозаветните пророци предсказват възстановяване на еврейското царство в Палестина с център Ерусалим, където всички земни народи се събират, за да почетат Давидовия наместник и да му служат, ала новозаветните апостоли никога не фокусират вниманието си върху това събитие. Нима СЗ не е боговдъхновен (вж. Мат. 5:17-19)? Дали новозаветните автори не пропускат съществени събития от последното време?

Има различни източници на информация относно края на света:

1. Старозаветните пророци
2. Старозаветните апокалиптични автори (вж. Езек. 37-39; Дан. 7-12)
3. Междузаветните неканонични еврейски апокалиптични автори (като I Книга на Енох)
4. Самият Исус (вж. Мат. 24; Марк 13; Лука 21)
5. Писанията на Павел (вж. I Кор. 15; II Кор. 5; I Сол. 4; II Сол. 2)
6. Писанията на Йоан (книгата Откровение).

Дали всички те ясно учат за събитията в последното време (събития, хронология, личности)? Ако не, защо? Нима всички те не са боговдъхновени (с изключение на юдейските междузаветни писания)? Духът разкрива на старозаветните писатели истини чрез понятия и категории, разбираеми за тях. Посредством прогресивното откровение обаче Духът разширява тези старозаветни есхатологични концепции, придавайки им универсален образ (вж. Ефес. 2:11-3:13). Ето някои подходящи примери:

1. Град Ерусалим е използван като метафора за Божия народ (Сион), а в НЗ думата се употребява като понятие, изразяващо Божието приемане на всички човеци, които се покаяват с вяра (новият Ерусалим от Откровение 20-22). Богословската всеобхватност, която превръща един буквално съществуващ град в Божий народ, е загатната предварително в Божието обещание да изкупи цялото паднало човечество в Бит. 3:15, преди изобщо да е налице еврейски народ или столица. Дори и обещанието, дадено на Авраам (вж. Бит. 12:3), включва езичниците.

2. В СЗ враговете са околните народи от древния Близък Изток, но в НЗ това са всички невярващи хора, настроени срещу Бога, вдъхновени от сатана. Битката вече не е географска или регионална, а се е превърнала в космически конфликт.

3. Обещанието за земя, което е толкова интегрално в СЗ (обещанията до патриарсите), сега се отнася за цялата земя. Новият Ерусалим слеза върху една новосътворена земя, която не касае само или единствено Близкия Изток (вж. Откр. 20-22).

Някои други примери от старозаветните пророчески концепции, които придобиват нови измерения, са: (1) семето на Авраам сега са духовно обрязаните (вж. Римл. 2:28-29); (2) заветният народ включва езичниците (вж. Осия. 1:9; 2:23; Римл. 9:24-26; също Лев. 26:12; Изх. 29:45; II Кор. 6:16-18 и Изх. 19:5; Втор. 14:2; Тит 2:14); (3) храмът е местната църква (вж. I Кор. 3:16) или отделният вярващ (вж. I Кор. 6:19); и (4) дори Израил и фразите, характерни за него, сега са описание на целия Божий народ (вж. Гал. 6:16; I Петър 2:5, 9-10; Откр. 1:6). Пророческият модел е реализиран и разгърнат до всеобхватност. Исус и Апостолите не представят последното време по същия начин като пророците от СЗ (вж. Martin Wyngaarden, *The Future of The Kingdom in Prophecy and Fulfillment*). Съвременните тълкуватели, които се опитват да превърнат старозаветния модел в нормативен и буквален, изкривяват Откровението, превръщайки го в чисто еврейска книга, като вдъхват сила в двусмислените фрази на Исус и Павел! Новозаветните автори не пренебрегват старозаветните пророци, а показват тяхното универсално приложение.”

1:7

NASB	„Не е за вас да знаете времена или епохи...”
NKJV	„Не е за вас да знаете времена или сезони...”
NRSV	„Не е за вас да знаете времена или периоди...”
TEV	„времена или събития...”
NJB	„не е за вас да знаете времена или дати...”

Понятието „времена” (*chronos*) означава „епохи” или „периоди” (т.е., изтеклото време), докато понятието „епохи” (*kairos*) означава време на специфични събития или сезони (вж. Тит 1:2-3). Според Louw and Nida, *Greek-English Lexicon*, това са синоними, които просто описват изтеклото време (вж. I Сол. 5:1). Очевидно е, че вярващите не трябва да се опитват да определят конкретни дати; дори Исус не знае времето на своето завръщане (вж. Мат. 24:36; Марк 13:32). Вярващите могат да разпознаят въпросния сезон, но по всяко време трябва да са готови за актуалните събития (вж. Мат. 24:32-33). В НЗ има двоен наблег върху Второто идване и той е *да бъдат дейни и да бъдат готови*. Останалото е работа на Бога!

1:8 „но ще приемете сила” Забележете, че идването на Светия Дух е свързано със сила и свидетелство. Деяния е книга за „свидетелството” (т.е., *martus*). Тази тема доминира в книгата (вж. 1:8,22; 2:32; 3:15; 5:32; 10:39,41; 13:31; 22:15,20; 26:16). Църквата е получила своето предназначение—да свидетелства за Благата вест на Христос (вж. Лука 24:44-49)! Апостолите бяха свидетели на Исусовия живот и учение, сега те трябва да засвидетелстват за тях. Ефективното свидетелство е налице само посредством силата на Светия Дух. Интересно е, че *The Jerome Biblical Commentary* (р. 169) отбелязва тенденцията на Лука да представя едно „отложено/забавено Второ идване.” Ето и цитатът. „Духът ще замести Христос до *Второто идване*. В това се състои силата на съюза „но”, който свързва двете части на Исусовия отговор. Духът е основният движещ фактор, осигуряващ съществуването на християнина в една нова епоха на свещена история, ерата на църквата и нейната мисия. Тези реалности трябва да са налице, а идеята за скорошното Христово Второ идване трябва да бъде основна в християнското послание. Според Лука Духът, който действа в Църквата е отговор на проблема за забавеното Второ идване и удължаване на историята.”

■ **„Ерусалим... Юдея... Самария... края на земята”** Това е географската схема на Деяния:

1. Ерусалим, 1-7 глави
2. Юдея и Самария, 8-12 глави
3. краищата на земята (т.е., Рим), 13-28 глави

Планът може да отразява литературната структура и цел на автора. Християнството не е юдейска секта, а е световно движение на единствения истински Бог, който изпълнява Своите старозаветни пророчества да възстанови общението между Него и разбунтувалото се човечество (вж. Бит. 12:3; Изх. 19:5; Ис. 2:2-4; 56:7; Лука 19:46).

Изразът „края на земята” е използван отново в 13:47, където е заимстван от Исаия 49:6, месиански текст, който споменава и фразата „светлина на народите.” Спасителят (вж. Бит. 3:15) за народите (вж. Бит. 12:3; Изх. 19:5-6; Ис. 2:2-4) винаги е съществувал в Божия план. Първите еврейски водачи, познаващи гръцкия превод на СЗ (Септуагинта) и многото пророчески обещания за ЯХВЕ, който ще възстанови Ерусалим и ще го издигне, довеждайки света там, очакват те да се изпълнят буквално. Те остават в Ерусалим (вж. 8:1). Благовестието обаче надхвърля старозаветните идеи. Съгласно Великото поръчение на Исус (вж. Мат. 28:18-20; Лука 24:47; Деяния 1:8) вярващите трябва да отидат по целия свят, а не да очакват светът да дойде при тях. Новозаветният Ерусалим е метафора за небето (вж. Откр. 21:1), а не – град в Палестина.

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: ЕВАНГЕЛСКИТЕ ВЪЗГЛЕДИ НА АВТОРА

Тук се налага да призная на читателя, че имам известни пристрастия като автор. Систематичното ми богословие не е нито калвинистко, нито диспенсационистично. То се основава най-вече на Великото поръчение (вж. Мат. 28:18-20; Лука 24:46-47; Деяния 1:8). Вярвам, че Бог е имал предвечен план за изкуплението на цялото човечество (вж. напр. Битие 3:15; 12:3; Изход 19:5-6; Йер. 31:31-34; Езекиил 18; 36:22-39; Деяния 2:23; 3:18; 4:28; 13:29; Римл. 3:9-18,19-20,21-31) – т.е. на всички онези, които са били сътворени по Негов образ и подобие (вж. Бит. 1:26-27). Заветите се обединяват в Христос (вж. Гал. 3:28-29; Кол. 3:11). Исус е Божията тайна, скрита през вековете, но сега разкрита (вж. Ефес. 2:11-3:13)! Ключът към Писанието е новозаветното благовестие, а не нацията на Израил.

Този възглед оцветява всички мои интерпретации на Писанието. През тези очила прочитам всеки един текст! Признавам, че този възглед е предварителна наклонност (впрочем всеки интерпретатор си има такава), но съм убеден, че се основава на Писанието.

1:9 „Той беше издигнат” Това събитие е известно като Възнесението. Възкръсналият Исус се завръща на своето славно място, в което обитава преди вечността (вж. Лука 24:50-51; Йоан 6:22; 20:17; Ефес. 4:10; I Тим. 3:16; Евр. 4:14; и I Петър 3:22). Непоменатият подлог в този СТРАДАТЕЛЕН ЗАЛОГ е Отец. Вж. Специална тема: Възнесението в 1:2.

Забележете колко различни ГЛАГОЛИ са използвани, за да опишат възнесението.

1. „взет горе”, ст. 2 – МИНАЛО СВЪРШЕНО, СТРАДАТЕЛЕН ЗАЛОГ, ИЗЯВИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ
2. „издигнат”, ст. 9 – МИНАЛО СВЪРШЕНО, СТРАДАТЕЛЕН ЗАЛОГ, ИЗЯВИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ
3. „бил е взет горе”, ст. 11 (същият ГЛАГОЛ, както в ст. 2) – МИНАЛО СВЪРШЕНО СТРАДАТЕЛНО ПРИЧАСТИЕ
4. „беше занесен в небесата”, Лука 24:51 (текстов вариант) – НЕСВЪРШЕНО ВРЕМЕ, СТРАДАТЕЛЕН ЗАЛОГ, ИЗЯВИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ

Вж. **Специалното понятие: ВЪЗНЕСЕНИЕТО** в 1:2.

■ **„облак”** Облаците са значителен есхатологичен белег. Вж. Специалната тема по-долу.

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: ИДВАНЕТО В ОБЛАЦИ

Този израз очевидно се отнася до Второто идване. Това идване на облаците е много забележително есхатологично събитие. Използвано е по три различни начина в СЗ:

1. За да покаже физическото присъствие на Бога, *Shekinah* (Шекина) – облакът от Слава (вж. Изход 13:21; 16:10; Числа 11:25)
2. Да покрие Неговата святост, да не би човек да го види и да умре (вж. Изход 33:20; Исаия 6:5)
3. Да придвижи Божествената личност от едно място на друго (вж. Исаия 19:1)

В Данаил 7:13 облаците служат, за да транспортират Божествената личност, Месията. Това пророчество от Данаил има около 30 новозаветни алюзии. Същата връзка на Месията с небесните облаци може да бъде видяна в Мат. 24:30; Марк 13:26; Лука 21:27; 14:62; Деяния 1:9,11 и I Сол. 4:17.

1:10 „те го гледаха” Това е ОПИСАТЕЛНО НЕСВЪРШЕНО ВРЕМЕ. Те се взират, за да наблюдават Исус възможно по-дълго. Дори и след като се изгубва от погледа им, те продължават да гледат.

Това понятие е характерно за писанията на Лука (вж. Лука 4:20; 22:56; Деяния 1:10; 3:4,12; 6:15; 7:55; 10:4; 11:6; 13:9; 14:9; 23:1, като изключим Лука и Деяния, глаголът се среща само още на две места, във II Коринтяни 3 гл.). Означава „да гледаш вторачено”, „да се взираш” или „да фокусираш погледа си върху нещо”.

- **„в небето”** Вярващите смятаха, че небето е горе, но днес когато имаме по-пълно познание за вселената, горе е нещо относително. В Лука 24:31, Исус изчезва. Това е един модел, по-подходящ за нашата култура. Небето не е горе или някъде отвъд, но вероятно е в друго измерение на времето и пространството. Небето не е посока, а една Личност!
- **„двама мъже в бели дрехи”** НЗ често описва ангелите с бляскаво бяло облекло, (вж. Лука 24:4; Йоан 20:12).

Ангели се появяват при Неговото раждане, по време на изкушението в пустинята, в Гетсимания, при гробницата, и тук при Неговото възнесение.

1:11 „Мъже от Галилея” На няколко пъти в Деяния Лука отбелязва галилейския произход на учениците (вж. 2:7; 13:31). Всички дванадесет ученици с изключение на Юда Искариотски, бяха от Галилея. Тази област е пренебрегвана от жителите на Юдея, защото в нея имаше много езичници, които не бяха свети „кошер” (т.е., стриктни) в спазването на устните традиции (Талмуда).

Човек се чуди дали Лука нарочно не е структурирал текста така, за да отговори на по-късните въпроси относно отложеното Второ идване. Християнинът не трябва да се фокусира върху Второто идване, а върху служението, благовестието и мисията!

- **„Исус... ще дойде”** Някои богослови се опитват да правят разлика между „Исус” и „Христос.” Тези ангели потвърждават, че този Исус, когото учениците познават, ще се завърне. Прославеният възнесен Христос е и прославеният Исус от Назарет. Той си остава Богочовекът.

Исус ще дойде така, както си отиде, на небесните облаци (Вж. **Специалното понятие** към 1:9, вж. Мат. 10:23; 16:27; 24:3,27,37,39;26:64; Марк 8:38-39; 13:26; Лука 21:27; Йоан 21:22; I Кор. 15:23; I Сол. 1:10, 4:16; II Сол. 1:7, 10; 2:1,8; Яков 5:7-8; II Петър 1:16; 3:4,12; I Йоан 2:28; Откр. 1:7). Второто идване на Христос е тема, която често се повтаря в НЗ. Една от причините за по-късната поява на евангелието в писмена форма, е именно очакването на непосредственото идване на Христос от страна на църквата. Неговото изненадващо забавяне, смъртта на Апостолите, и появата на ересите в крайна сметка подтикват църквата да запише разказа за живота и учението на Исус в писмена форма.

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД *РИБ* – Деяния 1:12-14

12 Тогава те се върнаха в Ерусалим от хълма, наречен Елеонски, който е близо до Ерусалим, на разстояние един съботен ден път. 13 И когато влязоха в града, се качиха в горната стая, където пребиваваха – Петър и

Йоан, Яков и Андрей, Филип и Тома, Вартоломей и Матей, Яков Алфеев и Симон Зилот, и Юда Яковов. 14 Всички тези единократно бяха в постоянна молитва (и моление) с някои жени и Мария, майката на Исус, и с братята Му.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 1:12-14

12Then they returned to Jerusalem from the mount called Olivet, which is near Jerusalem, a Sabbath day’s journey away. 13When they had entered the city, they went up to the upper room where they were staying; that is, Peter and John and James and Andrew, Philip and Thomas, Bartholomew and Matthew, James the son of Alphaeus, and Simon the Zealot, and Judas the son of James. 14These all with one mind were continually devoting themselves to prayer, along with the women, and Mary the mother of Jesus, and with His brothers.

1:12 „върнаха се” Лука 24:52 добавя „с голяма радост.”

- **„хълма, наречен Елеонски”** Изглежда това противоречи на Лука 24:50 (т.е., Витания). Обаче сравнете Лука 19:29 и 21:37 с Марк 11:11-12 и 14:3. Планинският хребет, познат като Елеонски хълм, е с дължина около 4 км и височина около 900 метра над Ерусалим, като се простира от Витания през долината Кедрон чак до Храма. Споменат е в старозаветно есхатологично пророчество (вж. Зах.14:4). Исус често се събира там с учениците за молитва и за да лагеруват.
- **„Един съботен ден път”** Разстоянието, което един евреин може да изминава в събота, е определено от равнините (вж. Изх 16:29; Числа 35:5). Обикновено е около 2,000 стъпки, което е максимумът за съботно ходене без да се нарушава Мойсеевия закон.

1:13 „горната стая” Вероятно е същата стая, в която се събират за Господната вечеря (вж. Лука 22:12; Марк 14:14-15). Според традицията е била на горния етаж (2-и или 3-и в дома на Йоан Марк (вж. Деяния 12:12), който описва спомените на Петър в евангелието от Марк. Стаята трябва да е била голяма, за да побере 120 души.

- **„те”** Това е един от четирите списъка с имената на апостолите (вж. Мат. 10:2-4; Марк 3:16-19 и Лука 6:14-16). Списъците не са идентични. Имената и начинът на подреждане са различни. Обаче винаги едни и същи хора са поставени в три групи от по четирима. Петър винаги е споменат първи, а Юда – последен. Възможно е три групи от по четирима да са разпределени така, за да може мъжете периодично да се прибират по домовете си, за да подсигуряват семействата си. Вж. **Специалното понятие** по-долу.

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: ИМЕНАТА НА АПОСТОЛИТЕ

	Матей 10:2-4	Марк 3:16-19	Лука 6:14-16	Деяния 1:12-18
Първа група	Симон (Петър) Андрей (брат на Петър) Яков (син на Заведей) Йоан (брат на Яков)	Симон (Петър) Яков (син на Заведей) Йоан (брат на Яков) Андрей	Симон (Петър) Андрей (брат на Петър) Яков Йоан	Петър Йоан Яков Андрей
Втора група	Филип Вартоломей Тома Матей (бирник)	Филип Вартоломей Матей Тома	Филип Вартоломей Матей Тома	Филип Тома Вартоломей Матей

Трета група	Яков (син на Алфей) Тадей Симон (ханаанец) Юда (Искарיותски)	Яков (син на Алфей) Тадей Симон (ханаанец) Юда (Искарיותски)	Яков (син на Алфей) Симон (зилотът) Юда (син на Яков) Юда (Искарיותски)	Яков (син на Алфей) Симон (зилотът) Юда (син на Яков)
--------------------	---	---	--	---

- **„Петър”** Повечето юдеи от Галилея имат и еврейско име (напр. Симон или Симеон [BDB 1035, вж. Бит. 29:33], означава „слушане”) и гръцко име (което никога не е дадено). Исус го нарича „канара”. Гръцката дума е *petros*, а на арамейски е *кифа* (вж. Йоан 1:42; Мат. 16:16).
- **„Андрей”** Гръцката дума означава „мъжествен.” От Йоан 1:29-42 научаваме, че Андрей е ученик на Йоан Кръстител и представя брат си Петър на Исус.
- **„Филип”** Гръцкото име означава „любител на коне.” Неговото призоваване е описано в Йоан 1:43-51.
- **„Тома”** Еврейското име означава „близък” или Дидим (вж. Йоан 11:16; 20:24; 21:2).
- **„Вартоломей”** Името означава „син на Птоломей.” Той може би е Натанаил („дар от Бога”, BDB 681 и 41) от Евангелието от Йоан (вж. Йоан 1:45-49; 21:20).
- **„Матей”** Вероятно свързано с еврейското име *Матенай*, което означава „дар от ЯХВЕ” (BDB 683). Това е другото име на Леви (вж. Марк 2:14; Лука 5:27).
- **„Яков”** Това е еврейско име (BDB 784, вж. Бит. 25:26). В списъка с Дванадесетте има двама мъже с това име. Единият е братът на Йоан (вж. Марк 3:17) и е част от вътрешния кръг (т.е., Петър, Яков и Йоан). Той е известен като малкият Яков.
- **„Симон Зилот”** Гръцкият текст на Марк го нарича „Кананец” (също Мат. 10:4). Марк, който пише евангелието си до римляните, може би не е искал да използва взривоопасната дума „зилот”, която описва бунтовниците, воюващи срещу Рим. Лука го споменава като зилот (вж. Лука 6:15 и Лука 1:13). Думата „кананец” може да има няколко варианта:
 1. от галилейската област Кана
 2. от старозаветната употреба на ханаанец като търговец
 3. като общо понятие за жител на Ханаан.
 Ако определението на Лука е вярно, тогава „зилот” идва от арамейската дума за „ентузиаст” (вж. Лука 6:15; Деяния 1:17). Избраните от Исус дванадесет ученици са от няколко различни конкурентни групи. Симон е член на националистическа групировка, която пропагандира въстанически действия за сваляне на римското управление. По принцип този Симон и Леви (т.е., Матей бирникът) не биха могли да се понасят и да стоят в една стая.
- **„Тадей”** Наричан още „лебей/левий” („куражлив”, вж. Мат. 10:3) или „Юда” (вж. Лука 6:16; Йоан 14:22; Деяния 1:13). Тадей означава „възлюбено дете” (букв. „от гърдите”).
- **„Юда Искариотски”** Има двама Симоновци, двама с името Яков и двама с името Юда. Има различни предположения за произхода на думата „Искарיותски”: (1) човек от Керийот в Юда (вж. Ис. Нав. 15:23) или (2) „мъж, който борави с кама” или убиец, зилот като Симон. Вж. **Специалното понятие** по-долу.

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: ЮДА ИСКАРИОТСКИ

Юда Искариотски има възможност да наблюдава и да слуша думите на Исус, както и да разговаря лично с Него в продължение на няколко години. При все това обаче той така и не развива лична вяра в Него, нито изгражда спасителни отношения (вж. Мат. 7:21-23). Петър преминава през същите интензивни изкушения подобно на Юда Искариотски, но резултатите са коренно различни. Изследователите на Писанието изказват най-различни предположения по отношение на мотивацията у Юда да предаде Исус:

1. Предимно заради парите (вж. Йоан 12:6);
2. Предимно с политическа цел (вж. William Klassen, *Judas Betrayer or Friend of Jesus?*);

3. Духовно предателство (вж. Йоан 13:27).

Върху темата за влиянието на Сатана или за някакъв вид обладаване от демони днес има няколко добри изследвания. Изброявам ги в реда, според който ми допадат:

1. Merrill F. Unger, *Biblical Demonology, Demons in the World Today*
2. Clinton E. Arnold, *Three Crucial Questions About Spiritual Warfare*
3. Kurt Koch, *Christian Counseling and Occultism, Demonology Past and Present*
4. C. Fred Dickason, *Demon Possession and the Christian*
5. John P. Newport, *Demons, Demons, Demons*
6. John Warwick Montgomery, *Principalities and Powers*

Препоръчвам да бъдем внимателни и да се пазим от различни културно обособени митове и суеверия. Сатана действително повлиява на Петър в Матей 16:23 с цел да съблазни Исус и да Го отклони от същото нещо – Неговата заместническа смърт. Сатана е последователен в действията си. Той се опитва всячески да възпре изкупителното дело на Господ Исус.

Етимологията на думата „Искароти“ не е потвърдена категорично. Има няколко възможни обяснения откъде може да идва това име:

1. от град Кериот – юдейско селище (вж. Исус Навиев 15:25);
2. от град Карган – селище в Галилея (вж. Исус Навиев 21:32);
3. от думата *кароидес* – вид палмова горичка край Йерусалим и Йерихон;
4. от думата *скортеа* – престилка или кожена торбичка (вж. Йоан 13:29);
5. от думата *аскара* – „удушаване“ (вж. Матей 27:5);
6. от гръцката дума за „кама на политически убиец“ (ако това е вярно, значи Юда е бил зилот подобно на Симон (вж. Лука 6:15).

1:14 „Всички тези единомислено” Това понятие е сложно и се състои от „един“ (*homo*) и „емоция на душата“ (*thumos*). Това не е предпоставка, а по-скоро е атмосфера на приемане. Думата се споменава отново и отново в Деяния (т.е., за вярващите, вж. 1:14; 2:46; 4:24; 5:12; 15:25; и за невярващите в 7:57; 8:6; 12:20; 18:12; 19:29).

■

NASB “постоянно пребъдващи”

NKJV „продължаваха”

NRSV „непрекъснато пребъдващи”

TEV „събрани често”

NJB „събрани постоянно”

Това понятие (*прос* и *кантереѝ*) означава да бъдеш последователен, упорит или да си постоянно включен. Лука го използва често (вж. 1:14; 2:42,46; 6:4; 8:13; 10:7). То е ОПИСАТЕЛНО ПРИЧАСТИЕ, СЕГАШНО ВРЕМЕ, ДЕЯТЕЛЕН ЗАЛОГ.

- **„с жените”** Имаше група жени, които пътуваха с тях и се грижеха за Исус и Апостолите (вж. Мат. 27:55-56; Марк 15:40-41; Лука 8:2-3; 23:49; и Йоан 19:25). Вж. **Специалното понятие** по-долу.

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: ЖЕНИ, КОИТО ПРИДРУЖАВАТ ИСУС И УЧЕНИЦИТЕ МУ

Матей 27:55-56

Мария Магдалина

Марк 15:40-41

Мария Магдалина

Лука 8:2-3; 23:49

Мария Магдалина

Йоан 19:25

Мария, майка на Исус

Мария, майка
на Яков и Йосиф

Мария, майка
на малкия Яков и Йосия

Йоанна, жена на Суза

сестрата на майка Му

Мария, жена на Клеопа

Мария майка
на Йоан и Яков,
синовете на Заведей

Саломе

Сусана

Мария Магдалина

Откъс от коментара ми към Марк 15:40 и 15:41:

„Имаше още и жени, които гледаха отдалеч” Групата от апостоли е подпомагана както финансово, така и физически от няколко жени (готвене, миене и пр., вж. стих 41; Мат. 27:55; Лука 8:3).

□ **„Мария Магдалена”** Магдала е малък град на брега на Галилейското езеро, на пет километра северно от Тиберия. Мария следва Исус от Галилея, след като Той изгонва от нея няколко демона (вж. Лука 8:2). Тя несправедливо е обвинявана като проститутка, но няма новозаветни доказателства за това. Виж Специалното понятие към 16:1.

□ **„Мария, майката на малкия Яков и на Йосия”** В Мат. 27:56 тя е наречена „майка на Яков и Йосиф”. В Мат. 28:1 тя е наречена „другата Мария”. Истинският въпрос е „За кого е омъжена? В Йоан 19:25 се казва, че сигурно е жена на Клопа, макар че синът ѝ Яков е наречен „син на Алфей” (вж. Мат. 10:3; Марк 3:18; Лука 6:15). Вж. Специално понятие към 16:1.

□ **„Саломия”** Това е майката на Яков и Йоан, част от вътрешния кръг на Исусовите ученици и съпруга на Заведей (вж. Мат. 27:56; Марк 15:40; 16:1-2).

Откъс от коментара ми към Йоан 19:25:

„при кръста на Исус стояха майка Му и сестрата на майка Му, Мария, жената на Клеопа и Мария Магдалена” Съществуват различни предположения дали тук се изброяват три или четири отделни жени. Сестрата на Мария (Саломе) е назована по име в Марк 15:40 и Матей 17:56. За Саломе също така знаем, че е майка на Яков и Йоан. В такъв случай излиза, че тези двама апостоли са били и братовчеди с Исус. Според един автор от Втори век (на име *Хегесин*) този Клеопа е бил брат на Йосиф. Мария от Магдала е същата жена, от която Исус изгонва седем демона. Тя е и първият човек, пред когото Исус се явява след Възкресението (вж. Йоан 20:1-2; 11-18; Марк 16:1; Лука 24:1-10).

- **„Неговите братя”** Знаем имената на няколко от Исусовите полубратя: Юда, Яков (вж. Специалното понятие към 12:17) и Симон (вж. Мат. 13:55; Марк 6:3 и Лука 2:7). В началото те са невярващи (вж. Йоан 7:5), но после стават част от вътрешния кръг на апостолите. Един добър и интересен анализ на историческото развитие на доктрината за „вечната девственост” на Мария можете да намерите в бележка под линия на Ф. Ф. Брус (F. F. Bruce, *New International Commentary, Acts*, p. 44, footnote 47).

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД *РИБ* – Деяния 1:15-26

15 През тези дни Петър стана сред учениците, а имаше събрано множество около сто и двадесет души, и каза: 16 Братя, трябваше да се изпълни написаното, което Светият Дух предказа чрез устата на Давид за Юда, който стана водител на тези, които хванаха Исус. 17 Защото той се числеше към нас и получи дял в това служение. 18 Той придоби нива със заплатата на своята неправда и като падна презглава, се пукна през средата и всичките му черва изтекоха. 19 И това стана известно на всичките ерусалимски жители, така че тази нива се нарича на техен език Акелдама, тоест Кръвна нива. 20 Защото е писано в книгата на Псалмите: „Жилището му да запустее и да няма кой да живее в него“ и „Друг нека вземе чина му.” 21 И така, от тези мъже, които вървяха с нас през цялото време, когато Господ Исус влизаше и излизаше между нас – 22 като се започне от Йоановото кръщение до деня, когато се възнесе от нас – един от тях трябва да стане свидетел

с нас на възкресението Му. 23 И така, поставиха на средата двама – Йосиф, наречен Варсава, който се наричаше и Юст, и Матия. 24 И се помолиха, казвайки: Ти, Господи, който познаваш сърцата на всички, покажи кого от тези двама си избрал 25 да вземе дела на това служение и апостолство, от което отстъпи Юда, за да отиде на своето си място. 26 И хвърлиха жребий за тях и жребият падна на Матия, и той се причисли към единадесетте апостоли.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 1:15-26

15At this time Peter stood up in the midst of the brethren (a gathering of about one hundred and twenty persons was there together), and said, 16”Brethren, the Scripture had to be fulfilled, which the Holy Spirit foretold by the mouth of David concerning Judas, who became a guide to those who arrested Jesus. 17”For he was counted among us and received his share in this ministry.” 18(Now this man acquired a field with the price of his wickedness, and falling headlong, he burst open in the middle and all his intestines gushed out. 19And it became known to all who were living in Jerusalem; so that in their own language that field was called Hakeldama, that is, Field of Blood.) 20”For it is written in the book of Psalms, ‘LET HIS HOMESTEAD BE MADE DESOLATE, AND LET NO ONE DWELL IN IT’; AND, ‘LET ANOTHER MAN TAKE HIS OFFICE.’ 21”Therefore it is necessary that of the men who have accompanied us all the time that the Lord Jesus went in and out among us— 22beginning with the baptism of John until the day that He was taken up from us—one of these must become a witness with us of His resurrection.” 23So they put forward two men, Joseph called Barsabbas (who was also called Justus), and Matthias. 24And they prayed and said, “You, Lord, who know the hearts of all men, show which one of these two You have chosen 25to occupy this ministry and apostleship from which Judas turned aside to go to his own place.” 26And they drew lots for them, and the lot fell to Matthias; and he was added to the eleven apostles.

1:15 „През това време” Буквално „през тези дни” (*en tais hēmerais*). Тази фраза е използвана често в първите глави на Лука (вж. 1:15; 2:18; 5:37; 6:1; 7:41; 9:37; 11:27; 13:41). Лука използва различни свидетелства на други очевидци. Използва и израза „всеки ден” (*kath hēmeran*) като обичаен неясен индикатор за време в първите глави на Деяния (вж. 2:46,47; 3:2; 16:5; 17:11,31; 19:9). След глава 15 Лука е лично запознат с много от събитията, които описва. Той продължава често да използва думата „ден”, но не толкова често, както в тези начални, двусмислени идиоматични изрази.

■ **„Петър се изправи”** Очевидно Петър е говорителят сред Апостолите (вж. Матей 16). Той произнася първата проповед на църквата след идването на Духа (вж. Деяния 2), както и втората проповед в Деяния 3. Исус се явява първо на него след възкресението (вж. Йоан 21 и I Кор. 15:5). Еврейското му име е „Симеон” (вж. Деяния 15:14; II Петър 1:1). На гръцки се произнася „Симон”. Името Петър е арамейско (вж. Мат. 16:18).

■ **„събрани около сто и двадесет човека”** Тази фраза е парентезис в гръцкия текст на UBS4 (но без ст.18-19). Тази група изглежда включва единадесетте апостоли, жените, които придружават Исус, и други ученици, участвали в проповядването и изцеленията на Христос.

1:16 „Писанието” В НЗ всяко споменаване на Писанието (с изключение на II Петър 3:15-16) касае СЗ (освен Мат. 5:17-20; II Тим. 3:15-17). Този пасаж изтъква и вдъхновението на Светия Дух (вж. II Петър 1:21) посредством Давид. То загатва и за каноничната стойност на раздела „Писания” в еврейската Библия.

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: БОГОВДЪХНОВЕНИЕ

„Вратата, която веднъж завинаги беше предадена на светиите” (Юда 3 ст.) се отнася за всички истини, учения, доктрини, понятия и елементи на християнския светоглед (вж. II Петър 2:21). Акцентът, че нещо е дадено „веднъж завинаги”, представлява библейската обосновка за богословското ограничение, че боговдъхновението се отнася за книгите на Новия завет, но не и за последвалите съчинения на ранните църковни отци. В самия Нов завет съществуват редица неясни

и сиви области. Въпреки това вярващите християни са убедени, че абсолютно всичко, което е необходимо за вярата и за благочестието вече е изказано в Новия завет, и то по ясен и недвусмислен начин.

Доктрината за Божието себеразкриване обикновено се изразява с три пояснения:

- (1) Бог се е намесвал в историята на човека (т.нар. *ОТКРОВЕНИЕ*);
- (2) Бог е разкривал правилното пояснение на действията си пред определени подбрани от Него хора, за да я запишат за останалите хора (т.нар. *БОГОВДЪХНОВЕНИЕ*);
- (3) Бог е предоставил Своя Дух в съзнанието и в сърцето на хората, за да им помага да разбират Писанията – не изчерпателно, но най-малкото достатъчно добре, за да могат да приемат спасението и да живеят добре (т.нар. *ПРОСВЕТЛЕНИЕ*).

Основната идея тук е, че боговдъхновението се изчерпва с написването на Библията. След нея повече не съществуват други авторитетни текстове, видения или откровения. Канонът е завършен. Чрез него ние разполагаме с цялата необходима истина, за да можем да откликваме подобаващо на Божията покана.

Едно от основните доказателства за тази доктрина е единодушието и хармонията между писанията на всички библейски автори – нещо, което не може да се предизвика насила дори и между съчиненията на най-духовните и искрени християнски писатели през църковната история. Никой съвременен автор или говорител не би могъл да претендира за онова ниво на Божие водителство, каквото са имали хората, писали библейските страници.

- **„трябваше да стане”** Думата е *dei*, което означава необходимост. Глаголът е в **НЕСВЪРШЕНО ВРЕМЕ, ДЕЯТЕЛЕН ЗАЛОГ, ИЗЯВИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ** и се отнася до първия цитат в стих 20.

Думата е характерна за Лука и неговото възприятие за живота на Исус и ранната църква, които според него са продължение на старозаветните писания (вж. Лука 18:31-34; 22:37; 24:44). Лука често използва този израз (вж. Лука 2:49; 4:43; 9:22; 11:42; 12:12; 13:14,16,33; 15:32; 17:25; 18:1; 19:5; 21:9; 22:7,37; 24:7,26,44; Деяния 1:16,21; 3:21; 4:12; 5:29; 9:6,16; 14:27; 15:5; 16:30; 17:3; 19:21,36; 20:35; 23:11; 24:19; 25:10,24; 26:9; 27:21,24,26). Той означава, че нещо е „необходимо”, „обвързващо”, „неизбежно.” Благовестието и неговото разрастване не е случайно събитие, а предначертан план на Бога и изпълнение на старозаветното Писание (според превода на Септуагинта, LXX).

- **„изпълни”** Когато човек чете старозаветните цитати (ст. 20), разбира, че авторът на псалмите едва ли е имал предвид предателството на Юда (т.е., Пс. 69:25; 109:8). Апостолите тълкуват СЗ в светлината на техните преживявания с Исус. Това се нарича типологично тълкуване (вж. ст. 20). Може би самият Исус налага този подход, докато ходи и разговаря с двамата мъже по пътя за Емаус (вж. Лука 24:13-35, особено ст. 25-27). Ранните християнски тълкуватели виждат паралели между събитията в СЗ и живота и учението на Исус. Те разглеждат Исус като пророческо изпълнение на целия СЗ. Днес вярващите трябва да бъдат внимателни с този метод на тълкуване! Тези новозаветни автори бяха под вдъхновението на Духа и лично запознати с живота и учението на Исус. Ние потвърждаваме истинността и авторитета на тяхното свидетелство, но не можем да възпроизведем техния метод.

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: ТИПОЛОГИЯ

Алегоричните методи, използвани от Филон и Ранната църква се различават значително от техниките на Павел. Първите напълно игнорират историческата обстановка, развивайки учения, напълно чужди на оригиналното намерение на автора. Подходът, използван от Павел, по-скоро е типология. Павел взема предвид историческите събития от Битие и единството на Стария и Новия завет и така е в състояние да гради върху приликите между тях, защото те имат един автор – Бог.

В този конкретен контекст Павел сравнява Авраамовия завет и Мойсеевия завет, правейки заключения от Йеремиа 31:31-34 и Новия завет.

От Галатяни 4:21-31 могат да се извлекат четири подобни неща.

1. Двете майки представляват две семейства; едното е в резултат на естествено зачатие, другото – в резултат на свръхестествено обещание
2. Между тези две майки и техните деца има напрежение, както между посланието на юдаистите и благовестието на Павел
3. И двете групи претендират, че са Авраамово потомство, но едната е в робство на Мойсеевия закон, а другата има свобода заради завършеното дело на Христос
4. Двете планини са свързани с двата различни завета, хълмът Синай – с Мойсей, а хълмът Синай – с Авраам. Планината Сион или Мория е мястото, където Авраам принася Исак в жертва (Битие 22 гл.), по-късно там се намира Йерусалим. Авраам е в очакване на един небесен град (Евреи 11:10; 12:22; 13:14, Новият Йерусалим, Исаия 40-66 гл.), не на земния Йерусалим.

Павел може би използва тази типология, защото

1. Лъжеучителите използват същия подход в тяхна полза, твърдейки, че са истински потомци на Авраам
2. Лъжеучителите може да са използвали алегория, позовавайки се на Мойсеевите писания, за да прокарат своята заветна теология, докато Павел използва примера с бащата на еврейската вяра, Авраам.
3. Павел вероятно използва типологията заради Битие 21:9-10, цитиран в стих 30 и казва: „изгонете естествено родения син”; съгласно Павловата аналогия това се отнася за юдаистите
4. Павел може би я използва заради поведението на юдейските лъжеучители, които се отнасят с презрение към езичниците; според типологията на Павел езичниците са приети, а не, които са самоуверени, заради расовата си принадлежност, са отхвърлени от Бога (Мат. 8:11-12)
5. Павел може би използва тази типология, защото в 3 и 4 глави споменава „синовност” и „наследственост”. Това е сърцевината на неговия аргумент: нашето осиновяване в Божие семейство само чрез вяра в Христос, не като наследници по плът.

- **„Юда”** Не смъртта, а отстъплението на Юда довежда до избора на апостол, който да го замени. В стих 20б, действията на Юда се тълкуват като изпълнение на пророчество. НЗ не говори за избора на друг апостол след смъртта на Яков (вж. Деяния 12:2). В живота на Юда има много мистерия и трагедия. Вероятно той е единственият апостол, който не е от Галилея. Той е касиер на апостолската група (вж. Йоан 12:6). Бива обвинен, че краде от парите, събирани по време на Исусовия живот и служение. Казва се, че това е в изпълнение на пророчество и в резултат на сатанинска атака. Никога не са споменати неговите мотиви, а само съжалението му, което води до самоубийство след като Юда връща дадените му пари.

Има много спекулации относно Юда и неговите мотиви. Той често е споменаван и хулен в евангелието от Йоан (6:71; 12:4; 13:2,26,39; 18:2,3,5). Съвременната пиеса „Исус Христос Суперзвезда” го представя като верен, но разочарован последовател, който се опитва да накара Исус да изпълни ролята на еврейски Месия – тоест, да победи римляните, да накаже нечестивите и да превърне Ерусалим в световна столица. Йоан обаче представя мотивите му като алчност и злонамереност.

Основният проблем е богословският въпрос за Божия суверенитет и човешката свободна воля. Дали Бог или Исус са манипулирали Юда? Дали Юда е отговорен за своите действия, ако е бил под контрола на сатана или Бог го е предопределил и накарал да предаде Исус? Библията не отговаря на тези въпроси директно. Бог контролира цялата история; Той знае бъдещите събития, но човечеството е отговорно за своите избори и действия. Бог е справедлив, не – манипулативен.

Има една нова книга, която се опитва да защити Юда—*Judas Betrayer or Friend of Jesus?* by William Klassen, Fortress Press, 1996. Аз не я харесвам, но е много интересна и провокираща.

- **„който стана водач на онези, които арестуваха Исус”** Ето цитат от моя коментар върху Матей 26:47-50 (вж. www.freebiblecommentary.org). „Много е дискутирано относно мотивите на Юда. Трябва да се каже, че те остават неясни. Юда целува Исус (ст.49) или (1) за да покаже на войниците кого да арестуват (вж. ст. 48); или (2) в подкрепа на съвременната теория, за да накара Исус да предприеме действие, (вж. 27:4). Според други пасажии от евангелията Юда е крадец от самото начало (вж. Йоан 12:6). От Лука 22:52 научаваме какъв е съставът на тълпата. Има римски войници, защото само те имат законно право да носят мечове. Има и мъже от храмовата стража, защото обикновено те носят тояги. При ареста присъстват и членове на синедриона, вж. ст. 47, 51).”

1:17 Юда е избран от Исус, слуша Неговите проповеди, гледа чудесата, изпратен е на мисия от и за Исус, присъства в горната стая и въпреки това Го предава!

1:18

NASB, NKJV,

NRSV, NJB,

NIV „падайки с главата напред, той се пукна”

TEV „където падна смъртоносно и се пукна”

Възможно е изразът „падна стремително” да е медицинско понятие за „подуване, подпухване” (вж. Moulton and Milligan, *The Vocabulary of the Greek Testament*, pp. 535-536), което се среща в някои английски преводи (напр., Phillips, Moffatt и Goodspeed). За по-добър коментар на различните версии за смъртта на Юда (Мат. 27:5 срещу Деяния 1:18) вж. *Hard Sayings of the Bible*, стр. 511-512.

- **„този мъж придоби нива”** Стихове 18-19 са описателни (вж. NASB, NKJV, NRSV, NJB, NIV). Авторът осигурява тази информация за удобство на читателя. От Матей 27:6-8 научаваме, че свещениците купуват това парче земя в изпълнение на старозаветното пророчество в Мат 27:9. Свещениците считат парите на Юда за нечисти, затова с тях купуват място за погребване на непотърсени тела на починали. Стихове 18-19 ни казват, че Юда умря на същото това място. Тази информация за смъртта на Юда не се повтаря никъде другаде.

1:19 „на техния собствен език” Много от евреите по Исусово време не могат да четат или да пишат на еврейски, но на близкия семитски език, арамейски, който научават в годините на персийското управление. Образованите хора могат да четат и да пишат на еврейски. Исус го ползва, когато чете Писанието в синагогите.

Много хора в Палестина говорят два езика (койне гръцки и арамейски) или три (койне гръцки, еврейски и арамейски). Исус говори арамейски през повечето време. Всички фрази и думи в евангелията, които са транслитерирани, са на арамейски.

■

NASB, NRSV „Акелдама, което е Нива на кръв”

NKJV „Акел дама, тоест, поле от кръв”

TEV „Акелдама, което означава Поле от кръв”

NJB „Кървава нива... Акелдама”

Това е гръцкият превод на арамейската дума. Винаги е трудно да транспонираш всяка дума по най-правилния начин, когато се касае за превод от един език на друг.

Независимо от вариациите при изписването на гръцката дума, арамейската означава „кървава нива.” Това може да означава

1. нива, купена с кървави пари (вж. Мат. 27:7а)
2. нива, върху която е пролята кръв (вж. Деяния 1:18)

3. нива, където са погребвани убийци или чужденци (вж. Матей 27:7b)

1:20 Това са два цитата от Псалмите. Първият е от Пс. 69:25. В оригинала е в **МНОЖЕСТВЕНО ЧИСЛО**. Играе ролята на проклетие, отнасящо се за Юда. Вторият цитат е от Пс. 109:8 (Септуагинта). Той осигурява пророческия прецедент за заменянето на Юда, дискутиран в ст. 21-26. Съвременните вярващи не могат да възпроизведат този метод на типологична херменевтика, защото в този период от историята никой от нас не може да твърди, че е боговдъхновен. Духът води тези библейски автори/книжници на такова ниво, което не е достъпно за днешните вярващи. Ние сме просветени от Него, но понякога имаме разногласия (вж. **Специалното понятие: БОГОВДЪХНОВЕНИЕ** към 16 ст.).

NASB, NKJV,

NJB „служба”

NRSV „Постове на надзорник”

TEV „място на служение”

В Септуагинта понятието *episkopē* съдържа идеята за някаква ръководна длъжност или пост на държавен служител (вж. Числа. 4:16; Пс. 109:8). Започва да обозначава позиция в римокатолическата църковна йерархия, но на гръцки е дума за държавен служител на лидерски пост (вж. NIV), подобно на „старейшина” (*presbuteros*), което е еврейската дума за водач (вж. Бит. 50:7; Изх. 3:16,18; Числа 11:16,24,25,39; Втор. 21:2,3,4,6,19,20 и други). Затова, с изключение на Яков, след смъртта на апостолите, думите „надзорник” и „старейшина” се отнасят до пастира (вж. Деяния 20:17,28; Тит 1:5,7; Фил. 1:1).

1:21 „необходимо е” Това е думата *dei* (*dei*) (вж. цялата бележка към ст. 16). Изглежда Петър смята, че Дванадесетте апостоли по някакъв начин представляват дванадесетте племена или пък вижда друг символизъм.

1:21-22 Това са квалификациите за апостолство (Вж. **Специалното понятие: ИЗПРАШАМ [APOSTELLŌ]** към 14:4). Забележете, че присъстват и други вярващи, които следваха Исус по време на земното Му служение, освен Дванадесетте. По-късно тези критерии са използвани от някои, за да отхвърлят Павловото апостолство. Очевидно Лука използва тези два стиха, за да изтъкне приоритета на апостолското свидетелство, а не да акцентира върху избора на Матия, за когото не чуваме нищо повече. Църквата и новозаветното писание се градят върху живота и учението на Исус, но това учение бива предадено чрез свидетелствата на достоверни очевидци, подбрани богословски свидетелства, НЗ. Това е богословски въпрос, а не просто символизма на числото „дванадесет”!

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: ЧИСЛОТО ДВАНАДЕСЕТ

Числото дванадесет винаги е съдържало символика на организираност и пълнота.

A. Извън Библията

1. дванайсетте знака в астрологията
2. дванайсетте месеца в годината

B. В Стария завет (BDB 1040 plus 797)

1. синовете на Яков (юдейските племена)
2. това се изразява:
 - a. в дванайсетте колони на олтара, Изход 24:4
 - b. в дванайсетте скъпоценни камъка на нагръдника на свещеника (които представляват дванайсетте племена), Изход 28:21
 - c. в дванайсетте самуна хляб в святоото място на Скинията, Левит 24:5

- d. в дванайсетте съгледвачи, изпратени в Ханаан – по един представител на всяко племе, Числа 13 гл.
 - e. в дванайсетте пръчки при бунта на Корей, Числа 17:2
 - f. в дванайсетте камъка на Исус Навиев, Ис. Нав. 4:3,9,20
 - g. в дванайсетте административни единици при управлението на цар Соломон, III Царе 4:7
 - h. в дванайсетте камъка на Илиевия олтар пред *ЯХВЕ*, III Царе 18:31
- C. В Новия завет
1. дванайсет избрани апостоли
 2. дванайсет кошници с хляб (за всеки апостол), Матей 14:20
 3. дванайсет престола за апостоли (съответстващи на 12-те племена), Матей 19:28
 4. дванайсет легиона ангели, готови да помагат на Исус, Матей 26:53
 5. в символиката на книгата Откровение
 - a. 24 старейшини, седящи на 24 престола, 4:4
 - b. 144 000 (т.е. 12 x 12 000) души, 7:4; 14:1,3
 - c. дванайсет звезди в короната на жената, 12:1
 - d. дванайсет порти, дванайсет ангели, изобразяващи 12-те племена, 21:12
 - e. дванайсет основополагащи камъка в Новия Йерусалим, върху всеки от които е изписано името на един от 12-те апостоли, 21:14
 - f. дванайсет хиляди стадии размер на Новия Йерусалим, 21:16
 - g. стената е 144 мерни единици, 21:17
 - h. дванайсет бисерни порти, 21:21
 - i. дърветата в Новия Йерусалим имат дванайсет вида плод (по един за всеки месец), 22:2

1:23 „те поставиха двама” Налице е вариант на гръцки ръкопис, който показва богословския проблем в тази фраза:

1. *estēsan* („те поставиха”) в MSS κ , A, B, C, D1, E

2. *estesēn* („той постави”) в MS D* (пети век), Лекции 156 (десети век), два стари латински ръкописа (пети и тринадесети век), и Августин (354-430 г. сл. Хр.)

Ако е верен вариант 1, това е пример за групово решение на учениците, които гласуват за заместник на Юда (форма на конгрегационна политика (вж. 15:22), но ако 2 е верният отговор, тогава това е доказателство за превъзходството на Петър (вж. 15:7-11,14). Що се отнася до достоверността на гръцкия ръкопис, думите в първия са сигурни (UBS4 дава оценка “А”).

- **„Йосиф... Матия”** Не знаем нищо за тези мъже от НЗ. Трябва да помним, че Евангелията и Деяния не са разкази от западната литература, а подбрани богословски писания, които трябва да представят Исус и да покажат как посланието Му е повлияло в света.

1:24

NASB „който познава сърцата на всички човечи”

NKJV „който познава сърцата на всички”

NRSV „ти познаваш всяко сърце”

TEV „ти знаеш мислите на всеки”

NJB „ти можеш да четеш всяко сърце”

Това е сложна дума, съставена от „сърца” и „познат” (вж. 15:8). Тя отразява позната старозаветна истина (вж. I Царе 2:7; 16:7; III Царе 8:39; I Лет. 28:9; II Лет. 6:30; Пс. 7:9; 44:21; Пр. 15:11; 21:2; Ер. 11:20; 17:9-10; 20:12; Лука 16:15; Деяния 1:24; 15:8; Римл. 8:27). Бог ни познава съвършено и продължава да ни обича (вж. Римл. 8:27).

Учениците потвърждават, че ЯХВЕ знае техните мотиви, както и мотивите и живота на двамата кандидати. Те искат да узнаят Божията воля в този избор (МИНАЛО СВЪРШЕНО, ВЪЗВРАТЕН ЗАЛОГ). Исус избира Дванадесетте, но сега Той отива при Отца.

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: СЪРЦЕТО

Гръцкото понятие *kardia* е използвано в Септуагинта и в НЗ, за да отрази еврейската дума *l_b* (BDB 523). Използван е по няколко начина (вж. Bauer, Arndt, Gingrich и Danker, *A Greek-English Lexicon*, pp. 403-404).

1. Център на физическия живот, метафора за личността (вж. Деяния 14:17; II Кор. 3:2-3; Яков 5:5)
2. Център на духовния живот (моралния)
 - a. Бог познава сърцето (вж. Лука 16:15; Римл. 8:27; I Кор. 14:25; I Сол. 2:4; Откр. 2:23)
 - b. Използвано за духовния живот на човека (вж. Мат. 15:18-19; 18:35; Римл. 6:17; I Тим. 1:5; II Тим. 2:22; I Петър 1:22)
3. център на мисловния живот (интелекта, вж. Мат. 13:15; 24:48; Деяния 7:23; 16:14; 28:27; Римл. 1:21; 10:6; 16:18; II Кор. 4:6; Ефес. 1:18; 4:18; Яков 1:26; II Петър 1:19; Откр. 18:7; сърце е синоним на ум във II Кор. 3:14-15 и Фил. 4:7)
4. Център на волята (воля, вж. Деяния 5:4; 11:23; I Кор. 4:5; 7:37; II Кор. 9:7)
5. Център на емоциите (вж. Мат. 5:28; Деяния 2:26,37; 7:54; 21:13; Римл. 1:24; II Кор. 2:4; 7:3; Ефес. 6:22; Фил. 1:7)
6. Уникално място за действие на Духа (вж. Римл. 5:5; II Кор. 1:22; Гал. 4:6 [т.е., Христос в нашите сърца, Ефес. 3:17])
 1. Сърцето е метафоричен начин за описване на цялостната личност (вж. Мат. 22:37, цитиращ Втор. 6:5). Мислите, мотивите и действията, приписани на сърцето изцяло разкриват типа личност. В СЗ има няколко удивителни употреби на термина
 - a. Битие 6:6; 8:21, „Бог се наскърби в сърцето Си”, виж също Осия 11:8-9
 - b. Втор. 4:29; 6:5, „с цялото си сърце и цялата си душа”
 - c. Втор. 10:16, „необрязано сърце” и Римл. 2:29
 - d. Езек. 18:31-32, „едно ново сърце”
 - e. Езек. 36:26, „ново сърце” срещу „каменно сърце”

1:25 „на своето си място” Това е евфемизъм за „проклятие.” Сатана го използва за своите цели (вж. Лука 22:3; Йоан 13:2; 27), но Юда е отговорен за своя избор и действия (вж. Гал. 6:7).

1:26 „те хвърлиха жребие за тях” Тази практика има старозаветен контекст, свързан с употребата на Урим и Тумим от Първосвещеника в Лев. 16:8 или с отделни личности, използвали подобни методи (в. Пр. 16:33; 18:18). Римските войници също хвърлят жребий за Исусовите дрехи (вж. Лука 23:34). Това обаче е последният случай, в който се споменава този метод за определяне на Божията воля. Ако някой е свикнал да се придържа към текста, този метод ще се превърне в нормативен за вземане на духовни решения, което ще бъде много жалко (напр., отваряне на Библията и поставяне на пръст върху даден стих за определяне на Божията воля). Вярващите трябва да живеят с вяра, а не с механични средства за определяне на Божията воля (напр. Овнешко руно, вж. Съдии 6:17, 36-40).

- **„Матия”** Евсевий казва, че той е част от групата на седемдесетте (вж. Лука 10). Според по-късната традиция Матия умира като мъченик в Етиопия.

ВЪПРОСИ ЗА ОБСЪЖДАНЕ

Този коментар е само ръководство за изучаване. Това означава, че вие сами носите отговорност за начина, по който тълкувате Библията. Всеки от нас трябва да ходи в светлината, която му е дадена. Приоритет при

интерпретацията сте самият вие, вашата Библия и Светият Дух. Не бива да прехвърляте тази отговорност на който и да е коментатор.

Настоящите въпроси за обсъждане целят да ви подпомогнат да обмислите основните теми в този раздел на посланието. Целта им е да предизвикат мисли, а не да дадат крайни отговори.

1. Защо Исус остана с учениците 40 дни?
2. Какво представлява „кръщението на Духа?“
3. Защо стих 7 е толкова важен?
4. Защо възнесението е важно?
5. Защо Петър смята за нужно да запълни мястото на Юда?
6. Как може Павел да бъде апостол, след като не отговаря на изискванията? (1:21-22)

Деяния 2 гл.

РАЗДЕЛЕНИЯ ПО АБЗАЦИ В СЪВРЕМЕННИТЕ ПРЕВОДИ*

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Идването на Светия Дух 2:1-4	Идването на Светия Дух 2:1-4	Денят на Петдесетница 2:1-4	Идването на Светия Дух 2:1-4	Петдесетница 2:1-4
	Тълпата откликва			
2:5-13	2:5-13	2:5-13	2:5-13	2:5-13
Петровата реч на Петдесетница 2:14-21	Петровата проповед 2:14-39	Петровата проповед 2:14-21	Петровата проповед 2:14-21	Петровият призив към тълпата 2:14-21
2:22-28		2:22-28	2:22-28	2:22-28
2:29-36		2:22-36	2:29-35 2:36	2:29-35 2:36
		Призивът за покаяние		Първите обръщения
2:37-42		2:37-42	2:37	2:37-41
	Живата църква расте 2:40-47		2:28-39 2:40-42	Обръщения в Ранната църква 2:42
Животът между вярващите 2:43-47		2:43-47	Животът между вярващите 2:43-47	2:43
			1:21-22 1:23-26	2:44-45 2:46-47

ПЪРВИ ЦИКЪЛ НА ПРОЧИТ (вж. стр. viii)

Този коментар е само ръководство за изучаване. Това означава, че вие сами носите отговорност за начина, по който тълкувате Библията. Всеки от нас трябва да ходи в светлината, която му е дадена. Приоритет при интерпретацията сте самият вие, вашата Библия и Светият Дух. Не бива да прехвърляте тази отговорност на който и да е коментатор.

Прочетете цялата библейска книга на един дъх. Посочете централната тема на книгата със свои собствени думи.

1. Тема на цялата книга
2. Тип литература (жанр)

ВТОРИ ЦИКЪЛ НА ПРОЧИТ (вж. стр. viii)

Този коментар е само ръководство за изучаване. Това означава, че вие сами носите отговорност за начина, по който тълкувате Библията. Всеки от нас трябва да ходи в светлината, която му е дадена. Приоритет при интерпретацията сте самият вие, вашата Библия и Светият Дух. Не бива да прехвърляте тази отговорност на който и да е коментатор.

Отново прочетете цялата библейска книга на един дъх. Очертайте основните тематични единици и ги озаглавете с по едно изречение.

1. Тема на първата литературна единица:

2. Тема на втората литературна единица:

3. Тема на третата литературна единица:

4. Тема на четвъртата литературна единица:

И т.н.

НАБЛЮДЕНИЯ ОТ КОНТЕКСТА

А. Това е първата проповед от новата епоха на Църквата. Обърнете внимание на старозаветните цитати и алюзии в глава 2. Петър проповядва на евреи от целия средиземноморски свят. Пасажите, които избира да цитира, отразяват Исусовото учение, напомнящо за двамата ученици по пътя за Емаус (вж. Лука 24:21-32) и неговите следвъзкресенски появи пред учениците (вж. Лука 24:45).

1. ст. 16-21 – Йоил 2:28-32

2. ст. 25-28 – Псалом 16:8-11

3. ст. 30 – алюзия към II Царе 7:11-16 и Пс. 89:34 или 132:11

4. ст. 34-35 – Псалом 110:1

Б. Изпълнението на есхатологичното пророчество на Йоил е реална проява на факта, че Божието осъждение, довело до оттеглянето на Божия Дух от Израил след Малахия (или автора на Летописите), е приключило! Духът се завръща с нова сила и цел с Великото поръчение!

В. Объркването на езиците при Вавилонската кула (вж. Битие 11) сега е преобърнато (поне символично). Настъпила е нова епоха.

Г. До този момент „езиците” в Деяния са различни от тези в Коринт. Няма нужда от тълкувател. Посланието е изключително призивно. Езиците в Деяния са предназначени за вярващите евреи, които трябва да разпознаят, че Бог приема една нова расова/географска група от хора в Царството (т.е., самаряни, римляни и пр.). Езиците, говорени в Коринт, пасват на модела на оракула от Делфи. Те са насочени към Бога, а не към хората. Те назидават говорещия (вж. I Кор. 14:4). Моля ви, не приемайте тези наблюдения като негативен коментар относно коринтския модел (вж. I Кор. 14:5,18). Вярвам, че тази духовна дарба все още е в сила. Поради въпросите, повдигани в I Кор. 12:28-29 обаче, които предполагат негативен отговор, дарбата езици не е за всеки вярващ! Вижте подробните бележки по въпроса към I Коринтяни 12 и 14 глава на www.freebiblecommentary.org.

ИЗУЧАВАНЕ НА ДУМИ И ИЗРАЗИ

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ – Деяния 2:1-4

1 И когато настана денят на Петдесетницата, те всички бяха на едно място. 2 И внезапно стана шум от небето като фученето на силен вятър и изпълни цялата къща, където седяха. 3 И им се явиха езици като

огнени, които се разделяха, и седна по един на всеки от тях. 4 И те всички се изпълниха със Свети Дух и започнаха да говорят други езици, както Духът им даваше да говорят.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 2:1-4

1When the day of Pentecost had come, they were all together in one place. 2And suddenly there came from heaven a noise like a violent rushing wind, and it filled the whole house where they were sitting. 3And there appeared to them tongues as of fire distributing themselves, and they rested on each one of them. 4And they were all filled with the Holy Spirit and began to speak with other tongues, as the Spirit was giving them utterance.

2:1 „Петдесятница” Този ежегоден еврейски празник е наричан и „Празник на седмиците” (вж. Изх. 34:22; Втор. 16:10). Думата Петдесятница идва от числото „петдесет.” Този празник се празнува петдесет дни (седем седмици) след Пасха (тоест, брой се от втория ден на Празника на безквасните хлебовете). По времето на Исус този празник има три цели:

1. напомняне за даването на Мойсеевия закон (вж. Юбилеи 1:1)
2. благодарност към Бога за жетвата
3. принасяне на първите плодове (т.е., знак, че цялата жетва принадлежи на ЯХВЕ). Старозаветната история на празника откриваме в Изх. 23:16-17; 34:22; Лев. 23:15-21; Числа 28:26-31 и Втор. 16:9-12.

NASB, NRSV „беше дошъл”

NKJV „беше настъпил”

TEV „дойде”

NJB „настъпи”

Това буквално означава „се е напълнило.” Глаголът е СЕГАШНО ВРЕМЕ, СТРАДАТЕЛЕН ИНФИНИТИВ. Това събитие е определено от Бога и изпълнява Неговото предназначение. За него се говори само в писанията на Лука (вж. Лука 8:23; 9:51; тук и подобна метафора в Лука 2:6). Човешката история е датирана от ЯХВЕ. М. R. Vincent, *Word Studies*, Том 1, стр. 224, ни напомня, че евреите гледат на този ден като на резервоар, който трябва да се напълни. Времето на Петдесятница е настанало! То е време и на специалното начало на новата епоха на Духа и църквата, предвидено от Бога.

- **„те всички бяха заедно на едно място”** Тази фраза предполага, че са заедно на едно място и единни в духа (вж. 1:14). Не е ясно къде се случва. Вероятно е в „Горната стая” (вж. Деяния 1:13; „къща”, ст. 2), в един момент храмът също участва в събитието (вж. Лука 24:53; броят на събраните в ст. 47).

2:2 „от небето дойде шум като силен бурен вятър” В този параграф акцентът е върху звука, а не върху вятъра или огъня. Това ни напомня за Битие 3:8. В СЗ думата *ruah* (BDB 924) е използвана, в превод на дъх, вятър и Дух (вж. Езек. 37:9-14); в НЗ думата *pneuma* се използва за вятъра и Светия Дух (вж. Йоан 3:5-8). Думата за вятър в този стих е *rhoē*. Използвана е само тук и в 17:25. Думата *pneuma* е използвана за Духа в ст. 4.

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: ДУХЪТ (PNEUMA) В НОВИЯ ЗАВЕТ

Гръцката дума *pneuma* („дух“) се използва по различни начини в Новия завет. Ето някои представителни класификации и примери.

А. ЗА ТРИЕДИННИЯ БОГ

1. за Бог Отец (вж. Йоан 4:24)
2. за Бог Син (вж. Римл. 8:9-10; II Кор. 3:17; Гал. 4:6; I Пет. 1:11)
3. за Светия Дух (вж. Марк 1:11; Мат. 3:16; 10:20; Йоан 3:5,6,8; 7:39; 14:17; Деяния 2:4; 5:9; 8:29,35; Римл. 1:4; 8:11,16; I Кор. 2:4,10,11,13,14; 12:7)

V. ЗА ЖИВИТЕЛНАТА СИЛА НА ЧОВЕКА

1. за Исус (вж. Марк 8:12; Йоан 11:33,38; 13:21)
2. за човека (вж. Мат. 22:43; Деяния 7:59; 17:16; 20:22; Римл. 1:9; 8:16; I Кор. 2:11; 5:3-5; 7:34; 15:45; 16:18; II Кор. 2:13; 7:13; Фил. 4:23; Кол. 2:5)

C. ЗА ДУХОВНИЯ СВЯТ

1. за духовни същества
 - a. добри – т.е. ангели (вж. Деяния 23:8-9; Евр. 1:14)
 - b. лоши – т.е. демонични (вж. Матей 8:16; 10:1; 12:43,45; Деяния 5:16; 8:7; 16:16; 19:12-21; Ефес. 6:12)
 - c. духове (вж. Лука 24:37)
- за духовно разбиране (вж. Мат. 5:3; 26:41; Йоан 3:6; 4:23; Деяния 18:25; 19:21; Римл. 2:29; 7:6; 8:4,10; 12:11; I Кор. 14:37)
2. за духовни неща (вж. Йоан 6:63; Римл. 2:29; 8:2,5,9,15; 15:27; I Кор. 9:11; 14:12)
3. за духовни дарби (вж. I Кор. 12:1; 14:1)
4. за вдъхновението от Светия Дух (вж. Мат. 22:43; Лука 2:27; Ефес. 1:17)
5. за духовното тяло (вж. I Кор. 15:44-45)

D. ХАРАКТЕРИЗИРА

1. отношението на света (вж. Римл. 8:15; 11:8; I Кор. 2:12)
2. мисловния процес на човека (вж. Деяния 6:10; Римл. 8:6; I Кор. 4:2)

E. ЗА ФИЗИЧЕСКИЯ СВЯТ

1. вятър (вж. Мат. 7:25,27; Йоан 3:8; Деяния 2:2)
2. дъх (вж. Деяния 17:25; II Сол. 2:8)

Очевидно е, че това понятие следва да се тълкува в светлината на съответния непосредствен контекст. Съществуват различни нюанси на значението, които могат да се отнасят или (1) за физическия свят, или (2) за невидимия свят, или (3) за личности, живеещи било във единия, било в другия свят.

Светият Дух е онази личност от Триединния Бог, която е най-силно ангажирана с действия в сегашния исторически период. Новата ера на Духа вече е започнала. Всичко, което е добро, свято, праведно или истинно, се отнася към Него. Неговото присъствие, Неговите дарби и Неговото служение са ключови елементи за разпространението на благовестието и за успеха на Божието царство (вж. Йоан 14 и 16 гл.). Светият Дух привлича вниманието не върху себе си, а върху Христос (вж. Йоан 16:13-14). Той избличава, убеждава, укорява, кръщава и възраства всеки вярващ човек (вж. Йоан 16:8-11).

2:3 „езици като от огън се разпределиха” Изглежда текстът описва събитие, съпроводено от звук и светлина. Първоначално искрящият огън е на едно място, но после се разделя на части и се появява над всеки вярващ. Всички събрани в горната стая – Апостоли, семейството на Исус и ученици – имат видимо потвърждение, че са част от това събитие. Църквата е едно! Празникът Петдесетница е известен в юдаизма с това, че отбелязва даването на Мойсеевия закон на планината Синай(не е ясно кога точно е възникнала тази традиция, но е вероятно това да е около втори век след Христа или много по-рано). Следователно шумният вятър и огънят сигурно напомнят за величието на ЯХВЕ, който слиза на Хорив (вж. Изх. 19:16). В СЗ вятърът символизира (1) присъствието на божеството; (2) осъждане (вж. Ис. 66:15-18); или (3) очистване (вж. Изх. 3:2; Втор.5:4 и Мат. 3:11). Лука използва аналогия, за да се опита да представи едно уникало събитие, а именно физическото проявление на Духа. Вж. **Специалното понятие** по-долу.

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: ОГЪНЯТ

Огънят има както положителни, така и отрицателни конотации в Писанието:

А. Положителни

1. топлини (вж. Исаия 44:15; Йоан 18:18)
2. светлини (вж. Исаия 50:11; Мат. 25:1-13)
3. готвачи (вж. Изход 12:8; Исаия 44:15-16; Йоан 21:9)
4. за очистване (вж. Числа 31:22-23; Пр. 17:3; Исаия 1:25; 6:6-8; Йер. 6:29; Мал. 3:2-3)
5. за святост (вж. Битие 15:17; Изход 3:2; 19:18; Езек. 1:27; Евр. 12:29)
6. за ръководството на Бога (вж. Изход 13:21; Числа 14:14; I Царе 18:24)
7. за приемане на сила от Бога (вж. Деяния 2:3)
8. закрила (вж. Зах. 2:5)

В. Отрицателни

1. той изгаря (вж. Ис. Нав. 6:24; 8:8; 11:11; Мат. 22:7)
2. той унищожавя (вж. Битие 19:24; Левит 10:1-2)
3. на гняв (вж. Числа 21:28; Исаия 10:16; Зах. 12:6)
4. на наказание (вж. Битие 38:24; Левит 20:14; 21:9; Ис. Нав. 7:15)
5. за лъжливи есхатологични белези (вж. Откр. 13:13)

С. Божият гняв срещу греха се изразява с огнени метафори

1. Гневът му пояжда (вж. Осия 8:5; Ефес. 3:8)
2. Той излива огън (вж. Наум 1:6)
3. вечен огън (вж. Йер. 15:14; 17:4)
4. есхатологично осъждане (вж. Матей 3:10; 13:40; Йоан 15:6; II Солунци 1:7; II Петър 3:7-10; Откр. 8:7; 16:8)

Д. Подобно на много други метафори в Библията (квасът, лъвът), огънят може да бъде или благословение, или проклятие в зависимост от контекста.

- „всеки един от тях” Няма разлика между апостоли или ученици; мъже или жени (вж. Йоил 2:28-32; Деяния 2:16-21).

2:4 „те всички се изпълниха със Светия Дух” Това събитие е споменато в Лука 24:49 и е наречено „обещанието на Моя Отец.” „Изпълването” се повтаря (вж. 2:4; 4:8,31; 6:3,5; 7:55; 9:17; 11:24; 13:9). Това означава всекидневна Христоподобност (вж. Ефес. 5:18, сравнено с Кол. 3:16). То е различно от кръщението с Духа, което е равнозначно на начално християнско преживяване или сливане с Христос (вж. I Кор. 12:13; Ефес. 4:4-5). Изпълването с Духа дава духовна сила за ефективно служение (вж. Ефес. 5:18-20), в случая за благовестие! Вж. Бележката към 3:10.

В много отношения някои от евангелските деноминации реагират на крайностите, които се наблюдават в областта на духовното преживяване и с това подценяват новозаветния акцент върху Светия Дух. Две от книгите на Гордън Фий са ми били от полза по този въпрос:.

1. *Евангелието и Духа*
2. *Павел, Духът и Божият народ*

Вж. подробните бележки към 5:17.

NASB, NKJV „започнаха да говорят други езици”

NRSV „започнаха да говорят на други езици”

TEV „говорят на други езици”

NJB „започнаха да говорят на различни езици”

Буквалният израз е „други езици” (*heterais glōssais*). Преводът „различни езици” отразява разбирането за това понятие, основано на контекста от ст. 6 и 11. Другият възможен превод е „възторжени слова”, въз основа на I Коринтяни 12-14 и вероятно Деяния 2:13. Не е сигурно на колко различни езици са говорили, но са били много. Ако се опитате да изброите всички страни и региони, споменати в ст. 9-11 може да се окажат над двадесет. Изглежда че по няколко от тези 120 вярващи трябва да са говорили на един и същи език..

Бог прави нещо уникално и мощно, за да вдъхнови тази малка група от уплашени мъже и жени, чакащи в заключената горна стая да станат мощни прокламатори на благовестието (и мъже, и жени). Какъвто и да е този първоначален белег за идването на обещания Свети Дух, Бог го използва, за да потвърди, че приема и другите групи хора (напр. самаряни, римски военни служители и езичници).

В Деяния „езиците” винаги са белег за вярващите, че благовестието преодолява друга етническа и географска бариера. Има значителна разлика между езиците от Деяния и споменатите от Павел в по-късното му служение в Коринт (вж. I Коринтяни 12-14). Богословски е възможно Петдесетницата да е точна противоположност на Вавилонската кула (вж. Битие 10-11). Когато гордите, бунтовни човеци предявяват претенции за своята независимост (т.е., отказват да се разпръснат и да населят земята), Бог налага Своята воля, като разбърква езиците им. Сега, в новата епоха на Духа, национализмът, който пречи на хората да са единни (т.е., единно световно управление в последното време) е заменен с единството на вярващите. Християните общуват като преодоляват всяка човешка бариера (т.е., възраст, пол, класа, география, език), което е обратно на последствията от Битие 3 гл.

- „**както Духът им даваше да изговарят**” ГЛАГОЛЪТ е **НЕСВЪРШЕНО ВРЕМЕ, ДЕЯТЕЛЕН ЗАЛОГ, ИЗЯВИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ**, което означава, че Духът започва да им дава тази способност.

Думата „да изговарят” (*apophtheggomai*) е СТРАДАТЕЛЕН ИНФИНИТИВ, В СЕГАШНО ВРЕМЕ (описателен). Това понятие е използвано само от Лука в Деяния (вж. 2:4,14; 26:25). Използвано е в Септуагинта за говоренето на пророците (т.е., говорене, вдъхновено от Духа, вж. Втор. 32:2; I Лет. 25:1; Езек. 13:9,19; Мих. 5:11; Зах. 10:2).

Предпочитам това тълкуване пред етимологичното значение на класическия гръцки „повишиха тон”, „въодушевено говорене”, или „разпалено риторично изказване.” Лука познава Септуагинта и е под влияние на неговата терминология. Септуагинтът е Библията на средиземноморския свят и се превръща в Библията на Църквата.

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ – Деяния 2:5-13

5 А в Ерусалим се намираха юдеи, богобоязливи мъже от всеки народ под небето. 6 И като се чу този шум, се събра една навалица; и се смутиха, защото всеки един ги слушаше да говорят на неговия език. 7 И всички, смаяни и учудени, си говореха помежду си: Ето, всички тези, които говорят, не са ли галилеяни? 8 Тогава как ги слушаме да говорят всеки на нашия собствен език, в който сме родени? 9 Партяни, мидяни и еламита, жители на Месопотамия, Юдея и Кападокия, Понт и Азия, 10 Фригия и Памфилия, на Египет и онези страни от Ливия, които граничат с Кирия, посетители от Рим, и юдеи, и прозелити, 11 критяни и араби ги слушаме да говорят на нашите езици за великите Божии дела. 12 И те всички се смаяха и в недоумение си казваха един на друг: Какво значи това? 13 А други се присмиваха и казваха: Те са се напили със сладко вино.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 2:5-13

5Now there were Jews living in Jerusalem, devout men from every nation under heaven. 6And when this sound occurred, the crowd came together, and were bewildered because each one of them was hearing them speak in his own language. 7They were amazed and astonished, saying, “Why, are not all these who are speaking Galileans? 8”And how is it that we each hear them in our own language to which we were born? 9”Parthians and Medes and Elamites, and residents of Mesopotamia, Judea and Cappadocia, Pontus and Asia, 10Phrygia and Pamphylia, Egypt

and the districts of Libya around Cyrene, and visitors from Rome, both Jews and proselytes, 11 Cretans and Arabs -- we hear them in our own tongues speaking of the mighty deeds of God.” 12 And they all continued in amazement and great perplexity, saying to one another, “What does this mean?” 13 But others were mocking and saying, “They are full of sweet wine.”

2:5 „благочестиви” Това понятие означава „да се придържаш добре към нещо” (вж. Септуагинта Лев. 15:31; Михей 7:2). В случая на юдаизма от първи век, думата означава почителност към Бога и традициите на старейшините (т.е., устните традиции, които съставляват Талмуда). Това са благочестиви, религиозни мъже (вж. 8:2; 22:12; Лука 2:25). Значението е подобно на думата „непорочен”, използвана за Ной и Йов.

■ **„от всеки народ под небето”** Всички евреи са силно подтиквани да присъстват на трите ежегодни големи празници (вж. Левит 23) в Храма (вж. Втор. 16:16). Това са:

1. Вероятно поклонници от цялата средиземноморска област, които са дошли в Ерусалим за Пасхата и са останали за Петдесетница.
2. Постоянни жители, които са дошли извън Ерусалим (вж. Употребата на думата в 4:16; 7:24; 9:22,32). Това има огромно богословско приложение (вж. Мат. 28:19-20; Лука 24:47; Деяния 1:8).

2:6 „когато настана този шум” Шумът може да се отнася до (1) силния вятър (вж. ст. 2) или (2) вярващите, които говореха на други езици (вж. ст. 4).

■

NASB, NRSV,

NJB „озадачени”

NKJV „объркани”

TEV „развълнувани”

Същата дума е използвана в Септуагинта в Битие 11:7,9, за объркването на езиците при Вавилонската кула. Аз смятам, че Петдесетницата е символичен обрат на национализма, започнал с Вавилонската кула, първо като наказание за грешната реакция на човечеството да изпълни Божията воля и да се разпръсне по земята и второ, за да предпази хората от единно световно управление. *Jerome Biblical Commentary*, том 2, стр. 172, допълнително подсилва този възглед, използвайки думата *diamezizō* в Деяния 2:3, което е рядко срещано, но се използва и в Септуагинта, Втор. 32:8 за описание на разпръскването при Вавилонската кула. Вярващите вече не се делят по националности! Вж. Бележката към 9:22.

■ **„тълната се събра”** Очевидно това се случва в областта на Храма, защото голяма тълна не може да се събере в малка горна стая или на тесните улици на Ерусалим.

■ **„И как става така, че ги чуваме да говорят на собствения ни роден език”** Това може да е чудо, свързано с чуването, а не с говоренето (вж. ст. 8 и 11). Ако толкова много хора, говорещи различен език, го правят едновременно, ще настане объркване. Това е богословското преобръщане на Вавилонската кула (вж. Битие 11).

Това е гръцкото понятие *dialektos* (вж. ст. 8), откъдето идва думата „диалект.” Лука често използва това понятие в Деяния (вж. 1:19; 2:6,8; 21:40; 22:2; 26:14). Използва се по отношение на „езика.” В този контекст обаче диалектът може да е планираното значение. Тези евреи чува за Исус на техния майчин диалект. Това целеше да послужи като знак за потвърждение на истинността на новото послание за Бога и Неговата универсална покана!

2:7,12 Обърнете внимание на всички различни термини, изразяващи силни емоции в този контекст.

1. *sunechō*, „озадачени” (ст. 6)

2. *existēmi*, „удивени” (ст. 7)

3. *thaumazō*, „смаяни” (ст. 7)

4. *diaporeō*, „смутени” (ст. 12)

- **„Нима всички, които говорят, не са галилеяни”** Този риторичен въпрос (очакващ положителен отговор) е зададен заради техния северняшки акцент (т.е., диалект, вж. Мат. 26:73). В случая думата „нима” отразява гръцкото *idou* (вижте), използвано двадесет и три пъти в Лука и Деяния.

2:9 „Партяни, мидяни, еламити и жители на Месопотамия” Всички тези групи са от Плодородния полумесец (Месопотамия), откъдето е призван Авраам (Ур халдейски, вж. Бит. 11:28) и където Израил и Юда отиват в плен (Асирия, Вавилония).

- **„Юдея”** Защо Юдея е спомената между две други страни, които нямат връзка? Защо е спомената без ОПРЕДЕЛИТЕЛЕН ЧЛЕН, което щеше да е граматически правилно? Защо юдеите трябва да са изненадани, че галилеяните говорят арамейски? Поради тези въпроси мнозина смятат, че се касае за грешка на преписвача и тук трябва да присъства името на друг народ.

1. Тертулиан и Августин смятат, че трябва да бъде Армения
2. Йероним - Сирия
3. Йоан Златоуст и Еразъм – Сирия
4. За различни съвременни предположения, вж. Bruce M. Metzger, *A Textual Commentary on the Greek New Testament*, стр. 293.

2:9-10 „Кападокия, Понт и Азия, Фригия и Памфилия” Това са области от днешна Турция.

2:10 „Египет и областта на Либия около Киликия” Това са групи от Северна Африка.

- **„от Рим”** Еврейски поклонници, които са се обърнали в този случай, може да са основали църквата в Рим.
- **„прозелити”** Отнася се за езичници, които се обръщат към юдаизма и от тях се очаква

1. да спазват Мойсеевия закон
 2. мъжете да се обрязват
 3. да бъдат кръстени пред свидетели
 4. когато е възможно да принасят жертва в Храма
- Те присъстват в Ерусалим, защото всички евреи са длъжни да присъстват на трите големи ежегодни празници (вж. Изход 23 и Левит 23).

2:11 „Критяни” Това е най-големият остров в средиземноморието, близо до Турция. Може да е използван като обобщаващ термин за всички острови в Егея.

- **„Араби”** Това трябва да са потомците на Исав. Има множество арабски племена, пръснати из южната част на Близкия Изток. За евреите от първи век този списък представлява целия тогавашен свят. Това може да е метафора, подобна на седемдесетте езика на света, като еврейски символ за цялото човечество (вж. Лука 10). Същата идея е отразена в Деяния 32:8, в Септуагинта.

2:12 Тези поклонници разпознават това специално събитие като забележително знамение. Петър не пропуска момента да отговори на въпросите им.

2:13 „Те са пияни” Това е глагол в ОПИСАТЕЛНО ПЕРФЕКТНО ВРЕМЕ, СТРАДАТЕЛЕН ЗАЛОГ, ИЗЯВИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ, което говори, че тези ученици са се напили до опиянение и продължават да са пияни.

- „**сладко вино**” Едно от обясненията на тази ситуация е, че тези ученици са пияни (вж. Ефес. 5:18а). Как пиянството обяснява лингвистичните им умения? Сигурен съм, че атмосферата е била радостна и приповдигната.

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: ОТНОШЕНИЕТО НА БИБЛИЯТА КЪМ АЛКОХОЛА

I. Библейски понятия

A. Стар завет

1. *Yayin* – Това е общо понятие за вино (BDB 406), използвано 141 пъти. Етимологията не е ясна, защото думата няма еврейски корен. Винаги означава ферментирал плодов сок, обикновено грозде. Някои типични пасажи са Битие 9:21; Изход 29:40; Числа 15:5,10.
2. *Tirosh* – Това означава „ново вино” (BDB 440). Поради климатичните условия в Близкия Изток, ферментацията започва шест часа след изстискването на сока. Тази дума се използва за вино, което е в процес на ферментация. Някои от типичните пасажи са: Втор. 12:17; 18:4; Исаия 62:8-9; Осия 4:11.
3. *Asis* – Това е думата за алкохолни напитки („сладко вино”, BDB 779, напр. Йоиел 1:5; Исаия 49:26).
4. *Sekar* – Това е понятието за „силно питие” (BDB 1016). Еврейският корен е използван в понятието „пиян” или „пияница.” Към питието се добавя нещо, за да бъде по-опияняващо. Думата е паралел на *yayin* (вж. Притчи 20:1; 31:6; Исаия 28:7).

B. Нов завет

1. *Oinos* – гръцкият еквивалент на *yayin*
2. *Neos oinos* (ново вино) – гръцкият еквивалент на *tirosh* (вж. Марк 2:22).
Gleuchos vinos (сладко вино, *asis*) – вино в ранен етап на ферментация (вж. Деяния 2:13).

II. Библейска употреба

A. Стар завет

1. Виното е дар от Бога (Битие 27:28; Пс. 104:14-15; Екл. 9:7; Осия 2:8-9; Йоиел 2:19,24; Амос 9:13; Зах. 10:7).
2. Виното е част от жертвения принос (Изход 29:40; Левит 23:13; Числа 15:7,10; 28:14; Втор. 14:26; Съдии 9:13).
3. Вино се използва в медицината (II Царе 16:2; Притчи 31:6-7).
4. Виното може да бъде истински проблем (Ной – Битие 9:21; Лот – Битие 19:33,35; Самсон – Съдии 16:19; Навал – I Царе 25:36; Урия – II Царе 11:13; Амнон – II Царе 13:28; Ила – I Царе 16:9; Венадад – I Царе 20:12; Владетелите – Амос 6:6; и жените – Амос 4 гл.).
5. С виното може да се злоупотребява (Притчи 20:1; 23:29-35; 31:4-5; Исаия 5:11,22; 19:14; 28:7-8; Осия 4:11).
6. Виното е забранено за определени групи (свещеници в служение, Левит 10:9; Езек. 44:21; назареи, Числа 6 гл.; и владетели, Притчи 31:4-5; Исаия 56:11-12; Осия 7:5).
7. Виното е използвано в есхатологичен контекст (Амос 9:13; Йоиел 3:18; Зах. 9:17).

B. Междубиблейска

1. В умерени количества виното е много полезно (Иисус син Сирахов 31:27-30).
2. Равините казват, „Виното е най-доброто лекарство, ако нямате вино, ще ви трябват лекарства.” (BB 58b).

C. Нов завет

1. Исус превърна голямо количество вода във вино (Йоан 2:1-11).
2. Исус пиеше вино (Мат. 11:18-19; Лука 7:33-34; 22:17 и сл.).
3. На Петдесятница Петър е обвинен, че е пиян от „ново вино” (Деяния 2:13).
4. Виното може да се използва като лекарство (Марк 15:23; Лука 10:34; I Тим. 5:23).

5. владетелите не трябва да прекаляват с виното. Това не означава, че изобщо не трябва да пият (I Тим. 3:3,8; Тит 1:7; 2:3; I Петър 4:3).
6. Виното е използвано в есхатологичен контекст (Матей 22:1 и сл.; Откр. 19:9).
7. Пиянството е порицано (Мат. 24:49; Лука 12:45; 21:34; I Кор. 5:11-13; 6:10; Гал. 5:21; I Петър 4:3; Римл. 13:13-14).

III. Богословско прозрение

- A. Диалектическо напрежение
 1. Виното е дар от Бога.
 2. Пиянството е голям проблем.
 3. В някои култури вярващите трябва да ограничават свободата си заради благовестието (Мат. 15:1-20; Марк 7:1-23; I Коринтяни 8-10 гл.; Римляни 14 гл.).
- B. Тенденция да се погават ограниченията
 1. Бог е източникът на всички добри неща.
 2. падналото човечество злоупотребява с всички Божии дарове, като нарушава предвидените от Бога ограничения.
- C. Злоупотребяваме ние, нещата не са виновни. Във физическото творение няма нищо зло (вж. Марк 7:18-23; Римл. 14:14,20; I Кор. 10:25-26; I Тим. 4:4; Тит 1:15).

IV. Еврейска култура и ферментация от Първи век

- A. Ферментацията започва много бързо, около 6 часа след намачкване на гроздето.
- B. според еврейската традиция, ако на повърхността има лека пяна (знак за ферментация), виното е готово, за да бъде дадено десетък от него (*Ma aseroth* 1:7). Нарича се „ново вино“ или „сладко вино.“
- C. Основната алкохолна ферментация трае една седмица.
- D. Вторичната ферментация трае 40 дни. На този етап виното се счита за „старо вино“ и може да се принася на олтара (*Edhuyyoth* 6:1).
- E. Отлежалото вино (старо вино) се счита за добро, но трябва да се прецеди добре преди употреба.
- F. Виното се счита за висококачествено обикновено след една година на ферментация. Три години е максималният период за сигурно съхранение на виното. Нарича се „старо вино“ и трябва да се разрежда с вода.
- G. В последните 100 години със стерилната среда и добавка на химикали, ферментацията бива удължена. В древния свят не са могли да спрат естествения процес на ферментация.

V. Заключение и твърдения

- A. Внимавайте вашият опит, богословие и библейско тълкуване да не омаловажава Исус и еврейско/християнската култура от Първи век! Очевидно те не са били пълни въздържатели.
- B. Не съм привърженик на употребата на алкохол в социална среда. Обаче, мнозина прекаляват с акцентирание на богословската позиция по темата и имат надменни претенции за праведност, основани на културни/деноминационни предразсъдъци.
- C. За мен, Римляни 14 гл. и I Коринтяни 8-10 гл. осигуряват прозрение и насоки, основани на любов и уважение към вярващите и с мисъл за разпространението на евангелието в нашата култура, а не ръководени от личната свобода или осъдителен критицизъм. Ако Библията е единственият източник за вяра и практика, тогава може би всички ние трябва да преосмислим позицията си по темата.
- D. Ако налагаме пълното въздържание като Божия воля, тогава какво да кажем за Исус, както и за вярващите в онези съвременни култури, които редовно ползват вино (като например в Европа, Израил, Аржентина)?

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ – Деяния 2:14-21

14 А Петър, като се изправи с единадесетте, издигна гласа си и започна да им говори: Юдеи и всички, които живеете в Ерусалим, нека това ви стане известно и внимавайте в моите думи. 15 Защото тези не са пияни, както вие мислите, понеже е третият час на деня#сутринта#; 16 а това е казаното чрез пророк Йои: 17 ?И в последните дни, казва Бог, ще излея от Духа Си на всяко създание; и синовете ви и дъщерите ви ще пророкуват; юношите ви ще виждат видения; старците ви ще сънуват сънища; 18 още и на слугите Си и на слугините Си ще изливам от Духа Си. В онези дни ще пророкуват. 19 И ще покажа чудеса на небето горе и знамения на земята долу – кръв и огън, и пара от дим. 20 Слънцето ще се превърне в тъмнина и луната в кръв, преди да дойде великият и бележит Ден Господен. 21 И всеки, който призове Името на Господа, ще се спаси.”

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 2:14-21

14But Peter, taking his stand with the eleven, raised his voice and declared to them: “Men of Judea and all you who live in Jerusalem, let this be known to you and give heed to my words. 15”For these men are not drunk, as you suppose, for it is only the third hour of the day; 16but this is what was spoken of through the prophet Joel: 17'AND IT SHALL BE IN THE LAST DAYS,' God says, ‘, ‘THAT I WILL POUR FORTH OF MY SPIRIT ON ALL MANKIND; AND YOUR SONS AND YOUR DAUGHTERS SHALL PROPHECY, AND YOUR YOUNG MEN SHALL SEE VISIONS, AND YOUR OLD MEN SHALL DREAM DREAMS; 18EVEN ON MY BONDSLAVES, BOTH MEN AND WOMEN WILL IN THOSE DAYS POUR FORTH OF MY SPIRIT AND THEY SHALL PROPHECY. 19'AND I WILL GRANT WONDERS IN THE SKY ABOVE AND SIGNS ON THE EARTH BELOW, BLOOD, AND FIRE, AND VAPOR OF SMOKE. 20'THE SUN WILL BE TURNED INTO DARKNESS AND THE MOON INTO BLOOD, BEFORE THE GREAT AND GLORIOUS DAY OF THE LORD SHALL COME. 21'AND IT SHALL BE THAT EVERYONE WHO CALLS ON THE NAME OF THE LORD WILL BE SAVED.’

2:14 „Петър” Помислете само, от всички ученици, именно Петър е този, който произнася първата християнска проповед! Същият, който на три пъти се отрича, че познава Христос (вж. Лука 23)! Промяната на Петър от страхливец, който се отрича, в дързък мъж с духовно прозрение, е още едно доказателство, че епохата на Духа се е зазорила с животопрменяща сила. Това е първата Петрова проповед, записана в Деяния. Тя ни показва съдържанието и акцента на апостолското проповядване. Тези апостолски проповеди представляват съществена част от книгата Деяния.

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: KERYGMA на РАННАТА ЦЪРКВА

- A. Божиите обещания в Стария завет сега се изпълняват чрез идването на Исус Месията (Деяния 2:30; 3:19,24; 10:43; 26:6-7,22; Римл. 1:2-4; I Тим. 3:16; Евр. 1:1-2; I Петър 1:10-12; II Петър 1:18-19).
- B. Исус е помазан като Месия от Бога при кръщението си (Деяния 10:38).
- C. Исус започва служението си в Галилея веднага след като се кръщава (Деяния 10:37).
- D. Неговото служение е белязано от извършване на добри и велики дела чрез силата на Бога (Марк 10:45; Деяния 2:22; 10:38).
- E. Месия бива разпънат според вечното Божие намерение (Марк 10:45; Йоан 3:16; Деяния 2:23; 3:13-15,18; 4:11; 10:39; 26:23; Римл. 8:34; I Кор. 1:17-18; 15:3; Гал. 1:4; Евр. 1:3; I Петър 1:2,19; 3:18; I Йоан 4:10).
- F. Той е възкресен от мъртвите и се явява на учениците си (Деяния 2:24,31-32; 3:15,26; 10:40-41; 17:31; 26:23; Римл. 8:34; 10:9; I Кор. 15:4-7,12 и сл.; I Сол. 1:10; I Тим. 3:16; I Петър 1:2; 3:18,21).
- G. Възнеся се и му се дава името „Господ” (Деяния 2:25-29,33-36; 3:13; 10:36; Римл. 8:34; 10:9; I Тим. 3:16; Евр. 1:3; I Петър 3:22).

- Н. Дава Светия Дух, за да се сформира новата общност на Бога (Деяния 1:8; 2:14-18,38-39; 10:44-47; I Петър 1:12).
- И. Ще дойде отново за съд и за възстановяване на всички неща (Деяния 3:20-21; 10:42; 17:31; I Кор. 15:20-28; I Сол. 1:10).
- J. Всички, които чуят това послание, трябва да се покаят и да се кръстят (Деяния 2:21,38; 3:19; 10:43,47-48; 17:30; 26:20; Римл. 1:17; 10:9; I Петър 3:21).

Тази схема служи като основа за прогласяването на посланието на ранната църква, макар че различни автори из Новия завет може да прескачат част от нея или да поставят акцент върху друга част в проповедите си. Цялото Евангелие на Марк плътно следва Петровата последователност на новозаветната *керигма*. Марк традиционно се приема като съставител на Петровите беседи, изнасяни в Рим, комплектовайки ги под формата на евангелие. По-късно и Матей, и Лука следват същата структура.

- **„с единадесетте”** Това показва две неща: (1) Петър е говорител, но все още е част от групата на апостолите. Той не говори от своя собствен авторитет. Духът говори по уникален начин чрез всички тези призвани очевидци и (2) и чрез Матия, макар да не знаем нищо за неговото служение, но той официално е част от апостолската група.

- **„Мъже от Юдея и всички вие, които живеете в Ерусалим”** Хората, адресирани тук, изглежда са различни от поклонниците с различна националност, споменати в ст. 7-11.

„Нека ви бъде известно това и обърнете внимание” И двата глагола са в ПОВЕЛИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ. Първият е СЕГАШНО ВРЕМЕ, ДЕЯТЕЛЕН ЗАЛОГ, а вторият е МИНАЛО ВРЕМЕ, ВЪЗВРАТЕН ЗАЛОГ (описателен). Петър изисква тяхното пълно внимание. Тази фраза вероятно е семитски идиом. Използвана е два пъти в началото на Петровите проповеди (вж. 2:14; 4:10) и два пъти при проповеди на Павел (вж. 13:38; 28:28). Лука приема християнството като възрастен. Наличието на семитски идиоми показва, че Лука не създава проповедите в Деяния за собствени богословски цели, но достоверно обобщава своите източници.

2:15 „тези мъже не са пияни” Петър отговаря на обвинението в ст. 13, казвайки, че за един праволинеен евреин е много рано да пие. Това е в съответствие с равинското тълкуване на Изх. 16:8 (вж. Е. М. Blaiklock, Tyndale NT Commentary Series, *Acts*, стр. 58).

- **„третия час”** Явно е било 9 часа сутринта. Това е часът за принасяне на сутрешната жертва в Храма. За евреите това е специално време за молитва. „Третият час” е специален показател за времето за един евреин. Новозаветните автори (особено Йоан) ползват и еврейската, и римската система за определяне на времето.

2:16 „Това е, което бе изговорено чрез пророк Йоил” Това е цитат от Йоил 2:28-32 от Септуагинта. Самият Исус може да е цитирал това пророчество и неговото изпълнение пред двамата по пътя за Емаус (вж. Лука 24:27,45).

2:17 „в последните дни” Тази фраза е от Септуагинта, но е променена от Лука и не трябва да бъде с главни букви. В СЗ тази фраза обозначава последното време и началото на Месианската епоха. В НЗ последните дни представляват припокриване на две еврейски епохи. Новата ера започна с възплъщаването на Исус във Витлеем и ще продължава до Неговото второ идване. Ние живеем в напрегнатото време между „вече” и „все още не”, по отношение на Божието царство. Вижте **Специалното понятие** по-долу.

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: ТОЗИ ВЕК И ИДВАЩИЯТ ВЕК

Старозаветните пророци разглеждат бъдещето като продължение на настоящето. За тях бъдещето е свързано с възстановяване на географския Израил. Но дори и те са склонни да го разглеждат като едно ново време (вж. Исаия 65:17; 66:22). Тъй като наследниците на Авраам

продължават съзнателно да отхвърлят *ЯХВЕ* (дори след плена във Вавилон), еврейската междузаветна, апокалиптична литература изгражда нов модел (I Енох, IV Ездра, II Варух). Тези писания правят разграничаване между два века: сегашният зъл век, доминиран от Сатана и идещият век на правда, започващ с идването на Месията (често представян като динамичен войн).

В тази богословска област (есхатология) е налице очевидно развитие. Богословите го наричат „прогресивно откровение“. Новият завет потвърждава тази нова космична реалност на двата века (временен дуализъм).

<u>Исус</u>	<u>Павел</u>	<u>Евреи</u>
Матей 12:32	Римляни 12:2	1:2
Матей 13:22 & 29	I Кор. 1:20; 2:6,8; 3:18	6:5
Марк 10:30	II Кор. 4:4	11:3
Лука 16:8	Галатяни 1:4	
Лука 18:30	Ефесяни 1:21; 2:1,7; 6:12	
Лука 20:34-35	I Тимотей 6:17	
	II Тимотей 4:10	
	Тит 2:12	

В новозаветното богословие тези две еврейски епохи се припокриват заради неочакваните и пренебрегвани предсказания за двете идвания на Месията. Въплъщението на Исус изпълнява старозаветните пророчества за началото на новия век (Дан.2:44-45). Обаче СЗ гледа на Него и като Съдия и Победител, но при все това при първото си идване, Той е Страдащ Слуга (вж. Исая 53 гл.; Зах. 12:10), смирен и кротък (вж. Захария 9:9). Той ще се завърне с власт, точно както е предсказано в СЗ (вж. Откровение 19 гл.). Това изпълнение, което се осъществява на два етапа, прави реалността на Царството настояща (започнала вече), но и очаквана в бъдеще (не осъществена изцяло). Това е новозаветното напрежение между вече и все още не!

- „Бог казва“ В Кодекса на Беза, MS D, думата е Господ *kurios*. Дали думата Господ *Kurios* се отнася до ЯХВЕ или до Месията Исус? Възможно е думата *Theos* (Бог) да е добавена от книжника за поясняване на смисъла.
- „Ще излея духа си на цялото човечество“ Обърнете внимание на универсалния елемент (вж. ст. 39). Всички стари традиционни бариери са премахнати в Христос (вж. I Кор. 12:13; Гал. 3:28; Ефес. 3:6; Кол. 3:11). Разликата между евреи и езичници не е спомената в Йоил 2 глава, но обърнете внимание на стих 38, където няма разграничение. ЯХВЕ излива Своя Дух върху всички човещи, направени по Неговия образ (буквално, „всяка плът“), което е подчертано в Бит. 1:26-27.
- „синовете ви и дъщерите ви ще пророкуват... На мъже и жени ще изливам от духа си“ това може да е конкретно изпълнение на числа 11:29. Забележете, че няма разлика в пола.

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: ЖЕНИТЕ В БИБЛИЯТА

I. Старият завет

A. В културно отношение жените се считат за собственост

1. включени са в списъка с притежания (Изход 20:17)
2. отношението към робините (Изход 21:7-11)
3. женските обреци могат да бъдат анулирани от отговорните за това мъже (Числа 30)
4. жените като военна плячка (Второзаконие 20:10-14; 21:10-14)

B. Практически има взаимност

1. мъж и жена, направени по Божия образ (Битие 1:26-27)
2. почитай бащата и майката (Изход 20:12 [Втор. 5:16])
3. почитай майката и бащата (Левит 19:3; 20:9)
4. мъже и жени могат да бъдат назареи (Числа 6:1-2)
5. дъщерите имат право на наследство (Числа 27:1-11)
6. част от заветния народ (Второзаконие 29:10-12)
7. приемай поучението на бащата и майката (Притчи 1:8; 6:20)
8. синовете и дъщерите на Еман (семејство левити) водят музикалното поклонение в храма (I Лет. 25:5-6)
9. синовете и дъщерите ще пророкуват в новия век (Йоил 2:28-29)

С. Жените заемат ръководни позиции

1. Мириам, сестрата на Мойсей е наречена пророчица (Изход 15:20-21, забележете и Михей 6:4)
2. жени, надарени от Бога, тъкат платната, нужни за скинията (Изход 35:25-26)
3. Дебора също пророчица (вж. Съдии 4:4), предвожда всички племена (Съдии 4:4-5; 5:7)
4. Олда е пророчица, определена от цар Йосия да чете от новоотрикатата „Книга на закона“ (IV Царе 22:14; II Лет. 34:22-27)
5. Благочестивата царица Естир спасява евреите в Персия

II. Новият Завет

A. в културно отношение, както при юдаизма, така и в Гръцко-римския свят жените се третирали като второ качество поданици с малко права или привилегии (с изключение на Македония).

B. Жени на лидерски постове

1. Елисавета и Мария, благочестиви жени, посветени на Бога (Лука 1-2)
2. Анна, благочестива жена, служеща в храма (Лука 2:36)
3. Лидия, вярваща и водач на домашна църква (Деяния 16:14,40)
4. Четирите дъщери-девици на Фили са пророчици (Деяния 21:8-9)
5. Фива е дякониса на църквата в Кенхрея (Римл. 16:1)
6. Приска (Прискила) е съработник на Павел и поучава Аполос (Деяния 18:26; Римл. 16:3)
7. Мария, Трифена, Трифоса, Перса, Юлия, сестра на Нерей, това са все съработнички на Павел (Римл. 16:6-16)

9. Юния (KJV), вероятно е жена апостол (Римл. 16:7)

10. Еводия и Синтихия са съработници на Павел (Фил. 4:2-3)

III. Как съвременният вярващ балансира различните библейски примери?

A. Как да определим кои са историческите или културни истини, приложими за оригиналния контекст, и кои са вечните истини, валидни за всички църкви, всички вярващи от всички епохи?

1. Трябва много сериозно да приемем намерението на оригиналния автор, който е вдъхновен от Бога. Библията е Божието слово и е единственият източник на вярата и практиката.
2. Трябва внимателно да определим кои са вдъхновените текстове, с характерен исторически контекст
 - a. религията (ритуала и литургията) на Израил (вж. Деяния 15; Гал. 3)
 - b. Юдаизма от първи век
 - c. Исторически обусловените твърдения на Павел в I Коринтяни
 - (1) правната система на езическия Рим (I Кор. 6)
 - (2) да останеш роб (I Кор. 7:20-24)

(3) безбрачие (I Кор. 7:1-35)

(4) девици (I Кор. 7:36-38)

(5) храна, принасяна на идол (I Кор. 8; 10:23-33)

(6) недостойни действия, свързани с Господнята трапеза (I Кор. 11)

3. Бог ясно и пълно се разкрива в конкретна култура, в определен исторически момент. Трябва сериозно да приемем откровението, но не и всеки аспект от историческия контекст. Божието слово е написано с човешки думи, адресирано към конкретна култура, в конкретно време.

В. Библейското тълкуване трябва да разкрие оригиналното намерение на автора. Какво казва той на своите съвременници? Това е от съществена важност за правилното тълкуване. След това обаче, трябва да приложим казаното към нас, днес. Тук възниква проблемът за жените на ръководни постове (може би същинският проблем на тълкуването се свежда до дефиниране на понятието. Има ли и други ръководни служби освен пастирската? Дали дяконисите и пророчиците се разглеждат като водачи?). От I Кор. 14:34-35 и I Тим. 2:9-15 става ясно, че Павел не допуска жените да заемат водещо място при публичното богослужение! Но как да приложим това днес? Не бих искал Павловата култура или моята култура да доминират над Божието слово и Неговата воля. Вероятно времето, в което Павел живее е твърде ограничено, но може да се окаже, че нашето време е твърде разкрепостено. Неудобно ми е да твърдя, че Павловите думи и поучения са условни истини, които касаят само местната ситуация в първи век. Кой съм аз, та моят ум и култура да критикуват един боговдъхновен автор?!

Обаче, какво да кажем, когато срещаме примери за жени – водачи в Писанията (дори и в посланията на Павел, вж. Римляни 16 глава)? Добър пример за това е Павловата дискусия за общото богослужение в I Коринтяни 11-14 глави. В 11:5 той изглежда позволява на жените да проповядват и да се молят в богослужението с покрити глави, въпреки това в 14:34-35 той им заповядва да мълчат! Говори се за дякониси (вж. Римл. 16:1) и пророчици (вж. Деяния 21:9). Това разнообразие ми позволява да твърдя, че Павловите коментари (относно ограниченията на жените), се отнася за Коринт и Ефес. И в двете църкви има проблеми с жени, които срещат затруднения да упражнява новата свобода, която са получили (вж. Bruce Winter, *After Paul Left Corinth*), което сигурно пречи на църквата да достигне обществото за Христос. Тяхната свобода трябвало да бъде ограничена, за да бъде благовестието по-ефективно.

Аз живея във време, напълно различно от Павловото. В мое време евангелието може да бъде ограничено, ако способни и обучени жени са възпирани да водят и да разпространяват благовестието! Каква е крайната цел на публичното поклонение? Нима не е благовестване и създаване на ученици? Дали жените водачи са угодни на Бога? Изглежда Библията като цяло казва „да!“

Аз искам да се съобразя с Павел, моето богословие е предимно Павлово. Не бих искал да съм повлиян или манипулиран от съвременния феминизъм! Забелязвам обаче, че църквата забавено реагира на очевидни библейски истини, като неуместността на робството, тесногърдието, расизма и сексизма. Тя е бавна в реакциите си и по отношение на насилието над жени в съвременния свят. Бог в Христос освобождава робите и жените. Не бих искал някой културно обусловен текст да ги заробва отново.

Още нещо: като тълкувател зная, че Коринт е бил много разбунен град. Дарбите на Духа биват използвани неправомерно. Възможно е жените да са злоупотребявали с това. Зная също, че Ефес е бил под влияние на лъжливи учители, които се възползвали от жените, за да говорят в домашните църкви в Ефес.

С. Предложения за допълнителен прочит

How to Read the Bible For All Its Worth by Gordon Fee и Doug Stuart (pp. 61-77)

- **„пророкуват”** има поне два начина за разбиране на това понятие: (1) в посланията до коринтяните това понятие е свързано със споделяне или прогласяване на благовестието (вж. 14:1; деяния 2:17) (2) книгата деяния споменава пророци (вж. 12:27; 13:1; 15:32; 22:10, дори пророчици, 21:9), които предсказват бъдещето (вж. **Специалното понятие** към 11:27).

Проблемът с това понятие е, каква е връзката между новозаветната дарба на пророкуване и пророкуването в сз? В сз пророците са писателите на писанието. В нз тази задача е възложена на първите дванадесет апостоли и техните помощници. Както понятието апостол се запазва като съществуваща дарба (вж. Ефес. 4:11) но с ново предназначение след смъртта на дванадесетте, така е и със службата на пророка. Вдъхновението пресеква, няма повече боговдъхновено писание (вж. Юда 3,20). Основната задача на новозаветните автори е прогласяване на благовестието, но те имат и друга задача – как да приложат новозаветните истини и в конкретни ситуации и за специфични нужди.

- **„младежи... старци...”** Забележете, че няма разлика във възрастта.

2:18 „дори и на робините си” забележете, че няма социално-икономическа дискриминация. Петър добавя думата пророкуват към пророчеството на Йоил. Думата не се среща в мазоретския еврейски текст или в гръцкия превод Септуагинта, но се предполага от ст. 17. Подобно на Лука 24 глава (ст. 3,6, 12, 17,32, 36, 40, 51). Деяния 2 глава също има няколко варианта (вж., 2:11,18,37,44). Тези варианти често са свързани с по-кратък текст, намиращ се в MS D (Кодекса на Беза от 5-и век) и в няколко латински превода (от пети век). Обикновено в западните варианти на гръцките ръкописи са добавени фрази, в книгите Лука/Деяния текстовете са по-кратки. Повечето английски преводи включват всички по-дълги варианти на ръкописите от александрийските преписи.

Вж. Въведението към Деяния, „Уводни изложения”, точка Е.

2:19-20 Езикът е апокалиптичен, което е очевидно, защото Петър подчертава, че пророкуването е изпълнено, макар че никой от споменатите природни феномени не е налице, с изключение на тъмнината, докато Исус беше на кръста. Пасажът описва фигуративно идването на създателя на вселената. В СЗ Неговото идване можеше да бъде за благословение или за осъждение. Цялото творение потреперва, когато Той се появява. (вж. Ис. 13:6 и сл.ст. и Амос 5:18-20). В старозаветното пророчество не се прави разлика между възплъщението (първото идване) и *Parousia* (второто идване). Евреите очакват само едно идване и то е на мощния Съдия/Избавител. Относно апокалиптичния език, следната книга е много полезна: D. Brent Sandy, *Plowshares and Pruning Hooks: Rethinking Prophetic and Apocalyptic Language*.

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: АПОКАЛИПТИЧНА ЛИТЕРАТУРА

ОТКЪС ОТ КОМЕНТАРА ВЪРХУ ОТКРОВЕНИЕ НА Д-Р БОБ ЪТЛИ (vol. 12, 1998)

Книгата Откровение е написана в уникален за еврейската литература жанр – апокалиптичен. Често е използван в трудни времена, изпълнени с напрежение, за да изрази убеждението, че Бог контролира историята и ще избави Своя народ. Този литературен жанр се характеризира със

1. силно усещане за универсалния суверенитет на Бога (монотеизъм и детерминизъм)
2. борба между доброто и злото, този век и идващия век (дуализъм)
3. използване на тайни закодирани думи (обикновено от старозаветната или междузаветната еврейска, апокалиптична литература)
4. използване на цветове, числа, животни, понякога полуживотни/полухора

5. ангели, които обикновено служат като посредници, обясняващи сънищата и виденията
6. основен фокус върху последното време (новият век)
7. използване на фиксиран модел със символи, които са нереални, но отразяват посланието на последното време
8. Примери за този жанр:
 - a. В Стария завет
 - (1) Исаия 24-27, 56-66
 - (2) Езекиил 37-48
 - (3) Данаил 7-12
 - (4) Йоил 2:28-3:21
 - (4) Захария 1-6, 12-14
 - b. в Новия завет
 - (5) Матей 24 глава, Марк 13 глава, Лука 21 глава, и I Коринтяни 15 (в известен смисъл)
 - (2) II Солунци 2 глава (в много случаи)
 - (3) Откровение (глави 4-22)
 - c. неканонични (D. S. Russell, *The Method and Message of Jewish Apocalyptic*, pp. 37-38)
 - (1) I Енох, II Енох (тайната на Енох)
 - (2) Книгата на Юбилеите
 - (3) Предсказанията на Сибил III, IV, V
 - (4) Заветът на дванадесетте патриарси
 - (5) Псалмите на Соломон
 - (6) Възнесението на Мойсей
 - (7) Мъченичеството на Исаия
 - (8) Откровението на Мойсей (Животът на Адам и Ева)
 - (9) Откровението на Авраам
 - (10) Заветът на Авраам
 - (11) II Ездра (IV Ездра)
 - (12) Варух II, III

9. В този жанр се наблюдава известен дуализъм. Той разглежда реалността като поредица от дуализъм, контрасти или напрежение (толкова типични за писанията на Йоан) между

- a. небе – земя
- b. зъл век (зли хора и зли ангели) – нов век на правда (благочестиви хора и добри ангели)
- c. настояще съществуване – бъдещо съществуване

Всички тези събития вървят към своя край, който е предвиден от Бога. Това не е светът, такъв какъвто Бог го изисква, но Той продължава да действа и да проектира Своята воля, за да възстанови близкото общение, започнало в Едемската градина. Идването на Христос е решаващият момент в Божия план, но събитията около двете идвания на Божия Син водят до известен дуализъм.

2:20 „Великият и славен Ден Господен” Понятието „славен” има същия корен като думата „епифания”, която често се използва за второто идване на Исус (вж. I Тим. 6:14; II Тим. 4:1; Тит 2:13). Вж. **Специалното понятие** по-долу.

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: ВТОРОТО ИДВАНЕ

Буквално текстът гласи „до *parousia*”, което означава „присъствие” и се използва за визитация на царска особа. Другите новозаветни думи, които се използват за Второто идване на Исус, са: (1) *epiphaneia*, „явяване лице в лице”; (2) *apokalypis*, „разкриване”; и (3) „Господният ден” и вариациите на този израз.

Като цяло Новия завет е писан в мирогледа на Стария Завет, което означава:

1. че сегашната епоха е нечестива и бунтовна
2. че идва нова епоха на праведност
3. че това ще се осъществи от Духа чрез делото на Помазания

Богословската презумпция за прогресивно откровение е необходима тук, понеже новозаветните автори леко модифицират очакванията на Израил. Вместо идването на Месия да е свързано с военни действия с националистически привкус, всъщност вече се говори за две пришествия. Първото идване на Месия е Въплъщението на Бога при зачатие и раждането на Исус от Назарет. Той пристига като невоенния и несъдещ „страдащ служител” от Исаия 53 гл. Също така Той е кроткият ездач на магаренцето (а не на военен кон) от Захария 9:9. Първото идване поставя началото на Месианската епоха, на Божието царство тук, на земята. В един смисъл Царството вече е тук, но разбира се, в друг смисъл то все още е далеч. Именно това напрежение между двете идвания на Месия в един смисъл касае двете юдейски епохи, които от гледна точка на Стария Завет са невидими или най-малкото неясни. В действителност това двойно идване подчертава колко много *ЯХВЕ* се е посветил на това, да изкупи човечеството (вж. Битие 3:15; 12:3; Изход 19:5, както и проповедите на пророците – особено на Исаия и Йона).

Църквата не очаква изпълнението на Стария Завет пророчество, понеже повечето такива пророчества се отнасят за Първото идване на Месия (вж. *How to Read the Bible For All Its Worth*, pp. 165-166). Вярващите обаче със сигурност очакват славното идване на възкресения Цар на царете и Господар на господарите – очакваното историческо изпълнение на новата епоха на правда на земята, както това е на небето (вж. Мат. 6:10). В Стария Завет изявленията не са неточни, но пък са непълни. Месия ще дойде отново точно както пророкуват пророците – с пълната власт и авторитет на *ЯХВЕ*.

Второто идване на Исус не е библейски термин, а по-скоро концепция, която формира мирогледа и позицията на целия Нов Завет. Бог ще изправи всичко. Общението между Бога и направения по Негов образ човек ще бъде възстановено. Злото ще бъде осъдено и отстранено. Божието намерение не може и няма да се провали!

2:21 „**всеки**” отново е налице универсалният елемент (вж. ст. 17 и 39). исус умира за греха/греховете на целия свят (напр. йоан 1:12; 3:16; 4:42; i тим. 2:4; тит 2:11; ii петър 3:9; i йоан 2:1; 4:14). забележете, че духът е излят над цялото човечество (вж. ст. 17).

- „**който призове**” глаголет е в минало свършено време, възвратен залог, подчинително наклонение. човешкият отговор е част от божия план за спасение (вж. йоил 2:32; йоан1:12, 3:16; римляни 10:9-13). човешките същества (вж. 2:39) са призвани да се покаят (вж. 2:38) да повярват в благовестието и да установят лична връзка с бога чрез христос (вж. 3:16,19; 20:21; марк 1:15). исус умира за целия свят; остава тайна защо някои откликват на действието на духа (вж. йоан 6:44,65) а други - не (вж. ii кор. 4:4).
- „**името господне**” Касае се за характера на Исус и учението за Него. Изразът има както личен, така и доктринален елемент.

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: ГОСПОДНЕТО ИМЕ

В НЗ това е обичайната фраза, изразяваща личното присъствие и активна намеса на Триединния Бог в църквата. Тя не е магическа формула, а позоваване на Божия характер.

Тази фраза често се отнася към Исус като Господ (вж. Фил. 2:11)

1. като изповед на вярата при кръщението (вж. Римл. 10:9-13; Деяния 2:38; 8:12,16; 10:48; 19:5; 22:16; I Кор. 1:13,15; Яков 2:7)
2. при изгонване на бесове (вж. Матей 7:22; Марк 9:38; Лука 9:49; 10:17; Деяния 19:13)

3. при изцеление на болни (вж. Деяния 3:6,16; 4:10; 9:34; Яков 5:14)
4. при осъществяване на служение (вж. Матей 10:42; 18:5; Лука 9:48)
5. при църковно дисциплиниране (вж. Матей 18:15-20)
6. при проповядване пред езичници (вж. Лука 24:47; Деяния 9:15; 15:17; Римл. 1:5)
7. в молитва (вж. Йоан 14:13-14; 15:2,16; 16:23; I Кор. 1:2)
8. като един от начините за представяне на християнството (вж. Деяния 26:9; I Кор. 1:10; II Тим. 2:19; Яков 2:7; I Петър 4:14)

Каквото и да правим като служители, проповедници, помощници, изцелители, екзорцисти и т.н., правим го поради Неговия характер, с неговата сила, с Неговата промисъл – в Неговото име!

„ЩЕ БЪДЕ СПАСЕН” В този контекст, изразът касае духовното спасение, докато в Йоил вероятно става дума за физическо избавление от Божия гняв (вж. ст. 40). В СЗ думата „спасен” се използва за физическо избавление (вж. Мат. 9:22; Марк 6:56; Яков 5:14,20). В НЗ обаче се използва метафорично за духовно спасение или избавление от Божия гняв (напр. Яков 1:21; 2:14; 4:12). Божият сърце копнее за спасението на всички мъже и жени, направени по Неговия образ (вж. Бит. 1:26-27); създадени за общение!

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ – Деяния 2:22-28

22 Израилтяни, послушайте тези думи: Исус Назарянина, Мъж, засвидетелстван между вас от Бога чрез мощни дела, чудеса и знамения, които Бог извърши чрез Него между вас, както вие сами знаете; 23 Него, предаден според определената Божия воля и предумание, вие разпънахте и убихте чрез ръката на беззаконници. 24 Него Бог възкреси, като развърза болките на смъртта, понеже не беше възможно Той да бъде държан от нея. 25 Защото Давид казва за Него: ?Винаги гледах Господа пред себе си; понеже Той е отдясно ми, за да не се поклатя. 26 Затова се зарадва сърцето ми и развесели езикът ми, а още и плътта ми ще престоява в надежда; 27 защото няма да оставиш душата ми в ада, нито ще допуснеш Твоя Светия да види изтление. 28 Изявил си ми пътищата на живота; в присъствието Си ще ме изпълниш с радост.”

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 2:22-28

22”Men of Israel, listen to these words: Jesus the Nazarene, a man attested to you by God with miracles and wonders and signs which God performed through Him in your midst, just as you yourselves know --23this *Man*, delivered over by the predetermined plan and foreknowledge of God, you nailed to a cross by the hands of godless men and put *Him* to death. 24”But God raised Him up again, putting an end to the agony of death, since it was impossible for Him to be held in its power. 25”For David says of Him, ‘I SAW THE LORD ALWAYS IN MY PRESENCE; FOR HE IS AT MY RIGHT HAND, SO THAT I WILL NOT BE SHAKEN. 26”THEREFORE MY HEART WAS GLAD AND MY TONGUE EXULTED; MOREOVER MY FLESH ALSO WILL LIVE IN HOPE; 27BECAUSE YOU WILL NOT ABANDON MY SOUL TO HADES, NOR ALLOW YOUR HOLY ONE TO UNDERGO DECAY. 28”YOU HAVE MADE KNOWN TO ME THE WAYS OF LIFE; YOU WILL MAKE ME FULL OF GLADNESS WITH YOUR PRESENCE.’

2:22 „Мъже на Израил” Тези слушатели са очевидци на събитията от последната седмица на Исусовия живот на земята. Те са отлично запознати с нещата, които казва Петър. Онези, които имат духовно прозрение, откликват на благовестието, около три хиляди души след първата проповед (вж. ст. 41).

- **„слушайте”** Това е в МИНАЛО СВЪРШЕНО ВРЕМЕ, ДЕЯТЕЛЕН ЗАЛОГ, ПОВЕЛИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ. Физическото проявление на Духа е грабнало вниманието, а сега следва Благата вест.
- **„Исус Назарянина”** Често се приема, че това е синоним на „Исус от Назарет.” Това обаче е необичаен начин на изразяване. Възможно е този израз да отразява месианската титла „Отрасълът”

(BDB 666, вж. Ис. 4:2; 6:13; 11:1,10;14:19; 53:2; Ер. 23:5; 33:15-16; Зах. 3:8; 6:12-13). Еврейската дума за „отрасъл” е *netzer*.

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: ИСУС НАЗАРЯНИНЪТ

Новият Завет използва няколко различни гръцки понятия, когато говори за Исус.

А. Новозаветни понятия

1. Назарет – град в Галилея (вж. Лука 1:26; 2:4,39,51; 4:16; Деяния 10:38). Този град не е споменат в съвременните архиви, но е намерен в по-късни източници.
Фактът, че е от Назарет, не е комплимент за Исус (вж. Йоан 1:46). Табелата, над Исусовия кръст съдържа името на това място като знак за презрението на евреите.
2. *Nazar_nos* – изглежда вероятно касае и географска област (вж. Лука 4:34; 24:19).
3. *Naz_raios* – може да се касае за град, но може да е игра на думи с Месианското понятие „Отрасъл” (*netzer*, вж. Исая 4:2; 11:1; 53:2; Йер. 23:5; 33:15; Зах. 3:8; 6:12; в НЗ, Откр. 22:16). Лука използва това име за Исус в 18:37 и Деяния 2:22; 3:6; 4:10; 6:14; 22:8; 24:5; 26:9.
4. Във връзка с вариант #3 *n_zir*, което означава „посветен чрез обрек.”

В. историческа употреба извън НЗ.

1. Описва (пред-християнска) еретична група (на арамейски: *n_s_rauu_*).
2. В еврейските кръгове е използвана, за да опише християните (вж. Деяния 24:5,14; 28:22, *nosri*).
3. Става обичайно понятие, описващо вярващите в Сирийските (арамейски) църкви. В гръцките църкви, вярващите се наричат „християни”.
4. Малко след падането на Йерусалим, фарисеите се събират в Ямния и обявяват формалното отделяне между синагогата и църквата. Името „Назаряни”, използвано за вярващите се среща и като сред формулите за проклинане на християните в така наречените „Осемнадесет благословения, от *Berakoth* 28b-29a:
„Нека Назаряните и еретиците да бъдат изличени в миг; те ще бъдат изличени от книгата на живота и няма да бъдат вписани сред верните.”
5. Използвано е от Юстин Мъченик в *Dial.* 126:1, който използва думата от Исая *netzer* по отношение на Исус.

С. Мнението на автора

Изненадан съм от многото варианти на името, макар да знам, че това е характерно за СЗ, тъй като името „Йошуа” се пише по няколко различни начина на еврейски. Следните примери ме карат да се съмнявам в точното значение:

1. близката връзка с Месианското понятие „Отрасъл” (*netzer*) или подобното на него *n_zir* (някай, който е посветен чрез обрек)
2. негативното звучене на името в Галилея
3. нищожни или почти никакви сведения за града Назарет в Галилея от онова време
4. името е произнесено от демон в есхатологичен смисъл (т.е. „Нима си дошъл да ни погубиш?”).

За пълна библиографска справка по изследване на това име, вж. Colin Brown (ed.), *New International Dictionary of New Testament Theology*, том 2, стр. 346 or Raymond E. Brown, *Birth*, pp. 209-213, 223-225.

- **„мъж, засвидетелстван от Бога”** Исус определено е човек (напр. ст. 23; Римл. 1:3), но и божествена личност (вж. I Йоан 4:1-3). Това е ПЕРФЕКТНО ВРЕМЕ, СТРАДАТЕЛНО ПРИЧАСТИЕ. Понятието означава „показан чрез демонстрация.” Бог ясно и многократно се разкрива чрез думите, делата и живота на Исус. Тези ерусалимски слушатели бяха видели и чули!
- **„с чудеса, знамения и поличби”** Тези слушатели са очевидци на всичко, което прави Исус в последната седмица от своя живот. Думата „чудеса” (*teras*) означава необичаен знак, който обикновено се появява в небето, ст. 19-20. Думата „знамения” (*sēmeion*) говори за събитие, което е забележително. Понятието е ключово за евангелието от Йоан (седем специални знамения, вж. 2:1-11; 4:46-54; 5:1-18; 6:1-15,16-21; 9:1-41; 11:1-57). Знаменията не винаги са разглеждани в положителна светлина (вж. Йоан 2:18; 4:48; 6:2). Тук понятието описва поредица от мощни проявления, които показват, че новата епоха на Духа е започнала! Интересно е, че в своята първа проповед Петър не отделя време (или поне в резюмето от Деяния 2), за да говори за ранния живот и учение на Исус. Основните му точки са изпълнението на старозаветните пророчества, жертвената Му смърт, която е предопределена и Неговото славно възкресение.

2:23 „Този човек” Това може да е идиом, изразяващ презрение (вж. 5:28; 6:13; Лука 23:14; Йоан 9:16; 18:29), но в Деяния 23:9 и 20:31-32 думата няма негативен нюанс. Отново е подчертана човешката същност на Христос (вж. ст. 22)

- **„предаден”** Това понятие (*ekdotos*) се среща само на това място в НЗ.

NASB „предопределен план”

NKJV „предначертан замисъл”

NRSV „божествения план”

TEV „Божия собствен план”

NJB „предумишлено намерение”

Това е думата *horizō* в нейната форма на ПЕРФЕКТНО СТРАДАТЕЛНО ПРИЧАСТИЕ. Основното значение е да определя, да назнача или да поправа. В СЗ се използва за поставяне на граници на земя или желания. Лука я използва често (вж. Лука 22:22; Деяния 2:23; 10:42; 11:29; 17:26,31). Кръстът не е изненада за Бога, а винаги е бил избраното от Него средство (т.е., жертвената система от Левит 1-7), за да донесе изкупление на бунтовното човечество (вж. Бит. 3:15; Ис. 53:10; Марк 10:45; II Кор. 5:21). Смъртта на Исус не е случайност. Тя е във вечния, изкупителен план на Бога (вж. Лука 22:22; Деяния 3:18; 4:28; 13:29; 26:22-23). Исус дойде, за да умре (вж. Марк 10:45)! Кръстът не е случайност!

- **„предузнание на Бога”** Това е понятието *prognosis* (да зная преди), използвано само тук и в I Петър 1:2. За нас е трудно да примирим тази идея за Божието предварително знание за цялата човешка история с концепцията за свободната човешка воля. Бог е вечно духовно същество, което не е ограничено от времевата последователност. Макар Той да контролира и формира историята, хората са отговорни за техните мотиви и действия. Предузнанието не влияе на Божията любов и избор. Ако е така, тогава то е условно и зависи от бъдещите човешки усилия и заслуги. Бог е суверенен и Той е избрал Неговите заветни служители да имат известна свобода на избора в техните решения спрямо Него (вж. Римл. 8:29; I Петър 1:20). В тази богословска област са налице две крайности: (1) твърде много свобода: някои казват, че Бог не знае бъдещите действия и избори на хората (Отворен теизъм, който е философско продължение на технологичната мисъл) и (2) краен суверенитет, при което Бог избира някои за небето, а други за ада (супралапсарианизъм, хипер-калвинизъм). Аз предпочитам Псалом 139!
- **„вие”** Петър разкрива вината и двуличието на своите ерусалимски слушатели във връзка с Исусовата смърт (вж. 3:13-15; 4:10; 5:30; 10:39; 13:27,28). Те не са част от тълпата, искала

Христовото разпятие; не са и членове на синедриона, който го отведе при Пилат; не са и римските офицери и войници, които го разпънаха, но те са отговорни, както сме отговорни и ние. Човешкият грях и бунт доведоха до Христовата смърт!

- **„приковахте на кръст”** Буквално думата се превежда „пристягане” (*prospēgnimi*). Използвана е само на това място в НЗ. Означава едновременно приковаване и връзване за кръста. В 5:30 същият процес е описан с израза „повесване на дърво.” Еврейските водачи не искат Исус да бъде убит с камъни за богохулство, както става по-късно със Стефан (вж. Деяния 7), но изискват да бъде разпънат (според авторите Louw и Nida изразът *hapax legomenon* може да се равнява на *stauroō*, разпъвам, [стр. 237 бележка под линия 9]). Вероятно това има връзка с проклятието от Втор. 21:23. В самото начало това проклятие е свързано с публично опозоряване и погребение без почести, но по времето на Исус равините го свързват с разпъването на кръст. Исус поема проклятието на старозаветния закон за всички вярващи (вж. Гал. 3:13; Кол. 2:14).
- **„безбожни човеци”** Буквално това означава „беззаконни човеци” и се отнася до римляните.

2:24 „Бог Го възкреси” НЗ потвърждава, че и трите личности от Троицата са активно включени във възкресението на Исус:

1. Духът (вж. Римл. 8:11)
2. Синът (вж. Йоан 2:19-22; 10:17-18)
3. И най-често Отец (вж. Деяния 2:24,32; 3:15,26; 4:10; 5:30; 10:40; 13:30,33,34,37; 17:31; Римл. 6:4,9)
4. Действията на Отец са потвърждение, че Бог приема Исусовия живот, смърт и учение. Това е основен аспект от ранните проповеди на апостолите. Вж. **Специалното понятие: KERYGMA НА РАННАТА ЦЪРКВА** в 2:14.

- **„слагайки край на смъртната агония”** Този израз може да означава (1) буквално, родилни болки (класическия гръцки, вж. Римл. 8:22) (2) метафорично, проблемите преди Второто идване (вж. Мат. 24:8; Марк 13:8; I Сол. 5:3). Вероятно отразява еврейските понятия „впримчвам” или „улавям в капан” от Пс. 18:4-5 и 116:3, които са старозаветни метафори за осъждение (вж. Ис. 13:6-8; Ер. 4:31).
- **„тъй като беше невъзможно за него да бъде държан в нейната власт”** Йоан 20:9 също прави връзка между Исусовото възкресение и старозаветното пророчество (вж. ст. 25-28). Исус отива в хаде с определена цел (вж. I Петър 3:19; 4:6). Когато си тръгва, Той взема праведните вярващи със Себе Си (вж. II Кор. 5:6,8)!

2:25 „защото Давид казва за Него” Това е цитат от Пс. 16:8-11. Петър подчертава, че Псалом 16 е месиански (подобно на Павел в 13:36; това са единствените цитати от Псалом 16 в НЗ) и че се отнася директно до Исус. Исусовото възкресение е надежда за псалмистите и за новозаветните вярващи.

2:26 „надежда” Това понятие не е използвано в евангелията, но се употребява в Деянията, за да опише вярата в бъдещото изпълнение на евангелските обещания (вж. 23:6; 24:15; 26:6,7; 28:20). Използва се често в писанията на Павел, но в няколко значения, свързани с вечния изкупителен план на Бога. Вж. **Специалното понятие** по-долу.

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: НАДЕЖДАТА

Павел често използва това понятие, в няколко различни смисъла, имащи взаимна връзка. Често думата е свързана със завършека на християнската вяра (напр., I Тим. 1:1). Това може да се представи като слава, вечен живот, окончателно спасение, Второ идване и пр. Завършекът е сигурен,

но не се знае точно кога. Думата често е използвана заедно с „вяра” и „любов” (вж. I Кор. 13:13; I Сол. 1:3; II Сол. 2:16). Следва частичен списък на някои от употребите на Павел:

1. Второто идване на Исус, Гал. 5:5; Ефес. 1:18; 4:4; Тит 2:13
2. Исус е нашата надежда, I Тим. 1:1
3. Вярващият да бъде представен пред Бога, Кол. 1:22-23; I Сол. 2:19
4. Надеждата е положена в небесата, Кол. 1:5
5. Доверие в благовестието, Кол. 1:23; I Сол. 2:19
6. Окончателно (завършено) спасение, Кол. 1:5; I Сол. 4:13; 5:8
7. Божията слава, Римл. 5:2, II Кор. 3:12; Кол. 1:27
8. Спасението на езичниците чрез Христос, Кол. 1:27
9. Увереност в спасението, I Сол. 5:8
10. Вечен живот, Тит 1:2; 3:7
11. Резултати от християнска зрялост, Римл. 5:2-5
12. Изкупление на творението, Римл. 8:20-22
13. Осъществяване на осиновлението, Римл. 8:23-25
14. Титла за Бога, Римл. 15:13
15. Желанието на Павел за вярващите, II Кор. 1:7
16. СЗ като наръчник за новозаветните вярващи, Римл. 15:4

2:27 „ХАДЕС” Това е гръцко понятие, описващо мястото на мъртвите. Равнозначно е на еврейското понятие *Sheol* в СЗ. В СЗ животът след смъртта се описва като съзнателно съществуване, където човек разпознава семейството си, но няма радост или общуване. Единствено прогресивното откровение на НЗ по-ясно описва живота след смъртта (т.е., небето и ада).

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: КЪДЕ СА МЪРТВИТЕ?

I. Стар завет

- A. Всички човеци отиват в *Sheol* (етимологията е несигурна, BDB 1066), това е начин да се опише смъртта или гробът, най-вече в Литературата на мъдростта и в Исаия. В СЗ, това е място на мрачно, съзнателно, но безрадостно съществуване (вж. Йов 10:21-22; 38:17; Пс. 107:10,14).
- B. Характеристики на *Sheol*
 1. свързан с Божието осъждение (огън), Втор. 32:22
 2. свързан с наказанието преди Съдния ден, Пс. 18:4-5
 3. свързан с *abaddon* (унищожение), в което Бог също присъства, Йов 26:6; Пс. 139:8; Амос 9:2
 4. свързан с „рова” (гроба), Пс.16:10; Исаия 14:15; Езек. 31:15-17
 5. нечестивите слизат живи в *Sheol*, Числа 16:30,33; Пс. 55:15
 6. описван често като звяр с голяма уста, Числа 16:30; Исаия 5:14; 14:9; Авак. 2:5
 7. хората, намиращи се там, се наричат *Repha'im*, Исаия 14:9-11)

II. Нов завет

- A. Еврейската дума *Sheol* (Шеол) се превежда с гръцкото *Hades* - *Хадес* (невидимият свят)
- B. *Hades* – Хадес е характерен със следното:
 1. Отнася се до смъртта, Мат. 16:18
 2. Свързан със смъртта, Откр. 1:18; 6:8; 20:13-14
 3. Често е аналог на мястото за вечно наказание (*Gehenna* - *геена*), Мат. 11:23 (старозаветен цитат); Лука 10:15; 16:23-24
 4. Често се свързва с гроба, Лука 16:23
- C. Вероятно е разделен (равинско схващане)

1. Мястото на праведните се нарича „рай” (синоним за небето, вж. II Кор. 12:4; Откр. 2:7), Лука 23:43
2. Мястото на нечестивите се нарича *Tartarus* (*Тартаp*), II Петър 2:4, там се намират всички зли ангели (вж. Битие 6 глава; I Книга на Енох)

D. *Gehenna* - геена

1. Отразява старозаветни истини, „долината на Хиномовите синове”, (на юг от Йерусалим). Това е мястото, където се покланят на финикийския бог на огъня, Молах, *Molech* (BDB 574), посредством деца, принасяни в жертва (вж. IV Царе 16:3; 21:6; II Лет. 28:3; 33:6), което е забранено в Левит 18:21; 20:2-5.
2. Йеремиа го променя от място на езическо поклонение в място за осъждане от страна на *ЯХВЕ* (вж. Йер. 7:32; 19:6-7). То се превръща в място на огнено, вечно осъждане в I Книга на Енох 90:26-27 и Sib. 1:103.
3. Юдеите от времето на Исус са толкова отвратени от това участие на предците им в езическо поклонение, че превръщат тази област в сметището на Йерусалим. Много от Исусовите метафори за вечно осъждане идват от това сметище (огън, дим, червеи, смрад, вж. Марк 9:44,46). Понятието *Gehenna* (геена) е използвано единствено от Исус (с изключение на Яков 3:6).
4. Исус използва думата *Gehenna* (Геена) за:
 - a. огън, Мат. 5:22; 18:9; Марк 9:43
 - b. вечност, Марк 9:48 (Мат. 25:46)
 - c. място на унищожение (както душата, така и тялото), Мат. 10:28
 - d. паралел на *Sheol* (Шеол), Мат. 5:29-30; 18:9
 - e. определя нечестивите като „синове на ада”, Мат. 23:15
 - f. резултат от съдебна присъда, Мат. 23:33; Лука 12:5
 - g. идеята за *Gehenna* (Геената) е паралелна на втората смърт (вж. Откр. 2:11; 20:6,14) или огненото езеро (вж. Мат. 13:42,50; Откр. 19:20; 20:10,14-15; 21:8). Възможно е огненото езеро да стане постоянно обиталище на човеците (от *Sheol*) и злите ангели (от *Tartarus*, II Петър 2:4; Юда, стих 6 или бездната, вж. Лука 8:31; Откр. 9:1-11; 20:1,3).

h. не е създадена за хората, но за сатана и неговите ангели, Мат. 25:41

E. поради припокриване на понятията *Sheol*, *Hades*, и *Gehenna*, възможно е

1. първоначално всички човеци да отиват в *Sheol/Hades*
2. тяхното преживяване там (добро/лошо) се влошава след Съдния ден, но мястото на нечестивите остава същото (ето защо KJV превежда *hades* (гроб) като *gehenna* (ад)).
3. Единственият новозаветен текст, който споменава за мъчение преди Съдния ден е притчата в Лука 16:19-31 (Лазар и богаташът). *Sheol* е описан и като място за наказание сега (вж. Втор. 32:22; Пс. 18:1-5). Обаче, човек не може да основава доктрина на притча.

III. Междинно състояние между смъртта и възкресението

- A. Новият завет не учи за „безсмъртието на душата”, което е едно от няколкото древни схващания за състоянието след смъртта.
 1. Човешките души съществуват преди техния физически живот
 2. Човешките души са вечни преди и след физическата смърт
 3. Често физическото тяло се разглежда като затвор за душата, а смъртта я освобождава и връща към предишното ѝ състояние
- B. Новозаветни намеци за безтелесно състояние в периода между смъртта и възкресението
 1. Исус говори за разделяне на тялото и душата, Мат. 10:28
 2. Авраам може да има тяло сега, Марк 12:26-27; Лука 16:23
 3. Мойсей и Илия имат физически тела при Преображението, Матей 17 глава
 4. Павел твърди, че при Второто идване, душите с Христос първи ще получат своите нови тела, I Сол. 4:13-18

5. Павел твърди, че вярващите получават техните нови духовни тела в деня на Възкресението, I Кор. 15:23,52
6. Павел твърди, че вярващите няма да отидат в *Hades*, но след смъртта си ще бъдат с Исус, II Кор. 5:6,8; Фил. 1:23. Исус побеждава смъртта и взема праведните с Него на небето, I Петър 3:18-22.

IV. Небе

- A. Това понятие има три значения в Библията.
 1. Атмосферата над земята, Битие 1:1,8; Исаия 42:5; 45:18
 2. Звездните небеса, Битие 1:14; Втор. 10:14; Пс. 148:4; Евр. 4:14; 7:26
 3. Мястото на Божия престол, Втор. 10:14; III Царе 8:27; Пс. 148:4; Ефес. 4:10; Евреи 9:24 (трето небе, II Кор. 12:2)
- B. Библията не говори много за живота след смъртта, вероятно защото грешните човеци нямат капацитета или способността да разберат тази истина (вж. I Кор. 2:9).
- C. Небето е както място (вж. Йоан 14:2-3), така и личност (вж. II Кор. 5:6,8). Небето може да бъде възстановената Едемска градина (Битие 1-2 гл.; Откровение 21-22 гл.). Земята ще бъде изчистена и възстановена (вж. Деяния 3:21; Римл. 8:21; II Петър 3:10). Божият образ (Битие 1:26-27) е възстановен в Христос. Сега близкото общение с Бога от Едемската градина, е възможно отново.
Обаче, това може да бъде метафорично (небето като огромен, павиран град от Откр. 21:9-27), а не буквално. I Коринтяни 15 гл. описва разликата между физическото тяло и духовното тяло, както семето и порасналото растение. Отново I Кор. 2:9 (цитат от Исаия 64:4 и 65:17) е велико обещание и надежда! Знаем, че когато Го видим, ще бъдем като Него (вж. I Йоан 3:2).

IV. Полезни източници

- A. William Hendriksen, *The Bible on the Life Hereafter*
- B. Maurice Rawlings, *Beyond Death's Door*

- „**нито ще допуснеш твоя светия да изпита тление**” Очевидно това е месианска препратка, касаеща смъртта, но не и изтлението на Обещания, Помазания, Светия (вж. Пс. 49:15 и 86:13).

2:28 „ще ме изпълниш с радост от присъствието ти” Тази фраза предполага лично, радостно общуване с Отца (ст. 22-28) в небето посредством смъртта на Месията (вж. Ис. 53:10-12). Същият положителен възглед за лична връзка с Бога след смъртта е описан в Йов 14:14-15; 19:25-27.

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД *РИБ* – Деяния 2:29-36

29 Братя, нека да ви кажа свободно за патриарха Давид, че и умря, и беше погребан, и гробът му е при нас и до днес. 30 И така, понеже беше пророк и знаеше, че Бог с клетва му беше обещал, че ще постави един от неговите потомци на престола му, 31 той предвидя и каза за възкресението на Христос, че нито Той беше оставен в ада, нито плътта Му видя изтление. 32 Този Исус Бог възкреси, на което ние всички сме свидетели. 33 И така, като се възвиси до Божията десница и взе от Отца обещанието на Светия Дух, Той изля това, което вие сега виждате и чувате. 34 Защото Давид не се е възнесъл на небесата; а сам той казва: „Каза Господ на моя Господ: Седи от дясната Ми страна, 35 докато положи враговете Ти под краката Ти.” 36 И така, нека добре знае целият израилев дом, че този Исус, когото вие разпънахте, Него Бог е направил и Господ, и Христос.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД *NASB (updated)* – Acts 2:29-36

29”Brethren, I may confidently say to you regarding the patriarch David that he both died and was buried, and his tomb is with us to this day. 30”And so, because he was a prophet and knew that GOD HAD SWORN TO HIM

WITH AN OATH TO SEAT ONE OF HIS DESCENDANTS ON HIS THRONE, 31he looked ahead and spoke of the resurrection of the Christ, that HE WAS NEITHER ABANDONED TO HADES, NOR DID His flesh SUFFER DECAY. 32”This Jesus God raised up again, to which we are all witnesses. 33”Therefore having been exalted to the right hand of God, and having received from the Father the promise of the Holy Spirit, He has poured forth this which you both see and hear. 34”For it was not David who ascended into heaven, but he himself says: ‘THE LORD SAID TO MY LORD, “SIT AT MY RIGHT HAND, 35UNTIL I MAKE YOUR ENEMIES A FOOTSTOOL FOR YOUR FEET.”’ 36”Therefore let all the house of Israel know for certain that God has made Him both Lord and Christ—this Jesus whom you crucified.”

2:29-31 За съвременните читатели е трудно да проследят Петровия анализ на псалома, защото той използва равински херменевтични принципи (същото се отнася и за книгата Евреи). Петър може да е слушал това изложение за идващия Месия в синагогата и сега знае, че то се отнася за Исус от Назарет.

2:29 Петър показва, че макар и до известна степен да се отнася до Давид, Псалом 16 (особено 16:10б), не може да бъде обяснен единствено с него.

2:30 „той беше пророк” Евреите вярват, че Бог говори чрез пророците. Мойсей е наречен пророк (вж. Втор. 18:18). Старозаветните книги на Исус Навиев, Съдии, I и II Царе, както и III и IV Царе са известни в еврейския канон като „ранните пророци.” След смъртта на последния пророк Малахия, равините смятат, че откровението е престанало. Именно в този еврейски смисъл на думата (т.е., като автор на Писанието) Давид е считан за пророк. По-рано в СЗ Бог разкрива на Мойсей, че (вж. Битие 49) Месията ще дойде от племето на Юда. Във II Царе 7 Бог разкрива, че Месията ще бъде от царствената династия на Давид. В Псалом 110 Бог допълнително изяснява, че Месията ще бъде от рода на Мелхиседек (вж. ст. 34-35).

- **„бог с клетва му се закле да постави някой от потомците му на неговия престол”** Това е обобщение на всички препратки от II Царе 7:11-16; Пс. 89:3-4; или 132:11. Това показва, че древните намерения на Бога се изпълняват в Исус от Назарет. Неговата смърт и възкресение не са план Б, но Божия предопределен план за изкупление още преди сътворението (вж. Ефес. 2:11-3:13).

2:31 „Христос” Това е гръцкият превод на думата „Месия” или буквално „Помазаникът.” Исус не само е син на Давид, цар на Израил, но и Син на Бога, който седи на небесния престол (вж. Псалом 110).

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: МЕСИЯ

Това понятие е взето от коментара ми върху Данаил 9:6. Трудността при разбиране на този стих се свежда до възможните тълкувания на понятието Месия или Помазаник (BDB 603).

1. Използвано за еврейските царе (вж. I Царе 2:10; 12:3)
2. Използвано за еврейските свещеници (вж. Левит 4:3,5)
3. Използвано за Кир (Исаия 45:1)
4. В Псалм 110 и Захария 4 глава първото и второто тълкуване се съчетават.
5. Използва се за специалната Божия поява – Давидовият цар, който да въведе Ерата на правдата
 - a. Родословието на Юда (Битие 49:10)
 - b. Домът на Йесея (II Царе 7 гл.)
 - c. Всемирното царуване (Псалм 2; Исаия 9:6; 11:1-5; Михей 5:1-4 и сл.)

Лично аз съм склонен да приема, че „Помазаникът” е Исус от Назарет, заради

1. Въвеждането на Вечното царство в Данаил 2 глава по време на четвъртата империя
2. Представянето на „Човешкия син” в Дан. 7:13, на когото се дава вечно царство

3. Елементите на изкупление, споменати в Дан. 9:24, които са прелюдия към кулминацията на греховния свят на човеците
4. Исус цитира книгата Данаил в НЗ (Матей 24:15; Марк 13:14).

- „той нито беше оставен в хадес, нито плътта му преживя изтление” Това не е отбелязано като старозаветен цитат в превода от 1995 на NASB (обновено издание). Очевидно се отнася до Псалом 16. Относно думата „плът” виж **Специалното понятие** по-долу.

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: ПЛЪТ (SARX)

Това понятие е използвано най-често от Павел в Галатяните и в неговата богословска разработка в Римляните. Учените не са единодушни как да определят различните нюанси на понятието. Със сигурност има припокриване в значенията. Бележките по-долу са само опит да се опише широкото семантично поле на това понятие.

- A. за човешкото тяло (вж. Йоан 1:14; Римл. 2:28; I Кор. 5:5; 7:28; II Кор. 4:11; 7:5; 12:7; Гал. 1:16; 2:16,20; 4:13; Фил. 1:22; Кол. 1:22,24; 2:5; I Тим. 3:16).
- B. за човешкия произход (т.е. баща-син; вж. Йоан 3:6; Римл. 1:3; 4:1; 9:3,5,8; 11:14; I Кор. 10:18; Гал. 4:23,29).
- C. за личността на човека (вж. Римл. 3:20; 7:5; 8:7-8; I Кор. 1:29; II Кор. 10:3; Гал. 2:16; 5:24).
- D. по човешки казано (Йоан 8:15; I Кор. 1:26; II Кор. 1:12; 5:16; 10:2; Гал. 6:12).
- E. за човешката слабост (вж. Римл. 6:19; 7:18; 8:5-6,9; II Кор. 10:4; Гал. 3:3; 5:13,16,19-21; Кол. 2:18).
- F. за враждебността на човешката природа срещу Бога, свързана с последствията от Грехопадението (вж. Римл. 7:14; 13:14; I Кор. 3:1,3; Ефес. 2:3; Кол. 2:18; I Петър 2:11; I Йоан 2:16).

2:32-33 „Исус... Бог... Дух” Независимо че думата „триединство” не се среща никъде в Библията, идеята за триединния Бог се налага заради (1) божествената същност на Исус и (2) личността на Духа. Библията представя тази концепция като споменава трите личности от Троицата в общ контекст (вж. Деяния 2:32-33; Мат. 28:19; I Кор. 12:4-6; II Кор. 1:21-22; 13:14; Ефес. 4:4-6 и I Петър 1:2).

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: ТРОИЦАТА

Забележете дейността на трите Личности от Троицата, които работят в хармония. Понятието „троица” за първи път се въвежда от Тертулиан и не е библейска дума, но концепцията е широко разпространена.

- A. Евангелията
 1. Мат. 3:16-17; 28:19 (и паралелните пасажи)
 2. Йоан 14:26
- B. Деяния – Деяния 2:32-33, 38-39
- C. Павел
 1. Римл. 1:4-5; 5:1,5; 8:1-4,8-10
 2. I Кор. 2:8-10; 12:4-6
 3. II Кор. 1:21; 13:14
 4. Гал. 4:4-6
 5. Ефес. 1:3-14,17; 2:18; 3:14-17; 4:4-6
 6. I Сол. 1:2-5
 7. II Сол. 2:13

- 8. Тит 3:4-6
- D. Петър – I Петър 1:2
- E. Юда –20-21 ст.

В СЗ също има намеци за множественост по отношение на Бога.

- A. Употреба на МНОЖЕСТВЕНО ЧИСЛО относно Бога.
 - 1. Името *Елохим* е в МНОЖЕСТВЕНО ЧИСЛО, но когато се използва за Бога, глаголет винаги е в ЕДИНСТВЕНО ЧИСЛО
 - 2. „Нас” в Битие 1:26-27; 3:22; 11:7
- B. Ангелът Господен е видим представител на Божеството.
 - 1. Битие 16:7-13; 22:11-15; 31:11,13; 48:15-16
 - 2. Изход 3:2,4; 13:21; 14:19
 - 3. Съдии 2:1; 6:22-23; 13:3-22
 - 4. Захария 3:1-2
- C. Бог и Неговият Дух се споменават отделно, Битие 1:1-2; Пс. 104:30; Исаия 63:9-11; Езек. 37:13-14
- D. Бог (*ЯХВЕ*) и Месия (*Адон*) са споменати поотделно, Пс. 45:6-7; 110:1; Зах. 2:8-11; 10:9-12
- E. Месията и Духът са споменати поотделно, Зах. 12:10
- F. И трите личности са споменати в Исаия 48:16; 61:1

Божествеността на Исус и личността на Духа предизвикват проблеми за ранните вярващи, които са стриктни монотеисти.

- 1. Тертулиан – смята, че Синът е второстепенен (подчинен) по отношение на Отца
- 2. Ориген – смята за второстепенна божествената същност на Сина и Духа
- 3. Арий – отрича божествеността на Сина и Духа
- 4. Монархианизъм – вярват в последователното проявление на Отца, Сина и след това, Духа

Понятието „Троица” е историческа формулировка, развита в историята, на основата на библейски материал

- 1. През 325 г. сл. Хр. на Събора в Никея се утвърждава догмата за пълната божественост на Исус, еднаква с тази на Отец.
- 2. През 381 г. сл. Хр. на Събора в Константинопол се утвърждава доктрината за пълната божественост на Духа, еднаква с тази на Отца и Сина.
- 3. Доктрината за Троицата най-пълно се представя в съчинението на Августин *De Trinitate* (*За Троицата*).

Това наистина е тайна, но изглежда НЗ потвърждава, че съществува една божествена същност с три вечни личностни проявления.

2:32 „Този Исус Бог Го възкреси от мъртвите” Виж подробните бележки към **2:24**.

- „на което всички сме свидетели” Това касае онези, които виждат възкръсналия Христос. Вж. Таблицата със следвъзкресенските появи на Исус от Paul Barnett, *Jesus and the Rise of Early Christianity*, p. 185, at 1:3 (p. 9).

2:33 „до дясната ръка на Бога” Това е антропоморфична метафора за мястото на сила, власт и застъпничество (вж. I Йоан 2:1), която е взаимствана от Пс. 110:1 (цитиран повече от всеки друг псалом в НЗ) или Пс. 118:16. Бог е вечен Дух, представен посредством физическото и духовно творение. Човеците трябва да използват ограничен език и идеи, за да опишат Бога, но всички те са (1) несъвместими (2) аналогии или (3) метафори. Дори и думите Отец (за Бога) и Син (за Исус) са метафорични. В даден момент всички

метафори са недостатъчни. Те имат за цел да представят централна истина или концепция за божеството. Бъдете внимателни с буквалното тълкуване! Сигурно не очаквате на небето да видите стар мъж, седящ на трона, до него млад мъж, а над тях кръжащ гълъб. Вж. **Специалното понятие** по-долу.

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: БОГ, ОПИСАН КАТО ЧОВЕК (АНТРОПОМОРФИЗЪМ)

I. Този образен език е характерен за СЗ (някои примери)

A. Физически части на тялото

1. очи - Битие 1:4,31; 6:8; Изход 33:17; Числа 14:14; Втор. 11:12; Зах. 4:10
2. ръце - Изход 15:17; Числа 11:23; Втор. 2:15
3. ръка - Изход 6:6; 15:16; Числа 11:23; Втор. 4:34; 5:15
4. уши - Num. 11:18; I Царе 8:21; IV Царе 19:16; Пс. 5:1; 10:17; 18:6
5. лице - Изход 32:30; 33:11; Числа 6:25; Втор. 34:10; Пс. 114:7
6. пръст - Изход 8:19; 31:18; Втор. 9:10; Пс. 8:3
7. глас - Битие 3:8,10; Изход 15:26; 19:19; Втор. 26:17; 27:10
8. крака - Изход 24:10; Ezek. 43:7
9. човешка форма - Изход 24:9-11; Пс. 47; Исаия 6:1; Езек. 1:26
10. ангелът Господен – Битие 16:7-13; 22:11-15; 31:11,13; 48:15-16; Изход 3:4,13-21; 14:19; Съдии 2:1; 6:22-23; 13:3-22

B. Физически действия

1. Говорещи за механизма на творението - Битие 1:3,6,9,11,14,20,24,26
2. ходене (вж. звука от) в Едем - Битие 3:8; 18:33; Авак. 3:15
3. затваряне вратата на Ноевия ковчег - Битие 7:16
4. помирисване на жертвите - Битие 8:21; Левит 26:31; Амос 5:21
5. слизване на земята - Битие 11:5; 18:21; Изход 3:8; 19:11,18,20
6. погребване на Мойсей - Втор. 34:6

C. Човешки емоции (някои примери)

1. съжаление/разкаяние - Битие 6:6,7; Изход 32:14; Съдии 2:18; I Царе 15:29,35; Амос 7:3,6
2. гняв - Изход 4:14; 15:7; Числа 11:10; 12:9; 22:22; 25:3,4; 32:10,13,14; Втор. 6:5; 7:4; 29:20
3. ревност - Изход 20:5; 34:14; Втор. 4:24; 5:9; 6:15; 32:16,21; Ис. Нав. 24:19
4. омраза/ненавист - Левит 20:23; 26:30; Втор. 32:19

D. Семейни понятия (някои примери)

1. Баща
 - a. На Израил - Изход 4:22; Втор. 14:1; Исаия 1:2; 63:16; 64:8; Йер. 31:9; Осия 11:1
 - b. На царя - II Царе 7:11-16; Пс. 2:7
 - c. Метафори за бащински действия - Втор. 1:31; 8:5; 32:6-14; Пс. 27:10; Пр. 3:12; Йер. 3:4,22; 31:20; Осия 11:1-4; Мал. 3:17
2. Родител - Осия 11:1-4
3. Майка - Пс. 27:10; Исаия 49:15; 66:9-13 (аналогия с кърмеща майка)
4. Млад верен любовник - Осия 1-3

II. Причини за използване на този образен език

- A. За Бог е нужно да разкрие Себе Си на човешките. Най-широко разпространената идея за Бога като мъж е благодарение на антропоморфизма, иначе Бог е Дух!

В. Бог всема най-значимите аспекти от човешкия живот и ги използва, за да разкрие Себе Си на падналото човечество (баща, майка, родител, любовник)
 С. Макар да е нужно на моменти (вж. Битие 3:8), Бог не желае да бъде ограничаван от каквато и да е физическа форма (Изход 20; Второзаконие 5)
 D. Най-крайната форма на антропоморфизъм е възплъщението на Исус! Бог става физическа личност, може да бъде докоснат (I Йоан 1:1-3). Посланието от Бога се превръща в Словото на Бога (Йоан 1:1-18).

- **„обещанието на Светия Дух”** Старият завет обещава един нов ден на правда, който ще е под ръководството на Духа и посредством делото на Месията.
 1. Йоан 7:39, новият ден е настъпил.
 2. Галатяни 3:14, благословението на Авраам (вж. Бит. 12:3) сега е на разположение на целия свят. Според Ефесяни 1:13 вярващите в тази нова ера са запечатани от Духа.
- **„което вие видяхте и чухте”** Това е поредният акцент в тази проповед, изтъкващ, че слушателите са очевидци на тези събития (ст.14,22,32,33,36). Те знаят, че казаното от Петър е вярно, защото са присъствали там. Адвокатите наричат това първично доказателство.

2:34 „господ каза на моя господ” Това е цитат от Псалом 110:1 (ЯХВЕ... Адон). Исус го използва в Мат. 22:41-46. В НЗ това показва двойствения аспект на Царството; Исус вече е от дясната страна на Бога, но враговете Му все още не са в краката му. Вж. **Специалното понятие БОЖИЕТО ЦАРСТВО** в 1:3.

2:36 „Нека целият дом на Израил” Това се отнася до еврейските водачи и народа, същите, към които Петър се обръща. Той заявява, че старозаветното пророчество е изпълнено и кулминира в Исус от Назарет. Вж. **Специалното понятие Божието царство** в 1:3.

■

NASB „знае със сигурност”
 NKJV „знае уверено”
 NRSV „знае със сигурност”
 TEV „знае сигурно”
 NJB „може да бъде сигурен”

Изразът отразява две гръцки думи: ГЛАГОЛЪТ *aphalōs*, който означава „да завързва стегнато” (метафорично, със сигурност, вж. 16:23) и СЕГАШНО ВРЕМЕ, ДЕЯТЕЛЕН ЗАЛОГ, ПОВЕЛИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ на глагола *ginōskō*, „да зная.” Тези очевидци на последните дни на Исус, с Неговата смърт и възкресение не трябва да се съмняват в истинността на Петровите думи.

- **„Господ и Христос/Помазаник”** Понятието „господ” (*kurios*) може да бъде използвано в общ смисъл или в конкретен богословски смисъл (вж. ст. 21). Може да означава „господар”, „господин”, „учител”, „собственик”, „съпруг” или „съвършеният Богочовек” (вж. Йоан 9:36, 38). Старозаветната употреба на това понятие (евр., *adon*) произтича от колебанието на евреите да използват заветното име на Бога, ЯХВЕ, което е форма на еврейския ГЛАГОЛ „да бъда” (вж. Изх. 3:14). Те се страхуват да не нарушат заповедта, която гласи: „Не изговаряй напразно името на Господа, твоя Бог” (вж. Изх. 20:7; Втор. 5:11). Следователно, те смятат, че ако не го произнасят, тогава няма да е напразно. Затова, те го заменят с еврейската дума *adon*, която има подобно значение на гръцката *kurios* (Господ). Новозаветните автори използват това понятие, за да опишат съвършената божественост на Христос. Фразата „Исус е Господ” представлява публична изповед на вярата, както и формула, повтаряна при кръщението в Ранната църква (вж. Римл. 10:9-13; I Кор. 12:3; Фил. 2:11). вж. **Специалното понятие:** Имената на божеството в 1:16. Христос е еквивалент на еврейската дјума

„Месия”, което означава „помазаник (вж. 2:31,36; 3:18,20; 4:26; 5:42; 8:5; 9:22; 17:3; 18:5,28; 26:23). Тя означава „някой, който е призван и подготвен от Бога за специална задача.” В СЗ три групи водачи бяха помазвани: свещениците, царете и пророците. Исус изпълнява и три споменати функции (вж. Евр. 1:2-3). Вж. **Специалното понятие**: Месията в 2:31. Използвайки и двете старозаветни титли за Исус от Назарет, Лука изтъква Неговата божественост (вж. Фил. 2:6-11, вж. **Специалното понятие** към 2:32) и Неговото месианство (вж. Лука 2:11). Това определено подготвя почвата за прогласяването (*kerygma*) на другите Петрови проповеди в Деяния! Вж. **Специалното понятие**: *KERYGMA* НА РАННАТА ЦЪРКВА в 2:14.

- „този Исус, когото вие разпънахте” Петър обвинява жителите на Ерусалим в двуличие относно Исусовата смърт. Всички грешни хора са еднакво виновни за тази смърт. Вж. Бележката към 2:23.
- „този Исус” Определението „този Исус” (вж. 2:23,32,36) свързва Петровото прогласяване на историческия Исус с възкръсналия, възнесен Христос. И двете концепции са верни. Няма библейска разлика между живелия на земята Исус и прославения Исус, който прогласяваме!

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ – Деяния 2:37-42

37 Като чува, те, ужилени в сърцата си, казаха на Петър и на другите апостоли: Какво да направим, братя?
38 А Петър им каза: Покайте се и нека всеки от вас се кръсти в Името на Исус Христос за прощаване на греховете ви; и ще приемете дара на Светия Дух. 39 Защото на вас е обещанието и на децата ви, и на всички далечни, колкото Господ, нашият Бог, ще призове при Себе Си. 40 И с много други думи свидетелстваше и ги увещаваше, като казваше: Избавете се от това извратено поколение. 41 И така, тези, които приеха словото му, се кръстиха; и в същия ден се прибавиха около три хиляди души. 42 И те постоянно бяха в учението на апостолите, в общуването, в разчупването на хляба и в молитвите.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 2:37-42

37 Now when they heard *this*, they were pierced to the heart, and said to Peter and the rest of the apostles, “Brethren, what shall we do?” 38 Peter said to them, “Repent, and each of you be baptized in the name of Jesus Christ for the forgiveness of your sins; and you will receive the gift of the Holy Spirit. 39” For the promise is for you and your children and for all who are far off, as many as the Lord our God will call to Himself.” 40 And with many other words he solemnly testified and kept on exhorting them, saying, “Be saved from this perverse generation!” 41 So then, those who had received his word were baptized; and that day there were added about three thousand souls. 42 They were continually devoting themselves to the apostles’ teaching and to fellowship, to the breaking of bread and to prayer.

2:37 „те бяха пронизани в сърцето” Това е гръцкото понятие *kata* плюс *nussō*. Коренът на думата е използван в Йоан 19:34 за приковаването на Исус на кръста. Петровата проповед приковава тези слушатели към истинността на благовестието. Това очевидно визира изобличението на Светия Дух, което предшества спасението (вж. Йоан 16:8-11; Римл. 3:21-31).

2:38 „Покайте се” Глаголът е в МИНАЛО СВЪРШЕНО ВРЕМЕ, ДЕЯТЕЛЕН ЗАЛОГ, ПОВЕЛИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ, което говори за решително действие. Еврейската дума за покаяние означава действие с цел промяна. Гръцката дума означава промяна на ума. Покаянието е желание за промяна. То не означава напълно спиране на греха, а желание да угаждаш на Бога, а не – на себе си. Като паднали грешници, ние живеем за себе си, но като вярващи живеем за Бога! Покаянието и вярата са Божиите изисквания за спасението (вж. Марк 1:15; Деяния 3:16, 19; 20:21). Исус казва: „Ако не се покаете, всички ще загинете (вж. Лука 13:3,5). Покаянието е Божията воля за падналия човек (вж. II Петър 3:9, Езек. 18:23, 30, 32). Тайната на Божия суверенитет и свободната човешка воля могат да бъдат ясно демонстрирани посредством покаянието като изискване за спасението. Парадоксът или диалектичната двойка обаче се свежда до това,

че и покаянието е дар от Бога (вж. 5:31; 11:18 и II Тим. 2:25). Винаги е налице напрежение при библейското изложение на първичната Божия благодат и нужния отклик от страна на човека. Подобно на СЗ, и в Новия е налице структурата „ако... тогава”. В НЗ има няколко понятия, които са свързани с концепцията за покаянието.

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: ПОКАЯНИЕ

Покаянието (заедно с вярата) е заветно изискване, както на СЗ (*Nacham*, BDB 636, напр., 13:12; 32:12,14; *Shuv*, BDB 996, e.g., IV Царе. 8:47; Езек. 14:6; 18:30), така и на Новия Завет.

1. Йоан Кръстител (Мат. 3:2; Марк 1:4; Лука 3:3,8)
2. Исус (Мат. 4:17; Марк 1:15; Лука 5:32; 13:3,5; 15:7; 17:3)
3. Петър (Деяния 2:38; 3:19; 8:22; 11:18; II Петър 3:9)
4. Павел (Деяния 13:24; 17:30; 20:21; 26:20; Римл. 2:4; II Кор. 2:9-10)

Но какво е покаяние? Дали е скръб? Дали е прекратяване на греха? Най-добрата глава в НТ, която помага да разберем различните конотации на тази идея е II Коринтяни 7:8-11, където са използвани три различни, но свързани помежду си гръцки понятия.

1. „скръб” (*lup_*, вж. ст. 8 [два пъти], 9 [три пъти], 10 [два пъти], 11). Думата означава печал или страдание и има неутрална богословска конотация.
2. „покаяние” (*metanoē*, вж. ст. 9,10). Думата е съставена от две думи „след” и „ум”, което предполага нов ум, нов начин на мислене, ново отношение към живота и Бога. Това е истинско покаяние.
3. „съжаление” (*metamelomai*, вж. ст. 8[два пъти], 10). Съставена е от думите „след” и „грижа.” Използвана е за Юда в Мат. 27:3 и за Исав in Евр. 12:16-17. Касае се за скръб заради последиците, не съжаление за стореното дело.

Покаянието и вярата са дела, изисквани от завета (вж. Марк 1:15; Деяния 2:38,41; 3:16,19; 20:21). Има някои текстове, които подсказват, че Бог дава покаянието (вж. Деяния 5:31; 11:18; II Тим. 2:25). Но повечето текстове разглеждат покаянието като необходим човешки отклик на Божията покана за безвъзмездно спасение.

Дефинициите както на еврейските, така и на гръцките понятия изискват обяснение на пълното значение на покаянието. Според еврейския, се касае за „промяна на действията”, докато гръцкият термин предполага „промяна на ума.” Спасеният човек получава нов ум и сърце. Той мисли различно и живее различно. Вместо да пита „Какво ще спечеля от това?” човекът задава въпроса „Каква е Божията воля?” Покаянието не е чувство, което избледнява, нито пък е пълна безгрешност, но едно ново взаимоотношение със Светия Бог, който прогресивно преобразява вярващия, правейки го свят.

- **„нека всеки от вас се кръсти”** Това е още един глагол в МИНАЛО СВЪРШЕНО ВРЕМЕ, СТРАДАТЕЛЕН ЗАЛОГ, ПОВЕЛИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ. Вж. **Специалното понятие** по-долу.

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: КРЪЩЕНИЕ

Curtis Vaughan, *Acts*, прави интересна бележка на стр. 28.

„Гръцката дума за „кръстен” е третолична форма на императив; думата за „покайте се” е императив във второ лице. Тази смяна от директната заповед към по-малко директното трето лице при „кръстен” показва, че основната грижа на Петър е покаянието.”

Това се вижда и в поученията на Йоан Кръстител (вж. Мат. 3:2) и на Исус (вж. Мат. 4:17). Покаянието е духовният ключ, докато кръщението е външен израз на тази духовна промяна. Новият Завет никъде не говори за некръстени вярващи! За ранната църква кръщението е публичната изява на вярата. Тя е

повод да бъде заявена вярата пред хората, а не механизъм за спасение! Можем да отбележим, че в своята втора проповед Петър не споменава кръщението, но говори за покаянието (вж. 3:19; Лука 24:17). Кръщението е пример, даден от Исус (вж. Мат. 3:13-18). Кръщението е заповед на Исус (вж. Мат. 28:19). Днешният въпрос за необходимостта от кръщение не се поставя в Новия Завет; всички вярват и трябва да се кръстят. Трябва обаче също да се пазим от механизмиране на тайнството! Спасението е въпрос на вяра, а не на правилно място, правилни думи и правилен ритуал!

- **„в името на Исус Христос”** Това е еврейски идиом (отразен в Йоиел 2:32), който е свързан с личността и характера на Исус.

Възможно е да има връзка с формулата за кръщението в ранната църква, която вероятно се повтаря от желаещия да бъде кръстен и тя е: „Аз вярвам, че Исус е Господ” (вж. Римл. 10:9-13; I Кор. 1:13,15). Това е не само богословско потвърждение, но и лична изповед на вяра. Във Великото поръчение от Мат. 28:19-20 триединното име е част от формулата за кръщение. Отново, трябва да внимаваме с механичните ритуали! Ключът не е във формулата или в титлата, но в сърцето на онзи, който се кръщава. Относно „Христос”, виж **Специалното понятие** към 2:31.

NASB, NJB,

NIV „за прошка на вашите грехове”

NKJV „за премахването на греховете”

NRSV „за да може да се простят греховете ви”

TEV „така че греховете ви да бъдат простени”

Богословският въпрос е каква е функцията на „за” (*eis*)? Дали прощението е свързано с „покаянието” или с „кръщението”? Дали прощението зависи от покаянието и/или от кръщението?

Възможните употреби на „за” *eis* са много. Най-често се употребява като „с оглед на” или „с цел за да.” Повечето богослови баптисти избират „заради” по богословски причини, но това е по-маловажен вариант. Често нашите предположения функционират само на ниво граматически анализ. Трябва да позволим на Библията да говори в нейния контекст; след което да проверим паралелните места; чак тогава да формираме нашето систематично богословие. Всички тълкуватели зависят от исторически, деноминационни и емперични условности. Прощението чрез вяра в Христос е повтаряща се тема в проповедите в Деяния (т.е., Петър 2:38; 3:19; 5:31; 10:43; и Павел, 13:38).

- **„приемете дара на Светия Дух”** Този глагол е в **БЪДЕЩЕ ВРЕМЕ, СТРАДАТЕЛЕН ЗАЛОГ, ИЗЯВИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ**. Дарът на Духа е

1. сигурно спасение
2. пребъдващо присъствие
3. екипиране за служение
4. процес на Христоводност

Трябва да сме внимателни с елементите или събитията от процеса на спасението, защото те често са споменати в различен ред в Деяния. Книгата Деяния няма за цел да предлага стандартна формула или богословска последователност (вж. *How To Read the Bible for All Its Worth*, pp. 94-112) на събитията, а просто ги описва както са се случили. Трябва ли един тълкувател да използва този текст, за да представи точната последователност на елементите в спасението: покаяйте се, бъдете кръстени, приемете прощението и тогава дара на Духа? Според моето богословие Духът трябва да е активен от самото начало (вж. Йоан 6:44,65) и от съществено значение за целия процес на изобличението (вж. Йоан 16:8-12), покаянието (вж. 5:31; 11:18; II Тим. 2:25) и вярата. Духът е първостепенен и необходим (вж. Римл.8:9) от началото до края. Той определено не може да бъде последен!

Една от книгите, която ми е помогнала да се отърся от моята деноминационна индоктриналност, оставяйки Библията да говори мощно, е на F. F. Bruce, *Answers to Questions*. В нея има няколко чудесни коментара

върху Деяния 2:38. Един от най-впечатляващите е: „Това приемане на Духа трябва да се случи преди кръщението (Деяния 10:44), след кръщението (Деяния 2:38), или след кръщението, *съпроводено* с полагането на ръце от страна на апостолите (Деяния 8:16; 19:54)” (р. 167).

Съвременните хора искат ясни доктринални твърдения, които могат да бъдат потвърдени, но обикновено реагират на доказателствения метод за тълкуване и изолират само онези текстове, които пасват на тяхното предварително разбиране и предупреждение (вж. лекцията „Как да тълкуваме Библията” на: www.FreeBibleCommentary.org, на английски език).

2:39 „обещанието е за вас и за вашите деца” Това е обща старозаветна концепция за семейството и множество поколения (вж. Изх.20:5-6 и Втор. 5:9-10; 7:9). Вярата на децата се определя от родителите и е тяхна отговорност (вж. Втор.4:9; 6:6-7; 20-25; 11:19; 32:46). Това общо влияние има и своя плашещ аспект според Мат. 27:25 („Кръвта Му да бъде върху нас и върху децата ни”). Обещанието за влиянието на вярата ми върху множество поколения ми помага да вярвам, че Бог ще я използва, за да повлияе, благослови и опази моите наследници и потомци (вж. Втор. 7:9). Това не отрича личната отговорност, но добавя елемент на общо влияние. Моята вяра и вярна служба в Христос оказва влияние върху моето семейство и всички мои потомци за в бъдеще (вж. Втор. 7:9). Каква утешителна надежда и мотивиращо обещание. Вярата преминава през поколенията! В Деяния (2:39) обещанието на Бога включва няколко теми със старозаветни препратки:

1. прощение на греховете – 2:38; 3:19; 5:31; 10:43; 13:38-39; 26:18
2. спасението – 2:21; 4:12; 11:14; 13:26; 16:31
3. Духът – 2:38-39; 3:19; 5:32; 8:15-18; 10:44-48; 19:6
4. времена на освежаване – 3:19

- **„за всички, които са далеч”** Петър се обръща към евреи. Този израз оригинално описва евреите преселници, които са дошли отново в Обещаната земя (вж. Ис. 57:19). В някои пасажии обаче изразът касае езичниците, които са далеч от познанието за ЯХВЕ (вж. Ис. 49:1; Зах. 6:15). Добрите вести на евангелието са, че единственият истински Бог (т.е., монотеизъм), който е създал всички човещи по Своя образ (вж. Бит. 1:26-27), желае да има общение с всички тях (вж. I Тим. 2:4; II Петър 3:9). Това е надеждата за единството на всички хора в Христос. В Него вече няма еврей-езичници, роби-свободни, мъже-жени, но всички са едно (вж. Ефес. 2:11-3:13). Павел използва същия този цитат, обръщайки се към езичниците в Ефес. 2:13 & 17. Новата ера на Духа носи неочаквано единство!

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: МОНОТЕИЗЪМ

Монотеизмът като светоглед е уникален за Израил (започвайки от Авраам, 2000 г. пр. Хр.). Това е представата, че има един единствен Бог – а не просто един „върховен бог“ сред много други (както е в политеизма), нито пък един „добър бог“ сред други лоши (както е в персийския дуализъм и зороастрианството). В древния свят има само едно уникално изключение, когато в Египетската империя (при фараон Аменхотеп IV, известен също като Акенатен, управлявал през периода 1367-1350 или 1386-1361 г. пр. Хр.) има период на монотеистично поклонение.

В Стария завет представата за единствения Бог се изразява на различни етапи:

1. „никой като ЯХВЕ нашия Елохим“, Изход 8:10; 9:14; Втор. 33:26; III Царе 8:23
2. „никой друг освен Него“, Втор. 4:35,39; 32:39; I Царе 2:2; II Царе 22:32; Исая 45:21; 44:6,8; 45:6,21
3. „ЯХВЕ е един“, Втор. 6:4; Римл. 3:30; I Кор. 8:4,6; I Тим. 2:5; Яков 2:19
4. „никой като Теб“, II Царе 7:22; Йер. 10:6
5. „Ти единствен си Бог“, Пс. 86:10; Исая 37:16
6. „преди Мен не е имало друг Бог и след Мен няма да има“, Исая 43:10
7. „няма друг освен Мен... няма друг“, Исая 45:5-6,22

8. „няма никой друг, няма друг Бог“, Исаия 45:14,18
9. „няма други освен Мен“, Исаия 45:21
10. „няма нито един друг... няма подобни на мен“, Исаия 46:9

Трябва да отбележим, че тази съществено важна доктрина се разгръща поетапно през историята на Израил. Ранните библейски изявления могат да се разбират като „хенотеизъм“ – т.е. *практически монотеизъм* („За нас няма други богове, а само един Бог.“). Вж. Изход 15:11; 20:2-5; Втор. 3:28; 5:7; 6:4,14; 10:17; 32:12; III Царе 8:23; Пс. 83:18; 86:8; 136:1-2).

Първите текстове, които говорят за сингулярност, единственост (*философски монотеизъм*), са доста ранни: Изход 8:10; 9:14; Второзаконие 4:35,39; 33:26. Пълните и окончателни описания можем да намерим в Исаия 43-46 глави (конкретно вж. 43:11; 44:6,8; 45:7,14,18,22; 46:5,9).

Новия завет ни препраща към Второзаконие 6:4 в следните текстове: Римляни 3:30; I Кор. 8:4,6; Вфесяни 4:6; I Тимотей 2:5, Яков 2:19. Исус също цитира този пасаж, наричайки го първата и най-голяма заповед (вж. Мат. 22:26-27; Марк 12:29-30; Лука 10:27). Новият завет също както Стария подчертава съществуването на духовни създания (демони, ангели), но над тях има само един единствен създател и изкупител – Бог (*ЯХВЕ* от Битие 1:1).

Библейският монотеизъм има следните характеристики:

1. Бог е един и неповторим (онтологията се приема, без да се конкретизира).
2. Бог е личност (вж. Бит. 1:26-27; 3:8).
3. Бог е нравствено добър (вж. Изх. 34:6; Неем. 9:17; Пс. 103:8-10).
4. Бог е създал човешките същества по Свой образ (Бит. 1:26-27) с цел да може да общува с тях (защото е личност). Той е ревнив Бог (вж. Изх. 20:2-3).

От Новия завет извеждаме следните истини за Бога:

1. Бог има три вечни и личностни изявления (вж. **Специалното понятие: ТРОИЦАТА** към 8:11).
2. Бог се разкрива съвършено и пълноценно в Исус Христос (вж. Йоан 1:1-14; Кол. 1:15-19; Евр. 1:2-3).
3. Вечният план на Бога за изкупление на падналото в грях човечество се изразява в жертвената смърт на Неговия единствен Син (вж. Исаия 53 гл.; Марк 10:45; II Кор. 5:21; Фил. 2:6-11; Евреи).

- **„за всички онези, които Господ, нашият Бог ще призове при Себе Си“** Това е МИНАЛО СВЪРШЕНО ВРЕМЕ, ВЪЗВРАТЕН ЗАЛОГ, ПОДЧИНТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ. Първоначално се отнася до пръснатите юдеи. Бог винаги поема инициативата (СТРАДАТЕЛЕН ЗАЛОГ, вж. Йоан 6:44,65). От Езек. 18:32; Йоан 3:16; I Тим. 2:4; II Петър научаваме, че на даден етап Бог призовава всички човеци при Себе Си. Но те трябва да откликнат (т.е., ПОДЧИНТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ). Думите „мнозина“ и „всички“ представляват библейски паралел (сравни Ис. 53:6, „всички“ с Ис. 53:11,12, „мнозина“ или Римл. 5:18, „всички“ с Римл. 5:19, „мнозина“). Божието сърце бие за изгубеното човечество, направено по Неговия образ (вж. Бит. 1:26-27), сътворено за общение с Него (вж. Бит. 3:8)!

2:40 „с много други думи“ Това е текстуално доказателство, че проповедите, записани в Деяния, са резюмирани. Това е вярно и за поученията и проповедите на Исус в евангелията. Ние по презумпция потвърждаваме вдъхновеността и акуратността не тези резюмирани проповеди. Хората от първи век бяха свикнали с устни презентации и тяхното запаметяване.

- **„тържествено засвидетелстваха“** Този гръцки израз (*dia* плюс *marturomai*) се среща често при Лука (вж. 2:40; 8:25; 10:42; 18:5; 20:21,23,24;23:11; 28:23; Лука 16:28). Евангелието е нещо

неотложно и интимно, което не трябва да бъде пренебрегвано нито от онези, които го прогласяват, нито от слушателите.

- **„продължи да ги увещава”** Хората трябва да откликнат на Божията покана в Христос (вж. Йоан 1:12; 3:16; Римл. 10:9-13). Това е парадоксът на Божия суверенитет и човешката свободна воля (вж. Фил. 2:12-13).

■ **NASB, NKJV „бъдете спасени”**

NRSV, TEV, NJB „спасете се”

Този глагол е спряган в няколко форми, в случая МИНАЛО СВЪРШЕНО ВРЕМЕ, СТРАДАТЕЛЕН ЗАЛОГ, ПОВЕЛИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ, но в някои от преводите като NRSV, TEV и NJB глаголят е във ВЪЗВРАТЕН ЗАЛОГ. Това е богословското напрежение по отношение на спасението (вж. Фил. 2:12-13). Дали всичко е дело на Бога или слушателят трябва да позволи на Бог да работи в живота му/й ?

Гръцката дума „спасен” (*sōsō*) отразява еврейската концепция (*yasha*, BDB 446, вж Изх. 14:30) за физическо избавление (вж. Яков 5:15,20), докато новозаветната употреба има нюанс на духовно избавление или спасение (вж. Яков 1:21; 2:14; 4:12).

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: ГРЪЦКИ ГЛАГОЛНИ ВРЕМЕНА ЗА СПАСЕНИЕТО

Спасението не е продукт, а взаимоотношение. То не завършва в момента, когато човек се доверява на Христос; това е само началото! Спасението не е застраховка срещу пожар, нито е билет за небето, но представлява живот на растящо уподобяване с Христос. В Америка има поговорка, която казва, че колкото по-дълго една семейна двойка живеят заедно, толкова повече заприличват един на друг. Това е целта на спасението!

СПАСЕНИЕТО КАТО ЗАВЪРШЕНО ДЕЛО (минало свършено време)

- Деяния 15:11
- Римляни 8:24
- II Тимотей 1:9
- Тит 3:5
- Римляни 13:11 (комбинира МИНАЛО СВЪРШЕНО ВРЕМЕ с ориентация за в БЪДЕЩЕ)

СПАСЕНИЕТО КАТО НАСТОЯЩА РЕАЛНОСТ (ПЕРФЕКТНО ВРЕМЕ)

- Ефесяни 2:5,8

СПАСЕНИЕТО КАТО ПРОДЪЛЖИТЕЛЕН ПРОЦЕС (СЕГАШНО ВРЕМЕ)

- I Коринтяни 1:18; 15:2
- II Коринтяни 2:15
- I Петър 3:21

СПАСЕНИЕТО КАТО ЗАВЪРШЕНО ДЕЙСТВИЕ В БЪДЕЩЕ (БЪДЕЩЕ КАТО ВРЕМЕ ИЛИ КОНТЕКСТ)

- Римляни 5:9,10; 10:9,13
- I Коринтяни 3:15; 5:5
- Филипяни 1:28;
- I Солунци 5:8-9
- Евреи 1:14; 9:28
- I Петър 1:5,9

Следователно, спасението започва с първоначално решение на вяра (вж. Йоан 1:12; 3:16; Римл. 10:9-13), но то трябва да се прояви в един живот на вяра (вж. Римл. 8:29; Гал. 3:19; Ефес. 1:4; 2:10), а един ден ще бъде изцяло завършено (вж. I Йоан 3:2). Този последен етап се нарича прославяне. Той може да бъде илюстриран като

1. първоначално прославяне - оправдание (спасение от наказанието за греха)
2. прогресивно спасение - освещение (спасение от силата на греха)

3. окончателно спасение - прославяне (спасение от присъствието на греха)

- **„това извратено поколение”** Това може да е алюзия към Втор. 32:5 и Пс. 78:8. Старозаветният корен на думите „прав”, „праведен”, „справедлив”, „правосъдие” е „речна тръстика” (вж. **Специалното понятие** към 3:14). Превръща се в строителна метафора, тръст за измерване или правилен стандарт. Бог използва тази метафора, за да опише Своя собствен характер. Бог е стандартът! Повечето от думите за грях на еврейски и гръцки описват отклоняването от този стандарт (тоест, изкривени, извратени). Всички човеци трябва да бъдат спасени и възстановени.

2:41

NASB „приеха”

NKJV „с радост приеха”

NRSV „приветстваха”

TEV „повярваха”

NJB „приеха”

Това е МИНАЛО СВЪРШЕНО ВРЕМЕ, ВЪЗВРАТНО ПРИЧАСТИЕ на глагола *apodechomai*. Louw и Nida, *Greek-English Lexicon*, описват три употреби на това понятие (вж. Том 2, стр. 28).

1. да приветстваш някоя личност
2. да приемеш нещо или някого за вярно и да реагираш респективно
3. да признаеш истинността или стойността на някого или нещо

Лука често използва тази дума (вж. Лука 8:40; 9:11; Деяния 2:41; 18:27; 24:3; 28:30). Евангелието е личност, която трябва да бъде приветствана, истината за тази личност трябва да бъде повярвана и трябва да заживеем като нея. И трите неща са съществено важни.

- **„бяха кръстени”** Кръщението е религиозен ритуал, който евреите трябва да извършат преди влизане в храма. Прозелитите се кръщаваха сами. Това е очаквано религиозно събитие за слушателите на евангелието, което има нов смисъл. Исус беше кръстен (Мат. 3:13-17); Исус ни заповядва да кръщаваме (Мат. 28:19)— нещата са ясни! НЗ не говори нищо за некръстени вярващи. Според мен това е ясен разрыв с юдаизма и начало на новия Божий народ (т.е., Църквата, Гал. 6:16).
- **„три хиляди души”** Това е кръгло число, но е доста голямо. Посланието на Петър е засегнало тези очевидци. Те са готови да направят своя скок на вяра, за да бъдат спасени.
 1. Исус е Месията
 2. Месията трябваше да пострада
 3. вярата в Него е единственият начин за прощение
 4. кръщението е уместно

Това изисква решително, незабавно, животопроменящо решение (валидно и днес)! Вж. **Специалното понятие**: *KERYGMA* НА РАННАТА ЦЪРКВА в 2:14.

2:42 „Те непрекъснато се посвещаваха” Лука често използва тази идея (вж. 1:14; 2:42,46; 6:4; 8:13; 10:7). Обърнете внимание на нещата, които правеха заедно:

1. поучения (вж. 2:42; 4:2,18; 5:21,25,28,42)
2. общение
3. разчупване на хляб (т.е., вероятно се касае за Господня вечеря, вж. Бележката към ст. 46)
4. молитва (вж. ст. 43-47)

Това са нещата, на които трябва да научим новите вярващи! Тези нови обръщеници са жадни за истината и общението. Вж. **Специалното понятие** по-долу:

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: *KOINŌNIA*

Понятието „общение” (*koinōnia*) означава:

1. близка връзка с някого:
 - a. със Сина (вж. I Йоан 1:6; I Кор. 1:9)
 - b. с Духа (вж. II Кор. 13:13; Фил. 2:1)
 - c. с Отец и със Сина (вж. I Йоан 1:3)
 - d. със заветните братя и сестри (вж. I Йоан 1:7; Деяния 2:42; Гал. 2:9; Флмн. 17 ст.)
2. близка връзка с неща или групи:
 - a. с благовестието (вж. Фил. 1:5; Филимон 6)
 - b. с Христовата кръв (вж. I Кор. 10:16)
 - c. не с мрака (вж. II Кор. 6:14)
 - d. със страданията (вж. Фил. 3:10; 4:14; I Петър 4:13)
3. подарък, направен от щедрост (вж. Римл. 12:13; 15:26; II Кор. 8:4; 9:13; Фил. 4:15; Евр. 13:16)
4. Божият дар на благодат посредством Христос, който възстановява общението между хората и Бога като братя и сестри в Христос.

Това подчертава хоризонталното взаимоотношение (между хората), което се обуславя от вертикалното взаимоотношение (между хората и Твореца). То също така подчертава нуждата от радост в християнската общност. Времето на глагола поставя акцент върху началото и продължителността на това общностно преживяване (вж. 1:3 [два пъти], 6, 7). Християнската вяра е общностна!

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД *РИБ* – Деяния 2:43-47

43 И страх обзе всяка душа; и много чудеса и знамения ставаха чрез апостолите. 44 И всичките вярващи бяха заедно и имаха всичко общо; 45 и продаваха стоката и имота си и ги разпределяха между всички, според нуждата на всекиго. 46 И всеки ден прекарваха единодушно в храма и разчупваха хляб по къщите си, и приемаха храна с радост и простосърдечие, 47 като хвалеха Бога и печелеха благоволенieto на целия народ. А Господ всеки ден прибавяше онези, които се спасяваха.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД *NASB (updated)* – Acts 2:43-47

43 Everyone kept feeling a sense of awe; and many wonders and signs were taking place through the apostles. 44 And all those who had believed were together and had all things in common; 45 and they *began* selling their property and possessions and were sharing them with all, as anyone might have need. 46 Day by day continuing with one mind in the temple, and breaking bread from house to house, they were taking their meals together with gladness and sincerity of heart, 47 praising God and having favor with all the people. And the Lord was adding to their number day by day those who were being saved.

2:43-47 Изглежда това е един от многото редакторски коментари на Лука (тоест, 6:7; 9:31; 12:24; 16:5; 19:20). Виж Въведението: „Цел на написването и структура”, точка А.

2:43 „Всеки продължи да изпитва чувство на благоговение” Това е **НЕСВЪРШЕНО ВРЕМЕ, СТРАДАТЕЛЕН** (описателен) **ЗАЛОГ, ИЗЯВИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ**. Думата „фобия” идва от понятията „страх” и „благоговение”. Божието присъствие и мощ създават свята атмосфера, и дори неспасените грешници осъзнават, че времето и мястото са свещени!

2:44 „всички онези, които повярваха” Виж бележката към 3:16.

- „и имаха всички неща общо” Този ранен експеримент за комунален живот се оказва неуспешен (вж. 4:32-5:11). Не се касае за налагане на универсален принцип, а по-скоро опит за любяща

общност от вярващи, които се подкрепят взаимно. Това е добър пример, че не всичко описано в Библията трябва да намери универсално приложение! Тези първи вярващи имаха голяма любов помежду си. Ох, дано и ние да запазим тази любов и усещането за силата и присъствието на Бога сред нас (вж. Йоан 17:11,21,22,23)!!

2:46 „единодушно” Ранната църква е характерна с това единство на целите (вж. 1:14; 2:46; 4:24; 5:12). Това не означава, че са съгласни за абсолютно всичко, но че сърцата и умовете им са единогодушни относно приоритетите на Царството, вместо да се интересуват от личните си предпочитания и планове.

- **„в храма”** Вероятно се събират в „соломоновия притвор на храма” (вж 3:11; 5:12). Исус поучава там (вж. Йоан 10:23). Соломоновият портал или чардак е покрита колонада на източната страна на външния двор за езичниците в Иродовия храм (вж. Йосиф Флавий, *Еврейски старини* 15.11.3). Равините поучават там. Хората редовно се събират там, за да слушат поучения. Забележете, че ранната църква посещава храма и вероятно местната синагога, докато равините не въвеждат формулата за проклятие (около 70 г. сл. Хр.), според която членовете на синагогатата трябва да проклинат Исус. Това води до разрыв между църквата и юдаизма. Първите вярващи продължават да се събират всяка седмица за поклонение, но се събират и в неделя, за да си спомнят за Исусовото възкресение. Припомнете си, че Самият Исус се среща с учениците си три недели по ред.
- **„разчупвайки хляб от къща на къща”** Ако „разчупването на хляба” е техническо обозначение за Господнята вечеря (вж. Лука 22:19 специално в контекста на вечерите на любовта [I Кор. 11:17-22; II Петър 2:13-14; Юда, ст. 12] в ранната църква, специално в Деяния 20:7), тогава това означава, че е правено всеки ден в домовете на вярващите (трябва да признаем, че се отнася и до обикновена вечеря в Лука 24:30,35). Внимавайте с вашите догматични деноминационни традиции относно времето, начина, честотата и формата на Господнята вечеря. Ключът е сърцето!

NASB „радост и искрено сърце”
NKJV „радост и простосърдечие”
NRSV „радостни и щедри сърца”
TEV „радостни и смирени сърца”
NJB „радостни и щедро”

Различните варианти на втората дума показват колко е трудно да се преведе *aphelotēs*. Буквално думата означава гладко или обикновено, но е използвана метафорично за „просто”, „искрено”, или „смирено” (Louw and Nida). Вж. **Специалното понятие:** Сърцето в 1:24.

2:47

NASB, NKJV „имаха благоволение пред всички хора”
NRSV „имайки благоволението на всички хора”
TEV „радвайки се на благоволението на всичките хора”
NJB „бяха почитани от всеки”

Изразът подсказва, че първите християни са приети от хората в Ерусалим. Различните социални категории хора имаха добро мнение за първите вярващи. Християните не са заплахата за римската власт или за мира в империята (една от целите на Деяния). В самото начало на църквата няма разрыв с равинския юдаизъм.

- **„Господ прибавяше”** Глаголът е в **НЕСВЪРШЕНО ВРЕМЕ, ДЕЯТЕЛЕН ЗАЛОГ, ИЗЯВИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ**. Библията изтъква суверенитета на Бога. Нищо не се случва извън Божията воля. Нищо не изненадва Бога. Това обаче е старозаветен начин за подчертаване на монотеизма (тоест, една причинност, вж. **Специалното понятие** към 2:39), който е разбиран погрешно. Бих искал да

добавя две Специални понятия, едното е за нуждата от баланс, а другото касае завета. Надявам се те да хвърлят светлина без да разгорещават страстите!

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: ИЗБИРАНЕ / ПРЕДОПРЕДЕЛЕНИЕ И НУЖДТА ОТ БОГОСЛОВСКИ БАЛАНС

Избирането е прекрасна доктрина. Тя обаче не е зов за фаворитизъм, а по-скоро призив да бъдем посредници или средство за избавлението на другите! В Стария Завет понятието се използва предимно за служение. В Новия Завет се среща най-вече в контекста на спасението, което води до служение. Библията никъде не примирява привидното противоречие между Божия суверенитет и свободната воля на човека. Тя подкрепя и двете! Добър пример за това библейско напрежение може да се види в Римляни 9 глава (върху суверенния избор на Бога) и Римляни 10 глава (върху подобаващия отклик от човека; вж. 10:11,13).

Ключът към това богословско напрежение може би се крие в Ефесяни 1:4. Исус е избраният човек на Бога, в когото всички хора са потенциално избрани (Карл Барт). Исус е Божието „да“ на нуждата на това паднало човечество (Барт). Ефесяни 1:4 също така ни помага да изясним въпроса с твърдението, че целта на предопределението не е небето, а святостта (т.е. христоподобие). Ние често изпитваме привличане към ползите от благовестието и пренебрегваме отговорностите! Божият призив (избирането) е както за времето, така и за вечността!

Споменатата доктрина е свързана с други истини, не е представена като отделна, самостоятелна истина. В случая, подходяща е аналогията между едно съзвездие и звездите в него. Бог представя истината по източен модел и жанр, не - западен. Не трябва да премахваме напрежението, предизвикано от (парадоксални) двойки от доктринални истини:

1. Предопределение срещу свободна човешка воля
2. Сигурност на вярващите срещу нуждата от устояване
3. Първороден грях срещу съзнателен грях
4. Безгрешност (перфекционизъм) срещу по-малко съгрешаване
5. Първоначално спонтанно оправдание и осветение срещу прогресивно осветение
6. Християнска свобода срещу Християнска отговорност
7. Божията трансцендентност срещу Божията иманентност
8. Бог е напълно непознаваем срещу Бог е познаваем чрез Писанията
9. Божието царство е сред над срещу Божието царство предстои
10. Покаянието като дар от Бога срещу покаянието като необходима човешка заветна отговорност
11. Исус като божествен срещу Исус като човешка личност
12. Исус като равен на Отец срещу Исус като подчинен на Отец

Богословската представа за „завет“ обединява суверенитета на Бога (който винаги поема инициативата и начертава дневния ред) и задължителния първоначален и траен отклик с покаяние и вяра от страна на човека. Бъдете внимателни срещу изкушението да редактирате едната страна на парадокса за сметка на другата! Внимавайте и да не залагате своята собствена доктрина или богословска система!

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: ЗАВЕТ

Старозаветното понятие *berith* (BDB 136), завет, не се дефинира лесно. Няма съответстващ ГЛАГОЛ в еврейския. Всички опити за извличане на етимологична дефиниция се оказват неубедителни. Тъй като обаче идеята е централна, учените са принудени да изследват употребата ѝ, за да определят нейния функционален смисъл.

Заветът е средството, чрез което единият истинен Бог взаимодейства със Своето творение. Идеята за завета, договора или съгласението е съществена за разбиране на библейското откровение.

Напрежението между Божия суверенитет и свободната човешка воля ясно се виждат в идеята за завета. Някои завети са основани изключително на Божия характер и действия.

1. самото сътворение (вж. Битие 1-2 гл.)
2. призоваването на Авраам (вж. Битие 12 гл.)
3. заветът с Авраам (вж. Битие 15 гл.)
4. опазването на Ной и обещанието към него (вж. Битие 6-9 гл.)

Обаче самата същност на завета изисква отговор.

1. чрез вяра Адам трябва да се довери на Бога и да не яде от дървото, което е наред Едем
2. чрез вяра Аврам трябва да напусне семейството си, да последва Бога и да вярва, че ще има наследници
3. чрез вяра Ной трябва да изгради огромен кораб далеч от вода и да събере животните
4. чрез вяра Мойсей извежда евреите от Египет, водейки ги на планината Синай и получава конкретни заръки за религиозния и социален живот с обещания за благословения и проклетия (вж. Втор. 27-28 гл.)

Същото напрежение, включващо Божията връзка с човечеството, е адресирано и в „новия завет“. Напрежението може да се види ясно, ако сравним Езекиил 18 глава с Езек. 36:27-37 (действието на *ЯХВЕ*). Дали заветът е основан на благодатните Божии дела или на човешкия отговор? Това е пламенният въпрос, който касае и Стария, и Новия Завет. И двата имат една цел: (1) възстановяване на загубеното общение с *ЯХВЕ*, описано в Битие 3 глава и (2) съграждане на праведен народ, който да отразява Божия характер.

Новият завет, споменат в Йер. 31:31-34 решава проблема с напрежението, заявявайки, че Бог не ни приема на основания на нашите дела. Божият закон се превръща в желание на сърцето, престава да бъде външен законов кодекс. Целта е същата – праведен Божий народ, но методите се променят. Грешното човечество доказва, че е неадекватно да отразява Божия образ. Проблемът не е в Божия завет, но в човешката греховност и слабост (вж. Римляни 7 глава; Галатяни 3 глава).

Същото напрежение между старозаветните безусловни и условни завети е налице и в НЗ. Спасението е абсолютно безплатно заради завършеното дело на Исус Христос, но изисква покаяние и вяра (като първоначален акт, и впоследствие). То е едновременно правна категория и призив за христоподобие, заявление, че сме приети от Бога и заповед да бъдем свети! Вярващите не са спасени чрез техните дела, но заради послушанието (вж. Ефес. 2:8-10). Благочестивият начин на живот става доказателство за спасението, не средство за постигане на спасение. Вечният живот обаче има видими характеристики! Това напрежение ясно се вижда в Евреи.

NASB, NRSV „към техния брой“

NKJV „към църквата“

TEV „към тяхната група“

NJB „към тяхната общност“

Изразът *epi to auto* е използван в класическия гръцки и в гръцкия койне (Септуагинта и Деяния 1:15; 2:1,47; I Кор. 11:20; 14:23) и означава „събрани заедно“ (Metzger, *Textual Commentary*, p. 305). Тук, в НЗ думата обозначава църковно събрание. Следователно Господ всеки ден увеличава броя на църквата (т.е., събраните). Това показва, че първото поколение вярващи всеки ден свидетелстват!

- **„онези, които се спасяваха“** Изразът „Господ, Бог или Христос“ е добавен, използван по-рано в ст. 46, е в **НЕСВЪРШЕНО ВРЕМЕ, ДЕЯТЕЛЕН ЗАЛОГ, ИЗЯВИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ**, но този тук е **СЕГАШНО СТРАДАТЕЛНО ПРИЧАСТИЕ**. Подлогът в този **СТРАДАТЕЛЕН ЗАЛОГ** е Господ. „Спасените“ са в процес на спасение. Спасението започва с убеждение/доверие/вяра (т.е., Йоан 1:12; 3:16; Римл. 10:9-13). Спасението е взаимоотношение, иницирано от Бога/Духа (вж. Йоан 6:44,65), но трябва да се превърне в прогресивно преживяване. То не е билет за небето или

застрахователна полица; то е всекидневно, растящо отношение на вяра. Вж. **Специалното понятие**: ГРЪЦКИ ГЛАГОЛНИ ВРЕМЕНА ЗА СПАСЕНИЕТО в 2:40.

ВЪПРОСИ ЗА ОБСЪЖДАНЕ

Този коментар е само ръководство за изучаване. Това означава, че вие сами носите отговорност за начина, по който тълкувате Библията. Всеки от нас трябва да ходи в светлината, която му е дадена. Приоритет при интерпретацията сте самият вие, вашата Библия и Светият Дух. Не бива да прехвърляте тази отговорност на който и да е коментатор.

Настоящите въпроси за обсъждане целят да ви подпомогнат да обмислите основните теми в този раздел на посланието. Целта им е да предизвикат мисли, а не да дадат крайни отговори.

1. Направете план на проповедта на Петър.
2. Каква беше целта на Петдесетница?
3. Как пророчеството на Йоил се вмести в този контекст?
4. Опишете как Петър използва старозаветните пасажии.

Деяния 3 гл.

РАЗДЕЛЕНИЯ ПО АБЗАЦИ В СЪВРЕМЕННИТЕ ПРЕВОДИ*

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Куцият човек, изцелен при вратата на храма	Недъгав човек е изцелен	Изцеленият при Красната врата на храма	Куц просяк е изцелен	Изцелението на хромия човек
3:1-10	3:1-10	3:1-10	3:1-10	3:1-10
Речта на Петър при соломоновия портал	Проповедта на Петър в Соломоновия портал	Проповедта на Петър	Посланието на Петър в храма	Петър се обръща към народа
3:11-26	3:11-26	3:11-16	3:11-16	3:11-16
		3:17-26	3:17-26	3:17-24
				3:25-26

ТРЕТИ ЦИКЪЛ НА ПРОЧИТ (вж. стр. viii)

ПРОСЛЕДЯВАНЕ НА АВТОРСКОТО НАМЕРЕНИЕ НА НИВО АБЗАЦИ

Този коментар е само ръководство за изучаване. Това означава, че вие сами носите отговорност за начина, по който тълкувате Библията. Всеки от нас трябва да ходи в светлината, която му е дадена. Приоритет при интерпретацията сте самият вие, вашата Библия и Светият Дух. Не бива да прехвърляте тази отговорност на който и да е коментатор.

Прочетете главата на един дъх. Определете темите. Съпоставете вашето тематично разделение с петте съвременни превода по-горе. Разделянето на абзаци не е вдъхновено от Бога, но е ключово за проследяването на авторското намерение. А именно това е в сърцевината на интерпретирането. Всеки абзац има една единствена тема.

1. Първи абзац
2. Втори абзац
3. Трети абзац
4. И т.н.

НАБЛЮДЕНИЯ ОТ КОНТЕКСТА

В 3-5 глави се наблюдава напрежение около Исусовото учение и чудесата, вършени от апостолите. Времевият диапазон на първите пет глави е около една година.

А. Петър и Йоан изцеляват куц човек - 3:1-4:31 (пример от Деяния 2:43)

1. самото изцеление
2. втората проповед на Петър, обясняваща изцелението
3. реакцията и процеса (третата Петрова проповед, изнесена в синедриона)
4. преследването започва

- В. Опит за живот в комуна, Деяния 4:32-5:11
 - 1. единството на първите вярващи (пример: Деяния 2:43-47)
 - 2. проблемите с Анания и Сапфира
- С. Връзките на ранната църква с равинския юдаизъм, Деяния 5:12-42
 - 1. животът на църквата
 - 2. ревността на Синедриона
 - 3. намесата на ангела
 - 4. четвърта проповед на Петър
 - 5. реакцията и наказанието

ТИТЛИ НА ИСУС В 3-4 ГЛАВИ

- А. Исус Христос Назарянина, 3:6; 4:10
- Б. Неговият служител Исус, 3:13,26; 4:27
- В. Светият и Праведният, 3:14 (вж. 2:27)
- Г. Князът на живота, 3:15
- Д. Христос, 3:18,20; 4:10 (вж. „Господ и Помазаник”, 2:36)
- Е. Пророк, 3:22
- Ж. Вероятно алюзия към названието „Семето на Авраам”, 3:25-26
- З. Крайъгълният камък, 4:11

ИЗСЛЕДВАНЕ НА ДУМИ И ИЗРАЗИ

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД *РИБ* – Деяния 3:1-10

И когато Петър и Йоан отиваха в храма в деветия час, часа на молитвата, 2 носеха един човек, недъгав по рождение, когото слагаха всеки ден при вратата на храма, наречена Красивата, за да проси милостиня от онези, които влизаха в храма. 3 Той, като видя Петър и Йоан, когато щяха да влязат в храма, попроси да получи милостиня. 4 А Петър, като се взря в него с Йоан, каза: Погледни ни! 5 И той ги гледаше внимателно, като очакваше да получи нещо от тях. 6 Но Петър каза: Сребро и злато аз нямам, но каквото имам, това ти давам: в Името на Исус Христос Назарянина (стани и) ходи! 7 И като го хвана за дясната ръка, го вдигна; и начаса краката и глезените му добиха сила. 8 И той, като скочи, се изправи и проходи; и влезе с тях в храма, като ходеше и скачаше, и славеше Бога. 9 И целият народ го видя да ходи и да слави Бога 10 и го познаха, че беше същият, който седеше за милостиня при Красивата порта на храма; и се изпълниха с учудване и удивление за това, което беше станало с него.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД *NASB (updated)* – Acts 3:1-10

1Now Peter and John were going up to the temple at the ninth *hour*, the hour of prayer. 2And a man who had been lame from his mother’s womb was being carried along, whom they used to set down every day at the gate of the temple which is called Beautiful, in order to beg alms of those who were entering the temple. 3When he saw Peter and John about to go into the temple, he *began* asking to receive alms. 4But Peter, along with John, fixed his gaze on him and said, “Look at us!” 5And he *began* to give them his attention, expecting to receive something from them. 6But Peter said, “I do not possess silver and gold, but what I do have I give to you: In the name of Jesus Christ the Nazarene – walk!” 7And seizing him by the right hand, he raised him up; and immediately his feet and his ankles were strengthened. 8With a leap he stood upright and *began* to walk; and he entered the temple with them, walking and leaping and praising God. 9And all the people saw him walking and praising God; 10and they were taking note of him as being the one who used to sit at the Beautiful Gate of the temple to *beg* alms, and they were filled with wonder and amazement at what had happened to him.

3:1 „Петър и Йоан отиваха в храма” Глаголът е в **НЕСВЪРШЕНО ВРЕМЕ, ДЕЯТЕЛЕН ЗАЛОГ, ИЗЯВИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ**. Всички първи християни имаха обичай всеки ден да ходят в храма (вж. Лука 24:53; Деяния 2:46). Първите последователи на Исус в Палестина се покланят

1. в храма (поне на специалните дни, ако не всеки ден)
2. в местната синагога (всяка събота)
3. с вярващите в неделя

Този модел е спазван дълго време. Тези вярващи не правят разлика между тяхната вяра в Обещания Месия и вярата на юдаизма. Те се разглеждат като „народ или общество на Израил.” Затова името, което избират за групата си, е *ekklesia* – *еклесия*. В Септуагинта така се превежда еврейската заветна фраза „обществото (*qahal*) на Израил”. След падането на Ерусалим юдеите официално се заемат да въведат клетвена формула (отхвърляйки Исус като Месия), за да ограничат членството в местната синагога. Тогава църквата променя своя ден за поклонение в неделя (деня, в който си спомнят за Иисусовото възкресение; деня, в който Исус три пъти се явява на учениците в горната стая). На следните места в Деяния Йоан често е споменаван с Петър (вж. 1:13; 3:1,3,4,11; 4:13,19; 8:14). Възможно е в ранната църква в Ерусалим да е имало групи от водачи, представящи различни перспективи и акценти на благовестието. Вероятно Петър и Йоан са потворени да свидетелстват на езичниците (вж. ст. 8,10), докато Яков (полубрат на Исус) е свързан с поконсервативния еврейски елемент. Всичко това се променя до известна степен след Ерусалимския събор, описан в Деяния 15 гл.

- **„в деветия час, часа на молитва”** Това означава девет часа след след изгрев. Юдеите (традиционните фарисеи се молят всеки ден в 9 часа сутринта, 12 на обед и 3 след обед (вероятно въз основа на Пс. 55:17). Този текст споменава времето на вечерната жертва, което е 3 следобед (сутрешната жертва е в 9 часа сутринта). По това време в храма има много хора (вж. 10:30).

3:2 „мъж, който беше куц от утробата на майка си” Всички редовни посетители на храма познават състоянието на този човек („беше занасян редовно” е в **НЕСВЪРШЕНО ВРЕМЕ, СТРАДАТЕЛЕН ЗАЛОГ**); следователно, изцелението му не може да се приеме като трик (вж. 3:10; 4:22). това е изпълнение на старозаветното месианско пророчество (вж. Ис. 35:6). Юдеите искат знамение, Исус им дава многократно, сега им се дава още едно, стига да имат очи, за да го видят.

Това е шокиращ парадокс за болните, които всекидневно седят пред Божия дом. На практика, на този тип хора е забранено да участват активно в поклонението (т.е., да служат като свещеници, вж. Лев. 21:16-24). Благовестието предлага едно ново начало. Дори един етиопски (без расови бариери) евнух (без физически бариери) е добре дошъл в новото царство (вж. 8:26-40).

- **„вратата на храма, наречена Красна”** Точното местоположение на тази врата не е известно. Възможно е това да е Никаноровата врата, направена от коринтски бронз (Йосиф Флавий, *Евр. старини*. 15.11.3; *Юдейски войни* 5.5.3). Тя води от двора на езичниците до двора на жените. Намира се на източната страна на храма, срещу Елеонския хълм, близо до Соломоновия притвор.
- **„за да проси милостиня от онези, които влизаха** Даването на милостиня на бедните е част от изискванията на юдейската вяра (вж. Мат. 6:1-4; Лука 11:41; 12:33; Деяния 10:2,4,31; 24:17). Обикновено в местните синагоги редовно се събират пари и се раздава храна, но очевидно има и такива, които всеки ден просят в района на Храма.

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: МИЛОСТИНЯ

I. Самото понятие

- A. Това понятие се заражда в юдаизма (в периода на Септуагинта).
- B. Свързано е с подпомагане на бедните и нуждаещите се

C. Английската дума „подаяние” (*almsgiving*) идва от гръцката съставна дума *ele_mosun_*.

II. Старозаветна идея

- A. Идеята за подпомагане на бедните е изразена в началото на Петокнижието
1. Типичния контекст, Втор. 15:7-11
 2. „пабирък”, оставяне част от жетвата за бедните, Левит 19:9; 23:22; Втор. 24:20
 3. „съботна година”, на бедните се разрешава да ядат от реколтата на седмата година, когато земята не се засява, Изход 23:10-11; Левит 25:2-7.
- B. Идеята търпи развитие в Литературата на Мъдростта (подбрани примери)
1. Йов 5:8-16; 29:12-17 (нечестивите са описани в 24:1-12)
 2. Псалмите, 11:7
 3. Притчи 11:4; 14:21,31; 16:6; 21:3,13

III. Развитие в юдаизма

- A. Първият раздел от Мишна коментира какво трябва да бъде отношението към бедните, нуждаещите се и местните левити.
- B. Подбрани цитати
1. Премъдрост на Иисус Син Сирахов 3:30, „както водата залива пламенния огън, така подаянието изкупва греха” (NRSV)
 2. Премъдрост на Иисус Син Сирахов 29:12, „складирай подаянието в съкровищницата си и то ще те избави от всяка беда” (NRSV)
 3. Товит 4:6-11, „Онези, които постъпват в съгласие с истината, ще успяват във всичките си дела. На всички онези, които вършат правда,^b ⁷дават милостиня от притежанията си, и не допускат околото ти да се свида, когато даряваш. Не отвърщай лицето си от нито един бедняк и Божието лице не ще се отвърне от тебе. ⁸Ако имаш много притежания, давай от тях съразмерно; ако имаш малко, не се бой да дадеш и от малкото. ⁹Така ще натрупаш добро съкровище за себе си за ден на нужда. ¹⁰Защото даването на милостиня избавя от смърт и предпазва от отиване в Тъмнината. ¹¹Наистина, за всички, които го практикуват, даването на милостиня, е отличен принос в присъствието на Всемогъщия.” (NRSV)
 4. Товит 12:8-9, „⁸Молитвата и постът^d са добро нещо, но по-добро и от двете е да даваш с правда. Малкото, дадено с правда е по-добро от богатство с неправда^e. По-добре е да даваш милостиня, отколкото да събираш злато. ⁹Защото милостинята спасява от смърт и очисти всеки грях. Тези, които дават милостиня, ще се радват на пълноценен живот.” (NRSV)
- C. Последният цитат от Товит 12:8-9 разкрива заформиящият се проблем. Човешките действия/човешките заслуги се разглеждат като механизъм за придобиване на прошка и изобилие.
- Тази идея е развита още по-подробно в Септуагинта, където гръцката дума за „милостиня” (*ele_mosun_*) се превръща в синоним за „правда” (*dikaiousun_*). Двете думи могат да бъдат взаимозаменяеми при превод на еврейската дума „праведност” (BDB 842, Божията заветна любов и вяност, вж. Втор. 6:25; 24:13; Исая 1:27; 28:17; 59:16; Дан. 4:27).
- D. Човешките дела на съчувствие се превръщат в самоцел, за да се постигне лично благополучие на земята и спасение при смъртта. По-голямо богословско значение се отдава на самия акт, отколкото на мотива зад него. Бог гледа на сърцето, след това преценява делото на ръцете ни. Това е учението на равините, но то някак си бива изкривено и изгубено в личната себеправедност (вж. Михей 6:8).

IV. Новозаветна реакция

- A. Понятието се среща в следните текстове:
1. Мат. 6:1-4

2. Лука 11:41; 12:33
 3. Деяния 3:2-3,10; 10:2,4,31; 24:17
- V. Исус адресира традиционното разбиране за „правда“ като (вж. II Климент 16:4)
1. милостиня
 2. постене
 3. молитва
- C. В Исусовата проповед на планината (вж. Матей 5-7 гл.). Някои евреи се уповават на своите дела. Тези дела трябва да произтичат от любов към Бога, Неговото слово и заветните братя и сестри, не от личен интерес или себеправедност! Смирението и дискретността стават водещи при тези действия. Важното е какво диктува сърцето. Сърцето е отчайващо нечестиво. Бог трябва да промени сърцето. Новото сърце издига БОГА!

3:3 Изглежда единственият мотив на човека е да получи пари (вж ст. 5).

3:4 „впери поглед в” Вж. Бележката към 1:10.

- „погледни ни” Те искаха цялото му внимание (глаголът *blepō* е в МИНАЛО СВЪРШЕНО ВРЕМЕ, ДЕЯТЕЛЕН ЗАЛОГ, ПОВЕЛИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ).

3:5 Апостолите не са богати хора, но имат достъп до духовните източници на Бога (вж. ст. 6).

3:6 „В името на Исус Христос” „Името” е еврейски идиом, който има предвид характера на човека (вж. Лука 9:48,49; 10:17; 21:12,17; 24:47, вж. **Специалното понятие** към 2:21). Това сигурно е шокиращо за този човек. Исус е престъпник, осъден и разпънат наскоро, а този странник (т.е., Петър), го нарича „Месията” (т.е., „Христос”, което е гръцкият превод, вж. **Специалното понятие** към 2:31).

- „Назарянина” Вж. **Специалното понятие** към 2:22.
- „ходи” Това е СЕГАШНО ВРЕМЕ, ДЕЯТЕЛЕН ЗАЛОГ, ПОВЕЛИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ. Петър и Йоан, подобно на Исус, използват тази среща, за да покажат Божията любов и мощ, както и да споделят благовестието (вж. ст. 9). Това изцеление привлича вниманието на еврейските поклонници (вж. ст. 12 и сл.ст).

3:7 Това е разказ на очевидци за няколко свързани събития. Някой, който е бил там, разказва на Лука всичко, до най-малки подробности.

- „незабавно” Това е гръцката дума *parachrēma*. Лука я използва десет пъти в своето евангелие и шест пъти в Деяния (вж. 3:7; 5:10; 12:23; 13:11; 16:26,33). Използвана е само два пъти от Матей и никъде другаде в НЗ. Използвана е няколко пъти в Септуагинта. Лука често използва идиомите и понятията от гръцкия превод на СЗ. Изглежда той добре познава СЗ, вероятно от контактите с апостол Павел или заради познаването на християнския катехизъм чрез новите вярващи.

3:8 „Той скочи и се изправи” Това е СЕГАШНО ПРИЧАСТИЕ, ВЪЗВРАТЕН ЗАЛОГ (вж. ст. 9). Този човек започва да обикаля из цялата онази част на храма. Каква възможност да сподели Благата вест!

3:10 Те познаваха този човек (НЕСВЪРШЕНО ВРЕМЕ, ДЕЯТЕЛЕН ЗАЛОГ, ИЗЯВИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ, те започнаха да го разпознават). Той не е чужденец или посетител. Те са го виждали ден след ден и минават покрай него! Исусовите представители обаче не само минават покрай него, те действат със силата на Петдесетница!

- „Те бяха изпълнени” Лука често използва това понятие (вж. Подробните бележки към 5:17). Хората могат да бъдат изпълнени с много неща (т.е., да се характеризират с).

1. Светия Дух, Лука 1:15,41,67; Деяния 2:4; 4:8,31; 9:17; 13:9
2. гняв, Лука 4:28; 6:11

3. страх, Лука 5:26
4. учудване и удивление, Деяния 3:10
5. ревност, Деяния 5:17; 13:45
6. смущение, Деяния 19:29

Петър и Йоан искат онези, които са изпълнени с удивление (приковаха вниманието им), да бъдат изпълнени с благовестието.

- „учудване и удивление” Тези думи са характерни за писанията на Лука.

1. учудване, *thambos*, Лука 3:6; 5:9; Деяния 3:10 и *ekthambos* в 3:11

2. удивление

а. *ekstasis*, Лука 5:26; Деяния 3:10; 10:10; 11:5; 22:17

б. *existēmi*, Лука 2:47; 8:56; 24:22; Деяния 2:7,12; 8:9,11; 9:21; 10:45; 12:16

Божията любов и дела винаги предизвикват удивление (тези гръцки думи са използвани в Септуагинта за страха и удивлението от Бога, вж Бит.15:12; Изх. 23:27; Втор. 28:28).

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ – Деяния 3:11-16

11 И понеже изцеленият недъгав се държеше за Петър и Йоан, целият народ смаян се стече при тях в залата, наречена Соломонова. 12 А Петър, като видя това, каза на народа: Израилтяни, защо се чудите на това? Или защо сте се вгледали в нас, като че със своя сила или благочестие сме направили този да ходи? 13 Бог Авраамов, Исааков и Яковов, Бог на бащите ни, прослави Своя Слуга Исус, когото вие предадохте и от когото се отрекохте пред Пилат, когато той беше решил да Го пусне. 14 Но вие се отрекохте от Светия и Праведния и като поискахте да ви се пусне един убиец, 15 убихте Княза#или: Начинателя# на живота. Но Бог Го възкреси от мъртвите, на което ние сме свидетели. 16 И чрез вяра в Името Му, Неговото Име укрепи този, когото виждате и познавате. Да! Тази вяра, която е чрез Него, му даде това съвършено здраве пред всички вас.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 3:11-16

11 While he was clinging to Peter and John, all the people ran together to them at the so-called portico of Solomon, full of amazement. 12 But when Peter saw *this*, he replied to the people, “Men of Israel, why are you amazed at this, or why do you gaze at us, as if by our own power or piety we had made him walk? 13 The God of Abraham, Isaac and Jacob, the God of our fathers, has glorified His servant Jesus, *the one* whom you delivered and disowned in the presence of Pilate, when he had decided to release Him. 14 But you disowned the Holy and Righteous One and asked for a murderer to be granted to you, 15 but put to death the Prince of life, *the one* whom God raised from the dead, *a fact* to which we are witnesses. 16 And on the basis of faith in His name, *it is* the name of Jesus which has strengthened this man whom you see and know; and the faith which *comes* through Him has given him this perfect health in the presence of you all.”

3:11 „той се държеше здраво за Петър” Това е СЕГАШНО ДЕЯТЕЛНО ПРИЧАСТИЕ. Представям си как се е притискал към Петър, както Мария се държеше здраво за Исус в градината (вж. Йоан 20:16-17).

- „Соломоновия портал” Това е дълга, покрита зона, на източната част в двора на езичниците (вж. Йосиф Флавий, *Еврейски старини* 20.9.7). Покривът е държан от множество колони. Името идва от факта, че старите основи на Соломоновия храм се намират в същата област. Исус често поучава на това място (вж. Йоан 10:23).

3:12 „когато Петър видя това” Те виждат удивлението и любопитството на тълпата и се възползват (вж. Кол. 4:3; II Тим. 4:2) от възможността да споделят благовестието (т.е., втората проповед на новата църква).

- „Мъже от Израил” Петър ги нарича така и в 2:22. Петър отново се обръща към евреите.

- **„защо... защо”** Петър пита защо са изненадани от това чудно изцеление. Нима Исус не върши подобни чудеса в последната седмица от своя живот?

Освен това, защо гледат Петър и Йоан с такова удивление, сякаш те са извършители на чудото? Това е белег за надеждността на благовестието и мощта на името на възкръсналия Месия. Духът върши тези чудеса по няколко причини:

1. за да утвърди лидерството на Петър и Йоан
2. да помогне на един човек в нужда
3. за свидетелство на евреите в храма

3:13 „Богът на Авраам, Исаак и Яков” Това показва, че Исусовото служение и благовестието са тясно свързани със заветния Бог и Неговия народ от СЗ (вж. Изх. 3:6,15; Лука 20:37).

Християнството трябва да бъде характеризирано като истинско изпълнение на юдаизма (вж. Мат. 5:17-19). Много юдеи биха го счели за извращение, но новозаветните автори го смятат за изпълнение. Последователите на Исус са обещания плод на „новия завет” от Ер. 31:31-34 (вж. Гал. 6:16). Израил не изпълни своята мисионерска задача да бъде царство от свещеници за света наоколо (вж. Изх. 19:5-6; I Петър 2:5,9; Откр. 1:6). Църквата получава това поръчение (вж. Мат. 28:18-20; Лука 24:46-47; Деяния 1:8). Целта на Бога е да възстанови Неговия образ в човека, така че първоначалната Му намерение за общение да бъде факт. Ако има само един Бог (т.е., вж. **Специалното понятие** към 2:39), тогава не може да има специален народ, само служители, които да служат на универсалните Божии цели, касаещи цялото човечество (вж. **Специалното понятие** към 1:8).

- **„е прославен”** Това понятие може да бъде разбирано по няколко начина:

1. непосредствения контекст с изцелението на куция човек в Исусовото име
2. по-широкия контекст на Петровата проповед за Исус, който е възкресен и прославен
3. старозаветният контекст за Исус като идващ Месия
4. в Йоановото евангелие това понятие винаги е използвано от самия Исус във връзка с Неговото разпъване (вж. 7:39; 12:10,23; 13:31-32; 16:14;17:1).

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: СЛАВА (*DOXA*)

Трудно е да дефинираме библейската идея за „слава.” Славата на вярващите се свежда до това, че разбират благовестието и прославят Бога, не себе си (вж. 1:29-31; Йер. 9:23-24).

В СЗ най-обичайната еврейска дума за „слава” (*kbd*, BDB 217) първоначално е търговско понятие, свързано с чифт везни („да бѣда тежък”). Онова, което тежи е ценно и има търговска стойност. Често пъти към понятието се добавя и идеята за блясък, за да изрази Божието могъщество (вж. Изход 19:16-18; 24:17; Исаия 60:1-2). Само Той е достоен за слава и почит. Той е твърде славен, за да бъде видян от грешните човеци (вж. Изход 33:17-23; Исаия 6:5). *ЯХВЕ* може да бъде познат истински единствено чрез Христос (вж. Йер. 1:14; Мат. 17:2; Евр. 1:3; Яков 2:1).

До известна степен понятието „слава” е неясно.

1. може да се отнася до „Божията правда”
2. може да касае Божията „святост” или „съвършенство”
3. може да отразява Божия образ, по който е създадено човечеството (вж. Битие 1:26-27; 5:1; 9:6), но който по-късно бе изгубен заради бунта (вж. Битие 3:1-22). За първи път се използва за присъствието на *ЯХВЕ* в сред Неговия народ по време на странстванията из пустинята, в Изход 16:7,10; Левит 9:23; и Числа 14:10.

- **„Негов служител”** Понятието служител (*pais* се използва редовно в Септуагинта)

1. почетна титла в СЗ, използвана за Яков, Мойсей, Ис. Навиев и Давид (вж. Пс. 105; Лука 1:69)

2. в песните за Служителя в Исаия (напр., 42:1-5; 49:1-7; 50:4-11; 52:13-53:12)
3. за народа на Израил вж. 41:8-9; 42:19; 43:10; 44:1,21; и Септуагинта в Лука 1:54)
4. Божия Месия (вж. 42:1; 52:13; 53:11)
5. *Pais* се използва за Исус като Служител/Месия в Деяния 3:13,26; 4:27,30

Няма ясна разлика между общия и индивидуалния аспект, особено в последната песен (т.е., Ис. 52:13-53:12). В настоящия контекст не може да се отнася до Израил.

1. народът не може да бъде невинният служител, носещ изкупление, защото заслужава осъждане (вж. Ис. 41:18-22; 53:8)
2. Септуагинта променя „тебе” от Ис. 52:14 с „Него” (също и в ст. 15). Еврейските преводачи преди Исусовото раждане (вероятно 250-150 г. пр. Хр.) разглеждат този текст като месиански и индивидуален.
 - **„Исус”** Когато името Исус е използвано самостоятелно, то обикновено изтъква Неговата човешка същност (вж. ст. 6).
 - **„когото вие предадохте и от когото се отрекохте”** „Вие” е подчертано! Не само еврейските водачи са отговорни за Исусовата смърт (вж. ст. 17; 2:23). Петър специално цитира отговора на тълпата към Пилат (вж. Лука 23:18-25). Възможно е някои от слушателите да са били там, и Петър се обръща към тълпата, сякаш всички са виновни (вж. ст. 15). Избраният Божий народ (евреите) предава Божия Месия и се отрича от Него (вж. Йоан 1:11).
 - **„Пилат”** Вж. Специалното понятие по-долу.

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: ПОНТИЙ ПИЛАТ

I. Личността Пилат

- A. Място и време на раждане - неизвестни
- B. От рода на Еквестрианите (висша средна класа в Римското общество)
- C. Женен, но се знае дали е имал деца
- D. Предишни административни служби (най-вероятно няколко)- неизвестни

II. Неговият характер

- A. Две различни мнения
 1. Филон (*Legatio* и *Gaium*, 299-305) и Йосиф Флавий (*Antiq.* 18.3.1 и *Jewish Wars* 2.9.2-4) го описват като жесток и безчувствен диктатор.
 2. Новият завет (Евангелията, Деяния) го представят като слаб, лесно манипулируем римски управител
- B. Paul Barnett, *Jesus u the Rise of Early Christianity*, pp. 143-148, дава разумно обяснение на тези две схващания
 1. Пилат не е избран за прокуратор през 26г. сл. Хр. от Тиберий, който е настроен в полза на евреите (вж. Филон, *Legatio u Gaium*, 160-161) заради съвета на Сеяний, който е главен съветник на Тиберий, но срещу евреите.
 2. Тиберий губи политическата си власт за сметка на L. Aelius Sejanus, който е преториански префект и мрази евреите. Той се превръща във властта в сянка (*Philo, Legatio land Gaium*, 159-160).
 3. Пилат е протеже на Сеяний и се опитва да го впечатли, като:
 - a. Налага Римските стандарти в Йерусалим (26 г. сл. Хр.), което другите прокуратори не успяват. Тези символи на Римските богове разпалват духовете на евреите (вж. Йосиф *Старини* 18.3.1; *Еврейски войни*, 2.9.2-3).
 - b. Сече монети (29-31 г. сл. Хр.), с гравирани на тях римски божества. Според Йосиф, Пилат целенасочено се опитва да премахне еврейските обичаи и традиции (вж. *Josephus, Antiq.* 18.4.1-2).

- c. Взема пари от храмовата съкровищница, за да изгради акведукт в Йерусалим (вж. Йосиф, *Antiq.* 18.3.2; *Jewish Wars* 2.9.3).
 - d. Убива няколко галилеяни, докато принасят жертви на Пасха, в Йерусалим (вж. Лука 13:12).
 - e. Донася Римски щитове в Йерусалим през 31г. сл. Хр. Синът на Ирод Велики иска да бъдат премахнати, но Пилат не го прави, така че пишат до Тиберий, който заповядва да бъдат преместени в Кесария, до морето (вж. Филон, *Legatio u Gaium*, 299-305).
 - f. Убива много самаряни на хълма Геризин (36/37 г. сл. Хр.), докато търсят изгубените предмети на своята религия, за да им се покланят. Това принуждава неговият пряк началник (Вителий, префект на Сирия) да го отстрани от служба и да го върне в Рим (вж. Йосиф, *Старини* 18.4.1-2).
4. Сеяний е екзекутиран през 31г. сл. Хр. и Тиберий отново има пълната политическа власт; следователно, #a, b, c и d вероятно са направени от Пилат, за да спечели доверието на Сеяний; #e и f вероятно са опити за спечелване доверието на Тиберий, но се провалят.
 5. С възстановяване на проеврейския император и изпратените до прокураторите писма да се държат добре с евреите (вж. Филон, *Legatio u Gaium*, 160-161), еврейските водачи в Йерусалим се възползват от политическата уязвимост на Пилат по отношение на Тиберий и го манипулират да разпъне Исус. Тази теория на Барнет правдоподобно примирява двете основни схващания за Пилат.

III. Неговата участ

- A. Отзован е пристига в Рим точно след смъртта на Тиберий (37 г. сл. Хр.).
- B. Не е назначен на нова служба
- C. Не се знае как свършва животът му. Има много по-късни теории, но не и сигурни факти.

- „когато той беше решил да Го пусне” Това е препратка към Лука 23:4,14,22, където Пилат на три пъти казва „Не намирам никаква вина в Него”, докато на три пъти се опитва да освободи Исус (вж. Лука 23:16,20,22). Много учени смятат, че книгата Деяния е написана, за да покаже, че римските служители не считат Исус за престъпник. Пилат е принуден от еврейските водачи да направи нещо неохотно.

3:14 „Светия и Праведния” Това ясно потвърждава невинността и безгрешността на Исус. Процесът срещу Него е фарс. Това е друга старозаветна месианска титла (вж. Ис. 53:11; Деяния 7:52; 22:14; Йоан 6:69). Демоните наричат Исус Светия Божий в Марк 1:24; Лука 4:34. Вж. **Специалното понятие** по-долу.

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: СВЕТИЯТ

Думата „Светият” може да се отнася до:

1. Бог Отец (вж. старозаветни пасажи върху „Светия на Израил”)
2. Бог Син (вж. Марк 1:24; Лука 4:34; Йоан 6:69; Деяния 3:14)
3. Бог Дух (за Неговата титла „Свят Дух” вж. Йоан 1:33; 14:26; 20:22).

Деяния 10:38 е стих, където трите личности на Божеството са включени в помазването. Исус е помазаникът (вж. Лука 4:18; Деяния 4:17; 10:38). Тук идеята е разширена, за да включва всички вярващи (вж. I Йоан 2:27). Помазаникът е помазал последователи! Това може да е в паралел с Антихрист и антихристите (вж. I Йоан 2:18). Старозаветен символичен акт на помазване с масло (вж. Изход 29:7; 30:25; 37:29) се отнася до онези, които са призовани и подготвени от Бога за специална задача (напр. пророци, свещеници и царе). Думата „Христос” е превод на еврейското понятие „Помазаник” или Месия.

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: ПРАВДАТА

Темата за „правдата” е толкова съществена, че всеки един, който изучава Библията, трябва внимателно да изследва това понятие.

В СЗ Божият характер е описан като „справедлив” или „праведен” (BDB 841). Месопотамското понятие идва от думата за речна тръстика, която се използва като отвес в строителството за определяне точността на стени и огради. Бог избира това понятие, за да опише метафорично Своята същност. Той е точният отвес (линеал), по който се оценява всичко. Тази идея утвърждава както Божията правда, така и правото Му да съди.

Човекът е създаден по образа на Бога (вж. Битие 1:26-27; 5:1,3; 9:6). Човечеството е създадено да общува с Бога. Цялото творение е сцена или екран, разкриващи Божието взаимодействие с човека. Бог иска Неговото висше творение, човечеството да Го познава, да Го обича, да Му служи и да бъде като Него! Първите хора биват изпитани (вж. Битие 3 глава) и се провалят на теста. Това води до разруха в отношенията между Бога и човечеството (вж. Битие 3 глава; Римл. 5:12-21).

Бог обещава да възстанови общението (вж. Битие 3:15). Той прави това по Своята воля и чрез Своя Син. Хората не са в състояние сами да прекосят пропастта (вж. Римл. 1:18-3:20).

След грехопадението, първата стъпка на Бога към възстановяването е идеята за завета, основан на Неговата покана и отклика на човечеството с покаяние и вяра. Поради грехопадението, хората не са способни на адекватни действия (вж. Римл. 3:21-31; Галатяни 3). Самият Бог трябва да поеме инициативата, за да възстанови завета, нарушен от хората. Той прави това като

1. обявява хората за праведни чрез делото на Христос (юридическа правда).
2. осигурява безплатна правда на хората заради делото на Христос (вменена правда).
3. осигурява пребъждането на Духа, който произвежда правда (христоподобие, възстановяването на Божия образ) в човека.

Бог обаче изисква заветен отклик. Бог обявява (дава безплатно) и подsigурява, но хората трябва да се отзоват и да продължат да откликват с

1. покаяние
2. вяра
3. живот на покорство
4. устояване

Следователно, правдата е заветно, реципрочно действие между Бога и най-висшето Му творение. Тя е основана на Божия характер, делото на Христос, и пребъждането на Духа, и всеки трябва поотделно и постоянно да откликва на нея по подобаващ начин. Понятието се нарича „оправдание чрез вяра.” То е изявено в евангелията, но не със същите думи. Основно е дефинирано от Павел, който използва гръцкото понятие „правда” в неговите различни форми над 100 пъти.

Бидейки равин, Павел използва понятието *dikaioisune* в еврейския смисъл на думата *SDQ*, използвана в Септуагинта, не в гръцката литература. В гръцките писания понятието е свързано с някого, който отговаря на изискванията на божеството и обществото. В еврейския смисъл, думата винаги е част от заветните понятия. *ЯХВЕ* е справедлив, етичен, морален Бог. Той иска Неговите хора да отразяват характера Му. Изкупеното човечество става ново създание. Това води до нов, благочестив начин на живот (римокатолически фокус върху оправданието). Тъй като Израил е теокрация, няма ясна разлика между светското (социалните норми) и свещеното (Божията воля). Тази разлика е изразена в еврейските и гръцки понятия, преведени като „правосъдие” (във връзка с обществото) и „правда” (свързано с религията).

Евангелието (добрите вести) за Исус се състои във възстановяване на връзката между Бога и падналото човечество. Това е възможно благодарение на любовта, милостта и благодатта на Отца; живота, смъртта и възкресението на Христос; и привличането на Духа, който ни тегли към благовестието. Оправданието е дело по инициатива на Бога, но то трябва да произведе благочестие (позиция на Августин, която отразява както акцента на Реформацията върху дара на благовестието, така и акцента на Католическата църква върху променения живот на любов и вяроност). За

реформаторите понятието „Божията правда” е ГЕНЕТИВ НА ДОПЪЛНЕНИЕТО (грешното човечество е направено приемливо за Бога [освещение на положението], докато за католиците се касае за ГЕНЕТИВ НА ПОДЛОГА, или процеса на уеднаквяване с Бога [преживяно прогресивно освещение]. На практика и двете са верни!)

По мое мнение, цялата Библия от Битие 4 глава до Откр. 20 глава е разказ за възстановяване общението между Бога и човека, каквото беше в Едем. Библията започва с Бога и човека, общуващи на земята (вж. Битие 1-2 гл.) и завършва във същата обстановка (вж. Откровение 21-22 гл.). Божият образ и цел ще бъдат възстановени!

В илюстрация на горната дискусия, разгледайте подбраните новозаветни пасажи, които са от една езикова група.

1. Бог е праведен (което често се свързва с истината, че Бог е съдия)
 - a. Римляни 3:26
 - b. II Солунци 1:5-6
 - c. II Тимотей 4:8
 - d. Откровение 16:5
2. Исус е праведен
 - a. Деяния 3:14; 7:52; 22:14 (месианска титла)
 - b. Матей 27:19
 - c. I Йоан 2:1,29; 3:7
3. Бог желае творението Му да е праведно
 - a. Левит 19:2
 - b. Матей 5:48 (вж. 5:17-20)
4. Божиите начини за подsigуряване и произвеждане на праведност
 - a. Римляни 3:21-31
 - b. Римляни 4 гл.
 - c. Римляни 5:6-11
 - d. Галатяни 3:6-14
 - e. Правдата се дава от Бога:
 - 1) Римляни 3:24; 6:23
 - 2) I Коринтяни 1:30
 - 3) Ефесяни 2:8-9
 - f. Правдата се получава с вяра
 - 1) Римляни 1:17; 3:22,26; 4:3,5,13; 9:30; 10:4,6,10
 - 2) II Коринтяни 5:21
 - g. Правдата е чрез делата на Сина
 - 1) Римляни 5:21
 - 2) II Коринтяни 5:21
 - 3) Филипяни 2:6-11
5. Бог желае Неговите ученици да са праведни
 - a. Матей 5:3-48; 7:24-27
 - b. Римляни 2:13; 5:1-5; 6:1-23
 - c. I Тимотей 6:11
 - d. II Тимотей 2:22; 3:16
 - e. I Йоан 3:7
 - f. I Петър 2:24
6. Бог ще съди света чрез своята праведност
 - a. Деяния 17:31
 - b. II Тимотей 4:8
7. Правдата е характеристика на Бога, която е свободно дадена на грешното човечество чрез Христос. Тя е:
 - a. постановена от Бога

- b. подарена от Бога
- c. дело на Христос,

Но тя представлява и процес на оправдание, към който трябва да се стремим, защото един ден ще бъде завършен при Второто идване на Исус. При спасението общението с Бога е възстановено, но то търпи прогрес през целия ни живот, докато се срещнем с Него при смъртта или при *Второто Му идване!*

Ще завърша с един добър цитат от *Dictionary of Paul u His Letters* на IVP:

„Калвин повече от Лутер изтъква сродния аспект на Божията правда. Лутеровото схващане за Божията правда изглежда съдържа аспект на оправдание. Калвин изтъква чудесната същност на предаването или вменяването на Божията правда на нас” (р. 834).

За мен връзката на вярващия с Бога има три аспекта.

1. евангелието е личност (акцентиран от Източната църква и Калвин)
2. евангелието е истина (акцентиран от Августин и Лутер)
3. евангелието е променен живот (акцентиран от католиците)

Всички те са истина и трябва да се разглеждат заедно, за да е налице здраво и сериозно библейско християнство. Ако някой от тези елементи е омаловажен или се изтъква прекомерно, се появяват проблеми.

1. Трябва да приемем Исус!
2. Трябва да вярваме в благовестието!
3. Трябва да се стремим към христоводие!

- „и поискаха един убиец “ Жива ирония е, че Варава е обвинен за престъплението, в което обвиняват Исус - размирици (вж. Лука 23:18-19,23-25).

3:15 „но умъртвиха” Изненадващо е, че в многото текстове за Исусовата смърт (вж. 2:23,36; 3:15; 4:10; 5:30; 7:52;10:39; 13:28) в Деяния, много малко развиват идеята от Бит. 3:15 или Исая 53.

Неговата смърт е описана с няколко различни думи.

1. прикован на кръст – 2:23
2. разпънат – 2:36; 4:10
3. умъртвен – 3:15; 13:28
4. умъртвен чрез повесване на кръст – 5:30; 10:39
5. убит – 7:52

Изтъкнато е възкресението, но не и застъпническото изкупление.

NASB, NKJV „Князът на живота”

NRSV, NIV „Авторът на живота”

TEV „този, който води към живот”

NJB „князът на живота”

Moffatt „начинателят на живота”

Титлата отразява едно от трите възможни значения на думата *archēgos*:

1. авторът или начинателят (вж. NRSV, Евр. 2:10; 12:2)
2. авторът на творението (вж. Йоан 1:3; I Кор. 8:6; Кол. 1:16; Евр. 1:2)
3. първият, който проправя пътя (вж. TEV, NEB, Moffatt, Деяния 5:31)

Понятието е в ярък контраст с думата „убиец” (ст. 14). Вж. **Специалното понятие** по-долу.

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: АВТОР/НАЧИНАТЕЛ (*ARCHĒGOS*)

Понятието „автор“ или „начинател“ е гръцката дума *archēgos*. Произлиза от гръцката дума за „начало“ (*archē*) в съчетание с глагола „вода“ (*agō*). Това съставно съществително с времето да се използва за началник, княз, предводител (независимо дали става дума за човек или за ангелско същество). Среща се само на още три места в Новия завет:

1. начинател, княз – Деяния 3:15
2. княз или водач – Деяния 5:21
3. начинателят (който поставя началото) и усъвършителят на вярата – Евреи 12:2

Исус е начинателят, подсигурителят и извършителят на нашето спасение.

- **Бог Го възкреси от мъртвите**” Обикновено в НЗ Отец е този, който възкресява Сина от мъртвите, като знак за одобрение за Неговия живот, учение и заместническа смърт. Освен това НЗ изтъква, че и трите личности от Троицата участват при Исусовото възкресение:

1. Духът (вж. Римл. 8:11)
2. Синът (вж. Йоан 2:19-22; 10:17-18)
3. Отец (вж. Деяния 2:24,32; 3:15,26; 4:10; 5:30; 10:40; 13:30,33,34,37; 17:31; Римл. 6:4,9)

Това е основният богословски аспект на *Керигмата* (вж. **Специалното понятие** към 2:14). Ако това не е вярно, всичко останало също не е истина (вж. I Кор. 15:12-19).

- **„факт, на който всички ние сме свидетели**” Това или е

1. изтъкване на материала от първоизточника; тези слушатели са очевидци (вж. 2:22)
2. препратка за апостолите и учениците в горната стая (вж. 1:22; 2:32)

В този контекст, точка 2 пасва най-добре.

3:16 „въз основа на вяра” Същата фраза се появява във Фил. 3:9. Гръцката дума „вяра” (*pistis*) може да се преведе като „вяра”, „доверие”, „убеждение.” Това е условният отговор на човека към безусловната благодат на Бога (вж. Ефес. 2:8-9). В основни линии вяраващият се доверява на надеждността на Бога (т.е., Неговия характер, обещания, Месията) и уповава на Божията вяроност! Трудно е да се окачестви духовната (заветна) страна на изцеленията, описани в евангелията и Деяния. Онези, които са изцелени, не винаги са „спасени” (вж. Йоан 5). Вж. **Специалното понятие** по-долу.

Гръцкият ПРЕДЛОГ, използван в тази фраза е *eis* (вж. Phil. 3:9), и се използва рядко за вярата в Христос (подобен израз има в Деяния 2:38). Обикновено е използван един от следните ПРЕДЛОЗИ.

1. *dia - чрез* – Римл. 3:22,25,30; Гал. 2:16; 3:14,26; Ефес. 2:8; 3:12,17; Кол. 2:12; II Тим. 3:15; I Петър 1:5
2. *ek* – Римл. 9:30; 14:23; Гал. 3:8,9,22; 5:5; Яков 2:24
3. *en* – I Кор. 16:13; II Кор. 13:5; Гал. 2:20; I Тим. 3:13
4. и *eis* и *ek* са употребени в Римл. 1:17

Няма стандартна фраза, която да отразява „спасителната вяра.”

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: ВЯРА / ДОВЕРИЕ / УПОВАНИЕ

(*Pistis* [СЪЩЕСТВИТЕЛНО], *Pisteuō* [ГЛАГОЛ], *Pistos* [ПРИЛАГАТЕЛНО])

- A. Това е важно библейско понятие (вж. Евр. 11:1,6). То е предмет на ранните Исусови проповеди (вж. Марк 1:15). Има поне две новозаветни изисквания: покаяние и вяра (вж. 1:15; Деяния 3:16,19; 20:21).

- B. **Етимология на понятието.**

- a. В СЗ понятието „вяра” означава лоялност, вяроност или надеждност и описва Божията природа, не нашата.

в. Идва от еврейското понятие (*emun, emunah*, BDB 53), което означава „да бъде сигурен или стабилен.“ Спасителната вяра е качество на ума (набор от истини), морален живот (начин на живот), и главно сродно (приемане на личността) и доброволно посвещение (решение) на тази личност.

С. Неговата старозаветна употреба

Трябва да се подчертае, че Авраамовата вяра не касае бъдещ Месия, но е вяра в Божието обещание за дете и потомци (вж. Битие 12:2; 15:2-5; 17:4-8; 18:14). Авраам откликва на това обещание с доверие в Бога. Той продължава да има съмнения относно него, защото минават тринадесет години, докато то бъде изпълнено. Неговата несъвършена вяра, обаче, е приета от Бога. Бог е склонен да работи с грешни човешки същества, които откликват на обещанията Му с вяра, дори тя да е голяма колкото синапово зърно (вж. Мат. 17:20).

В. Неговата новозаветна употреба

Глаголът „повярвах“ идва от гръцкото (*pisteu*), което може да се преведе и като „вярвам“, „вяра“ или „доверие“. Например, съществителното не се появява в Евангелието от Йоан, но глаголът се използва често. В Йоан 2:23-25 е изразена несигурност относно искреното посвещение на тълпата към Исус от Назарет, представен като Месия. Други примери за повърхностна употреба на термина „вярвам“ намираме в Йоан 8:31-59 и Деяния 8:13, 18-24. Истинската библейска вяра е нещо повече от първоначален отклик. Тя трябва да бъде последвана от процес на ученичество (вж. Мат. 13:20-22,31-32).

Е. Употреба на понятието с ПРЕДЛОЗИ

1. *eis* означава „във“ – Тази уникална конструкция подчертава, че вярващите полагат своята вяра/доверие в Исус.
 - a. В Неговото име (Йоан 1:12; 2:23; 3:18; I Йоан 5:13)
 - b. В Него (Йоан 2:11; 3:15,18; 4:39; 6:40; 7:5,31,39,48; 8:30; 9:36; 10:42; 11:45,48; 17:37,42; Мат. 18:6; Деяния 10:43; Фил. 1:29; I Петър 1:8)
 - c. в Мене (Йоан 6:35; 7:38; 11:25,26; 12:44,46; 14:1,12; 16:9; 17:20)
 - d. в Сина (Йоан 3:36; 9:35; I Йоан 5:10)
 - e. в Исус (Йоан 12:11; Деяния 19:4; Гал. 2:16)
 - f. В Светлината (Йоан 12:36)
 - g. в Бога (Йоан 14:1)
2. *en* означава „в“, както в Йоан 3:15; Марк 1:15; Деяния 5:14
3. *epi* означава „в“ или „върху“, както в Мат. 27:42; Деяния 9:42; 11:17; 16:31; 22:19; Римл. 4:5,24; 9:33; 10:11; I Тим. 1:16; I Петър 2:6
4. ДАТЕЛЕН ПАДЕЖ БЕЗ ПРЕДЛОГ, както в Гал. 3:6; Деяния 18:8; 27:25; I Йоан 3:23; 5:10
5. *hoti*, което означава „вярвам, че“, придава съдържание на онова, в което вярваме
 - a. Исус е Светият Божи (Йоан 6:69)
 - b. Исус е АЗ СЪМ (Йоан 8:24)
 - c. Исус е в Отца и Отец е в Него (Йоан 10:38)
 - d. Исус е Месията (Йоан 11:27; 20:31)
 - e. Исус е Божият Син (Йоан 11:27; 20:31)
 - f. Исус е изпратен от Отца (Йоан 11:42; 17:8,21)
 - g. Исус е едно с Отца (Йоан 14:10-11)
 - h. Исус идва от Отца (Йоан 16:27,30)
 - i. Исус се отъждествява със заветното име на Отца, „АЗ СЪМ“ (Йоан 8:24; 13:19)
 - j. Ние ще живеем с Него (Римл. 6:8)
 - k. Исус умря и отново възкръсна (I Сол. 4:14)

- Втората част на ст. 16 е в синонимен паралелизъм, което е характерно за еврейската литература на мъдростта:
 1. а. „името на Исус”
 - б. „е дало сила на този човек”
 - в. „когото виждате и познавате”
 2. а. „вяра, която идва чрез Него”
 - б. „му е дала това съвършено здраве”
 - в. „в присъствието на всички вас”

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ – Деяния 3:17-26

17 И сега, братя, аз зная, че вие, както и началниците ви, сторихте това от незнание; 18 но Бог по този начин изпълни това, което беше предизвестил чрез устата на всичките Свои пророци – че Неговият Христос ще пострада. 19 Затова, покайте се и се обърнете, за да се заличат греховете ви и да дойдат освежителни времена от лицето на Господа 20 и Той да ви изпрати определения за вас Исус Христос, 21 когото небето трябва да приеме до времето, когато ще се възстанови всичко, за което е говорил Бог от древността чрез устата на Своите свети пророци. 22 Защото Мойсей е казал: ?Господ Бог ще ви издигне от братята ви Пророк като мен; Него слушайте във всичко, което ще ви каже; 23 и всяка душа, която не послуша този Пророк, ще бъде изтребена от народа.” 24 И всичките пророци от Самуил и след него, колкото са говорили, и те са предизвестили за тези дни. 25 Вие сте синове на пророците и на завета, който Бог направи с бащите ви, като каза на Авраам: ?В твоето потомство ще се благословят всички земни племена.” 26 Бог, като възкреси Слугата Си, Го изпрати първо до вас, за да ви благославя, като отвърща всеки един от вас от злините ви.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 3:17-26

17”And now, brethren, I know that you acted in ignorance, just as your rulers did also. 18But the things which God announced beforehand by the mouth of all the prophets, that His Christ would suffer, He has thus fulfilled. 19Therefore repent and return, so that your sins may be wiped away, in order that times of refreshing may come from the presence of the Lord; 20and that He may send Jesus, the Christ appointed for you, 21whom heaven must receive *until* the period of restoration of all things about which God spoke by the mouth of His holy prophets from ancient time. 22Moses said, ‘THE LORD GOD WILL RAISE UP FOR YOU A PROPHET LIKE ME FROM YOUR BRETHREN; TO HIM YOU SHALL GIVE HEED to everything He says to you. 23And it will be that every soul that does not heed that prophet shall be utterly destroyed from among the people.’ 24And likewise, all the prophets who have spoken, from Samuel and *his* successors onward, also announced these days. 25 ‘It is you who are the sons of the prophets and of the covenant which God made with your fathers, saying to Abraham, AND IN YOUR SEED ALL THE FAMILIES OF THE EARTH SHALL BE BLESSED.’ 26For you first, God raised up His Servant and sent Him to bless you by turning every one *of you* from your wicked ways.”

3:17 „Зная, че действяхте от невежество” Това отразява Исусовите думи, казани на кръста (вж. Лука 23:34). Независимо че са действали от невежество, хората пак носят духовна отговорност! В известен смисъл това извинение е начин хората да поемат своята отговорност (вж. 13:27; 17:30; 26:9; I Кор. 2:8). Въпросът е дискутиран подробно в книгата на Милард Ериксън, *Християнско богословие*, стр. 583-585.

- „както и вашите водачи” Лука често разграничава народа от водачите (вж. Лука 7:29-30; 23:35; Деяния 13:27; 14:5). Истинската причина да го прави, е да изтъкне отговорността и на двете групи поотделно. Често се изтъква, че Исус не осъжда евреите като цяло, а техните незаконни водачи (т.е., защото не са потомци на Аарон). Трудно е да знаем дали проклятието над смокинята (вж. Марк 11:12-14,20-24) и притчата за безчестните наемници на лозето (вж. Лука 20:9-18) не са осъждение над юдаизма от първи век или над еврейските водачи. Лука смята, че касае и двете неща!

3:18 „което беше предизвестил” Евангелието не е нещо, което Бог е измислил допълнително, то е в предвечния Му план (вж. Бит. 3:15; Марк 10:45; Лука 22:22; Деяния 2:23; 3:18; 4:28; Римл. 1:2, вж. **Специалното понятие** към 1:8). Първите проповеди в Деяния (вж. **Специалното понятие** *KERYGMA* НА РАННАТА ЦЪРКВА към 2:14) представят Исус като изпълнение на старозаветните обещания и обещания. *Керигмата* има няколко аспекта (т.е., основните богословски аспекти на проповедите в Деяния), отразени в тези стихове.

1. Вярата в Исус е съществена
2. Исусовата личност и дело да пророкувани от старозаветните пророци
3. Месията трябва да пострада
4. Те трябва да се покаят
5. Исус идва отново.

■ **„Бог извести предварително чрез устата на Своите пророци”** Исус изпълнява старозаветното пророчество (вж. ст. 34, Мат. 5:17-48). Аз мисля, че Сам Исус показва на двамата по пътя за Емаус (вж. Лука 24:13-35) кои пророчества говорят за Неговото страдание, смърт и възкресение. Те ги споделят с апостолите, които ги включват в своите проповедите (вж. Лука 24:45).

■ **„Христос”** Това е гръцкият превод на еврейската дума „Месия” (вж. **Специалното понятие** към 2:31), която означава Помазаник. Описва специалния представител на Бога, който ще въведе новата ера на правда, новата ера на Духа. Твърдението, че Исус е Христос/ Месията, обещан от ЯХВЕ, става повтаряща се тема в проповедите от Деяния.

1. Петър – 2:31; 3:18; 5:42; 8:5
2. Павел – 9:22; 17:3; 18:5,28

■ **„страда”** За това се говори в няколко старозаветни пасажи (вж. Бит. 3:15; Псалом 22; Ис. 53; Зах. 12:10). Именно този аспект на страдащия Месия изненадва евреите (вж. I Кор. 1:23). Те очакват победоносен генерал (вж. Откр. 20:11-16). Това също е тема, която често се повтаря в проповедите в Деяния.

1. Павел (вж. Деяния 17:3; 26:23)
2. Петър (вж. Деяния 3:18; I Петър 1:10-12; 2:21; 3:18)

3:19 „Покайте се и обърнете се” Гръцкото понятие за покаяние означава промяна на ума. Тук глаголет е в МИНАЛО СВЪРШЕНО ВРЕМЕ, ДЕЯТЕЛЕН ЗАЛОГ, ПОВЕЛИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ – *metanoēō*. Гръцката дума за покаяние означава промяна на действието („обърнете” [*emistrepō*]) може да отразява гръцкия глагол „преобръщам” *shub*, вж. Числа 30:36; Втор. 30:2,10) в Септуагинта. Покаянието е необходим заветен елемент в спасението заедно с вярата (вж. Марк 1:15 и Деяния 3:16,19; 20:21). Думата често се повтаря в Деяния (вж. Петър – 2:38; 3:19,26 и Павел – 14:15; 17:30; 20:21; 26:20). Покаянието е неизбежно (вж. Лука 13:3 и II Петър 3:9). То включва желание за промяна. То е желание от страна на човека, но и дело на Бога (вж. Деяния 5:31; 11:18; II Тим. 2:25). Вж. **Специалното понятие** към 2:38.

■ **„да се премахнат греховете ви”** Думата означава „да премахна”, „да изтрия”, „да излича” (вж. Кол. 2:14; Откр. 3:5; 7:17; 21:4). Какво обещание! Древното мастило представлява киселина и затова не може да се изтрие. Това е истинско чудо на Божията благодат (вж. Пс. 51:1; 103:11-13; Ис. 1:18; 38:17; 43:25; 44:22; Ер. 31:34; Мих. 7:19). Когато Бог прощава, Той забравя (изтрива)!

■ **„освежителни времена”** Гръцкото понятие (*anapsuchō*, *anapsuxis*) на практика означава „пространство за дишане, релаксация, облекчение” (Baker, Arndt, Gingrich, and Danker, *A Greek-English Lexicon*, p. 63), „да бъдеш освежен с чист въздух”, или „да лекуваш рана с въздух” (Kittle, *Theological Dictionary of the New Testament*, vol. 9, p. 663). Метафоричното значение включва физическо или духовно освежаване или възстановяване. В Септуагинта се използва за

възстановяване на физическа сила след битка (вж. Изх. 23:12; Съд. 15:19; II Царе 16:14) или за физическо освежаване, напр. в I Царе 16:23. Изглежда думите на Петър касаят старозаветно обещание, но тази фраза не среща в СЗ. За пустинните хора думата е свързана със свобода и радост, докато затворените хора са подложени на стрес и безпокойство. Бог ще предизвика освежаващ период на духовна активност. Месианската работа е видна в благовестието. „Освежителните времена” настъват с идването на Исус от Назарет. Това освежаване е свързано и с настъпването на новата епоха на Духа. В този конкретен контекст Петър има предвид Второто идване. Изглежда този израз се използва паралелно с „периода на възстановяване” (ст. 21). Вж. **Специалното понятие: KERYGMA НА РАННАТА ЦЪРКВА** в 2:14.

3:20 „Той може да изпрати Исус” Този глагол е в МИНАЛО СВЪРШЕНО ВРЕМЕ, ДЕЯТЕЛЕН ЗАЛОГ, ПОДЧИНТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ, който съдържа елемент на евентуалност. До известна степен, реакцията на Петровите слушатели ще определи времето на духовно възстановяване (вж. F. F. Bruce, *Answers to Questions*, където той прави връзка между Деяния 3:19-21 и Римл. 11:25-27, стр. 201). Фактът, че Петър споменава Исус редом до титлата Христос, подчертава изрично месианската същност на Исус от Назарет. По-късно в НЗ „Господ”, „Исус” и „Христос” се появяват често, описвайки Исусовата личност (т.е., Господ Исус Христос), изтъквайки месианската Му роля. Това е особено характерно за предимно езическите църкви.

- **„предопределения за вас Христос”** Този ГЛАГОЛ Е ПЕРФЕКТНО ДЕЯТЕЛНО ПРИЧАСТИЕ. Същият израз е използван за предварителния избор на Бога в 10:41; 22:14; 26:16; идването и смъртта на Исус винаги е било в предвечния Божий изкупителен план (вж. 2:23; 3:18; 4:28; 13:29). В Септуагинта това понятие говори за избор, но без предварително знание (т.е., за Лука „пред” означава преди, вж. Изх. 4:13 и Ис. Нав. 3:12), което е очевидно от подбора на Думи в Лука. Той подсказва, че изпращането на Исус е Божия избор за благословение и изкупление!

3:21

NASB, NKJV „когото небето трябва да приеме”

NRSV „който трябва да остане в небето”

TEV, NIV „Той трябва да остане в небето”

NJB „когото небето трябва да запази”

ПОДЛОГЪТ в този израз е „небето”, а ДОПЪЛНЕНИЕТО е „когото” (т.е., Исус). В тази фраза има два ГЛАГОЛА. Първият е *dei*, от *deō*, което означава „необходимо е” или „налага се”. Вж. Бележката към 1:16. Вторият глагол е МИНАЛО СВЪРШЕНО ВРЕМЕ, ВЪЗВРАТЕН (описателен) ИНФИНИТИВ на *dechomai*. Според Harold K Moulton, *The Analytical Greek Lexicon Revised* в този контекст изразът означава „да задържа и да запази” (стр. 88). Виждате как преводът се определя от контекстуалния аспект. Лука използва този израз повече от всеки новозаветен автор (13 пъти в Лука, 8 пъти в Деяния). Думите трябва да бъдат дефинирани в светлината на контекстуалната употреба и приложение, а не с оглед на етимологията. Речниците (лексиконите) само показват употребата. Те не определят дефиницията!

■

NASB „докато”

NKJV, NRSV,

TEV „докато”

NJB „докато”

Тази дума е в гръцкия текст UBS4. Не зная защо английският превод NASB, от 1995г. го е поставил в курсив, което показва, че не присъства в гръцкия текст, но е добавен за пояснение на читателите.

- **„период на възстановяване на всичко”** Изразът касае творението (вж. Мат. 17:11; и специално Римл. 8:13-23). Злото, причинено от човешкия бунт в Битие 3 е анулирано и творението е

възстановено, както и общението с Бога. Първоначалната цел на творението в крайна сметка е осъществена.

- **„за което Бог е говорил чрез устата на Своите свети пророци от древни времена”** Евангелието на Марк започва с цитат от Мал.3:1. Матей 1:22-23 споменава пророчеството от Ис. 7:14. Лука използва същия израз в Лука 1:70. Един от аспектите на *Керигмата* (т.е., повтарящи се богословски истини в проповедите в Деяния, вж. **Специалното понятие** към 2:14), че Исусовото раждане, живот, смърт и възкресение са в изпълнение на старозаветно пророчество (вж. Мат. 5:17-19). Исусовото служение не е резервен план или план Б. То е предвечният план на Бога (вж. 2:23; 3:18; 4:28; 13:28, вж. **Специалното понятие** към 1:8). Всички неща се развиват така, че да доведат до пълното възстановяване на Божията воля за творението.

3:22 „Мойсей каза” Титлата „Пророкът” е използвана за идващия Месия (вж. Втор. 18:14-22; специално 15,18; Йоан 1:21,25). Това пророчество за Исус от Мойсеевия закон (т.е., най-авторитетната част от старозаветния канон за евреите, както за садукееите, така и за фарисеите) изглежда е особено важно за тези еврейски слушатели. Исус винаги присъства в Божия план за изкупление (напр. Бит. 3:15). Той идва, за да умре (вж. Марк 10:45; II Кор. 5:21).

3:23 Това е сериозно предупреждение. То е алюзия към Втор. 18:19. Отхвърлянето на Исус беше и си остава сериозна работа. Тази алюзия към Втор. 18:14-22 също включва забележителни богословски прозрения.

1. Обърнете внимание на индивидуалните и на общите аспекти. Всяка душа трябва да отговори на призива на Месията за себе си. Не е достатъчно да бъдеш част от общността на Израил.
2. Изразът „изцяло унищожен” е алюзия за „свещена война.” Бог ще прочисти своята лоза (т.е. Израил, вж. Йоан 15; Римл. 9-11). Онези, които отхвърлят Пророка, са отхвърлени от Бога. Въпросът за спасението касае отклика на отделната човешка душа с вяра към Божия Месия. Семейство, раса, етика, безупречно спазване на ритуали не са валидни критерии за новия завет, а единствено вярата в Христос (вж. I Йоан 5:12).

3:24 „Самуил” Според еврейския канон (т.е., I Царе) се счита за един от „Ранните пророци”, част от втория раздел на еврейския канон. Самуил е наречен пророк в I Царе 3:20, а също и гледач (т.е., синоним за „пророк”) в I Царе 9:9; I Лет. 29:29.

- **„тези дни”** „Времето на възстановяването” (ст. 20) и „периода за възстановяването на всичко (ст. 21) се отнася до установяването на Божието царство при завръщането на Христос, но тази фраза касае въвеждането на Месианското царство, което започва с възплъщението на Исус във Витлеем или поне периода на последните дни, което е периода между двете Христови появявания на планетата земя. СЗ визира само едно идване на Месията. Първото му идване като „Страдащ Служител” е изненада (ст. 18); славното Му завръщане като военен водач и съдия се очаква!

3:25 Петър се обръща към тези евреи, назовавайки ги деца на Авраам, заветни люде. Тези заветни хора обаче трябва да откликнат с вяра и покаяние на поканата на Исус и благовестието, иначе ще бъдат отхвърлени (ст. 23)! Новият завет е фокусиран върху една личност, а не върху определена расова група. Самото призоваване на Авраам съдържа универсален елемент (вж. Бит. 12:3). Универсалната покана е налице в Христос и е отправена към всички (т.е., Лука пише главно до езичниците. Неговото евангелие и Деяния отправят тази покана многократно и специфично).

- **„завет”** Вж. **Специалното понятие: Заветът в 2:47.**
- **„всички семейства на земята ще бъдат благословени”** Това е напомняне за Божието обещание към Авраам в Бит. 12:1-3. Забележете и универсалния елемент в Бит. 22:18. Бог избра Авраам, за да избере един народ, избирайки света (вж. Бит. 19:5-6; Ефес. 2:11-3:13). Вж. **Специалното понятие** към 1:8.

3:26 „Първо за вас” Благодарение на заветното си наследство, евреите имат първата възможност да чуят посланието на благовестието (вж. Римл. 1:16; 9:5). Те трябва да откликнат като всички останали: чрез покаяние, вяра, кръщение, покорство и устояване.

- **„възкреси своя служител и го постави”** Вж. Бележката към 2:24 и 3:13.
- **„Да ви благослови”** Това е Божието желание за цялото човечество (вж. Бит. 12:3). Обаче Той изпрати Исус първо до изгубените овце от дома на Израил.
- **„като се отвърнете всеки от нечестивите си пътища”** Спасението включва промяна на ума спрямо греха, което води до промяна на действията и приоритетите. Тази промяна е доказателство за истинско обръщение! Вечният живот има очевидни характеристики.

ВЪПРОСИ ЗА ОБСЪЖДАНЕ

Този коментар е само ръководство за изучаване. Това означава, че вие сами носите отговорност за начина, по който тълкувате Библията. Всеки от нас трябва да ходи в светлината, която му е дадена. Приоритет при интерпретацията сте самият вие, вашата Библия и Светият Дух. Не бива да прехвърляте тази отговорност на който и да е коментатор.

Настоящите въпроси за обсъждане целят да ви подпомогнат да обмислите основните теми в този раздел на посланието. Целта им е да предизвикат мисли, а не да дадат крайни отговори.

1. Какво означава „често повтаряш се”?
2. Защо това изцеление е толкова мощно?
3. Защо един страдащ Месия е толкова шокиращ за евреите?
4. Защо Лука цитира Битие 12:3?
5. Дали евреите се спасяват по различен начин от езичниците?

Деяния 4 гл.

РАЗДЕЛЕНИЯ ПО АБЗАЦИ В СЪВРЕМЕННИТЕ ПРЕВОДИ*

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Петър и Йоан пред Събранието	Петър и Йоан арестувани	Арест и освобождение на Петър и Йоан	Петър и Йоан пред Събранието	Петър и Йоан пред Синедриона
4:1-4	4:1-4	4:1-4	4:1-4	4:1-4
	Обръщение пред Синедриона			
4:5-22	4:5-12	4:5-12	4:5-7	4:5-12
	Името на Исус е забранено		4:8-12	
	4:13-22	4:13-22	4:13-17	4:13-17
			4:18-22	4:18-22
Вярващите се молят за дързост	Молитва за дързост		Вярващите се молят за дързост	Молитвата на апостолите при гонението
4:23-32	4:23-31	4:23-31	4:23-30	4:23-26
				4:27-31
			4:31	
Всички неща са общи	Споделяне на всички неща	Споделянето на благата (4:32-5:6)	Вярващите споделят притежанията си	Ранната християнска общност
4:32-37	4:32-37	4:32-5:11	4:32-35	4:32
			4:36-37	4:33 4:34-35 Щедростта на Варнава 4:36-37

ТРЕТИ ЦИКЪЛ НА ПРОЧИТ (вж. стр. viii)

ПРОСЛЕДЯВАНЕ НА АВТОРСКОТО НАМЕРЕНИЕ НА НИВО АБЗАЦИ

Този коментар е само ръководство за изучаване. Това означава, че вие сами носите отговорност за начина, по който тълкувате Библията. Всеки от нас трябва да ходи в светлината, която му е дадена. Приоритет при интерпретацията сте самият вие, вашата Библия и Светият Дух. Не бива да прехвърляте тази отговорност на който и да е коментатор.

Прочетете главата на един дъх. Определете темите. Съпоставете вашето тематично разделение с петте съвременни превода по-горе. Разделянето на абзаци не е вдъхновено от Бога, но е ключово за проследяването на авторското намерение. А именно това е в сърцевината на интерпретирането. Всеки абзац има една единствена тема.

1. Първи абзац

2. Втори абзац

3. Трети абзац

4. И т.н.

НАБЛЮДЕНИЯ ОТ КОНТЕКСТА

А. Очевидно е, че главите в Деяния не са разделени правилно. Спомнете си, че разделението на глави, стихове, главни букви, параграфи и пунктоация не присъстват в оригиналния гръцки текст и следователно са дело на съвременните преводачи.

Б. Стихове 1-31 са свързани с изцелението на куция човек и последствията от него, описано в глава 3.

В. Стихове 32-37 би трябвало да са свързани с 5:1-11.

Г. Проблемите на ранната църква продължават и се умножават, но заедно с тях растат и благодатта и силата на Духа.

Д. Коментирайки акцента, който Лука поставя върху щедростта и даването в ранната Ерусалимска църква, съвременните западни тълкуватели трябва да внимават с своите „капиталистически“ предубеждения. Изглежда Лука подкрепя доброволната взаимност. Деяния не подкрепя нито комунизма, нито капитализма, защото те са непознати по онова време. Текстът трябва да бъде тълкуван в светлината на неговото време, съгласно намерението на автора и според света на тогавашните слушатели.

ИЗСЛЕДВАНЕ НА ДУМИ И ИЗРАЗИ

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД *РИБ* – Деяния 4:1-4

И когато те говореха на народа, свещениците, началникът на храмовата стража и садукееите дойдоха при тях, 2 възмутени за това, че те поучаваха народа и проповядваха в Името на Исус възкресението от мъртвите. 3 И те сложиха ръце на тях и ги поставиха под стража за следващия ден, защото беше вече привечер. 4 А мнозина от тези, които чуваха словото, повярваха; и броят на повярвалите мъже стигна до пет хиляди.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД *NASB (updated)* – Acts 4:1-4

1As they were speaking to the people, the priests and the captain of the temple *guard* and the Sadducees came up to them, 2being greatly disturbed because they were teaching the people and proclaiming in Jesus the resurrection from the dead. 3And they laid hands on them and put them in jail until the next day, for it was already evening. 4But many of those who had heard the message believed; and the number of the men came to be about five thousand.

4:1 „свещениците” Това е думата, използвана в древните унциални гръцки ръкописи κ , A, D, и E, но в MS C думата е „първосвещеници” (*archiereis*). UBS4 дава на думата „свещеници” рейтинг B (почти сигурно). Контекстът на глава 4 показва, че опозицията не идва от първосвещениците (вж. ст. 6).

В С3 племето на Леви (т.е., потомците на Мойсей и Аарон) са избрани да служат на ЯХВЕ вместо „първородните” (вж. Изход 13). В самото племе има определени семейства, които служат като

1. местни учители по Закона
2. служители в храма
3. свещеници, които служат в храма, специално в процедурите около жертвите (вж. Левит 1-7)

Специалното семейство, от което трябва да дойде първосвещеникът, е от рода на Мойсей и Аарон. Цялото това племе не получава земя в наследство, както се случва с останалите еврейски племена. Те получават

части от земи в няколко града (т.е., 48 левитски града, вж. Ис. Нав. 20). Тези левитски семейства разчитат на другите еврейски племена за тяхната прехрана чрез внасяне на храмовия десятък и местните десятъци всяка трета година.

Всичко това се променя, след като Рим завладява Палестина. Службата на първосвещеника се купува от Рим. Това вече не е духовна старозаветна служба, а платена политическа позиция. По онова време първосвещеник е Кайяфа (вж. Мат. 26:3; Лука 3:2; Йоан 18), но реалната властна фигура в сянка е предишният първосвещеник Анна (вж. Лука 3:2; Йоан 18:13,24; Деяния 4:6). Това семейство е от садукейската секта в юдаизма.

- „капитанът на храмовата стража” Това е специална левитска служба, втора по ранг след поста на първосвещеника (вж. Йосиф Флавий, *Евр. войни* 6.5.3). Очевидно той контролира храмовата полиция (вж. I Лет. 9:11; Неем. 11:11; Лука 22:4,52; Деяния 5:24,26). На еврейски той е наричан „мъжът на планината на къщата.”
- „Садукей” Това са богатите политически водачи от Синедриона.

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: САДУКЕИ

I. Произход на групата

- A. Повечето учени вярват, че името идва от Садок, един от Давидовите първосвещеници (вж. II Царе 8:17; 15:24). По-късно, Соломон изселва Авиатар, загдето подкрепя бунта на Адония (вж. III Царе 2:26-27) и признава Садок за единствен първосвещеник (вж. III Царе 2:35). След Вавилонския плен, свещеническата линия е възстановена в лицето на Исус (вж. Агей 1:1). Семейството на левитите е избрано, за да служи в храма. По-късно, онези, които следват тази свещеническа традиция и нейните поддръжници биват наричани „задокити” или „садукей”.
- A. Една равинска традиция от девети век след Христос (*Aboth* на Рави Натан) твърди, че Садок е ученик на Антигон от Соко (2-и век преди Христос). Садок погрешно тълкува едно известно твърдение на своя ментор, което касае „наградите след смъртта” и развива богословие, което отрича задгробния живот и следователно отхвърля идеята за телесното възкресение.
- C. В по-късната юдейска традиция садукейците са отъждествени с Бегусеите. Бегус също е ученик на Антигон от Соко. Той изгражда богословие, подобно на Садоковото, което отхвърля живота след смъртта.
- D. Името Садукей не е познато до времето на Йоан Хиркан (135-104 г. пр. Хр.), когато е цитирано от Йосиф (вж. *Старини* 13:10:5-6). В *Еврейски старини* 13:5:9 Йосиф казва, че съществуват „три мисловни школи”, фарисеи, садукей и есеи.
- E. Според една конкурентна теория, садукейците идват от времето на Селуцидите, които се опитват да погърчат свещенството по времето на Антиох IV Епифан (175-163 г. пр. Хр.). По време на Макавейското въстание се заражда ново свещеничество при Симон Макавей (142-135 г. пр. Хр.) и неговите наследници (вж. I Макавеи 14:41). Тези нови първосвещеници Хасмонеи слагат началото на аристократичната секта от садукей. Фарисеите възникват по същото време от Хасидимите („отделените”, вж. I Макавеева 2:42; 7:5-23).
- F. Съществува съвременна теория (Т. W. Manson), според която думата *садукей* е транслитерация на гръцкото понятие *sundikoi*. Това понятие описва местните власти, които взаимодействат с Римската власт. Това обяснява защо някои садукейци не са от първосвещениците – аристократи, но са членове на Синедриона.

II. Характерни вярвания

- A. Садукеите представляват консервативната свещеническа фракция сред еврейските секти от времето на Хасмонейския и Римския периоди.
- B. Те особено се интересуват от храмовите процедури, протокола, ритуалите и литургията.
- C. Придържат се към писаната Тора (Битие – Второзаконие) като авторитетно писание, но отхвърлят устната традиция (Талмуда).
- D. Следователно, садукеите отхвърлят много от ценните доктрини на фарисеите:
 1. възкресението на тялото (вж. Мат. 22:23; Марк 12:18; Лука 20:27; Деяния 4:1-2; 23:8)
 2. безсмъртието на душата (вж. *Старини* 18.1.3-4; *Войни* 2.8.14)
 3. съществуването на сложна ангелска йерархия (вж. Деяния 23:8)
 4. приемат буквално принципа „око за око“ (*lex talionis*) и подкрепят физическото наказание и смъртната присъда (вместо парична компенсация)
- E. Друга област от богословския диспут касае въпроса за предопределението срещу свободната воля. От трите групи, споменати от Йосиф
 1. Есеите се придържат към определен вид детерминизъм
 2. Садукеите поставят акцент върху свободната човешка воля (вж. *Старини* 13.5.9; *Войни* 2.8.14)
 3. Фарисеите поддържат балансирана позиция между първите две
- F. В известен смисъл конфликтът между двете групи (садукеи – фарисеи) е отражение на напрежението, съществуващо между свещениците и пророците в СЗ.

Друг вид напрежение произтича от факта, че садукеите представляват социалните и поземлени благородници. Те са аристократите (вж. Йосиф Флавий *Старини* 13.10.6; 18.1.4-5; 20.9.1), докато фарисеите и книжниците са учените и благочестивите сред народа на Израил. Това напрежение може да бъде представено нагледно, ако противопоставим храма в Йерусалим на местните синагоги.

Напрежението е налице и благодарение на това, че садукеите отхвърлят влиянието на Зороастрианизма върху фарисейското богословие. Например: силно развита ангелология, дуализъм между *ЯХВЕ* и сатана, и подробна система за задгробния живот с ярки физически понятия. Това прекаляване от страна на фарисеите и есеите предизвиква реакция от страна на садукеите. Те се завръщат към консервативната позиция на богословие, основано само на Мойсеевите писания, опитвайки се да осуетят спекулациите на други еврейски групи.

Източници на информация

- A. Йосиф Флавий е основният източник на информацията относно садукеите. Той е повлиян от своите предразсъдъци, които включват предпочитания към фарисеите и интерес да представи една положителна картина на еврейския живот пред римляните.
- B. Другият източник на информация е равинската литература. Тук обаче също е налице силно предубеждение. Садукеите отхвърлят валидността и авторитета на устните писания (Талмуда). Очевидно тези фарисейски писания представят опонентите им в негативна, вероятно преувеличена светлина (въображаем противник, тактика).
- C. Не е известно да има оцелели Садукейски писания. С разрушаването на храма в Йерусалим през 70 г. сл. Хр. всички документи заедно с влиянието на свещеническия елит биват унищожени.

Те искат да установят регионален мир и единственият начин да постигнат това в първи век, е като сътрудничат на Рим (вж. Йоан 11:48-50).

NASB, NKJV „бидейки силно смутени”

NRSV „много раздразнени”

TEV „бяха подражени”

NJB „изключително подражени”

Това рядко срещано гръцко понятие (тук е СЕГАШНО ВЪЗВРАТНО депонентно ПРИЧАСТИЕ) означава да се потрудиш усърдно за нещо. Намира се само на още едно място в Деяния (16:18). Не се среща нито в Септуагинта, нито в койне папирусите от Египет.

Садукейските лидери са смутени, защото християнските водачи поучават тълпите в храма, в името на Исус и прогласяват Неговото възкресение (което садукееите отричат наред с идеята за възкресението като цяло). Изхождайки от стих 2 може да предположим, че апостолите не само акцентират на Исусовото възкресение, но и твърдят, че всички вярващи ще възкръснат (вж. I Коринтяни 15).

4:3 „те” В ст. 2 основни герои са Петър, Йоан и вероятно излекувания човек. В ст. 3 това са свещениците и храмовите офицери.

- **„сложиха ръце на тях”** Този гръцки ГЛАГОЛ е с широка семантична употреба, но Лука често го използва в смисъла на арестуване (вж. Лука 20:19; 21:12; Деяния 5:18; 12:1; 21:27).
- **„до следващия ден”** Еврейският закон забранява съдебните процеси да се провеждат след залез слънце. Тези водачи искат това проповядване/поучаване да спре и то незабавно. Затова арестуват апостолите посред нощ някъде в района на храма, и ги хвърлят в затвора (вж. 5:18).

4:4 „онези, които чуха... повярваха” И двата глагола са в МИНАЛО СВЪРШЕНО ВРЕМЕ. Вярата започва със слушане (вж. Римл. 10:17). Чуването на благовестието (с помощта на Духа, вж. Йоан 6:44,65; 16:8-11) води до вяра в благовестието. Вж. **Специалното понятие: ГРЪЦКИ ГЛАГОЛНИ ВРЕМЕНА ЗА СПАСЕНИЕТО** в 2:40.

- **„броят на мъжете достигна около 5 хиляди”** Забележете, че този брой не включва жените и децата. Често в НЗ е подсказвано, че вярата на бащата се простира върху семейството и включва и него (вж. 11:14; 16:15,31,33). Групата в горната стая включва 120 човека. На Петдесетница се прибавят 3000 души (вж. 2:41); сега броят на вярващите достига 5000 души! Църквата в Ерусалим расте бързо!

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ – Деяния 4:5-12

5 И на другия ден се събраха в Ерусалим началниците им, старейшините и книжниците, 6 първосвещеникът Анна и Каяфа, Йоан, Александър и всички, които бяха от първосвещеническият род. 7 И като ги поставиха на средата, ги питаха: С каква сила или в кое име вие извършихте това? 8 Тогава Петър, изпълнен със Светия Дух, им каза: Началници народни и старейшини, 9 ако ни изпитвате днес за едно благодеяние сторено на немощен човек, чрез какво той беше изцелен, 10 нека да знаете всички вие и целият народ Израил, че в Името на Исус Христос Назарянина, когото вие разпънахте, когото Бог възкреси от мъртвите – в това Име този човек стои пред вас здрав. 11 Той е камъкът, който вие зидарите презряхте, който стана глава на ъгъла. 12 И чрез никой друг няма спасение; защото няма под небето друго име дадено между хората, чрез което трябва да се спасим.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 4:5-12

5On the next day, their rulers and elders and scribes were gathered together in Jerusalem; 6and Annas the high priest was there, and Caiaphas and John and Alexander, and all who were of high-priestly descent. 7When they had placed them in the center, they began to inquire, “By what power, or in what name, have you done this?” 8Then Peter, filled with the Holy Spirit, said to them, “Rulers and elders of the people, 9if we are on trial today for a benefit done to a sick man, as to how this man has been made well, 10let it be known to all of you and to all the people of Israel, that by the name of Jesus Christ the Nazarene, whom you crucified, whom God raised from the dead—by this name this man stands here before you in good health. 11He is THE STONE WHICH WAS REJECTED by you, THE BUILDERS, but WHICH BECAME THE CHIEF CORNER stone. 12And there is salvation in no one else; for there is no other name under heaven that has been given among men by which we must be saved.”

4:5 „техните водачи и старейшините и книжниците“ Синедрионът (т.е, Съвета, 5:21, от района на Ерусалим; съвета на старейшините, 22:5) се състои от седемдесет еврейски водачи. Той е най-висшият политически/ религиозен орган (разрешен от Рим) в юдаизма по времето на Исус. Идеята започва (т.е., еврейската традиция) с Ездра и „мъжете от великата синагога.“ В Новия завет обикновено е представен с израза „книжниците, старейшините и първосвещениците“ (вж. Лука 23:13; Деяния 3:17; 4:5,8; 13:27).

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: СИНЕДРИОНЪТ

I. Източници на информация

A. Самият Нов Завет

B. Йосиф Флавий и творбата му *Antiquities of the Jews* (*Еврейски старини*)

C. Раздел от Талмуда, наречен Мишна (трактата със заглавие „Синедрион“)

За съжаление, Новият Завет и Йосиф Флавий се разминават с равинските писания, според които в Йерусалим има два Синедриона, един свещенически (садукейски), под властта на първосвещеника и занимаващ се с гражданското и криминално правосъдие и втори, контролиран от фарисеите и книжниците, занимаващ се с религиозните и традиционни въпроси. Обаче, равинските писания датират от 200 г. сл. Хр. и отразяват културната ситуация след падането на Йерусалим под ръководството на римския генерал Тит, през 70 г. сл. Хр. Евреите възстановяват своя религиозен живот в град, наречен Ямния и по-късно се преместват (ОКОЛО 118г. сл. Хр.) в Галилея.

II. Терминология

Проблемът с идентифицирането на този съдебен орган идва от различните имена, с които той е познат. Има няколко различни имена, които описват съдебните органи, съществуващи в еврейското общество, в Йерусалим.

A. *Gerousia* – „сенат“ или „съвет“. Това е най-старото понятие, което се използва до края на Персийския период (вж. Йосиф Флавий, *Antiquities* 12.3.3 и *II Книга на Макавеите* 11:27). Използвано е от Лука в Деяния 5:21 заедно с думата „Синедрион“. Вероятно е използвано, за да обясни думата на гръцките читатели (вж. *I Книга на Макавеите*. 12:35).

B. *Synedrion* – „Синедрион“. Това е сложно съставна дума от *syn* (заедно със) и *hedra* (място). Учудващо е, че това понятие е използвано на арамейски, но отразява гръцка дума. До края на Макавейския период, това понятие е широко използвано и обозначава върховния съд на евреите в Йерусалим (вж. Мат. 26:59; Марк 15:1; Лука 22:66; Йоан 11:47; Деяния 5:27). Проблемът идва, когато същата терминология е използвана за местните еврейски съдилища извън Йерусалим (вж. Мат. 5:22; 10:17).

C. *Presbyterion* – „съвет от свещеници“ (вж. Лука 22:66). Това е старозаветната дума за „племенен съвет“. Впоследствие, започва да се използва за събора в Йерусалим (вж. Деяния 22:5).

D. *Boul_* – Това понятие „съвет“ е използвано от Йосиф Флавий (*Войни* 2.16.2; 5.4.2, но не и в НЗ), за да опише различни съдебни органи: (1) Римския сенат; (2) местни римски съдилища; (3) върховния еврейски съд в Йерусалим; и (4) местните еврейски съдилища. Йосиф от Ариматея е описан като член на Синедриона с подобно на това понятие (*bouleut_s*, което означава „съветник“, вж. Марк 15:43; Лука 23:50).

III. Историческо развитие

Смята се, че Ездра основава Великата Синагога (вж. Коментара на Таргума върху Песен на песните 6:1) в периода след вавилонския плен, което изглежда прераства в Синедриона, познат от времето на Исус.

A. Мишната (Талмуда) споменава, че в Йерусалим има две основни съдилища (вж. Синедрион 7:1).

1. Едното, съставено от 70 (или 71) члена (в *Sand.* 1:6 дори се твърди, че Мойсей основава първия Синедрион в Числа 11, вж. Числа 11:16-25).
 2. едно, състоящо се от 23 члена (но това може да се отнася до местните синагоги и съдилища).
 3. някои еврейски учени смятат, че в Йерусалим е имало три Синедриона с по 23 члена. Когато трите се събират заедно с двамата водачи, те съставляват „Великия Синедрион” със 71 члена (*Nasi* и *Av Bet Din*).
 - a. един свещенически (садукеите)
 - b. един, който играе ролята на съд (фарисеите)
 - c. един аристократичен (старейшините)
- V. В периода след Вавилонския плен, завърналият се Давидов потомък е Зоровавел, а наследникът на Аарон е Исус Йоседековият син. След смъртта на Зоровавел, Давидовата династия е прекъсната, така че съдийската мантия изцяло преминава в ръцете на свещениците (вж. I Книга на Макавеите 12:6) и местните старейшини (вж. Неем. 2:16; 5:7).
- C. Свещеническата роля при съдебните решения е документирана от Диодор 40:3:4-5, по време на елинистичния период.
- D. Свещеническата роля в управлението продължава и в периода на Селевкидите. Йосиф цитира Антиох „Велики” III (223-187 г. пр. Хр.) в *Еврейски старини* 12.138-142.
- E. Властта на свещениците продължава и в Макавейския период според Йосиф Флавий и творбата му *Antiquities* 13.10.5-6; 13.15.5.
- F. По време на Римския период управителят на Сирия (Габинус 57-55 г. пр. Хр.) установява пет местни „Синедриона” (вж. Йосиф Флавий, *Старини* 14.5.4; и *Войни* 1.8.5), но по-късно това решение е анулирано от Рим (47 г. пр. Хр.).
- G. Синедрионът е в политическа конфронтация с Ирод (*Старини* 14.9.3-5), който през 37 г. сл. Хр. си отмъщава и избива голяма част от върховните съдии (вж. Йосиф Флавий, *Старини*, 14.9.4; 15.1.2).
- H. По време на Римските прокуратори (т.е. 6-66 г. сл. Хр.) Йосиф ни казва (вж. *Старини* 20.200,251), че Синедрионът отново спечелва значителна власт и влияние (вж. Марк 14:55). В Новия завет са записани три съдебни процеса, където Синедрионът под ръководството на първосвещеническото семейство раздава правосъдие.
 - a. Процеса на Исус (вж. Марк 14:53-15:1; Йоан 18:12-23,28-32)
 - b. Петър и Йоан (вж. Деяния 4:3-6)
 - c. Павел (вж. Деяния 22:25-30)
- I. Когато евреите се разбунтуват през 66г. сл. Хр., впоследствие римляните унищожават еврейската общност и Йерусалим през 70 г. сл. Хр. Синедрионът е разпуснат за постоянно, макар че фарисеите в Ямния отново се опитват да възстановят върховния съд (т.е. *Beth Din*) като част от религиозния живот (но не гражданския или политическия) на евреите.

IV. Членство

- A. Върховният съд в Йерусалим за първи път се споменава във II Лет. 19:8-11. Той включва (1) левити; (2) свещеници и (3) родоначалници (старейшини, вж. I Макавеи 14:20; II Макавеи 4:44).
- B. По време на Макавейския период съдът е доминиран от (1) садукейски свещенически семейства и (2) местна аристокрация (вж. I Макавеи 7:33; 11:23; 14:28). По-късно в този период и „книжниците” (законници, обикновено фарисеи) се присъединяват към този състав, вероятно под влияние на Саломе, жената на Александър Яней (76-67 г. пр. Хр.). Споменава се също, че под нейно влияние, фарисеите се превръщат в доминираща група (вж. Йосиф Флавий, *Еврейски войни* 1.5.2).
- C. По времето на Исус, върховният съд се състои от
 1. семействата на първосвещениците
 2. местни представители на богати семейства

3. книжници (вж. 11:27; Лука 19:47)

V. Източници на информация

- A. *Dictionary of Jesus and the Gospels*, IVP, pp. 728-732
- B. *The Zondervan Pictorial Encyclopedia of the Bible*, том 5, pp. 268-273
- C. *The New Schaff-Herzog Encyclopedia of Religious Knowledge*, том 10, pp. 203-204
- D. *The Interpreter's Dictionary of the Bible*, том 4, pp. 214-218
- E. *Encyclopedia Judaica*, том 14, pp. 836-839

4:6 „Анна” Гръцкото му име е Ханас; Йосиф Флавий го нарича Ананос (Йонатан). Изглежда името идва от еврейската дума за „милостив” или „благодатен” (*hānān*, BDB 336).

В СЗ службата на първосвещеника е до живот и е наследствена за семейството на Аарон. Римляните обаче превръщат тази служба в политически пост, купуван от левитските семейства. Първосвещеникът контролира и разпорежда продажбите в Двора на жените. Когато Исус изчиства храма, това разгневява семейството на първосвещеника.

Според Йосиф Флавий Анна е първосвещеник в периода 6-14 г.сл. Хр. Той е назначен от Квириний, управител на Сирия и свален от Валерий Грат. Неговите роднини (петима сина и един внук) го наследяват. Кайяфа (18-36 г.сл. Хр.), който е негов зет (вж. Йоан 18:13), е непосредственият наследник. Анна обаче е властта в сянка. Йоан го описва като първия човек, при когото Исус е заведен (вж. 18:13,19-22).

- **„Кайяфа”** Назначен за първосвещеник от Валерий Грат, прокуратор на Юдея (вж. MS D, *‘Iōnathas*, вж. NEB, NJB) от 18-36 г. сл. Хр.
- **„Йоан”** Може би става дума за Йонатан, който според Йосиф Флавий е един от синовете на Анна, станал първосвещеник през 36 г. сл. Хр. В UBS4 името е *‘Iōannēs* (т.е., Йоан), с рейтинг А, което означава (сигурно); дори REB представя името като „Йоан.”
- **„Александър”** Нищо не се знае за този човек, но той подобно на Йоан вероятно е от семейството на Анна или водещ член на садукейската секта.

4:7 „Когато ги поставиха в центъра” Членовете на Синедриона седят в полукръг или издигната платформа.

- **„те започнаха да разпитват”** Глаголът е в НЕСВЪРШЕНО ВРЕМЕ, което означава или (1) продължаващо действие в миналото (2) или началото на такова действие.
- **„Чрез каква власт или в какво име”** Те искат да подскажат, че изцелението е извършено с магическа сила (вж. 19:13). Същият трик е използван и срещу Самия Исус (вж. Лука 11:14-26; Марк 3:20-30). Те не могат да отрекат чудесата, затова се опитват да оспорят метода или източника на силата.

4:8 „изпълнени със Светия Дух” Духът е източникът на мъдрост и дързост у апостолите (вж. Лука 12:11-12; 21:12-15). Спомнете си, че това е същият мъж, който само преди няколко дни се е отрекъл от своя Господ от страх (вж. 4:13). Забележете, че Петър е изпълнен (вж. 2:4; 4:8,31). Това показва, че става дума за повтарящо се преживяване (вж. Ефес. 5:18). Вижте подробните пояснения към 5:17.

4:9 „ако” Това е УСЛОВНО ИЗРЕЧЕНИЕ ОТ ПЪРВИ ВИД, което се приема за вярно, заради целта на автора.

- **„ако сме на съд днес”** Гръцкото понятие буквално означава „разпитвани от съд” (вж. 12:19; 24:8; 28:18; Лука 23:14). Използвано е за евреите от Берия, които изследват Писанието, за да разберат дали Павел го тълкува правилно (вж. 17:11).

- „за благоденствие, сторено на болен човек” Петър изтъква колко е непочтен този официален съд, с враждебни членове, заради едно великилепно чудо на изцеление и милост. Вместо да ги съдят, трябва да прославят Бога!
- „който е бил изцелен” Този глагол е в ПЕРФЕКТНО ВРЕМЕ, СТРАДАТЕЛЕН ЗАЛОГ, ИЗЯВИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ, PASSIVE INDICATIVE, показващ съвършеното изцеление и възстановяване на неговите крака.

4:10 „Нека да бъде известно на всички вас и на целия народ на Израил” Глаголът е в ПЕРФЕКТНО ВРЕМЕ, ДЕЯТЕЛЕН ЗАЛОГ, ИЗЯВИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ. Духът дава дързост на Петър. Той не се дразни от този непочтен съд. Тези водачи не можаха да удържат Христос в гроба и сега не могат да отрекат изцелението на човека, стоящ пред тях!

- „Чрез името на Исус Христос Назарянина” Петър подхваща въпроса им и започва да обяснява подробно как е станало чудото. Вж. **Специалното понятие: ИСУС НАЗАРЯНИНЪТ** към 2:22
- „когото вие разпнахте” Това е очевидната истина. Те са в основата на причината за Исусовата смърт. Забележете израза „чрез вас” в стих 11, който подчертава тяхната вина.
- „когото Бог възкреси” НЗ подчертава, че и трите Личности от Троицата участват в Христовото възкресение:
 1. Духът, Римл. 8:11
 2. Исус, Йоан 2:19-22; 10:17-18
 3. Отец, Деяния 2:24,32; 3:15,26; 4:10; 5:30; 10:40; 13:30,33,34,37; 17:31; Римл. 6:4,9

Това е потвърждение на истината за Исусовия живот и учение за Бога, както и че Исус ицяло приема заместническата смърт на Христос. Това е основен аспект на *Керигмата* (тоест, проповедите в Деяния, виж **Специалното понятие** към 2:14).

- „този човек стои тук” Това е игра на думи с глагола „стои.” Куцийт човек се изправя и застава пред тях.

4:11 Това е цитат от Пс. 118:22, но не от Мазоретския текст или от Септуагинта (вж. Ефес. 2:20; I Петър 2:4 и сл.ст). Исус го използва за Себе Си в 12:10 и в Лука 20:17, цитирайки Септуагинта. Той подчертава изпълнението на старозаветното пророчество, за отхвърления Месия, който става център на Божия изкупителен план (вж. **Специалното понятие** към 1:8) за Израил и света. Това изявление е шокиращо за тези еврейски водачи (вж. I Тим. 2:5).

■
 NASB „главният крайъгълен камък”
 NKJV „главният крайъгълен камък”
 NRSV, NJB „крайъгълният камък”
 TEV „камъкът... най-важен от всички”

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: КРАЙЪГЪЛЕН КАМЪК

I. Старозаветна употреба

- A. Идеята за камъка като твърд и дълготраен елемент, който представлява здрава основа, е използвана, за да опише *ЯХВЕ* (вж. Пс. 18:2).
- B. Впоследствие понятието се използва като Месианска титла (вж. Битие 49:24; Пс. 118:22; Исаия 28:16).
- C. Започва да се използва, за да опише осъждението на *ЯХВЕ* посредством Месията (вж. Исаия

8:14; Дан. 2:34-35,44-45).

- D. Така понятието се превръща в строителна метафора.
1. Камък от основата, поставен първи, който е стабилен и по него се равнява цялата сграда, наречен е „крайъгълен камък”
 2. Може да се отнася и за последния камък, който се поставя върху сградата, който носи стените (вж. Зах. 4:7; Ефес. 2:20,21), наричан „най-горен камък”, от еврейското *rush* (глава)
 3. Може да се отнася до „ключовия камък”, който е в центъра на входния свод и носи тежестта на цялата стена

II. Новозаветна употреба

- A. Исус цитира Псалм 118 няколко пъти, отнасящ го към себе си (вж. Мат. 21:41-46; Марк 12:10-11; Лука 20:17)
- B. Павел използва Псалм 118 във връзка с това, че *ЯХВЕ* отхвърля неверния, непокорен народ на Израил (вж. Римл. 9:33)
- C. Павел използва идеята за крайъгълния камък в Ефес. 2:20-22 по отношение на Христос
- D. Петър използва тази идея за Исус в I Петър 2:1-10. Исус е крайъгълният камък, а вярващите са живите камъни (вярващите са храмове, вж. I Кор. 6:19), изградени върху Него (Исус е новият храм, вж. Марк 14:58; Мат. 12:6; Йоан 2:19-20). Юдеите отхвърлят същинската основа на своята надежда, когато отхвърлят Исус като Месия.

III. Богословски твърдения

- A. *ЯХВЕ* позволява на Давид/Соломон да изгради храм. Той им казва, че ако спазват завета, Той ще ги благославя и ще бъде с тях (вж. II Царе 7), но ако са непокорни, храмът ще бъде съсипан (вж. I Царе 9:1-9)!
- B. Равинският юдаизъм се фокусира върху формата и ритуала, и пренебрегва личния аспект на вярата (вж. Йер. 31:31-34; Езек. 36:22-38). Бог изисква всекидневно, лично богоугодно взаимоотношение с онези, които са създадени по Неговия образ (вж. Битие 1:26-27). Лука 20:17-18 съдържа заплашителни думи на осъждане, насочени към юдаизма, което е видно и в Мат. 5:20.
- C. Исус използва идеята за храма, за да говори за Своето физическо тяло (вж. Йоан 2:19-22). Това продължава и разширява идеята за личната вяра в Исус като Месия, която е ключова за връзката с *ЯХВЕ* (Йоан 14:6; I Йоан 5:10-12).
- D. Спасението има за цел да възстанови поразения Божий образ в човека (Битие 1:26-27 и глава 3), така че общуването с Бога отново да бъде възможно. Целта на християнството е уподобяване с Христос сега. Вярващите трябва да станат живи камъни (малки храмове, но по модела на Христос).
- E. Исус е основата на нашата вяра и неин върховен камък (Алфа и Омега). Той е и камък за препъване и съблазн. Ако Го пропуснем пропускаме всичко. Тук средно положение няма!

4:12 „Няма спасение в никой друг” Това е силен ДВОЕН НЕГАТИВ. Спасението не е чрез Авраам или Мойсей (вж. Йоан 14:6; I Тим. 2:5; I Йоан 5:10-12). Какво шокиращо твърдение! Звучи ограничаващо, но е много очевидно, че според Исус само чрез лична връзка с Него, човек може да познае Бога. Петър дръзко прогласява това твърдение пред елитните еврейски чодачи. То често е наричано ексклузивния скандал на християнството. Тук няма среден вариант. Или твърдението е вярно, или християнството е фалшиво!

- **„Няма друго име под небето, което е било дадено между човечите” ПРИЧАСТИЕТО** „е било дадено” е в ПЕРФЕКТНО ВРЕМЕ, СТРАДАТЕЛЕН ЗАЛОГ. Бог е постановил това! Исус е Божият отговор за духовната нужда на човечеството! Няма план Б! Ако искате добър коментар за

ексклузивните твърдения на християнството, вж Н. А. Netland, *Dissonant Voices: Religious Pluralism and the Question of Truth*.

- „между човеците” Забележете универсалния елемент (вж. Йоан 3:16; I Тим. 2:4; II Петър 3:9).
- „чрез което трябва да се спасим” В този израз има два ГЛАГОЛА.
 1. *dei*, ДЕЯТЕЛЕН ЗАЛОГ, ИЗЯВИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ, „ние трябва” (вж. Подробните бележки към *dei* в 1:16)
 2. *sōthēnai*, МИНАЛО СВЪРШЕНО ВРЕМЕ, СТРАДАТЕЛЕН ИНФИНИТИВ на *sōzō*, „да бъдем спасени”

Глаголът „да спася” има две употреби в НЗ.

1. физическо избавление (старозаветен смисъл, вж. Мат. 9:22; Марк 6:56; Лука 1:71; 6:9; 7:50; Деяния 27:20,31; Яков 1:21; 2:14; 4:12; 5:20)
2. духовно спасение (новозаветна употреба, вж. Лука 19:10; Деяния 2:21,40,47; 11:14; 15:11; 16:30-31)

Куцийт човек преживява и двете. Религиозните водачи трябва да се доверят на Исус като тяхна единствена надежда за приемане от Бога и прощение! Човеците трябва да бъдат спасени (вж. Римл. 1:18-3:20) и Исус е единственият начин да стане това (вж. Римл. 3:21-31). Старозаветният цитат в ст. 12 показва, че това винаги е било в Божия план (вж. Ис. 8:14-15; 28:14-19; 52:13-53:12).

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ – Деяния 4:13-22

13 А те, като гледаха дързостта на Петър и Йоан и бяха вече забелязали, че са неучени и необразовани хора, се чудеа и познаха, че са били с Исус. 14 Но като виждаха изцеления човек да стои с тях, нямаха какво да възразят. 15 И като им заповядаха да излязат вън от Синедриона, се съвещаваха помежду си, 16 казвайки: Какво да направим на тези хора, защото на всички ерусалимски жители е известно, че бележито знамение стана чрез тях, и не можем да го отречем. 17 Но за да не се разнася повече между народа, нека строго да ги заплашим, за да не говорят вече на никого в това име. 18 И те ги повикаха и им заповядаха изобщо да не говорят, нито да поучават в Името на Исус. 19 Но Петър и Йоан в отговор им казаха: Правилно ли е пред Бога да слушаме повече вас, отколкото Бога – вие отсъдете; 20 защото ние не можем да не говорим това, което сме видели и чули. 21 А те, като ги заплашиха още повече, ги пуснаха, понеже не знаеха как да ги накажат заради народа, защото всички славеха Бога за станалото. 22 Защото човекът, върху когото се извърши това знамение на изцеление, беше на повече от четиридесет години.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 4:13-22

13 Now as they observed the confidence of Peter and John and understood that they were uneducated and untrained men, they were amazed, and *began* to recognize them as having been with Jesus. 14 And seeing the man who had been healed standing with them, they had nothing to say in reply. 15 But when they had ordered them to leave the Council, they *began* to confer with one another, 16 saying, “What shall we do with these men? For the fact that a noteworthy miracle has taken place through them is apparent to all who live in Jerusalem, and we cannot deny it. 17 But so that it will not spread any further among the people, let us warn them to speak no longer to any man in this name.” 18 And when they had summoned them, they commanded them not to speak or teach at all in the name of Jesus. 19 But Peter and John answered and said to them, “Whether it is right in the sight of God to give heed to you rather than to God, you be the judge; 20 for we cannot stop speaking about what we have seen and heard.” 21 When they had threatened them further, they let them go (finding no basis on which to punish them) on account of the people, because they were all glorifying God for what had happened; 22 for the man was more than forty years old on whom this miracle of healing had been performed.

4:13 „увереността” Вж. Специалното понятие: ДЪРЗОСТ (PARRHĒSIA) в 4:29.

- **„необразовани”** Думата е *agrammatos*, което е думата „грамотен” с ОТРИЦАТЕЛНА ПРЕДСТАВКА. Това може да означава, че те са
 1. невежи и необразовани (вж. Moulton, Milligan, *Vocabulary*, стр. 6)
 2. необразовани в равинските школи (вж. А. Т. Robertson, *Word Pictures in the Greek New Testament*, vol. 3, p. 52 and Louw and Nida, *Lexicon*, vol. 1, p. 328).

■ **„необучени”** Това е думата *idiōtēs*, което обикновено означава „лаици” или „необучени в дадена област”. Първоначално думата описва обикновен човек в контраст с водач или оратор. После започва да се използва за аутсайдер в контраст с член на дадена група (вж. I Кор. 14:16,23-24; II Кор. 11:6). Забележете как различните английски преводи представят този израз.

■
NASB, NKJV „необразовани и необучени човечи”
NRSV „необразовани и обикновени хора”
TEV „обикновени хора без образование”
NJB „необразовани лаици”

- **„те бяха удивени”** Глаголът е **НЕСВЪРШЕНО ВРЕМЕ, ДЕЯТЕЛЕН ЗАЛОГ, ИЗЯВИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ** (както и следващите два глагола). Те описват или началото на действие или повтарящо се действие в миналото (**ИЗЯВИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ**). Лука често използва тази дума (18 пъти в Лука и Деяния); тя обикновено, но не винаги има положителна конотация (вж. Лука 11:38; 20:26; Деяния 4:13; 13:41).
- **„започнаха да осъзнават, че са били с Исус”** Всъщност това е комплимент. Исус също не е обучаван в равинските школи, въпреки това познава добре СЗ. Той посещава училището на синагогата заедно с останалите еврейски деца (както и Петър и Йоан), съгласно изискванията. Тези водачи разпознават дързостта и силата на Петър и Йоан. Те са видели същото у Исус.

4:14 Всеки познава този сакат човек, защото всекидневно е седял пред вратата на храма. Обаче той вече не седи там. Тълпата в храма не може да отрече това (вж. ст. 16,22).

4:15 Те молят тримата мъже да излязат, докато обсъждат възможностите и планират стратегия на отричане и измама (вж.ст. 17-18).

4:17-18 Това е техният план! Спрете да говорите за Исус и предстанете да помагате на хората в Неговото име! Какво да кажем за всички хора, които прославят Бога за изцелението, което са видели (вж. 3:8-9; 4:16)?

4:19 „дали” Това е **УСЛОВНО ИЗРЕЧЕНИЕ ОТ ПЪРВИ ВИД**, използвано за целите на автора. Петър и Йоан не приемат заповедите им за валидни (вж. 5:28).

- **„праведен”** Вж. **Специалното понятие**: Правда в 3:14.
- **„вие бъдете съдии”** Този глагол е в **МИНАЛО СВЪРШЕНО ВРЕМЕ, ДЕЯТЕЛЕН ЗАЛОГ, ПОВЕЛИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ**. Тези водачи сами се осъждат чрез своите думи, мотиви и дела.

4:20 Петър и Йоан заявяват, че не могат да отрекат преживяното и няма да спрат да го споделят!

4:21 „когато ги заплашиха отново” Чудя се с какво ли са ги заплашили. Исус е възкресен от мъртвите; този човек става от леглото си; какво можеха да сторят на Петър и Йоан тези религиозни водачи?

- **„(не намирайки основание да ги накажат)”** Това сигурно е една от целите на Лука за написването на книгата. Християнството не е заплаха за Рим или за мира в Ерусалим. Дори Синедрионът не намира основание да ги осъди.

- „заради хората” Очевидците на събитията в Ерусалим имат високо мнение за ранната църква (вж. 2:47). Еврейските водачи считат тази популярност на църквата за заплаха (вж. 5:13,26).

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ – Деяния 4:23-31

23 И когато ги пуснаха, те отидоха при своите и известиха всичко, което им бяха казали главните свещеници и старейшините. 24 А те, като чуха, издигнаха единодушно глас към Бога и казаха: Владетелю, Ти си Бог, който си направил небето, земята, морето и всичко, което е в тях. 25 Ти чрез Светия Дух и чрез устата на баща ни Давид, Твоя слуга, си казал: ?Защо се разяряваха езичниците и народите намисляха суети? 26 Опълчваха се земните царе и управниците се събираха заедно против Господа и против Неговия Помазаник.” 27 Защото наистина против Твоя свят Слуга Исус, когото Ти си помазал, се събраха в този град и Ирод, и Пилат Понтийски с езичниците и народа на Израил, 28 за да извършат всичко, което Твоята ръка и Твоята воля са предопределили да стане. 29 И сега, Господи, погледни на техните заплашвания и дай на Своите слуги да говорят Твоето слово с пълна дързост, 30 като Ти простираш ръката Си за изцеление и стават знамения и чудеса чрез Името на Твоя свят Слуга Исус. 31 И като се помолиха, мястото, където бяха събрани, се разтърси и всички бяха изпълнени със Светия Дух, и с дързост говореха Божието слово.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 4:23-31

23When they had been released, they went to their own *companions* and reported all that the chief priests and the elders had said to them. 24And when they heard *this*, they lifted their voices to God with one accord and said, “O Lord, it is You who MADE THE HEAVEN AND THE EARTH AND THE SEA, AND ALL THAT IS IN THEM, 25who by the Holy Spirit, *through* the mouth of our father David Your servant, said, ‘WHY DID THE GENTILES RAGE, AND THE PEOPLES DEVISE FUTILE THINGS? 26’THE KINGS OF THE EARTH TOOK THEIR STAND, AND THE RULERS WERE GATHERED TOGETHER AGAINST THE LORD AND AGAINST HIS CHRIST.’ 27”For truly in this city there were gathered together against Your holy servant Jesus, whom You anointed, both Herod and Pontius Pilate, along with the Gentiles and the peoples of Israel, 28to do whatever Your hand and Your purpose predestined to occur. 29”And now, Lord, take note of their threats, and grant that Your bond-servants may speak Your word with all confidence, 30while You extend Your hand to heal, and signs and wonderstake place through the name of Your holy servant Jesus.” 31And when they had prayed, the place where they had gathered together was shaken, and they were all filled with the Holy Spirit and *began* to speak the word of God with boldness.

4:23 Те отиват в горната стая, за да се срещнат с учениците.

4:24 „единодушно” Това единство на ума и сърцето е характерно за ранната църква (вж. 1:14; 2:46; 4:24; 5:12; 15:25). В тази атмосфера на единна цел има сила духовна сила и фокусирано действие.

- „Господ” Това е гръцката дума *despota*, откъдето идва думата „деспот”. Показва, че някой разполага с абсолютна власт. Тук се отнася до Бог Отец (вж. Лука 2:29 и Откр. 6:10). Използвана е и за Исус (вж. II Петър 2:1 и Юда, ст. 4).
- „който е направил небето, земята и морето, и всичко, което е в тях” Това може би е алюзия към Изх. 20:11.

Цитирано е и в 14:15, същата истина е прогласена и в 17:24. ЯХВЕ е създателят!

4:25 Има много различни прочити на първата част от този стих. Най-старите ръкописи P74, x, A, и B вече включват този неясен вариант. Независимо че точната фразеология не е сигурна, смисълът на текста е очевиден. За пълно описание на проблема и възможни решения, вж Bruce M. Metzger, *A Textual Commentary on the Greek New Testament*, pp. 321-323).

- „който чрез Светия Дух чрез устата на нашия отец Давид” Този израз изтъква боговдъхновеността на СЗ (вж. Мат. 5:17-19). Това е цитат от Септуагинта, от Пс. 2:1-2, царски

месиански псалом. Християнството не е нещо ново, а е изпълнение на СЗ (вж. Мат. 5:17-48). Светска опозиция трябва да се очаква, но така също и победа от страна на ЯХВЕ.

4:25-26 „Езичници... народите... царете... владетелите” Изглежда, че учениците правят връзка с равинската дума, използвана за „владетели.” В известен смисъл те наричат Синедриона *Goyim* (т.е., езичниците) или поне свързват тези старозаветни имена с конкретни групи (т.е., Пилат, Ирод, Синедриона и еврейската тълпа), които участват в съда над Исус и разпъването Му.

- „ярог” Това буквално означава да сумтиш. Думата подсказва надменна арогантност.

4:26 „Господ...Неговият Христос” Забележете, че думите ЯХВЕ и Месия са използвани заедно. Изненадан съм, че не цитират Пс. 110:1. Много е трудно да бъдеш монотеист (вж. **Специалното понятие** към 2:39) и да твърдиш, че Христос и Светият Дух са напълно божествени личности (ср. ст. 25, вж. **Специалното понятие** към 2:32). При все това, тези три божествени личности се появяват няколко пъти в НЗ в този единен контекст. Спомнете си, че всички автори с изключение на Лука са монотеисти, еврейски християни. Нещо радикално ги е накарало да говорят за триединство (т.е., благовестието). Вж. **Специалното понятие:** Троицата в 2:32.

4:27 „Твоят свят служител Исус, когото си помазал”. Обърнете внимание на mesiанските титли.

1. свят (вж. 3:14; 4:30)

2. служител (*pais*, вж. 3:13,26; 4:25,27,30. Вж. бележката към 3:13)

3. помазал (*chriō*, от тук идва думата Христос, вж. Лука 4:18; Деяния 4:27; 10:38)

Този стих показва как Исус е изпратен и овластен от ЯХВЕ по няколко различни начина. Исус е Божият вечен план и метод за изкупление и възстановяване (ср. ст. 28, вж. **Специалното понятие** към 1:8).

- „Те бяха събрани заедно срещу Твоя свят служител” Ето списък с опонентите на Исус в Ерусалим:
 1. Ирод, назначеният от римляните едомски владетел на Палестина (вж. **Специалното понятие** по-долу)
 2. Понтий Пилат, Римският административен управител на Палестина (вж. **Специалното понятие** към 3:13)
 3. Езичниците, което може да касае Римската армия или евреите прозелити

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: ПОМАЗВАНЕТО В БИБЛИЯТА (BDB 603)

- А. Използвано за разкрасяване (вж. Втор. 28:40; Рут 3:3; II Царе 12:20; 14:2; II Лет. 28:1-5; Дан. 10:3; Амос 6:6; Михей 6:15)
- В. Използвано за гости (вж. Пс. 23:5; Лука 7:38,46; Йоан 11:2)
- С. Използвано при изцеления (вж. Исая 6:1; Йер. 51:8; Марк 6:13; Лука 10:34; Яков 5:14) [използвано с хигиенична цел в Езек. 16:9]
- Д. Използвано при подготовка за погребение (вж. Битие 50:2; II Лет. 16:14; Марк 16:1; Йоан 12:3,7; 19:39-40)
- Е. Използвано в религиозен смисъл (на обект, вж. Битие 28:18,20; 31:13 [стълб]; Изход 29:36 [олтар]; Изход 30:36; 40:9-16; Левит 8:10-13; Числа 7:1 [скинията])
- Ф. Използвано при поставяне на водачи
 1. Свещеници
 - а. Аарон (Изход 28:41; 29:7; 30:30)
 - б. Аароновите синове (Изход 40:15; Левит 7:36)
 - с. стандартен израз или титла (Числа 3:3; Левит 16:32)
 2. Царе
 - а. От Бога (вж. I Царе 2:10; II Царе 12:7; IV Царе 9:3,6,12; Пс. 45:7; 89:20)

- b. От пророците (вж. I Царе 9:16; 10:1; 15:1,17; 16:3,12-13; III Царе 1:45; 19:15-16)
 - c. От свещеници (вж. III Царе 1:34,39; IV Царе 11:12)
 - d. От старейшини (вж. Съдии 9:8,15; II Царе 2:7; 5:3; IV Царе 23:30)
 - e. За Исус като Месиански Цар (вж. Пс. 2:2; Лука 4:18 [Исаия 61:1]; Деяния 4:27; 10:38; Евр. 1:9 [Пс. 45:7])
 - f. Исусовите последователи (вж. II Кор. 1:21; I Йоан 2:20,27 [*chrisma*])
3. вероятно за пророците (вж. Исаия 61:1)
 4. невярващи инструменти на божественото избавление
 - a. Кир (вж. Исаия 45:1)
 - b. Царя на Тир (вж. Езек. 28:14, където са използвани метафори за Едом)
 5. понятието или титлата „Месия“, което означава „Помазаник“ (BDB 603)

- „народът на Израил“ може да се отнася до еврейските власти и тълпата, които искат Варава да бъде освободен, а Исус да бъде разпънат.

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: СЕМЕЙСТВОТО НА ИРОД ВЕЛИКИ

А. Ирод Велики

1. Цар на Юдея (37-4 г. пр. Хр.), идумеец (от Едом), който чрез политически маневри и с подкрепата на Марк Антоний, успява да стане управител на голяма част от Палестина (Ханаан), назначен от Римския сенат през 40 г. пр. Хр..
2. Споменат е в Мат. 2:1-19 и Лука 1:5
3. Неговите синове
 - a. Ирод Филип (син на Мариамне от Симон)
 - (1) съпруг на Иродиада (4 г. пр. Хр. – 34 г. сл. Хр.)
 - (2) споменат в Мат. 14:3; Марк 6:17
 - b. Ирод Филип I (син на Клеопатра)
 - (1) тетрарх на областта на север и на изток от Галилейско море (4 г. пр. Хр. – 34 г. сл. Хр.)
 - (2) споменат в Лука 3:1
 - c. Ирод Антипа
 - (1) Тетрарх на Галилея и Перейя (4 г. пр. Хр. – 39 г. сл. Хр.)
 - (2) споменат в Мат. 14:1-12; Марк 6:14,29; Лука 3:1,19; 9:7-9; 13:31; 23:6-12,15; Деяния 4:27; 13:1
 - d. Архелай, Ирод Етнарха
 - (1) управител на Юдея, Самария и Идумея (4 г. пр. Хр. - 6 г. сл. Хр.)
 - (2) споменат в Мат. 2:22
 - e. Аристовул (син на Мариамне)
 - (1) споменат като баща на Ирод Антипа I, който е
 - (a) Цар на Юдея (37-44г. сл. Хр.)
 - (b) споменат в Деяния 12:1-24; 23:35
 - (i) негов син е Ирод Агрипа II
 - Тетрарх на северната територия (50-70г. сл. Хр.)
 - (ii) негова дъщеря е Верникия
 - царува заедно с брат си
 - споменат в Деяния 25:13-26:32
 - (iii) негова дъщеря е Друсила
 - жена на Феликс
 - спомената в Деяния 24:24

В. Библейски пасаж, споменаващи Ирод

1. Ирод Тетрарха (четверовластника), споменат в Матей 14:1и сл.ст.; Лука 3:1; 9:7; 13:31, и 23:7, е син на Ирод Велики. След смъртта на Ирод Велики, царството му е разделено сред няколко от синовете му. Понятието „тетрарх” означава управител на „една четвърта част.” Този Ирод е известен като Ирод Антипа, което е съкратено от Антипатър. Той контролира Галилея и Перея. Това означава, че голяма част от Исусовото служение е в територията на този идумейски управител от второ поколение.
2. Иродиада е дъщеря на брата на Ирод Антипа, Аристовул. Преди това тя е омъжена за Филип, полубрат на Ирод Антипа. Това не е четверовластникът Филип, който контролира областта на север от Галилея, но другият брат Филип, който живее в Рим. Иродиада има само една дъщеря от Филип. Когато Ирод Антипа посещава Рим, той среща Иродиада и бива съблазнен от нея, защото тя се стреми към повече политическа власт. Затова, Ирод Антипа се развежда с жена си, която е Набатска принцеса, а Иродиада се развежда с Филип, за да се омъжи за Ирод Антипа. Освен това тя е сестра на Ирод Агрипа I (вж. Деяния 12).
3. Дъщерята на Иродиада се нарича Саломе. Това научаваме от Йосиф Флавий и неговата книга *The Antiquities of the Jews (Еврейски старини)* 8:5:4. В онзи период тя е между дванадесет и седемнадесет години. Вероятно е контролирана и манипулирана от майка си. По-късно тя се омъжва за четверовластника Филип, но скоро остава вдовица.
5. Около десет години след обезглавяването на Йоан Кръстител, Ирод Антипа отива в Рим, провокиран от жена си Иродиада, за да иска царска титла, защото брат й, Агрипа I, вече има тази титла. Но Агрипа I пише писмо до Рим и обвинява Антипа в заговор с партяните, които са омразен враг на Рим от Плодородния полумесец (Месопотамия). Императорът очевидно вярва на Ирод Агрипа I и Ирод Антипа, заедно с жена си Иродиада е заточен в Испания.
6. Може би ще е по-лесно да запомним тези Иродовци с нещата, които се казват за тях в Новия Завет. Ще запомним Ирод Велики като царят, който изби децата във Витлеем; Ирод Антипа уби Йоан Кръстител; Ирод Агрипа I уби апостол Яков; и Ирод Агрипа II изслуша посланието на Павел, записано в книгата Деяния на апостолите.

С. За повече информация относно семейството на Ирод можете да се обърнете към Йосиф Флавий в произведението му *Древните юдеи*.

4:28 „Твоята ръка и твоята воля предопределиха да стане” Бог разполага с изкупителен план още преди сътворението (вж. Мат. 25:34; Йоан 17:24; Ефес. 1:4; I Петър 1:20; Откр. 13:8; Деяния 2:13; 3:18; 13:29). Тези врагове на Христос правят само онова, което Бог иска да извършат. Исус дойде, за да умре (вж. Марк 10:45). Думата, преведена като „предопределиха” е съставена от ПРЕДЛОГА „пред” и глагола „определям” (вж. Римл. 8:29-30; I Кор. 2:7; Ефес. 1:5,11). Новозаветните пасаж за предопределението са Римл. 8:28-30; Римл. 9 гл.; и Ефес. 1:3-14. Тези текстове очевидно изтъкват, че Бог е суверен. Той съвършено контролира всичко, включително и човешката история. Налице е предопределен божествен план за изкупление, който се изпълнява на своето време. Този план обаче не е своеволен или избирателен. Той е основан не само на Божия суверенитет и предуздание, но и на Неговия неизменен характер на любов, милост и незаслужена благодат.

Трябва да бъдем внимателни с нашия западен индивидуализъм или евангелска ревност, които украсяват тази чудесна истина. Трябва да се пазим и от крайности, свързани с историческите богословски конфликти между Августин и Пелагий или калвинизма и арминианството. Предопределението не е доктрина, имаща за цел да ограничава Божията благодат, любов и милост, нито да изключва някои от благовестието. Тя е предназначена да укрепява християните като формира техния светоглед. Божията любов е за цялото

човечество (вж. I Тим. 2:4; II Петър 3:9). Бог контролира всичко. Кой или какво може да ни отдели от Него (вж. Римл. 8:31-39)? Предопределението формира следните два светогледа. Бог гледа на цялата история като настояще. Човеците са зависими от времето. Нашата перспектива и умствените ни възможности са ограничени. Няма противоречие между Божия суверенитет и свободната човешка воля. Касае се за заветна структура. Това е още един пример за библийската истина, представена чрез парадоксални, диалектични двойки, между които има напрежение. Библийските доктрини са представени от различни перспективи. Те често изглеждат парадоксални. Истината е баланс между противоположни наглед двойки истини. Не трябва да премахваме напрежението, избирайки само една от истините. Не трябва да изолираме никоя библийска истина, поставяйки я в отделен калъп. Важно е да добавим, че целта на избирането не е просто райт, когато умрем, но Христов подобен живот сега (вж. Ефес. 1:4; 2:10)! Ние сме избрани, за да бъдем „свети и непорочни.” Бог избира да ни промени, така че другите да видят промяната и да откликнат с вяра към Бога в Христос. Предопределението не е лична привилегия, а заветна отговорност! Ние сме спасени, за да служим! Вж. **Специалното понятие** към 2:47.

4:29 „да говорят Твоето слово” Този глагол е в СЕГАШНО ВРЕМЕ, ДЕЯТЕЛЕН ИНФИНИТИВ. Това е молитва за непрестанна дързост (вж. Ефес. 6:19 и Кол. 4:3) и утвърждаване на вдъхновението (вж. II Тим. 3:15-17).

■
NASB „с пълна увереност”

NKJV, NRSV,

TEV „с пълна дързост”

NJB „без никакъв страх”

Вж. **Специалното понятие** по-долу:

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: ДЪРЗОСТ (*PARRHĒSIA*)

Гръцкото понятие е съставено от „всичко” (*pan*) и „слово” (*rhesis*). Тази свобода или дързост в говоренето съдържа идеята изявяване на нещо сред опозиция или отхвърляне (Йоан 7:13; I Сол. 2:2).

В писанията на Йоан (използвано 13 време) се има предвид публично прогласяване (Йоан 7:4, също и в Павловите писания, Кол. 2:15). Понякога обаче означава „просто” (Йоан 10:24; 11:14; 16:25,29).

В Деяния апостолите разгласяват посланието за Исус по същия начин (с дързост) както Исус говореше за Отец и Неговите планове и обещания (Деяния 2:29; 4:13,29,31; 9:27-28; 13:46; 14:3; 18:26; 19:8; 26:26; 28:31). Павел иска и да се молят за него, за да прогласява дързостно благовестието (Ефес. 6:19; I Сол. 2:2) и да го показва в живота си (Фил. 1:20).

Есхатологичната Павлова надежда в Христос му дава дързост и увереност да проповядва благовестието в този зъл век (II Кор. 3:11-12). Той е уверен, че Исусовите последователи ще постъпват подобаващо (II Кор. 7:4).

Това понятие има още един аспект. Употребата в Евреите има уникален смисъл на дързост в Христос, която ни кара да идваме при Бог и да Му говорим (Евреи 3:6; 4:16; 10:19,35). Вярващите са напълно приети в близкото общение на Бога чрез Сина!

Използвана е по няколко начина в НЗ.

1. Увереност, дързост, сигурност във връзка с
 - a. хората (Деяния 2:29; 4:13,31; II Кор. 3:12; Ефес. 6:19)
 - b. Бога (I Йоан 2:28; 3:21; 4:12; 5:14; Евреи 3:6; 4:16; 10:19)
2. Да говориш открито, ясно или недвусмислено (Марк 8:32; Йоан 7:4,13; 10:24; 11:14; 16:25; Деяния 28:31)
3. Да говориш публично (Йоан 7:26; 11:54; 18:20)
4. Сродната форма (*parrhesiazomai*) се използва за дръзко проповядване сред трудни обстоятелства (Деяния 18:26; 19:8; Ефес. 6:20; I Сол. 2:2)

В този контекст се касае за есхатологична увереност. Вярващите не се страхуват от Второто идване на Христос; те го очакват с уверен ентузиазъм, защото пребъдват в Христос и живеят като Него.

4:30 „докато Ти простираш ръката си да изцеляваш” Тази фраза е антропоморфична (вж. **Специалното понятие** към 2:33) и е използвана, за да опише Бог, който е съчувствителен и мощен. Знаменията имат за цел да потвърдят евангелското послание. Това послание е радикално различно от всички останали, които са слушали цял живот в синагогата.

4:31 „мястото, където бяха събрани, се потресе” Бог насърчава тези свидетели чрез друга физическа проява на Неговата сила и присъствие, както го прави на Петдесетница. Думата се използва за духащ вятър.

- **“всички се изпълниха със Светия Дух”** Забележете, че всички отново бяха изпълнени (вж. 2:4; 4:8,31; 9:17; 13:9,52, вж. Подробните бележки към 5:17).

Изпълването е с цел дързостно проглавяване на благовестието. Забележете, че не се споменава за говоренето на езици. В Деяния когато се споменават езици, това обикновено е в евангелския контекст на благовестието, което преодолява културно-етнически и/или географски бариери.

- **„Словото на Бога”** В Jerome Biblical Commentary (стр. 180) има добра бележка относно тази фраза „това е любимият начин на Лука да изрази християнското послание (вж 6:2,7; 8:14; 11:1; 13:5,7,44,46,48; 16:32; 17:13; 18:11). Други варианти на израза са „Словото Господне” (8:25; 13:49; 15:35,36; 19:10,20; 20:35) или просто „Словото” (4:29; 6:4; 8:4; 10:44; 11:19; 14:25; 16:6).”

Това е централният въпрос на вярата: „Дали благовестието, представено в НЗ е Божието слово?” Вярата, подсилена от Духа, казва „да”!

- **„с дързост”** Вж. **Специалното понятие** към 4:29.

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИБ – Деяния 4:32-35

32 А множеството на повярвалите имаше едно сърце и една душа и нито един от тях не казваше, че нещо от имота му е негово, а всичко им беше общо.33 И апостолите с голяма сила свидетелстваха за възкресението на Господ Исус и голяма благодат беше върху всички тях. 34 А и никой от тях не беше в лишение, защото всички, които бяха стопани на ниви или на къщи, ги продаваха и донасяха стойността на продаденото, 35 и я слагаха при краката на апостолите; и се разпределяше на всекиго, според колкото имаше нужда.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 4:32-35

32And the congregation of those who believed were of one heart and soul; and not one of them claimed that anything belonging to him was his own, but all things were common property to them. 33And with great power the apostles were giving testimony to the resurrection of the Lord Jesus, and abundant grace was upon them all. 34For there was not a needy person among them, for all who were owners of land or houses would sell them and bring the proceeds of the sales 35and lay them at the apostles' feet, and they would be distributed to each as any had need.

4:32 „Който повярваха бяха с едно сърце и душа” Духът на единство между вярващите (вж. 1:14) отразява единството на триединния Бог (вж. Йоан 17:11,21,23; Ефес. 4:4-6). Същите тези думи са употребени в Марк 12:30, за да отразят първата заповед във Втор. 6:4-5.

- **„всичко им беше общо”** Те се чувстват като семейство и постъпват като такава. Това е първият опит на църквата да финансира служението. То е доброволно и взаимно, но не задължително. Мотивът е любов и грижа, а не контролиране или социално изравняване.

4:33 „свидетелстваха за възкресението” Това е централната истина на тяхното послание (вж. I Коринтяни 15). Исус е жив!

- **„голяма благодат беше върху всички тях”** От посланията на Павел научаваме, че в по-късен период от време същата тази църква е много бедна (вж. Римл. 15:3; Гал. 2:10). Подобно на изобилния живот, изобилната благодат (вж. Йоан 10:10) няма много общо с материалните неща. Забележете, че това изобилие касае всички тях, не само водачите, притежаващите различни дарби или онези с определен социално-икономически статус.

4:34 Църковните членове са отговорни един за друг. Онези, които имат, дават с радост на тези, които са в нужда (вж. ст. 35). Това не е комунизъм, а любов в действие.

4:35 „слагаха ги при краката на апостолите” Това е културен идиом, описващ как някой дава нещо на другия. Те поставят притежанията и парите си пред краката на апостолите, защото са положили живота си пред Исусовите нозе.

- **„да бъдат разпределени”** Глаголът е в **НЕСВЪРШЕНО ВРЕМЕ, СТРАДАТЕЛЕН ЗАЛОГ, ИЗЯВИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ**, което описва продължително време в миналото. Това е продължение на модела от синагогата за подпомагане на бедните и нуждаещите се.
- **„според колкото имаше нужда”** Има интересен коментар в книгата на Klein, Blomberg и Hubbard *Introduction to Biblical Interpretation*, стр. 451-453, че Манифестът на Маркс съдържа два цитата от Деяния:

1. „на всеки според способностите” – 11:29
2. „на всеки според нуждата”

Херменевтичният проблем е, че съвременните хора се опитват да използват Библията в подкрепа на нещо, което тя никога не е твърдяла или изисквала. Библията не може да означава за нас нещо, което не е означавала за оригиналния автор или читател. Ние може да прилагаме текста по различни начини към нашата културна и екзистенциална ситуация, но това приложение трябва да бъде неразривно свързано с оригиналното намерение на автора. Всеки библейски текст има само един смисъл, но много приложения или значения (вж. лекцията „Как да тълкуваме Библията”, достъпна на следния адрес: www.FreeBibleCommentary.org, на английски език).

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ – Деяния 4:36-37

36 Така Йосиф, наречен от апостолите Варнава, което се превежда Син на утешение, левит, родом от Кипър, 37 като имаше нива, я продаде, донесе парите и ги сложи пред краката на апостолите.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 4:36-37

36 Now Joseph, a Levite of Cyprian birth, who was also called Barnabas by the apostles (which translated means Son of Encouragement), 37 and who owned a tract of land, sold it and brought the money and laid it at the apostles' feet.

4:36 “Йосиф, левит” Старият завет забранява на свещениците да притежават земя, но римските власти променят много неща в Палестина.

- **„наречен от апостолите Варнава (което означава син на утешение)”** Това е популярният смисъл на името „Варнава.” На арамейски може да означава „син на пророчество” или на еврейски е възможно да е „син на Нево” (АВ, vol. 1). Той е от ранните водачи в ерусалимската църква, приятел на Павел и негов сподвижник в мисиите. Историкът на Ранната църква, Евсевий казва, че Варнава е един от 70-те ученици, споменати в Лука 10 гл.

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: ВАРНАВА

I. Човекът

- A. Роден в Кипър (Деяния 4:36)
- B. От племето на Леви (Деяния 4:36)
- C. Наречен „син на насърчение” (Деяния 4:36; 11:23)
- D. Член на Йерусалимската църква (Деяния 11:22)
- E. Има духовните дарби на пророк и учител (Деяния 13:1)
- F. Наречен апостол (Деяния 14:14)

II. Неговото служение

- A. В Йерусалим
 - 1. Продава имота си и дава парите на апостолите за подпомагане на бедните (Деяния 4:37)
 - 2. Водач в Йерусалимската църква (Деяния 11:22)
- B. Заедно с Павел
 - 1. Той е един от първите, които се доверява на Павел и приема неговото обръщение (Деяния 9:27).
 - 2. Той отива в Тарс, намира Павел и го взема със себе си, за да помага в Йерусалимската църква (Деяния 11:24-26).
 - 3. Антиохийската църква изпраща Варнава и Савел в Йерусалимската църква с помощи за бедните (Деяния 11:29-30).
 - 4. Варнава и Павел поемат на първото мисионерско пътуване (Деяния 13:1-3)
 - 5. Варнава е водач на тима в Кипър (родният му остров), но скоро лидерството на Павел е признато (Деяния 13:13)
 - 6. Те докладват пред църквата в Йерусалим, за да документират своята мисионерска работа сред езичниците (Деяния 15, свикване на Йерусалимския събор).
 - 7. Варнава и Павел за първи път спорят заради юдейските закони за храната и общуването с езичниците, описано в Гал. 2:11-14.
 - 8. Варнава и Павел планират второ мисионерско пътуване, но се разразява спор заради Варнавовия братовчед, Марк (Кол. 4:10), който напуска служението по време на първото мисионерско пътуване (Деяния 13:13). Павел отказва да го вземе със себе си на второто мисионерско пътуване, така че тимът се разпада (Деяния 15:36-41). Това води до образуване на два тима (вж. Варнава и Йоан Марк, и Павел и Сила).

III. Църковна традиция (Евсевий)

- A. Варнава е един от седемдесетте ученика, изпратени от Исус (Лука 10:1-20).
- B. Той умира като християнски мъченик на родния си остров Кипър.
- C. Тертулиан смята, че Варнава е автор на Евреите.
- D. Климент от Александрия твърди, че Варнава е написал неканоничната книга Послание на Варнава.

4:37 „като имаше нива” Варнава е състоятелен човек (подобно на Никодим и Йосиф от Ариматея). Глава 5 показва възможността за злоупотреби с този начин за финансиране на служението (напр. завист, лъжа и смърт).

ВЪПРОСИ ЗА ОБСЪЖДАНЕ

Този коментар е само ръководство за изучаване. Това означава, че вие сами носите отговорност за начина, по който тълкувате Библията. Всеки от нас трябва да ходи в светлината, която му е дадена. Приоритет при интерпретацията сте самият вие, вашата Библия и Светият Дух. Не бива да прехвърляте тази отговорност на който и да е коментатор.

Настоящите въпроси за обсъждане целят да ви подпомогнат да обмислите основните теми в този раздел на посланието. Целта им е да предизвикат мисли, а не да дадат крайни отговори.

1. Кой са садукееите? Защо са толкова ядосани?
2. Какво представлява Синедрионът?
3. Какво е значението на Пс. 118?
4. Защо ст. 12 е толкова забележителен?
5. Дали предопределението от ст. 28 се отнася до отделната личност или до Божия план за изкупление? Защо?
6. Дали Лука се опитва да въведе прецедент за църквата в 4:32-5:11?

Деяния 5 гл.

РАЗДЕЛЕНИЯ ПО АБЗАЦИ В СЪВРЕМЕННИТЕ ПРЕВОДИ*

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Анания и Сапфира	Да излъжеш Светия Дух	Споделянето на благата	Анания и Сапфира	Измамата на Анания и Сапфира
		4:32-5:11 4:32-5:6		
5:1-11	5:1-11		5:1-6	5:1-6
		5:7-11	5:7-8	5:7-11
1:6-11			5:9-11	
Извършени са много чудеса и знамения	Силата продължава да се излива в Църквата	Втори арест за апостолите	Чудеса и знамения	Общата ситуация
5:12-16	5:12-16	5:12-21a	5:12-16	5:12-16
Преследването на апостолите	Арестуваните апостоли са освободени		Апостолите са преследвани	Арестът и избавлението на апостолите
5:17-26	5:17-21		5:17-21a	5:17-18 5:18-21a
				Призовка за явяване пред Синедриона
	Апостолите отново на разпит	5:216-26	5:216-26	5:216-26
	5:22-32			
5:27-32		5:27-32	5:27-28	5:27-33
	Съветът на Гамалиил	Гамалиил	5:29-32	
5:33-42	5:33-42	5:33-39a 5:39-42	5:33-39a 5:396-42	Намесата на Гамалиил 5:396-41 5:42

ТРЕТИ ЦИКЪЛ НА ПРОЧИТ (вж. стр. viii)

ПРОСЛЕДЯВАНЕ НА АВТОРСКОТО НАМЕРЕНИЕ НА НИВО АБЗАЦИ

Този коментар е само ръководство за изучаване. Това означава, че вие сами носите отговорност за начина, по който тълкувате Библията. Всеки от нас трябва да ходи в светлината, която му е дадена. Приоритет при интерпретацията сте самият вие, вашата Библия и Светият Дух. Не бива да прехвърляте тази отговорност на който и да е коментатор.

Прочетете главата на един дъх. Определете темите. Съпоставете вашето тематично разделение с петте съвременни превода по-горе. Разделянето на абзаци не е вдъхновено от Бога, но е ключово за проследяването на авторското намерение. А именно това е в сърцевината на интерпретирането. Всеки абзац има една единствена тема.

1. Първи абзац

2. Втори абзац

3. Трети абзац

4. И т.н.

ИЗСЛЕДВАНЕ НА ДУМИ И ИЗРАЗИ

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД *РИБ* – Деяния 5:1-6

А един човек на име Анания, с жена си Сапфира, продаде имот 2 и задържа от полученото със знанието на жена си; и донесе една част и я сложи пред краката на апостолите. 3 А Петър каза: Анание, защо Сатана изпълни сърцето ти, за да излъжеш Светия Дух и да задържиш от стойността на нивата? 4 Докато стоеше непродадена, не беше ли твоя? И след като се продаде, не бяха ли парите в твоята власт? Защо намисли това нещо в сърцето си? Ти излъга не хора, а Бога. 5 И Анания, като чу тези думи, падна и издъхна; и голям страх обзе всички, които чуха това. 6 И по-младите мъже станаха, обвиха го, изнесоха го и го погребяха.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД *NASB (updated)* – Acts 5:1-6

1But a man named Ananias, with his wife Sapphira, sold a piece of property, 2and kept back *some* of the price for himself, with his wife's full knowledge, and bringing a portion of it, he laid it at the apostles' feet. 3But Peter said, "Ananias, why had Satan filled your heart to lie to the Holy Spirit and to keep *back* some of the price of the land? 4While it remained *unsold*, did it not remain your own? And after it was sold, was it not under your control? Why is it that you have conceived this deed in your heart? You have not lied to men but to God." 5And as he heard these words, Ananias fell down and breathed his last; and great fear came over all who heard of it. 6The young men got up and covered him up, and after carrying him out, they buried him.

5:1 „Анания” Пълното еврейско име би трябвало да бъде „Хананиях”, което означава „ЯХВЕ благодатно е дал” или „ЯХВЕ е благодатен” (BDB 337).

- **„Сапфира”** Това е името на съпругата на Анания. Името е арамейско и означава „красива.” И двамата са вярващи.

5:2 „задържа” Същият този рядък глагол (*nosphizomai*) е използван в Септуагинта (LXX) в Ис. Нав. 7:1, за да опише греха на Ахан.

В своя коментар върху Деяния Ф.Ф. Брус (NIC) коментира, че Анания е за ранната църква това, което е Ахан за завладяването на Обещаната земя. Този грях има потенциала да нарани цялата църква. Това понятие е използвано и в Тит 2:10 за роби, които крадат от господарите си.

- **„донесе една част и я сложи пред краката на апостолите”** Това е имитация на направеното от Варнава в 4:37. Това семейство има свободата да продаде или да не продава своята лична собственост (вж. ст. 4). Те имат свободата да дадат всичко или част от него за Господното дело. Те нямат право да дадат само част, твърдейки, че са дали всичко. Техните мотиви и двулични дела разкриват сърцата им (вж. ст. 4в; Лука 21:14). Бог гледа на сърцето (вж. I Царе 16:7; III Царе 8:39; I Лет. 28:9; Пр. 21:2; Ер. 17:10; Лука 16:15; Деяния 1:24; Римл. 8:27).

5:3 „Сатана... Светия Дух” Това показва присъствието на две духовни сили, които действат в нашия свят и в нашия живот. В Ефес. 2:2-3 (вж. Яков 4) са споменати трите врага на човечеството след Битие.

1. греховна светска система
2. личен изкусител
3. нашата греховна природа

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: САТАНА

Това е много трудна тема по няколко причини.

1. СЗ не разкрива никакъв свръхнеприятел на доброто, но го описва като слуга на *ЯХВЕ*, който предлага алтернатива на човечеството и го обвинява за неправдата му. Има само един Бог (монотеизъм), една сила, една кауза в Стария Завет – *ЯХВЕ*.
2. Представата за личен, свръхнеприятел на Бога, създадена по време на междубиблейската (неканонична) литература под влиянието на персийските дуалистични религии (*Зороастринство*). Те на свой ред силно повлияват на равинския юдаизъм и есейската общност (Ръкописите от Мъртво море).
3. Новият Завет разработва старозаветни теми в изненадващо ярки, но селективни категории.
 - a. Ако човек подходи към анализиране на злото от перспективата на библейското богословие (всяка книга, автор или жанр изучавани и схематизирани поотделно), тогава налице са различни схващания за злото.
 - b. Ако обаче човек подходи към изучаване на злото от небиблейска или извънбиблейската перспектива на световните или източните религии, тогава голяма част от новозаветните идеи са загатнати в персийския дуализъм и гръко-римския спиритизъм.
 - c. Ако човек е изцяло посветен на категоричния авторитет на Писанието, тогава новозаветните идеи и доктрини трябва да се разглеждат като прогресивно откровение. Християните трябва да са внимателни и да не допускат идеите им да са под влиянието на еврейския фолклор или западната литература (Данте, Милтън). Определено има мистерия и неяснота в тази област на библейското откровение. Бог е избрал да не разкрива всички аспекти на злото, неговия произход, развитие и цел, но Той разкрива неговото поражение!

В СЗ понятието „сатана” или „обвинител” (BDB 966) може да се отнася до три различни групи.

1. човешки обвинители (вж. I Царе 29:4; II Царе 19:22; IV Царе 11:14,20,29; Пс. 109:6)
2. ангелски обвинители (вж. Числа 22:22-23; Йов 1-2; Зах. 3:1)
3. демонични обвинители (вж. I Лет. 21:1; IV Царе 22:21; Зах. 13:2)

Едва по-късно в междузаветния период, змията от Битие 3 глава започва да се идентифицира със сатана (вж. *Премъдрост* 2.23-24; *II Енох* 31:3), и едва тогава започва да се използва от равините (вж. *Sot* 9b и *Sanh.* 29a). „Божии синове” от Битие 6 гл. стават ангели в *I Енох* 54:6. Споменавам това не с цел да изтъкна неговата богословска акуратност, но за да покажа, че идеята търпи развитие. В Новия Завет тези старозаветни дейности се приписват на зли ангели (вж. I Кор. 11:3; Откр. 12:9).

Трудно или невъзможно (в зависимост от схващането) е да определим произхода на личностното зло от информацията, дадена в СЗ. Една от причините за това е силният монотеизъм на Израил (вж. I Царе 22:20-22; Екл. 7:14; Исаия 45:7; Амос 3:6). Всяка причинност се приписва на *ЯХВЕ*, за да се демонстрира Неговата уникалност и превъзходство (вж. Исаия 43:11; 44:6,8,24; 45:5-6,14,18,21,22).

Източници на информация по темата са (1) Йов 1-2 глави, където Сатана е представен като един от „синовете на Бога” (ангелите) или (2) Исаия 14 глава и Езекиил 28 глава, където гордите царе от Близкия изток са използвани (Вавилон и Тир), за да илюстрират гордостта на Сатана (вж. I Тим. 3:6). Този подход ме навежда на смесени чувства. Езекиил използва метафори от Едемската градина, не само за Тирския цар като Сатана (вж. Езек. 28:12-16), но също и за царя на Египет като Дървото за познаване на доброто и злото (Езекиил 31 гл.). Обаче Исаия 14 глава, особено 12-14 ст., изглежда описват ангелски бунт, предизвикан от гордост. Ако Бог иска да ни разкрие конкретната същност и природа на Сатана, това е много уклончив начин и място да го стори. Трябва да внимаваме с тенденцията на систематичното богословие, което взема малки,

неясни части от различните завети, автори, книги и жанрове, и ги комбинира като парчета от един божествен ребус.

Съгласен съм с Алфред Едерщайм (Alfred Edersheim *The Life and Times of Jesus the Messiah*, том 2, appendices XIII [pp. 748-763] и XVI [pp. 770-776]), че равинският юдаизъм е силно повлиян от персийския дуализъм и спекулация с демоничното. Равините не са добър автентичен източник в тази област. В това отношение Исус радикално се отклонява от поученията на синагогата. Смятам, че идеята за архангела – неприятел на ЯХВЕ възниква под влияние на иранския дуализъм и двете върховни божества, *Ahkiman* и *Ormaza*, и по-късно е разработен от равините под формата на библейски дуализъм за ЯХВЕ и Сатана.

В НЗ определено е налице прогресивно откровение относно персонафикацията на злото, но не е подробно формулирано, както равинското. Добър пример за тази разлика е „войната в небесата.” Падането на сатана е логична необходимост, но подробности не са дадени. Дори и казаното по темата е завоалирано в апокалиптичния жанр (вж. Откр. 12:4,7,12-13). Макар и победен от Исус и заточен на земята, Сатана продължава да служи като слуга на ЯХВЕ (вж. Мат. 4:1; Лука 22:31-32; I Кор. 5:5; I Тим. 1:20).

Трябва да обуздаем любопитството си в тази област. Налице е личностна изкусителна и зла сила, но при все това Бог е само един и ние продължаваме да носим отговорност за нашия избор. Духовна битка има както преди, така и след спасението. Победата е възможна единствено в и чрез Триединния Бог. Злото е победено и ще бъде премахнато!

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: ЛИЧНОСТНОТО ЗЛО

Това е много трудна тема по няколко причини.

1. Старият завет не разкрива никакъв свръхнеприятел на доброто, но го описва като слуга на ЯХВЕ, който предлага алтернатива на човечеството и го обвинява за неправдата му.
2. Представата за личен, свръхнеприятел на Бога, създадена по време на междубиблейската (неканонична) литература под влиянието на персийските дуалистични религии (*Зороастринство*). Те на свой ред силно повлияват на равинския юдаизъм.
3. Новият завет разработва старозаветни теми в изненадващо ярки, но селективни категории.

Ако човек подходи към анализиране на злото от перспективата на библейското богословие (всяка книга, автор или жанр изучавани и схематизирани поотделно), тогава налице са различни схващания за злото.

Ако обаче човек подходи към изучаване на злото от небиблейска или извънбиблейската перспектива на световните или източните религии, тогава голяма част от новозаветните идеи са загатнати в персийския дуализъм и гръко-римския спиритизъм.

Ако човек е изцяло посветен на категоричния авторитет на Писанието, тогава новозаветните идеи и доктрини трябва да се разглеждат като прогресивно откровение. Християните трябва да са внимателни и да не допускат идеите им да са под влиянието на еврейския фолклор или западната литература (Данте, Милтън). Определено има мистерия и неяснота в тази област на библейското откровение. Бог е избрал да не разкрива всички аспекти на злото, неговия произход, развитие и цел, но Той разкрива неговото поражение!

В СЗ понятието „сатана” (BDB 966) може да се отнася до три различни групи.

1. човешки обвинители (вж. I Царе 29:4; II Царе 19:22; IV Царе 11:14,20,29; Пс. 109:6)
2. ангелски обвинители (вж. Числа 22:22-23; Йов 1-2; Зах. 3:1)
3. демонични обвинители (вж. I Лет. 21:1; IV Царе 22:21; Зах. 13:2)

Едва по-късно в междузаветния период, змията от Битие 3 глава започва да се идентифицира със сатана (вж. *Премъдрост* 2.23-24; *II Енох* 31:3), и едва тогава започва да се използва от равините (вж. *Sot* 9b и *Sanh.* 29a). „Божите синове” от Битие 6 гл. стават ангели в *I Енох* 54:6. Споменавам

това не с цел да изтъкна неговата богословска акуратност, но за да покажа, че идеята търпи развитие. В Новия Завет тези старозаветни дейности се приписват на зли ангели (вж. I Кор. 11:3; Откр. 12:9).

Трудно или невъзможно (в зависимост от схващането) е да определим произхода на личностното зло от информацията, дадена в СЗ. Една от причините за това е силният монотеизъм на Израил (вж. I Царе 22:20-22; Екл. 7:14; Исаия 45:7; Амос 3:6). Всяка причинност се приписва на *ЯХВЕ*, за да се демонстрира Неговата уникалност и превъзходство (вж. Исаия 43:11; 44:6,8,24; 45:5-6,14,18,21,22).

Източници на информация по темата са (1) Йов 1-2 глави, където Сатана е представен като един от „синовете на Бога” (т.е., ангелите) или (2) Исаия 14 глава и Езекиил 28 глава, където гордите царе от Близкия изток са използвани (Вавилон и Тир), за да илюстрират гордостта на Сатана (вж. I Тим. 3:6). Този подход ме навежда на смесени чувства. Езекиил използва метафори от Едемската градина, не само за Тирския цар като Сатана (вж. Езек. 28:12-16), но също и за царя на Египет като Дървото за познаване на доброто и злото (Езекиил 31 гл.). Обаче Исаия 14 глава, особено 12-14 ст., изглежда описват ангелски бунт, предизвикан от гордост. Ако Бог иска да ни разкрие конкретната същност и природа на Сатана, това е много уклончив начин и място да го стори. Трябва да внимаваме с тенденцията на систематичното богословие, което взема малки, неясни части от различните завети, автори, книги и жанрове, и ги комбинира като парчета от един божествен ребус.

Алфред Едерщайм заявява, че равинският юдаизъм е силно повлиян от персийския дуализъм и спекулация с демоничното. Равините не са добър автентичен източник в тази област (вж. Alfred Edersheim *The Life and Times of Jesus the Messiah*, том 2, appendices XIII [pp. 748-763] и XVI [pp. 770-776]). В това отношение Исус радикално се отклонява от поученията на синагогата. Смятам, че равинската представа за ангелите като посредници или противници при даването на Закона на Мойсей на Синайската планина на практика отваря вратата за един архангел, който е основен враг на *ЯХВЕ* и на човечеството. В иранския дуализъм има две върховни божества – *Ahkiman* и *Ormaza* – добрият и лошият. Този дуализъм навлиза в равинските учения под формата на библейски дуализъм между *ЯХВЕ* и Сатана.

В Новия завет определено е налице прогресивно откровение относно персонификацията на злото, но не е подробно формулирано, както равинското. Добър пример за тази разлика е „войната в небесата.” Падането на сатана е логична необходимост, но подробности не са дадени. Дори и казаното по темата е завоалирано в апокалиптичния жанр (вж. Откр. 12:4,7,12-13). Макар и победен от Исус и заточен на земята, Сатана продължава да служи като слуга на *ЯХВЕ* (вж. Мат. 4:1; Лука 22:31-32; I Кор. 5:5; I Тим. 1:20).

Трябва да обуздаем любопитството си в тази област. Налице е личностна изкусителна и зла сила, но при все това Бог е само един и ние продължаваме да носим отговорност за нашия избор. Духовна битка има както преди, така и след спасението. Победата е възможна единствено в и чрез Триединния Бог. Злото е победено и ще бъде премахнато!

- **„изпълни”** Това е същата дума, използвана за Духа (вж. Ефес. 5:18). Изпълването изисква съдействие! Ние сме изпълнени с нещо (вж. пълната бележка към 5:17)! Сатана участва, но ние сме отговорни (вж. Лука 22:3-6). Препоръчвам книгата *Three Crucial Questions About Spiritual Warfare*, от Clinton E. Arnold. Изненадващо е, но сатана продължава да оказва влияние в живота на вярващите (вж. Ефес. 6:10-19; I Йоан 5:18-19). Вж. подробните бележки към 2:4 и 3:10. Тази фраза (т.е., „изпълни сърцето ти”) сигурно е еврейски идиом (ср. Естир 7:5; Екл. 8:11; 9:3). Много учени подозират, че първите глави на Деяния първоначално са написани на арамейски.
- **„да излъжете Светия Дух”** Те излъгаха Петър и църквата, но на практика лъжат Светия Дух. В богословско отншение, историята напомня въпроса на Исус към Павел по пътя за Дамаск: „Защо ме гониш?” (вж. Деяния 9:4). Павел преследваше отделни вярващи, но Исус го приема лично, както е в случая с Духа. Това трябва да служи като предупреждение за съвременните вярващи.

5:4 В този стих има два въпроса, които очакват утвърдителни отговори. Това е граматическа характеристика, а не е въпрос на тълкуване.

- **Ти излъга не хора, а Бога**” Въпросът не е, че задържаха част от парите, а че излъгаха, за да изглеждат духовни. Забележете, че дори и мил, щедър жест, направен с лош мотив, е грях (вж. Римл. 14:23с). Обърнете внимание, че Светият Дух, споменат в ст.3, тук е наречен Бог.

5:5 „падна и издъхна” В древния свят глаголет „издъхна” означава, че духът на човека го е напуснал (вж. Съд. 4:2; Езек. 21:7 в Септуагинта). Това рядко новозаветно понятие се среща само в Деяния (вж. 5:4,10; 12:23). Това е пример за моментално осъждане. То напомня за Божието осъждане над синовете на Аарон в Левит 10. Грехът е сериозно нещо за Бога. Той струва живота (вж. IV Царе 14:6; Езек. 18:4,20).

- **„голям страх обзе всички”** Вероятно това е целта на това внезапно осъждане. Това е аналог на старозаветните истории, в които Надав и Авиуд умряха в Левит 10 глава и Оза във II Царе 6 глава. Въз основа на I Кор. 11:30; Яков 5:20; и I Йоан 5:16-17, възможно е да предположим, че някои грехове на вярващите водят до тяхната преждевременна смърт. Трудно е да спазваме баланса между светостта на Бога (трансцендентност) и Неговата бащина същност (иманентност).

5:6 „те го погребяха” Евреите от първи век не практикуват балсамиране (продължават да не го правят), вероятно заради Бит. 3:19 (вж. Пс. 103:14; 104:29). Човек трябва да бъде погребван бързо, в рамките на един ден. Тъй като случаят е прецедент, липсва специална погребална служба с обичайните ритуали.

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: ПОГРЕБАЛНИ ПРАКТИКИ

I. Месопотамия

- A. Подходящото погребение е важно за живота след смъртта.
- B. В Месопотамия е имало следното проклятие: „Нека земята никога да не приеме вашите трупове!”

II. Старият завет

- A. Подходящото погребение е важно (вж. Екл. 6:3).
- B. Правели са го доста бързо (вж. Сара в Битие 23 гл.; както и Рахил в Битие 35:19; ср. с Второзаконие 21:23).
- C. Неправилното извършване на погребението се е приемало за отхвърляне и грях.
 - 1. Второзаконие 28:26
 - 2. Исаия 14:20
 - 3. Йеремя 8:2; 22:19
- D. Погребението се е извършвало по възможност в семейни гробници до родното място на починалия.
- E. Не е имало балсамиране като в Египет. Човекът е създаден от пръст и в пръстта следва да се завърне (вж. Бит. 3:19; Пс. 103:14; 104:29).
- F. В равинския юдаизъм е трудно да се балансира подобаващото уважение и подготвяне на трупа с представата, че докосването на мъртви тела те прави церемониално нечист.

III. Новият завет

- A. Погребението следва скоро след смъртта – обикновено в рамките на 24 часа. Юдеите често са наблюдавали гробницата през първите три дена заради поверие, че духът на мъртвеца би могъл да се завърне в тялото през този период (вж. Йоан 11:39).
- B. Погребението включва изчистването и повиването на тялото на покойника с различни благоуханни съставки (вж. Йоан 11:44; 19:39-40).

- С. През Първи век в Палестина не се наблюдават конкретни погребални процедури, които да отличават юдейско от християнско погребение. Няма и данни в гроба на покойника да се поставят каквито и да е предмети.

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ – Деяния 5:7-11

7 И като се минаха около три часа, влезе и жена му, без да знае за станалото. 8 И Петър я попита: Каж ми, за толкова ли продадохте нивата? И тя каза: За толкова. 9 А Петър каза: Защо се съгласихте да изкушите Господния Дух? Ето, краката на тези, които погребяха мъжа ти, са при вратата и ще изнесат и теб. 10 И тя начаса падна до краката му и издъхна. И когато младежите влязоха, я намериха мъртва; изнесоха я и я погребяха до мъжа ѝ. 11 И голям страх обзе цялата църква и всички, които чува това.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 5:7-11

7Now there elapsed an interval of about three hours, and his wife came in, not knowing what had happened. 8And Peter responded to her, “Tell me whether you sold the land for such and such a price?” And she said, “Yes, that was the price.” 9Then Peter said to her, “Why is it that you have agreed together to put the Spirit of the Lord to the test? Behold, the feet of those who have buried your husband are at the door, and they will carry you out *as well*.” 10And immediately she fell at his feet and breathed her last, and the young men came in and found her dead, and they carried her out and buried her beside her husband. 11And great fear came over the whole church, and over all who heard of these things.

5:7 „около три часа” Това означава, че историята е много ярка в паметта на очевидеца. Писанията на Лука са характерни с подробните детайли. Това е характерно не само за стила му на писане, но и за уменията му на разследващ (т.е., интервюта с очевидци).

5:8 Лъжата и претенциите продължават!

5:9 „изпитват” В по-широк смисъл, това е тест за присъствието и силата на Светия Дух, личното присъствие на Бог Отец на тази земя (вж. **Специалното понятие** към 1:2). Когато предизвикваме Духа, има земни последици, както и вечни такива.

Тези двамата не разбират, че не лъжат Петър, а Бога, но Петър е наясно с това.

Има две гръцки думи, използвани, за да опишат думата „изпитание”. В случая думата съдържа идеята за „тестване с цел унищожение”. Вероятно това е отражение на Изх 17:2 и Втор. 6:16, където тези текстове предупреждават срещу изпитване/изкушаване на Светия Дух (вж. Пс. 78:18,41,56).

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: ГРЪЦКИ ДУМИ ЗА ИЗПИТАНИЕ И ТЕХНИ КОНОТАЦИИ

Има две гръцки понятия, които съдържат идеята за изпитание с определена цел.

1. *Dokimazō, dokimion, dokimasia*

Това е понятие от металургията, означаващо да изпиташ истинската същност на дадено нещо (метафорично някого) чрез огън. Огънят разкрива истинския метал и изгаря (т.е.,очиства) шлага. Този физичен процес се превръща в силен идиом за Бога, Сатана или човеците, които изпитват останалите. Този термин е използван само в позитивен смисъл на тестване с цел приемане и утвърждаване.

В НЗ се използва, когато се говори за опитване на

- a. волове, Лука 14:19
- b. нас самите, I Кор. 11:28
- c. нашата вяра, Яков 1:3
- d. дори Бог, Евр. 3:9

Очаква се изходът от тези изпитания да бъде позитивен (вж. Римл. 1:28; 14:22; 16:10; II Кор. 10:18; 13:3; Фил. 2:27; I Петър 1:7). Затова, понятието съдържа идеята за нечие изпитание, при което човекът е доказал, че е

- a. достоен
- b. добър
- c. искрен
- d. ценен
- e. почтен

2. *Peirazō, peirasmus*

Това понятие съдържа идеята за изпитване с цел провал или отхвърляне. Често се използва във връзка с Исусовото изкушение в пустинята.

- b. Изразява опита Исус да бъде хванат в капан (вж. Мат. 4:1; 16:1; 19:3; 22:18,35; Марк 1:13; Лука 4:2; Евр. 2:18).
- c. Това понятие (*peirazō*) е използвано като титла за Сатана в Мат. 4:3; I Сол. 3:5.
- d. Използвано е от Исус, когато предупреждава да не изпитваме Бога (вж. Мат. 14:7; Лука 4:12). Описва опита да правиш нещо, което претърпява провал (вж. Деяния 9:20; 20:21; Евр. 11:29).
- e. Използвано е във връзка с изкушенията и изпитанията на вярващите (вж. I Кор. 7:5; 10:9,13; Гал. 6:1; I Сол. 3:5; Евр. 2:18; Яков 1:2,13,14; I Петър 4:12; II Петър 2:9).

5:10 Думата, използвана, за да опише младежите (*neōteroi*) в ст. 6 е различна от тази (*neanikoi*) в ст. 10. Не е ясно дали това е способ на автора, който просто използва различни думи, за да опише една и съща група от хора, или се касае за различни мъже. И двете гръцки думи имат общ корен (*neos*).

5:11 „голям страх... върху всички, които чуха това” Лука използва познатата дума *phobos* няколко пъти в същия общ смисъл (вж. Лука 1:69; 3:37; Деяния 19:17). За вярващите се касае за чувство на страхопочитание, респект и удивление, а за невярващите – страх, ужас и лошо предчувствие (вж. Лука 12:4-5; Евр. 10:31).

- „църквата” Това е първият случай, в който тази дума е използвана в Деяния, макар че се среща в Текстус Рецептус, в 2:47. Вж. **Специалното понятие** по-долу.

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: ЦЪРКВАТА (*EKKLESIA*)

Гръцкият термин *ekklesia* е съставен от две думи: „от” и „призован”. Затова съществителното говори за божествено призовани хора. Ранната църква е взела тази дума от светска употреба (вж. Деяния 19:32,39,41) и поради употребата на този термин за „събрание” на Израил (вж. Числа 16:3; 20:4). Те са я използвали за себе си като продължение на Божия народ от Стария Завет. Те са новият Израил (вж. Римл. 2:28-29; Гал. 6:16; I Петър 2:5,9; Откр. 1:6), изпълнението на Божията мисия за света (вж. Битие 3:15; 12:3; Изход 19:5-6; Матей 28:18-20; Лука 24:47; Деяния 1:8).

Думата се използва с няколко различни смисъла в евангелията и Деяния.

1. светско градско събрание, Деяния 19:32,39,41
2. всеобщ Божи народ в Христос, Матей 16:18 и Ефесяни
3. местно събрание от вярващи в Христос, Матей 18:17; Деяния 5:11 (в тези стихове църквата в Йерусалим)
4. събирателно за израилтяните в проповедта на Стефан (Деян. 7:38)
5. Божия народ в определен район, Деяния 8:3 (Юдея или Палестина)

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД *РИБ* – Деяния 5:12-16

12 И чрез ръцете на апостолите ставаха много знамения и чудеса между народа и те всички бяха единодушно в Соломоновата зала; 13 а от другите никой не смееше да се присъедини към тях. Но народът

ги величаеше 14 и все повече вярващи в Господа се прибавяха, множества от мъже и жени, 15 така че изнасяха болните по улиците и ги слагаха на постелки и на легла, че като минаваше Петър, поне сянката му да засегне някого от тях. 16 Събираше се още и множество от градовете около Ерусалим, които носеха болни и измъчвани от нечисти духове; и всички се изцеляваха.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 5:12-16

12At the hands of the apostles many signs and wonders were taking place among the people; and they were all with one accord in Solomon's portico. 13But none of the rest dared to associate with them; however, the people held them in high esteem. 14And all the more believers in the Lord, multitudes of men and women, were constantly added to their number, 15to such an extent that they even carried the sick out into the streets and laid them on cots and pallets, so that when Peter came by at least his shadow might fall on any one of them. 16Also the people from the cities in the vicinity of Jerusalem were coming together, bringing people who were sick or afflicted with unclean spirits, and they were all being healed.

5:12-16 Това е кратко обобщение, което е много характерно за книгата Деяния (ср. 2:43-47 и 4:32-35).

5:12 „много знамения и чудеса” Това е НЕСВЪРШЕНО ВРЕМЕ, СТРАДАТЕЛЕН ЗАЛОГ (описателен), ИЗЯВИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ. Тези две понятия се появяват в Петровия цитат от Йоил 2 в Деяния 2:19. Чудеса са вършени многократно (вж. 2:43; 4:30; 5:12; 6:8; 7:36; 14:3; 15:20). Спомнете си, че чудодейното не е автоматичен знак за божественост (вж. Matt. 24:24; и II Сол. 2:9), но беше и е начин за потвърждаване на християнското послание, което радикално се различава от фокуса и акцента на юдаизма.

- „те всички бяха единодушно” Вж. бележката към 1:14. За Лука е важно да изтъква това отново и отново. Това е идеална ситуация, която не трае дълго.
- „в Соломоновата зала” Това е отворена колонада, вътре в района на храма, около източната стена на двора на езичниците. Исус също често поучава там (вж. Йоан 10:23). Това е мястото, където Петър и Йоан са арестувани за първи път.

5:13

NASB „никой от останалите не смееше да се асоциира с тях”

NKJV, NRSV „никой от останалите не смееше да се присъедини към тях”

TEV „никой извън групата не смееше да се присъедини към тях”

NJB „никой друг не смееше да се присъедини към тях”

Това е необичайна фраза. Изглежда описва негативния аспект на страха. В този контекст са споменати няколко групи (вж. ст. 12-16). За повечето хора, тези събития са причина да повярват в Христос (вж. #5 и вероятно #6 и #7) или да затвърдят вярата си (напр., #3).

1. Апостолите, ст. 12
2. Народът, ст. 12,13
3. вярващите (т.е., единодушно в Соломоновия портал), ст. 12
4. останалите (т.е., юдейските водачи), ст. 13
5. новоповярвалите, ст. 14
6. болните от Ерусалим, ст. 15
7. болните и обладаните от демони, живеещи в съседните села, ст. 16

Глаголът „присъедини” е СЕГАШЕН ИНФИНИТИВ, ВЪЗВРАТЕН ЗАЛОГ и означава „да прилепи”. Лука често използва това понятие в доста широк смисъл. Тук се отнася до хората, които не искат да станат част от новата група (на вярващите, които смятат, че Исус е обещаният Месия).

5:14 „вярващи” Това е СЕГАШНО ДЕЯТЕЛНО ПРИЧАСТИЕ, което говори за продължаващо действие. Вж. Специалното понятие към 2:40 и 3:16.

NASB, TEV,
NJB, NIV „в Господа”
NKJV, NRSV „към Господа”

Грамматическата форма (т.е., според осем падежната система) може да се приеме като ДАТЕЛЕН ПАДЕЖ (“към”) или МЕСТЕН ПАДЕЖ (“във”). Аз смятам, че това е начин да се покаже, че вярващите принадлежат на Господа. Ние сме Негово притежание и Той е наш Бог!

- „жени” Лука отдава специално място на жените, както в евангелието, така и в Деяния (напр., 1:14; 8:12; 16:1,13; 17:4,12,34; 18:2; 21:5). Исус дава нов смисъл в достойнството и значимостта на жените и децата.
- „непрекъснато се прибавяха към техния брой” Лука често използва обобщаващи твърдения за живота на църквата (вж. 2:47; 5:14; 6:7; 9:31; 12:24; 16:5; 19:20).

5:15 „като минаваше Петър, поне сянката му” На този етап чудесата са нещо обичайно като начин за утвърждаване на благовестието. Очевидно Петър е говорителят сред Апостолите. Подобен вид изцеление, с цел утвърждаване на благовестието, се случват и при Павел (вж. 19:12).

Като тълкуватели трябва да помним, че тези чудеса и знамения са дадени с цел да

1. покажат състраданието на Бога
2. изявят истината на благовестието
3. покажат избраните от Бога водачи

Тези знамения са дадени в конкретна култура, със специфична цел. Фактът, че Бог ги прави тогава, не означава автоматично, че Той ще го прави във всеки исторически период и всяка култура. Това не означава, че Бог не е деен във всяка епоха или пък, че е по-малко състрадателен, но че Божиите хора трябва да живеят с вяра, а не чрез виждане! Чудесата продължават, но спасението на грешниците трябва да бъде най-важната цел, а не просто физическото изцеление на хората, които после пак ще умрат!

На мен ми се струва, че Бог не се е променил. Неговият характер, мощ, състрадание и желание е всички да бъдат спасени, но ако гледаме на историята богословки, налице са два основни периода на интензивни, свръхестествени знамения, както от Бога, така и от сатана.

1. около периода на Христовото възплъщение и зараждането на ранната църква
2. преди последното време, когато вярващите ще бъдат подложени на ужасно преследване

Бих искал да цитирам А. Т. Robertson, *Word Pictures in the New Testament*, vol. III, p. 62:

„Разбира се, сянката на Петър нямаше никаква сила. Касае се за вяра, смесена със суеверие, подобно на други случаи, описани в евангелията (Мат. 9:20; Марк 6:56; Йоан 9:5) и кърпата на Павел (Деяния 19:12). Бог зачита дори суеверието, когато се касае за истинска вяра в Него. Малко хора не изпитват суеверие”

5:16 „те всички бяха изцелени” Този глагол е в НЕСВЪРШЕНО ВРЕМЕ, СТРАДАТЕЛЕН ЗАЛЛОГ, ИЗЯВИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ, което означава, че всеки е бил изцелен (подлогът не е споменат, но вероятно е Светият Дух) поотделно, отново и отново, докато не е останал нито един болен!

Това изречение е под формата на обобщение. Дали трябва да го приемаме буквално (т.е., абсолютно всеки)? Исус изисква вяра или използва изцелението, за да (1) научи учениците или (2) да накара множеството да повярва.

За мен е шокиращо, че не всички онези, изцелени в НЗ моментално биват „спасени” (т.е., доверяват се на Христос и получават вечен живот). Физическото изцеление е беден заместител на духовното спасение. Чудесата са наистина полезни, ако ни водят към Бога. Всички хора живеят с покварен свят. Лоши неща се случват. Бог често избира да не се намесва, но това не означава, че не обича и че не е загрижен. Бъдете

внимателни, ако изисквате от Бога да върши чудеса всеки път в този нечестив свят. Той е суверенен и ние не знаем какви ще са последиците от всяка една ситуация.

На този етап искам да добавя мой коментар върху II Тим. 4:20 относно Павел и физическото изцеление (вж. www.freebiblecommentary.org):

„Има толкова много въпроси, които искаме да зададем на новозаветните автори. Една от темите, която вълнува всички вярващи, е физическото изцеление. В Деяния (вж. 19:12; 28:7-9) Павел е способен да изцелява, но тук и във II Кор. 12:7-10 и Фил. 2:25-30, изглежда той не успява. Защо някои са изцелени, но не всички, и дали има някакъв времеви прозорец, свързан с изцелението, който вече е затворен? Аз определено вярвам в един чудодееен, състрадателен Бог, който изцелява и физически, и духовно, но защо този изцелителен аспект на моменти е факт, а друг път отсъства? Не смятам, че е свързан с човешката вяра, защото Павел определено имаше вяра (вж. II Коринтяни 12). Аз смятам, че изцелението и вярата в чудеса утвърждават истинността и достоверността на благовестието, което продължава да се случва в райони от света, където евангелието за първи път се прогласява. Аз обаче приемам, че Бог иска да ходим с вяра, а не с виждане. Освен това физическото заболяване често е допускано в живота на вярващия (1) като временно наказание за греха; (2) като последица от живота в този покварен свят, или (3) да помогне на вярващите да съзрeят духовно. Моят проблем е, че никога не зная кой елемент е валиден в дадения момент. Молитвата ми Божията воля да бъде в живота ми във всеки един случай не е липса на вяра, но искрен опит да позволя на благодатния, състрадателен Бог да извърши Своята воля в моя живот.“

■ „нечисти духове” Вж. Специалното понятие по-долу.

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: ДЕМОНИЧНИЯТ СВЯТ (НЕЧИСТ ДУХ)

- A. Древните народи са анимисти. Те приписват човешки качества на природата, животните и обекти от природата. Животът се обяснява като взаимодействие между хората и тези духовни сили.
- B. Тази персонификация се превръща в политеизъм (много божества). Обикновено демоните (*genii*) се възприемат като по-нисши от божествата или са полубожества (добри или зли), които влияят в живота на отделните хора.
1. Месопотамия, хаос и конфликт
 2. Египет, ред и функционалност
 3. Ханаан, вж. W. F. Albright's *Archaeology u the Religion of Israel*, Fifth Edition, pp. 67-92
- C. СЗ не се занимава с темата за по-нисши божества, ангели или демони, сигурно заради стриктния монотеизъм (вж. Изход 8:10; 9:14; 15:11; Втор. 4:35,39; 6:4; 33:26; Пс. 35:10; 71:19; 86:6; Исаия 46:9; Йер. 10:6-7; Мих. 7:18). Той споменава лъжливите божества на езическите религии (*Shedim*, вж. Втор. 32:17; Пс. 106:37) и имената на някои от тях.
1. *Se'im* (сатири или космати демони, вж. Левит 17:7; II Лет. 11:15)
 2. *Lilith* (женски, съблазняващ демон, вж. Исаия 34:14)
 3. *Mavet* (еврейски термин за смъртта, използван за ханаанския бог на подземния свят, *Mot*, вж. Исаия 28:15,18; Йер. 9:21; и вероятно Втор. 28:22)
 4. *Resheph* (чума, вж. Втор. 33:29; Пс. 78:48; Авак. 3:5)
 5. *Dever* (мор, вж. Пс. 91:5-6; Авак. 3:5)
 6. *Az'azel* (името не е ясно, но вероятно се касае за пустинен демон, вж. Левит 16:8,10,26) (Примерите са взети от *Encyclopaedia Judaica*, том 5, стр. 1523.)
- В СЗ обаче няма дуализъм и ангелите не са независими от *ЯХВЕ*. Сатана е слуга на *ЯХВЕ* (вж. Йов 1-3; Зах. 3), а не независим, самоопределящ се неприятел (вж. А. В. Davidson, *A Theology of the Old Testament*, pp. 300-306).
- D. Юдаизмът се развива по време на Вавилонския плен (586-538 г. пр. Хр.). В богословско отношение той е повлиян от Персийския персонифициран дуализъм на Зороастрианството,

добро висше божество, на име *Mazda* или *Ormazd* и неговият зъл опонент, наречен *Ahriman*. Така юдаизмът след преселението формира личностния дуализъм между *ЯХВЕ* и Неговите ангели, и Сатана и неговите ангели или демони.

Юдейската теология за персонифицираното зло е обяснена и добре документирана от Alfred Edersheim, *The Life and Times of Jesus the Messiah*, том 2, appendix XIII (pp. 749-863) и XVI (pp. 770-776).

Юдаизмът персонифицира злото по три начина:

1. Сатана или Самаил
2. злото намерение (*yetzer hara*) в човека
3. Ангелът на смъртта

Edersheim ги определя като (1) Обвинител; (2) Изкусител; и (3) Наказващ (vol. 2, стр. 756). Има ярка богословска разлика между виждането на юдаизма след Вавилонския плен и новозаветното представяне и обясняване на злото.

- Е. НЗ, особено Евангелията, подкрепя съществуването и опозицията на злите духовни същества по отношение на човечеството и *ЯХВЕ* (в юдаизма Сатана е враг на човечеството, но не на Бога). Те се противят на Божията воля, на Неговото управление и царство.

Исус конфронтира и изгонва тези демонични същества, които човеците са нарекли (1) нечисти духове (вж. Лука 4:36; 6:18) или (2) зли духове (вж. Лука 7:21; 8:2). Исус ясно разграничава заболяване (физическо и душевно) от демонично обладаване. Исус демонстрира Своята сила и духовно прозрение като разпознава и изгонва тези зли духове. Те често Го разпознават и се опитват да се обръщат към Него, но Исус отрича тяхното свидетелство, изисква от тях да мълчат и ги изгонва. Изгонването на зли духове е белег за победа над сатанинското царство.

В новозаветните апостолски послания има изненадваща липса на информация по този предмет. Изгонването на духове (екзорсизъм) никъде не фигурира сред духовните дарби, липсва и методология или процедура за справяне с тях за бъдещите поколения служители или вярващи.

- Ф. Злото е реално; злото е лично; злото е налице. Не е разкрит нито неговият произход, нито неговата цел. Библията потвърждава съществуването на злото и активно се противопоставя на неговото влияние. Не се касае за реален дуализъм. Бог е в пълен контрол; злото е поразено и осъдено, и ще бъде премахнато от творението.
- Г. Божиите хора трябва да се противят на злото (вж. Яков 4:7). Те не може да бъдат контролирани от него (вж. I Йоан 5:18), но може да бъдат изкушавани, което зле да повлияе на тяхното свидетелство (вж. Ефес. 6:10-18). Злото е очевидна част от християнския светоглед. Съвременните християни нямат право да предефинират злото (демитологизирането на Рудолф Бултман); да го обезличават (социалните структури на Паул Тилих), нито да се опитват изцяло да го обясняват с психологически термини (Зигмунд Фройд). Влиянието на злото е широко разпространено, но е поразено. Вярващите трябва да ходят в победата на Христос!

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: ЕКЗОРСИЗЪМ

Изгонването на духове е известна практика по времето на Исус, но Неговите методи са радикално различни. Неговите действия бележат началото на Новата ера. Равините използват магически формули (see Alfred Edersheim, *The Life and Times of Jesus, The Messiah*, том 2, Appendix XIII, pp. 748-763; XVI, pp. 770-776), но Исус си служи със Своя собствен авторитет. Днес цари голямо объркване и има неправилна информация относно изгонването на демони. Част от проблема се дължи на факта, че той не е дискутиран в НЗ. Като пастир бих искал да имам повече информация по въпроса. Ето някои полезни книги по темата:

1. *Christian Counseling and the Occult*, Kurt E. Koch
2. *Demons in the World Today*, Merrill F. Unger
3. *Biblical Demonology*, Merrill F. Unger
4. *Principalities and Powers*, John Warwick Montgomery
5. *Christ and the Powers*, Hendrik Berkhof
6. *Three Crucial Questions About Spiritual Warfare*, Clinton Anton

За мен е изненадващо, че изгонването на духове не е в списъка с духовните дарби и че темата не е засегната в апостолските послания. Вярвам в библейското схващане, което включва наличието на духовна сфера (добри и зли духове), която е реална и активна във физическата сфера (Йов 1-2 гл.; Дан. 10 гл.; Ефес. 6:10-18). Бог обаче е решил да не разкрива подробности. Като вярващи ние имаме всичката необходима информация, за да живеем благочестив и продуктивен живот за Него! Някои теми обаче не са изявени или разработени.

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ – Деяния 5:17-26

17 Тогава първосвещеникът и всички, които бяха с него, а именно сектата на садукееите, станаха и се изпълниха със завист, 18 сложиха ръце на апостолите и ги хвърлиха в общата тъмница. 19 Но през нощта Господен ангел отвори вратата на тъмницата, изведе ги и каза: 20 Идете, застанете в храма и говорете на народа всичките думи на този живот. 21 И те, като чува това, влязоха на разсъмване в храма и поучаваха. А първосвещеникът и онези, които бяха с него, дойдоха и като свикаха Синедриона и цялото старейшинство на израилевите синове, пратиха в тъмницата, за да доведат апостолите. 22 Но когато служителите отидоха, не ги намериха в тъмницата и се върнаха, и известиха, като казаха: 23 Намерихме тъмницата заключена най-грижливо и стражарите да стоят вън при вратата, но като отворихме, не намерихме никого вътре. 24 А когато първосвещеникът, началникът на храмовата стража и главните свещеници чува тези думи, бяха в недоумение какво ще последва от това. 25 Но дойде някой и им извести: Ето, мъжете, които хвърлихте в тъмницата, стоят в храма и поучават народа. 26 Тогава началникът отиде със служителите и ги доведе без насилие, защото се бояха от народа, да не би да ги замерят с камъни.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 5:17-26

17But the high priest rose up, along with all his associates (**hat** is the sect of the Sadducees), and they were filled with jealousy. 18They laid hands on the apostles and put them in a public jail. 19But during the night an angel of the Lord opened the gates of the prison, and taking them out he said, 20”Go, stand and speak to the people in the temple the whole message of this Life.” 21Upon hearing *this*, they entered into the temple about daybreak and *began* to teach. Now when the high priest and his associates came, they called the Council together, even all the Senate of the sons of Israel, and sent *orders* to the prison house for them to be brought. 22But the officers who came did not find them in the prison; and they returned and reported back, 23saying, “We found the prison house locked quite securely and the guards standing at the doors; but when we had opened up, we found no one inside.” 24Now when the captain of the temple *guard* and the chief priests heard these words, they were greatly perplexed about them as to what would come of this. 25But someone came and reported to them, “The men whom you put in prison are standing in the temple and teaching the people!” 26Then the captain went along with the officers and *proceeded* to bring them *back* without violence (for they were afraid of the people, that they might be stoned).

5:17 „те се изпълниха със завист” Гръцката дума означава „да кипна.” Затова от контекста става ясно, че се касае за ревност или завист. Това показва истинските мотиви на религиозните водачи – завист! В евангелието от Лука, основните врагове на Исус са фарисеите, но в Деянията Неговите последователи имат за главни неприятели садукееите. ГЛАГОЛЪТ „изпълниха” е използван по различни начини от Лука, за да опише и характеризира дадена личност или група от хора:

1. Йоан Кръстител още преди да се роди е изпълнен със Светия Дух – Лука 1:15
2. Елисавета бе изпълнена със Светия Дух - Лука 1:41

3. Захария бе изпълнен със Светия Дух – Лука 1:61
4. Всички слушатели на Исус в синагогата, се изпълват с ярост – Лука 4:28
5. Хората в къщата, от чийто покрив бе спуснат парализираният, се изпълват със страх – Лука 5:26
6. Фарисеите и садукееите, които пътуват с Исус в събота, се изпълват с гняв – Лука 6:11
7. Намиращите се в горната стая на Петдесетница, се изпълват със Светия Дух – Деяния 2:4
8. Онези, които чуват Петър да говори в храма, се изпълват с удивление – Деяния 3:10
9. Петър, говорейки пред Синедриона, се изпълва със Светия Дух – Деяния 4:8
10. Всички в горната стая се изпълват със Светия Дух – Деяния 4:31
11. Сатана изпълва сърцата на Анания и Сапфира – Деяния 5:3
12. Петър и Йоан отново говорят пред Синедриона и водачите се изпълват със завист – Деяния 5:17
13. Ерусалим е изпълнен с благовестието – Деяния 5:28
14. Седмината дякони са изпълнени с мъдрост и Духа – Деяния 6:3
15. Стефан е изпълнен с вяра и Светия Дух – Деяния 6:5,8; 7:55
16. Анания полага ръце на Савел/Павел и той се изпълва със Светия Дух – Деяния 9:17
17. Павел проповядва, изпълнен с Духа - Деяния 13:9
18. Юдеите в тълпата, на която Павел проповядва, се изпълват със завист – Деяния 13:45
19. Учениците постоянно се изпълваха с радост и Светия Дух - Деяния 13:52
20. Ефес е изпълнен със смущение – Деяния 19:29

С какво сте изпълнени в присъствието на благовестието?

5:18 Тези първи глави от Деяния показват проблемите, пред които е изправена ранната църква. Проблемите са различни в отделните епохи и култури, но Бог е на наша страна, с нас е и ни дава сили да преодолеем всяко препятствие. Нищо – затвор, опити за унижения, заплахи пр. — не може да ограби вяращите от присъствието и мира на Христос (вж. Римл. 8:31-39).

5:19 „ангел от Господа” Тази фраза е използвана по два начина в СЗ:

1. ангел (вж. Бит. 24:7,40; Изх. 23:20-23; 32:34; Числа 22:22; Съд. 5:23; I Царе 24:16; I Лет. 21:15; Зах.1:28)
2. една от появите на ЯХВЕ (вж. Бит. 16:7-13; 22:11-15; 31:11,13; 48:15-16; Изх. 3:2,4; 13:21; 14:19; Съд. 2:1; 6:22-24; 13:3-23; Зах. 3:1-2)

Лука често използва този израз (вж. Лука 1:11,13; 2:9; Деяния 5:19; 7:30; 8:26; 12:7,11,23; 10:3; 27:23), но в смисъла на #1 по-горе. НЗ не използва #2, освен в Деяния 8:26 и 29, където „ангелът Господен” е паралел на Светия Дух.

- „вратите на затвора се отвориха” Това прилича на преживяването на Павел и Сила във Филипи (вж. Деяния 16:26). По много начини животът на Петър има паралели с този на Павел. Възможно е Лука да прави това нарочно.

5:20 „Идете, застанете и говорете” Тези глаголи са в ПОВЕЛИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ.

1. Идете, СЕГАШНО ВРЕМЕ, ВЪЗВРАТЕН ЗАЛОГ (описателен) ПОВЕЛИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ
 2. Застанете, МИНАЛО СВЪРШЕНО, СТРАДАТЕЛНО ПРИЧАСТИЕ, използвано в ПОВЕЛИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ (Friberg's, *Analytical Greek New Testament*, p. 379)
 3. Говорете, СЕГАШНО ВРЕМЕ, ДЕЯТЕЛЕН ЗАЛОГ, ПОВЕЛИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ
- Ангелът има евангелизаторска мисия за ранната църква (and for today's church).

- „говорете на народа” Това е основната характеристика на апостолското служение. Новият им живот, изпълнен с Духа е характерен с дързост. Вж. **Специалното понятие** към 4:29.

NASB

NKJV „всичките думи на този живот”

NRSV „цялото послание за този живот”

TEV „всичко за този нов живот”

NJB „всичко относно този нов Живот”

Тази фраза говори за новия живот (*zōē*, вечен живот), който се намира единствено в благовестието на Исус Христос. Те са освободени както духовно (спасението) и физически (от затвора). Сега те трябва да разкажат всичко на всички (вж. Мат. 28:18-20; Лука 24:47; Деяния 1:8)!

5:21 Забележете, че свръхестественото освобождаване от затвора не означава, че няма да бъдат арестувани отново. Божията промисъл не означава, че всички трудности ще бъдат разрешени или премахнати от служението (вж. Мат. 5:10-12; Римл. 8:17; I Петър 4:12-16)

- **„Синедрионът... събора на синовете на Израил“** Вж. Специалното понятие: СИНЕДРИОН към 4:5. Какво представлява Синедрионът? Curtis Vaughan, в книгата *Деяния*, стр. 39-40, казва, че това са старейшинството на Ерусалим, които не са членове на Синедриона по онова време (вж. M. R. Vincent, *Word Studies*, Vol. 1, p. 234), но преводите на NASB и NIV, че съборът и Синедрионът са синоними.

5:23 „**заклучена**“ Това е ПЕРФЕКТНО СТРАДАТЕЛНО ПРИЧАСТИЕ. Идеята е, че вратите на затвора са пазени сериозно (ПЕРФЕКТНО ДЕЯТЕЛНО ПРИЧАСТИЕ), но затворниците ги няма.

5:24 „**Те бяха в голямо недоумение**“ Лука използва това понятие няколко пъти. То е интензивна форма на *арогѐ* (вж. Лука 24:4; Деяния 25:20) и *dia* (вж. Лука 9:7; Деяния 2:12; 5:24; 10:17). Основното значение е съмнение, несигурност, недоумение.

- **„какво ще последва от това“** Граматическата форма на този израз е УСЛОВНО ИЗРЕЧЕНИЕ ОТ ЧЕТВЪРТИ ВИД (*an plus* МИНАЛО СВЪРШЕНО ВРЕМЕ, ВЪЗВРАТЕН ЗАЛОГ [описателен] ЖЕЛАТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ). ЖЕЛАТЕЛНОТО НАКЛОНЕНИЕ изразява недоумение (вж. Лука 1:61-62; 3:15; 8:9; 15:26; 22:23; Деяния 5:24; 8:31; 10:17; 21:33, вж. James Allen Hewett, *New Testament Greek*, стр. 195).

5:26 „**те се бояха от народа, да не би да ги замерят с камъни**“ Това показва популярността на ранната църква (вж. ст. 13; 2:47; 4:21), която е източник на непрекъснатата завист от страна на еврейските водачи.

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ – Деяния 5:27-32

27 И като ги доведоха, ги поставиха пред Синедриона и първосвещеникът ги попита, като каза: 28 Не ви ли заповядахме строго да не поучавате в това име? Но ето, напълнили сте Ерусалим с учението си и възнамерявате да докарате върху нас кръвта на този Човек! 29 А Петър и апостолите в отговор казаха: На нас подобава да се покоряваме повече на Бога, отколкото на хората. 30 Бог на бащите ни възкреси Исус, когото вие убихте, като Го приковахте на дърво. 31 Него Бог възвиси до десницата Си за Княз#или: Начинател# и Спасител, за да даде покаяние на Израил и прощаване на греховете. 32 И ние сме Негови свидетели за тези неща и Светият Дух, когото Бог даде на онези, които Му се покоряват.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 5:27-32

27When they had brought them, they stood them before the Council. The high priest questioned them, 28saying, “We gave you strict orders not to continue teaching in this name, and yet, you have filled Jerusalem with your teaching and intend to bring this man’s blood upon us.” 29But Peter and the apostles answered, “We must obey God rather than men. 30The God of our fathers raised up Jesus, whom you had put to death by hanging Him on a cross. 31He is the one whom God exalted to His right hand as Prince and a Savior, to grant repentance to Israel, and forgiveness of sins. 32And we are witnesses of these things; and so is the Holy Spirit, whom God has given to those who obey Him.”

5:28

NASB, NRSV,

TEV „стриктни заповеди“

NKJV „строга заповед“

НJB „силно предупреждение”

В превода на NKJV въпросът е: „Не ви ли заповядахме строго да не поучавате в това име?”, което е вариант на гръцки ръкопис, в гръцките текстове 2x, D, и E, но не в MSS P74, x*, A, или B. UBS4 поставя варианта на NKJV в текста, но не в кавички.

Въпросът предполага положителен отговор. Апостолите са предупреждени.

Конструкцията е семитски идиом (вж. Лука 22:15) подобно на КОГНИТИВЕН ВИНИТЕЛЕН ПАДЕЖ в гръцкия койне, където ГЛАГОЛЪТ (*parangellō*) и ДИРЕКТНОТО ДОПЪЛНЕНИЕ (*parangelua*) имат един и същ корен. Тази конструкция засилва основното значение на изразите. Интересно е, че в койне папирусите, намерени в Египет, това понятие се използва, за да обозначи съдебна призовка (вж. Moulton and Milligan, *Vocabulary of the Greek New Testament*, стр. 481).

- **„на този човек”** Този израз показва презрението на еврейските водачи. Те никога не споменават името на Исус. Талмудът дори го нарича „така или иначе” (вж. M. R. Vincent, *Word Studies*, Том. 1, стр. 234).
- **„кръвта върху нас”** Петър и Йоан продължават да твърдят, че еврейските водачи са организирали смъртта на Исус (вж. ст. 30; 2:33; 3:14-15; 4:10). това е и обвинението на Стрефан в 7:52.

5:29 „трябва” Тази дума *dei* означава морална необходимост. Това показва, че апостолите са длъжни да проповядват истината на благовестието, без значение от последиците (вж. 4:19). Вж. бележките към 1:16.

5:30 „Бог на бащите ни” Тези ранни първи християни вярват, че са истински наследници и потомци на старозаветния Божий народ (вж. 3:13; Римл. 2:28-29; Гал. 6:16; I Петър 3:5,9; Откр. 1:6).

- **„възкреси Исуса”** НЗ потвърждава, че Бог Отец възкреси Исус (вж. Деяния 2:24,32; 3:15,26; 4:10; 5:30; 10:40; 13:30,33,34,37; 17:31; Римл. 6:4,9), за да потвърди истината за Исусовия живот и служение. Това е основният аспект на *Керигмата* (вж. I Коринтяни 15).

Трябва да се отбележи, че НЗ потвърждава, че Синът и Духът също са включени в това велико събитие.

1. Синът – Йоан 2:19-22; 10:17-18
2. Духът - Римл. 8:11

- **„когото вие умъртвихте, като Го повесихте на кръст”** Това е свързано с проклятието от Втор. 21:23. тези водачи искаха Исус, претендиращ, че е Месия да понесе проклятието на ЯХВЕ. Исус понесе проклятието на старозаветния закон (т.е., душата, която съгрешава, наистина ще умре [вж. Езек. 18:4,20], а всички хора са грешници вж. Римл. 3:9-18, 23) за нас (вж. Гал. 3:13; Кол. 1:14). Исус е невинното Божие агне, което принася себе си за отчуждения свят (вж. Йоан 1:29; II Кор. 5:21).

5:31 „Бог възвиси до Своята десница” Глаголът „възвиси” е преведен като „издигна” в Йоан 3:14, а във Фил. 2:9 е „издигнат високо.” Кръстът е Христовото средство за възвеличаване и триумф (вж. Кол. 1:15; II Кор. 2:14). Антропоморфичният израз „дясната ръка/десница” е метафора за мястото на силата и властта (вж. Мат. 26:64). Бог е вечен Дух. Той няма физическо тяло. Вж. **Специалното понятие** към 2:33.

- **„Княз”** Този стих ясно и конкретно изтъква месианството на Исус. Същата дума е използвана за Исус в Йоан 3:15, макар че може да бъде преведена и като „автор” (NRSV). Може да означава и „вожд”, „начинател” или „принц.” Използва се и за основател на училище или семейство (вж. Евр. 2:10; 12:2). Вж. **Специалното понятие** към 3:15.
- **„Спасител”** В римския свят от първи век, думата се използва за Цезар. Той претендира, че е спасител на културата и мира. Другата титла, която цезарите си приписват, но християните използват само за Исус, е Господ (*kurios*).

В СЗ титлата „Спасител” се използва за ЯХВЕ (вж II Царе 22:3; Пс. 106:21; Ис. 43:4,11; 45:15,21; 49:26; 60:16; 63:8). Новозаветните автори изтъкват божествеността на Исус като Му приписват старозаветните титли на ЯХВЕ. Забележете как Павел прави това в посланието до Тит:

1. 1:3, „Бог, наш Спасител”
2. 1:4, „Христос Исус, наш Спасител”
3. 2:10, „Бог, нашия Спасител”

- 4. 2:13, „нашият велик Бог и Спасител, Христос Исус”
- 5. 3:4, „Бог, нашия Спасител”
- 6. 3:6, „Исус Христос, нашия Спасител”

- **„да даде покаяние на Израил и прощение на греховете”** Изразът показва причината за Исусовата смърт (вж. Лука 24:47 и Деяния 2:38). За новозаветните автори е необичайно да представят покаянието като дар от Бога (вж. Деяния 11:18 [за езичниците]; II Тим. 2:25; и вероятно Римл. 2:4). Обикновено това е едно от новозаветните изисквания за хората, които откликват на благовестието (вж. Марк 1:15 и Деяния 3:16,19; 20:21). Смятам, че това е буквален начин да се покаже, че Бог желае спасението на всички човеци, направени по Неговия образ. Това не е въпрос, свързан с Неговия суверенитет.

Онези, които се фокусират само върху Божието дело в НЗ, често цитират този стих, за да докажат, че спасението е само от Бога не и не включва никакво участие от страна на човека. Това обаче е добър пример, за да покажем как даден пасаж може да се използва, за да докаже нечия предварително нагласена богословка система. Библията ясно изтъква приоритета и необходимостта от Божията инициатива, но също така разкрива и идеята за „завета”, който най-добре описва избора от Бога модел за връзка с нуждаещото се човечество. Свободата е дар, който Бог дава при сътворението. Бог не се възползва от този дар/ отговорност (вж. Римл. 2:4; II Кор. 7:10). Той ни привлича, кани ни, работи с нас и ни осигурява начин за изкупление (вж. Йоан 6:44,65). Но покварените човеци трябва да откликнат и да продължат да го правят чрез покаянието, вярата, покорството и устояването.

Ето един интересен цитат от Frank Stagg, *New Testament Theology*, p. 119:

„Хората не могат да постигнат, а само да получат покаянието, но те трябва да го приемат. Чрез вяра човек приема Христос в своята вътрешна личност; и Христос като трансформиращо присъствие преобръща курса на живота му от самоупование в доверие към Бога, от самоутвърждаване към себеотричане. Това обръщение е обратът на грехопадението, където човек се опитва да намери целия смисъл на своето съществуване вътре в самия себе си.”

5:32 На няколко пъти в Деяния Петър споменава, че апостолите и учениците са свидетели на Исусовия живот, смърт и възкресение. В този контекст, той добавя, че „Светият Дух” е свидетел. Това може да е начин за потвърждаване на старозаветното изискване от двама свидетели за удостоверяване на дадена истина (вж. Числа. 35:30; Втор. 17:6).

Лука/Деяния говорят за дара на Духа:

1. при кръщението – 2:38
2. като покорство на благовестието – 5:32
3. не може да бъде купено – 8:19-20
4. за езичниците – 10:45; 11:17
5. от Бог Отец – Лука 11:13 (вж. 1:17)

- **„онези, които Му се покоряват”** Покорството е избор, който касае целия ни начин на живот! Ние трябва да се покорим като повярваме в благовестието. Трябва да продължаваме с покорството, за да се радваме на плодовете му (вж. Мат. 7:24-27; Лука 6:46-48). Рядкото понятие „покорявам” (*peithomai* плюс *archē*, вж. 27:21; Тит 3:1), използвано в ст 29 и 32, е комбинация от понятията „владае” (*archē*) и подчинявам.

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ – Деяния 5:33-39

33 А те като чува това, се късаха от яд и възнамеряваха да ги убият. 34 Но един фарисей, на име Гамалиил, законоучител, почитан от целия народ, се изправи в Синедриона и заповяда да отведат апостолите навън за малко време; 35 а на тях каза: Израилтяни, внимавайте добре какво ще направите на тези хора. 36 Защото преди известно време въстана Тевда и представяше себе си за голям човек, към когото се присъединиха

около четиристотин мъже. Той беше убит и всички, които го следваха, се разпиляха и изчезнаха. 37 След него встана галилеянинът Юда по време на записването и повлече след себе си доста народ; и той загина, и всички, които му се покоряваха, се разпръснаха. 38 И сега ви казвам, оттеглете се от тези хора и ги оставете, защото, ако това намерение или това дело е от хора, ще се провали; 39 но ако е от Бога, няма да можете да го провалите. Пазете се да не би да се намерите и богопротивници.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 5:33-39

33But when they heard this, they were cut to the quick and intended to kill them. 34But a Pharisee named Gamaliel, a teacher of the Law, respected by all the people, stood up in the Council and gave orders to put the men outside for a short time. 35And he said to them, “Men of Israel, take care what you propose to do with these men. 36For some time ago Theudas rose up, claiming to be somebody, and a group of about four hundred men joined up with him. But he was killed, and all who followed him were dispersed and came to nothing. 37After this man, Judas of Galilee rose up in the days of the census and drew away *some* people after him; he too perished, and all those who followed him were scattered. 38So in the present case, I say to you, stay away from these men and let them alone, for if this plan or action is of men, it will be overthrown; 39but if it is of God, you will not be able to overthrow them; or else you may even be found fighting against God.”

5:33

NASB „късаха се от яд”

NKJV „бяха бесни”

NRSV „бяха яростни”

TEV „бяха толкова яростни”

NJB „това толкова ги разгневи

Думата буквално означава „режа с трион” или „късам със зъби.” Същата тази дума в същата форма е използвана и в 7:54, където добавената фраза „късаха се в сърцата си” показва целия метафоричен смисъл, (вж. Лука 2:35). Тази силна дума (т.е., *diaprō*) е подобна по значение на използваната в 2:37а.

- **„възнамеряваха да ги убият”** Това е НЕСВЪРШЕНО ВРЕМЕ, ВЪЗВРАТЕН ЗАЛОГ (описателен) ИЗЯВИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ, подсказващо, че (1) в този момент те започват да планират да ги убият или (2) това е повтарящ се план и желание. Познавайки ситуацията в ранната църква благодарение на Деяния, можем да кажем, че #1 пасва най-добре. Забележете, че садукееите са гневни и изразяват желание да убият апостолите. Възможно е фарисеите (т.е. Гамалиил) разглеждат ранната църква като удобен трън, с който да смушкат садукееите, защото като цяло отхвърлят идеята за възкресението на мъртвите. Фарисеите нямат за цел да признаят възкресението на Исус, но биха потвърдили идеята за възкресението и живота с Бога след смъртта.

За съвременните библейски читатели е странно, че религиозни водачи може да планират убийство. Помнете, че това са садукееите, които са посветени на Мойсеевите писания, според които всеки богохулник трябва да бъде осъден на смърт. Тези водачи си мислят, че действат от Божия страна и изпълняват Неговото слово. Помнете, че това са садукееи (вж. Лев. 24:10-16).

5:34 „Фарисей” Вж. Специалното понятие по-долу.

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: ФАРИСЕИ

I. Понятието вероятно има един от следните произходи:

- A. „Да бъде отделен.” Тази група възниква през Макавейския период. (Това е най-широко разпространеното схващане).

- В. „Да разделям.” Това е друго значение на същия еврейски корен. Според някои означава тълкувател (вж. II Тим. 2:15).
- С. „Персийски.” Това е друго значение на същия арамейски корен. Някои от доктрините на фарисеите имат много общо с Персийския зороастрийски дуализъм.
- II. Те се развиват през Макавейския период от *Хасидимите* (благочестиви). В резултат на антиелинистичната реакция, насочена към Антиох IV Епифан възникват няколко различни групи, сред които и есеите. Фарисеите са споменати първи в книгата на Йосиф Флавий, *Antiquities of the Jews (Еврейски старини)* 8.5.1-3.
- III. Техните основни доктрини.
- А. Вяра в идващ Месия, която е повлияна от междубиблейската юдейска, апокалиптична литература, като I Книга на Енох.
- В. Бог присъства в ежедневиия живот. Това е в пълен контраст с мнението на Садукеите. Много фарисейски доктрини са в богословски контраст с догмите на Садукеите.
- С. Физически живот след смъртта, основан на земния живот, който включва наказание и награда (вж. Дан. 12:2).
- Д. Авторитетност на СЗ и Устните предания (Талмуд). Внимателно изпълняват СЗ Божии заповеди, според както са тълкувани и прилагани от школите на равинските изследователи. (Шамай, консервативния и Хилел, либералния). Равинското тълкуване е базирано на диалог между равини от две философски школи, едната – консервативна, а другата - либерална. Тези устни дискусии относно значението на Писанието в крайна сметка имат две писмени форми: Вавилонският Талмуд и незавършеният Палестински Талмуд. Те вярват, че Мойсей е получил тези устни тълкувания на планината Синай. Историческото начало на тези дискусии започва с Ездра и мъжете от „Великата синагога” (по-късно наречена Синедрион).
- Е. Силно развита доктрина за ангелите. Това включва както добри, така и зли духовни същества. Това развитие идва от Персийския дуализъм и междубиблейската юдейска литература.

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: ГАМАЛИИЛ

- I. **Името му.**
- А. Значение на името му: „Бог е моя награда“.
- В. Известен е с прозвището „Старецът“. Историята също така го нарича и Гамалиил I, за да го различават от бъдещ негов наследник, който носи същото име.
- II. **Личността.**
- А. Според преданието той е внук на Хилел.
- В. Други предания му приписват роднинска връзка с разширената царска фамилия на Ирод Агрипа I.
- С. Преданието описва, че е бил председател на Синедриона. Възможно е обаче това да се отнася за Гамалиил II.
- Д. Той е един от седемте най-високо почитани равини, на които е дадена титлата Рабан.
- Е. Умира преди 70 г. сл. Хр.
- III. **Неговото богословие.**
- А. Гамалиил е бил изключително уважаван равин.
- В. Известен с грижата си и надзора за юдейската диаспора.
- С. Известен също така със специалната си загриженост за отхвърлените от обществото хора. Неговите *Takkanot* често започват с израза: „За благо на човечеството...“
1. за сираците

- 2. за вдовиците
- 3. за жените
- D. В Йерусалим той е бил равин наставник за младия Савел (вж. Деяния 22:3).
- E. Според Деяния 5:33-39 той дава мъдър съвет как юдеите да се отнасят към ранната църква в Палестина.
- F. Уважавали са го като равин толкова много, че според преданието при неговото погребение някой е казал: „Когато *старецът* рабан Гамалиил издъхна, славата на Тората престана, а чистотата и осветеността (букв. „отделянето“) погинаха“ (Sot. 9:15). Цитатът е взет от *Encyclopedia Judaica*, vol. 7, p. 296.
- G. Трябва да признаем, че не е много сигурно каква е била мотивацията на Гамалиил в Деяния 5 гл. Възможно е той да се е опитвал да наложи мъдростта на фарисеите срещу импулсивността на садукееите. Тези две могъщи юдейски секти са се хапели и настъпвали при всяка разкрила се възможност!

5:36-37 „Гадей... Юда от Галилея” Йосиф Флавий споменава същите две имена (вж. *Еврейски старини* 20.5.1). Той обаче ги споменава в обратен ред. Допълнителната историческа информация показва, че има двама души с това име, които са еврейски зилоти срещу Рим. Така че, възможно е и НЗ, и Йосиф да са прави. Човекът, споменат от Гамалиил вдига бунт през 6 г. сл. Хр., докато споменатият от Йосиф, въстава през 44 г. сл. Хр.

5:37 „в дните на преброяването” Йосиф (вж. *Еврейски старини*, 18.1.1; *Войни* 2.8.1) ни казва, че Август заповядва евреите да се облагат с данък малко след като Архелай е свален от трона, а Квириний става легат на Сирия (тоест, около 6-7 г. сл. Хр.). Тези преброявания с цел данъчно облагане се случват на всеки четиринадесет години, но се изискват години, за да се приключат.

- **„Юда от Галилея”** Той се споменава няколко пъти от Йосиф (вж. *Еврейски старини* 18.1.1-6; 20.5.2 и също *Войни* 2.8.1; 2.17.8-9). Това въстание се случва около 6-7 г. сл. Хр. Той е основателят на зилотското движение. Зилотите (Йосиф ги нарича „четвъртата философия” и Зикарите (т.е., убийци) вероятно са една и съща политическа философия.

5:38 „отделете се от тези хора и ги оставете” Какъв изненадващ съвет! Тази фраза има два глагола в МИНАЛО СВЪРШЕНО ВРЕМЕ, ДЕЯТЕЛЕН ЗАЛОГ, ПОВЕЛИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ.

1. *aphistēmi*, отделете се, стойте настрана
2. *aphiēmi*, отпратете, освободете

- **„ако”** Това е УСЛОВНО ИЗРЕЧЕНИЕ ОТ ТРЕТИ ВИД, което означава потенциално действие.

5:39 „ако” Това е УСЛОВНО ИЗРЕЧЕНИЕ ОТ ПЪРВИ ВИД, което обикновено обозначава потвърждаване на истината, но тук не може да бъде истина.

Това показва литературната употреба на граматичната форма.

- **„да не би да се намерите и богопротивници”** Трябва да помним, че тези религиозни водачи смятат, че действат от името на Бога. Самият факт, че Гамалиил споменава вероятността искрено да грешат, е шокиращо твърдение (вж. 11:17).

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ – Деяния 5:40-42

40 И те го послушаха; и като повикаха апостолите и ги биха, им заповядаха да не говорят в Името на Исус и ги пуснаха. 41 А те си отидоха от Синедриона радостни, че са били удостоени да претърпят опозоряване

за Исусовото Име. 42 И нито един ден не преставаха да поучават и да благовестват и в храма, и по къщите, че Исус е Христос.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 5:40-42

40They took his advice; and after calling the apostles in, they flogged them and ordered them not to speak in the name of Jesus, and *then* released them. 41So they went on their way from the presence of the Council, rejoicing that they had been considered worthy to suffer shame for *His* name. 42And every day, in the temple and from house to house, they kept right on teaching and preaching Jesus *as* the Christ.

5:40 „те го послушаха” Тази фраза включена в ст. 39 в някои преводи (вж. NRSV), а в други е в ст. 40 (вж. NASB, NKJV). Преводите на TEV и NJB съдържат фразата в ст. 39, но в нов параграф.

- **„биха”** Не става дума за римското бичуване (*mastix*, вж. Деяния 22:24-25), което претърпява Исус. Става дума за еврейското биене с тояги (вж. Втор. 25:3; т.е., *derō*, Лука 12:47-48; 20:10-11; 22:63). Много болезнено, но без да е смъртоносно.

За тълкувателите е проблем, че тези две думи често се използват взаимозаменяемо. В превода на Септуагинта, Втор. 25:3 думата е *mastix*, но се касае за еврейското наказание. Относно биенето в синагогата Лука обикновено използва *derō* („буквално смъкване кожата на животното”).

- **„и им заповядаха да не говорят в името на Исус”** Същият този събор вече е правил това (вж. 4:17,21). този път ги бият и повтарят предупреждението.

5:41 Исус предсказва подобен вид отношение (вж. Мат. 10:16-23; Марк 13:9-13; Лука 12:1-12; 21:10-19; Йоан 15:18-27; 16:2-4).

- **„радвайки се, че са били удостоени с позора да страдат за Христовото име”** Това е странно за нас днес, защото живеем в общество, което рядко налага физическо преследване, но случаят с вярващите през вековете съвсем не е бил такъв. Исус ясно казва, че Неговите последователи ще страдат. Моля, прочетете Мат. 5:10-12; Йоан 15:18-21; 16:1-2; 17:14; Деяния 14:22; Римл. 5:3-4;; 8:17; II Кор. 4:16-18; Фил. 1:29; I Сол. 3:3; II Тим. 3:12; Яков 1:2-4. Освен това забележете, че в I Петър, страданията на Исус (вж. 1:11; 2:21,23; 3:18; 4:1,13; 5:1) трябва да бъдат понасяни от Неговите последователи (вж. 1:6-7; 2:19; 3:13-17; 4:1,12-19; 5:9-10).

5:42 „всеки ден в храма” Тези ранни свидетели на Исус отказват да бъдат смълчани, дори и в самото сърце на юдаизма, в храма в Ерусалим.

- **„от къща на къща”** Ранната църква се събира в частни домове, пръснати из целия град (вж. 2:46). Църковни сгради няма в първите няколко века.

■
NASB, NKJV „Христос”
NRSV, TEV,
REB „Месията”

В този еврейски контекст титлата „Месия” (вж. **Специалното понятие** към 2:31) е по-удачна (вж. 2:31; 3:18; 5:42; 8:5; 9:22), както Петър я използва в Мат. 16:16. Когато Павел проповядва на евреите той използва същата титла, за да опише обещания Помазаник (вж. 17:3; 18:5,28).

ВЪПРОСИ ЗА ОБСЪЖДАНЕ ОТ ДЕЯНИЯ 3-5 ГЛАВИ

Този коментар е само ръководство за изучаване. Това означава, че вие сами носите отговорност за начина, по който тълкувате Библията. Всеки от нас трябва да ходи в светлината, която му е дадена. Приоритет при интерпретацията сте самият вие, вашата Библия и Светият Дух. Не бива да прехвърляте тази отговорност на който и да е коментатор.

Настоящите въпроси за обсъждане целят да ви подпомогнат да обмислите основните теми в този раздел на посланието. Целта им е да предизвикат мисли, а не да дадат крайни отговори.

1. Защо апостолите останаха толкова дълго свързани с юдаизма?
2. Избройте титлите на Исус, използвани в глава 3 и тяхното значение.
3. Какви са двете минимални изисквания за спасението?
4. Защо Мойсей е цитиран толкова често в Новия завет?
5. Какво е значението на завета с Авраам за новозаветната църква?
6. Защо Петър и Йоан бяха арестувани?
7. Направете план на третата проповед на Петър.
8. Какво е значението на молитвата в 4:24-31?
9. Трябва ли човек да е с комунистически убеждения, за да е новозаветен вярващ (вж. 4:32)?
10. Запишете причините, поради които Лука включва историята с Анания и Сапфира.
11. Осъзнава ли Анания, че е изпълнен със сатана? Осъзнава ли Анания, че лъже Бога?
12. Защо Бог изглежда толкова жесток?
13. Какво да кажем за чудесата в наши дни (специално изцеленията)?
14. Защо садукееите бяха толкова разгневени?
15. Защо ангелът освободи апостолите от тъмницата?
16. Направете план на четвъртата Петрова проповед. Отбележете общите елементи във всичките му проповеди.
17. Кой е Гамалиил?
18. Защо християните трябва да се радват в страданията?

Деяния 6 гл.

РАЗДЕЛЕНИЯ ПО АБЗАЦИ В СЪВРЕМЕННИТЕ ПРЕВОДИ*

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Изборът на Седемте	Седем избрани да служат	Изборът на седемте	Седемте помощници	Институцията на Седемте
6:1-6	6:1-7	6:1-7	6:1-4	6:1-6
			6:5-6	
06:07:00			06:07:00	06:07:00
Арестуването на Стефан	Стефан е обвинен в богохулство	Проповядването и мъченичеството на Стефан	Арестуването на Стефан	Стефан е арестуван
		6:8-7:2а		
6:8-15	6:8-15	6:8-7:2а	6:8-15	6:8-15

НАБЛЮДЕНИЯ ОТ КОНТЕКСТА

А. Глави 6 и 7 са литературно-исторически похват, използван от Лука, за да въведе дискусиата за мисията сред езичниците.

В. До този момент църквата в Ерусалим бързо е нараснала (вж. 6:1).

С. Църквата е съставена от палестински евреи, говорещи арамейски и евреи от Диаспората, които говорят гръцки.

ИЗСЛЕДВАНЕ НА ДУМИ И ИЗРАЗИ

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД *РИБ* – Деяния 6:1-6

А през тези дни, когато учениците се умножаваха, възникна недоволство сред гръцките юдеи срещу еврейските за това, че техните вдовици били пренебрегвани във всекидневното раздаване на помощите. 2 Тогава дванадесетте свикаха всичките ученици и казаха: Не е добре ние да оставим Божието слово и да прислужваме на трапези. 3 Затова, братя, изберете измежду вас седем души с добро име, изпълнени с Духа и с мъдрост, които да поставим на тази работа. 4 А ние ще постоянстваме в молитвата и в служението на словото. 5 И това предложение се хареса на цялото множество и избраха Стефан, мъж, пълен с вяра и със Светия Дух, и Филип, Прохор, Никанор, Тимон, Пармен и Николай, един прозелит от Антиохия, 6 които поставиха пред апостолите; и те, като се помолиха, положили ръце на тях.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД *NASB (updated)* – Acts 6:1-6

1Now at this time while the disciples were increasing *in number*, a complaint arose on the part of the Hellenistic *Jews* against the *native* Hebrews, because their widows were being overlooked in the daily serving *of food*. 2So the twelve summoned the congregation of the disciples and said, “It is not desirable for us to neglect the word of God in order to serve tables. 3Therefore, brethren, select from among you seven men of good reputation, full of the Spirit and of wisdom, whom we may put in charge of this task. 4”But we will devote ourselves to prayer and to the ministry of the word.” 5The statement found approval with the whole congregation; and they chose Stephen, a man full of faith and of the Holy Spirit, and Philip, Prochorus, Nicanor, Timon, Parmenas and Nicolas, a proselyte from Antioch. 6And these they brought before the apostles; and after praying, they laid their hands on them.

6:1 „ученици” Буквално думата означава „учещи” от ГЛАГОЛА *manthanō*. Важно е да осъзнаем, че НЗ изъква „създаването на ученици” (вж. Мат. 28:19; Деяния 14:21), а не просто вземането на решение. Това

определение за вярващите е уникално за Евангелията и Деяния. В Посланията понятията „братя” и „светии” се използват, за да обозначат последователите на Исус.

- **„се умножаваха числено”** Това е СЕГАШНО ДЕЯТЕЛНО ПРИЧАСТИЕ. Растежът винаги предизвиква напрежение.
- **„оплакване”** Това понятие означава „да говоря насаме с тих глас” (т.е., частни разговори между личности, Moulton, *Analytical Lexicon*, p. 81). Появява се няколко пъти в гръцкия превод на Изход, описващ периода на странстването в пустинята (вж. Изх. 16:7,8; 17:3; също Числа 11:1; 14:27). Същата дума се намира в Лука 5:30 и на няколко места в Йоан (вж. 6:41,43,61; 7:12,32).
- **„гръцките юдеи срещу местните евреи”** Става дума за повярвали юдеи, които са от Палестина и говорят основно арамейски и онези, израснали в диаспората, говорещи предимни гръцки койне. В тази ситуация определено има културни и расови елементи за преодоляване.
- **„всекидневното раздаване на храна”** Ранната църква следва модела на синагогата. Всяка седмица се събират средства (т.е., милостиня), за да се хранят бедните. Тези пари се използват за купуване на храна, която всяка седмица се раздава от синагогата и всекидневно от църквата. Вж. **Специалното понятие:** Раздаване на милостиня към 3:2.

От историята става ясно, че много семейства, които са живели и работели в други страни, се връщат в Палестина, когато остаряят, за да бъдат погребани в Обещаната земя. Затова в Палестина има много вдовици, особено в района на Ерусалим. В юдаизма по закон се полагат (т.е., Мойсеевия завет) грижи за бедни, чужденци и вдовици (вж. Изх. 22:21-24; Втор. 10:18; 24:17). Писанията на Лука показват, че Исус също е загрижен за вдовиците (вж. Лука 7:11-15; 18:7-8; 21:1-4). Следователно напълно естествено е ранната църква да следва модела както на социалната служба на синагогата, така и на учението на Исус, които изискват грижи за вдовиците.

6:2 „Дванадесетте” Това е сборното название за апостолите в Деяния. Това са първите специално избрани спътници на Исус по време на Неговото земно служение, започнало в Галилея.

- **„свикаха всичките ученици”** Не е ясно в какъв смисъл е казано всичко това, защото по онова време църквата наброява няколко хиляди души и няма достатъчно голяма сграда, която да побере толкова хора. Може да е станало в самия храм, вероятно в Соломоновия притвор (вж. 3:11; 5:12).

Това е първият случай на така наречената общностна политика (вж. ст. 3,5; 15:22). това е един от трите начина за организиране на ранната църква:

1. епископален (т.е., един главен водач)
 2. презвитериански (т.е., група от водачи)
 3. конгрегационен (т.е., цялото тяло от вярващи)
- Всички присъстват в Деяния 15 гл.

- **„Не е добре ние да оставим Божието дело и да прислужваме на трапези”** Това няма за цел да омаловажи социалното служение, но се слага начало на осъзнатата нужда от обособяване на пастирските отговорности сред Божия народ. Това не са служби, а делегирани функции. Прогласяването на благовестието трябва да бъде на първо място спрямо другите служения. Апостолите бяха призовани по уникален начин и подготвени да вършат задачата си. Нищо не трябва да им пречи да го правят. Ситуацията не касае избор „или” / „или”, а по-скоро „и едното, и другото”.

Думата „прислужвам” е общата гръцка дума за служение - *diakonia*. За съжаление, много съвременни коментатори, търсещи насоки за дяконското служение (вж. Фил. 1:1; I Тим. 3:8-10,12-13), използват този текст за потвърждение на същото. Това обаче не са дякони; това са неплатени служители/проповедници. Само една неправилна екзегетика може да види дяконско служение в Деяния 6 глава. За мен е интересно как ранната църква върши своето служение без да разполага със сгради.

1. Когато всички се събраха заедно трябва да се отнася за дванадесетте.
2. в събота сигурно се събират в местната синагога, а в неделя, в домовете на вярващите.
3. През седмицата всеки ден апостолите ходят в домовете на различни вярващи (вж. 2:46).

6:3

NASB, NRSV „изберете”

NKJV „потърсете”

TEV „изберете”

NJB „трябва да изберете”

Това е МИНАЛО СВЪРШЕНО ВРЕМЕ, ВЪЗВРАТЕН ЗАЛОГ (описателен) ПОВЕЛИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ. Трябва да се направи нещо, за да се възстанови единството и единодушието. Този пастирски въпрос има потенциала да повлияе на бъдещето на благовестието. Църквата трябва да се организира за служение. Всеки вярващ е призван, надарен, пълноценен служител (вж. Ефес. 4:11-16).

- **„седем мъже”** Няма специална причина за тази цифра освен че е използвана в СЗ за пълнота, заради разказа за сътворението, което се случва за седем дни (вж. Битие 1; Псалм 104). В СЗ има прецедент във връзка с подобен процес за изграждане на второстепенни водачи (Числа 18). вж. **Специалното понятие:** Символизма на числата в Писанието към 1:3.

NASB, NJB „с добра репутация”

NKJV „с добра репутация”

NRSV „с добро име”

TEV „които са добре известни”

Разликите в английските преводи отразяват двете различни употреби на това понятие.

1. „да свидетелствам” или „да осигуря информация относно” (вж. TEV, NIV)
2. „да говоря добре за някого” (вж. Лука 4:22).

- **„изпълнени с Духа”** Изпълването с Духа е споменато на няколко пъти в Деяния, обикновено във връзка с дванадесетте и тяхното проповядване, поучаване и благовестване. То е свързано със силата за служение. Присъствието на Духа в човешкия живот е отличимо. Има доказателства в отношението, действията и ефективността. Вдовиците са важни, но прогласяването на благовестието е приоритет (вж. ст. 4). Вж. Подробните бележки относно „изпълването” в 5:17.

- **„и с мъдрост”** Има два вида мъдрост в СЗ.

1. придобиване на знание (академично)
2. мъдро живеене (практично)

Тези седмина мъже притежаваха и двата вида мъдрост!

- **„които да поставим на тази работа”** Служението е свързано с вършене на определена работа. Този пасаж не трябва да се използва, за да доказва, че дяконите трябва да се занимават с бизнес делата (KJV, „тази работа”) на църквата! Думата „работа” (*chraomai*) е свързана с нужда, а не със служение (Alfred Marshall, *RSV Interlinear*, p. 468).

6:4 **„да посветим себе си”** Тази гръцка дума е използвана в няколко смисъла:

1. да бъдеш тясно свързан с някого - Деяния 8:13
2. да служиш на някого лично - Деяния 10:7
3. да бъдеш твърдо отдаден на нещо или някого
 - а. Ранните ученици, посветени един на друг и на молитвата - Деяния 1:14
 - б. Ранните ученици, посветени на апостолското поучение - Деяния 2:42
 - в. Ранните ученици, посветени един на друг - Деяния 2:46
 - г. Апостолите, посветени на служението на молитвата и словото - Деяния 6:4 (Павел използва същата дума, за да призове вярващите да са отдадени на молитвата - Римл. 12:12; Кол. 4:2).

- **„молитвата и служението на словото”** В гръцкия текст тази фраза е на първо място, за да се акцентира на нея. Не е ли парадоксално, че именно тези седем мъже, а не апостолите, първи поемат идеята за мисията на благовестването по света. Проповядването на „седемте” (а не проповедите на апостолите) предизвиква скъсване с юдаизма. Шокиращо е, че не апостолите, а седемте са в основата на изпълнението на Великото поръчение, а те бяха от гръцките евреи. Деяния никога не описва как те вършат работата, възложена им от апостолите, но вместо това ги представя като

проповедници на благовестието. Техните дарби изглежда пасват повече на тази задача, отколкото на административните и пастирски задължения, нужни на църквата в Ерусалим. Вместо да възврат мир, техните действия доведоха до конфликт и преследване!

6:5 „Стефан” Името му означава „корона на победител”. Всичките седем мъже имат гръцки имена, но повечето юдеи от Диаспората имат и еврейско, и гръцко име. Имената не означават, че всички те са евреи, говорещи гръцки. Логиката предполага, че е имало представители и от двете групи.

- **„пълни с вяра”** Понятието вяра идва от СЗ дума (т.е., *emeth*), което първоначално означава човек, който е стъпил на здрава основа. Започва да се използва метафорично за някой, който е надежден, верен, лоялен и на него може да се разчита. В НЗ понятието се използва за отклика на вярващия към Божието обещание чрез Христос. Ние се доверяваме на Неговата вяроност! Ние уповаваме на Неговата лоялност! Стефан се доверява на Божията вяроност; следователно той е качествен с една от характеристиките на Бога (т.е., пълен с вяра, вяроност).

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: ВЯРА/ДОВЕРИЕ/УПОВАНИЕ/ВЯРОНОСТ (אמת) в СТАРИЯ ЗАВЕТ

I. Уводно изложение

Трябва да се отбележи, че използването на тази богословска идея, която е толкова съществена за НЗ, не е ясно дефинирана в СЗ. Тя определено присъства, но е демонстрирана чрез ключови пасажи и личности. Старият завет съчетава:

- A. Личността и обществото
- B. Личната среща и заветното послушание

Вярата е не само лична връзка, но и всекидневен начин на живот! По-лесно е да се представи с личност, отколкото в лексикална форма. Този личен аспект най-добре се илюстрира при:

- A. Авраам и неговото потомство
- B. Давид и Израил

Тези мъже се срещат с Бога и животът им е изцяло променен (не свършен живот, но постоянна вяра). Испитанията разкриват силните и слаби страни на тяхната лична връзка с Бога, но близкото общение на доверие продължава във времето! То бива изпитано и пречистено, но продължава като доказателство за тяхното посвещение.

II. Основно използвани корени на глаголи

A. אמת (BDB 52)

1. ГЛАГОЛ

- a. *Qal* – проста глаголна форма – да подкрепя, да подхраня (вж. IV Царе 10:1,5; Естир 2:7, небогословска употреба)
- b. *Niphal stem* – форма в страдателен залог - да подсигурия или затвърдя, да установя, да потвърдя, да бъда верен или надежден
 - (1) за хора, Исая 8:2; 53:1; Йер. 40:14
 - (2) За неща, Исая 22:23
 - (3) За Бог, Втор. 7:9; Исая 49:7; Йер. 42:5
- c. *Hiphil stem* – да стоя твърдо, да вярвам, да се доверя
 - (1) Авраам повярва в Бога, Битие 15:6
 - (2) Израилтяните в Египет повярваха, Изход 4:31; 14:31 (отречено във Втор. 1:32)

(3) Израилтяните повярваха, че *ЯХВЕ* говори чрез Мойсей, Изход 19:9; Пс. 106:12,24

(4) Ахаз не се довери на Бога, Исаия 7:9

(5) Който повярва в него, Исаия 28:16

(6) Вярва в истини относно Бога, Исаия 43:10-12

2. СЪЩЕСТВИТЕЛНО (МЪЖКИ РОД) - вяност (вж. Втор. 32:20; Исаия 25:1; 26:2)

3. НАРЕЧИЕ - наистина, сигурно, вярно, нека бъде така (Втор. 27:15-26; III Царе 1:36; I Лет. 16:36; Исаия 65:16; Йер. 11:5; 28:6). Това е литургичната употреба на „амин” в СЗ и НЗ.

В. אַמִּין (BDB 54) СЪЩЕСТВИТЕЛНИ В ЖЕНСКИ РОД, ТВЪРДОСТ, ВЯНОСТ, ИСТИНА

1. за хора, Исаия 10:20; 42:3; 48:1

2. за Бога, Изход 34:6; Пс. 117:2; Исаия 38:18,19; 61:8

3. за истината, Втор. 32:4; III Царе 22:16; Пс. 33:4; 98:3; 100:5; 119:30; Йер. 9:5; Зах. 8:16

С. אֱמֻנָה (BDB 53), ТВЪРДОСТ, ПОСТОЯНСТВО, ВЯНОСТ

1. за ръце, Изход 17:12

2. за времена, Исаия 33:6

3. за хора, Йер. 5:3; 7:28; 9:2

4. за Бога, Пс. 40:11; 88:11; 89:1,2,5,8; 119:138.

III. Павловата употреба на тази старозаветна идея

А. Павел основава новото си разбиране за *ЯХВЕ* и за СЗ на своята лична среща с Исус, по пътя за Дамаск (Деяния 9; 22; 26).

В. Павел подкрепя новото си разбиране с два ключови старозаветни пасажа, използващи корена на думата.

1. Битие 15:6 – личната среща на Авраам, иницирана от Бога (Битие 12 глава), което доведе до живот на вяра и послушание (Битие 12-22 глави). Павел споменава за това в Римляни 4 глава и Галатяни 3 глава.

2. Исаия 28:16 – онези, които вярват в него (вж. Крайъгълният камък, поставен от Бога) никога няма да бъде:

а. Римл. 9:33, „посрамен” или „разочарован”

б. Римл. 10:11, същото като по-горе

3. Авак. 2:4 – онези, които познават верния Бог, ще живеят живот на вяра (Йер. 7:28). Павел използва този текст в Римл. 1:17 и Гал. 3:11 (вж. и Евреи 10:38).

IV. Как Петър използва старозаветната идея

А. Петър комбинира:

1. Исаия 8:14 - I Петър 2:8 (камък за препъване)

2. Исаия 28:16 - I Петър 2:6 (краеъгълен камък)

3. Пс. 118:22 - I Петър 2:7 (отхвърлен камък)

В. Възприема уникалния език, описващ Израил като „избран род, царско свещенство, свят народ, народ за собствено притежание на Бога” от

1. Втор. 10:15; Исаия 43:21

2. Исаия 61:6; 66:21

3. Изход 19:6; Втор. 7:6

И го използва за вярата на църквата в Христос (I Петър 2:5,9)

V. Как Йоан използва идеята

А. Новозаветната употреба - Понятието „повярваха” идва от гръцкото (*pisteud*), което може да се преведе като „вяра,” „упование,” или „доверие.” Например, СЪЩЕСТВИТЕЛНОТО не се появява в евангелието от Йоан, но ГЛАГОЛЪТ се използва често. В Йоан 2:23-25 се изразява несигурност относно искрената вяра на множеството, че Исус от Назарет е Месията. Други примери за тази повърхностна употреба на понятието „вярвам” се намират в Йоан 8:31-59 и Деяния 8:13, 18-24. Истинската библийска вяра е повече от първоначален отклик. Тя трябва да е последвана от процес на ученичество (Матей 13:20-22,31-32).

В. Употреба на думата с ПРЕДЛОЗИ

1. *eis* означава „във.” Тази уникална конструкция подчертава, че вярващите полагат доверието/вярата си в Исус
 - a. в Неговото име (Йоан 1:12; 2:23; 3:18; I Йоан 5:13)
 - b. в Него (Йоан 2:11; 3:15,18; 4:39; 6:40; 7:5,31,39,48; 8:30; 9:36; 10:42; 11:45, 48; 12:37,42; Матей 18:6; Acts 10:43; Фил. 1:29; I Петър 1:8)
 - c. в мене (Йоан 6:35; 7:38; 11:25,26; 12:44,46; 14:1,12; 16:9; 17:20)
 - d. в Сина (Йоан 3:36; 9:35; I John 5:10)
 - e. в Исус (Йоан 12:11; Acts 19:4; Гал. 2:16)
 - f. в Светлината (Йоан 12:36)
 - g. в Бога (Йоан 14:1)
2. *en* означава „във”, както в Йоан 3:15; Марк 1:15; Деяния 5:14
3. *epi* означава „във” или „върху,” както в Матей 27:42; Деяния 9:42; 11:17; 16:31; 22:19; Римл. 4:5, 24; 9:33; 10:11; I Тим. 1:16; I Петър 2:6
4. ДАТЕЛЕН ПАДЕЖ без ПРЕДЛОГ, както в Гал. 3:6; Деяния 18:8; 27:25; I Йоан 3:23; 5:10
5. *hoti*, което означава „вярвайте, че” осигурява съдържанието на вярата
 - a. Исус е Светият на Бога (Йоан 6:69)
 - b. Исус е Аз Съм (Йоан 8:24)
 - c. Исус е в Отец и Отец е в Него (Йоан 10:38)
 - d. Исус е Месията (Йоан 11:27; 20:31)
 - e. Исус е Синът на Бога (Йоан 11:27; 20:31)
 - f. Исус е изпратен от Отца (Йоан 11:42; 17:8,21)
 - g. Исус е едно с Отца (Йоан 14:10-11)
 - h. Исус дойде от Отца (Йоан 16:27,30)
 - i. Исус се представя със заветното име на Отца, „Аз Съм” (Йоан 8:24; 13:19)
 - j. Ние ще живеем с Него (Римл. 6:8)
 - k. Исус умря и възкръсна отново (I Сол. 4:14)

VI. Заключение

Библийската вяра е човешкият отклик на божественото слово/обещание. Бог винаги подема инициативата (вж. Йоан 6:44, 65), но хората трябва да откликнат на божествения призив

А. Доверие

В. Заветно послушание

С. Библийската вяра е:

1. Лична връзка (начална вяра)
2. Потвърждаване на библийската истина (вяра в Божието откровение)
3. Подобаваш отклик с послушание към вярата (всекидневна вяра)

Библийската вяра не е билет за небето или застрахователна полица. Тя е лична връзка. Това е целта на творението и човеците, създадени по Божия образ и подобие (Битие 1:26-27). Целта е „близост”. Бог желае общение, а не – богословска позиция! Но общението със светия Бог изисква децата на вярата а демонстрират „семейните” характеристики (вж. святост, вж. Левит 19:2; Матей 5:48; I Петър 1:15-16). Грехопадението (Битие 3 глава) влияе на нашата

способност да реагираме правилно. Затова, Богф действа в наша полза (Езек. 36:27-38), давайки ни „ново сърце” и „нов дух”, което ни помага чрез вяра и покаяние да общуваме с Него и да Му се покоряваме!

И трите неща са съществени. И трите трябва да са налице. Целта е да познаваме Бога (както в еврейския, така и в гръцкия смисъл) и да отразяваме Неговия характер в живота си. Целта на вярата не е един ден да стигнем в небето, но всеки ден да живеем като Христос!

Човешката вяръност е резултат (НЗ), не – основа (СЗ) за връзката с Бога: вяра в Неговата вяръност; доверие в Неговата надеждност. Сърцевината на новозаветното схващане за спасението е, че всички хора трябва да откликнат с вяра и постоянно да я упражняват, заради благодатта и милостта на Бога, показани в Христос. Той ни е възлюбил, Той е изпратил, Той е промислил; ние трябва да откликнем с вяра и вяръност (Ефес. 2:8-9 и 10)!

Верният Бог иска един верен народ, който да го разкрие пред безверния свят и да ги доведе до лична вяра в Него.

■ **„пълнен... със Светия Дух”** Има много различни фрази, които описват служението на Духа във вярващия:

1. изобличаването на Духа (вж. Йоан 6:44,65)
2. кръщението на Духа (вж. I Кор. 12:13)
3. плода на Духа (вж. Гал. 5:22-23)
4. дарбите на Духа (вж. I Кор. 12)
5. изпълването с Духа (вж. Ефес. 5:18).

Да бъдеш изпълнен с Духа означава две неща: (1) че човекът е спасен (вж. Римл. 8:9) и (2) че вярващият е воден от Духа (вж. Римл. 8:14). Изглежда, че нечие изпълване е свързано с постоянството в това изпълване (СЕГАШНО ВРЕМЕ, СТРАДАТЕЛЕН ЗАЛОГ, ПОВЕЛИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ на Ефес. 5:18). За „изпълнен” виж бележката към 5:17.

■ **„Филип”** В НЗ са споменати няколко души с това име. Този Филип е един от седемте. Името му означава „любител на коне”. За служението му се говори в Деяния 8. той е използван от Бога за съживлението в Самария, както и да свидетелства лично на държавен служител от Етиопия. В Деяния 21:8 е наречен благовестител, а дъщерите му също са в активно служение (т.е., пророчици, вж. Деяния 21:9, вж. **Специалното понятие:** Жени в Библията към 2:17).

■ **„Прохор”** Малко знаем за този човек. В *The International Standard Bible Encyclopedia*, Том 4, издателят James Orr казва, че Прохор става епископ на Никомедия и умира като мъченик в Антиохия (стр. 2457).

■ **„Никанор”** Нищо не се знае за този мъж от църковната история. Името му е гръцко и означава „победител”.

■ **„Тимон”** Нищо не е известно за този мъж от историята. Неговото име е гръцко и означава „почтен”.

■ **„Пармен”** Това е кратка форма на името *Parmenides*. Съгласно църковната традиция той умира като мъченик във Филипи по време на император Траян (вж. *The International Standard Bible Encyclopedia*, vol. 4, p. 2248).

■ **„Николай, прозелит от Антиохия”** вероятно информацията за този мъж е повече, защото той идва от града на Лука. Когато си еврейски прозелит, това включва три неща:

1. човекът трябва да се кръсти в присъствието на свидетели
2. ако е мъж, трябва да се обреже
3. ако им възможност, трябва да принесе жертва в храма

В църковната история е налице известно объркване относно това име, защото има група от последователи с такова име, спомената в Откр. 2:14-15. Някои от ранните църковни отци (напр. Иринеи и Иполит) смятат, че същият Николай е основател на еретична група. Повечето от църковните отци, които изобщо споменават

това име, смятат, че въпросната група може да е използвала името му, за да се похвалят, че основателят им е водач в Ерусалимската църква.

6:6 „те положиха ръце на тях” Граматическата структура предполага, че цялата църква е положила ръце на тях (вж. 13:1-3), макар че смисълът на МЕСТОИМЕНИЕТО не е ясен. Римокатолическата църква използва подобни текстове, за да потвърди идеята за апостолската приемственост. В баптистката традиция ние използваме такива текстове при ръкополагане (т.е., посвещаване на хора за определено служение). Ако е вярно, че всички вярващи са призвани и надарени служители (вж. Ефес. 4:11-12), тогава в НЗ няма разлика между духовенство и миряни. Елитаризмът, основан и пропагандиран от библейски неоснователни църковни теории, трябва да бъде преразгледан в светлината на новозаветните писания. Полагането на ръце може да е свързано с функции, но не и с изтъкване на специална власт. Много от нашите деноминационни традиции са исторически или деноминационно основани, но нямат ясна библейска база или давност. Традицията не е проблем, докато не се превърне в мерило за библейски авторитет.

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ – Деяния 6:7

7 И Божието слово растеше и броят на учениците в Ерусалим се умножаваше твърде много; и голямо множество от свещениците се покоряваха на вярата.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 6:7

7The word of God kept on spreading; and the number of the disciples continued to increase greatly in Jerusalem, and a great many of the priests were becoming obedient to the faith.

6:7 „Божие слово” Изразът се отнася до благовестието на Исус Христос. Неговият живот, смърт, възкресение и учение за Бога формират новия начин за тълкуване на СЗ (вж. Мат. 5:17-48). Исус е Словото (вж. Йоан 1:1; 14:6). Християнството е Личност! Вж. Подробните бележки към 4:31.

- **„продължаваше да се шири”** И трите ГЛАГОЛА в ст. 7 са в ПРОДЪЛЖИТЕЛНО ВРЕМЕ. Това е централна тема в Деяния. Божието слово се шири чрез хора, доверили се на Христос, които стават част от новия заветен народ на Бога (вж. 6:7; 12:24; 19:20).

Това може да е алюзия за Божието обещание към Авраам във връзка с многобройното разрастване на потомството му, с което Бог направи стария завет (вж. 7:17; Бит. 17:4-8; 18:18; 28:3; 35:11).

- **„и голямо множество от свещениците се покоряваха на вярата”** Това е една от причините еврейските водачи (т.е., садукееите) да са смутени от християнството. Онези, които познават добре СЗ, са убедени, че Исус от Назарет наистина е обещаният Месия. Вътрешният кръг на юдаизма се разчупва! Обобщаващите изречения относно растежа може да са ключ за структурата на книгата (вж. 9:31; 12:24; 16:5; 19:20; 28:31).

- **„вярата”** Тази дума може да им а няколко различни нюанса:

1. в нейния старозаветен контекст думата означава „вярност” или „доверие”; затова е използвана да опише нашата вяра във верността на Бога или нашето доверие в надеждността на Бога (вж. **Специалното понятие** към 6:5)
2. Нашето приемане или откликване на Божията свободна покана за прощение в Христос
3. верен, благочестив живот
4. Общият смисъл на християнската вяра или доктриналната истина за Исус (вж. Римл. 1:5; Гал. 1:23; и Юда 3 & 20).

В някои пасажии, какъвто е II Сол. 3:2, е трудно да се определи кой смисъл влага Павел.

Вж. **Специалното понятие** ВЯРА/ДОВЕРИЕ/УПОВАНИЕ (*PISTIS, PISTEUŌ, PISTOS*) към 3:16.

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ – Деяния 6:8-15

8 А Стефан, пълен с благодат и сила, вършеше големи чудеса и знамения сред народа. 9 Тогава се надигнаха някои от синагогата, наречена синагога на либертинците#потомци на някогашни еврейски роби#, и от киринейците и александрийците, и някои от Киликия и Азия и спореха със Стефан. 10 Но не можах да противостоят на мъдростта и Духа, с които той говореше. 11 Тогава те тайно подучиха някои хора да кажат: Чухме го да говори хулни думи против Мойсей и против Бога. 12 И побудиха народа, старейшините и книжниците и като го нападнаха, го уловиха и го докараха в Синедриона. 13 И поставиха лъжесвидетели, които казаха: Този човек непрестанно говори думи против това свято място и закона; 14 защото го чухме да казва, че този Исус Назарянин ще разруши това място и ще измени обредите, които ни е предал Мойсей. 15 И всички, които седяха в Синедриона, като се вгледаха в него, видяха, че лицето му беше като лице на ангел.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 6:8-15

8And Stephen, full of grace and power, was performing great wonders and signs among the people. 9But some men from what was called the Synagogue of the Freedmen, *including* both Cyrenians and Alexandrians, and some from Cilicia and Asia, rose up and argued with Stephen. 10But they were unable to cope with the wisdom and the Spirit with which he was speaking. 11Then they secretly induced men to say, “We have heard him speak blasphemous words against Moses and *against* God.” 12And they stirred up the people, the elders and the scribes, and they came up to him and dragged him away and brought him before the Council. 13They put forward false witnesses who said, “This man incessantly speaks against this holy place and the Law; 14for we have heard him say that this Nazarene, Jesus, will destroy this place and alter the customs which Moses handed down to us.” 15And fixing their gaze on him, all who were sitting in the Council saw his face like the face of an angel.

6:8 „пълен с благодат и сила”“ „Пълен с благодат” обозначава Божието благословение върху неговия живот и служение. Вж. **Специалното понятие** към 5:17.

Понятието „сила” е свързано със следващата фраза - „вършеше големи чудеса и знамения.”

- **„вършеше големи чудеса и знамения”** Изразът е в ПРОДЪЛЖИТЕЛНО ВРЕМЕ (като ст. 7). Това вероятно се случва преди да бъде избран като един от Седемте. Евангелското послание на Стефан постоянно е подкрепяно от неговата личност (т.е., пълен с благодат) и сила (т.е., знамения и чудеса).

6:9 „някои мъже от... някои от” Този въпрос касае начина, по който тълкуваме колко групи от хора се изправят срещу Стефан.

1. една синагога (мъже от всички изброени страни)
2. две синагоги
 - а. На юдеите от Кириня и Александрия
 - б. На юдеите от Киликия и Азия (Павел е от Киликия)
3. една синагога, но две групи

■ **пет отделни синагоги**

Този определен член за МЪЖКИ РОД, МНОЖЕСТВЕНО ЧИСЛО, РОДИТЕЛЕН ПАДЕЖ (*tōn*) е повторен два пъти.

- **„от така наречената”** Причината за тази фраза е, че думата „либертинци” е латинска, следователно трябва да се бъде разтълкувана за пояснение. Очевидно е имало евреи, които са били заведени в чужди страни като роби (военни или икономически пленници), а сега са се завърнали в Палестина освободени, но гръцкият койне все още е техният първи език.

6:10 Евангелското послание на Стефан не само е потвърдено от мощни знамения, но очевидно е и логически убедително. Следващата глава е образец за проповядване.

■ **„Духът”** В гръцкия текст е трудно да се открият главните букви; следователно се касае за тълкуване на преводачите. Ако думата „дух” е изписана с малка буква се касае за духа на човека, ако е с голяма, се отнася до Светия Дух (KJV, NRSV бележка под линия, REB, вж. 7:59; 17:16; 18:25 Римл. 1:9; 8:16; I Кор. 2:11; 5:4; 16:18; II Кор. 2:13; 7:13; 12:18; Гал. 6:18; Фил. 4:23). Това може да е алюзия към Пр. 20:27. Вж. **Специалното понятие:** Дух (*pneuma*) в НЗ към 2:2.

6:11 „те тайно подучиха хора да кажат” Думата „подучиха” може да означава (1) да подкупят (вж. Louw and Nida, *Lexicon*, vol. 1, pp. 577- 578) или (2) тайно да заговорничат (вж. Bauer, Arndt, Gingrich, and Danker, *A Greek-English Lexicon*, p. 843). Същата тази стратегия е използвана срещу Исус (вж. Мат. 26:61) и Павел (вж. Деяния 21:28). Тяхното обвинение е в нарушение на Изх. 20:7, което води до смъртно наказание.

■ **„чухме го да говори богохулни думи срещу Мойсей”** Проповядването на Стефан в глава 7 отговаря на това обвинение. Дали Деяния 7 глава е описание на типична проповед на Стефан или той я произнася специално, за да отговори на конкретно обвинение, не е съвсем ясно, но той често цитира СЗ, за да изтъкне месианството на Исус.

■ **„и срещу Бога”** Тези евреи поставят Бога след Мойсей! Самото построяване на изречението говори, че имат проблеми с приоритета. Законът на Мойсей е категоричното мерило за тях.

6:12 „старейшините и книжниците... Синедриона” Фразата „старейшини и книжниците” често е съкратено название за членовете на Синедриона. Това са религиозните власти на еврейската нация в римския период преди 70 г. сл. Хр. Синедрионът включва:

1. Първосвещениците и техните семейства
2. Местните богати земевладелци и чиновници
3. Местните книжници

Синедрионът се състои от 70 водачи от района на Ерусалим. Вж. **Специалното понятие:** Синедриона към 4:5.

6:13 „този човек” Това е семитски начин да се изрази презрение. Обикновено така наричат Исус.

■ **„говори срещу това свято място и Закона”** Тази фраза е допълнение към обвинението от ст. 11. Може да се отнася до цитат на Стефан, свързан с Исусовите думи за разрушаването на Храма, записани в Лука 19:44-48 (също Марк 13:2) или заплахата на Исус в Мат. 26:61; 27:40; Марк 14:58; 15:29; Йоан 2:19 (вж. ст. 14). Исус гледа на себе си като „Новият Храм”, нов център за поклонение, ново място за среща между Бога и човечеството (вж. Марк 8:31; 9:31; 10:34). Божието осъждане тегне над Иродовия храм. Проповядването на Стефан за пълно прощение в ИИсусовото име вероятно е прозвучало като „говорене срещу Закона.” Евангелското послание свежда Мойсеевия завет до исторически свидетел, но не и средство за спасение (вж. Галатяни 3 и новозаветната книга Евреи). За евреите от първи век това е радикално учение, богохулство! Това означава пълно откъсване от типичното старозаветно разбиране за монотеизма, спасението и уникалното място на Израил. НЗ има радикален, реориентиращ фокус (т.е., Исус – не Израил; благодат – не човешки заслуги).

6:14 В известен смисъл техните обвинения са верни! Тези две обвинения имат за цел да разбунят както садукееите (т.е., „унищожаването на това място”, така и фарисеите (т.е., „обредите, които Мойсей ни е предал”).

■ **„този Назарянин, Исус”** Вж. **Специалното понятие** към 2:22.

6:15 „впериха очи в него” Това е литературен похват, който Лука често използва. Означава нераздвоено внимание (вж. Лука 4:20; 22:56; Деяния 1:10; 3:4,12; 6:15; 7:55; 10:4; 11:6; 13:9; 14:9; 23:1).

■ **„лицето му беше като лице на ангел”** Това може да напомня за:

1. Мойсеевото лице, което блести след срещата с ЯХВЕ (вж. Изх. 34:29-35, II Кор. 3:7)

2. Исусовото лице и тяло, блестящи по време на Преображението (вж. Мат. 17:2; Лука 9:29)

3. Ангелът вестител от Данаил 10:5-6

Това е начин за метафорично описание на някой, който е бил в Божието присъствие.

ВЪПРОСИ ЗА ОБСЪЖДАНЕ

Този коментар е само ръководство за изучаване. Това означава, че вие сами носите отговорност за начина, по който тълкувате Библията. Всеки от нас трябва да ходи в светлината, която му е дадена. Приоритет при интерпретацията сте самият вие, вашата Библия и Светият Дух. Не бива да прехвърляте тази отговорност на който и да е коментатор.

Настоящите въпроси за обсъждане целят да ви подпомогнат да обмислите основните теми в този раздел на посланието. Целта им е да предизвикат мисли, а не да дадат крайни отговори.

1. Защо ранната църква избира нейните най-духовни мъже, да прислужват на трапези?
2. Защо е налице напрежение при бързия растеж?
3. Каква е целта при полагането на ръце?
4. Защо Стефан става жертва на гонение?

Деяния 7 гл.

РАЗДЕЛЕНИЯ ПО АБЗАЦИ В СЪВРЕМЕННИТЕ ПРЕВОДИ*

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Речите на Стефан	Речта на Стефан: призоваването на Авраам	Проповядването и мъченическото убиване на Стефан	Речта на Стефан	Речта на Стефан
		6:8-8:1a		
7:1-8	7:1-8		7:1	7:1-8
	Патриарсите в Египет	7:26-8		
7:9-16	7:9-16	7:9-16	7:9-16	7:9-16
7:17-22	7:17-36	7:17-22	7:17-22	7:17-22
7:23-29		7:23-29	7:23-29	7:23-29
7:30-43		7:30-34	7:30-34	7:30-34
	Израил се бунтува срещу Бога	7:35-43	7:35-38	7:35-43
	7:37-43			
	Бог е истинската скиния		7:39-43	
7:44-50	7:44-50	7:44-50	7:44-47	7:44-50
	Израил се противи на Светия Дух			
7:51-53	7:51-53	7:51-53	7:51-53	7:51-53
Стефан е убит с камъни 7:54-8:1a	Стефан мъченикът 7:54-60	7:54-81a	Стефан е убит камъни 7:54-8:1a	Стефан е убит с камъни, Павел е гонител 7:54-8:1

НАБЛЮДЕНИЯ ОТ КОНТЕКСТА

А. Речта на Стефан в Деяния 7 глава е най-дългата в книгата. Тя подготвя почвата за Павловото (и това на църквата) разбиране за връзката на благовестието със СЗ. Проповедта на Стефан е в отговор на обвинението, отправени към него и в нея пояснява, че

а. Бог действа извън Храма

б. Бог работи с езичниците

в. Евреите винаги са отхвърляли посланието на Бога за хората, а сега отхвърлят и Месията

Б. Защитата на Стефан оказва влияние върху сърцето на Савел от Тарс и неговото богословие.

В. Стефан разкрива непрекъснатото непокорство на Божия заветен народ и Божиите откровения извън Обещаната земя и Ерусалимския храм, който се е превърнал във фокус на еврейското поклонение в първи век.

Г. Еврейският народ редовно отхвърля пратениците на Бога и сега го прави за пореден път. Те жестоко отхвърлят Исус от Назарет, а сега отхвърлят и Неговия свидетел, Стефан.

Д. Стефан е обвинен за подобно богохулство от същата група хора, както и Исус. Докато го убиват с камъни, Стефан изрича няколко неща, които ни напомнят за думите на Исус, казани на кръста. Дали това е нарочен литературен похват, използван от Лука? Така изглежда!

Е. Перспективата на Стефан за връзка между евреи и християни слага начало на преследването (вж. 8:1-3) и в крайна сметка разделянето (т.е., след 70 г. сл. Хр., формулите за проклятие) на тези две групи. Възможно е Бог да използва Стефан, както използва Самсон в СЗ, да започне битка, която да доведе до разпространяване на евангелието отвъд Палестина.

Ж. Речта/защитата/проповедта на Стефан съдържа няколко елемента, които се различават от еврейския СЗ (той цитира от Септуагинта). Трябва ли учените да се опитват да защитават казаното от Стефан или да кажем, че се касае за еврейска традиция или историческа грешка? Този въпрос разкрива емоционалните и интелектуални предразсъдъци на тълкувателите. Вярвам, че Библията е истинска история, че християнството се основава на казаното в Библията. Обаче, самото начало на Библията (т.е., Битие 1-11) и нейният край (т.е., книгата Откровение) не са „типична история“! Що се отнася до вметнатите разкази, смятам, че те са истинни и точни. Не трябва да забравяме, че понякога са налице:

1. разлики в числата
2. разлики в жанра
3. разлика в детайлите
4. равински техники на тълкуване (например, комбиниране на два или повече текста)

Това не влияе на моето мнение за достоверността и истинността на библейските истории. Стефан може да помни нещата, които е слушал в училището към синагогата или пък може да е модофицирал текстове, така че да послужат на целта му! Да пропуснем посланието му като се фокусираме върху един или два детайла, показва съвременното ни схващане за историография, а не усетът за история в първи век.

3. Основен план на историческото резюме на Стефан относно Божието действие в живота на Израил, в Деяния 7.

1. Патриарсите, ст. 2-16
2. Изхода и скитанията в пустинята, ст. 17-43
3. Скинията и Храма, ст. 44-50
4. Тяхното приложение в това обобщение на старозаветната история, ст. 51-53

I. Стефан използва различни старозаветни препратки (цитати и алюзии)

1. 7:3 – Бит. 12:1
2. 7:5 – Бит. 12:7 или 17:8
3. 7:6-7а – Бит. 15:13-14
4. 7:7б – Изх. 3:12
5. 7:8а – Бит. 17:9-14
6. 7:8б – Бит. 21:2-4
7. 7:8в – Бит. 25:26
8. 7:8г – Бит. 35:22-26
9. 7:9 – Бит. 37:10,28; 45:4
10. 7:10 – Бит. 39:21; 41:40-46
11. 7:11 – Бит. 41:54-55; 42:5
12. 7:12 – Бит. 42:2
13. 7:13 – Бит. 45:1-4
14. 7:14 – Бит. 45:9-10
15. 7:15 – Бит. 46:5; 49:33; Изх. 1:6
16. 7:16 – Бит. 23:16; 50:13
17. 7:17 – Изх. 1:7-8
18. 7:18 – Изх. 1:8
19. 7:19 – Изх. 1:10-11
20. 7:20 – Изх. 2:2
21. 7:21 – Изх. 2:5,6,10
22. 7:22 – Изх. 2:10

- 23. 7:23 – Изх. 2:11-12
- 24. 7:26 – Изх. 2:13
- 25. 7:27-28 – Изх. 2:14
- 26. 7:30 – Изх. 3:1-2
- 27. 7:29a – Изх. 2:15
- 28. 7:29b – Изх. 2:22; 4:20; 18:3-4
- 29. 7:32 – Изх. 3:6
- 30. 7:33-34 – Изх. 3:5,7-10
- 31. 7:36 – Изх. 12:41; 33:1
- 32. 7:37 – Втор. 18:15
- 33. 7:38 – Изх. 19:17
- 34. 7:39 – Числа 14:3-4
- 35. 7:40 – Изх. 32:1,23
- 36. 7:41 – Изх. 32:4,6
- 37. 7:42-43 – Амос 5:25-27
- 38. 7:44 – Изх. 25:31,36-40
- 39. 7:45 – Ис. Нав. 3:14 и сл.; 18:1; 23:9
- 40. 7:46 – II Царе 7:8 и сл. ст.
- 41. 7:47 – III Царе 6-8; II Летописи 1-6
- 42. 7:49-50 – Ис. 66:1-2

Друг добър библиейски пример, обобщаващ еврейската история, е Неемия 9 гл.

- 1. 9:6 – Битие 1-11 гл.
- 2. 9:7-8 – Изход 12-50 гл.
- 3. 9:9-14 – Изход (излизането от Египет)
- 4. 9:15-21 – Числа (периода на странстване в пустинята)
- 5. 9:22-25 – Исус Навиев (влизането в Обещаната земя)
- 6. 9:26-31 – Съдии
- 7. 9:32-38 – Книгите на царете и летописите (монархията)

ИЗСЛЕДВАНЕ НА ДУМИ И ИЗРАЗИ

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ – Деяния 7:1-8

1 Тогава първосвещеникът каза: Това така ли е? 2 А той каза: Братя и бащи, чуйте: Бог на славата се яви на нашия отец Авраам, когато беше в Месопотамия, преди да се засели в Харан, 3 и му каза: ?Излез от отечеството си и от рода си и ела в земята, която ще ти покажа.” 4 Тогава той излезе от халдейската земя и се засели в Харан. И оттам след смъртта на баща му Бог го пресели в тази земя, в която вие сега живеете. 5 И не му даде в нея наследство, дори колкото да постави крака си, а обеща да я даде за притежание на него и на потомството му след него, въпреки че той нямаше дете. 6 И Бог му говори така: че неговите потомци ще бъдат пришълци в чужда земя, където щяха да ги поробят и притесняват четиристотин години. 7 Но Аз, каза Бог, ще съдя народа, на който ще робуват; и след това ще излязат и ще Ми служат на това място. 8 И му даде завета на обрязването; и така, Авраам роди Исаак и го обряза в осмия ден; Исаак роди Яков, а Яков – дванадесетте патриарси.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 7:1-8

1 The high priest said, “Are these things so?” 2 And he said, “Hear me, brethren and fathers! The God of glory appeared to our father Abraham when he was in Mesopotamia, before he lived in Haran, 3 and said to him, ‘LEAVE YOUR COUNTRY AND YOUR RELATIVES, AND COME INTO THE LAND THAT I WILL SHOW YOU.’ 4 Then he left the land of the Chaldeans and settled in Haran. From there, after his father died, *God* had him move to this country in which you are now living. 5 But He gave him no inheritance in it, not even a foot of ground, and yet, even when he had no child, He promised that HE WOULD GIVE IT TO HIM AS A POSSESSION, AND TO

HIS DESCENDANTS AFTER HIM. 6But God spoke to this effect, that his DESCENDANTS WOULD BE ALIENS IN A FOREIGN LAND, AND THAT THEY WOULD BE ENSLAVED AND MISTREATED FOR FOURHUNDRED YEARS. 7AND WHATEVER NATION TO WHICH THEY WILL BE IN BONDAGE I MYSELF WILL JUDGE,' said God, 'andAFTER THAT THEY WILL COME OUT AND SERVE ME IN THIS PLACE.' 8And He gave him the covenant of circumcision; and so *Abraham* became the father of Isaac, and circumcised him on the eighth day; and Isaac *became the father* of Jacob, and Jacob *of the twelve patriarchs.*"

7:1 “Първосвещеникът” Това е Кайяфа, вж. Бележката към 4:6.

7:2 „И той каза” Защитата на Стефан много напомня за посланието до евреите. Той отговаря на обвинението по два начина: (1) в миналото еврейският народ непрекъснато отхвърля Мойсей (2) храмът е само един от начините, по които Бог говори на Израил. Това е директен отговор на обвиненията, повдигнати към него в 6:13.

- **„Слушайте”** Това е МИНАЛО СВЪРШЕНО ВРЕМЕ, ДЕЯТЕЛЕН ЗАЛОГ, ПОВЕЛИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ на гръцката сума *akouō*. Използвана е в Септуагинта, за да преведе известната молитва *Shema* (вж. Втор. 6:4-5) или *Слушай, Израилю*. Използвана е и от пророците, за да опише идеята за „чуване, свързано с отклик” (вж. Михей 1:2; 6:1). Трудно е да бъдем сигурни, че са използвани тези технически конотации, когато тези евреи изразяват техните идеи на говорим гръцки, но в някои контексти това може и да е вярно.
- **„Богът на славата”** Този Бог на слава (вж. Пс. 29:3) се явява на патриарха Авраам (вж. Бит. 12:1, 15:1,4; 17:1; 18:1, 22:1), което слага началото на еврейския народ. Вж. **Специалното понятие** към 3:13.
- **„Авраам”** Авраам е считан за баща на еврейския народ. Той е първият патриарх. Неговото призоваване и ходенето му с Бога са описани в Бит. 12:1-25:11. В Галатяни 3 и по-късно в Римляни 4 Павел използва Авраам като пример за оправдание по благодат чрез вяра.
- **„когато беше в Месопотамия, преди да заживее в Харан”** Битие 11:31 предполага, че Аврам живе в град Харан, когато Бог му говори. Обаче времето, което Бог се явява на Аврам не е споменато изрично. Аврам е от Ур халдейски (вж. Бит. 11:28,31), но по-късно се премества в Харан (вж. Бит. 11:31,32; 29:4), следвайки Божиата заповед. Идеята е, че Бог проговаря на Аврам извън ханаанската земя. Авраам не притежава никаква част от Святата земя (вж. ст. 5) освен пещера, в която да погребва семейството си (вж. Бит. 23:9).

Понятието Месопотамия може да се отнася до различни етнически групи:

1. група от народи в северната част на Тигър и Ефрат (т.е., Сирия между реките.)
2. група от народи близо до устието на Тигър и Ефрат

7:3 „ОСТАВИ ЗЕМЯТА СИ И РОДА СИ, И ЕЛА В ЗЕМЯТА, КОЯТО ЩЕ ТИ ПОКАЖА.” Това е цитат от Бит. 12:1. Богословският казус, съдържащ се в този цитат е свързан с думите на Бога, казани на Авраам:

1. докато е в Ур, преди да вземе баща си Тара и племенника си Лот, и да отиде в Харан ИЛИ
2. докато е в Харан и чака баща му да умре, за да последва Бога на юг в Ханаан?

7:4 „той напусна земята на халдейците” Халдея (BDB 505) може би е район близо до устието на реките Тигър и Ефрат (вж. бележката към 7:2). По-късно се свързва с народа, който се заселва в тази област, станала известна като Вавилон (BDB 93). Този народ ражда много учени, които развиват математически формули, свързани с движението на небесните тела (т.е., планети, звезди, комети и пр.). Тази група от мъдрци (т.е., астролози) също е известна като халдейци (вж. Дан. 2:2; 4:7; 5:7-11).

- **„Харан”** Харан (BDB 357) е градът, в който се преместват Тара, Авраам и Лот (вж. Бит. 11:31-32). там се заселва друг от братята на Аврам и градът носи неговото име, Нахор (вж. Бит. 24:10; 27:43).

Този град от горната част на Ефрат (т.е., притока Балок) е основан в третото хилядолетие преди Христос и запазва името си и до днес.

- **„след като баща му умря”** Мнозина виждат противоречие между Бит. 11:26,32 и 12:4. Има поне две възможни решения:
 1. Авраам може да не е най-възрастният син, но е най-любимият (т.е., споменат първи).
 2. Самарянското Петокнижие споменава, че Тара е починал на 145 г, не на 205, както твърди еврейският текст.

Виж Gleason L. Archer, *Encyclopedia of Bible Difficulties*, p. 378.

7:5 „Той му обеща, че Той ще му я даде в наследство на него и на потомците му след него” Това е алюзия към Бит. 12:7 или 17:8. Богословският ключ не е само Божието обещание, но Авраамовата вяра в Бога, че ще му даде и наследник, и земя. За тази вяра се говори в Бит. 15:6 (вж. Гал. 3:6; Римляни 4:3).

7:6 Това предсказание е изречено в Бит. 15:13,14 и потвърдено отново в Изх. 3:12. Обаче в Изх. 12:40 се споменават „430” вместо “400 години.” Септуагинтът превежда Изход 12:40 така: „и пътуването на децата на Израил докато пътуваха в земята на Египет и в земята на Ханаан беше 430 години.”

Равините смятат, че числото “400 години” започват с принасянето на Исаак в Битие 22. Калвин смята, че тези 400 години са закръглено число. Може да се отнася до четири поколения, всяко от по 100 години (вж. Бит. 15:16).

7:7 „народа, на който” Това е цитат от Септуагинта, Битие 15:14. Това е общо понятие, без да има за цел да е неясно. Вероятно народът е Египет. Има и други народи, (т.е., Филистия, Сирия, Асирия, Вавилон), които ще угнетяват Израил, но Бог ще съди и тях.

- **„И СЛЕД ТОВА”** Цялата тази фраза е цитат от Изх. 3:12. Стефан описва група цялата история на Израил. Този текст описва, че Ерусалим и Ханаан ще станат уникални, специални места за Израил. Това пасва на акцента, който се поставя в книгата Второзаконие.
- **„НА ТОВА МЯСТО”** В контекста на цитата от Изх. 3:12, мястото е планината Синай (вж. **Специалното понятие** към 7:30), която е извън Обещаната земя и е особено важно за живота на Израил (даването на закона на Мойсей).

7:8 „завет” вж. **Специалното понятие** към 2:47.

- **„обрязване”** То се практикува от всички съседни на Израил, с изключение на филистимците (гръцки егейски народ). За повечето народи това е ритуал за преминаване в мъжеството, но не и за Израил, където се касае за уводен ритуал за принадлежност към заветния народ. Той е белег за специална връзка на вяра с ЯХВЕ (вж. Бит. 17:9-14). Всеки патриарх обрязва собствените си синове (т.е., играе ролята на свещеник за своето семейство). Robert Girdlestone, *Синоними в Стария завет*, стр. 214 казва, че ритуалът на обрязването свързва ритуала на проливането на кръв със самото обрязване. Кръвта е свързана с подпечатването на завета (вж. Бит. 15:17), нарушаването на завета (вж. Бит. 2:17) и заветното изкупление (вж. Ис. 53).
- **„дванадесетте патриарси”** Това обикновено е описание за Авраам, Исаак и Яков, но тук се отнася до дванадесетте сина на Яков, които са родоначалници на еврейските племена.

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИБ – Деяния 7:9-10

9 А патриарсите завидяха на Йосиф и го продадоха в Египет, но Бог беше с него 10 и го избави от всичките му беди, и му даде благоволение и мъдрост пред египетския цар, фараона, който го постави управител над Египет и над целия си дом.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 7:9-10

9The patriarchs BECAME JEALOUS OF JOSEPH AND SOLD HIM INTO EGYPT. *Yet* God was WITH HIM, 10and rescued him from all his afflictions, and GRANTED HIM FAVOR and wisdom in THE SIGHT OF PHARAOH, KING OF EGYPT, AND HE MADE HIM GOVERNOR OVER EGYPT AND ALL HIS HOUSEHOLD.

7:9 „Йосиф” Това описание се намира в Бит. 37:11,28; 45:4. Стефан се опитва да покаже, че еврейският народ и неговите водачи често отхвърлят избрания от Бога лидер (вж. Мойсей в ст. 35).

7:10 Тази история се намира в Бит. 39:21; 41:40-46.

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИБ – Деяния 7:11-16

11 И настана глад и голямо бедствие по цялата земя на Египет и Ханаан; и бащите ни не намираха прехрана. 12 А Яков, като чу, че в Египет имало жито, изпрати бащите ни за първи път; 13 и на втория път Йосиф се откри на братята си и родът на Йосиф стана известен на фараона. 14 И Йосиф прати да повикат баща му Яков и целия му род – седемдесет и пет души. 15 И така, Яков слезе в Египет, където умря – той и бащите ни; 16 и ги пренесоха в Сихем, и ги положиха в гроба в Сихем, който Авраам беше купил със сребро от синовете на Емор.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 7:11-16

11Now A FAMINE CAME OVER ALL EGYPT AND CANAAN, and great affliction *with it*, and our fathers could find no food.12But when Jacob heard that there was grain in Egypt, he sent our fathers *there* the first time. 13On the second *visit* Joseph made himself known to his brothers, and Joseph’s family was disclosed to Pharaoh. 14Then Joseph sent *word* and invited Jacob his father and all his relatives to come to him, seventy-five persons *in all*. 15And Jacob WENT DOWN TO EGYPT and *there* he and our fathers died. 16*From there* they were removed to Shechem and laid in the tomb which Abraham had purchased for a sum of money from the sons of Hamor in Shechem.

7:11 Тази история се намира в Бит. 41:54-55; 42:5.

7:12 Тази история се намира в Бит. 42:4.

7:13 Тази история се намира в Бит. 45:1-4.

7:14 „седемдесет и пет” Този текст следва Септуагинта и ръкописите от Мъртво море, докато в Мазоретския текст, числото е „седемдесет” (вж. Бит. 46:27; Изх. 1:5; Втор. 10:22). На пръв поглед изглежда се касае за проблем между ръкописите, цитирани от Стефан и еврейския текст на Изход 1:5. От друга страна може да се касае за различно преброяване на потомците на Яков. Проблемът е между Битие 46:26 и 27:

1. В МТ стих 27 казва, че на Йосиф са се родили двама сина в Египет, докато в Септуагинта са девет, което означава, че Манасия и Ефрем са имали братя и сестри.

2. в еврейския текст са преброени и Яков и жена му, но не и децата на Ефрем и Манасия.

В гръцкия текст Септуагинта, Яков и жена му не са преброени, но са споменати децата на Ефрем и Манасия. И двата списъка са верни, но добавят различни потомци на Яков от различни периоди в живота му. Еврейските текстове, известни като ръкописите от Мъртво море, също споменават 75 човека в Битие 46:27 and Exod. 1:5. Филон от Александрия е запознат и с двата варианта.

Когато се касае за трудни текстове или проблемни числа (като този случай) всички ние сме много задължени на съвременните библейски изследователи. Днес на разположение са много библейски ресурси, които поясняват тези трудни текстове. Аз препоръчвам:

1. *Hard Sayings of the Bible*, IVP

2. *More Hard Sayings of the Bible*, IVP

3. *Encyclopedia of Bible Difficulties* by Gleason Archer.

Относно коментар на деяния 7:14-15 виж #1 стр. 521-522.

7:15 Тази история се намира в Бит. 46:5; 49:33; Изход 1:6.

7:16 „в Сихем” От разказите в Битие за (1) погребението на Йосиф, описано в Ис. Нав. 24:32 (2) и погребението на Яков, в Бит. 50:13, сякаш в речта на Стефан има несъответствие. Проблемът е (1) градът; трябва да е Хеврон, а не Сихем (2) патриархът; трябва да е Яков, а не Авраам. Обаче и Авраам, и Яков купуват земя (вж. Бит. 23:16; 33:19). Сара и Авраам са погребани в Хеврон (вж. Бит. 23:19; 25:9), както и Исаак и Ревека (вж. Бит. 49:29-31) и Яков (вж. Бит. 50:13). Макар да не е сигурно къде е мястото за погребване в Сихем, възможно е Авраам преди това да е купил друго подобно място, Бит.12:6-7. По-късно Яков плаща за същото това място (вж. Бит. 33:19; Ис. Нав. 24:32). Вероятно това е спекулация, но изглежда, че Стефан познава много добре старозаветната история и това е единственият начин да примирим тези два различни разказа.

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ – Деяния 7:17-29

17 Но когато наближи времето да се изпълни обещанието, което Бог беше дал на Авраам, народът растеше и се умножаваше в Египет, 18 докато се издигна друг цар, който не познаваше Йосиф. 19 Той постъпваше коварно с нашия род и притесняваше бащите ни, като караше да хвърлят кърмачетата им, така че да не остават живи. 20 В това време се роди Мойсей, който беше мил на Бога, и три месеца го отглеждаха в бащиния му дом. 21 А когато го хвърлиха, дъщерята на фараона го взе и го отгледа като свой син. 22 И Мойсей беше научен на цялата египетска мъдрост и беше силен в слово и в дело. 23 А като навърши четиридесет години, му дойде на сърце да посети братята си, израилтяните. 24 И виждайки един онеправдан, го защити и отмъсти за оскърбения, като уби египтянина, 25 като мислеше, че братята му ще разберат, че Бог чрез неговата ръка им дава избавление; но те не разбраха. 26 На следващия ден той се появи при тях, когато се биеха, и като искаше да ги помири, каза: Хора, вие сте братя; защо се оскърбявате един друг? 27 А този, който оскърбяваше ближния си, го отблъсна и каза: Кой те е поставил началник и съдия над нас? 28 И мен ли искаш да убиеш, както уби вчера египтянина? 29 Поради тази дума Мойсей побягна и стана пришълец в мадиамската земя, където роди двама сина.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 7:17-29

17But as the time of the promise was approaching which God had assured to Abraham, the people increased and multiplied in Egypt, 18UNTIL THERE AROSE ANOTHER KING OVER EGYPT WHO KNEW NOTHING ABOUT JOSEPH. 19It was he who took shrewd advantage of our race and mistreated our fathers so that they would expose their infants and they would not survive. 20It was at this time that Moses was born; and he was lovely in the sight of God, and he was nurtured three months in his father’s home. 21And after he had been set outside, Pharaoh’s daughter took him away and nurtured him as her own son. 22Moses was educated in all the learning of the Egyptians, and he was a man of power in words and deeds. 23But when he was approaching the age of forty, it entered his mind to visit his brethren, the sons of Israel. 24And when he saw one of them being treated unjustly, he defended him and took vengeance for the oppressed by striking down the Egyptian. 25And he supposed that his brethren understood that God was granting them deliverance through him, but they did not understand. 26On the following day he appeared to them as they were fighting together, and he tried to reconcile them in peace, saying, “Men, you are brethren, why do you injure one another?” 27But the one who was injuring his neighbor pushed him away, saying, “WHO MADE YOU A RULER AND JUDGE OVER US? 28YOU DO NOT MEAN TO KILL ME AS YOU KILLED THE EGYPTIAN YESTERDAY, DO YOU?” 29At this remark, Moses FLED AND BECAME AN ALIEN IN THE LAND OF MIDIAN, where he became the father of two sons.

7:17 Това ни връща към Бит.15:12-16 (Обещанието) и Изх. 1:7 (големият брой).

7:18 „докато се издигна друг цар” Това е цитат от Изх. 1:8. Имало е и продължава да има спорове между богословите за датата на излизането от Египет. Личността на този египетски цар не е единодушно определено. Може да се каже, че е фараон от XVIII династия (1445 г. Пр. Хр.) или от XIX династия (1290 г. пр. Хр.). Една от теориите е да свържем този египетски цар с първата египетска династия, която заменя

хиксосите (семитски) владетели на Египет. Това обяснява използването на думата *heteros* (*друг*) в ст. 18. Един истински египтянин не би искал семити като евреите да се множат на неговата територия, защото би се страхувал от нова инвазия, подобно на тази, на хиксосите.

7:19 Тази история се намира в Изх. 1:10 и сл.ст.

7:20 **“Мойсей се роди”** Тази история е записана в Изх. 2.

- **„беше мил на Бога”** Това е еврейски идиом, описващ нечия красота (вж. Изх. 2:2). Дори и Йосиф Флавий говори за хубостта на Мойсей (вж. *Еврейски старини* 2.9.6).

7:21 Тази история се намира в Изход 2:5-6,10.

- **„той беше отделен”** Това е гръцкото понятие *ektithēmi*, което означава да „покажеш” (вж. ст. 19) или „да поставиш отвън.” Египтяните принуждават евреите да изоставят бебетата момчета навън, на милостта на дивите зверове, за да намалят бързото им размножаване.

■ **NASB, NKJV „Дъщерята на Фараона го взе”**

NRSV, NJB „Дъщерята на Фараона го осинови”

TEV „Дъщерята на царя го осинови”

Понятието *anaireō* буквално означава „да издигна.” Мойсей буквално бе изваден от водата и издигнат/осиновен от дъщерята на Фараона.

7:22 Мойсей разполага с най-доброто академично и военно обучение за своето време в двора на Фараона.

- **„той беше човек, силен в думи и дела”** Това трябва да е обобщение на по-късния живот на Мойсей, защото преди срещата му с ЯХВЕ при горещия храст, той твърди, че не може да говори добре (вж. Изх. 4:10-17).

7:23-24 Това е разказ, описан в Изх. 2:11-12.

7:23 **„той приближаваше четиридесет години”** Помня, че Муди разделяше живота на Мойсей на три периода от по четиридесет години:

1. за първите четиридесет години той се мисли за голяма личност (т.е., образован в двора на Фараона)
2. за вторите четиридесет години мисли, че е никой (т.е., изгнанник в земята на Мидиам и изучава терена на Синайската пустиня)
3. за третия период от четиридесет години Мойсей научава какво Бог може да стори с някой, който смята, че е никой (т.е., завежда Божия народ в Обещаната земя)

7:25 Този стих е предположение на Стефан (вероятно еврейска традиция); не е споменат в Изход.

7:26-29 Този разказ се намира в Изход 2:13-14.

7:28 Този въпрос предполага негативен отговор.

7:29 **„Поради тези думи Мойсей избяга”** Това описание намираме в Изх. 2:15,22. След като убива египтянин Мойсей се уплашва, което показва, че фараонът не одобрява факта, че е осиновен от една от дъщерите му. Дори и да е така, Евреи 11:27 говори ясно!

- **„и стана беглец в земята на Мидиам”** Бог се явява на Мойсей в горящ храст в земята на Мидиам (вж. Изх. 3-4) и му разкрива закона Си на Синай в мадиамската земя (вж. Изход 19-20), което показва, че Бог не е ограничен да се разкрие, където Му е угодно. Същият този акцент за Бога, който се разкрива извън Ерусалимския храм, виждаме в 7:36, 44, 48 и 53.

- „стана баща на двама сина” Този разказ е записан в Изход 2:22; 4:20; 18:3-4.

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ – Деяния 7:3-34

30 И когато минаха четиридесет години, на планината Синай, в огнения пламък на една къпина, му се яви Ангел. 31 И Мойсей, като видя, се удиви на гледката; а когато се приближаваше да разгледа, дойде глас от Господа: 32 ?Аз съм Богът на бащите ти – Бог Авраамов, Бог Исааков и Бог Яковов.” И Мойсей се разтрепери и не смееше да погледне. 33 И Господ му каза: ?Събуй сандалите от краката си, защото мястото, на което стоиш, е свята земя. 34 Видях, видях страданието на Моя народ, който е в Египет, чух стенанието им и слязох, за да ги избавя. И сега ела, и ще те изпратя в Египет.”

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 7:30-34

30After forty years had passed, an angel appeared to him in the wilderness of Mount Sinai, in the flame of a burning thorn bush. 31When Moses saw it, he marveled at the sight; and as he approached to look more closely, there came the voice of the Lord: 32”I am the God of your fathers, the God of Abraham and Isaac and Jacob.” Moses shook with fear and would not venture to look. 33But the Lord said to him, “Take off the sandals from your feet, for the place on which you are standing is holy ground. 34I have certainly seen the oppression of My people in Egypt and have heard their groans, and I have come down to rescue them; come now, and I will send you to Egypt.”

7:30 Този разказ намираме в книгата Изход 3-4 гл.

- „ангел” В старозаветния текст този ангел е ЯХВЕ. Виж подробните бележки към 5:19. Забележете как е характеризирани този ангел.
 1. Изход 3:2, „ангелът Господен му се яви в пламтящ огън”
 2. Изход 3:4, „когато ГОСПОД (ЯХВЕ) видя, че той се обърна, за да погледне
 3. Изход 3:4, „Бог (Елохим) го извика отсрещ хреста”

Вж. **Специалното понятие:** Имената на божеството в 1:6.

- „Планината Синай”, вж. **Специалното понятие** по-долу.

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: МЕСТОНАХОЖДЕНИЕТО НА ВРЪХ СИНАЙ

- А. Ако Мойсей има предвид буквално, а не фигуративно „тридневно пътуване,” за което моли Фараона (3:18; 5:3; 8:27), това време не би било достатъчно за тях, за да стигнат до традиционното място в южния край на Синайския полуостров. Затова, някои учени смятат, че планината се намира близо до оазис в Кадис-Варни.
- В. Повечето предимства са за традиционното място „Джебел Муса”, в пустинята Син.
 1. Голяма равнина пред планината.
 2. Второзаконие 1:2 казва, че има единайсет дни път от хълма Синай до Кадис- Варни.
 3. Понятието „Синай” не е еврейско. Може да бъде свързано с пустинята Син, което описва малък пустинен хресталак. Еврейското име за планината е Хорив (вж. пустиня).
 4. Планината Синай е възприета като традиционно място след 4 в.сл.Хр. Тя е в „Мадиамската земя”, включваща голяма част от Синайския п-в и Арабия.
 5. Изглежда археологията потвърждава мястото на някои градове, споменати в Изход (*Елим, Дофка, Рафидим*), намиращи се в западния край на Синайския полуостров.
- С. Евреите никога не са се интересували от географското местонахождение на планината Синай. Те вярват, че Бог им е дал Закона в изпълнение на обещанието от Битие 15:12-21. Въпросът „къде” не е от значение и те нямат намерение да се връщат там (вж. Не правят годишни поклонения там).

- D. Традиционното местоположение на планината Синай не е установено до *Pilgrimage of Silvia*, написана около 385-8г.сл.Хр. (F. F. Bruce, *Commentary on the Book of the Acts*, p. 151.

7:32 Този разказ намираме в Изход 3:6.

- „бащи” Както е еврейския текст, така и в гръцкия му превод (т.е., Септуагинта) думата е в **ЕДИНСТВЕНО ЧИСЛО**. На всички други места думата е в **МНОЖЕСТВЕНО ЧИСЛО**. Бог познава бащата на Мойсей, който е роб.

7:33 Тази история е описана в Изход 3:5. Мойсей пристъпва към храста от любопитство, не по религиозни причини.

Причината поради която си събува обувките не е ясна:

1. обувките може да са изцапани (изпражнения на животни)
2. събуването на обувките може да е знак за близост или фамилиарност (т.е., у дома).
3. културна практика на патриарсите или египетски обичай

7:34 Тази история е разказана в Изход 3:7. За мен този стих има изключителна богословска стойност по следната причина: **ЯХВЕ** чува молитвите им, вижда страданието им и отговаря. Той идва, за да ги спаси, но забележете, че го прави като си служи с човешки инструменти. Бог изпраща един колебаещ се Мойсей. Бог избира да се оправя с човеците, използвайки човеци.

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ – Деяния 7:35-43

35 Този Мойсей, когото бяха отхвърлили, като му казаха: Кой те постави началник и съдия? – него Бог чрез ръката на Ангела, който му се яви в къпината, изпрати и за началник, и за избавител. 36 Той ги изведе, като върши чудеса и знамения в Египет, в Червеното море и в пустинята в продължение на четиридесет години. 37 Това е същият Мойсей, който каза на израилтяните: ?Бог ще ви издигне от братята ви Пророк като мен – Него слушайте.” 38 Това е онзи, който беше в събранието в пустинята заедно с Ангела, който му говореше на Синайската планина, както и с бащите ни; който и прие животворни думи, за да ги предаде на нас. 39 На него нашите бащи не искаха да се покорят, а го отхвърлиха и в сърцата си се обърнаха пак към Египет, 40 като казаха на Аарон: Направи ни богове, които да ходят пред нас, защото този Мойсей, който ни изведе от египетската земя, не знаем какво му стана. 41 И в онези дни те направиха теле и принесоха жертва на идола, и се веселяха в делото на собствените си ръце. 42 Тогава Бог се отвърна и ги предаде да служат на небесното войнство, както е писано в книгата на пророците: ?Доме израилев, на Мен ли принасяхте заклани животни и жертви четиридесет години в пустинята? 43 Напротив, носехте скинията на Молох и звездата на бога Рефан, изображенията, които си направихте, за да им се кланяте. Затова ще ви преселя от татък Вавилон.”

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 7:35-43

35 This Moses whom they disowned, saying, “WHO MADE YOU A RULER AND A JUDGE?” Is the one whom God sent to be both a ruler and a deliverer with the help of the angel who appeared to him in the thorn bush. 36 This man led them out, performing wonders and signs in the land of Egypt and in the Red Sea and in the wilderness for forty years. 37 This is the Moses who said to the sons of Israel, “GOD WILL RAISE UP FOR YOU A PROPHET LIKE ME FROM YOUR BRETHREN.” 38 This is the one who was in the congregation in the wilderness together with the angel who was speaking to him on Mount Sinai, and who was with our fathers; and he received living oracles to pass on to you. 39 Our fathers were unwilling to be obedient to him, but repudiated him and in their hearts turned back to Egypt, 40 SAYING TO AARON, “MAKE FOR US GODS WHO WILL GO BEFORE US; FOR THIS MOSES WHO LED US OUT OF THE LAND OF EGYPT—WE DO NOT KNOW WHAT HAPPENED TO HIM.” 41 At that time they made a calf and brought a sacrifice to the idol, and were rejoicing in the works of their hands. 42 But God turned away and delivered them up to serve the host of heaven; as it is written in the book of the prophets, “IT WAS NOT TO ME THAT YOU OFFERED VICTIMS AND SACRIFICES FORTY YEARS IN THE WILDERNESS, WAS IT, O HOUSE OF ISRAEL? 43 YOU ALSO TOOK ALONG THE TABERNACLE

7:35 „Този Мойсей, когото те не признах” Божият народ редовно отхвърля Божиите пророци (вж. ст. 51-52). Може би това е причината за ст. 27!

- **„с помощта на ангела, който му се яви при горящия храст”** Бог отново се явява на един евреин извън Обещаната земя. Божията дейност не е ограничена до никое място. Голяма част от историята на Израил се случва извън Ханаан и то преди да се появи Ерусалимският храм. В цялата еврейска история Божиите водачи са отхвърляни от техните съвременници (вж. ст. 9,27-28,35,39). Това е една непрекъснато повтаряща се тема. Този ангел е представен като божество (вж. Изх 3:2,4). Това богоявление във физическа форма е видно в Бит. 16:7-13; 22:11-15; 31:11,13; 48:15-16; Изх. 13:21; 14:19; Съд. 2:1; 6:22-23; 13:3-22; Зах. 3:1-2. Трябва да кажем обаче, че „ангелът Господен” не винаги е проява на божеството; понякога той е просто ангел, вестител (вж. Бит. 24:7,40; Изх. 23:20-23; 32:34; Числа 22:22; Съд. 5:23; II Царе 24:16; I Лет. 21:15 и сл.ст.; Зах. 1:11; 12-13).

7:36 Това е обобщение на чудната Божия мощ (т.е., тоягата на Мойсей) чрез Мойсей и Аарон.

7:37-38 Това е месиански цитат от Втор. 18:15. Стефан свързва Божието присъствие в Изхода и периода на странстването в пустинята както с Божия ангел, така и със специалния наследник на Мойсей (т.е., Месията, пророците). Стефан не подценява Мойсей, а се вслуша в него много внимателно!

7:38 „събранието” Това е гръцката дума *ekklesia*, но е използвана в смисъла на „събрание”, а не църква. Вж. **Специалното понятие:** Църква към 5:11.

- **„ангелът, който му говореше на планината Синай”** Според равинското богословие ангелите са посредници между ЯХВЕ и даването на Закона (вж. бележката към 7:53). Възможно е ангелът да е обозначение за Самия ЯХВЕ (вж. Изх. 3:21 и ср. с 14:19; и също Изх. 32:34; Числа 20:16; Съд. 2:1).

7:39 „нашите бащи не пожелаха да му се покорят” Стефан свързва точките на израилското неподчинение. Неговата идея е, че евреите винаги са отхвърляли определяните от Бога водачи и после отхвърлят Месията.

- **“отхвърлиха”** Този разказ е описан в Изход 14:3-4.

7:40-41 Тази история намираме в Изход 32. Това не беше идолопоклонство, а създаване на физически образ на Бога. По-късно се превръща в култ към плодородието.

7:41 Стефан тълкува златното теле като идол и използва това историческо събитие, за да цитира Амос 5, което подсказва, че Израил демонстрира идолопоклонство още след Изхода и обикалянето из пустинята.

7:42 „Бог се отвърна от тях и ги предаде на робство” Стихове 42 и 43 за цитати от Амос 5:25-27, където Амос подчертава, че Израил винаги е принасял жертви на чужди богове. Това е повтарящият се модел на тяхната земна история (вж. Ис. Нав. 24:20). Той ни напомня за едно от най-драстичните твърдения за отхвъряне в Римляни, 1:24,26,28.

- **„небесното войнство”** Става дума за асирийското и вавилонското поклонение на небесните тела (вж. Втор. 17:3; IV Царе 17:16; 27:3; II Лет. 33:3,5; Ер. 8:2; 19:13). Има няколко текстови проблема между еврейския текст (МТ) на Амос 5:25-27, гръцкия текст (Септуагинта) и цитата на Стефан:

1. името на бога звезда. В МТ името е *kuwn* или *kaiwann*, асирийското име на планетата Сатурн. В Септуагинта думата е *gurn* или *raiphan*, което може да бъде *repa*, египетското име на планетата бог Сатурн.
2. еврейският текст (МТ) и гръцкият текст (Септуагинта) съдържат думите „отвъд Дамаск”, докато Стефан цитира „отвъд Вавилон.”

Няма известен ръкопис на Амос, който да съдържа този текст. Възможно е Стефан да комбинира асирийския плен, за който говори Амос с по-късното изгнание на Юда във Вавилон, като заменя само

мястото. Поклонението на астралните божества започва в Месопотамия, но се разпростира в Сирия и Ханаан (вж. Йов 31:26,27). Археологическите разкрития при Тел Ел-Амарна, които включват стотици писма от Ханаан до Египет, от 14 в. пр. Хр. също използват тези астрални божества като имена за места.

- „в книгата на пророците” Отнася се до свитъка с книгите на дванадесетте малки пророци (вж. 13:40). Цитатът в ст.42-43 е от Септуагинта на Амос 5:25-27.

Следващата фраза в ст. 42 е въпрос, който очаква негативен отговор.

7:43 “Молох” Еврейските съгласни за думата цар са *mlk* (BDB 574). Има няколко ханаански богове, чиито имена са игра на думи с тези три съгласни: *Милком*, *Молах* или *Молох*. *Молох* е главното божество на плодородието за аморейците, на когото се жертват деца, за да се подсури здравето или благоденствието на обществото или нацията (вж. Лев. 20:2-5; Втор. 12:31; III Царе 11:5,7,33; IV Царе 23:10,13,14; Ер. 7:31; 32:35). А. Т. Robertson, *Word Pictures In the New Testament*, vol. 3, p. 93, казва, че *Молох* е „образ с глава на бик, с протегнати ръце, в които слагат децата и дупка отдолу, така че да запалят огън в нея.” Споменаването на Молах в Лев. 18:21 в контекста на неприлични сексуални връзки, кара някои учени да предполагат, че децата не са жертвани, а посвещавани като храмови проститутки, както момчета, така и момичета. Тази концепция отговаря на обичайните практики, свързани с култа към плодородието.

- **образи**” Вж. Специалното понятие по-долу.

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: ФОРМА (*TUPOS*)

Проблемът е в това, че думата *typos* има много и разнообразни употреби.

1. Moulton и Milligan, *The Vocabulary of the Greek New Testament*, стр. 645
 - a. модел
 - b. план
 - c. форма или начин на писане
 - d. указ или постановление
 - e. присъда или решение
 - f. форма на човешко тяло като обречена жертва, принесена на бога на изцелението
 - g. ГЛАГОЛ, използван в смисъл на налагане постановленията на закона
2. Louw и Nida, *Greek-English Lexicon*, том 2, стр. 249
 - a. белег (вж. Йоан 20:25)
 - b. образ (вж. Деяния 7:43)
 - c. модел (вж. Евр. 8:5)
 - d. пример (вж. I Кор. 10:6; Фил. 3:17)
 - e. прототип (вж. Римл. 5:14)
 - f. вид (вж. Деяния 23:25)
 - g. съдържание (вж. Деяния 23:25)
3. Harold K. Moulton, *The Analytical Greek Lexicon Revised*, стр. 411
 - a. удар, отпечатък, белег (вж. Йоан 20:25)
 - b. очертане
 - c. образ (вж. Деяния 7:43)
 - d. формула, схема (вж. Римл. 6:17)
 - e. форма, значка (вж. Деяния 23:25)
 - f. вид, копие (вж. I Кор. 10:6)
 - g. очакван вид, тип (вж. Римл. 5:14; I Кор. 10:11)
 - h. модел образец (вж. Деяния 7:44; Евр. 8:5)
 - i. морален образец (вж. Фил. 3:17; I Сол. 1:7; II Сол. 3:9; I Тим. 4:12; I Петър 5:3)

В този контекст подточка (i) най-горе пасва най-добре. Евангелието има както доктринално, така и морално приложение, касаещо начина на живот. Безплатният дар на спасение в Христос изисква и живот, подобен на Христос!

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ – Деяния 7:44-50

44 Скинията на свидетелството беше с бащите ни в пустинята, както заповяда Онзи, който каза на Мойсей да я направи по образа, който беше видял; 45 която нашите бащи по реда си приеха и внесоха с Исус Навиев във владенията на народите, които Бог изгони пред лицето на нашите бащи; и така стоеше до дните на Давид, 46 който придоби Божието благоволение и поиска да намери обиталище за Якововия Бог. 47 А Соломон Му построи дом. 48 Но Всевишният не обитава в ръкотворни храмове, както казва пророкът: 49 ?Небето Ми е престол, а земята е Мое подножие. Какъв дом ще построите за Мен, казва Господ, или какво е мястото за Моя покой? 50 Не направи ли Моята ръка всичко това?”

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 7:44-50

44Our fathers had the tabernacle of testimony in the wilderness, just as He who spoke to Moses directed *him* to make it according to the pattern which he had seen. 45And having received it in their turn, our fathers brought it in with Joshua upon dispossessing the nations whom God drove out before our fathers, until the time of David. 46David found favor in God’s sight, and asked that he might find a dwelling place for the God of Jacob. 47But it was Solomon who built a house for Him. 48However, the Most High does not dwell in *houses* made by *human* hands; as the prophet says: 49”HEAVEN IS MY THRONE, AND EARTH IS THE FOOTSTOOL OF MY FEET; WHAT KIND OF HOUSE WILL YOU BUILD FOR ME?” says the Lord”,OR WHAT PLACE IS THERE FOR MY REPOSE? 50WAS IT NOT MY HAND WHICH MADE ALL THESE THINGS?”

7:44 Тази история се намира в Изход 25-31; 36-40. Тези подробни планове за скинията са разкрити на Мойсей на планината Синай. Посланието до евреите говори за небесна скиния или светилище (вж. 8:5-6; 9:11,23), на които земната е само копие. По-рано в тази глава Стефан отговаря на обвинението от глава 6, че той е против Мойсей (вж. 6:11), а тук се аргументира относно второто обвинение за храма (вж. 6:13).

■ „модела” Вж. Специалното понятие към 7:43.

7:45 Това включва времеви период от завладяването на Ханаан (или 1400 или 1250 г. Пр. Хр.) до времето на Давид (± 1011 г. Пр. Хр. До 971/70 г.пр. Хр., Harrison; 973 г.пр. Хр., Young; 961 г. пр. Хр., Bright).

7:46 Тези думи отразяват II Царе 7 гл., което е забележителен пасаж. Става дума за божественото установяване на Давидовата династия.

7:47 „Соломон, който Му построи дом” Този разказ се намира в III Царе 6-8 and II Летописи 1-6.

7:48 Това твърдение ни напомня за думите на Соломон в III Царе 8:27 и II Лет. 6:18.

7:49-50 Този цитат е взет от Септуагинта, Ис. 66:1-2. Дори и Соломон осъзнава, че една сграда не може да задържи Бога на творението! Дали тези стихове представляват аргумент за приобщаване на езичниците? Ако е така, изглежда завоалиран. Обаче самият Соломон вижда храма като място, където целият свят да идва при ЯХВЕ (вж. III Царе 8:41-43). Именно евреите, говорещи гръцки (т.е., седмината от Деяния 6 гл.) поемат мисията и прогласяват благовестието в света още преди апостолите да са осмислили този аспект от Христовото учение (вж. Мат. 28:18-20; Деяния 1:8). Стефан може би изтъква това асоциативно в ст. 50.

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ – Деяния : 7;51-53

51 Корабовратни и с необрязано сърце и уши! Вие винаги се противите на Светия Дух; както бащите ви, така и вие. 52 Кого от пророците не гониха бащите ви? А още и избиха онези, които предизвестиха за идването на Праведника, на когото вие сега станяхте предатели и убийци – 53 вие, които приехте закона чрез ангелска наредба и не го опазихте.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 7:51-53

51”You men who are stiff-necked and uncircumcised in heart and ears are always resisting the Holy Spirit; you are doing just as your fathers did. 52Which one of the prophets did your fathers not persecute? They killed those who had previously announced the coming of the Righteous One, whose betrayers and murderers you have now become; 53you whoremongered the law as ordained by angels, and yet did not keep it.”

7:51 „Вие, мъже” Стефан сменя темата от бунта на еврейските водачи и народ в миналото към настоящите лидери и хора в храма, които слушат неговата проповед. Те бяха и продължават да са бунтовници срещу ЯХВЕ!

- **„коравовратни”** Стефан използва думите на Мойсей, описващи децата на Яков/ Израил (вж. Изх. 32:9; 33:3,5; 34:9; Втор. 9:6).
- **„с необрязано сърце”** Този еврейски идиом означава неверни, нелоялни и ненадеждни (вж. Лев. 26:41; Ер. 9:25-26; Езек. 44:7). Това е обратното на Втор. 10:16; Ер. 4:4!
- **„и уши”** Този идиом показва тяхното нежелание да се вслушат и откликнат на посланието на Божиите вестители (вж. Ер. 6:10).
- **“винаги се противите на Светия Дух”** Това е много подобно на 63:10. Божията любов и вярност са прогласени в Ис. 63:9,11-14, но реакцията на народа е неверие!

7:51-52 Това е силно осъждение над еврейските водачи, съвременници на Стефан, както и на древните лидери на Израил! В древността Божият народ убива Божиите вестители, а сега убива и Месията (вж. 3:14; 5:28).

7:52 “Праведния” Тази дума е използвана като титла за Исус в 3:14 и в 22:14. Виж бележките към 3:14 и **Специалното понятие:** Правда към 3:14.

7:53 „постановено от ангели” Това е равинското тълкуване на Втор. 33:5, според което Бог дава Закона на Мойсей чрез ангели посредници, което изглежда се потвърждава от Гал. 3:19 и Евр. 2:2.

- **„но вие не го опазихте”** Стефан започва защитата си със „Слушайте” (BDB 1033), което вероятно отразява еврейската *Shema*, „Слушай, за да изпълниш” (вж. Втор. 6:4). Стефан и по-късно Яков (полубрат на Исус) подчертават, че „трябва да бъдем изпълнители на словото, а не само слушатели (вж. Яков 1:22-23 по примера на Исус в Мат. 7:24-27; Лука 11:48; Йоан 13:17; както и Павел в Римл. 2:13).

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ – Деяния 7:54-60

54 А като слушаха това, сърцата им се късаха от яд и те скърцаха със зъби срещу него. 55 А Стефан, като беше пълен със Свети Дух, погледна към небето и видя Божията слава и Исус, стоящ отдясно на Бога; 56 и каза: Ето, виждам небесата отворени и Човешкия Син, стоящ отдясно на Бога. 57 Но те, като изкрещяха със силен глас, запушиха ушите си и единодушно се спуснаха върху него, 58 и го изведоха вън от града, и го замеряха с камъни. И свидетелите сложиха дрехите си при краката на един младеж на име Савел. 59 И хвърляха камъни върху Стефан, който се молеше и казваше: Господи Исусе, приеми духа ми! 60 И като коленичи, извика със силен глас: Господи, не им считай този грях! И като изрече това, заспа.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 7:54-60

54Now when they heard this, they were cut to the quick, and they *began* gnashing their teeth at him. 55But being full of the Holy Spirit, he gazed intently into heaven and saw the glory of God, and Jesus standing at the right hand of God;56and he said, “Behold, I see the heavens opened up and the Son of Man standing at the right hand of God.” 57But they cried out with a loud voice, and covered their ears and rushed at him with one impulse. 58When they had driven him out of the city, they *began* stoning *him*; and the witnesses laid aside their robes at the feet of a young man named Saul. 59Theywent on stoning Stephen as he called on *the Lord* and said, “Lord Jesus, receive my spirit!” 60Then falling on his knees, he cried out with a loud voice, “Lord, do not hold this sin against them!” Having said this, he fell asleep.

7:54 „те” Това сигурно се отнася до членовете на Синедриона (вж. 6:15).

■
NASB „късаха се от яд”
NKJV „вбесиха се”
NRSV „разгневиха се”
TEV „станаха яростни”
NJB „бяха бесни”

Това е ПРОДЪЛЖИТЕЛНО ВРЕМЕ, СТРАДАТЕЛЕН ЗАЛОГ, ИЗЯВИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ. Буквално означава „пронизани в сърцето” (вж. 5:33). Посланието на Стефан наистина засяга тези водачи, но както винаги, вместо да се покаят, те го отхвърлят и убиват (вж. 5:33).

■ „скърцаха със зъби” Това е признак за ярост (вж. Йов 16:9; Пс. 35:16; 37:12; Пал на Ер. 2:16).

7:55 „Светият Дух...Бог...Исус” Забележете споменаването на триединния Бог. Вж. **Специалното понятие** към 2:32-33.

■ „Изпълнен със Светия Дух” Идеята за изпълването с Духа с цел прогласяване на благовестието е уникална за Деяния (т.е., *plēroō*, вж. 2:4; 4:8,31; *plērēs*, вж. 6:3,5,8; 7:55; 11:24). Вж. Подробните бележки към 5:17.

Библейските истини, свързани с Духа, са характерни със:

1. Личността на Духа (вж. Йоан 14-16)
2. Кръщението с Духа (вж. I Кор. 12:13)
3. Плода на Духа (вж. Гал. 5:22-23)
4. дарбите на Духа (вж. I Кор. 12)
5. изпълването с Духа (вж. Ефес. 5:18)

От всички гореизброени, #5 е най-характерно за Деяния. Лидерите от ранната църква са изпълвани със сила отново и отново, за да прогласяват мощно и дръзко благовестието на Исус Христос. В случая на Стефан ефективността на неговата проповед му струва живота.

■ **„гледаше втренчено”** Лука много харесва този израз (вж. Лука 4:20; 22:56; Деяния 1:10; 3:4,12; 6:15; 7:55; 10:4; 11:6; 13:9; 14:9;23:1). Стефан гледа нагоре, което е типично за еврейската молитва, но вместо да се моли, Бог му позволява да надникне в самото небе.

■ **„видя Божиата слава”** Забележете, не се казва Стефан да е видял Бога, но вижда Неговата слава. Никой не може да види Бога и да остане жив (вж. Изх. 33:20-23). Йов вярва, че ще види Бога (вж. Йов 19:25-27; Деяния 7:55). Исус обещава, че един ден чистите по сърце ще видят Бога (вж. Мат. 5:8). Вж. **Специалното понятие:** СЛАВА към 3:13.

■ **„Исус, стоящ от дясната страна на Бога”** Този израз е антропоморфичен идиом (вж. **Специалното понятие** към 2:33), описващ мястото на божествената мощ и власт. Фактът, че Исус е изправен, говори, че Той е загрижен за съдбата на първия християнски мъченик.

Бог се разкрива във форма и по начин, които Стефан може да възприеме. Това не означава, че

1. небето е „горе”
2. Бог седи на престол

Това показва Божиата грижа и любов. Трябва да внимаваме с културно обусловения антропоморфичен език, когато градим някоя доктрина. Съвременните западни читатели се опитват да приемат всеки пасаж буквално, сякаш по този начин изразяват своето доверие или посвещение към Библията, което не е желателно. Бог наистина се явява на Своето творение, но използва земни начини и форми, които човекът може да разбере. Разбира се, има и елемент на приспособяване. Грешните, ограничени човешки същества не са в състояние да схванат изцяло духовната реалност. Бог избира неща в нашия културен свят на познанието, които да служат като аналогии и метафори в общуването с нас. Те за верни, но не изключителни.

7:56 „Синът Човешки” Изглежда Стефан определя Исус като „Праведния” от 5:52. Неговите читататели едва ли ще пропуснат тази Месианска препратка. Понятието „Човешки син” има две старозаветни употреби:

1. обичаен израз за всеки човек (вж. Езек. 2:1; Пс. 8:4)
2. използва се за божествената личност (т.е., Месия) в Данаил 7:13-14 и Пс. 110:1

Следователно съдържа нюанси както на божествена, така и на човешка личност. Ето защо Исус я използва, за да се самоопредели и освен това, защото не е използвана от равините, които по принцип използват старозаветните титли изключително по националистичен и милитаристичен начин. Тази фраза, използвана от Стефан, е една от двете такива, като изключим определенията на самия Исус. Другата е в Йоан 12:34).

7:57-58 Тези слушатели смятат, че Стефан е богохулник, защото твърди, че Исус е дошлият Човешки Син (вж. Дан. 7:13). За тези евреи монотеисти (вж. **Специалното понятие** към 2:39) това е прекалено! Те постъпват със Стефан, така както Мойсей е заповядал да се отнасят с богохулниците (вж. Лев. 24:14-16; Втор. 13:9; 17:7). Твърдението на Стефан или е вярно, или той е богохулник, който заслужава смърт. Не може да има средно положение относно твърденията за Исус (вж. Йоан 14:6-9).

7:57 „нахвърлиха се върху него единодушно” Този същият израз често е използван от Лука, за да опише единството на ранните християни (вж. 1:14; 2:46; 5:12; 15:25). Синедрионът е единодушен в яростта си и отхвърлянето на Стефан (вж. Също 18:12, където юдеите от Ахая отхвърлят Павел и 19:29, където езичниците от Ефес се гневят срещу християните).

7:58 „гонейки го извън града” Никой не може да бъде убит в Ерусалим, защото е „святата земя”!

- **„убивайки го с камъни”** Често е повтаряно, че по време на Римската окупация евреите нямат право да налагат смъртно наказание. Този случай показва, че това не винаги е така. Насилието на тълпата не може да бъде спряно бързо.
- **„млад мъж, на име Савел”** В еврейските среди човек се счита за млад, когато е под 40. Това е първата ни среща със Савел от Тарс по име, а после става известен като апостол Павел. Павел чува старозаветния анализ на Стефан, а вероятно го е слушал и преди това в синагогата в Киликия (6:9). Човек се чуди дали в този момент Савел не започва да се съмнява, дали гонението на християните е правилно.

7:59 „Господи Исусе, приеми Духа ми” Този глагол е МИНАЛО СВЪРШЕНО ВРЕМЕ, ВЪЗВРАТЕН ЗАЛОГ, ПОВЕЛИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ. Забележете, че Стефан вярва, че отива на небето, за да бъде с Исус (вж. II Кор. 5:6,8), а не в хадес (т.е., мястото на мъртвите като еврейската *sheol*, вж. **Специалното понятие** към 2:27). Стефан може да е бил свидетел на Христовото разпятие или по-късно да е слушал подробности, защото използва две подобни фрази (т.е., ст. 59 и 60, ср. Лука 23:34,46).

Интересно е, че Стефан се моли на Исус, както и учениците в 1:24. В останалия НЗ обаче молитвата е към Отца в името на Сина.

7:60 „падна на колене” Убиването с камъни не винаги е бързо. Текстът подсказва, че е отнело няколко минути.

- **„той извика с висок глас”** Това напомня за преживяването на Исус. Тези думи са насочени не само към тълпата, но и към ЯХВЕ. Тези думи сигурно отекват в ушите на Павел.
- **„той заспа”** Това е библейска метафора за смъртта (напр. Йов 3:13; 14:12; Пс. 76:5; II Царе 7:12; III Царе 2:10; Ер. 51:39,57; Дан. 12:2; Мат. 27:52; Йоан 11:11; Деяния 7:60; 13:36; I Кор. 15:6,18,20; I Сол. 4:13; II Петър 3:4). Тя не подкрепя доктрината, че душата спи.

ВЪПРОСИ ЗА ОБСЪЖДАНЕ

Този коментар е само ръководство за изучаване. Това означава, че вие сами носите отговорност за начина,

по който тълкувате Библията. Всеки от нас трябва да ходи в светлината, която му е дадена. Приоритет при интерпретацията сте самият вие, вашата Библия и Светият Дух. Не бива да прехвърляте тази отговорност на който и да е коментатор.

Настоящите въпроси за обсъждане целят да ви подпомогнат да обмислите основните теми в този раздел на посланието. Целта им е да предизвикат мисли, а не да дадат крайни отговори.

1. Каква е целта на Стефановата реч?
2. Какво ни говори за евреите?
3. Защо евреите бяха толкова разгневени?
4. По какво Исус прилича на Мойсей, стих 37?
5. Защо цитатът от Исая 66:1-2 в 49-50 стихове е толкова важен?
6. Кое е забележителното в Стефановото видение за Исус?

Деяния 8 гл.

РАЗДЕЛЕНИЯ ПО АБЗАЦИ В СЪВРЕМЕННИТЕ ПРЕВОДИ*

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Савел преследва Църквата	Савел преследва Църквата	Благовестието се разпростира до Самария и морския бряг	Савел преследва Църквата	Убиването на Стефан, Савел като гонител
8:16-3	8:1-3	8:16-3	8:16-2 8:3	7:55-8:3 8:2 8:3
Благовестието е проповядвано в Самария	Христос е проповядван в Самария		Благовестието е проповядвано в Самария	Филип в Самария
8:4-8	8:4-8	8:4-8	8:4-8	8:4-8
	Магьосникът изповядва вяра			Симон магьосникът
8:9-13	8:9-13	8:9-13	8:9-13	8:9-13
	Грехът на магьосника			
8:14-24	8:14-24	8:14-24	8:14-17 8:18-19 8:20-24	8:14-17 8:18-24
8;25	8;25	8;25	8;25	8;25
Филип и етиопският евнух	Христос е проповядван на етиопец		Филип и етиопският държавник	Филип кръщава евнуха
8:26-33	8:26-40	8:26-40	8:26-30	8:26-33
			8:31-33	
8:34-40			8:34-37	8:34-40
			8:38-40	

ТРЕТИ ЦИКЪЛ НА ПРОЧИТ (вж. стр. viii)

ПРОСЛЕДЯВАНЕ НА АВТОРСКОТО НАМЕРЕНИЕ НА НИВО АБЗАЦИ

Този коментар е само ръководство за изучаване. Това означава, че вие сами носите отговорност за начина, по който тълкувате Библията. Всеки от нас трябва да ходи в светлината, която му е дадена. Приоритет при интерпретацията сте самият вие, вашата Библия и Светият Дух. Не бива да прехвърляте тази отговорност на който и да е коментатор.

Прочетете главата на един дъх. Определете темите. Съпоставете вашето тематично разделение с петте съвременни превода по-горе. Разделянето на абзаци не е вдъхновено от Бога, но е ключово за проследяването на авторското намерение. А именно това е в сърцевината на интерпретирането. Всеки абзац има една единствена тема.

1. Първи абзац

2. Втори абзац

3. Трети абзац

4. И т.н.

ИЗСЛЕДВАНЕ НА ДУМИ И ИЗРАЗИ

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ – Деяния 8:1a

А Савел одобряваше убиването му.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 8:1a

1 Saul was in hearty agreement with putting him to death.

8:1 „Савел одобряваше убиването му” Тази фраза е заключение на глава 7. Тя е ПЕРИФРАЗИРАНО НЕСВЪРШЕНО ВРЕМЕ, ДЕЯТЕЛЕН ЗАЛОГ. Павел си спомня за това с голям срам (вж. Деяния 22:20; I Кор. 15:9; Гал. 1:13,23; Фил. 3:6; I Тим. 1:13). Някои свързват този пасаж с 26:10, където се предполага, че Павел е гласувал в Синедриона за убиването на християните.

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ – Деяния 8:16-3

И в онзи ден се надигна голямо гонение срещу църквата в Ерусалим; и те всички, с изключение на апостолите, се разпръснаха по юдейските и самарийските области. 2 А благочестиви хора погребяха Стефан и много го оплакваха. 3 А Савел опустошаваше църквата, като влизаше във всяка къща и отвлечаше мъже и жени, и ги предаваше в тъмница.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 8:1b-3

1b And on that day a great persecution began against the church in Jerusalem, and they were all scattered throughout the regions of Judea and Samaria, except the apostles. 2 Some devout men buried Stephen, and made loud lamentation over him. 3 But Saul began ravaging the church, entering house after house, and dragging off men and women, he would put them in prison.

- **„в онзи ден се надигна голямо гонение срещу църквата в Ерусалим”** Това вероятно отразява дейността на еврейските водачи (главно садукееите), поради изключително големия растеж и популярност на ранната църква в Ерусалим. Това обаче е и Божият начин да принуди църквата да приложи Деяния 1:8! Ако не е налице 1:8, тогава е 8:1!

Не е случайно, че Лука използва думата *ekklesia* (вж. **Специалното понятие** към 5:11) за новото тяло от вярващи. Тези мъже и жени не смятат, че са чужди на старозаветните обещания, напротив, вярват, че са тяхно изпълнение! Думата е използвана в Септуагинта, за да преведе „общността” (MT - *qahal*) на Израил (вж. Деяния 7:38); тук е използвана за общността на вярващите в Ерусалим.

Лука много обича думата „голям” (*megas*). Използва я двадесет и пет пъти в евангелието си и двадесет и девет пъти в Деяния.

В глава 8 думата е използвана за:

1. голямо гонение, ст. 1
2. голям плач, ст. 2
3. силен глас, ст. 7

4. велик човек, ст. 9
5. най-големия, ст. 10
6. големи чудеса, ст. 13

- **„те бяха разпръснати из региона... с изключение на апостолите”** Изключително интересно е, че гонението подминава апостолите и се разпростира всред еврейските християни, говорещи гръцки. Очевидно на този етап апостолите все още се чувстват добре в средата на юдаизма. Това се случва малко след срещата с Исус в Галилея (вж. Мат. 28:18-20) и след Петдесетница, и апостолите са склонни да останат в района на Ерусалим и да проповядват само на юдеите и прозелитите там.
- **„разпръснаха се в областта на Юдея и Самария”** Това е изпълнение на Великото поръчение, записано от Лука в Деяния 1:8. Изминава известно време, откакто Исус изговаря тези думи и очевидно гонението е единственият начин да накара църквата да отиде в цвета. Църквата все още се колебае!

8:2 „Някои благочестиви мъже погребяха Стефан” Изразът „благочестиви мъже” обикновено се използва за духовни евреи (вж. Лука 2:25). Възможно е да се отнася до еврейски християни или просто юдеи, които не са били съгласни с тези незаконни действия (т.е., насилието на тълпата) и убиването на Стефан. *Мишината* разрешава погребването на богохулниците, но без да бъдат оплаквани публично. Тези благочестиви мъже скърбят открито

1. реагирайки срещу случилото се
2. предвид факта, че убийството на Стефан е незаконно дело

8:3 „Савел започна да опустошава църквата” Този ГЛАГОЛ е в НЕСВЪРШЕНО ВРЕМЕ, ВЪЗВРАТЕН ЗАЛОГ, ИЗЯВИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ. Може да означава начало на минало действие (вж. NASB, NJB) или повтарящо се действие (вж. NKJV, NRSV, TEV).

Глаголът „опустошава” означава „разкъсване на тяло от животно.” В Септуагинта се използва за животни в Изх. 22:13; Пс.74:13 и за военно поражение в Ер. 28:2 и 31:18. Павел очевидно има проблем с приемането на истината в Стефановите твърдения и сигурно се опитва да прикрие вътрешното напрежение като агресивно преследва църквата (вж. Деяния 9:1,13,21; 22:4,19; 26:10-11; I Кор. 15:9; Гал. 1:13; Фил. 3:6; I Тим. 1:13).

Вж. **Специалното понятие:** Църквата към 5:11.

- **„влизайки от къща в къща”** Тази фраза може да се тълкува по два начина:

1. Павел иска да открие къде живеят апостолите (вж. 5:42)
 2. В Ерусалим има няколко домашни църкви, в които вярващите се събират редовно
- Ранните вярващи се събират в
1. в местните синагоги всяка събота
 2. в храма на специални дни или даже всеки ден
 3. на специални места в различни домове на вярващи в неделя

- **„отвлечаше мъже и жени”** Това е ГЛАГОЛ, използван за сатана, който отвлича една трета от ангелите, в Откр. 12:4. Използвана е няколко пъти в Деяния (вж. 8:3; 14:19; 17:6). Савел е злостен в своето преследване (вж. 26:10). Това е видно от фразата „мъже и жени.” Той отвлича семейства на искрени вярващи, затваря ги и дори ги убива (вж. 9:1,13,21; 22:4,19; 26:10,11; Гал. 1:13;23; I Тим. 1:13). Ето защо по-късно нарича себе си „най-големият грешник” (вж. I Кор. 15:9; Еф. 3:8).

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ – Деяния 8:4-8

4 А тези, които се бяха разпръснали, обикаляха и благовестяха словото. 5 Така Филип слезе в град Самария и им проповядваше Христос. 6 И множествата единодушно внимаваха в това, което им говореше Филип, като слушаха и виждаха знаменията, които вършеше. 7 Защото нечисти духове, като викаха със

силен глас, излизаха от мнозина, които ги имаха; и мнозина парализирани и недъгави бяха изцелени. 8 И голяма радост настана в онзи град.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 8:4-8

4Therefore, those who had been scattered went about preaching the word. 5Philip went down to the city of Samaria and *began* proclaiming Christ to them. 6The crowds with one accord were giving attention to what was said by Philip, as they heard and saw the signs which he was performing. 7For *in the case of* many who had unclean spirits, they wercoming out *of them* shouting with a loud voice; and many who had been paralyzed and lame were healed. 8So there was much rejoicing in that city.

8:4 „онези, които се бяха разпръснали, обикаляха и благовестяваха словото” Забележете, това не са апостолите, защото те остават в Ерусалим, но евреите, говорещи гръцки, разпръснати из региона, те стават първите благовестители. Удивително е, че световната мисия на църквата е започната не от апостолите, а от Стефан и Филип. В случая „словото” трябва да означава евангелието, също така и Великото поръчение, Деяния 1:8; Мат. 28:18-20; Лука 24:47).

8:5 „Филип” Той е един от седемте, споменати в Деяния 6:5 (вж. 21:8-9). Споменат е и в три мисии за благовестване: (1) Самария; (2) Етиопския евнух и (3) служението в крайбрежието на Палестина. Тези седмина мъже имат сърце за благовестяване.

- **„слезе в град Самария”** Относно разликата в ръкописите съществува въпросът дали пред „град Самария” има определителен или неопределителен член. Повечето ръкописи предпочитат употребата на **ОПРЕДЕЛИТЕЛЕН ЧЛЕН** (вж. MSS, P74, x, A, B). По това време обаче градът не е известен като Самария, а като Себаста. По време на Римския период името Самария обозначава целия регион. Градът Самария трябва да се е казвал Сихем, по-късно Неаполис, а днес – Наблос. Има предположения, че градът може да се казва и Гита, защото по традиция това е родното място на Симон Магьосника. Теорията е на Юстин Мъченик, който също е от тази област.
- **„и започнаха да прогласяват Христос и на тях”** Самаряните са мразени от евреите, защото са считани за нечисти (вж. Ездра 4:1-3). Свързано е с асирийския плен от 722 г. пр. Хр., при което населението в Северното царство става смесено. Десетте племена се женят за езичниците, докарани в този район (вж. IV Царе 17:24-41). Тази група от хора е посетена и от самия Исус. Исус се разкрива като Месия на една самарянка и посещава нейното село (вж. Йоан 4). Сега Филип проповядва за „Христос” (**ОПРЕДЕЛИТЕЛЕН ЧЛЕН**), което е гръцкият превод на „Месията” (вж. **Специалното понятие** към 2:31). Старозаветната титла е свързана с обещанието на ЯХВЕ да изпрати Един, Който ще установи новото царство, новата епоха на Духа. Това събитие е предсказано в служението на Исус и специално обявено в последните Му думи (1:8).

8:6 „Множествата единодушно” Думата „единодушно” често е използвана от Лука. Виж бел. към 1:14.

- **„като чуха и видяха знаменията, които той вършеше”** Това са знаменията, които потвърждават вестта на Филип (вж. ст.7). Същите тези проявления на Духа съпровождат думите на Исус, Дванадесетте, Седемдесетте, както и проповядването на Петър и Йоан.

8:7 Обладването от демони е реално в нашия свят (вж. книгите на Merrill F. Unger: [1] *Biblical Demonology* и [2] *Demons in the World Today*). Вж. **Специалното понятие** към 5:16.

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ – Деяния 8:9-13

9 А имаше един човек на име Симон, който преди това правеше магии и смайваше народа на Самария, като представяше себе си за нещо голямо, 10 в когото внимаваха всички – от най-малкия до най-големия – като казваха: Този е великата Божия сила. 11 И внимаваха в него, понеже дълго време ги беше смайвал с магиите си. 12 Но когато повярваха на Филип, който благовестяваше за Божието царство и Името на Исус Христос,

се кръщаваха и мъже, и жени. 13 Самият Симон също повярва и като се кръсти, постоянно придружаваше Филип и се удивляваше, като гледаше знаменията и великите чудеса, които се вършеха.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД *NASB (updated)* – Acts 8: 9-13

9Now there was a man named Simon, who formerly was practicing magic in the city and astonishing the people of Samaria, claiming to be someone great; 10and they all, from smallest to greatest, were giving attention to him, saying”,This man is what is called the Great Power of God.” 11And they were giving him attention because he had for a long time astonished them with his magic arts. 12But when they believed Philip preaching the good news about the kingdom of God and the name of Jesus Christ, they were being baptized, men and women alike. 13Even Simon himself believed; and after being baptized, he continued on with Philip, and as he observed signs and great miracles taking place, he was constantly amazed.

8:9 „мъж на име Симон” Не е ясно дали този мъж истински е повярвал (вж. ст. 13,18) или е просто шарлатан, търсещ власт. Иска ми се да му вярвам на основание на ст. 24. Удивително е как ранната църква игражда солидна традиция около личността на този мъж, но цялата информация е спекулативна (вж. *The Zondervan Pictorial Encyclopedia of the Bible*, vol. 5, pp. 442-444).

■
NASB, NRSV „магия”
NKJV, TEV „чародейство”
NJB „магични дела”

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: МАГИИ

В древни времена изглежда е имало няколко вида хора или групи, обвързани с различни видове магии и чародейство.

1. Една свещеническа каста от Медея са били въввлечени в астрология. Наричали са се *халдейци* (вж. Дан. 1:20; 2:2,10,27; 4:7,9; 5:11; Мат. 2:1,7,16). Херодот ги е наричал „медейските жреци“. Тези хора са се занимавали с предсказване на бъдещето и опит да контролират бъдещи събития на базата на движенията и местоположението на астралните божества (като планети, звезди, съзвездия, комети).
2. В древногръцкия свят има друга група, противоположна на горните. Това са хора, занимаващи се с философия и математически изследвания – *питагорейците*.
3. Повечето групи, въввлечени в магьосничество, се събирали около хора, които твърдят, че могат да манипулират свръхестествените и природните сили (вж. Бит. 41:8,24; Изх. 7:11,22; 8:7,19; 9:11). Често пъти се е смятало, че подобни сили (или божества) са в някакъв конфликт с човечеството. Чрез овладяване на въпросната сила или като е заемал нейната страна, магьосникът е използвал властта, за да я насочва за своя собствена изгода. (Такава е целта на чародейските писания от трети и четвърти век след Христос.) Подобни хора са можели:
 - a. да предсказват бъдещи събития;
 - b. да контролират бъдещи събития;
 - c. да тълкуват бъдещи събития и сънища;
 - d. да изричат проклятия или защитни заклинания върху отделни хора, цели градове, армии и т.н.
4. Магьосници като тези в Деяния 8:9,11 претендирали, че могат да манипулират безличните сили на природата, както и личностните (демничните) сили така, както си искат. Това включвало определени заклинателни ритуали и пеене.
5. „Истинските“ магьосници често нападали други свои колеги, които не извършвали правилно съответните тайнствени ритуали. Наричали ги шарлатани или мошеници (вж. Деяния 13:6,8; 19:13).

6. Силата на благовестието се вижда ясно в служението на апостол Павел в Ефес, където редица доскорошни магьосници се обръщат към вяра в Христос, изгарят своите скъпи книги (със заклинания, ритуали и т.н.; вж. Деян. 19:19).
7. За допълнителен прочит по темата препоръчвам:
 - a. Susan Garrett, *The Demise of the Devil*, Fortress Press, 1989
 - b. Merrill Unger, *Biblical Demonology*, Scripture Press, 1967
 - c. Hendrik Berkhof, *Christ and the Powers*, Herald Press, 1977
 - d. Waller Wink, *Naming the Powers*, Fortress Press, 1984
 - e. Clinton Arnold, *Three Crucial Questions About Spiritual Warfare*, Baker, 1997

8:10 „Този мъж е наричан Великата Божия сила” Това е титла на върховния бог от гръко-римския пантеон (т.е., Зевс). На арамейски трябва да бъде: „Това е силата на бога, който е наричан велик.” Този мъж е успявал да измами местните хора. Възможно е да е мамел и себе си (вж. ст. 9,13).

8:12 „повярваха” Вж. **Специалното понятие: ВЯРВАМ, ВЯРА, ДОВЕРИЕ** към 3:16 и **ВЯРА/ДОВЕРИЕ/УПОВАНИЕ/ВЯРНОСТ В СТАРИЯ ЗАВЕТ** към 6:5.

NASB „проповядвайки добрите вести”
NKJV „проповядваше нещата
NRSV „прокламираше добрите вести”
TEV „послание за добрите вести

Това е гръцкият ГЛАГОЛ *euangelizō*, който се състои от думите (*eu*) „добра” и (*angelizō*) „вест”. Думите евангелие, евангелисти, евангелизирам са гръцки. Филип представя историята на Исус пред тези самаряни и те откликват със спасителна вяра.

■ „за Божието Царство” Вж. Специалните понятия по темата към 1:3.

■ „името на Исус Христос” Вж. **Специалното понятие** към 2:21.

■ „те бяха кръстени” Вж. **Специалното понятие** към 2:38.

■ „както мъже, така и жени” В контекстуален план, този израз е значим по две причини:

1. Павел гони мъже и жени (вж. 8:3), но и евангелието спасява „мъже и жени”;
2. В юдаизма само мъжете участват в ритуала на обрязването, но сега при евангелието и двата пола участват в ритуала на кръщението.

8:13 „Симон повярва” Повечето евангелски християни изолзват думата „повярва” (Вж. **Специалното понятие** към 3:16) по много характерен начин, но има места в НЗ (напр. Йоан 8:31), където вярването не е свързано с обръщение (вж. Йоан 8:59). Първоначалната вяра не е единственият критерий (вж. Мат. 13:1-9,10-23; 24:13). Постоянството и покорството също са свидетелство за истинска връзка с Христос.

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: УСТОЯВАНЕ

Библейските доктрини, свързани с християнския живот са трудни за обяснение, защото са представени в типичните за Изтока диалектични двойки. На пръв поглед те звучат противоречиво, но въпреки това са библейски. Западните християни имат тенденцията да избират една истина и пренебрегват или омаловажават противоположната. Някои примери:

1. Дали спасението е единично решение да следваш Христос или посвещение за ученичество, за цял живот?
2. Дали спасението е избор на суверенен Бог по благодат или човешки отклик с покаяние и вяра на божествена покана?

3. Възможно ли е веднъж получено, спасението да бъде изгубено или е нужно постоянно старание?

Темата за устояването е предмет на дискусии в хода на цялата църковна история. Проблемът започва с наглед противоречиви пасажии от Новия Завет:

1. текстове относно сигурността в спасението
 - a. изявления на Исус в евангелието на Йоан (Йоан 6:37; 10:28-29)
 - b. твърдения на Павел (Римл. 8:35-39; Ефес. 1:13; 2:5,8-9; Фил. 1:6; 2:13; II Сол. 3:3; II Тим. 1:12; 4:18)
 - c. твърдения на Петър (I Петър 1:4-5)
2. текстове върху нуждата от устояване
 - a. изявления на Исус в Синоптичните евангелия (Мат. 10:22; 13:1-9,24-30; 24:13; Марк 13:13)
 - b. изявления на Исус в евангелието от Йоан (Йоан 8:31; 15:4-10)
 - c. твърдения на Павел (Римл. 11:22; I Кор. 15:2; II Кор. 13:5; Гал. 1:6; 3:4; 5:4; 6:9; Фил. 2:12; 3:18-20; Кол. 1:23; II Тим. 3:2)
 - d. твърдения на автора на Евреи (2:1; 3:6,14; 4:14; 6:11)
 - e. изявления на Йоан (I Йоан 2:6; II Йоан 9; Откр. 2:7,17,20; 3:5,12,21; 21:7)

Библейското спасение произтича от любовта, милостта у благодатта на суверенния триединен Бог. Няма човек, който да е спасен без инициативата на Духа. Божеството поема инициативата и поставя условията, но изисква хората да откликнат с покаяние и вяра, както в началото, така и след това. Бог установява заветна връзка с човека. Има привилегии и отговорности!

Спасението се предлага на всички човеци. Смъртта на Исус решава проблема с греха на падналото творение! Бог е премислил начин и иска всички, които са създадени по Неговия образ, да откликнат на Неговата любов и промисъл, изявени в Исус.

Ако искате да прочетете повече по темата, вижте:

- a. Dale Moody, *The Word of Truth*, Eerdmans, 1981 (pp. 348-365)
- b. Howard Marshall, *Kept by the Power of God*, Bethany Fellowship, 1969
- c. Robert Shank, *Life in the Son*, Westcott, 1961

Библията адресира два различни проблема в тази област: (1) да приемеш сигурността в спасението като разрешение да водиш безплоден, себичен живот или (2) да насърчаваш онези, които се борят с греха и устояват в служението. Проблемът е, че погрешното послание се подема от неправилните групи хора, които изграждат богословски системи, основани на ограничени библейски пасажии. Някои християни отчаяно се нуждаят от посланието за сигурността, докато други имат нужда от предупреждения да устояват! В коя група сте вие?

Налице е исторически богословски диспут, включващ Августин срещу Пелагий и Калвин срещу Арминий (полупелагианец). Диспутът включва въпроса за спасението: ако човек е наистина спасен, трябва ли да устоява в своята вяра и плодотворност? Калвинистите застават зад онези библейски текстове, които подчертават суверенитета на Бога и Неговата пазеща сила (Йоан 10:27-30; Римл. 8:31-39; I Йоан 5:13,18; I Петър 1:3-5) и ГЛАГОЛНИ ВРЕМЕН като ПЕРФЕКТНИ СТРАДАТЕЛНИ ПРИЧАСТИЯ от Ефес. 2:5,8.

Арминианите изтъкват онези библейски текстове, които предупреждават вярващите да „се държат“, „да издържат“, или „да продължат“ (Мат. 10:22; 24:9-13; Марк 13:13; Йоан 15:4-6; I Кор. 15:2; Гал. 6:9; Откр. 2:7,11,17,26; 3:5,12,21; 21:7). Лично аз не смятам, че Евреи 6 и 10 са приложими, но много арминиани ги използват, за да предупредят срещу евентуално отстъпление. Притчата за сеяча в Матей 13 и Марк 4 адресира въпроса за вярата, която се вижда, същото прави и Йоан 8:31-59. Докато калвинистите цитират ГЛАГОЛИ В ПЕРФЕКТНО ВРЕМЕ, за да опишат спасението, арминианите цитират пасажии в СЕГАШНО ВРЕМЕ, като I Кор. 1:18; 15:2; II Кор. 2:15.

Това е перфектен пример за злоупотребата на богословските системи с метода на тълкуване, наречен „пожелателен прочит“. Обикновено се използва водещ принцип или текст, който служи като богословска мрежа (сито), през която се пресяват останалите библейски текстове. Внимавайте

за мрежи (сита) от всякакъв вид. Те произтичат от Западната логика, не са дело на откровение. Библията е книга от Изтока. Тя представя истината под формата на парадоксални двойки, които наглед са изпълнени с напрежение. Християните са призвани да приемат и двете и да съумеят да се справят с напрежението. НЗ говори както за сигурността на вярващия, така и за необходимост от постоянна вяра и благочестие. Християнството представлява първоначален отклик на покаяние и вяра, следван от продължителен процес, в който вярата и покаянието неизменно присъстват. Спасението не е продукт (билет за небето или застраховка срещу пожар), а – взаимоотношение. То е решение и ученичество. В Новия завет то е представено с всички ГЛАГОЛНИ ВРЕМЕНА:

1. АОРИСТ (завършено действие, Деяния 15:11; Римл. 8:24; II Тим. 1:9; Тит 3:5
2. ПЕРФЕКТНО ВРЕМЕ (завършено действие с продължаващи резултати), Ефес. 2:5,8
3. СЕГАШНО (продължително действие), I Кор. 1:18; 15:2; II Кор. 2:15
4. БЪДЕЩЕ (бъдещи събития или сигурни събития), Римл. 5:8,10; 10:9; I Кор. 3:15; Фил. 1:28; I Сол. 5:8-9; Евр. 1:14; 9:28.

■ „той продължаваше с Филип” Това е ПЕРИФРАЗИРАНО НЕСВЪРШЕНО ВРЕМЕ. Забележете последователността:

- a. Той чу, 6-7,12 ст.
- b. Той видя, 6-7,13 ст.
- c. Той повярва, 13 ст.
- d. Той беше кръстен, 13 ст.
- e. Той продължи да следва Филип, 13 ст.

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД *РИБ* – Деяния 8:14-24

14 А като чуа апостолите, които бяха в Ерусалим, че Самария приела Божието слово, изпратиха там Петър и Йоан, 15 които, като слязоха, се помолиха за тях, за да приемат Светия Дух; 16 защото Той не беше слязъл още върху нито един от тях, а те бяха само кръстени в Името на Исус Христос. 17 Тогава апостолите полагаха ръце на тях и те приемаха Светия Дух. 18 А Симон, като видя, че с полагането на ръцете на апостолите се даваше Светият Дух, им донесе пари, 19 като каза: Дайте и на мен тази власт, така че на когото положа ръце, да приема Светия Дух! 20 А Петър му каза: Парите ти заедно с теб да погинат, защото си помислил, че Божият дар може да се купи с пари. 21 Ти нямаш нито участие, нито право в това нещо, защото сърцето ти не е искрено пред Бога. 22 Затова, покаяй се от това твое нечестие и се моли на Господа, дано да ти се прости това намерение на сърцето ти; 23 понеже виждам, че си изпълнен с горчива жлъч и си вързан в неправда. 24 А Симон в отговор каза: Молете се вие на Господа за мен и дано не ме постигне нищо от онова, което казахте.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД *NASB (updated)* – Acts 8:14-24

14 Now when the apostles in Jerusalem heard that Samaria had received the word of God, they sent them Peter and John, 15 who came down and prayed for them that they might receive the Holy Spirit. 16 For He had not yet fallen upon any of them; they had simply been baptized in the name of the Lord Jesus. 17 Then they *began* laying their hands on them, and they were receiving the Holy Spirit. 18 Now when Simon saw that the Spirit was bestowed through the laying on of the apostles' hands, he offered them money, 19 saying, "Give this authority to me as well, so that everyone on whom I lay my hands may receive the Holy Spirit." 20 But Peter said to him, "May your silver perish with you, because you thought you could obtain the gift of God with money! 21 You have no part or portion in this matter, for your heart is not right before God. 22 Therefore repent of this wickedness of yours, and pray the Lord that, if possible, the intention of your heart may be forgiven you. 23 For I see that you are in the gall of bitterness and in the bondage of iniquity." 24 But Simon answered and said, "Pray to the Lord for me yourselves, so that nothing of what you have said may come upon me."

8:14 „когато апостолите в Ерусалим чуха, че Самаряните са приели Божието Слово, те изпратиха Петър и Йоан” Докато Исус е на земята, на учениците е забранено да евангелизират в Самария (вж. Мат. 10:5). Очевидно апостолите искат да дадат официално разрешение за това радикално и необичайно движение на Светия Дух сред тази по традиция мразена етническа група. Тази област е специално спомената в Деяния 1:8. Типично до момента Филип се отправя на тази световна мисия на евангелизиране преди дванадесетте.

Забележете, че вярването в Исус е паралелно на „приемането на Божието слово”. Изразът „Божие слово” може да обозначава няколко неща:

1. Божието връзка с човечеството като цяло
2. Записаните Божии думи към човечеството (т.е., Писанието)
3. Божият Син (т.е., Йоан 1:1), което е пълното откровение на Бога (вж. Евр. 1:3)

Забележете, че Петър и Йоан са изпратени. Петър е признатият водач на апостолската група, а Йоан преди време иска огън да падне над Самария (вж. Лука 9:54).

8:15 „който отиде и се помоли за тях да приемат Светия Дух” Ако се опитваме да градим богословие на спасението, въз основа на книгата Деяния, ще се натъкнем на големи проблеми по следните причини: редът на събитията и самите събития, свързани със спасението, са различни в различните пасажи. В случая, Светият Дух се дава като потвърждение, подобно на Петдесятница, което показва, че Бог приема и спасява самаряните. Преди всичко те не могат да бъдат спасени (т.е., глаголет „получавам” е в ПЕРФЕКТНО ВРЕМЕ, СТРАДАТЕЛЕН ЗАЛОГ, ИЗЯВИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ) без действието на Светия Дух (вж. Римл. 8:9). Аз смятам, че случилото се на Петдесятница поставя модела, който Бог възпроизвежда в живота на различни расови и географски групи, за да покаже на църквата от повярвали евреи, че сам Бог изцяло и напълно приема новата група. Проявлението на Духа в Деяния (т.е., Петдесятница) е различно в богословско отношение от езиците в Коринт. Този текст не може да бъде използван, за да налага преживяване, като това на коринтяните, в потвърждение на спасението (вж. I Кор. 12:29-30, където има поредица от въпроси, предполагащи отрицателен отговор. Лука записва какво се случва, а не какво трябва да се очаква всеки път.

8:16-17 Това е различно от реда на събитията, записани в Деяния 2:38. Несъответствието се дължи на специфичното действие на Светия Дух (1) в 2:38 е свързано със спасението, а (2) в 8:16 е във връзка с преживяването на Петдесятница. Същото преживяване със Светия Дух в Деяния 2 сега се случва със самаряните. Това не е само за тяхна полза, но и за цялото общество от повярвали евреи християни. Това им показва, че Бог напълно приема самаряните. Идеята не е да бъде налагано спасение, което има два етапа. Обърнете внимание, че именно Петър и Йоан забелязват, че им липсва специалното преживяване с Духа, което са имали на Петдесятница. Това не означава, че чудните дела, придружаващи проповядването на Филип, не са истински проявления на Духа (вж. ст. 13). Петър и Йоан искат самарийска Петдесятница! Това е особено важно, защото когато Корнилий има същото преживяване (т.е., Деяния 10), Петър разбира, че Бог изцяло е приел един Римски офицер в своето семейство. Евангелието е за всички хора. Това е великата истина, разкрита чрез това преживяване в Деяния!

8:16 Това може да се нарече самарийска Петдесятница.

8:17 Този текст не може да бъде използван като нормативен относно полагането на ръце. Затова, тази процедура не се появява отново в Деяния, в същия контекст. Тя изразява силата и властта на апостолите. Вж. **Специалното понятие:** Полагането на ръце в 6:6.

8:20 За нас богословският въпрос е свързан със спасението на Симон! Дали е бил спасен или не? Думите на Петър може да се приемат като проклятие или предупреждение. Всички нови вярващи имат слаби и недостатъчни познания за евангелието, но дали при Симон се касае за елемент на еготизъм? Може ли хората да бъдат спасени и да имат конфликтни приоритети в живота си?

- **„Божия дар”** Тук Светият Дух олицетворява цялото Божие дело, в полза на грешното бунтовно човечество (вж. Ис. 55:1-2; Ер. 31:31-34; Езек. 36:22-38; Лука 11:13; Деяния 2:38).

8:21 „Ти нямаш участие или право/дял в това дело” Това понятие „участие” (т.е., *meris*) означава нещо общо. Има негативен нюанс тук и във II Кор. 6:15. Втората дума „дял” (т.е., *клерос*) е старозаветната дума за „жребий”, с който определят Божията воля (т.е., *Урим* и *Тумим*). Използван е за разделянето на Обещаната земя между племената (вж. Ис. Нав. 12-19). Следователно използва се в контекста на наследството. На английски това понятие се използва за „духовенство”, но в НЗ описва всички вярващи.

- **„сърцето ти не е право пред Бога”** Това може да е алюзия към Пс 78:37. Думите „праведно” и „справедливо” (вж. **Специалното понятие** към 3:14) и различните им форми идват от дума, за речна тръстика, намерена в Месопотамия. Тя е права и дълга между четири и шест метра. Бог взема тази дума, използвана в строителството (за проверка изправността на стените), за да опише своя морален характер. Бог е стандартът, линията, мерилото, с което ще бъдат съдени всички хора. В светлината на този стандарт, всички се провалят (вж. Римл. 3:9-18,23).

8:22 „покай се” Това е МИНАЛО СВЪРШЕНО ВРЕМЕ, ДЕЯТЕЛЕН ЗАЛОГ, ПОВЕЛИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ, което говори за неотложност. Виж бележката и **Специалното понятие** към 2:38.

- **„моли се”** Това е МИНАЛО СВЪРШЕНО ВРЕМЕ, СТРАДАТЕЛЕН ЗАЛОГ (описателен) ПОВЕЛИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ. Разговорът с Бога е свидетелство за лична връзка, както избличението, което води до покаяние, е свидетелство за обитаващия в човека Свети Дух!
- **„ако”** Това е УСЛОВНО ИЗРЕЧЕНИЕ ОТ ПЪРВИ ВИД, което се приема за вярно, за да послужи на литературните цели или перспективата на автора. В това изречение говори за евентуалност, на основание на симоновата готовност да се покае и моли за прошка. Неговият светоглед и действия са в сериозно нарушение на християнските възгледи.
- **„намерението на сърцето ти”** Грехът започва в мисловния живот. Равините казват, че умът е като разорана градина, готова за посев. Онова, което допуснем чрез очите и ушите си, ще се вкорени у нас. Ако мислите са постоянно в ума ни, те ще предизвикат действия. Ето защо НЗ ни увещава „да препашем чреслата на нашия ум” (вж. I Петър 1:13) или „да обновяваме нашия ум” (вж. Римл. 12:2; Ефес. 4:23).

8:23

NASB, NRSV „злостна горчивина”

NKJV „отровен от горчивина”

TEV „пълен с горчива завист”

NJB „горчива злост”

Думите „злост” (*cholē*) и „горчивина” (*pikros*) говорят за горчив дух, обикновено свързан с ярост и отстъпление (вж. Втор. 29:18; 32:28-33; Евр. 12:15). Павел използва понятието „горчив” няколко пъти в списъците с неща, които трябва да избягваме (вж. Римл. 3:14; Еф. 4:31).

■

NASB „в робството на нечестие”

NKJV „обвързан от нечестие”

NRSV „вериги на нечестие”

TEV „затворник на греха”

NJB „вериги на грях”

Това може да е алюзия за делото на Месията (вж. Ис. 58:6). Исус може да освободи Симон от нечестивото робство на стремежа към егоистична власт, както го е освободил от наказанието за греха. Грехът има два аспекта: (1) смърт – физическа и духовна, и (2) контролира живота на грешника (може да повлияе на спасените и на погиналите, вж. I Кор. 3:1-3). С греха трябва да се справим както тук, така и за вечността; неговото наказание и власт трябва да се оспорват, но само Христос и Духът могат да се справят с него; ние като вярващи обаче трябва да им позволим!

8:24 „Молете се за мен и вие на Бога” Това е МИНАЛО СВЪРШЕНО ВРЕМЕ, СТРАДАТЕЛЕН ЗАЛОГ, ПОВЕЛИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ (МНОЖЕСТВЕНО ЧИСЛО, което може се отнася за целия мисионерски екип). Симон повтаря думите на Петър от ст. 22. Думите на Петър са го уплашили. Смятам, че Симон е повярвал, но е едва бебе във вратата.

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД *РИБ* – Деяния 8:25

И след като свидетелстваха и разгласяваха Господното слово, те се върнаха в Ерусалим, като благовестваха в много самарийски села.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД *NASB (updated)* – Acts 8:25

25So, when they had solemnly testified and spoken the word of the Lord, they started back to Jerusalem, and were preaching the gospel to many villages of the Samaritans.

8:25 „тържествено свидетелстваха” Виж бележката към 2:40.

- **„и проповядваха благовестието в много самарийски села”** Това показва забележителната промяна в отношението на апостолите спрямо самаряните.

Изглежда, че „словото на Господа” и „благовестието” са синоними.

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД *РИБ* – Деяния 8:26-40

26 А Господен ангел говори на Филип и каза: Стани, иди към юг, по пътя, който слиза от Ерусалим през пустинята за Газа. 27 И той стана и отиде. И ето, човек от Етиопия, скопец, велможа на етиопската царица Кандакия, който беше поставен над цялото ѝ съкровище, беше дошъл в Ерусалим да се поклони 28 и се връщаше, като седеше в колесницата си и четеше пророк Исаия. 29 А Духът каза на Филип: Приблужи се и придружи тази колесница. 30 И Филип се завтече и го чу, като четеше пророк Исаия, и каза: Разбираш ли това, което четеш? 31 А той каза: Как мога, ако не ме упъти някой? И помоли Филип да се качи и да седне с него. 32 А мястото от Писанието, което четеше, беше това: ?Като овца беше заведен на клане; и както агне пред стригача си не издава глас, така не отваря устата си. 33 При унижението Му Той беше лишен от праведен съд, а рода Му – кой ще го изкаже? Защото се взе животът Му от земята.” 34 И скопецът заговори и каза на Филип: Моля ти се, за кого говори това пророкът – за себе си или за някой друг? 35 А Филип отвори уста и като започна от това писание, му благовести за Исус. 36 И като вървяха по пътя, дойдоха до една вода. И скопецът каза: Ето вода, какво ми пречи да се кръстя? 37 (И Филип каза: Ако вярваш с цялото си сърце, можеш. А той в отговор каза: Вярвам, че Исус Христос е Божият Син.) 38 Тогава заповяда да се спре колесницата и двамата – и Филип, и скопецът – слязоха във водата, и той го кръсти. 39 А когато излязоха от водата, Господният Дух грабна Филип и скопецът вече не го видя, а продължи по пътя си с радост. 40 А Филип се намери в Азот; и като минаваше, проповядваше благовестието по всичките градове, докато стигна в Кесария.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД *NASB (updated)* – Acts 8:26-40

26But an angel of the Lord spoke to Philip saying, “Get up and go south to the road that descends from Jerusalem to Gaza.” (This is a desert road.) 27So he got up and went; and there was an Ethiopian eunuch, a court official of Candace, queen of the Ethiopians, who was in charge of all her treasure; and he had come to Jerusalem to worship, 28and he was returning and sitting in his chariot, and was reading the prophet Isaiah. 29Then the Spirit said to Philip, “Go up and join this chariot.” 30Philip ran up and heard him reading Isaiah the prophet, and said, “Do you understand what you are reading?” 31And he said, “Well, how could I, unless someone guides me?” And he invited Philip to come up and sit with him. 32Now the passage of Scripture which he was reading was this: “HE WAS LED AS A SHEEP TO SLAUGHTER; AND AS A LAMB BEFORE ITS SHEARER IS SILENT, SO HE DOES NOT OPEN HIS MOUTH. 33IN HUMILIATION HIS JUDGMENT WAS TAKEN AWAY; WHO WILL RELATE HIS GENERATION? FOR HIS LIFE IS REMOVED FROM THE EARTH.” 34The eunuch answered Philip and said, “Please tell me, of whom does the prophet say this? Of himself or of someone else?” 35Then Philip opened

his mouth, and beginning from this Scripture he preached Jesus to him. 36As they went along the road they came to some water; and the eunuch said, "Look! Water! What prevents me from being baptized?" 37And Philip said, "If you believe with all your heart, you may." And he answered and said, "I believe that Jesus Christ is the Son of God." 38And he ordered the chariot to stop; and they both went down into the water, Philip as well as the eunuch, and he baptized him.39When they came up out of the water, the Spirit of the Lord snatched Philip away; and the eunuch no longer saw him, but went on his way rejoicing. 40But Philip found himself at Azotus, and as he passed through he kept preaching the gospel to all the cities until he came to Caesarea.

8:26 „ангел Господен говори на Филип” Тук „ангел Господен” и „Светият Дух” изглежда са синоними (вж. ст. 29). Това е нещо обичайно за Деяния. Виж бележката към 5:19.

- **„стани и иди на юг”** И двата глагола са в **ПОВЕЛИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ**. Вероятно се отнася за един от двата пътя към Египет. Това послание може да е било казано на глас, защото е твърде специфично. Очевидно това е божествено подготвена среща за евангелизиране (както на Павел).

■

NASB „(Това е пътят към пустинята)”

NKJV „Това е пустинята

NRSV „(Това е пустинният път)”

TEV „Този път не се използва днес”

NJB „пустинният път”

Ако това е коментар на Лука, дали той коментира човека, който му е дал тази информация или самата история (източникът на информацията вероятно е Филип, вж. Деяния 21:8)? Тези въпроси не могат да получат точен отговор. Библията си остава боговдъхновена, независимо колко хора участват в написването ѝ.

8:27 „дворцов служител” Понятието служител буквално означава „евнух”. Всъщност не става ясно дали е евнух във физическия смисъл или е дворцов служител (подразбира се). В СЗ Потифар е наречен евнух, но е женен (вж. Бит. 39:1). В СЗ, във Втор. 23:1 е забранено на евнусите да бъдат част от еврейската общност; в Исаия 56:3-5 обаче тази забрана е премахната. Това очевидно показва, че се зазорява новата епоха на Духа. Не е ясно дали този човек просто се бои от Бога или е прозелит, но се предполага. Описанието подсказва, че е служител с висок ранг.

- **„Кандакия, кралица на етиопците”** Кандакия е титла, подобно на „Фараон” или „Кесар”. Спомената е кралицата, защото кралят на Етиопия е считан за божество и следователно, на статуса му не подобава да се занимава с административни или политически дела.

8:28 „четейки пророк Исаия” Очевидно този мъж си е купил скъп, кожен свитък на книгата Исаия, която трябва да е бил около девет метра дълъг (подобно на ръкописите, намерени в Мъртво море). По внушение от Духа той го отваря на Исаия 53:7-8 и го чете.

8:29 „Духът каза на Филип: 'Иди и придружи тази колесница’ Това е **МИНАЛО СВЪРШЕНО ВРЕМЕ, СТРАДАТЕЛЕН ЗАЛОГ, ПОВЕЛИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ**. Буквално означава „да се залепиш”. Духът дава на Филип най-подробни инструкции.

8:30 „Филип изтича и го чу да чете пророк Исаия” Всички хора от древността четат на глас, дори и когато са сами.

- **„Разбираш ли какво четеш”** Какъв великолепен въпрос! Възможно ли е да четеш Писанието и да не виждаш ясно какво съдържа? Духът устройва на Филип една „божествена среща”, за да покаже

1. зазоряването на една нова епоха
2. да бъде мощно свидетелство на една нова национална група

8:31 А. Т. Robertson's *Word Pictures in the New Testament* коментира върху този стих: „Положението е смесено, заключението е в началото, така че се касае за изречение от четвърти вид... с неопределителен член и желателно наклонение... изречението е условно.. от първи вид, често срещан феномен в гръцкия койне” (стр. 110). В това условно изречение, подобно на Лука 19:40 е използвано *ean* вместо *ei*. УСЛОВИЕТО се определя от наклонението, а не от конструкцията на изречението (Лука 19:40).

8:32-33 Този цитат е от Месианския пасаж от Септуагинта на Ис. 53:7-9. Изненадан съм, че са изтъкнати именно тези стихове, а не други месиански стихове в този старозаветен контекст. Филип обаче започва оттам, откъдето евнухът чете и обяснява целия пасаж в светлината на живота, служението, смъртта и възкресението на Исус от Назарет. Старозаветното пророчество е изпълнено и прощението в Христос се предлага на всеки!

8:35 „Филип отвори уста” Това показва колко е важен пасажът за „Страдания Служител” за прокламиране на благовестието. Смятам, че самият Исус показва на ранната църква как трябва да бъдат прилагани към Него тези древни пророчества (вж. Лука 24:27).

8:36 „Виж! Вода! Какво ми пречи да бъда кръстен?” Евангелското послание на Филип включва кръщение (вж. Мат. 3:28:19; Деяния 2:38; Римл. 6:1-11; Кол. 2:12)! Вж. **Специалното понятие** към 2:38. Забележете, че той няма нужда от разрешение от апостолите в Ерусалим, за да извърши това кръщение. Кръщението не е деноминационен въпрос, а въпрос на Царството! Трябва да внимаваме с деноминационните традиции, които така са размътили библейските води, че водят до очаквани процедури в наши дни. Дали евнухът се притеснява, че ще бъде приет?

1. расов въпрос
2. физически въпрос
3. социално-икономически въпрос
4. въпрос на катехизъм

Всички бариери падат в Исус Христос (вж. Ефес. 2:11-3:13). Който и да е (вж. Йоан 1:12; 3:16; Римл. 10:9-13)!

8:37 Този стих, който съдържа изповедта на евнуха, не е включен в древните гръцки ръкописи P45 (ChesterBeatty Papyri), P74 (Bodmer Papyri), нито в древните унциални гръцки ръкописи κ , A, B или C. Не се среща и в някои от древните прводи на Вулгата, сирийските, коптските или етиопските версии. Стих 37 не присъства в оригинала на Деяния. UBS4 оценява липсата на този стих с „A”, което означава сигурно. Стихът не е включен в текста на NASB (1970), но присъства в изданието от 1995, но е в скоби.

8:38-39 „слезе във водата... излезе от водата” Това не е текст, мерило за кръщение чрез потапяне. Текстът само казва, че влизат във водата без да коментира начина на кръщението. Внимавайте с вашите предварителни предразсъдъци!

8:39 „Духът Господен грабна Филип” Дали става дума за чудно дело, както при Илия (вж. III Царе 18:12; IV Царе 2:16) или Езекиил (вж. Езек. 3:14; 8:3), или се касае за незабавно заминаване, не е ясно. Духът участва директно в това обръщение. Забележете, че няма време за обучение или уроци по катехизъм, но обръщеникът притежава ръкопис от книгата на Исаия, а в него обитава Светият Дух!

- **„продължи пътя си радостно”** Благата вест винаги е свързана с радост (вж. 8:8). Ириней записва традицията, че евнухът става мисионер на благовестието за своя собствен народ. Явно самият Дух го е обучил за тази цел!

8:40 Филип продължава (ПРОДЪЛЖИТЕЛНО ВРЕМЕ, ВЪЗВРАТЕН ЗАЛОГ, ИЗЯВИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ) своето евангелизаторско служение във филистимския град Ашдод (тоест, *Азот*) по пътя за Кесария покрай морето. Очевидно е, че Филип разбира всеобхватността на евангелизаторската мсия, която включва и самаряните, и етиопците. Евангелието включва дори филистимците!

ВЪПРОСИ ЗА ОБСЪЖДАНЕ

Този коментар е само ръководство за изучаване. Това означава, че вие сами носите отговорност за начина, по който тълкувате Библията. Всеки от нас трябва да ходи в светлината, която му е дадена. Приоритет при интерпретацията сте самият вие, вашата Библия и Светият Дух. Не бива да прехвърляте тази отговорност на който и да е коментатор.

Настоящите въпроси за обсъждане целят да ви подпомогнат да обмислите основните теми в този раздел на посланието. Целта им е да предизвикат мисли, а не да дадат крайни отговори.

1. Защо Бог допуска гонение в ранната църква?
2. Защо е толкова важно, че благовестието е проповядвано на самаряните?
3. Дали Симон е бил вярващ човек?
4. Защо самаряните не получиха Светия Дух, когато повярваха?
5. Кой тип хора представлява евнухът?
6. Защо 37 стих не е във всички Библии?

Деяния 9 гл.

РАЗДЕЛЕНИЯ ПО АБЗАЦИ В СЪВРЕМЕННИТЕ ПРЕВОДИ*

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Обръщението на Савел	Пътят за Дамаск: Савел става християнин	Обръщението на Савел от Тарс	Обръщението на Савел	Обръщението на Савел
9:1-9	9:1-9	9:1-9	9:1-2 9:3-4 9:5a 9:5b-6	9:1-2 9:3-9
	Анания кръщава Павел		9:7-9	
9:10-19a	9:10-19	9:10-19a	9:10a 9:10b 9:11-12 9:13-14 9:15-16 9:17-19a	9:10-12 9:13-19a
Савел проповядва в Дамаск	Савел проповядва Христос		Савел проповядва в Дамаск	Савловото проповядване в Дамаск
9:19b-22		9:19b-22	9:19b-20 9:21 9:22	9:19b-22
Савел бяга от евреите	Савел избягва смъртта	Първото посещение на Савел в Ерусалим		
9:23-25	9:23-25	9:23-25	9:23-25	9:23-25
Савел в Ерусалим	Савел в Ерусалим		Савел в Ерусалим	Посещението на Савел в Ерусалим
9:26-30	9:26-30	9:26-30	9:26-30	9:26-30
	Църквата преуспява			Временно затишие
9:31	9:31	9:31	9:31	9:31
Изцеляването на Еней	Изцеляването на Еней	Петър отива в Лида и Йопия	Петър вижда Лида в Йопия	Петър изцелява парализик в Йопия
9:32-35	9:32-35	9:32-35	9:32-35	9:32-35
Дорка върната към живота	Дорка върната към живота			Петър възкресява жена в Йопия
9:36-43	9:36-43	9:36-43	9:36-43	9:36-38 9:39-42 9:43

НАБЛЮДЕНИЯ ОТ КОНТЕКСТА

- А. Акцентът в Деяния започва да се променя
1. от апостол Петър към апостол Павел
 2. от Палестина към Средиземноморския свят
 3. от юдеите към езичниците.

Б. Обръщението на Павел е толкова важен момент в църковната история, че е записано три пъти в Деяния:

1. Разказа на Лука - 9:1-30
2. Разказа на самия Павел пред множеството в Ерусалим - 22:3-16
3. Разказа на Павел пред Агрипа II в Кесария - 26:4-18
4. Павел накратко разказва за този период в Гал. 1:13-17 и II Кор. 11:32-33

В. Приликите в посланията на Стефан и Павел са очевидни. Павел започва да служи на същите гръцки евреи, на които е проповядвал Стефан. Павел чува проповедта на Стефан от Деяния 7 (вж. 7:58; 8:1; 22:20). възможно е Павел да е един от водачите на гръцката синагога в Ерусалим, с които Стефан е спорил и е загубил!

Г. Възможни фактори, които са повлияли за обръщението на Павел:

1. юдаизмът не успява да осигури вътрешен мир и радост
2. животът и учението на Исус са добре познати и дискутирани сред равините (особено в Ерусалим)
3. Павел чува проповедта на Стефан и е свидетел на смъртта му (възможно е да е дебатирал с него)
4. вижда устояването и вярата на християните по време на преследването
5. личната му среща с възкръсналия Господ променя всичко

ИЗСЛЕДВАНЕ НА ДУМИ И ИЗРАЗИ

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД *РИБ* – Деяния 9:1-9

А Савел, като дишаше още заплахи и убийство срещу учениците на Господа, отиде при първосвещеника 2 и поиска от него писма до синагогите в Дамаск, така че ако намери някои от това учение – мъже или жени – да ги докара вързани в Ерусалим. 3 И на отиване, като приближаваше Дамаск, внезапно блесна около него светлина от небето. 4 И като падна на земята, чу глас, който му казваше: Савле, Савле, защо Ме гониш? 5 И той каза: Кой си Ти, Господи? А Той отговори: Аз съм Исус, когото ти гониш. Трудно е за теб да риташ срещу остен. 6 И той, треперещ и поразен, каза: Господи, какво искаш да направя? А Господ му каза: Стани и иди в града, и ще ти се каже какво трябва да правиш. 7 А мъжете, които го придружаваха, стояха като вцепенени, понеже чуха гласа, а не видяха никого. 8 И Савел стана от земята и като отвори очите си, не виждаше нищо; и като го водеха за ръка, го заведоха в Дамаск. 9 И три дни той не виждаше и нито яде, нито пи.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД *NASB (updated)* – Acts 9:1-9

1 Now Saul, still breathing threats and murder against the disciples of the Lord, went to the high priest, 2 and asked for letters from him to the synagogues at Damascus, so that if he found any belonging to the Way, both men and women, he might bring them bound to Jerusalem. 3 As he was traveling, it happened that he was approaching Damascus, and suddenly a light from heaven flashed around him; 4 and he fell to the ground and heard a voice saying to him, "Saul, Saul, why are you persecuting Me?" 5 And he said, "Who are You, Lord?" And He said, "I am Jesus whom you are persecuting, 6 but get up and enter the city, and it will be told you what you must do." 7 The men who traveled with him stood speechless, hearing the voice but seeing no one. 8 Saul got up from the ground, and though his eyes were open, he could see nothing; and leading him by the hand, they brought him into Damascus. 9 And he was three days without sight, and either ate nor drank.

9:1 „Савел, като дишаше още заплахи и убийство” Думата буквално е „пръхти”. В Деяния 26:11, Павел признава, че е яростно настроен срещу тях. Очевидно Павел дори е убивал християни (вж. 8:1).

- **„учениците на Господа”** Това понятие означава „обучаващи се”. Появява се само в евангелията и в Деяния. То бързо е заменено от думата „светии”. Забележете колко думи са използвани в тази глава, за да опишат Божия народ:

1. ученици, ст. 1,10,19,25,26,36,38
2. Пътят, ст. 2
3. светии, ст. 13,32,41
4. братя, ст. 17.

- **„отиде при първосвещеника”** Това вероятно описва Синедриона (вж. Деяния 26:10). Виж бележките относно Синедриона в 4:5.

9:2 „за писма до синагогите в Дамаск” Римското управление дава ограничена власт на Синедриона да контролира събитията в синагогите и нещата, свързани с живота на евреите (вж. I Макавеи 15:16-21 или Йосиф Флавий, *Евр. Старини* 14.10.2). Юдаизмът е призната, законна религия в Гръко-римския свят. Очевидно това са писма за екстрадиране на еврейски християни, които са избягали от Ерусалим, за да се спасят от преследването на юдеите (вж. 9:14,21; 22:5; 26:10).

- **„ако”** Това е УСЛОВНО ИЗРЕЧЕНИЕ ОТ ТРЕТИ ВИД, което говори за потенциално действие.
- **„Пътят”** Това е първото определение за вярващите (вж. 19:9,23; 22:4; 24:14,22 и вероятно 18:25,26). Има старозаветен контекст и описва живота на вярата (вж. Пс. 1:1; 16:11; 119:105; 139:24; Пр. 4:10-19). Исус използва тази идея в Мат. 7:14, както и определя себе си в Йоан 14:6. Християнството е лична среща, последвана от всекидневно взаимоотношение
- **„жени”** Споменаването на жените три пъти в тази група показва, че Павел преследва вярващите наистина свирепо (вж. 8:3; 22:4). Лука е особено загрижен за жените!

9:3 „Дамаск” Това е древен град и столица на Римската провинция Сирия, намираща се на север/североизток от Галилея, на около 230 км от Ерусалим.

- **„и внезапно”** Тази дума съдържа идея за „неочакваност”
- **„светлина от небето”** Павел обяснява това преживяване със светлината по различен начин в трите свои разказа, записани в Деяния: „светлина от небето блесна около него” (9:3) „много ярка светлина внезапно засия от небето навсякъде около мен” (22:6) „Видях по пътя светлина от небето, по-ярка от слънчевата да блести навсякъде около мен” (26:13). Павел ясно си спомня това събитие! Много е възможно тази светлина да е богословски/физически свързана със славата *Shekinah* от присъствието на ЯХВЕ, която придружаваше Израил в периода на странстване из пустинята. Еврейската идея за слава отразява именно този аспект на ярка светлина, от това историческо събитие (вж. **Специалното понятие:** Слава към 3:13). тази светлина сигурно е убедила равина Савел, че това е личното присъствие на Бога.

9:4 „чу глас” Този небесен глас е добре известен в юдаизма. Познат е като *bath kol*. Това е начинът, по който евреите получават информация и/или потвърждение от Бога (в междубиблейския период след книгата Малахия [или Летописи] и началото на служението на Йоан Кръстител). Тази форма на откровение е необходима, защото в този период няма пророци, вдъхновени от Бога.

- **„Савле, Савле”** В еврейския това повтаряне на името е начин да се покаже значимостта на събитието.
- **„защо Ме гониш”** Това е изключително значимо в богословски план, защото показва близостта и приемствеността между Исус и Неговата църква (вж. Мат. 10:40; 25:40,45). Павел преследва Църквата, но Исус го приема лично. От Деяния 26:14 знаем, че Исус говори на Павел на арамейски. Богословски значимо е, че християнството е личност (Исус) и група (Църквата) едновременно. В НЗ са използвани следните общи метафори за Църквата:
 1. тяло
 2. семейство
 3. здание
 4. светии

Всички изтъкват корпоративната същност на вярата (вж. I Кор. 12:7). тя започва индивидуално, но става обща (като съвестност и загриженост). Тази индивидуална корпоративност може да бъде видяна в коментара на Павел за Адам и Христос в Римл. 5:12-21. Единият е част от цялото; Единият може да повлияе на всички (вж. Ис. Нав. 7).

9:5a „Кой си Ти, Господи” Какво има предвид Павел под обръщението: „Господи”?

1. господин, уважителна титла (вж. Йоан 4:11)
2. ЯХВЕ, превежда се ГОСПОД в СЗ (напр. Бит. 2:4)

Ако акцентът е в изненадата, тогава #1 пасва най-добре, но ако небесната светлина е израз на Божието присъствие, тогава #2 е правилният вариант. Ако се касае за #2, тогава равинското богословие на Павел е предизвикано. Колко объркващо и страшно трябва да е било за Павел. Вж. **Специалното понятие:** Имената на Бога в 1:6.

9:5б-6б Тези стихове не се срещат в ранните гръцки ръкописи. Намират се само в един латински ръкопис. Еразъм, който превежда от латинския вариант, Вулгата, поставя тези стихове в първото издание на гръцкия НЗ от 1516 г. Тези думи се намират в Деяния 26:14. Включването им тук показва тенденцията на книжниците да правят паралели, включвайки всички подробности.

9:5 „Аз съм Исус, когото ти преследваш” Павел твърди, че е видял Прославения Христос (вж. Деяния 22:14; I Кор. 9:1; 15:8-9). По-късно Павел представя това преживяване като централно в неговия призив да бъде апостол на езичниците. Разпънатият дърводелец от Назарет е прославеният Месия!

9:6 Този стих е обяснен подробно в ст. 10-19.

- **„трябва да направиш”** Виж бележките за думата трябва - *dei* в 1:16.

9:7 „Мъжете, които пътуваха с него” Това вероятно се отнася за

1. Храмовите стражи, които придружават Павел
2. други еврейски зилоти, вероятно от синагогите на гръцките евреи
3. други богословски студенти от Ерусалим

- **„чува гласа, но не видяха никого”** Има известно несъответствие между Деяния 9:7 и 22:9 относно подробностите около това събитие.

Има няколко теории за тяхното тълкуване:

1. Касае се за синтаксис. ГЛАГОЛЪТ „чувам” може да бъде в РОДИТЕЛЕН ПАДЕЖ (9:7) или във ВИНИТЕЛЕН ПАДЕЖ (22:9). Тези различни форми имат различно приложение или конотация. В превода на NRSV, в една бележка под линия пише следното: „Гръцкият текст предполага, че спътниците на Павел са чули звука от гласа, но не и самите думи.”
2. Други смятат, че случаят е подобен на Йоан 12:29-30, където Исус влиза в Ерусалим и се чува глас от небето.
3. Трети мислят, че става дума за гласа на Павел, а не на Исус. Те чуват Павел да говори, но не и думите на Исус.
4. Някои казват, че проблемът е подобен на този в синоптичните евангелия. Различните евангелисти описват едни и същи събития, проповеди и дела на Исус по различен начин и така се получава различна гледна точка.

9:8 „макар очите му да бяха отворени, не видя нищо” Очевидно от този момент нататък, Павел има проблеми със зрението (вж. Гал. 4:13-15; 6:11). Аз лично смятам, че трънът в плътта, за който говори Павел (вж. II Кор. 12:7-10; Гал. 4:13-15; 6:11) е проблем с ориентирането, вероятно причинен от това преживяване. В случая има ирония; Павел е дезориентиран. Той си мисли, че може да вижда (физически и духовно, вж. Йоан 9), но открива, че е сляп. След тази среща с Христос той ослепява за известно време, но духовните му очи се отварят!

9:9 „В продължение на три дни не можеше да вижда Това е ПЕРИФРАЗИРАНО ПРОДЪЛЖИТЕЛНО ВРЕМЕ. Според някои коментатори това е случаят, в който Павел има видение за небето, описано във II Кор. 12:1-4.

- **„и нито яде, нито пи”** Павел пости и се моли (вж. ст. 11). Каква ли реориентация е имало в ума на Павел (богословска) и в неговото сърце (желание)! Започва трансформацията от гонител на благовестието в проповедник на евангелието!

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ – Деяния 9:10-19а

10 А в Дамаск имаше един ученик на име Анания; и Господ му каза във видение: Анание! А той каза: Ето ме, Господи. 11 И Господ му каза: Стани и иди на улицата, която се нарича Права и попитай в къщата на Юда за един от Тарс на име Савел; защото, ето, той се моли 12 и е видял (във видение) един човек на име Анания да влиза и да полага ръце на него, за да прогледа. 13 А Анания отговори: Господи, чул съм от мнозина за този човек – колко зло е сторил на Твоите светии в Ерусалим. 14 И тук той има власт от главните свещеници да върже всички, които призовават Твоето Име. 15 Но Господ му каза: Иди, защото той Ми е избран съд, за да носи Моето Име пред езичници, царе и израилеви синове. 16 Защото Аз ще му покажа колко много трябва да пострада той заради Моето Име. 17 И Анания отиде и влезе в къщата; и като положи ръце на него, каза: Брате Савле, Господ ме изпрати, Исус, който ти се яви по пътя, докато идваше, за да прогледаш и да се изпълниш със Свети Дух. 18 И веднага паднаха от очите му нещо като люспи и той прогледна; и стана и се кръсти. 19 И като прие храна, доби сила.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 9:10-19a

10Now there was a disciple at Damascus named Ananias; and the Lord said to him in a vision, “Ananias.” And he said, “Here I am, Lord.” 11And the Lord said to him, “Get up and go to the street called Straight, and inquire at the house of Judas for a man from Tarsus named Saul, for he is praying, 12and he has seen in a vision a man named Ananias come in and lay his hands on him, so that he might regain his sight.” 13But Ananias answered, “Lord, I have heard from many about this man, how much harm he did to Your saints at Jerusalem; 14and here he has authority from the chief priests to bind all who call on Your name.” 15But the Lord said to him, “Go, for he is a chosen instrument of Mine, to bear My name before the Gentiles and kings and the sons of Israel; 16for I will show him how much he must suffer for My name’s sake.” 17So Ananias departed and entered the house, and after laying his hands on him said, “Brother Saul, the Lord Jesus, who appeared to you on the road by which you were coming, has sent me so that you may regain your sight and be filled with the Holy Spirit.” 18And immediately there fell from his eyes something like scales, and he regained his sight, and he got up and was baptized; 19and he took food and was strengthened.

9:10 „Анания” Това име означава „ЯХВЕ е благодатен”. Очевидно това е вярващ евреин с добра репутация, а не беглец (вж. 22:12).

- **„Ето ме, Господи”** Това е еврейски идиом, показващ, че човек е на разположение (вж. Ис. 6:8). Стих 11 вероятно е вербална инструкция, защото е много специфична.

9:12 „той е видял във видение човек на име Анания” Думите „във видение” не се срещат в гръцките ръкопис P74, x и A, но се намират в MSS B и C. UBS4 предлага по-краткия вариант на текста, но му дава рейтинг “C”, което означава (трудно за оределяне). Това показва, че появата на Анания, неговите действия и послание са потвърждение на Иисусовите думи, казани на Павел (вж. ст. 6)

- **„полага ръце на него”** Вж. Специалното понятие към 6:6.

9:13 „Чул съм от мнозина” Очевидно Анания е чул лошите отзиви, че Павел яростно преследва вярващите, избягали от Ерусалим заради него.

- **„Твоите светии”** Понятието *hagioi* е свързано с гръцката дума „свят” (*hagios*). Старозаветният контекст (*kadosh*) е свързан с обект, личност или място, отделени от Бога за специална цел. Думата

„светии” винаги е в множествено число, с изключение на Фил. 4:21, но дори и там контекстът е в множествено число. Да бъдеш християнин означава да бъдеш част от семейство, от общност. Няма самотници във вярата.

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: СВЕТИИ

Тази дума е гръцкият еквивалент на еврейското *kadash*, чието основно значение е „да отделиш някого или нещо настрана за употреба от *YHWH*”. На съвременен език значението се припокрива с думата „свещен”. *YHWH* е отделен от цялото човечество по своето естество (вечен и несътворен Дух) и по своя характер (нравствено свършенство). Той е стандартът, според който всичко друго се измерва и съди. Той е трансцендентният, Святият.

Бог е създал хората за общение, но грехопадението (Битие 3 гл.) издига бариера във взаимоотношенията между Святия Бог и грешния човек. Въпреки това Бог решава да възстанови и изкупи творението си. По тази причина Той призовава хората си да бъдат „святи” (вж. Лев. 11:44; 19:2; 20:7,26; 21:8). Чрез отношения на вяра с *YHWH* хората Му стават святи посредством заветното си положение в Него. В същото време Той ги призовава да водят свят живот (вж. Мат. 5:48).

Този свят живот е възможен, понеже вярващите са напълно приети и опростени чрез живота и делото на Исус Христос и имат присъствието на Св. Дух в сърцата си. Това установява парадоксалното положение:

1. да са святи заради вменената им христова праведност;
2. да са призовани към святост заради присъствието на Духа.

Вярващите са „светии” (*hagioi*) заради присъствието в живота им на:

1. волята на Святия Отец;
2. делото на Святия Син Исус;
3. присъствието на Святия Дух.

Новия Завет винаги нарича светиите в **МНОЖЕСТВЕНО ЧИСЛО** (освен един случай във Фил. 4:12, но дори и там контекстът придава на думата значение в мн.ч.). Да бъдеш спасен означава да станеш част от семейство, тяло, здание! Библейската вяра започва с лично приемане на Спасителя, но продължава с включване в съвместно общение. Всеки от нас има дарба (вж. I Кор. 12:11), дадена за здравето, растежа и благоденствието на Христовото тяло – Църквата (вж. I Кор. 12:7). Ние сме спасени, за да служим! Святостта е семейна черта!

9:14 „главните свещеници” В СЗ свещеничеството е до живот и се предава в семейството на левитите (вж. Лев.8-10). По време на Римския период обаче, този пост се продава от Римските управници. Затова има няколко първосвещеника в садукейското семейство на Анна.

■ **„които призовават Твоето име”** Тази фраза има важни богословски приложения. Лука я използва няколко пъти в Деяния за

1. някой, който се обръща към Исус (вж. 7:59)
2. някой, който е приел Исус като Спасител (вж. 9:14,21)
3. старозаветен цитат от Амос 9:12, отнасящ се за някой, който се нарича с името на ЯХВЕ (т.е., вярващите, вж. 15:17)
4. начин, по който някой публично да изповяда вярата си в Христос (вж. 22:16)

Тази фраза е част от молбата на Павел към Израил, взета от Амос 2:32 и цитирана в Римл. 10:9-13 (вж. II Тим. 2:22). Петър използва същия пасаж (Йоил 2:28-32) в своята проповед на Петдесетница и кани присъстващите „да призоват името Господне”, цитирайки Йоил 2:32. Името олицетворява личността. Призовавайки името Му грешниците умоляват Исус да действа в тяхна полза и да ги включи в Своето семейство. Вж. **Специалното понятие** към 2:22.

9:15 „Иди” Това е СЕГАШНО ВРЕМЕ, ВЪЗВРАТЕН ЗАЛОГ (описателен) ПОВЕЛИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ. Исус авторитетно изпраща колебаещия се Анания при Савел.

- **„защото той ми е избран инструмент”** Ох, голямо е величието и благодатта на Божия избор! Павел не се вмества в евангелския модел за доброволно обръщение с желание от страна на вярващия. Той е привлечен по драматичен начин!

■
NASB, NKJV „пред езичниците”

NRSV, NJB „да занесе моето име при езичниците”

TEV „да направи името ми известно на езичниците”

Колко необичайно искане от един еврейин (вж. Ефес. 3:7)! Това обаче винаги е било Божият план (вж. Бит. 12:3; Изх. 19:5-6; Еф. 2:11-3:13, виж **Специалното понятие** към 1:8). Израил е само инструмент за достигане на света, направен по образа на Бога (вж. Бит. 1:26-27), но паднал в грях (вж. Бит. 3:15).

- **„и царя”** Павел говори пред държавници, малки и големи, и накрая пред Цезаря.
- **„и синовете на Израил”** Обичайният модел на Павел е първо да проповядва в еврейските синагоги (вж. Римл. 1:16) във всеки град. Това позволява на евреите и боящите се от Бога, познаващи СЗ да получат шанс първи да откликнат на благовестието. След това той отива при езичниците.

9:16 „Аз ще му покажа колко много той трябва да страда за мене” Страданието не е изключение, а норма за христианина в този погинал свят (вж. Мат. 5:10-12; Йоан 15:18-21; 16:1-2; 17:14; Деяния 14:22; Римл. 5:3-4; 8:17-18; II Кор. 4:7-12; 6:3-10; 11:24-33; Фил. 1:29; I Сол. 3:3; II Тим. 3:12; Яков 1:2-4; I Петър 4:12-16). Има богословска връзка между страданията на Христос и страданията на Неговите последователи в това царство на греха. I Послание на Петър ни показва този паралел:

1. Страданието на Исус - 1:11; 2:21,23; 3:18; 4:1,13; 5:1
 2. Страданието на Неговите последователи - 1:6-7; 2:19; 3:13-17; 4:1,12-19; 5:9-10
- Ако светът отхвърля Него, ще отхвърля и Неговите (вж. Йоан 7:7; 15:18-19; 17:14).

9:17 „и като положи ръце на него” Няма библейско основание за „апостолски авторитет” при даване на духовните дарби. Анания е неизвестен редови вярващ от Дамаск, който се превръща в

1. Божий инструмент за Павел
 2. и неговото изпълване със Светия Дух (вж. ст. 17)
 3. Павловото физическо изцеление (ст. 18)
 4. Павловото кръщение (вж.ст. 18)
- **„Брате Савле”** Какъв велик пример на покорство и любов!

9:18 „от очите му паднаха нещо като люспи” Това е технически медицински термин за отлюспване на кожа от рана, който Лука използва, за да опише какво се е случило с Павел в момента на изцелението му. Думата е използвана за рибени люспи в Септуагинта (вж. Лев. 11:9,10,12; Втор. 14:9). Метафоричната употреба може да се види в Числа 16:38, където думата е използвана за плоски метални чинии. В този контекст сигурно се касае за кожа или коричка, която пада от очите на Павел.

- **„беше кръстен”** Анания очевидно кръщава Павел (вж. 8:36,38). Новозаветното кръщение е акт на покорство към примера на Христос (вж. Мат. 3:13-17; Марк 1:9-11; Лука 3:21-22) и заповед (вж. Мат. 28:19.) То отбелязва смяната на собственост и принадлежност.

9:19а „той яде и придоби сила” Павел пости и се моли от момента, в който светлината го поваля на земята (вж. ст. 9). След три дни на пълен пост (без храна и вода) трябва да е бил доста слаб.

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ – Деяния 9:19Б-22

И Савел преседя няколко дни с учениците в Дамаск. 20 И веднага започна да проповядва по синагогите за Исус, че Той е Божият Син. 21 И всички, които го слушаха, се удивляваха и казваха: Не е ли това този, който в Ерусалим съсипвал онези, които призовавали това име, и затова е дошъл и тук – за да ги закара

вързани при главните свещеници? 22 Но Савел ставаше все по-силен и объркваше юдеите, които живеяха в Дамаск, като доказваше, че този Исус е Христос.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 9:19b-22

19bNow for several days he was with the disciples who were at Damascus, 20and immediately he *began* to proclaim Jesus in the synagogues, saying, “He is the Son of God.” 21All those hearing him continued to be amazed, and were saying, “Is this not he who in Jerusalem destroyed those who called on this name, and *who* had come here for the purpose of bringing them bound before the chief priests?” 22But Saul kept increasing in strength and confounding the Jews who lived at Damascus by proving that this *Jesus* is the Christ.

9:20 „той започна да проповядва Исус в синагогите” Глаголът е в ПРОДЪЛЖИТЕЛНО ВРЕМЕ, ДЕЯТЕЛЕН ЗАЛОГ, ИЗЯВИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ. Това може да означава (1) началото на дадено действие или (2) повтарящо се действие. Каква ирония! Преди време той идва от Ерусалим с писма от първосвещеника в синагогите в Дамаск, за да преследва последователите на Исус, а сега отива в синагогите, за да проповядва Исус Месията (вж. ст. 21).

- **„Той е Божият Син”** Това е единствената употреба на титлата „Божият Син” в книгата Деяния (с изключение на цитата от Пс. 2:7 в Деяния 13:33). Старозаветният контекст определя значението на тази титла (1) народът на Израил (вж. Ос. 11:1); (2) Царят на Израил (вж. II Царе 7:14); и (3) Месията (Мат. 2:15). Стриктният монотеизъм на Павел (вж. **Специалното понятие** към 2:39) е дефиниран!

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: БОЖИЯТ СИН

Това е една от основните новозаветни титли на Исус. Тя определено има божествени конотации. Тя включва Исус като „Синът” или „Моят Син” и Бог, адресиран като „Баща.” Появява се над 124 пъти в НЗ. Дори когато Исус се самоопределя като „Човешки Син”, титлата има божествени конотации, на основание на Дан. 7:13-14.

В СЗ определението „син” може да се отнася до четири специфични групи.

1. ангели (обикновено е в МНОЖЕСТВЕНО ЧИСЛО, вж. Битие 6:2; Йов 1:6; 2:1)
2. Царят на Израил (вж. II Царе 7:14; Пс. 2:7; 89:26-27)
3. Нацията на Израил като цяло (вж. Изход 4:22-23; Втор. 14:1; Осия 11:1; Мал. 2:10)
4. Съдиите на Израил (вж. Пс. 82:6)

Втората употреба е свързана с Исус. В този смисъл, двете титли „син на Давид” и „Божи Син” са свързани с II Царе 7 гл.; Псалми 2 и 89. В СЗ понятието „Божи Син” никога не се използва конкретно за Месията, освен само за есхатологичния цар, като една от „помазаните служби” в Израил. В ръкописите от Мъртво море, обаче, често се среща титлата с Месианско звучене (вж. конкретните бележки в *Dictionary of Jesus and the Gospels*, стр. 770). Освен това, „Божият Син” е Месианска титла в две междубиблейски, юдейски, апокалиптични творби (вж. II Ездра 7:28; 13:32,37,52; 14:9 и I Книга на Енох 105:2).

Новозаветната употреба на термина, касаеща Исус най-добре е сумирана в няколко категории.

1. Неговото предвечно съществуване (вж. Йоан 1:1-18)
2. Неговото уникално раждане (от девица) (вж. Мат. 1:23; Лука 1:31-35)
3. Неговото кръщение (вж. Мат. 3:17; Марк 1:11; Лука 3:22. Божият глас от небето обединява the царствената фигура от Псалм 2 и страдащия служител от Исаия 53 гл.).
4. Неговото изкушаване от сатана (вж. Мат. 4:1-11; Марк 1:12,13; Лука 4:1-13. Той е изкушаван, за да се усъмни в Своята синовност или поне да изпълни целта си по друг начин, не на кръста).
5. Неговото признаване от неочаквани източници.
 - a. демони (вж. Марк 1:23-25; Лука 4:31-37,41; Марк 3:11-12; 5:7)
 - b. вярващи (вж. Мат. 27:43; Марк 14:61; Йоан 19:7)

6. Неговото признаване от страна на учениците Му
 - a. Мат. 14:33; 16:16
 - b. Йоан 1:34,49; 6:69; 11:27
7. Неговото себеутвърждаване
 - a. Матей 11:25-27
 - b. Йоан 10:36
8. Неговото фамилиарно обръщение към Бог като Негов Баща
 - a. Фактът, че използва обръщението *abba* („татко“), когато назовава Бога
 - 1) Марк 14:36
 - 2) Римляни 8:15
 - 3) Галатяни 4:6
 - b. Непрекъснато се обръща към Бога с *pat_r* („Татко“), което описва Неговата връзка с божеството.

В резюме, титлата „Божии Син“ има голямо богословско значение за онези, които знаят Стария Завет и неговите обещания и категории, но новозаветните автори колебливо използват тази титла, когато пишат до езичниците, заради езическото им минало, изпълстрено с множество „божества“, наречени „титани“ или „гиганти“, всички родени от жени.

9:21 Този стих е под формата на въпрос, който предполага утвърдителен отговор.

- **„съсипвал“** Това е рядка и силна дума, означаваща да унищожиш, да съсипеш напълно. Среща се само тук и в Гал. 1:13,23 в НЗ, и в IV Макавеи 4:23. Павел е свиреп гонител!

9:2

NASB „Савел продължаваше да се засилва“

NKJV „Савел ставаше все по-силен“

NRSV „Савел ставаше изключително по-могъщ“

TEV „Проповядването на Савел ставаше по-могъщо“

NJB „Силата на Павел растеше стабилно“

Този глагол е в ПРОДЪЛЖИТЕЛНО ВРЕМЕ, СТРАДАТЕЛЕН ЗАЛОГ, ИЗЯВИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ. Дарбите и уменията на Павел изискват известно време, за да се развият. В случая се касае за Павловите умения за проповядване и дебатиране (вж. TEV).

- **„смушавайки“** Това е ПРОДЪЛЖИТЕЛНО ВРЕМЕ, ДЕЯТЕЛЕН ЗАЛОГ, ИЗЯВИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ, което говори за продължаващо действие в миналото. Думата е съставена от „заедно“ (*sun*) and „изливам“ (*cheō*). Тази дума се среща само в Деяния, в следните стихове:

1. 2:6, удивени
2. 9:22, смутени
3. 19:32, объркване
4. 21:27, разбунва
5. 21:31, объркване

Евреите не могат да си обяснят Павловото обръщение или могъщото му проповядване за Исус като обещания Месия.

- **„доказвайки“** Тази дума означава да заключиш (вж. 16:10; 19:33) и следователно да докажеш. Методът на Павел много напомня за проповядването на Стефан. И двамата използват старозаветни пасажии и тяхното изпълнение в живота на Исус от Назарет, за да докажат, че Той е Месията, обещан в Стария завет.
- **„Христос“** Това е гръцката дума за Месия (Помазаникът, Обещаният, вж. **Специалното понятие** към 2:31). Много пъти в Деяния, това име е използвано с ОПРЕДЕЛИТЕЛЕН ЧЛЕН (напр. 2:31,36; 3:18,20). Савел заявява силно и убедително, че Исус от Назарет, убит в Ерудалим, наистина е Божият

Син, Месията! Ако това е истина, то променя всичко за евреите и езичниците. Те не са го разбрали и са го отхвърлили! Пропуснали са Божия дар и остават в духовен мрак и нужда.

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ – Деяния 9:23-25

23 И когато се минаха доста дни, юдеите се наговориха да го убият, 24 но техният заговор стана известен на Савел. И те денем и нощем пазеха портите, за да го убият. 25 Тогава учениците го взеха през нощта и го спуснаха през стената в един голям кош.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 9:23-25

23When many days had elapsed, the Jews plotted together to do away with him, 24but their plot became known to Saul. They were also watching the gates day and night so that they might put him to death; 25but his disciples took him by night and let him down through *an opening* in the wall, lowering him in a large basket.

9:23 „Когато минаха много дни” Трябва да вземем предвид разказа на Павел в Гал. 1:15-24, където се казва, че прекарва голям период от време в Арабия. В този контекст Арабия е Навутейското царство (управлявано от Аретас IV, който царува от 9 г.сл. Хр до 40 г. сл. Хр.) на североизток от Дамаск. Тригодишният период вероятно отразява време от осемнадесет месеца. Юдеите отчитат част от деня за цял ден (вж. Мат. 26:61; 27:40,63); това отчитане важи и за годините.

- **„юдеите направиха заговор да го убият”** Очевидно евреите уведомяват местните власти (вж. II Кор. 11:32-33). Това трябва да е унижително за Павел, защото той споменава същото събитие в коментара си за неговата слабост във II Коринтяни 11.

9:25 „чрез отвор в стената” Сигурно се касае за прозорец в частен дом, чиято задна стена е част от защитната градска стена (вж. II Кор. 11:33; Ис. Нав. 2:15; I Царе 19:12).

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ – ДЕЯНИЯ 9:26-30

26 И когато дойде в Ерусалим, той се опитваше да се присъедини към учениците, но всички се страхуваха от него и не вярваха, че е ученик. 27 Но Варнава го взе и го доведе при апостолите, и им разказа как бил видял Господа по пътя и че Той му говорил, и как в Дамаск дързостно говорел в Името на Исус. 28 И той беше с тях, като влизаше и излизаше в Ерусалим и говореше дързостно в Името на Господ Исус, 29 и говореше, и спореше с гръцките юдеи; а те търсеха случай да го убият. 30 Но братята, като разбраха това, го заведоха в Кесария и го изпратиха в Тарс.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 9:26-30

26When he came to Jerusalem, he was trying to associate with the disciples; but they were all afraid of him, not believing that he was a disciple. 27But Barnabas took hold of him and brought him to the apostles and described to them how he had seen the Lord on the road, and that He had talked to him, and how at Damascus he had spoken out boldly in the name of Jesus. 28And he was with them, moving about freely in Jerusalem, speaking out boldly in the name of the Lord. 29And he was talking and arguing with the Hellenistic *Jews*; but they were attempting to put him to death. 30But when the brethren learned *of it*, they brought him down to Caesarea and sent him away to Tarsus.

9:26 „той дойде в Ерусалим” Очевидно това се случва осемнадесет до тридесет и шест месеца по-късно (вж. Гал. 1:15-24). Този стих показва нивото на скептицизъм у ерусалимските вярващи, които не се доверяват на своя бивш гонител. Явно книгата Деяния описва няколко от Павловите посещения в Ерусалим, след неговото драматично обръщение.

1. 9:26 – първо посещение
2. 11:30 – занасяне на помощи
3. 12:25 – след мисията

4. 15:2 – Събора в Ерусалим

5. 18:22 – кратко посещение на Църквата

6. 21:17 – среща с Яков и водачите, и последвал назарейски обреч и арестуване

9:27 „Варнава” Популярното значение на името е „син на увещание”, макар че не се касае за етимологически смисъл. Това е великият светия, споменат в 4:36, който по-късно става първият мисионерски спътник на Павел. Виж бележките и **Специалното понятие** към 4:36.

■ „заведе го при апостолите” Другият подобен разказ е в Гал. 1:18.

■ „и им разказа” Варнава знае свидетелството на Савел и го споделя. Това отваря вратата, за да бъде той приет (вж. ст. 28).

9:28

NASB „като се движеше наоколо свободно”

NKJV „влизаше и излизаше”

NRSV „влиза и излиза”

TEV „отиде навсякъде”

NJB „да отиде наоколо”

Това е старозаветен идиом, който описва нечие активно ежедневие (вж. Числа 27:17; III Царе 3:7).

9:29 „той разговаряше и спореше с гръцките евреи” Това се отнася за същата група (синагогите на гръцки говорещите евреи в Ерусалим), които убиха Стефан; сега те планират да убият Савел, който също е евреин от Диаспората. Може би си мислят, че Стефан се е завърнал!

9:30 „когато братята научиха за това” От 22:17-21 научаваме, че Исус се явява на Павел, за да му каже да бяга от Ерусалим. Исус се явява няколко пъти по време на Павловото служение, за да го насърчава и води (вж. 18:9-11; 22:17-21; и ангел Господен в 27:23).

■ **„Кесария”** Това е Римско пристанище на средиземноморския бряг на Палестина. Това е официално седалище на Римската управа в Палестина.

■ **„Тарс”** Очевидно Павел се скрива от погледа за няколко години, оставяйки в своя роден град. Тарс е свободен град. Той е третият по големина център на науката и образованието в древния свят, след Александрия и Атина. Университетите в Тарс залагат на философията, риториката и правото. Павел очевидно е образован в гръцката риторика и философия, както и в равинския юдаизъм.

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИБ – Деяния 9:31

31 И така, по цяла Юдея, Галилея и Самария църквите имаха мир и се изграждаха, и като ходеха в страх от Господа и в утехата на Светия Дух, се умножаваха.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 9:31

31 So the church throughout all Judea and Galilee and Samaria enjoyed peace, being built up; and going on in the fear of the Lord and in the comfort of the Holy Spirit, it continued to increase.

9:31 Това е обобщаващ стих, който приключва с разказа за Павловото обръщение и въвежда историята с пътуванията на Петър. Лука често използва подобни обобщаващи стихове в Деяния. Виж Въведение IV Цел и структура, А.

■ **„църквата”** Вижте бележката и **Специалното понятие** към 5:11 и забележете как думата в единствено число обозначава отделните местни общности от вярващи. Думата „църква” може да означава дадена местна конгрегация (напр. Кол. 1:18,24; 4:15,16), всички църкви в района (напр. Ефес. 1:22; 3:10,21; 5:23,24,25,27,29,32) и всички църкви всемирно (напр. Мат. 16:18).

■ Забележете онези, които Лука споменава:

1. мир във всички църкви
2. разрастване числено и духовно
3. утеха от Духа

Каква промяна след преследването в 8:1! продължава да има проблеми, но Бог снабдява всяка нужда!

ВЪПРОСИ ЗА ОБСЪЖДАНЕ

1. Защо Павел е толкова страстен в преследването на църквата?
2. Защо тези три разказа за обръщението на Павел са записани в книгата Деяния?
3. Защо е важно, че Павел бива упълномощен и кръстен от Анания, който полага ръце на него?
4. Какво значение има, че Павел използва титлата „Божият Син” за Исус?”
5. Защо Лука не описва тригодишната екскурзия на Павел в Арабия?

НАБЛЮДЕНИЯ ОТ КОНТЕКСТА – 9:32-10:48

А. Независимо че книгата Деяния започва преход от Петър към Павел, глави 9:32-12:25 ни запознават със служението на Петър като пътуващ проповедник.

В. Този раздел разказва за Петър в Лида, 9:32-35; Йопия, 9:36-43, 10:9-23; Кесария, 10:1-8, 23-48; и в Ерусалим, 11:1-18; 12:1-17.

С. Тези глави са особено важни, защото касаят Петровото участие и служението сред езичниците (тък като Петър е водач на апостолската група), както и проблема в тази връзка. Лука счита историята с Корнилий за толкова важна, че я разказва три пъти.

ИЗСЛЕДВАНЕ НА ДУМИ И ИЗРАЗИ

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД *РИБ* – Деяния 9:32-35

32 И случи се, че Петър, като обикаляше всички, слезе и до светиите, които живееха в Лида. 33 И там намери един човек на име Еней, който от осем години лежеше на легло и беше парализиран. 34 И Петър му каза: Енее, Исус Христос те изцелява; стани и оправи леглото си. И той веднага стана. 35 И всички, които живееха в Лида и в Сарон, го видяха и се обърнаха към Господа.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД *NASB (updated)* – Acts 9:32-35

32 Now as Peter was traveling through all *those regions*, he came down also to the saints who lived at Lydda. 33 There he found a man named Aeneas, who had been bedridden eight years, for he was paralyzed. 34 Peter said to him, “Aeneas, Jesus Christ heals you; get up and make your bed.” Immediately he got up. 35 And all who lived at Lydda and Sharon saw him, and they turned to the Lord.

9:32 „Петър пътуваше” Очевидно апостолите проповядват из цяла Палестина и съседните страни.

- **„светиите”** Това понятие е използвано в книгата Деяния, за да опише Църквата. Вж. **Специалното понятие:** Светии в 9:13. Понятието „ученици” постепенно е заменено от думата „светии”. Понятието е свързано със старозаветната дума „свят” и означава „отделен” за служба на Бога. Никога не е използвана в **ЕДИНСТВЕНО ЧИСЛО**, с изключение на Фил. 4:21, където контекстът е общ. Това означава, че за да бъдеш светия, трябва да си в общност. Вж. **Специалното понятие** към 9:13. В НЗ всички вярващи са наречени светии! Подчертано е нашето положение в Христос!

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: ОСВЕЩЕНИЕТО

Новият завет настоява, че когато грешниците се обърнат към Исус с покаяние и вяра, той мигновено ги оправдава и спасява. Това е тяхната нова позиция в Христос. Неговата праведност им се вменява (вж. Римл. 4 гл.). Те са обявени за оправдани и свети.

Но Новият завет също така подтиква повярвалите хора да се стремят към святост и освещение. Тази богословска истина виждаме в завършеното дело на Исус Христос, както и в призива да бъдем уподобени на Христос в отношенията си и в ежедневието си. Спасението е съчетание от безплатен дар и скъпо костващо отричане от стария човек. Абсолютно същото се отнася и за освещението.

Първоначален отклик

Деяния 20:23; 26:18

Римляни 15:16

I Коринтяни 1:2-3; 6:11

II Солунци 2:13

Евреи 2:11; 10:10,14; 13:12

I Петър 1:12

Прогресивно христоподобие

Римляни 6:19

II Коринтяни 7:1

Ефесяни 1:4; 2:10

I Солунци 3:13; 4:3-4,7; 5:23

I Тимотей 2:15

II Тимотей 2:21

Евреи 12:14

I Петър 1:15-16

- **„Лида”** Град Лида е разположен на търговския път от Вавилон за Египет. В СЗ е познат като Лод (вж. I Лет. 8:12). Намира се на около осемнадесет километра навътре в средиземноморието. Това е същата област, която Филип посещава в 8:40.

9:33 „мъж, на име Еней” Неговото гръцко име означава „хвала”. Не е ясно дали човекът е вярващ или невярващ, но очевидно Петър посещава църквите, основани от Филип.

- **„който беше на легло от осем години, защото беше парализиран”** Този превод е най-често срещаното тълкуване на тази гръцка фраза (NASB, NKJV, NRSV, TEV, NJB). Обаче изразът може да означава и „от осемгодишна възраст” (вж. Newman and Nida, *A Translator's Handbook on The Acts of the Apostles*, p. 199).

9:34 „Исус Христос те изцелява” Тук името е без ОПРЕДЕЛИТЕЛЕН ЧЛЕН, което показва, че двете титли стават все по-често използвани. Това е литературна форма, позната като СЕГАШНО ВРЕМЕ В МОМЕНТА НА ДЕЙСТВИЕ, което означава, че „Исус те изцелява веднага”.

- **„стани и оправи леглото си”** Това са два глагола АОРИСТ, ДЕЯТЕЛЕН ЗАЛОГ, ПОВЕЛИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ, показващи неотложност и спешност!
- **„Той незабавно стана”** Това показва вярата на човека в отклик на Петровото послание за Исус.

9:35 „всички, които живеяха в Лида” Това е добър пример за хиперболична употреба на „всички” в Библията (вж. Бит. 41:37; Втор. 2:25; Лука 2:1; Римл. 11:26).

- **„Шарон”** Става дума за северната крайбрежна равнина в Палестина. Тя се простира на 45 км дължина от Йопия до Кесария.
- **„и те се обърнаха към Господа”** Думата „обръщам” може да отразява старозаветната дума за покаяние (*shub*). Тя означава да се отвърнеш от греха и себе си (покаяние) и да се обърнеш към (с вяра) Господа (вж. 11:21). Това кратко заключително изречение се появява няколко пъти в този раздел, за да покаже мощното движение на Божия Дух чрез Петър и по-късно чрез Павел. Това чудно събитие отваря вратата за прогласяването на благовестието.

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: ПОКАЯНИЕТО В СТАРИЯ ЗАВЕТ

Понятие от съществена важност, но и трудно за дефиниране. Повечето от нас следваме определение, което е оцветено от деноминационната ни принадлежност. Така налагаме едно „категорично“ богословско значение върху определени еврейски (и гръцки) думи, които обаче не притежават подобно „категорично“ и определено значение. Трябва да помним, че авторите на Новия завет (с изключение на Лука) са евреи. Те са разсъждавали на еврейски, но са писали на гръцки *койне*. Следователно за тълкуването на подобни понятия следва да започнем с анализ най-напред на еврейските понятия. В случая те са основно две.

1. *nhm* (BDB 636, KB 688)
2. *swb* (BDB 996, KB 1427)

Първото от тях (*nhm*) първоначално е означавало „да си поемеш дълбоко въздух“. То се използва с няколко значения:

- a. „почивка“, „утеха“ (вж. Бит. 5:29; 24:67; 27:42; 37:35; 38:12; 50:2; като често се включва и в лични имена: IV Царе 15:14; I Лет. 4:19; Неем. 1:1; 7:7; Наум 1:1);
- b. „тъга“ (вж. Битие 6:6-7);
- c. „промяна в мнението“ (вж. Изх. 13:17; 32:12,14; Числа 23:19);
- d. „състрадание“ (вж. Втор. 32:36).

Обърнете внимание, че при всяка от горните употреби се предполага някаква дълбока емоция! Ето го разковничето – дълбоките чувства водят до действие. Промяна в поведението, която се отнася спрямо околните хора, но също така и спрямо бога. Именно тази промяна в начина на мислене и в отношението към Бога насища това понятие с толкова силно богословско значение. Тук обаче трябва да внимаваме. За Бога също се казва, че „се покаява“ (вж. Битие 6:6-7; Изход 32:14; Съдии 2:18; I Царе 15:11,35; Псалом 106:45), но това действие не е резултат от съжаление или някаква грешка от Негова страна, а по-скоро фигуративен език, предназначен да ни покаже състрадателността и загрижеността на Бога (вж. Числа 23:19; I Царе 15:29; Пс. 110:4; Йер. 4:27-28; Езек. 24:14). Ако човек истински се обърне от своите грехове към Бога, тогава може да очаква Неговата прошка за извършения грях или за проявеното непокорство.

Понятието има сравнително широко семантично поле. Затова е необходимо да разглеждаме контекста, преди да се впуснем да определяме точното значение.

Втората дума (*swb*) означава „обръщам се“ (от нещо или към нещо). Ако действително двете заветни условия са „покаянието“ и „вярата“ (вж. Матей 3:2; 4:17; Марк 1:4,15; 2:17; Лука 3:3,8; 5:32; 13:3,5; 15:7; 17:3), тогава *nhm* се отнася за интензивните чувства при осъзнаването на греха и отказа от него, докато *swb* по-скоро касае решението да загърбим греха и да се обърнем с лице към Бога. Пример за тези две духовни действия виждаме в Амос 4:6-11: „не сте се обърнали към мен“ (цели 5 пъти); и в Амос 5:4,6,14: „търсете Ме“, „търсете Господа“, „търсете доброто, а не злото“.

Първият велик пример за силата на покаянието е след греха на Давид с Витсавее (вж. II Царе 12 гл.; Псалми 32 и 51). Тук виждаме трайните и тежки последици за Давид, за неговите близки, както и за целия Израил. Междувременно обаче Давид получава възстановено общение с Бога! Дори и злият Манасия получава право да се покае и да получи прошка (вж. II Летописи 33:12-13).

Двете думи се срещат в рамките на един и същи стих в Псалом 90:13. Необходимо е да има разбиране за сериозността на греха, както и съзнателно и лично отвръщане от него, съчетано с решимост и желание да търсим Бога и Неговата праведност (вж. Исая 1:16-20). Покаянието има когнитивен аспект, личностен аспект и нравствен аспект. И трите са жизнено необходими както за да започнем нови отношения с Бога, така и за да можем след това да ги поддържаме. Дълбокото чувство за съжаление се превръща в трайна отдаденост на Бога!

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ – Деяния 9:36-43

36 А в Йопия имаше една ученичка на име Тавита, което се превежда Сърна. Тя беше изпълнена с добри дела и благодеяния, които вършеше. 37 И се случи, че през тези дни тя се разболя и умря; и като я изкъпаха, я сложиха в една горна стая. 38 И понеже Лида беше близо до Йопия и учениците бяха чули, че Петър е там, изпратиха до него двама души да го помолят да не се бави да дойде при тях. 39 И Петър стана и отиде с тях. И като дойде, го заведеха в горната стая; и всичките вдовици стояха около него и плачеха, като му показваха ризите и дрехите, които Сърна правеше, когато беше с тях. 40 А Петър изкара всички навън, коленичи и се помоли, и като се обърна към тялото, каза: Тавита, стани. И тя отвори очите си и като видя Петър, седна. 41 И той ѝ подаде ръка и я изправи; и като повика светиите и вдовиците, я представи жива. 42 И това стана известно по цяла Йопия и мнозина повярваха в Господа. 43 А Петър остана дълго време в Йопия у някой си кожар Симон.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 9:36-43

36 Now in Joppa there was a disciple named Tabitha (which translated in Greek is called Dorcas); this woman was abounding with deeds of kindness and charity which she continually did. 37 And it happened at that time that she fell sick and died; and when they had washed her body, they laid it in an upper room. 38 Since Lydda was near Joppa, the disciples, having heard that Peter was there, sent two men to him, imploring him, "Do not delay in coming to us." 39 So Peter arose and went with them. When he arrived, they brought him into the upper room; and all the widows stood beside him, weeping and showing all the tunics and garments that Dorcas used to make while she was with them. 40 But Peter sent them all out and knelt down and prayed, and turning to the body, he said, "Tabitha, arise." And she opened her eyes, and when she saw Peter, she sat up. 41 And he gave her his hand and raised her up; and calling the saints and widows, he presented her alive. 42 It became known all over Joppa, and many believed in the Lord. 43 And Peter stayed many days in Joppa with a tanner named Simon.

9:36 „Йопия” Днес този град е познат като Яфа (*Yafa*). В древността той е пристанище за Ерусалим. Днес е част от съвременния Тел Авив - *Yafa*.

- **„ученичка”** Думата „ученик” се използва много често в този раздел от Лука. Буквално означава някой, който се обучава, но е използвана и в смисъла на вярващ.
- **“Тавита... Сърна”** Арамейското име на тази дама е *Тавита*; нейното гръцко име е *Дорка (Сърна)*. Повечето евреи, които имат социални и търговски контакти с неевреи ползват по две имена, арамейско и гръцко. В случая и двете имена означават „сърна”, символ на благодат и красота (вж. Песен на песните, 2:9, 17; 4:5; 7:3).
- **„добри дела и благодеяния”** Става дума за еврейската благотворителност. Това е еврейската идея за седмични дарения, носени в синагогите, за нуждите на бедните евреи в общността. По времето на Исус евреите считат това за духовно значимо. Църквата следва този модел (вж. Деяния 6 гл.). Вж. **Специалното понятие** към 3:2.
- **„които тя продължаваше да прави”** Това е **ПРОДЪЛЖИТЕЛНО ВРЕМЕ, ДЕЯТЕЛЕН ЗАЛОГ, ИЗЯВИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ**. Това говори за обичайно действие в миналото.

9:37 „те бяха измили тялото и го бяха положили в горната стая” Измиването на тялото е типичен ритуал в еврейската традиция на погребване. В Ерусалим телата обикновено се погребват в деня на смъртта, но извън града погребването може да се отложи и до три дни. Вж. **Специалното понятие** към 5:6.

9:38 „изпратиха до него двама мъже” Тези вярващи са чули за великите чудеса, извършвани от Бога чрез Петър и вярват, че той може да стори същото и за тази великолепа християнка.

9:39 „и всички вдовици стояха до тялото” Очевидно те носят от дрехите, които Сърна е правила, а те са от два вида: (1) долно бельо и (2) горни дрехи.

9:40 „А Петър изкара всички навън” Думата е буквално „изгони ги”. Точно същото прави и Исус в Марк 5:40. всъщност, има много подобни неща между чудесата, описани в тези няколко глави и чудесата, вършени от Исус, записани в евангелията. Служението на Исус е единственият модел, който апостолите следват. Въпросът е: „Защо Петър иска всички те да напуснат стаята?” Исус прави това, защото не иска да бъде известен само като лечител, а благовестието не е завършено. Но защо го прави Петър? Изглежда, че тези чудеса отварят вратата на вярата, така че би трябвало възможно повече хора да ги видят.

- **„той коленичи”** Евреите обикновено се молят прави, с протегнати нагоре ръце и очи, отправени към небето. В книгата Деяния обаче на няколко места е записано, че учениците коленичат за молитва. Очевидно го правят (вж. 7:60; 20:36; 21:5) по примера на Исус в Гетсимания (вж. Лука 22:41).

- **„Тавита, стани”** Очевидно Петър говори арамейски. Всички палестински евреи от първи век, в това число и Исус говорят арамейски. Това е характерно и за времето на Ездра и Неemia (вж. Неem. 8:4-8).

9:41 „светии” Вж. Специалното понятие: СВЕТИИ в 9:13.

9:42 „и мнозина повярваха в Господа” Това е поредното обобщаващо изречение, което показва великолепните резултати от служението и проповядването на Петър. Вж. Специалните понятия към 2:40 и 3:16.

9:43 „Петър престоля много дни у Йопия у един кожар на име Симон” Изглежда еврейският легализъм на Петър започва да се разчупва, след като си позволява да отседне у церемониално нечист кожар (занимава се с кожи на умрели животни) като Симон.

ВЪПРОСИ ЗА ОБСЪЖДАНЕ

Този коментар е само ръководство за изучаване. Това означава, че вие сами носите отговорност за начина, по който тълкувате Библията. Всеки от нас трябва да ходи в светлината, която му е дадена. Приоритет при интерпретацията сте самият вие, вашата Библия и Светият Дух. Не бива да прехвърляте тази отговорност на който и да е коментатор.

Настоящите въпроси за обсъждане целят да ви подпомогнат да обмислите основните теми в този раздел на посланието. Целта им е да предизвикат мисли, а не да дадат крайни отговори.

1. Защо обръщението на Павел е записано на три пъти в Деяния?
2. Защо трите разказа за Павловото обръщение леко се различават?
3. До каква степен Павел има избор в своето обръщение? Трябва ли това преживяване да се приема за нормативно?
4. Защо гръцките евреи се опитват да убият Павел?
5. Ако Петър и Павел вършат чудеса, за да отворят вратата за благовестието, защо Бог не използва този метод и днес?

Деяния 10 гл.

РАЗДЕЛЕНИЯ ПО АБЗАЦИ В СЪВРЕМЕННИТЕ ПРЕВОДИ*

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Петър и Корнилий	Корнилий изпраща делегация	Обръщението на Корнилий	Петър и Корнилий	Петър посещава Римски стотник
10:1-8	10:1-8	10:1-8	10:1-3 10:4a	10:1-2 10:3-8
	Видението на Петър		10:46-8	
10:9-16	10:9-16	10:9-16	10:9-13 10:14	10:9-16
	Покана за Кесария		10:15-16	
10:17-23a	10:17-23	0:17-23a	10:17-18 10:19-21 10:22-23a	10:17-23a
10:236-33	Петър се среща с Корнилий	10:236-29	10:236-29	10:236-33
	10:24-33			
		10:30-33	10:30-33	
Петър говори в дома на Корнилий	Проповядване в дома на Корнилий		Речта на Петър	Петър говори с дома на Корнилий
10:34-43	10:34-43	10:34-43	10:34-43	10:34-35 10:36-43
Езичниците приемат Светия Дух	Светият Дух се излива над езичниците		Езичниците приемат Светия Дух	Кръщението на първите езичници
10:44-48	10:44-48	10:44-48	10:44-48	10:44-48

ТРЕТИ ЦИКЪЛ НА ПРОЧИТ (вж. стр. viii)

ПРОСЛЕДЯВАНЕ НА АВТОРСКОТО НАМЕРЕНИЕ НА НИВО АБЗАЦИ

Този коментар е само ръководство за изучаване. Това означава, че вие сами носите отговорност за начина, по който тълкувате Библията. Всеки от нас трябва да ходи в светлината, която му е дадена. Приоритет при интерпретацията сте самият вие, вашата Библия и Светият Дух. Не бива да прехвърляте тази отговорност на който и да е коментатор.

Прочетете главата на един дъх. Определете темите. Съпоставете вашето тематично разделение с петте съвременни превода по-горе. Разделянето на абзаци не е вдъхновено от Бога, но е ключово за проследяването на авторското намерение. А именно това е в сърцевината на интерпретирането. Всеки абзац има една единствена тема.

1. Първи абзац
2. Втори абзац
3. Трети абзац

НАБЛЮДЕНИЯ ОТ КОНТЕКСТА

А. Благовестието напуска своята еврейска аудитория.

1. Корнилий – Римски военен, боящ се от Бога
2. Етиопският евнух – езичник, който се бои от Бога

Б. Делото на гръцки говорещите юдеи има своето влияние (седемте мъже от Деяния 6 гл.).

В. Повторението на преживяването от Петдесетница показва, че Бог приема всички хора.

1. Самаряни (8 гл.)
2. Римляни (10 гл.)
3. Етиопец (8 гл.)

Г. Подготвена е богословската сцена за Ерусалимския събор от глава 15. Настъпва моментът благовестието да достигне до целия свят.

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД *РИБ* – Деяния 10:1-8

10 Имаше в Кесария един човек на име Корнилий, стотник от така наречения италиански полк. 2 Той беше благочестив и се боеше от Бога с целия си дом, раздаваше много милостини на народа и непрестанно се молеше на Бога. 3 Около деветия час през деня той видя ясно във видение Божи ангел, който влезе при него и му каза: Корнилий! 4 А той, като се взря в него, уплашен, каза: Какво има, Господи? И ангелът му каза: Твоите молитви и твоите милостини възлязоха пред Бога за спомен. 5 И сега, изпрати мъже в Йопия и повикай Симон, който се нарича и Петър. 6 Той е отседнал у един кожар Симон, чиято къща е край морето. 7 И като си отиде ангелът, който му говореше, Корнилий повика двама от слугите и един благочестив войник от тези, които постоянно бяха при него, 8 и като им разказа всичко, ги изпрати в Йопия.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД *NASB (updated)* – Acts 10:1-8

1 Now there was a man at Caesarea named Cornelius, a centurion of what was called the Italian cohort, 2 a devout man and one who feared God with all his household, and gave many alms to the Jewish people and prayed to God continually. 3 About the ninth hour of the day he clearly saw in a vision an angel of God who had just come in and said to him, "Cornelius!" 4 And fixing his gaze on him and being much alarmed, he said, "What is it, Lord?" And he said to him, "Your prayers and alms have ascended as a memorial before God. 5 Now dispatch some men to Joppa and send for a man named Simon, who is also called Peter; 6 he is staying with a tanner named Simon, whose house is by the sea." 7 When the angel who was speaking to him had left, he summoned two of his servants and a devout soldier of those who were his personal attendants, 8 and after he had explained everything to them, he sent them to Joppa.

10:1 „един човек на име Корнилий” Обръщението на Корнилий е важно събитие. Трябва да помним обаче, че това не е първата социална бариера, преодоляна от евангелието.

1. Първата е свързана със самаряните
2. След това е етиопският евнух, който вероятно се бои от Бога
3. Следва Корнилий, който не само е езичник, но и офицер от Римската армия, която контролира военната окупация на Обещаната земя. В този разказ акцентът не е толкова върху обръщението на Корнилий, защото той се бои от Бога, подобно на етиопския евнух. По-скоро е интересно, че са споменати множеството роднини и приятели на Корнилий в стихове 1,24,27,44,48, които също са спасени. Петър споменава това събитие по време на Ерусалимския събор в Деяния 15:7-9, което подготвя сцената за мисията на Църквата сред езичниците.

- **„Корнилий”** В коментара на Ф.Ф. Брус върху книгата Деяния се казва: „Името Корнилий е много често срещано, откакто през 82 г. пр. Хр. Публий Корнилий Сула освобождава 10 000 роби, които са част от *клана на Корнилий*, към който той принадлежи” (F. F. Bruce’s Commentary on the Book of the Acts, p. 214, footnote 1). Кланът представлява група от семейства, които имат еднаква фамилия и проследяват рода си до един общ предшественик или герой (както в случая).
- **„стотник”** Стотниците са споменати няколко пъти в НЗ и винаги в положителна светлина (вж. Мат. 8:5; Лука 7:2;23:47; Деяния 10:1; 22:5; 27:3 и т.н.). Технически те командват сто мъже, и са офицери с ранга на днешните старши сержанти.
- **„така наречения талийски полк”** Един римски полк обикновено се състои от 600 мъже. Този конкретен полк се състои от хиляда римски доброволци, които са разположени в Сирия. От историческите сведения знаем, че са наричани спомагателен полк. Възможно е да са били стрелци. Римските войски са разположени в Палестина заради бунтовете на евреите.

10:2 „благочестив човек” Споменати са три неща, които описват благочестието на този мъж:

1. той почиташе Бога (вж. бележката към ст. 22) заедно с целия си дом
2. беше много щедър в благодеянията си към околните
3. имаше обичай да се моли на Бога (вж. ст. 22; 13:16,26).

Този мъж е религиозно, емоционално и социално свързан със синагогата, макар че не е прозелит. За да бъде истински обръщеник, трябва да:

1. бъде обрязан, ако е мъж
2. бъде кръстен в присъствието на свидетели
3. принесе жертва в храма, ако има възможност.

Тези изисквания пречат на много заинтересувани езичници да станат истински прозелити.

- **„с целия си дом”** Тук за първи път е споменато семейство като религиозна единица, което често се среща в книгата Деяния (вж. Деяния 10:2; 11:14; 16:15, 31; 18:8). Това разкрива културния контекст, че вярата на бащата винаги определя вярата на семейството дори и в по-широк план, заедно със слугите.
- **“много благодеяния”** Тук става дума за раздаването на милостиня. За евреите това означава, че Корнилий е дейна част от местната синагога и очевидно се бои от Бога. Вж. **Специалното понятие:** Даване на милостиня в 3:2.
- **“молеше се постоянно на Бога”** Тук има три ПРИЧАСТИЯ В СЕГАШНО ВРЕМЕ, които описват продължително действие, говорещо за благочестието на Корнилий.
 1. боеше се, СЕГАШНО ВРЕМЕ, ВЪЗВРАТЕН ЗАЛОГ (описателен)
 2. даваше милостиня, СЕГАШНО ВРЕМЕ, ДЕЯТЕЛЕН ЗАЛОГ
 3. молеше се, СЕГАШНО ВРЕМЕ, ВЪЗВРАТЕН ЗАЛОГ (описателен)

Благочестието на този човек е всекидневно и лично. Той прави две от нещата, които са най-високо зачитани от равинския юдаизъм – даване на милостиня и молитва.

10:3 „Около деветия час” Става дума за времето на вечерната жертва (т.е., 3 часа следобед, вж. Изх. 29:39, 41; Числа 28:3-31; III Царе 18:29-36; Пс. 55:17; 141:2; Дан. 6:10; Йосиф Флавий, *Евр. старини*. 11.4.1; *Еврейски Войни* 1.1.1). Това е традиционно време за молитва.

■

NASB, NRSV,

TEV „ясно видя”

NKJV „видя ясно”

NJB, NIV „отчетливо видя”

В Евангелията ГЛАГОЛЪТ *phanerōs* означава да се появиш публично (вж. Марк 1:45; Йоан 7:10). Това видение се случва през деня и е много специфично и отчетливо.

- **„във видение ангел от Бога”** В известен смисъл това обръщение напомня за Савловото. Този човек е религиозен и посветен. Бог изпраща свръхестествен представител, за да го напътства във вярата. Кой би казал: „Не!?” Тези обръщения са знак за Божия избор, а не за свободната човешка воля. Тези хора откликват на завладяващото доказателство и преживяване на реалността на благовестието.

10:4 Посланието на ангела съдържа две понятия, свързани с жертвите: „възлязоха” и „пред Бога за спомен.” Очевидно Бог приема поклонението на този човек (т.е., молитвите и благодеянията) дори и преди да е чул благовестието.

- **„като се взря в него”** Виж бележката към 1:10.
- **“Какво има, Господи?”** Много е трудно да преведем тази дума „Господи”. Може да означава (1) „господин” или (2) „Господ” в богословския смисъл на господар/собственик/суверен. Друг добър новозаветен пасаж, който показва, че думата е двусмислена, е Йоан 4:1,11,15,19,49.

В Деяния е добавена още една възможност. Корнилий назовава ангела „Господ” (вж. Откр. 7:14), а Петър се обръща към „гласа” с (вж. 10:13,15) „Господи” (вж. 10:14). Следователно понятието може да се отнася до всяка свръхестествена лична проява, която се отнася конкретно до Исус. В 8:26 и 29 ангелът Господен е отъждествен с Духа. Същата взаимозаменяемост на термините наблюдаваме между „гласа” и „Духа” в 10:13,14,15 и 19,20.

10:5 **„И сега, изпрати няколко мъже в Йопия”** Този глагол е МИНАЛО СВЪРШЕНО ВРЕМЕ, ВЪЗВРАТЕН ЗАЛОГ (описателно) ПОВЕЛИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ. Забележете, че ангелът не споделя благовестието, а изпраща да повикат Петър. Бог използва човешки инструменти (вж. Изх. 3:7-10). Този мъж, макар и благочестив, искрен религиозник (като Савел), има нужда да чуе благовестието за Исус Христос и да откликне на него.

10:7 **„той повика двама от слугите и един благочестив войник”** Това означава, чв групата се състои от трима, обаче в стих 19 са споменати само двама. Вероятно войникът играе ролята на телохранител, а двамата слуги говорят.

10:8 Корнилий включва своето семейство и приятелите си във вярата. Този мъж живее на практика онова, в което вярва. Цяла една общност приема вярата в Христос чрез него. Тези мъже вероятно са вървели цяла нощ, чудейки се и дискутирайки посланието на ангела, както и вярата на техния господар и приятел.

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ – Деяния 10:9-16

9 А на следващия ден, когато те пътуваха и приближаваха града, около шестия час, Петър се качи на покрива на къщата да се помоли. 10 И когато огладня, поиска да яде; но докато приготвяха, той изпадна в състояние на видение 11 и видя небето отворено и някакъв съд да слиза към него, като голямо ленено платнище, спускано за четирите краища към земята. 12 В него имаше всякакви видове земни четирикраки, пълзящи и небесни птици. 13 И дойде глас към него: Стани, Петре, заколи и яж. 14 А Петър каза: В никакъв случай, Господи, защото никога не съм ял нещо мръсно или нечисто. 15 И гласът пак дойде към него втори път: Което Бог е очистил, ти не го считай за нечисто. 16 Това стана три пъти; и съдът пак се вдигна в небето.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 10:9-16

9On the next day, as they were on their way and approaching the city, Peter went up on the housetop about the sixth hour to pray. 10But he became hungry and was desiring to eat; but while they were making preparations, he fell into a trance; 11and he saw the sky opened up, and an object like a great sheet coming down, lowered by four corners to the ground, 12and there were in it all *kinds of* four-footed animals and crawling creatures of the earth and birds of the air. 13A voice came to him, “Get up, Peter, kill and eat!” 14But Peter said, “By no means, Lord, for I have never eaten anything unholy and unclean.” 15Again a voice *came* to him a second time, “What God has cleansed, no *longer* consider unholy.” 16This happened three times, and immediately the object was taken up into the sky.

10:9 „около шестия час да се моли” Независимо че равинският юдаизъм определя 9:00 часа сутринта и 3:00 часа следобед за молитва (времето на всекидневните жертви в храма), фарисеите добавят и 12 часа на обед като подходящо време за молитва. Очевидно Петър следва традицията на старейшините като се моли на обяд или може би е решил да подремне преди това.

10:10 „той огладня” Видението на Петър е дадено в момент, когато той е гладен и наблюдава Средиземно море от покрива на Симоновата къща. Думата за „глад” е използвана само тук в цялата позната гръцка литература. Не можем да знаем каква е точната конотация, но с добавения отпред ПРЕДЛОГ *pros* може да означава „изключителен глад”, но с оглед на контекста звучи изненадващо. Тези *haraux legomenon* (думи, използвани само веднъж в НЗ) остават неясни докато не бъде открита допълнителна лексикална информация. Остава неясно защо Лука избира да употреби точно това понятие, но общият смисъл на контекста е очевиден.

- **„изпадна в състояние на видение”** Изразът буквално означава „извън себе си”, което често се използва за удивление (вж. Марк 5:42; 16:8; Лука 5:26 и няколко текста в Септуагинта). От тази гръцка дума идва думата „екстаз”. В този стих, както и в 11:5 и 22 думата означава състояние на ума, което позволява на Бог да говори на съвестта. Думата тук е различна от онази, употребена в стих 3, за да опише видението на Корнилий.

10:11

NASB „небето се отвори”

NKJV, TEV „небето се отвори”

NRSV „небето се отвори”

NJB „небето отворено”

Това е ПЕРФЕКТНО СТРАДАТЕЛНО ПРИЧАСТИЕ, буквално „небесата са отворени и продължават да стоят отворени.” В СЗ думата за „небе” е в МНОЖЕСТВЕНО ЧИСЛО. Това отваряне на небето е идиом за духовното, невидимо измерение, което навлиза във физическата реалност (вж. Езек. 1:1; Мат. 3:16; Марк 1:10; Лука 3:21; Йоан 1:51; Деяния 7:56; 10:11; Откр. 4:1; 19:11).

- **„като голямо платнище”** Това понятие се използва и за корабно платно.

10:12 „всякакви видове земни четирикраки, пълзящи и небесни птици” Това описание на трите вида животни намираме в Битие 1 и 6:20. Очевидно става дума за чистите и нечисти животни, споменати в Левит 11 относно закона за позволената храна на евреите.

10:13 „Дойде глас към него” След края на книгата Малахия до идването на новозаветния период, сред евреите няма авторитетен пророчески глас от Бога. В този период когато евреите искат да докажат, че нещо им е разкрито от Бога, те разчитат на нещо, известно като *bath kol*. Виждаме това в НЗ, в Мат. 3:17; 17:5, така също в Деяния 9:7, и тук.

10:14 „В никакъв случай, Господи, защото никога не съм ял нещо мръсно или нечисто.” „В никакъв случай” е силна гръцка фраза, използвана няколко пъти в Септуагинта, за да преведе различни еврейски идиоми. Петър все още се бори с еврейското правоверие. Той основава действията си на Левит 11. Изглежда обаче Исус специално решава този въпрос в Марк 7:14 и сл. ст. и конкретно стих 19. Интересно е да се отбележи, че евангелието от Марк е по-късен сборник от проповеди на апостол Петър от Рим.

10:15 „Коего Бог е очистил, ти не го считай за нечисто” Това е СЕГАШНО ВРЕМЕ, ДЕЯТЕЛЕН ЗАЛОГ, ПОВЕЛИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ с ОТРИЦАТЕЛНА ЧАСТИЦА НЕ, което означава да спреш действие, което вече е в процес. Бог очевидно обявява прекратяването на Мойсеевия закон относно храните (т.е., Левит 11). те вече не се отнасят за вярващите от НЗ. Тук са използвани по аналогичен начин, за да покажат, че Бог приема всички хора!

10:16 „Това стана три пъти” За Библията не е необичайно когато важни молитви, хваление или действия се повтарят по три пъти.

1. Молитвата на Исус в Гетсиманската градина (вж. Марк 14:36,39)
2. Разговорът на Исус с Петър след възкресението (вж. Йоан 21:17)
3. Молитвата на Павел относно „тръна в плътта” (вж. II Кор. 12:8)

Това е семитски начин за поставяне на ударение (вж. Ис. 6:3; Ер. 7:4). В този случай конкретно показва колебанието на Петър да се покори на небесния глас! А. Т. Robertson, *Word Pictures In the New Testament* коментира следното по този въпрос:

„Това е стряскаща илюстрация за въздържание от страна на човек, който осъзнава, че е чул Божия глас, но заповедта е в разрез с неговите убеждения и предразсъдъци. Днес се натъкваме на същото нещо. В действителност Петър демонстрира благочестие, отвъд Божията воля” (стр. 137).

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ – Деяния 10:17-23а

17 А докато Петър беше в недоумение какво значеше видението, което беше видял, ето, мъжете, изпратени от Корнилий, които бяха разпитали за къщата на Симон, застанаха пред портата 18 и извикаха, като попитаха: Тук ли гостува Симон, който се нарича и Петър? 19 И докато Петър размисляше за видението, Духът му каза: Ето, трима мъже те търсят. 20 Стани, слез и иди с тях, без да се съмняваш ни най-малко, защото аз съм ги изпратил. 21 И така, Петър слезе при мъжете, които бяха изпратени при него от Корнилий, и каза: Ето, аз съм този, когото търсите. По каква работа сте дошли? 22 А те казаха: Стотникът Корнилий, един праведен човек, който се бои от Бога и има добро име сред целия юдейски народ, беше упътен чрез един свят ангел да те повика в своя дом и да чуе думи от теб. 23 Тогава той ги покани вътре и ги настани.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 10:17-23a

17 Now while Peter was greatly perplexed in mind as to what the vision which he had seen might be, behold, the men who had been sent by Cornelius, having asked directions for Simon's house, appeared at the gate; 18 and calling out, they were asking whether Simon, who was also called Peter, was staying there. 19 While Peter was reflecting on the vision, the Spirit said to him, "Behold, three men are looking for you. 20 But get up, go downstairs and accompany them without misgivings, for I have sent them Myself." 21 Peter went down to the men and said, "Behold, I am the one you are looking for; what is the reason for which you have come?" 22 They said, "Cornelius, a centurion, a righteous and God-fearing man well spoken of by the entire nation of the Jews, was *divinely* directed by a holy angel to send for you *to come* to his house and hear a message from you." 23 So he invited them in and gave them lodging.

10:17 „Петър беше в недоумение” Това е НЕСВЪРШЕНО ВРЕМЕ, ДЕЯТЕЛЕН ЗАЛОГ, ИЗЯВИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ, което в случая описва начало на действие в миналото. Понятието е използвано няколко пъти от Лука, за да опише душевно смущение (вж. Лука 9:7; Деяния 2:12; 5:24; 10:17). Петър не разбира веднага значението на видението.

- „видението” Думата, използвана тук, за да опише преживяването на Петър е *horama*, същата е използвана за видението на Корнилий в ст. 3 (вж. ст. 19).

10:19 „Духът му каза” Точната връзка между „Духа”, който говори (ст. 19) и говорещия „ангел” (ст. 3,22) не е напълно ясна (вж. ст. 20, „аз съм ги изпратил”). Очевидно ангелът говори от името на Светия Дух или и Духът и ангелът се определят като старозаветна теофания (вж. Изх.3:2,4; Деяния 8:26,29).

10:20 Този стих е много категоричен:

1. стани, ПРИЧАСТИЕ, използвано в ПОВЕЛИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ
2. слез, МИНАЛО СВЪРШЕНО ВРЕМЕ, ДЕЯТЕЛЕН ЗАЛОГ, ПОВЕЛИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ
3. иди с тях, СЕГАШНО ВРЕМЕ, ВЪЗВРАТЕН ЗАЛОГ (описателен) ПОВЕЛИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ
4. без да се съмняваш, ПРИЧАСТИЕ, използвано в ПОВЕЛИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ

5. Аз съм ги изпратил, *ego* глаголетът съм в ПЕРФЕКТНО ВРЕМЕ, ДЕЯТЕЛЕН ЗАЛОГ, ИЗЯВИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ

Петър няма друг избор освен да отиде! Това е божествена заръка. Духът е отговорен за видението на Корнилий, за изпратените мъже, за видението на Петър и за неговата реакция.

10:22 Те точно предават информацията.

■ **NASB „праведен”**

NKJV „справедлив”

NRSV, NJB „почтен”

TEV „добър човек”

Това понятие е използвано в старозаветния смисъл на „непорочен”. Не става дума за безгрешност (вж. Бит. 6:1; Йов 1:1; Лука 1:6; 2:25) или за вменената праведност на Христос (вж. Римл. 4). Този мъж живее според разбирането си за Божията воля. Вж. **Специалното понятие:** Праведност в 3:14.

■

NASB, NRSV,

NJB „Боящ се от Бога”

NKJV „такъв, който се бои от Бога

TEV „който се покланя на Бога”

Тази фраза (или подбна на нея) е използвана често, за да опише Корнилий (вж. 10:2,22,35). В Деяния 13:16,26,43,50 е използвана за онези, които не са евреи по рождение и не са изцяло прозелити, но пък редовно посещават синагогата. Те са наричани „богобоязливи” (вж. 16:14; 17:4,17; 18:7).

10:23 „Тогавата той ги покани вътре и ги настани” Това е друг пример за това, че Петър продължава да се откъсва от еврейския легализъм. Сигурно е, че придружаващият го войник е римлянин и при все това Петър го кани на вечеря и общение. Забележете как в стих 48 Петър остава в дом на римлянин няколко дни.

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИБ – Деяния 10:23б-29

И на сутринта Петър замина с тях; а някои от братята от Йопия го придружиха. 24 А на другия ден влязоха в Кесария. И Корнилий ги чакаше, като беше свикал роднините си и близките си приятели. 25 И когато Петър влизаше, Корнилий го посрещна, падна пред краката му и се поклони. 26 А Петър го вдигна, като каза: Стани; и аз самият съм човек. 27 И като разговаряше с него, той влезе и намери мнозина събрани. 28 И им каза: Вие знаете колко е незаконно за един, който е юдеин, да се събира или да ходи при някой, който е от друго племе, но Бог ми показа, че не бива да наричам никого мръсен или нечист. 29 Затова дойдох, без да възразявам, веднага щом ме повикахте; и така, питам ви: по коя причина сте ме повикали?

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 10:23b-29

23b And on the next day he got up and went away with them, and some of the brethren from Joppa accompanied him. 24 On the following day he entered Caesarea. Now Cornelius was waiting for them and had called together his relatives and close friends. 25 When Peter entered, Cornelius met him, and fell at his feet and worshiped him. 26 But Peter raised him up, saying, “Stand up; I too am just a man.” 27 As he talked with him, he entered and found many people assembled. 28 And he said to them, “You yourselves know how unlawful it is for a man who is a Jew to associate with a foreigner or to visit him; and yet God has shown me that I should not call any man unholy or unclean. 29 That is why I came without even raising any objection when I was sent for. So I ask for what reason you have sent for me.”

10:24 „някои от братята от Йопия го придружиха” В 11:12 се казва, че са били общо шест човека. Петър знае, че този случай, че предизвика проблеми сред някои от еврейските последователи на Исус. Затова той взе със себе си няколко свидетели (вж. 11:12).

- **„Кесария”** Кесария е красив град до морето. Наречен е в чест на Римския император. Там се намира щабот на Римските окупационни власти в Палестина. Римляните го превръщат в малко пристанище.
- **„беше свикал роднините си и близките си приятели.”** Очакващ човек, който да говори от Божие име, Корнилий е събрал своето семейство, приятели, слуги и вероятно други войници. Те вероятно са чакали дълги часове. Къщата сигурно е изпълнена с дух на нетърпеливо очакване! Всички вероятно дискутират видението и посланието. Това е нещото, което шокира водачите на еврейската част от църквата, че голяма част езичници, много от които не се боят от Бога, са изпълнени с Духа и биват кръстени (вж. 27).

10:25,27 „Когато Петър влезе... той влезе” Тук се касае за несъответствие в гръцкия текст. Всъщност първото влизане, споменато в стих 25 може би касае градската порта или двора на къщата, а второто „влизане” в стих 27 сигурно се отнася за дома на Корнилий. Какъвто и да е случаят Петър отново нарушава еврейския церемониален ритуализъм, влизайки в дома на езичник.

10:25 „падна пред краката му и се поклони” В Септуагинта, както и в евангелията това е обичаен идиом за поклонение. В този контекст обаче по-скоро става дума за отдаване на почит (вж. NJB). Ангел подготвя идването на Петър; разбираемо е Корнилий да отдаде почит на госта (вж. Откр. 19:10; 22:8-9).

10:28 „Вие знаете колко е незаконно за един, който е юдеин, да се събира или да ходи при някой, който е от друго племе” Петър цитира нещо, научено от равините в синагогата; това обаче не се среща в СЗ, а само в равинските тълкувания.

- **„чужденец”** Това понятие е друг уникален текст, който се среща само на това място в НЗ. Лука подбيرا няколко много редки думи в тази глава:

1. *eusebēs*, ст. 2,7, благочестив (вж. II Петър 2:9)
2. *prospeinos*, ст. 10, гладен
3. *dienthumeomai*, ст. 19, размишлявайки
4. *sunomileō*, ст. 27, говори
5. *athemiton*, ст. 28, незаконно
6. *allophulō*, ст. 28, чужденец
7. *anantirrētos*, ст. 29, без никакви възражения (вж. Деяния 19:36)
8. *prosōpolēmpēs*, ст. 34, почиташ хора (подобно на Римл. 2:11; Еф. 6:9; Яков 2:19)
9. *katadunasteuō*, ст. 38, угнетява (вж. Яков 2:6)
10. *procheirotoneō*, ст. 41, избран преди

Не е сигурно дали Лука преписва някои от тези ранни проповеди и събития в Деяния от други източници, архиви или лични разговори с хора, които присъстват там.

- **“Бог ми показа, че не бива да наричам никого мръсен или нечист.”** Петър е схванал посланието! Животните в платнището представляват всички човешки същества, създадени по Божия образ (вж. Бит. 1:26-27). Божията любов към Корнилий и неговото семейство и приятели показва на Петър универсалния обхват на благовестието! Това потвърждава свидетелството на Стефан и проповядването на Филип.

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ – Деяния 10:30-33

30 И Корнилий каза: Преди четири дни постих до този час и в деветия час се молах у дома, и ето, пред мен застана един мъж в блестящо облекло, 31 който каза: Корнилий, твоята молитва е чута и твоите милостини се спомниха пред Бога. 32 Така че прати в Йопия да повикат тук Симон, който се нарича и Петър; той е отседнал в дома на един кожар Симон, край морето. (Той, като дойде, ще ти говори.) 33 И така, аз веднага пратих до теб и ти добре направи, че дойде. Затова сега всички ние присъстваме тук, пред Бога, за да чуем всичко, което ти е заповядано от Господа.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД *NASB (updated)* – Acts 10:30-33

30Cornelius said, “Four days ago to this hour, I was praying in my house during the ninth hour; and behold, a man stood before me in shining garments, 31and he said, ‘Cornelius, your prayer has been heard and your alms have been remembered before God. 32Therefore send to Joppa and invite Simon, who is also called Peter, to come to you; he is staying at the house of Simon *the* tanner by the sea.’ 33So I sent for you immediately, and you have been kind enough to come. Now then, we are all here present before God to hear all that you have been commanded by the Lord.”

10:30 „в блестящо облекло” Ангелите често се явяват в такава форма (вж. 1:10; Мат.28:3; Марк 16:5; Йоан 20:12; Лука 24:4).

10:31 Тук за трети път в тази глава се изтъква благочестието на Корнилий (вж. ст. 4,22). Корнилий не е изненадата; по-скоро неговите приятели, слуги и семейство, които също се доверяват на Христос. Това е един от няколкото примери в Деяния, който говори за „спасението на цяло домочадие”. Онези, които са израснали със западния евангелски модел на благовестие, който акцентира на индивидуалното решение, са изненадани от подобни групови обръщения, но в голямата си част светът е ориентиран около семейството и рода, племето. Бог е в състояние да работи посредством много модели, за да достига до хората, направени по Неговия образ. Няма един единствен модел за евангелизиране!

10:33 Тези хора са готови да слушат! Те осъзнават, че моментът е божествено определен, а пратеникът е избран от Бога.

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД *РИБ* – Деяния 10:34-43

34 А Петър отвори уста и каза: Наистина виждам, че Бог не гледа на лице, 35 а във всеки народ онзи, който Му се бои и върши правда, Му е угоден. 36 Словото, което Той изпрати на израилевите синове, като им благовестяваше мир чрез Исус Христос, който е Господар на всички, 37 това слово вие знаете, което след кръщението, проповядвано от Йоан, се разпространи по цяла Юдея, като се започна от Галилея; 38 как Бог помаза със Свети Дух и със сила Исус от Назарет, който обикаляше, като правеше добрини и изцеляваше всички угнетявани от дявола, защото Бог беше с Него. 39 И ние сме свидетели на всичко, което Той извърши и в юдейската земя и в Ерусалим; когото те убиха, като Го приковаха на дърво. 40 Него Бог възкреси на третия ден и Му даде да се яви – 41 не на целия народ, а на свидетели, предварително избрани от Бога – на нас, които ядохме и пихме с Него, след като възкръсна от мъртвите. 42 И ни поръча да проповядваме на народа и да свидетелстваме, че Той е определеният от Бога Съдия на живите и мъртвите. 43 За Него свидетелстват всичките пророци, че всеки, който вярва в Него, получава прощение на греховете си чрез Неговото Име.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД *NASB (updated)* – Acts 34-43

34Opening his mouth, Peter said: “I most certainly understand now that God is not one to show partiality, 35but in every nation the man who fears Him and does what is right is welcome to Him. 36The word which He sent to the sons of Israel, preaching peace through Jesus Christ (He is Lord of all)—37you yourselves know the thing which took place throughout all Judea, starting from Galilee, after the baptism which John proclaimed. 38You know of Jesus of Nazareth, how God anointed Him with the Holy Spirit and with power, and how He went about doing good and healing all who were oppressed by the devil, for God was with Him. 39We are witnesses of all the things He did both in the land of the Jews and in Jerusalem. They also put Him to death by hanging Him on a cross. 40God raised Him up on the third day and granted that He become visible, 41not to all the people, but to witnesses who were chosen beforehand by God, that is, to us who ate and drank with Him after He arose from the dead. 42And He ordered us to preach to the people, and solemnly to testify that this is the One who has been appointed by God as Judge of the living and the dead. 43Of Him all the prophets bear witness that through His name everyone who believes in Him receives forgiveness of sins.”

10:34 „Бог не гледа на лице” Това е началото на Петровата проповед към Корнилий. Това е добър пример за проповядването на ранната църква към неевреите. В СЗ тази фраза характеризира Бога (вж. Втор. 10:17; II Лет. 19:7) и е изискване към Неговия народ (вж. Втор. 1:17; 16:19). Това е обичайно определение за Бога и в НЗ (вж. Римл. 2:11; Гал. 2:6; Еф. 6:9; Кол. 3:24-25; I Петър 1:17). В СЗ фразата буквално означава „да повдигне лице”. В еврейските съдилища обвиняемите стоят с наведени лица, да не би съдията да ги разпознае и покаже пристрастие. Бог няма любимци (нации, раси или отделни личности)! Ако е така, как тогава действа предопределението? Или какво е специалното на Израил? Внимавайте със съвременните богословски системи!

10:35 “а във всеки народ онзи, който Му се бои и върши правда, Му е угоден. Това описание не касае идеята за духовното спасение, а по-скоро се отнася за молитвата, даването на милостиня и благочестието. Вж. **Специалното понятие** към 3:2. Тази фраза трябва да бъде богословски балансирана със заповедта за приемане на благовестието (вж. Йоан 1:12; 3:16; Римл. 10:9-13). Основната истина е, че Бог приема езичниците без да очаква да станат еврейски прозелити. Това подготвя сцената за Деяния 15, Ерусалимския събор.

10:36-39 *Библейския коментар на Йероним* (том. II, стр. 188) относно тези стихове е следният:

1. това е Петровото обобщение на благовестието (т.е. *Керигма*)
2. синтаксисът не е добър, което показва, че Лука прецизно използва получената информация и не я е измислил или редактирал

10:36 “Словото, което Той изпрати на израилевите синове Това не се отнася до СЗ, а до Исус и проповядването на апостолите.

- **„проповядвайки мир чрез Исус Христос”** Това може да е алюзия към Ис. 52:7. Понятието „мир” е използвано по три начина в НЗ:

1. мир между Бога и човечеството (вж. Кол. 1:20)
 2. личния мир на отделния вярващ (вж. Йоан 14:27; 16:33, Филипаяни 4)
 3. мир между хората, които откликват на Христос (вж. Ефес. 2:14-3:6; Кол. 3:16)
- Всички човешки бариери падат в Христос (вж. Гал. 3:28; Кол. 3:11)!

- **„(Той е Господ на всички)”** Това е редакторски коментар на автора. Това е универсалният елемент на посланието и поканата на благовестието на Исус Христос, което продължава да звучи много радикално от устата на един правоверен евреин (вж. Деяния 2:36; Мат. 28:18; Римл. 10:12; Еф. 1:20-22; Кол. 2:10; I Петър 3:22). Той е Бог на всички раси и всички неща (т.е., космическо господство)!

10:37,39 „ние сме свидетели на всичко, което Той извърши” Петър използва формата на своята проповед от Петдесетница (вж. 2:22,33). Те са чули за Исус и случилото се с Него в Ерусалим. Човек се чуди как е възможно хората да са имали цялата тази информация. Дали Петър си служи с хипербола? Дали тези хора по някакъв начин са участвали в споменатите събития в Ерусалим? Дали някои от слугите в дома са били евреи? Текстът е твърде кратък и не можем да знаем.

Някои използват тази проповед, за да подчертаят:

1. Лука е записал всички проповеди в Деяния (Лука добре си служи много добре с гръцкия койне, а 36-38 стихове не са добър, приемлив гръцки).
2. Лука използва точно своите източници без да коригира неправилната граматика.
3. Тази фраза трябва да бъде разбрана от по-късните читатели на Деяния (вж. *Коментар на Йероним*, том II, стр. 189).

10:37 „след кръщението, проповядвано от Йоан” Кръщението на Исус винаги е било загадка за вярващите, защото Йоановото кръщение беше кръщение за покаяние. Исус няма нужда от покаяние или прошка, защото е безгрешен (вж. II Кор. 5:21 Евр. 4:15; 7:26; I Петър 2:22; I Йоан 3:5). Теориите са следните:

1. това е пример, който вярващите трябва да следват
 2. така Исус се отъждествява с нуждата на другите
 3. с това той се подготвя да влезе в служение
 4. то е символ на Неговото изкупително дело
 5. с кръщението Исус показва Своето одобрение към посланието и делото на Йоан Кръстител
 6. то е пророческо предсказание за Неговата смърт, погребение и възкресение (вж. Римл. 6:4; Кол. 2:12).
- Кръщението от Йоан се разглежда като начало на публичното служение на Исус, изпълнено с Духа. И трите синоптични евангелия описват това събитие, което отбелязва началото на Исусовото служение. Марк започва своето евангелие (описание на Петровия разказ) точно с това събитие. Ранната църква разглежда кръщението като специално начало на новата ера на Духа, което е свързано с публичното служение на Исус.

10:38 „как Бог помаза със сила Исус от Назарет” Забележете нещата, които Петър изтъква относно Исус:

1. Бог Го помаза („помаза” е коренът на еврейската дума за Месия)
 2. със Светия Дух (новата ера е ера на Духа)
 3. със сила (ефективно служение)
 - a. Да върши добро
 - b. Да изцелява угнетяваните от дявола (силата на злото и сатана)
 4. Бог беше с Него (Той говори и действа от името на ЯХВЕ, вж. Йоан 3:2; 9:33; 10:38; 14:10-11)
- Очевидно става дума за кръщението на Исус (вж. Ф. Ф. Брус, *Отговори на въпроси*, стр. 171-172). Robert V. Girdlestone, *Синоними в Стария завет*, прави интересно твърдение: „Глаголът *chréiv* е използван пет пъти в НЗ. В четири от тези пасажии се отнася до помазването на Исус от Неговия Баща, а именно: Лука 4. 18, което е цитат от Ис. 61. 1; Евр. 1. 9, цитиран от Пс. 45. 7; Деяния 4. 27, където е използван със специална препратка към цитата от Псалом 2, който го предхожда и Деяния 10. 38, където ни се казва, че Бог помаза Исус с Духа (стр. 183). Вж. **Специалното понятие**: *Керигма в 2:14*.

■ „като изцеляваше всички, угнетявани от дявола” Вж. **Специалното понятие** към 5:3 и 5:16.

10:39 “Те го умъртвиха, като го повесиха на кръста” „Те” се отнася до еврейските водачи, множеството и Римските власти. Виж бележката към 2:23. Тази идея за повесването на дърво е спомената в 5:30 и отразява Втор. 21:23 (което първоначално се отнася до набиването на кол след нечия смърт с цел унижение, но равините от времето на Исус го тълкуват с Римското разпъване на кръст), с което Исус понася проклятието на старозаветния закон (вж. Ис. 53) за нас (вж. Гал. 3:13).

10:40 “Бог го възкреси” От богословска гледна точка е интересно, че според Исая 53:4-6,10 Исусовото страдание и смърт са по волята на ЯХВЕ (вж. Бит. 3:15). ЯХВЕ си служи с участието на

1. сатана
2. злите еврейски водачи
3. манипулираните римски власти
4. гневната еврейска тълпа

Злото взема участие в Божията воля! Бог го използва, за да изпълни своята крайна цел за човечеството, което е направено по Негов образ и подобие. Ах! Какво богословие на суверенитета! Той допуска смърт, след което дава дава възкресенски живот на Исус и на всички хора! НЗ изтъква, че и трите личности от Троицата участват във възкресението на Исус:

1. Духа (Римл. 8:11)
2. Исус (Йоан 2:19-22; 10:17-18)
3. Отец (Деяния 2:24,32; 3:15,25; 4:10; 5:30; 10:40; 13:30,33,34,37; 27:31; Римл. 6:4,9)

Това е потвърждение на истината, че Исусовият живот, смърт и учение са от Бога. Това е основен аспект от *Керигмата* (т.е., проповедите в Деяния, вж. **Специалното понятие** към 2:14).

■ „на третия ден” Поради I Кор. 15:4, някои свързват това с Пс. 16:10 или Осия 6:2, но по-вероятно Йона 1:17 заради Мат. 12:40.

10:40-41 „и Му даде да се яви не на целия народ” Исус се явява на няколко избрани групи (вж. Йоан 14:19, 24; 15:27; 16:16, 22; I Кор. 15:5-9).

10:41 „Който ядоха и пиha с Него, след като възкръсна от мъртвите” Независимо че възкресенското Исусово тяло не се нуждае от физическа храна, Той яде и пие, за да покаже на тези специални свидетели, че е реален и общува с тях (вж. Лука 24:35, 41-43; Йоан 21:9-13).

10:42 „Той ни заповяда да проповядваме на народа” МЕСТОИМЕНИЕТО се отнася до Исус (вж. Мат. 28:18-20; Лука 24:47-48; Йоан 15:27). Това свидетелство трябва да започне в Ерусалим, но да достигне до целия свят (вж. 1:8).

- „Съдия на живите и мъртвите” Христос е избраният от Бога съдия (вж. Дан. 7:13-14; Йоан 5:22,27; Деяния 17:31; II Кор. 5:10; II Тим. 4:1; I Петър 4:5), така както е автор и на сътворението (вж. Йоан 1:3; Кол. 1:16; Евр. 1:2). Исус не дойде да съди, а да спаси (вж. Йоан 3:17-19). Изразът „живите и мъртвите” се отнася до есхатологичното осъждане при Второто идване на Исус. Някои вярващи ще са живи (вж. I Сол. 4:13-18).

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: СЪДИЯ, СЪД, СПРАВЕДЛИВОСТ (שפוט) В ИСАЯ

Тази дума (BDB 1047) се използва широко в Стария завет. Справочникът *NIDOTTE* се опитва да характеризира нейното разпространение и значимост (NIDOTTE, vol. 4, p. 214).

1. Петокнижието – 13% хора съдии
2. Историческите книги на Стария завет – 34% хора ръководители
3. Литературата на мъдростта – 22% Божие ръководство
4. Пророците – 31% предимно Божие ръководство

Обърнете внимание на таблицата по-долу.

ЯХВЕ като съдия	Месия като съдия	Идеални съдии на Израил	Действителни съдии на Израил
2:4	9:7	1:17,21,23	3:2
3:14	11:3-4	26:8	5:7
4:4	16:5	56:1	10:2
5:16	32:1	58:2,8	59:4,9,11,14,15
28:6,17,26	40:14		
30:18	42:1,3,4		
33:5,22	51:4,5		
61:8	53:8		
66:16			

Предназначението на Израил е да отразява характера на *ЯХВЕ* пред народите. Израил се проваля в тази задача, но *ЯХВЕ* въздига изсред тях един съвършен служител, който да изпълни Неговото откровение пред света. Това е Исус от Назаред – Помазаникът (вж. Исая 52:11-53:12).

10:43 „За Него свидетелстват всички пророци” Исус показва на двамата ученици по пътя за Емаус (описано само в Лука 24:13-35) къде и как СЗ говори за Него. Те го споделят с учениците в горната стая и тази информация се превръща в стандартен подход за свидетелството сред евреите (вж. 3:18). Исус отваря умовете на учениците (вж. Лука 24:45).

- „чрез Неговото име” (вж. Йоил 2:32 и Лука 24:47)

- **„всеки, който вярва в Него получава прощение на греховете”** Това е посланието на благовестието:

1. всеки
2. чрез Неговото име
3. който вярва в Него
4. получава прощение на греховете (вж. Лука 24:46-47)

Прощението е фокусирано върху Исус, а не върху нашите дела (т.е., новият завет от Ер. 31:31-34, вж. Езек 36:22-38). Всичко, което е нужно за човешкото спасение, е направено! Бог избира да работи с падналото човечество чрез завет. Той е инициаторът и определя плана, но също така изисква от хората да откликнат с покаяние, вяра, покорство и устояване. Човеците трябва да приемат Божия дар в Христос (вж. Йоан 1:12; 3:16; Римл. 10:9-13). Това не е автоматичен трансфер. Frank Stagg, *New Testament Theology*, има интересен коментар за прощението и неговата връзка с покаянието:

„Прощението изисква ново осъзнаване за греха и отвръщане от него. Дадена е увереност, че прощението и очистването ще последват, ако има изповядване на греха (I Йоан 1:9), но обещание няма, ако липсва изповядване на греха. В дома на Корнилий Петър свързва прощението с вяра, заявявайки, че за Исус свидетелстват всички пророци, че 'чрез Неговото име всеки, който вярва в Него получава прощение на греховете (Деяния 10:43). С тази вяра всеки, който се покаява и изповядва греховете си едновременно ги признава и оставя. Това не означава, че покаянието ни *спечелва* прощението; ничие покаяние не прави човека достоен за прощението. Както някой е казал, грешникът трябва да приеме, че е отхвърлен и после приет, макар да знае, че не заслужава приемане. Грешникът не е простен, докато не е готов да приеме Божието 'не', за да чуе Неговото 'да' (стр. 94). Относно „който вярва в Него”, виж **Специалното понятие** към 3:16.

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ – Деяния 10:44-48

Докато Петър още говореше тези думи, Светият Дух слезе на всички, които слушаха словото. 45 И обрязаните вярващи, които бяха дошли с Петър, се смаяха за това, че дарът на Светия Дух се изля и на езичниците, 46 защото ги чуваха да говорят на езици и да величаят Бога. Тогава Петър проговори: 47 Може ли някой да забрани водата, за да не се кръстят тези, които приеха Светия Дух, както и ние? 48 И заповяда да бъдат кръстени в Името на Исус Христос. Тогава му се помолиха да остане няколко дни.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 10:44-48

44While Peter was still speaking these words, the Holy Spirit fell upon all those who were listening to the message. 45All the circumcised believers who came with Peter were amazed, because the gift of the Holy Spirit had been poured out on the Gentiles also. 46For they were hearing them speaking with tongues and exalting God. Then Peter answered, 47”Surely no one can refuse the water for these to be baptized who have received the Holy Spirit just as we *did*, can he?” 48And he ordered them to be baptized in the name of Jesus Christ. Then they asked him to stay on for a few days.

10:44 Забележете, че Петър не е свършил проповедта си, когато Духът идва (вж. 8:16-17; 10:44; 11:15).

- **„на всички, които слушаха словото”** Истинското богословско напрежение не е свързано с Корнилий. Той е изцяло приет в местната синагога. Касае се за всичките му приятели! Те нямат никакви предварителни контакти с юдаизма и въпреки това Бог ги приема. Това приемане и демонстрирано и потвърдено от същото проявление на духовното присъствие и сила, показани на Петдесетница.

Забележете че редът на събитията се променя. Духът идва преди водното кръщение, а не заедно с него (вж. 2:38) или след това (вж. 8:17). Лука записва какво се е случило, а не какво „е трябвало да се случи”. Бъдете внимателни да не превърнете някое от тези евангелиски събития, записани в Деяния, в нормативно!

10:45 Същото свръхестествено проявление на Духа (вж. ст. 46), което е преживяно на Петдесетница, се случва отново, включващо римляни! Този специален знак не е само за Корнилий и приятелите му, но основно за обрязаните вярващи (вж. ст. 47). Той показва по мощен, безспорен начин, че Бог приема езичниците (вж. 11:17), дори Римляните! Лука подготвя сцената за Деяния 15, Ерусалимския събор! Както Петър, така и Павел заедно с повярвалите гръцки юдеи, че Бог напълно приема езичниците чрез Христос.

- **„дара на Светия Дух”** Служението на Духа може да бъде видяно ясно в Йоан 16:8-14. В един смисъл, изобличението за грях е дар от Духа. Самото спасение е дар от Духа. Обитаващото присъствие е дар от Духа. Това е новата ера на Духа (вж. 2:38; 8:20; 11:17). Нищо вечно и резултатно не се случва без силата и присъствието на Духа!
- **„беше излят”** Това е ПЕРФЕКТНО ВРЕМЕ, СТРАДАТЕЛЕН ЗАЛОГ, ИЗЯВИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ. Изливането е част от старозаветната жертвена система. За Духа е предсказано в Йоил 2:28 и цитирано от Петър в проповедта на Петдесетница (вж. 2:17,33). Духът е изцяло и завинаги даден на вярващите от Бога!

10:47 Това е риторичен въпрос, който очаква отрицателен отговор. Този въпрос цели да получи еднозначен отговор от еврейските вярващи от Йопия, които придружават Петър. Вж. **Специалното понятие: КРЪЩЕНИЕТО** в 2:38

10:48 „той заповяда да бъдат кръстени в името на Исус Христос” Забележете, че кръщението се извършва веднага! Забележете също, че се извършва в името на Исус, както в 2:38 и 19:5. В Деяния формулата за кръщението е в името на Исус, докато в Мат. 28:19 тя е в името на триединния Бог. Ключът не се свежда до формулата, а по-скоро касае сърцето на кандидата за кръщение.

ВЪПРОСИ ЗА ОБСЪЖДАНЕ

Този коментар е само ръководство за изучаване. Това означава, че вие сами носите отговорност за начина, по който тълкувате Библията. Всеки от нас трябва да ходи в светлината, която му е дадена. Приоритет при интерпретацията сте самият вие, вашата Библия и Светият Дух. Не бива да прехвърляте тази отговорност на който и да е коментатор.

Настоящите въпроси за обсъждане целят да ви подпомогнат да обмислите основните теми в този раздел на посланието. Целта им е да предизвикат мисли, а не да дадат крайни отговори.

1. Защо спасението на Корнилий е толкова забележително?
2. По какво спасителното преживяване на Корнилий прилича на Павловото?
3. Какво е богословското значение на платнището, пълно с животни и Петровия коментар, и каква е връзката с Корнилий?
4. Защо обръщението на Корнилиевите приятели е такъв проблем?
5. Направете план на книгата Деяния и сравнете Петровта проповед с останалите описания за спасителни преживявания. Те се различават, но и са същите.

Деяния 11 гл.

РАЗДЕЛЕНИЯ ПО АБЗАЦИ В СЪВРЕМЕННИТЕ ПРЕВОДИ*

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Петър докладва пред църквата в Ерусалим	Петър защитава Божията благодат	Защитата на Петър	Петър докладва пред църквата в Ерусалим	Ерусалим: Петър опрадава поведението си
1:1-18	1:1-18	1:1-18	1:1-4	1:1-10
			1:5-17	
				1:11-14
				1:15-17
			01:18:00	01:18:00
Църквата в Антиохия	Варнава и Савел в Антиохия	Мисия до гърците в Антиохия	Църквата в Антиохия	Основаване на църквата в Антиохия
11:19-26	11:19-26	11:19-26	11:19-26	11:19-21
				11:22-24
				11:25-26
	Помощи за Юдея	Изпращане на помощи за гладуващите в Ерусалим		Варнава и Савел, изпратени като делегати в Ерусалим
11:27-30	11:27-30	11:27-30	11:27-30	11:27-30

ТРЕТИ ЦИКЪЛ НА ПРОЧИТ (вж. стр. viii)

ПРОСЛЕДЯВАНЕ НА АВТОРСКОТО НАМЕРЕНИЕ НА НИВО АБЗАЦИ

Този коментар е само ръководство за изучаване. Това означава, че вие сами носите отговорност за начина, по който тълкувате Библията. Всеки от нас трябва да ходи в светлината, която му е дадена. Приоритет при интерпретацията сте самият вие, вашата Библия и Светият Дух. Не бива да прехвърляте тази отговорност на който и да е коментатор.

Прочетете главата на един дъх. Определете темите. Съпоставете вашето тематично разделение с петте съвременни превода по-горе. Разделянето на абзаци не е вдъхновено от Бога, но е ключово за проследяването на авторското намерение. А именно това е в сърцевината на интерпретирането. Всеки абзац има една единствена тема.

1. Първи абзац
2. Втори абзац
3. Трети абзац
4. И т.н.

ИЗСЛЕДВАНЕ НА ДУМИ И ИЗРАЗИ

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД *РИБ* – Деяния 11:1-18

И апостолите и братята, които бяха в Юдея, чуха, че и езичниците приели Божието слово. 2 И когато Петър влезе в Ерусалим, онези, които бяха от обрязаните, спореха с него, като казваха: 3 При необрязани хора си влизал и си ял с тях. 4 А Петър започна отначало и им разясни всичко подред, като каза: 5 Аз бях в град Йопия и като се молах, изпаднах в състояние на видение и видях видение: един съд, като голямо ленено платнище, слизаше от небето, спускан за четирите ъгъла, и дойде даже до мен. 6 В него, като се възрях и разглеждах, видях земните четирикраки, диви зверове и пълзящи, и небесни птици. 7 И чух глас, който ми каза: Стани, Петре, заколи и яж. 8 Но аз казах: Не, Господи, защото никога не е влизало в устата ми нещо мръсно или нечисто. 9 Но гласът втори път ми проговори от небето: Което Бог е очистил, ти не го считай за нечисто. 10 Това стана три пъти, и всичко се вдигна пак в небето. 11 И ето, в същия час пред къщата, в която бяхме, пристигнаха трима мъже, изпратени от Кесария до мен. 12 И Духът ми каза да отида с тях, без да се двоумя. А с мен дойдоха и тези шестима братя и влязохме в къщата на човека. 13 И той ни разказа как видял в къщата си ангела, който застанал и му казал: Прати в Йопия да повикат Симон, който се нарича и Петър, 14 който ще ти каже думи, чрез които ще се спасиш ти и целият ти дом. 15 И когато започнах да говоря, Светият Дух слезе на тях, както и на нас отначало. 16 Тогава си спомних словото на Господа, как каза: Йоан е кръщавал с вода, но вие ще бъдете кръстени със Свети Дух. 17 И така, ако Бог даде същия дар и на тях, когато повярваха в Господ Исус Христос, както и на нас, кой бях аз, че да можех да се противопоставя на Бога? 18 Като чува това, те се успокоиха и славеха Бога, като казваха: И така, Бог и на езичниците даде покаяние за живот.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД *NASB (updated)* – Acts 11:1-18

1 Now the apostles and the brethren who were throughout Judea heard that the Gentiles also had received the word of God. 2 And when Peter came up to Jerusalem, those who were circumcised took issue with him, 3 saying, "You went to uncircumcised men and ate with them." 4 But Peter began *speaking* and *proceeded* to explain to them in orderly sequence, saying, 5 "I was in the city of Joppa praying; and in a trance I saw a vision, an object coming down like a great sheet lowered by four corners from the sky; and it came right down to me, 6 and when I had fixed my gaze on it and was observing it I saw the four-footed animals of the earth and the wild beasts and the crawling creatures and the birds of the air. 7 I also heard a voice saying to me, 'Get up, Peter; kill and eat.' 8 But I said, 'By no means, Lord, for nothing unholy or unclean has ever entered my mouth.' 9 But a voice from heaven answered a second time, 'What God has cleansed, no longer consider unholy.' 10 This happened three times, and everything was drawn back up into the sky. 11 And behold, at that moment three men appeared at the house in which we were *staying*, having been sent to me from Caesarea. 12 The Spirit told me to go with them without misgivings. These six brethren also went with me and we entered the man's house. 13 And he reported to us how he had seen the angel standing in his house, and saying, 'Send to Joppa and have Simon, who is also called Peter, brought here; 14 and he will speak words to you by which you will be saved, you and all your household.' 15 And as I began to speak, the Holy Spirit fell upon them just as *He did* upon us at the beginning. 16 And I remembered the word of the Lord, how He used to say, 'John baptized with water, but you will be baptized with the Holy Spirit.' 17 Therefore if God gave to them the same gift as *He gave* to us also after believing in the Lord Jesus Christ, who was I that I could stand in God's way?" 18 When *they heard this*, they quieted down and glorified God, saying, "Well then, God has granted to the Gentiles also the repentance *that leads* to life."

11:1 Този стих подсказва, че водачите на църквата в Ерусалим са изненадани от този обрат на събитията. Те са шокирани и не оказват подкрепа. Те не са разбрали Великата заповед (вж. Мат. 28:18-20; Лука 24:47; Деяния 1:8), която включва езичниците. Същата тази фраза се появява и в 8:14, когато самаряните приемат благовестието.

- **„братя”** Това е ранното название на вярващите, което подчертава общата семейна идентичност (вж. 1:15; 6:3; 9:30; 10:23; 11:1,12, 29; 12:17; 14:2; 15:1,3,22,23,32-33,40; 16:2,40; 17:6,10,14; 18:18,27; 21:7, 17; 22:5; 28:14-15). Да си християнин означава да бъдеш част от семейство (вж. I Кор. 12:13; Гал. 3:28; Кол. 3:11).
- **„из цяла Юдея”** Това показва географските ограничения на църквата до онова време. Дори и след много години църквата не е прекосила нейните културни граници. Заповедта на Исус в Деяния 1:8 не е изпълнена. Почти се касае за паралел на Битие 10-11.
- **„Езичниците също приели Божието слово”** Това е МИНАЛО СВЪРШЕНО ВРЕМЕ, ВЪЗВРАТЕН ЗАЛОГ (описателен) ИЗЯВИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ. Показва необходимостта от лично приемане на евангелската вест (вж. Йоан 1:12; 3:16; Римл. 10:9-13 Еф. 2:8-9). Фразата „Божие слово” е паралелна на „благовестието”. Универсалните обещания/пророчества от СЗ за изпълнени. Вж. **Специалното понятие** към 1:8.

11:2 „Когато Петър влезе в Ерусалим” Очевидно проблемът с мисията сред езичниците, който продължава в глава 15, се повтаря многократно за водачите на Ерусалимската църква. Много от обръщениците към християнството продължават да са националистично настроени (вж. 15:5; 21:18-26).

■

NASB „онези, които бяха обрязани”

NKJV „онези от обрязаните”

NRSV, NJB „обрязаните вярващи”

TEV „онези, които бяха за обрязването на езичниците”

Williams „поддръжниците на обрязването”

Тази фраза е използвана в няколко различни смисъла:

1. в 10:45 описва шестимата еврейски спътници на Петър
2. тук става дума за група от вярващи в Ерусалимската църква (вж. 11:18 или 15:5)
3. в Галатяни се отнася до вярващите от Ерусалимската църква (вж. 2:12), както и за еврейските невярващи (вж. 1:7; 2:4; 5:10,12). Няма спор относно искреността на тези вярващи, нито относно логиката на тяхната позиция. Радикалната същност на евангелието обаче отваря вратата за всички хора, които нямат никаква връзка с Мойсеевия закон (т.е., Римл. 3:21-31). Това е послание (спасението е по благодат, не чрез дела), което много съвременни вярващи трябва да чуят и послушат.

■

NASB „повдигнаха въпроса”

NKJV „спореха”

NRSV, TEV „критикуваха”

NJB „протестираха”

Това е **НЕСВЪРШЕНО ВРЕМЕ, ВЪЗВРАТЕН ЗАЛОГ, ИЗЯВИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ**. Тази граматическа форма може да означава повтарящо се действие в миналото или началото на действие. Забележете че тези вярващи традиционалисти имат проблеми с Петър, а не с благовестието. Те не смятат, че това е въпрос, касаещ евангелието.

11:3 „Влязъл си при необрязани и си ял с тях” Очевидно Петър не е неоспорван. **В** граматическо отношение този стих може да бъде изявление или въпрос (NRSV). Този въпрос за общуването на маса е много важен за евреите. Вероятно това е самата същност на законите за храната в Левит 11. Евреите не трябва да споделят никакви социални събития с ханаанците. В Древния Изток яденето е един вид заветно общуване. Исус е обвинен за подобно нарушаване на традицията в Мат. 9:11; 11:19; Лука 5:30; 15:2. Петър се бори с този въпрос в хода на служението си (вж. Гал. 2:12). Това е изключително деликатна тема за тези първи вярващи. Толкова е трудно да се преосмислят традиции, култура и лични предпочитания, но евангелието го изисква от нас (вж. I Кор. 12:13; Гал. 3:23-29; Кол.3:11). Старозаветният модел евреи срещу езичници е изцяло заменен от новия модел вярващи срещу невярващи!

11:4-18 Петър си припомня какво е преживял в къщите на Симон и Корнилий (Деяния 10) пред еврейските водачи в Ерусалим. Това повторение (вж. Ерусалимският събор в глава 15) е начинът на Лука да покаже колко важен е този въпрос (евангелизиране на света) за живота на църквата. Това е повратен богословски момент!

11:4

NASB „под ред, последователно”

NKJV „подред, от началото”

NRSV „стъпка по стъпка”

TEV „пълно описание”

NJB „подробностите, точка по точка”

Думата *kathexēs* е използвана в НЗ само от Лука (вж. Лука 1:3; 8:1; Деяния 3:24; 11:4; 18:23). Идеята е да обясниш нещо логично, последователно и подред. Това пасва на изследователския метод на Лука (вж. Лука 1:1-4), на неговата личност и професионална подготовка (лекар).

11:6 „като се взрях в него” Виж бележката към 1:10.

11:12

NASB „без опасение”

NKJV „без да се съмнявам в нещо”

NRSV „без да правя разлика”

TEV „без колебание”

NJB „нямат колебание”

Има няколко варианта на гръцкия ръкопис, свързани с глаголното ВРЕМЕ на това ПРИЧАСТИЕ (СЕГАШНО ВРЕМЕ, ВЪЗВРАТЕН ЗАЛОГ от 10:20 или МИНАЛО СВЪРШЕНО ВРЕМЕ, ВЪЗВРАТЕН ЗАЛОГ в MSS P74, 28, B). Той дори липсва в гръцките ръкописи P45, D и в някои стари латински и сирийски версии. Преписвачите обикновено уеднаквяват паралелните версии. Както при повечето текстови варианти в НЗ, тези не влияят на смисъла на фразата. UBS4 оставя ПРИЧАСТИЕТО В МИНАЛО СВЪРШЕНО ВРЕМЕ, ВЪЗВРАТЕН ЗАЛОГ в текста, но му дава рейтинг “С” (труден за определяне).

11:14 „ще бъдеш спасен” Благочестието и щедростта на Корнилий не го правят християнин! Той и неговите приятели и семейство са спасени чрез вяра в Христос!

11:15 Този стих е богословски значим, виждайки целта на повтарящото се петдесетно преживяване в Деяния. Бог използва първото преживяване в Ерусалим, за да покаже, че приема и другите независимо от тяхната расова, географска или културна принадлежност (вж ст. 17). Преживяването не е само за Корнилий, но и за

1. Петър
2. придружаващите го еврейски вярващи
3. църквата в Ерусалим

11:16 „Спомних си думите на Господа” Това е алюзия към Исусовите думи в Деяния 1:5. Това показва модела на ранния апостолски подход към богословието:

1. цитират Исус
2. използват Исусовия пример
3. цитират СЗ (вж. Мат. 3:11; Деяния 1:5)

Петър постановява, че Сам Господ е предвидил това развитие на събитията (т.е., знамение).

11:17 „ако” Това е УСЛОВНО ИЗРЕЧЕНИЕ ОТ ПЪРВИ ВИД, което се предполага за вярно от перспективата на автора или за неговите литературни цели.

■ **„Бог им даде същия дар”** Тук, както и в стих 15 се има предвид преживяването на Петдесетница (вж. 2:1-4; 8:15; 10:46; 15:8). Спасението, подобно на Духа също е дар от Бога (вж. Римл. 3:24; 5:15-17: 6:23; Еф. 2:8).

■ **„след като повярваха в Господа”** Духът трябва да бъде приет (вж. 11:1; Йоан 1:12; Еф. 2:8-9). Забележете как стих 17 изтъква както суверенитета на Бога, така и необходимостта от човешкия отклик. В НЗ има няколко ПРЕДЛОГА, които описват вярата в Исус:

1. *epi* = върху (тук)

2. *eis* = вътре във

3. *en* = във

4. *hoti* = твърдение относно Исус

5. ДАТЕЛЕН ПАДЕЖ с ПРЕДЛОГ

Това разнообразие очевидно показва, че няма конкретна граматическа форма, която да се използва с глагола „вярвам” (*pisteuō*). Обикновено се изтъква личният и доброволен елемент (с изключение на *hoti*, което касае съдържанието на благовестието или доктрината). Исус трябва да бъде приет с радост! Вж. **Специалното понятие** към 2:40 и 3:16.

11:18 „те се успокоиха и славеха Бога” Свидетелството на Петър не само слага край на отрицателната атмосфера, но и предизвиква прослава! Повечето от тези ранни водачи и вярващи приемат поучение и са гъквали. Те са готови да приспособят богословието си и да последват Божието водителство.

■ **„Бог даде и на езичниците покаяние за живот”** Има няколко пасажа в НЗ, които подсказват, че суверенният Бог е източникът на покаянието, както и на благодатта (вж. Деяния 5:31, 8:22; II Тим. 2:25). Богословският въпрос, свързан с тази фраза е: „Каква е връзката между Божия суверенитет и спасението по отношение на очаквания от човека отклик?” Дали вярата и покаянието (вж. Марк 1:15; Деяния 3:16,19; 20:21) са отговор на човека или са дар от Бога? Има текстове, които ясно показват, че са дар от Бога (вж. Деяния 5:31; 11:18; Римл. 2:4 и II Тим. 2:25). Тъй като вярвам, че цялото Писание е боговдъхновено (вж. II Тим. 3:16), тогава човек трябва да сравни всички текстове, свързани с даден богословски въпрос, а не да използва деноминационни методи или текстове, с които да доказва доктрината си. Очевидно е, че единственият истински Бог контролира всичко! Книгата Деяния подчертава това отново и отново. Бог обаче избира да се свърже със Своето най-висше творение посредством завет. Бог винаги поема инициативата и прави плана, но човекът трябва да откликне и да продължава. Никога не е само едното или само другото. Винаги са и двете, и се касае за взаимоотношение. Вж. **Специалното понятие**: Завет към 2:47. Относно „покаянието”, виж **Специалното понятие** към 2:38.

Michael Magill, *NT TransLine* (p. 435, #24) предлага добро обобщение на онова, което според него ще се случи сред първите вярващи евреи в Ерусалим. „Еврейските вярващи знаеха, че Благата вест е за целия свят. Но мисълта, че спасението трябваше да дойде до езичниците отделно от юдаизма и всичко, произтичащо от него, беше неприемлива за тях. Те предполагаха, че спасението ще бъде прогласено в света като част от и посредством един истински, духовен юдаизъм; смятаха, че юдаизмът ще се възцари и всички хора ще станат юдеи като част от новия си живот в Христос; че културата на Израил ще стане световна култура.”

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ – Деяния 11:19-26

19 А онези, които се бяха разпръснали поради гонението, което стана заради убийството на Стефан, пътуваха чак до Финикия, Кипър и Антиохия, като на никой друг не възвестяваха словото, освен на юдеите
20 Между тях обаче имаше някои кипърци и киринейци, които, като пристигнаха в Антиохия, говореха и на гърците, като благовестяваха Господ Исус.
21 И ръката на Господа беше с тях и голям брой повярваха и се обърнаха към Господа.
22 И известие за това стигна в ушите на църквата в Ерусалим; и те изпратиха Варнава да отиде в Антиохия; 23 който, като дойде и видя Божията благодат, се зарадва и увещаваше всички да стоят в Господа с непоколебимо сърце.
24 Понеже той беше добър човек, пълен със Светия Дух и с вяра;

и значително множество се прибави към Господа. 25 Тогава Варнава отиде в Тарс, за да търси Савел; 26 и като го намери, го доведе в Антиохия. И цяла година те се събираха в църквата и научиха голямо множество. И първо в Антиохия учениците бяха наречени християни.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 11:19-26

19So then those who were scattered because of the persecution that occurred in connection with Stephen made their way to Phoenicia and Cyprus and Antioch, speaking the word to no one except to Jews alone. 20But there were some of them, men of Cyprus and Cyrene, who came to Antioch and *began* speaking to the Greeks also, preaching the Lord Jesus. 21And the hand of the Lord was with them, and a large number who believed turned to the Lord. 22The news about them reached the ears of the church at Jerusalem, and they sent Barnabas off to Antioch. 23Then when he arrived and witnessed the grace of God, he rejoiced and *began* to encourage them all with resolute heart to remain *true* to the Lord; 24for he was a good man, and full of the Holy Spirit and of faith. And considerable numbers were brought to the Lord. 25And he left for Tarsus to look for Saul; 26and when he had found him, he brought him to Antioch. And for an entire year they met with the church and taught considerable numbers; and the disciples were first called Christians in Antioch.

11:19-30 Тези стихове включват историческо резюме и богословско обобщение. Те са свързани с 8:4.

11:19 „онези, които се бяха разпръснали поради гонението”, В Деяния имаме няколко ранни примера за това гонение (вж. 5:17 и сл.ст.; 6:8-15; 8:1-3; 9:1-2). Разбирането на Стефан за радикалното приложение на благовестието накара всички еврейски вярващи в Палестина да преосмислят вярата си и целта на евангелието.

- **„Антиохия”** Антиохия е третият по големина град в Римската империя след Рим и Александрия. Той е столица на Сирия с огромно еврейско малцинство. Известен е с университетския си живот и голямата аморалност. Известен е по цял свят и с надбягванията с колесници. Превръща се в основен център на християнството!
- **„като на никой друг не възвестяваха словото, освен на юдеите”** Това показва, че ранната църква не е сигурна дали проповядването на езичниците е правилно. Консервативните биха цитирали думите на Исус от Мат. 10:5, докато вярващите с визия биха припомнили Мат. 28:18-20 или Деяния 1:8. Този богословски въпрос е повдигнат отново в Деяния 15.

11:20 „мъже от Кипър и Кириянея” Това са същите гръцки говорещи еврейски вярващи от Деяния 6-8, които започват да проповядват универсалното приложение на християнското евангелие в Ерусалим. Варнава също е от тази географска област.

- **„на гърците”** Тази дума (*Hellēn*) обикновено се използва за езичниците (вж. 14:1; 16:1,3; 18:4; 19:10,17; 20:21; 21:28). Обаче в 17:4 думата се отнася до езичниците, които са свързани със синагогата (богобоязливи), но без да са нейни членове (т.е., прозелити). Въпросът е, според Лука: На кого е проповядвано благовестието?

1. Гръцки говорещи юдеи, както в 6:1 и 9:29 (*Hellēnists*)
2. Езичниците, свързани със синагогата (*Hellēn*)
3. просто езичниците (вж. TEV, NJB)?

Предвид предизвиканото въстание вероятно думата се отнася до онези, които говорят гръцки, някои може би са евреи от Диаспората, а други са езичници.

- **„проповядвайки Господ Исус”** Това е СЕГАШНО ВЪЗВРАТНО ПРИЧАСТИЕ на ГЛАГОЛА, от който идва думата „евангелие” и „евангелизирам”. Тяхната вест не касае старозаветни закони и процедури, а е за Исус от Назарет, който е Месията (вж. **Специалното понятие** към 2:31)!

11:21 „И ръката на Господа беше с тях и голям брой повярваха и се обърнаха към Господа.“ Това е поредното обобщаващо твърдение за великото Божие движение посредством евангелското проповядване. В крайна сметка Деяния 1:8 е изпълнено (вж. ст. 24б). Това е старозаветен идиом за присъствието и силата на ЯХВЕ, която осъществява Неговата цел в живота на хората (вж. II Царе 3:12).

Интересно е да се отбележи, че понятието Господ (*Kurios*) е използвано в началото на този стих, за ЯХВЕ (вж. Септуагинта, Изх 3:14; II Царе 3:12; Ис. 59:1, вж. **Специалното понятие** към 1:6). Във втората част на стиха обаче думата е използвана за Господ Исус Христос. Тази взаимозаменяемост на титлите е типична техника за новозаветните автори, за да изтъкнат божествеността на Исус. Забележете местата, където Павел използва старозаветни текстове, отнасящи се до ЯХВЕ като ги прилага за Исус (т.е., Римл. 10:13; I Кор. 2:16; Фил. 2:10-11). „Ръката на Господа“ е антропоморфичен идиом (вж. **Специалното понятие** към 2:33). ЯХВЕ е вечен дух, присъстващ посредством времето и творението. Той няма физическо тяло. Хората обаче разполагат само с понятия от физическата и материална сфера, за да опишат каквото и да е. Трябва да помним, че човешкият език е ограничен от земното, временното и греха. Човекът описва духовната сфера с метафори, аналогии и отрицания. Те представят истината, но не изчерпателно. Бог е много по-велик от нашата способност да Го познаваме и изразяваме. Той ни изявява истината, но не с всички детайли. Можем да се доверим на Библията като Божие себеоткровение, но трябва да осъзнаем, че Бог е несравнимо по-велик! Човешкият език разкрива, но и ограничава!

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: РЪКАТА (ИЛЮСТРАЦИЯ ОТ ЕЗЕКИИЛ)

Съществителното „ръка“ (BDB 388) има няколко конотации и употреби.

1. В буквален смисъл (човешка ръка)
 - a. Символ на целия човек, 3:18; 18:8,17; 33:6,8
 - b. Символ на човешката слабост, 7:17,27; 21:7; 22:14
 - c. Символ на враг, 7:21; 11:9; 16:39; 21:31; 23:9,28; 28:10; 30:12; 34:27; 38:12; 39:23
 - d. Буквална ръка, 8:11; 12:7; 16:11; 37:17,19,20
 - e. Символ на властта на фалшиви водачи, 13:21,22,23; 34:10
 - f. Символ на нация, 23:31,37,42,45; 25:14; 27:15; 28:9; 30:10,22,24,25; 31:11; 39:3
2. Антропоморфично за Бога
 - a. Приемане на откровението, 1:3; 3:14,22; 8:1; 33:22; 37:1; 40:1 (като 2:9 е друг вид метафора – свитък в ръка)
 - b. Властта на съдията ЯХВЕ, 6:14; 13:9; 14:9,13; 16:27; 20:33; 25:7,13,16; 35:3; 39:21
 - c. Самият ЯХВЕ (личното Му присъствие), 20:22
 - b. Властта на ЯХВЕ да избавя, 20:34 (вероятна ключова употреба от Изход, вж. 3:20; 4:17; 6:1; 7:19; 13:3)
3. Антропоморфично за херувими, 1:8; 8:3; 10:7,8,12,21
4. Антропоморфично за унищожаването на ангели, 9:1-2; 21:11
5. Символ за клетва или обещание, 17:18; 20:5(два пъти),6,15,23,28; 36:7; 44:12; 47:14
6. Символ на радост, 25:6
7. Антропоморфично за ангел, 40:3,5; 47:3.

11:22 „Варнава“ Варнава е основна фигура в книгата Деяния (вж. 4:36-37; 9:27). Името му е използвано в смисъл на насърчител, което е очевидно от ст. 23. Ерусалимската църква продължава да се чувства неудобно по отношение приемането на езичниците! Вж. **Специалното понятие** към 4:36.

11:23 Интересно е да се отбележи, че когато Варнава вижда активното присъствие на Божията благодат чрез Духа, той насърчава всички да останат във вярата (вж. 14:22). Това ясно показва нуждата от усърдие от

страна на Божия народ за целенасочено устояване (вж. **Специалното понятие** към 14:22). евреите и църквата са много загрижени за аморалния културен контекст на езичеството. Благата вест е не само благодатен спасителен дар, но и призив към благочестие (вж. Мат. 5:48; Римл. 8:28-29; II Кор. 3:18; Гал. 4:19; Еф. 4:1; I Сол. 3:13; 4:3; I Петър 1:15). Бог иска народ, който да отразява Неговия характер пред погиващия свят. Целта на християните не е само да попаднат е небето, когато умрат, но да приличат на Христос, така че другите да дойдат до вярата в Христос!

11:24 „той беше добър човек, изпълнен със Светия Дух и с вяра” Това описание много напомня за определението за седемте от Деяния 6:3, 5, еврейски вярващи, които говореха гръцки. Ранната църква е пълна с такива мъже! Ох, нека това да се отнася и за нас днес, за нашата култура и нашата църква!

11:25 „И той замина в Тарс, за да търси Савел” Този ГЛАГОЛ от египетски папирус на койне (но не от Септуагинта) подсказва, че Савел е труден за откриване. В НЗ единствено Лука използва това понятие (вж. Лука 2:44,45; Деяния 11:25). Очевидно това са годините, за които Павел говори в Галатяни 1:21. Точният период от време не се знае, но се предполага, че е приблизително десет години.

11:26 „църква” Вж. **Специалното понятие** към 5:11.

- **„той го доведе в Антиохия... И първо в Антиохия учениците бяха наречени християни.** “ Първоначално „християнин” е подигравателно название за вярващите, измислено от езичниците. Изненадващо е, че това понятие се използва рядко в НЗ. Думата (и нейното окончание *иянин*) следва модела на понятието, описващо нечий последовател или поддръжник; Ирод и семейството му са наречени „иродиани” (вж. Марк 3:6; 12:13; Мат. 22:16). Употребата на тази дума в нейното елинистично обкръжение показва как титлата на Месията (еврейски), превеждана като Христос на гръцки, става нарицателно име за Неговите последователи (християни). В онази елинистична среда възможно е понятието да е измислено от властите, за да разграничават евреите от вярващите.

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ – Деяния 11:27-30

27 И през тези дни слязоха пророци от Ерусалим в Антиохия. 28 И един от тях на име Агав стана и обяви чрез Духа, че ще настане голям глад по целия свят, какъвто и настана в дните на Клавдий. 29 Тогава учениците наредиха да изпратят помощ на братята, които живееха в Юдея – всеки според състоянието си – 30 което и направиха, като я изпратиха до старейшините чрез ръцете на Варнава и Савел.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 11:27-30

27Now at this time some prophets came down from Jerusalem to Antioch. 28One of them named Agabus stood up and *began* to indicate by the Spirit that there would certainly be a great famine all over the world. And this took place in the *reign* of Claudius. 29And in the proportion that any of the disciples had means, each of them determined to send *a contribution* for the relief of the brethren living in Judea. 30And this they did, sending it in charge of Barnabas and Saul to the elders.

11:27 „пророци” Пророци са споменати на няколко пъти в НЗ (вж. 13:1; 15:32; 21:10; I Кор. 12:28; 14:1-5, 29-33; Еф. 2:20; 4:10). Не е сигурно дали те се занимават с предсказания или пророкуване, както е в I Коринтяни 14 гл. и Деяния 2:17 (вж. 13:6; 15:32; I Кор. 12:28; 14:1-5, 29-33; Еф. 2:20; 4:10).

В Стария завет пророците са разглеждани като говорители на Бога, поясняващи Неговото откровение; новозаветните пророци обаче не са посредници на Божието откровение. То е запазено за новозаветните автори, повечето от които са апостоли или са свързани с някой апостол (Марк, Лука). Новозаветната дарба пророкуване е ограничена. Боговдъхновеното откровение престава (вж. Юда 3 и 20 ст.).

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: НОВОЗАВЕТНО ПРОРОЧЕСТВО

I. Не е същото като старозаветните пророчества, които имат равинската конотация да бъдат вдъхновени откровения на *УНВН* (вж. Деяния 3:18,21; Римл. 16:26). Единствено пророците са могли да пишат книги от Библията.

- A. Мойсей е бил наричан пророк (вж. Втор. 18:15-21).
- B. Историческите книги (от Исус Навиев до книгите на Царете, с изключение на Рут) са известни като „първите пророци” (вж. Деяния 3:24).
- C. Пророците заместват ролята на първосвещеника като източник на информация от Бога (от Исаия до Малахия).
- D. Второто деление на еврейския канон се нарича „Пророците” (вж. Матей 5:17; 22:40; Лука 16:16; 24:25,27; Римл. 3:21).

II. В Новия Завет понятието се използва по няколко различни начина:

- A. По отношение на старозаветните пророци и техните боговдъхновени послания (вж. Матей 2:23; 5:12; 11:13; 13:14; Римл. 1:2).
- B. По отношение на посланието към отделен човек, а не към цялостна група (в Стария Завет пророците говорят предимно на целия Израил).
- C. По отношение на Йоан Кръстител (вж. Матей 11:9; 14:5; 21:26; Лука 1:76) и на Исус Христос, които провъзгласяват приближаването и настъпването на Божието царство (вж. Матей 13:57; 21:11,46; Лука 4:24; 7:16; 13:33; 24:19). Исус също така заявява, че е по-голям от пророците (вж. Матей 11:9; 12:41; Лука 7:26).
- D. По отношение на други пророци в Новия Завет.
 - 1. през ранния живот на Исус, записан в Лука (по спомени на Мария)
 - a. Елисавета (вж. Лука 1:41-42)
 - b. Захария (вж. Лука 1:67-79)
 - c. Симеон (вж. Лука 2:25-35)
 - d. Анна (вж. Лука 2:36)
 - 2. иронични предсказания (вж. Каяфа, Йоан 11:51), говорещ за онзи, който провъзгласява евангелието (списъците с провъзгласителните дарби са в I Кор. 12:28-29; Ефес. 4:11)
- E. По отношение на трайна дарба в Църквата (вж. Матей 23:34; Деяния 13:1; 15:32; Римл. 12:6; I Кор. 12:10,28-29; 13:2; Ефес. 4:11). Понякога се отнася за жените (вж. Лука 2:36; Деяния 2:17; 21:9; I Кор. 11:4-5).
- F. По отношение на апокалиптичната книга Откровение на Йоан (вж. Откр. 1:3; 22:7,10,18,19)

III. Новозаветните пророци

- A. Не дават вдъхновено откровение в същия смисъл, в който го правят пророците в Стария Завет (пишейки Библията). Това твърдение е възможно поради израза „вярата” (т.е. завършеното благовестие), който се среща в Деяния 6:7; 13:8; 14:22; Гал. 1:23; 3:23; 6:10; Фил. 1:27; Юда 3,20 ст.

Тази идея става ясна от пълната фраза, която срещаме в Юда 3 стих: „вярата, която веднъж завинаги бе предадена на светите”. Изразът „веднъж завинаги” се отнася за истините, доктрините, понятията и светогледните учения на християнската вяра. Именно в тази поверена на древните пророци вяра е основата на богословското ограничение за вдъхновението на новозаветните писания и недопускането на по-късни текстове да се включват в канона на откровението. В Новия Завет има множество смътни, несигурни и сиви области, но вярващите утвърждават с вяра, че всичко, което е „необходно” за вярата и практиките им, е включено с цялата необходима яснота в Новия Завет. Тази идея се разгръща в т.нар. „триъгълник на откровението”.

1. Бог открива себе си в историята на човека (ОТКРОВЕНИЕ)
2. Бог избира определени автори, които да документират и обяснят неговите дела (ВДЪХНОВЕНИЕ)
3. Бог дава своя Дух, който отваря умовете и сърцата на хората, за да разбират тези писания – не дефинитивно, но достатъчно адекватно за спасението и плодотворния християнски живот (ПРОСВЕТЛЕНИЕ)

Основната идея е, че боговдъхновението е ограничено до авторите на Свещеното Писание. Не съществуват никакви други писания, видения или откровения, които да са били вдъхновявани от Бога. Канонът е приключен. Днес ние разполагаме с цялата истина, която ни е нужна, за да откликнем подобаващо на Божия призив.

Тази истина най-добре се вижда в контраста между съгласието на библейските автори и несъгласията между искрените християни след тях. Нито един съвременен автор или говорител не разполага с онова ниво на небесно водителство, на каквото са се радвали авторите на Свещеното Писание.

- B. В някои отношения пророците в Новия Завет приличат на тези в Стария Завет:
 1. при предсказване на бъдещи събития (вж. Павел в Деяния 27:22; Агав в Деяния 11:27-28; 21:10-11; други пророци в Деяния 20:23)
 2. при обявяване на осъждение (вж. Paul, Деяния 13:11; 28:25-28)
 3. при символични действия, които ярко илюстрират дадено събитие (вж. Агав в Деяния 21:11)
- C. Те действително провъзгласяват истините на евангелието, понякога използвайки предсказания (вж. Деяния 11:27-28; 20:23; 21:10-11), но това не е основният фокус. Пророкуването в I Коринтяни означава най-вече провъзгласяване на евангелието (вж. 14:24,39).
- D. Те са съвременният начин, по който Св. Дух открива практическите приложения за днес на Божията истина във всяка нова ситуация, култура или времеви период (вж. I Кор. 14:3).
- E. Те са били активни в ранните църкви, основани от Павел (вж. I Кор. 11:4-5; 12:28,29; 13:29; 14:1,3,4,5,6,22,24,29,31,32,37,39; Ефес. 2:20; 3:5; 4:11; I Сол. 5:20), и се споменават в *Дидахе* (съчинение, писано към края на I век или началото на II век), както и в някои свидетелства от монтанизма през II-III век в Северна Африка.

IV. Прекратени ли са новозаветните дарби?

- A. Трудно е да се отговори на този въпрос. За начало би било добре да изясним въпроса с предназначението на дарбите. Дали са дадени, за да потвърдят първоначалното проповядване на благовестието или са трайна форма на църквата да служи на себе си в този изгубен свят?
- B. Дали отговора на този въпрос можем да търсим в историята или в самия Нов Завет? Текстът на новозаветните писания сам по себе си не ни дава категорично свидетелство, че духовните дарби са временни. Всички онези, които се опитват да цитират I Кор. 13:8-13, за да обясняват този въпрос, изопачават авторското намерение за този пасаж, според което само любовта не е временна.
- C. Изкушавам се да посоча, че след като истинският авторитет е не църковната история, а Новият Завет, следователно вярващите би следвало да приемат, че дарбите продължават до днес. От друга страна, моето убеждение е, че културата влияе на тълкуването. Някои ясни текстове вече не могат да се прилагат в определени култури (като например святата целувка, женските покривала, църковните събрания по домовете и т.н.). Ако културата може да влияе на даден текст, тогава защо и църковната история да не може да го прави?
- D. Честно казано, на този въпрос не можем да дадем окончателен и категоричен отговор. Някои вярващи защитават „прекрътяването“ на дарбите, докато други заемат противоположна позиция. В тази сфера, както и в много други интерпретативни въпроси, ключът се крие в сърцето на вярващия. Новият Завет е смътен по темата и допуска

културна интерпретация. Трудността е в това, да решим кои текстове се влияят от културата/историята и кои са безвременни (Fee and Stuart, *How to Read the Bible for All Its Worth*, стр. 14-19, 69-77). Именно тук идва мястото на дискусиите за свободата и отговорността, които се основават на Римл. 14:1-15:13 и I Коринтяни 8-10 гл. Нашият отговор на този въпрос има значение по две причини.

1. Всеки вярващ трябва да ходи с вяра в светлината, която му е дадена. Бог преглежда нашите сърца и мотиви.
 2. Всеки вярващ трябва да позволи на другите вярващи да ходят с вяра според собствените си разбирания. В рамките на библейското тълкуване е необходима известна доза толерантност. Бог иска да се обичаме един другото както Той ни обича.
- Е. За да обобщим въпроса, християнството е живот на вяра и любов, а не на перфектно богословие. Взаимоотношението с Бога, което влияе на нас и на околните, е по-съществено от категоричната информация или доктриналната прецизност.

11:28 „голям глад по целия свят... Клавдий” Това географско определение касае Римската империя (вж. 17:6, 31; 19:27; 24:5). Клавдий царува от 41-54г. сл. Хр. Той заема престола след Калигула и предшества Нерон. По време на неговото царуване на няколко пъти има голям глад (вж. Светоний, *Животът на Клавдий* 18:2). Най-лошият глад за Палестина е в периода между 44-48 г. сл. Хр, според Йосиф Флавий, *Евр. Старици*. 20.5.2.

11:29 „Тогава учениците наредиха да изпратят помощ на братята, които живеяха в Юдея – всеки според състоянието си “ Това е една от главните стратегии на повярвалите езичници, да осигурят общение със сестринските църкви в Ерусалим. Този модел е следван и в църквите, основани от Павел (вж. 24:17; Римл. 15:2-28; I Кор. 16:1-4; II Кор. 8-9; Гал. 2:10).

11:30 „изпратиха я... до старейшините” Тук за първи път е спомената думата „старейшини” (вж. 14:23; 15:2,4, 6, 22,23; 16:4; 20:17; 21:18). Думата „старейшини” е синоним на понятието „надзорници”, „епископи” и „пастири” (вж. Деяния 20:17,28 и Тит 1:5,7). Понятието „старейшина” (*presbuteros*) се използва в контекста на старозаветните племена, а думата епископ (*episkopos*) се употребява в контекста на гръцкото градско управление. Очевидно думата се отнася до конкретна група от водачи в Ерусалимската църква (вж. 15:2,6,22,23). По-еврейски ориентираните части от НЗ, като Яков и Евреи използват понятията, които са по-близки до еврейското разбиране за по-възрастни, местни водачи, но не непременно пастири.

- **„на Варнава и Савел”** Много е дискутирано дали посещението в Ерусалим, споменато в Гал. 2:2,1, е свързано с Ерусалимския събор, описан в Деяния 15 глава. Знаем толкова малко за ранния живот и служение на Савел.

ВЪПРОСИ ЗА ОБСЪЖДАНЕ

Този коментар е само ръководство за изучаване. Това означава, че вие сами носите отговорност за начина, по който тълкувате Библията. Всеки от нас трябва да ходи в светлината, която му е дадена. Приоритет при интерпретацията сте самият вие, вашата Библия и Светият Дух. Не бива да прехвърляте тази отговорност на който и да е коментатор.

Настоящите въпроси за обсъждане целят да ви подпомогнат да обмислите основните теми в този раздел на посланието. Целта им е да предизвикат мисли, а не да дадат крайни отговори.

1. Защо приемането на Христос от страна на езичниците се превръща в богословски проблем?
2. Дали покаянието е дар от Бога (ст. 18) или заветно изискване (Марк 1:15; Деяния 3:16,19; 20:21)?
3. Защо Варнава отива и търси Савел (Павел)?

Деяния 12 гл.

РАЗДЕЛЕНИЯ ПО АБЗАЦИ В СЪВРЕМЕННИТЕ ПРЕВОДИ*

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Яков е убит, а Петър е затворен 12:1-5	Ирод тероризира църквата 12:1-5	Ирод Антипа преследва църквата 12:1-5	Още преследване 12:1-5	Петър е арестуван и избавен по чудо 12:1-5
Петър избавен от затвора 12:6-17	Петър, освободен от затвора 12:6-19	12:6-11	Петър е освободен от затвора 12:6-10	12:6-11
			12:11	
		12:12-17	12:12-15	12:12-17
			12:16-17	
12:18-19		12:18-19	12:18-19a	12:18-19
			12:19б	
Смъртта на Ирод 12:20-23	Жестоката смърт на Ирод 12:20-24	Смъртта на Ирод Агрипа 12:20-23	Смъртта на Ирод 12:20	Смъртта на гонителя 12:20-23
			12:21-23	
12:24-25	Варнава и Савел с мисия	Варнава и Савел в Кипър (12:24-13:12) 12:24-25	12:24	Варнава и Савел се връщат в Антиохия 12:24
	12:25-13:3		12:25	12:25

НАБЛЮДЕНИЯ ОТ КОНТЕКСТА

Родословието на Ирод Велики (за повече информация вж. индекса – Йосиф Флавий, *Еврейски старини*).

I. Ирод Велики

А. Цар на Юдея (37-4 г. пр. Хр.)

Б. Мат. 2:1-19; Лука 1:5

II. Неговите синове

А. Ирод Филип (син на Мариан, от Симон)

1. Съпруг на Иродиада

2. Тетрарх на Итурея (4 г. пр. Хр – 34 г. сл. Хр.)

3. Мат. 14:3; Марк 6:17

Б. Ирод Филип (син на Клеопатра)

1. Тетрарх на областта на север и на запад от Галилеяско море (4 г. пр. Хр. - 34 г. сл. Хр.)

2. Лука 3:1

В. Ирод Антипа

1. Тетрарх на Галилея и Перяя (4 г. пр. Хр. - 39 г. сл. Хр.)

2. Екзекутира Йоан Кръстител

3. Мат. 14:1-12; Марк 6:14,29; Лука 3:19; 9:7-9; 13:31; 23:6-12,15; Деяния 4:27; 13:1

Г. Архелай, Ирод Етнарх

1. Владетел на Юдея, Самария и Идумея (4 г. пр. Хр. - 6 г. сл. Хр.)

2. Мат. 2:22

Д. Аристовул (син на Мариамна)

1. Неин единствен син е Ирод Агрипа I

2. Управява цяла Палестина (41-44 г. сл. Хр.)

3. Убива Яков и затваря Петър

4. Деяния 12:1-24; 23:35

(а) неин син е Ирод Агрипа II, Тетрарх на северната територия (50-70 г. сл. Хр.)

(б) негова дъщеря е Верникия

(1) съпруга на брат си

(2) Деяния 25:13-26:32

(в) негова дъщеря е Друсила

(1) жена на Феликс

(2) Деяния 24:24

ТРЕТИ ЦИКЪЛ НА ПРОЧИТ (вж. стр. viii)

ПРОСЛЕДЯВАНЕ НА АВТОРСКОТО НАМЕРЕНИЕ НА НИВО АБЗАЦИ

Този коментар е само ръководство за изучаване. Това означава, че вие сами носите отговорност за начина, по който тълкувате Библията. Всеки от нас трябва да ходи в светлината, която му е дадена. Приоритет при интерпретацията сте самият вие, вашата Библия и Светият Дух. Не бива да прехвърляте тази отговорност на който и да е коментатор.

Прочетете главата на един дъх. Определете темите. Съпоставете вашето тематично разделение с петте съвременни превода по-горе. Разделянето на абзаци не е вдъхновено от Бога, но е ключово за проследяването на авторското намерение. А именно това е в сърцевината на интерпретирането. Всеки абзац има една единствена тема.

1. Първи абзац

2. Втори абзац

3. Трети абзац

4. И т.н.

ИЗСЛЕДВАНЕ НА ДУМИ И ИЗРАЗИ

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД *РИБ* – Деяния 12:1-5

Около това време цар Ирод сложи ръце на някои от църквата, за да ги притесни. 2 И уби с меч Яков, брата на Йоан. 3 И като видя, че това се хареса на юдеите, той освен това хвана и Петър. Това беше през дните на безквасните хлябове. 4 И като го задържа, го хвърли в тъмница и го предаде на четири четворки войници да го пазят, с намерение след Пасхата да го изведе пред народа. 5 И така, те пазеха Петър в тъмницата, а църквата беше в постоянна молитва към Бога за него.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД *NASB (updated)* – Acts 12:1-5

1Now about that time Herod the king laid hands on some who belonged to the church in order to mistreat them. 2And he had James the brother of John put to death with a sword. 3When he saw that it pleased the Jews, he proceeded to arrest Peter also. Now it was during the days of Unleavened Bread. 4When he had seized him, he put him in prison, delivering him to four squads of soldiers to guard him, intending after the Passover to bring him out before the people. 5So Peter was kept in the prison, but prayer for him was being made fervently by the church to God.

12:1 „Ирод” Става дума за Ирод Агрипа I. Той царува над различни области от Палестина в периода 37-44 г. сл. Хр. Той израства в Рим, където се сприятелява с Гай, който следва император Тиберий и по-късно се възцарява като Калигула. Евреите драговошно приемат Ирод за водач, защото баба му (Мариамне) е принцеса от рода на Хасмонеите/Макавеите (т.е., еврейски патриот). Той е стриктен последовател на юдаизма (вероятно по политически причини). За подробна информация относно Ирод, виж книгата на Йосиф Флавий, *Евр. старини* 19.7.3; 19.8.2.

- **„църквата”** Вж. **Специалното понятие** към 5:11.
- **„с цел да ги притесни”** Ирод прави това, за да получи подкрепата и одобрението на еврейските водачи (вж. ст. 3,11). Римските лидери правят същото (вж. 24:27; 25:9). Лука използва това понятие няколко пъти (вж. 7:6,19; 12:1; 14:2; 18:10). В Септуагинта това е често срещано понятие за лошо отношение. Речникът на Лука е силно повлиян от Септуагинта.

12:2 „И уби с меч Яков, брат на Йоан” Това е апостол Яков, който е брат на Йоан (вж. Лука 5:10; 6:14; 8:51; 9:28,54). Той е член на вътрешния кръг от Христови ученици (вж. Мат. 17:1; 26:37; Марк 5:37; 9:2; 14:33; Лука 9:28). Защо Яков трябва да умре, а Петър оцелява, е мистерия от Бога. Обезглавяването с меч е обичаен метод за извършване на смъртно наказание за Римските граждани, но очевидно е странно за евреите. Интересно е, че на онзи етап ранната църква не смята за нужно да търси заместник на Яков, както прави след смъртта на Юда (вж. 1:15-20). Причините са неясни, но вероятно заместването е предизвикано от предателството на Юда, не от смъртта му (вж. 1:15-26).

Някои предполагат, че след като Павел нарича Яков, брата Господен водач на Ерусалимската църква, това го прави заместник (вж. Гал. 1:19) на другия Яков, брат на Йоан. По-скоро въпросът касае оригиналната позиция на Дванадесетте апостоли спрямо дарбата апостолство (вж. Ефес. 4:11). Четейки книгата на James D. G. Dunn, *Unity and Diversity in the New Testament* ме кара да смятам, че възможната структура на апостолската йерархия изглежда по следния начин:

1. Ерусалимските апостоли
2. Вътрешният апостолски кръг (Петър, Яков и Йоан)
3. Яков, брата Господен, който ръководи Ерусалимската църква
4. Седемте (Деяния 6), които са водачи на евреите, говорещи гръцки
5. По-късно Павел и Варнава, които са изпратени в църквата в Антиохия в Сирия

Към тях може да бъдат прибавени сектите, свързани с християнството – юдаисти, гностици, ебонити. Всяка от тях има свои водачи. Единството сред християните, за което Лука често говори, трудно се поддържа. Проповядването на Исус и Писанието е достатъчно неясно, за да допуска множество тълкувания. Това е причината в първите столетия да се формира „правилото на вярата”/ верую/кредо. Трябва да има стандарт, който да оценява богословието на дадена група. Ранната църква, която е водена от Духа и държи на НЗ отстъпва място на организирани институции, формирани на изток и на запад. Истинската вяра е сериозен въпрос за онези поколения, които са отдалечени от нейния Основател и очевидците.

12:3 „арестува Петър” Това е трети арест за Петър (вж. 4:3; 5:18). Християните не са пощадени от преследване.

- **„по време на безквасните хлябове”** Това се отнася до Пасхалния празник (вж. ст. 4), заедно с празника на Безквасния хляб, който трае осем дена (вж. Изх. 12:18; 23:15; Лука 22:1). И двата

празника отбелязват избавлението от Египетското робство. Празнува се в месец нисан 14-21, което е март или април, в зависимост от еврейския лунен календар.

12:4 „четири четворки войници” Това означава четирима мъже, които се сменят на четири часа, което прави общо шестнадесет. Броят им показва, че Ирод се страхува от евентуалното бягство на Петър (вж. 5:19).

12:5 „църквата беше в постоянна молитва към Бога за него” Църквата се моли (вж. ст. 12), но е изненадана, когато Господ отговаря. „Ревностно” е много силно НАРЕЧИЕ (вж. Лука 22:44). използвано е само три пъти в НЗ (вж. I Петър 1:22).

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: ЗАСТЪПНИЧЕСКА МОЛИТВА

I. Увод

- A. Молитвата е от значение заради примера на Исус
 - 1. Лична молитва, Марк 1:35; Лука 3:21; 6:12; 9:29; 22:29-46
 - 2. Очистването на храма, Мат. 21:13; Марк 11:17; Лука 19:46
 - 3. Молитва - образец, Мат. 6:5-13; Лука 11:2-4
- B. Молитвата е овеществяване на нашата вяра в един личен, грижовен Бог, който е сред нас и е готов да действа в наша полза и в полза на околните посредством нашите молитви.
- C. Бог лично е ограничил себе си, така че да действа в отговор на молитвите на Своите деца в много области (вж. Яков 4:2)
- D. Основната цел на молитвата е нашето общение и време, прекарано с триединния Бог.
- E. Обсегът на молитвата включва всяка личност или всяко нещо, свързано с вярващите. Ние може да се помолим веднъж, с вяра или да се молим отново и отново, ако имаме грижи или тревоги.
- F. Молитвата може да включва няколко елемента
 - 1. Прослава и възхвала на Триединния Бог
 - 2. Благодарност към Бога за Неговото присъствие, общение и промисъл
 - 3. Изповед на нашата греховност от миналото и настоящето
 - 4. Прощения за нашите нужди или желания
 - 5. Ходатайство, когато представяме нуждите на другите пред Отца
- G. Ходатайствената молитва е тайна. Бог обича повече от нас онези, за които се молим, при все това нашите молитви често водят до промяна, отклик или нужда не само у нас самите, но и у тях.

II. Библейски материал

- A. Стар Завет
 - 1. Някои примери за застъпническа молитва :
 - a. Авраам се застъпва за Содом, Битие 18:22 и сл.
 - b. Мойсеевите молитви за Израил
 - (1) Изход 5:22-23
 - (2) Изход 32:31 и сл.ст.
 - (3) Второзаконие 5:5
 - (4) Второзаконие 9:18,25 и сл.ст.
 - c. Самуил се моли за Израил:
 - (1) I Царе 7:5-6,8-9
 - (2) I Царе 12:16-23
 - (3) I Царе 15:11
 - d. Давид се моли за детето си, II Царе 12:16-18

2. БОГ търси ходатаи, Исаия 59:16
 3. Известен, неизповядан грях или непокаяно състояние може да влияят на молитвите
 - a. Псалм 66:18
 - b. Притчи 28:9
 - c. Исаия 59:1-2; 64:7
- В. Нов завет**
1. Застъпническото служение на Сина и Светия Дух
 - a. Исус
 - (1) Римляни 8:34
 - (2) Евреи 7:25
 - (3) I Йоан 2:1
 - b. Светия Дух, Римляни 8:26-27
 2. Ходатайственото служение на Павел
 - a. Моли се за евреите
 - (1) Римляни 9:1и сл.ст.
 - (2) Римляни 10:1
 - b. Моли се за църквите
 - (1) Римляни 1:9
 - (2) Ефесяни 1:16
 - (3) Филипяни 1:3-4,9
 - (4) Колосяни 1:3,9
 - (5) I Солунци 1:2-3
 - (6) II Солунци 1:11
 - (7) II Тимотей 1:3
 - (8) Филимон, стих 4
 - c. Павел умолява църквите да се молят за него
 - (1) Римляни 15:30
 - (2) II Коринтяни 1:11
 - (3) Ефесяни 6:19
 - (4) Колосяни 4:3
 - (5) I Солунци 5:25
 - (6) II Солунци 3:1
 3. Ходатайственото служение на църквата
 - a. Молитва един за друг
 - (1) Ефесяни 6:18
 - (2) I Тимотей 2:1
 - (3) Яков 5:16
 - b. Молитва, принасяна за специални групи
 - (1) Нашите врагове, Мат. 5:44
 - (2) Християнските работници, Евреи 13:18
 - (3) владетелите, I Тимотей 2:2
 - (3) болните, Яков 5:13-16
 - (5) отстъпилите, I Йоан 5:16

III. Условия за отговорени молитви

- С. Нашето взаимоотношение с Христос и Духа**
1. Пребъждане в Него, Йоан 15:7
 2. В Неговото име, Йоан 14:13,14; 15:16; 16:23-24
 3. В Духа, Ефесяни 6:18; Юда 20
 4. Според Божията воля, Матей 6:10; I Йоан 3:22; 5:14-15
- В. Мотиви**

1. Без колебания, Матей 21:22; Яков 1:6-7
 2. Смирение и покаяние, Лука 18:9-14
 3. Търсене напразно, Яков 4:3
 4. Себичност, Яков 4:2-3
- С. Други аспекти
1. Постоянство
 - a. Лука 18:1-8
 - b. Колосяни 4:2
 2. Продължително застъпване
 - a. Матей 7:7-8
 - b. Лука 11:5-13
 - c. Яков 1:5
 3. Раздори у дома, I Петър 3:7
 4. Изповядали всеки съзнателен грях
 - a. Псалм 66:18
 - b. Притчи 28:9
 - c. Исая 59:1-2
 - d. Исая 64:7

IV. Богословско заключение

- A. Каква привилегия. Каква възможност. Какво задължение и каква отговорност
- B. Исус е нашият пример. Духът е нашият водач. Отец очаква с нетърпение.
- C. Молитвата може да промени вас, вашето семейство, вашите приятели и света.

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД *РИБ* – Деяния 12:6-17

6 И през същата нощ, когато Ирод щеше да го изведе, Петър спеше между двама войници, окован с две вериги; и стражари пред вратата пазеха тъмницата. 7 И ето, един Господен ангел застана до него и светлина осия килята; и като побутна Петър отстрани, го събуди и му каза: Ставай бързо! И веригите паднаха от ръцете му. 8 И ангелът му каза: Опаша се и обуй сандалите си. И той направи така. Тогава му каза: Облечи дрехата си и ме последвай! 9 И Петър излезе и го следваше, без да знае, че извършеното от ангела е действителност, а си мислеше, че вижда видение. 10 А като преминаха първата и втората стража, дойдоха до желязната порта, която води в града, и тя им се отвори сама; и те излязоха и изминаха една улица, и ангелът веднага се оттегли от него. 11 А когато Петър дойде на себе си, каза: Сега наистина зная, че Господ изпрати ангела Си и ме избави от ръката на Ирод и от всички очаквания на юдейския народ. 12 И като поразмисли, дойде при къщата на Мария, майката на Йоан, който се наричаше и Марк, където мнозина бяха събрани и се молеха. 13 И когато почука на вратичката на портата, една слугиня на име Рода излезе да чуе кой е. 14 И когато позна гласа на Петър, от радост не отвори портата, а се затича и извести, че Петър стои пред портата. 15 А те й казаха: Ти си луда. Но тя настояваше, че е така. Тогава те казаха: Това е неговият ангел. 16 А Петър продължаваше да чука; и когато отвориха, го видяха и се смаяха. 17 А той им помахаша с ръка да мълчат и им разказа как Господ го е извел от тъмницата. И им каза: Разкажете това на Яков и на братята. И излезе и отиде на друго място.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД *NASB (updated)* – Acts 12:6-17

6 On the very night when Herod was about to bring him forward, Peter was sleeping between two soldiers, bound with two chains, and guards in front of the door were watching over the prison. 7 And behold, an angel of the Lord suddenly appeared and a light shone in the cell; and he struck Peter's side and woke him up, saying, "Get up quickly." And his chains fell off his hands. 8 And the angel said to him, "Gird yourself and put on your sandals." And he did so. And he said to him, "Wrap your cloak around you and follow me." 9 And he went out and continued

to follow, and he did not know that what was being done by the angel was real, but thought he was seeing a vision. 10When they had passed the first and second guard, they came to the iron gate that leads into the city, which opened for them by itself; and they went out and went along one street, and immediately the angel departed from him. 11When Peter came to himself, he said, “Now I know for sure that the Lord has sent forth His angel and rescued me from the hand of Herod and from all that the Jewish people were expecting.” 12And when he realized *this*, he went to the house of Mary, the mother of John who was also called Mark, where many were gathered together and were praying. 13When he knocked at the door of the gate, a servant-girl named Rhoda came to answer. 14When she recognized Peter’s voice, because of her joy she did not open the gate, but ran in and announced that Peter was standing in front of the gate. 15They said to her, “You are out of your mind!” But she kept insisting that it was so. They kept saying, “It is his angel.” 16 But Peter continued knocking; and when they had opened *the door*, they saw him and were amazed. 17But motioning to them with his hand to be silent, he described to them how the Lord had led him out of the prison. And he said, “Report these things to James and the brethren.” Then he left and went to another place.

12:6 „През същата нощ” Писанията на Лука са характерни с това, че прецизно отбелязва времето (вж. ст. 3,4,5,6,7,8,10,18). Внимавайте да не тълкувате това като последователна и хронологична западна история. Лука има богословска и евангелска цел.

- **„между двама войници”** Този стих показва, че е невъзможно Петър да избяга. Изглежда така, сякаш войниците очакват Петър да избяга (вж. 5:19).

12:7 „един Господен ангел се появи внезапно” Необичайно е, че свръхестествените намеси на ангела Господен (вж. 5:19; 7:30,35,38,53; 8:26; 10:3,7,22) и на Светия Дух (вж. 8:29,39; 10:19) са взаимозаменяеми в книгата Деяния. Вероятно Духът говори интуитивно, а ангелът е външната физическа проява. Интересно е да се види комбинацията от естествено и свръхестествено в тази история (подобно на язвите в Изход).

- **„Ставай бързо”** Това е МИНАЛО СВЪРЩЕНО ВРЕМЕ, ДЕЯТЕЛЕН ЗАЛОГ, ПОВЕЛИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ, което говори за неотложност. Защо ангелът бърза? Нима не е в контрол на събитията?

12:8 „Опаши се и обуи сандалите си” И двата глагола са в МИНАЛО СВЪРШЕНО ВРЕМЕ, ВЪЗВРАТЕН ЗАЛОГ, ПОВЕЛИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ.

- **„Облечи дрехата си и ме последвай”** Това е МИНАЛО СВЪРШЕНО ВРЕМЕ, ВЪЗВРАТЕН ЗАЛОГ, ПОВЕЛИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ, последван от глагол в СЕГАШНО ВРЕМЕ, ДЕЯТЕЛЕН ЗАЛОГ, ПОВЕЛИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ. Ангелът наистина бърза да си свърши работата! Това е един нервен ангел!

12:9 Петър не е сигурен дали това е видение, сън или реалност (вж. ст. 11-12; 10:17,19; 11:5).

12:11 „Когато Петър дойде на себе си” Лука използва подобен израз, когато описва Блудния син (вж. Лука 15:17). Изведнъж реалността на преживяването се стоварва върху него (вж. ст. 12).

12:12 „къщата на Мария” Мария е много често срещано име. В евангелията са споменати няколко жени с това име:

1. майката на Исус (вж. Лука 1:27)
2. Мария Магдалена, последователка от Галилея (вж. Лука 8:2; 24:10)
3. майката на Яков и Йоан (вж. Лука 24:10)
4. сестрата на Марта и Лазар (вж. Лука 10:39,42)
5. съпругата на Клеопа (вж. Йоан 19:25)

6. майката на Йоан Марк (в случая)

- **„майката на Йоан”** Става дума за майката на Йоан Марк. Ранната църква се събира в техния дом в Ерусалим (вж. Деяния 12:12). На същото място Господ се явява три пъти след възкресението и пак там има Светият Дух на Петдесетница. Йоан Марк придружава Павел и братовчед си Варнава (вж. Кол. 4:10) на първото мисионерско пътешествие (вж. Деяния 12:25-13:13).

По някаква причина той напуска екипа и се връща у дома (вж. Деяния 15:38). Варнава иска да го включат и във второто мисионерско пътешествие, но Павел отказва (вж. Деяния 15:36-41). В резултат на това Павел и Варнава се разделят. Варнава взема Йоан Марк и отиват в Кипър (вж. Деяния 15:39). По-късно, когато е в затвора Павел споменава Йоан Марк в положителна светлина (вж. Кол. 4:10), а по-късно при второто Павлово затваряне, преди неговата смърт, той отново споменава Йоан Марк (вж. II Тим. 4:11). Очевидно Йоан Марк става част от мисионерския екип на Петър (вж. I Петър 5:13). В своята *История на църквата* 3.39.12 Евсевий дава интересно описание на връзката между Петър и Йоан Марк.

„В своята книга Папий е записал думите на Господа, чути от Аристон или научени директно от презвитера Йоан. Изнасяйки това на вниманието на богословите, трябва да се съобрази с нещата, цитирани вече от него, добавяйки информация, която той споделя относно Марк, автора на евангелието: Презвитерът обичаше да казва следното: 'Марк, който беше тълкувател на Петър, записа внимателно, но не под ред всичко, което беше запомнил от думите и делата на Господа. Защото той не беше слушал лично Господа и не беше Негов последовател, но както казах, по-късно стана последовател на Петър. Петър обикновено приспособяваше Неговото учение според случая без систематично да подрежда думите на Господа, така че Марк е записал всичко, според както го е запомнил. Защото той има само една цел — да не пропусне нищо, което е чул и да го представи, както трябва'” (стр. 152).

В своя цитат Папий споменава „презвитера Йоан”. Ириней казва „и тези неща са засвидетелствани и записани от Папий, слушател на Йоан и спътник на Поликарп.” Това означава, че Папий ги е чул от апостол Йоан.

- **„мнозина се бяха събрали заедно и се молеха”** Граматическите форми на тези думи показват, че църквата е събрана и възнамерява да постои в молитва (ПЕРФЕКТНО СТРАДАТЕЛНО ПРИЧАСТИЕ, последвано от СЕГАШНО ВЪЗВРАТНО [описателно] ПРИЧАСТИЕ).

12:13 „вратичката на портата” Това е малка врата на улицата. Горе има по-голяма врата.

- **„Рода”** Името ѝ означава „роза”. Не е сигурно дали е слагиня на собствениците на дома или е член на молитвената група.

12:15 „Ти си луда” Църквата се моли Бог да подейства, но е изключително изненадана (вж. ст. 16), когато Бог го прави.

- **„Тя настояваше”** Това е глагол в ПРОДЪЛЖИТЕЛНО ВРЕМЕ, ДЕЯТЕЛЕН ЗАЛОГ, ИЗЯВИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ, което в този контекст подсказва, че това се случва на няколко пъти.
- **„Това е неговият ангел”** Ангелите играят забележителна роля в писанията на Лука. Очевидно евреите вярват, че ангелът хранител се появява във физическия облик на човека, когото закриля (за повече информация относно еврейските вярвания за ангелите хранители, вж. *Еврейска енциклопедия*, Том 2, стр. 963). Няма библейско основание за подобно вярване. Това развитие на ангелологията може да идва от идеята за *fravashi* в зороастризма. Голяма част от равинското богословие за ангелите може да бъде проследено до персийското влияние. Има известни библейски свидетелства за ангелите хранители на новите вярващи (вж. Мат. 18:10). Ангелите са служители на изкупените (вж. Евр. 1:14).

12:17 „той им помаха с ръка да мълчат” Очевидно това е подробност, описана от очевидец (вж. 13:16). Лука споменава този жест няколко пъти (вж. 13:16; 19:33; 21:40).

- „Разкажете това на Яков и на братята” Това показва, че полубратът на Исус вече е водач в Ерусалимската църква (вж. 15:13-21).

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: ЯКОВ, ИСУСОВИЯТ ПОЛУБРАТ

- A. Наречен е „праведният Яков”, а по-късно получава прозвището „камилски колене”, защото постоянно се молел на колене (от Хегесип, цитиран от Евсевий).
- B. Яков повярва едва след възкресението (Марк 3:21; Йоан 7:5). Исус му се явява лично след възкресението (I Кор. 15:7).
- C. Той е в горницата с учениците (Деяния 1:14) и вероятно също е там, когато идва Светият Дух.
- D. Женен е (I Кор. 9:5).
- E. Павел го нарича стълб (вероятно апостол, вж. Гал. 1:19), но не е един от Дванайсетте (Гал. 2:9; Деяния 12:17; 15:13 и сл.).
- F. В книгата *Еврейски старини (Antiquities of the Jews)*, 20.9.1, Йосиф Флавий споменава, че Яков е убит с камъни през 62 г.сл.Хр., по заповед на садукците от Синедриона, докато според една друга традиция (авторите от втория век Климент от Александрия или Хегесип), Яков е хвърлен от стената на Храма.
- G. За много поколения след Исусовата смърт, Негов роднина е водач на църквата в Йерусалим.

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД *РИБ* – Деяния 12:18-19

18 А като се съмна, сред войниците настана немалък смут – какво ли е станало с Петър. 19 А Ирод, като го потърси и не го намери, разследва стражарите и заповяда да ги убият. И слезе от Юдея в Кесария и там живееше.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД *NASB (updated)* – Acts 12:18-19

18 Now when day came, there was no small disturbance among the soldiers *as to* what could have become of Peter. 19 When Herod had searched for him and had not found him, he examined the guards and ordered that they be led away *to execution*. Then he went down from Judea to Caesarea and was spending time there.

12:18 „нестана немалък смут” Интересно е, че Лука използва негативен израз, често като омаловажаване (вж. 12:18; 15:2; 19:11,23,24; 20:12; 26:19,26; 27:30; 28:2, виж бележка под линия #8, стр. 134, в книгата на G. V. Caird, *The Language and Imagery of the Bible*). Този литературен похват е непознат в еврейската литература, но е често използван в гръцката литература. Лука е високо образован грък!

12:19 „разследва стражарите и заповяда да ги убият” Това е загатнато в текста (вж. NKJV, NRSV, TEV), но не е казано директно (вж. NJB). Някои преводи използват курсив, за да предадат думите, които не са в гръцкия текст. Ако стражар загуби затворника си, той трябва да понесе неговото наказание (вж. 16:27; 27:42, Кодекс на Юстиниан 9.4.4).

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД *РИБ* – Деяния 12:20-23

20 А Ирод беше много разгневен на тирците и сидонците; но те дойдоха единогодушно при него и като спечелиха поддръжката на царския камериер Власт, поискаха мир, защото тяхната област се хранеше от царската. 21 И в един определен ден Ирод, облечен в царска одежда, седна на престола и държа реч пред тях. 22 А народът извика: Глас божи, а не човешки! 23 И веднага един Господен ангел го поразил, понеже не въздаде слава на Бога; и той беше изяден от червеи и умря.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД *NASB (updated)* – Acts 12:20-23

20Now he was very angry with the people of Tyre and Sidon; and with one accord they came to him, and having won over Blastus the king's chamberlain, they were asking for peace, because their country was fed by the king's country. 21On an appointed day Herod, having put on his royal apparel, took his seat on the rostrum and *began* delivering an address to them. 22The people kept crying out, "The voice of a god and not of a man!" 23And immediately an angel of the Lord struck him because he did not give God the glory, and he was eaten by worms and died.

12:20 „Той беше много разгневен на тирците и сидонците” Ирод е много разгневен и това продължава (ПЕРИФРАЗИРАНО ПРОДЪЛЖИТЕЛНО ВРЕМЕ). Конкретното историческо събитие и личност не са известни от историята, но областта на Тир и Сидон разчита на земеделската продукция от Галилея (вж. III Царе 5:11; Ездра 3:7 и вероятно Езек. 27:17).

12:21 „В един определен ден, Ирод, облечен в царска одежда” Това се случва през 44 г. сл. Хр. За по-подробно описание на това събитие, виж Йосиф Флавий, *Евр. старини* 19.8.2 (преведена от William Whiston, Kregal). „На този празник се събира голямо множество, което включва високопоставените личности от региона. На втория ден от празника царят облича специална сребърна дреха, която е изключителна по своята същност и рано сутринта се появява в театъра; по същото време среброто, което е осветено от слънцето, отразява неговите лъчи и дрехата така заблестява, че хората, които са вперили очи в царя, изпадат в ужас: тези ласкатели започват да крещат, едните от едната страна, другите, от другата (не за негово добро), че той е бог: и добавят:—‘Бъди милостив към нас, защото макар че ти се покланяме като човек, трябва да прзнаем, че не си обикновен смъртен.’ При това царят нито ги укорява, нито отхвърля това богохулно ласкателство. Обаче когато поглежда нагоре, вижда вижа бухал, който седи на едно въже над главата му и веднага разбира, че тази птица носи лоша вест, затова изпада в дълбоко униние. В стомаха му се появява силна болка, която го измъчва страшно. Той поглежда приятелите си и казва: „Аз, когото наричате бог, получих заповед да напусна този свят, така Провидението доказва, че думите ви са лъжливи, и аз, когото нарекохте безсмъртен, скоро ще бъда погълнат от смъртта” (стр. 412).

Неавът на Ирод, заедно с физическото му състояние подробно са описани в *Еврейските старини* 17:6:5. *Библейският коментар на Йероним* (Том 2, стр. 191) ни информира, че тези грозни детайли за смъртта на този човек са древен похват, който показва какво се случва с онези, които обиждат Бога.

1. Антиох IV Епифан – II Макавеи 9:5-18

2. Ирод Велики – Йосиф Флавий, *Еврейски старини* 17.6.5

12:23 „ангел от Господа” Отнася се до ангела на смъртта (вж. Изх. 12:23; II Царе 24:16; IV Царе 19:35). смъртта е в ръцете на Бога, не на сатана. Това е пример за земно осъждение.

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИБ – Деяния 12:24

24 А Божието Слово растеше и се умножаваше.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 12:24

24But the word of the Lord continued to grow and to be multiplied.

12:24 Това е обобщаващо твърдение, характерно за Лука (вж. 6:7; 9:31; 12:24; 16:5; 19:20; 28:31).

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИБ – Деяния 12:25

25 А Варнава и Савел, като свършиха службата си, се върнаха от Ерусалим в Антиохия и взеха със себе си Йоан, който се наричаше и Марк.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 12:25

25And Barnabas and Saul returned from Jerusalem when they had fulfilled their mission, taking along with *them* John, who was also called Mark.

12:25 Така започва разказът за мисионерските пътешествия на Павел. Този стих има два варианта, в зависимост от това дали преводът гласи, че се връщат „в” Ерусалим (вж. *eis*, MSS κ и Β) или „от” Ерусалим (вж. *apo*, MS D или *ek*, MSS P74, A). Глава 13 започва с Варнава и Савла в Антиохия („от Ерусалим в Антиохия” вж. MS E и старите латински, сирийски и коптски преводи.

- „Марк” Виж бележката в „Споменати личности”, Деяния 16 гл., Въведение.

ВЪПРОСИ ЗА ОБСЪЖДАНЕ

Този коментар е само ръководство за изучаване. Това означава, че вие сами носите отговорност за начина, по който тълкувате Библията. Всеки от нас трябва да ходи в светлината, която му е дадена. Приоритет при интерпретацията сте самият вие, вашата Библия и Светият Дух. Не бива да прехвърляте тази отговорност на който и да е коментатор.

Настоящите въпроси за обсъждане целят да ви подпомогнат да обмислите основните теми в този раздел на посланието. Целта им е да предизвикат мисли, а не да дадат крайни отговори.

1. Защо Бог пощади Петър, но не и Яков?
2. Дали събраната църква е изненадана, когато Бог отговаря на молитвите им? Обяснете.
3. Вярващите имат ли нужда от ангели, след като в тях обитава Светият Дух?

Деяния 13 гл.

РАЗДЕЛЕНИЯ ПО АБЗАЦИ В СЪВРЕМЕННИТЕ ПРЕВОДИ*

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Савел и Варнава, упълномощени за мисия	Варнава и Савел, избрани	Варнава и Савел в Кипър	Варнава и Савел са избрани и избрани	Мисията е възложена
	(12:25-13:3)	(12:23-13:2)		
13:1-3		13:1-3	13:1-2	13;13
			13;3	
Апостолите проповядват в Кипър	Проповядване в Кипър		В Кипър	Кипър: Магьосникът Елима
13:4-12	13:4-12	13:4-12	13:4-5	13:4-5
			13:6-11a	13:6-12
			13:11b-12	
Павел и Варнава в Антиохия Писидийска	В Антиохия Писидийска	Пътуване до Антиохия Писидийска и Икония	В Антиохия Писидийска	Те пристигат в Антиохия Писидийска
13:13-16a	13:13-41	13:13-16a	13:13-16a	13:13-16a
13:16b-25		13:16b-25	13:16b-20a 13:20b-25	13:16b-25
13:26-41	Благословение и конфликт в Антиохия	13:26-41	13:26-41	13:26-31 13:32-37 13:38-39 13:40-41
13:42-43	13:42-52	13:42-43	13:42-43	13:42-43 Павел и Варнава проповядват на езичниците
13:44-52		13:44-47 13:48-52	13:44-47 13:48	13:44-47 13:48-49
			13:49-52	13:50-52

НАБЛЮДЕНИЯ ОТ КОНТЕКСТА

А. Това е разказ за първото мисионерско пътешествие на Павел и Варнава. Останалата част от Деяния описва служението на апостол Павел.

Б. Би било от полза да отворите Библията си в края и да проследите на картата или атласа географските места, споменати в Деяния 13 и 14.

В. В глави 13 и 14 има ярък преход в лидерската позиция, която преминава от Варнава към Павел.

ТРЕТИ ЦИКЪЛ НА ПРОЧИТ (вж. стр. viii)

ПРОСЛЕДЯВАНЕ НА АВТОРСКОТО НАМЕРЕНИЕ НА НИВО АБЗАЦИ

Този коментар е само ръководство за изучаване. Това означава, че вие сами носите отговорност за начина, по който тълкувате Библията. Всеки от нас трябва да ходи в светлината, която му е дадена. Приоритет при интерпретацията сте самият вие, вашата Библия и Светият Дух. Не бива да прехвърляте тази отговорност на който и да е коментатор.

Прочетете главата на един дъх. Определете темите. Съпоставете вашето тематично разделение с петте съвременни превода по-горе. Разделянето на абзаци не е вдъхновено от Бога, но е ключово за проследяването на авторското намерение. А именно това е в сърцевината на интерпретирането. Всеки абзац има една единствена тема.

1. Първи абзац
2. Втори абзац
3. Трети абзац
4. И т.н.

ИЗСЛЕДВАНЕ НА ДУМИ И ИЗРАЗИ

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД *РИБ* – Деяния 13:-3

А в църквата, която беше в Антиохия, имаше някои пророци и учители: Варнава и Симеон, наречен Нигер, киринеецът Луций, Манаин, който беше възпитан заедно с четверовластника Ирод, и Савел. 2 И като служеха на Господа и постеха, Светият Дух каза: Отделете Ми Варнава и Савел за работата, за която съм ги призовал. 3 Тогава, като постиха и се помолиха, положиха ръце на тях и ги изпратиха.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД *NASB (updated)* – Acts 13:1-3

1Now there were at Antioch, in the church that was *there*, prophets and teachers: Barnabas, and Simeon who was called Niger, and Lucius of Cyrene, and Manaen who had been brought up with Herod the tetrarch, and Saul. 2While they were ministering to the Lord and fasting, the Holy Spirit said, “Set apart for Me Barnabas and Saul for the work to which I have called them.” 3Then, when they had fasted and prayed and laid their hands on them, they sent them away.

13:1 „Антиохия” Виж бележката към 11:19.

- „църквата” Вж. Специалното понятие към 5:11.
- „пророци и учители” Тези две дарби на Духа са споменати в I Кор. 12:28 и Ефес. 4:11. Граматическата конструкция на изречението не е ясна, така че не може да се каже дали и петимата мъже са пророци и учители, или първите трима са пророци, а последните двама са учители.

Проблемът с това понятие е: „Как новозаветната дарба пророчество е свързана със старозаветните пророци?” В СЗ пророците са автори на Писанието. В НЗ тази задача е възложена на дванадесетте апостоли и техните помощници. Както понятието „апостол” остава като валидна дарба (вж. Ефес. 4:11), но с променена функция, така е и със службата на пророка. Вдъхновението престава, няма повече боговдъхновено Слово. Главната задача на новозаветните пророци е да прогласяват благовестието, но те имат и допълнителна функция, вероятно как да прилагат новозаветните истини към конкретни ситуации и нужди. Вж. Специалното понятие към 11:27.

Дарбата на учителя е спомената в Деяния 13:1 в комбинация с пророчеството, но в Ефес. 4:11 тя е свързана с пастирското служение. Във II Тим. 1:11 Павел казва, че той е проповедник, апостол и учител. Тук дарбата е спомената отделно, както и в Римл. 12:7. Дискутирана е отделно и в Яков 3:1 и сл. ст. Това подсказва, че тези лидерски дарби може да се комбинират по различни начини при отделните вярващи за снабдяване нуждите на църквата там и тогава. Всеки от тези надарени водачи (вж. Ефес. 4:11) прогласява благовестието, но по различни начини (слагайки в ред, проповядвайки, увещавайки).

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: БОГОВДЪХНОВЕНИЕ

„Вярата, която веднъж завинаги беше предадена на светиите” (Юда 3 ст.) се отнася за всички истини, учения, доктрини, понятия и елементи на християнския светоглед (вж. II Петър 2:21). Акцентът, че нещо е дадено „веднъж завинаги“, представлява библейската обосновка за богословското ограничение, че боговдъхновението се отнася за книгите на Новия завет, но не и за последвалите съчинения на ранните църковни отци. В самия Нов завет съществуват редица неясни и сиви области. Въпреки това вярващите християни са убедени, че абсолютно всичко, което е необходимо за вярата и за благочестието вече е изказано в Новия завет, и то по ясен и недвусмислен начин.

Доктрината за Божието себеразкриване обикновено се изразява с три пояснения:

- (1) Бог се е намесвал в историята на човека (т.нар. *ОТКРОВЕНИЕ*);
- (2) Бог е разкривал правилното пояснение на действията си пред определени подбрани от Него хора, за да я запишат за останалите хора (т.нар. *БОГОВДЪХНОВЕНИЕ*);
- (3) Бог е предоставил Своя Дух в съзнанието и в сърцето на хората, за да им помага да разбират Писанията – не изчерпателно, но най-малкото достатъчно добре, за да могат да приемат спасението и да живеят добре (т.нар. *ПРОСВЕТЛЕНИЕ*).

Основната идея тук е, че боговдъхновението се изчерпва с написването на Библията. След нея повече не съществуват други авторитетни текстове, видения или откровения. Канонът е завършен. Чрез него ние разполагаме с цялата необходима истина, за да можем да откликваме подобаващо на Божията покана.

Едно от основните доказателства за тази доктрина е единодушието и хармонията между писанията на всички библейски автори – нещо, което не може да се предизвика насила дори и между съчиненията на най-духовните и искрени християнски писатели през църковната история. Никой съвременен автор или говорител не би могъл да претендира за онова ниво на Божие водителство, каквото са имали хората, писали библейските страници.

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: ПРОСВЕТЛЕНИЕ

Бог вече се е проявявал в миналото по ясни начини, за да се рзкрие пред човечеството. В богословието това се нарича *откровение*. Той е подбирал определени хора, за да записват и да обясняват Неговото себеразкриване. Това се нарича *боговдъхновение*. Изпращал е своя Дух да помага на читателите да разбират Словото му. В богословието това се нарича *просветление*. Обаче щом като Светият Дух е обещал да ни помага да разбираме правилно Словото на Бога, тогава защо има толкова много разминаващи се тълкувания?

Отчасти проблемът се крие в това, че читателят често подхожда с някаква предварителна нагласа и личен опит. Често личните намерения се адресират от начина, по който човек решава да използва Библията като доказателство и оправдание, раздробявайки я на отделни стихове. В много случаи в Библията се налага определена богословска схема, която ѝ позволява да говори само по определени начини и в определени области. Просветлението просто не може да се сравнява с боговдъхновението, въпреки че и в двете основната роля е на Светия Дух.

Най-добрият подход би бил да се търси основната идея на всеки абзац, а не да се прави опит да се тълкува всеки един детайл от текста. Именно тематичният подход изразява първоначалната мисъл на автора. Когато правим план на дадена книга или литературна единица, това ни помага да проследим по-добре намерението на вдъхновения от Бога автор. Никой интерпретатор не може да претендира за боговдъхновеност. На нас не ни е дадено да възпроизведеме метода за интерпретация на първоначалния автор. Ние можем и трябва да се стараем да разбираме какво е казвал той на своите съвременници – и едва след като сме го направили, да си задаваме въпроса какво говори този текст на нас днес. Има части от Библията, които са неясни или скрити от нас (до някой определен исторически период). Върху определени текстове винаги ще съществуват несъгласия, но ние трябва да изразяваме ясно централните истини и да позволяваме свобода за индивидуални интерпретации в рамките на намерението на първоначалния автор. Всички тълкуватели трябва да ходят в наличната светлина, като непрестанно четат текста с готовност да получат допълнителна светлина от Писанието и от Духа. Бог ще ни съди един ден въз основа на равнището на нашето разбиране и начина, по който сме откликвали на практика на това разбиране.

- **„Симеон, наричан Нигер”** Думата *niger* е латинска и означава „черен” или „тъмен”. Някои коментатори се опитват да свържат този Симон с Марк 15:21.
- **„Луций от Кириеня”** Вероятно това е един от гръцки говорещите юдеи, които проповядват на езичниците в Антиохия (вж. 11:20). Вероятно това не е Луций, споменат в Римл. 16:21.
- **„Манаин, който беше отгледан с четверовластника Ирод”** *Манаин* е гръцка форма на еврейската *Манахем*, което означава „утешител.” Този мъж или е отгледан в семейството (гръцката литература) на Ирод Антипа (вж. Въведението към глава 12) или е израснал заедно с него (папирудите койне). Лука вероятно получава информацията за Ирод Антипа (четверовластника) от разговорите си с този човек.

13:2

NASB „служейки”

NKJV „служеха”

NRSV „покланяйки се”

TEV „служейки”

NJB „принасяйки поклонение”

Това е гръцкото понятие *leitourgia* (съставна дума от „обществена” „работа”), откъдето идва думата „литургия”. Първоначално думата означава някой, който върши обществена работа за своя сметка. В този контекст думата означава богослужение, в което търсят Божията воля. ГЛАГОЛЪТ може да се отнася до цялата църква или само до петимата споменати мъже.

- **„бяха постили”** В СЗ има само един ден за пост, Деня на изкуплението, Левит 16. Обаче през първи век равинският юдаизъм създава система за постене два пъти в седмицата. Независимо че постът не е задължителен за вярващите, често пъти той е от полза за откриване на Божията воля (вж. 14:23).

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: ПОСТЕНЕ

Макар и да няма специална заповед за поста в НЗ, от Исусовите ученици се очаква да постват в определено време (вж. Мат. 6:16,17; 9:15; Марк 2:19; Лука 5:35). Правилното постене е описано в Исая 58 глава. Самият Исус е прецедент в това отношение (вж. Мат. 4:2). Ранната църква пости (вж. Деяния 13:2-3; 14:23; II Кор. 6:5; 11:27). Мотивът и начинът са от съществено значение; времето; дължината и честотата на поста са по желание. СЗ пост не е изискване за новозаветните вярващи (вж. Деяния 15:19-29). Постът не е начин за изтъкване нечия духовност, но път за приближаване до Бога и търсене на Неговото ръководство. Може да бъде от полза за духовното състояние на личността.

Тенденциите, наблюдавани в ранната църква относно аскетизма, карат книжниците да включат „поста“ в няколко пасажа (т.е. Мат. 17:21; Марк 9:29; Деяния 10:30; I Кор. 7:5). За допълнителна информация към тези спорни текстове, се консултирайте с Bruce Metzger, *A Textual Commentary on the Greek New Testament*, published by United Bible Societies.

- **„Светият Дух каза“** Това е още едно библиейско доказателство за личността на Светия Дух (вж. **Специалното понятие** към 1:2). Не е ясно дали се касае за интуиция или чут глас (вж. 8:29; 10:19; 11:12; 20:23; 21:11). Очевидно се касае за много специфично послание (вж. 16:6-7), вероятно предадено чрез един от пророците.
- **„Отделете“** Това е СВЪРШЕНО ВРЕМЕ, ДЕЯТЕЛЕН ЗАЛОГ, ПОВЕЛИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ. Понятието *aphorizō* има същата конотация като думата „свят“ (*hagiazō*). Това означава отделени и подготвени за божествена задача (вж. Римл. 1:1; Гал. 1:15).
- В гръцкия текст след „отделете“ има ЧЕСТИЦА *dē*, която говори за интензивност (вж. Лука 2:15; I Кор. 6:20). Тя придава сериозност на призива на Духа. Има паралел в твърдението на Павел от Деяния 15:36.
- **„работата, за която съм ги призовал“** Този глагол е в ПЕРФЕКТНО ВРЕМЕ, ВЪЗВРАТЕН ЗАЛОГ (описателно) ИЗЯВИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ. Духът е този, който призовава и подготвя за служението (вж. I Кор. 12:7,11).

13:3 В стиха има три ПРИЧАСТИЯ, описващи духовната подготовка по изпращането на първите мисионери от църквата в Антиохия:

1. постиха
2. помолиха се
3. положиха ръце на тях

Изглежда това са единни усилия на цялата църква, не само на пророците и учителите. Цялата църква трябва да участва в изпълнението на Великото поръчение!

- **„положиха ръце на тях“** Този конкретен стих е един от неясните текстове, върху който се основава съвременната практика на ръкополагане. Стихът обаче е неподходящ като библийска основа за съвременните деноминационни практики. Има много физически примери за полагане на ръце в Библията.
 1. в СЗ с цел за
 - а. Отъждествяване с жертвата (вж. Лев. 1:4; 3:2; 4:4; 16:21)
 - б. Благословение (вж. Бит. 48:13 и сл. ст.; Мат. 19:13,15)
 - с. Определяне на наследник (вж. Числа 27:23; Втор. 34:9)
 2. В НЗ също са налице различни варианти
 - а. За изцеление (вж. Лука 4:40; 13:13; Деяния 9:17; 28:8)
 - б. Посвещение за свършване на определена задача (вж. Деяния 6:6; 13:3)
 - в. За приемане на Св. Дух или духовни дарби (вж. Деян. 8:17; 19:6; I Тим. 4:14; II Тим. 1:6)
 - г. Напомня за основните учения на юдаизма или църквата (вж. Евр. 6:2)

Това полагане на ръце не е свързано с полагане на начало. Тези мъже вече са призовани, надарени, действащи лидери. Те не са призовани към ново служение, а към разрастване на нещо, което вече вършат. Ръкополагането изглежда насърчава йерархията в църквата. То оправдава дихотомията духовенство – миряни. Гръцката дума *cleros* (да наследяваш чрез жребий) и *laos* (гръцката дума за „народ“) винаги се отнасят до цялата общност от вярващи навсякъде в НЗ. Всички вярващи са призовани, надарени, пълноценни служители на благовестието (вж. Ефес. 4:11-12). Няма библиейско основание за йерархия в църковните среди. Всички вярващи са надарени за служение в Христовото тяло (вж. I Кор. 12:7, 11).

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ – Деяния 13:4-12

4 И така, изпратени от Светия Дух, те слязоха в Селевкия и оттам отплаваха за Кипър. 5 И когато бяха в Саламин, проповядваха Божието слово в юдейските синагоги; и имаха Йоан за свой прислужник. 6 И като

преминаха целия остров до Пафос, намериха някой си магьосник, лъжепророк, юдеин на име ВарИсус, 7 който беше с управителя, Сергей Павел, един разумен човек. Той повика Варнава и Савел и поиска да чуе Божието слово. 8 Но магьосникът Елима, защото така се превежда името му, им се противопоставяше и се стараеше да отвърне управителя от вратата. 9 Но Савел, който се наричаше и Павел, изпълнен със Свети Дух, се вгледа в него 10 и каза: О, ти, пълен с всякакво лукавство и с всякакво коварство, сине дяволски, враг на всяка правда, няма ли да престанеш да извращаваш правите пътища на Господа! 11 И сега, ето, ръката на Господа е върху теб: ти ще ослепееш и няма да виждаш слънцето за известно време. И веднага върху него падна мрак и тъмнина; и той се луташе, като търсеше някой да го води за ръка. 12 Тогава управителят, като видя станалото, повярва, смаян от Господното учение.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 13:4-12

4So, being sent out by the Holy Spirit, they went down to Seleucia and from there they sailed to Cyprus. 5When they reached Salamis, they *began* to proclaim the word of God in the synagogues of the Jews; and they also had John as their helper. 6When they had gone through the whole island as far as Paphos, they found a magician, a Jewish false prophet whose name was Bar-Jesus, 7who was with the proconsul, Sergius Paulus, a man of intelligence. This man summoned Barnabas and Saul and sought to hear the word of God. 8But Elymas the magician (for so his name is translated) was opposing them, seeking to turn the proconsul away from the faith. 9But Saul, who was also *known as* Paul, filled with the Holy Spirit, fixed his gaze on him, 10and said, “You who are full of all deceit and fraud, you son of the devil, you enemy of all righteousness, will you not cease to make crooked the straight ways of the Lord? 11”Now, behold, the hand of the Lord is upon you, and you will be blind and not see the sun for a time.” And immediately a mist and a darkness fell upon him, and he went about seeking those who would lead him by the hand. 12Then the proconsul believed when he saw what had happened, being amazed at the teaching of the Lord.

13:4 „изпратени от Светия Дух” Този контекст не изтъква авторитета на местната църква, а по-скоро – авторитета на Духа. Светият Дух е личността от Троицата (вж. **Специалното понятие** към 2:32), изтъкната в книгата Деяния. „Новата месианска ера” е известна като „ера на Духа”. Той призовава, обдарява, насочва, изобличава и овластява (вж. Йоан 14:16-17,26; 15:26; 16:7-15). Без Неговото присъствие и благословение не може да има постоянно и ефективно служение.

- **„Селевкия”** Това е пристанището на Сирийска Антиохия. Намира се на двадесет и два километра на югозапад. Името е свързано с генерала на Александър Велики (Селевкид), който управлява тази област след смъртта на Александър.
- **„Кипър”** Това е родното място на Варнава (вж. 4:36), където има голяма еврейска общност. В СЗ мястото е познато като *Китим*. Това не е първото християнско свидетелство на този остров (вж. 11:19-20).

13:5 „Саламин” Това е пристанище на източния бряг на остров Кипър. Той е търговски център на острова.

- **„започнаха да проповядват Божието слово в синагогата”** Причината за това е очевидна:

1. тези евреи вече знаят СЗ
2. евреите са избрания народ (вж. Бит. 12:1-3) и имат възможност първи да откликнат (вж. 3:26; 13:46; 17:2; 18:4,19; 19:8; Римл. 1:16)
3. на събранията в синагогата има и езичници, които [а] вече са привлечени към единия истински Бог и [б] познават СЗ.

Това се превръща в обичаен мисионерски подход на Павел, да говори първо в синагогата.

- **„Йоан”** Става дума за Йоан Марк, в чийто дом се събират учениците (вж. Деяния 12:12). Съгласно църковната традиция той е автор на евангелието от Марк, като очевидец на свидетелството на апостол Петър. Той е и причината за големия спор между Павел и Варнава, което води до разрыв в мисионерския тим (вж. 15:36-41). Независимо от това по-късно Павел споменава Йоан Марк в положителна светлина (вж. Кол. 4:10; II Тим. 4:11 и Филимон, ст. 24). Виж подробните бележки към въведението на глава 16.

13:6 „като преминаха целия остров” Това вероятно означава, че спират и проповядват във всяка синагога от острова.

- **„Пафос”** Става дума за новия Пафос, за разлика от стария финикийски град, който се намира на десет километра разстояние. И двата града носят името на финикийската богиня *Пафиан*. Това е богинята на любовта, известна още като *Афродита*, *Астарта*, *Венера* и пр. Този град е официалната политическа столица на Кипър.
- **„ВарИсус”** Този човек е лъжлив еврейски пророк. Името му означава „син на Исус”. От стих 8 научаваме, че е познат и като магьосникът Елима. Това понятие магьосник отразява гръцкия еквивалент на арамейския корен „магьосник” (вж. ст. 10). Вж. **Специалното понятие** към 8:9.

13:7 „проконсулт Сергей Павел” Много е дискутирано относно историческата стойност на разказите, оставени от Лука. Това е добър пример за прецизността на историка Лука. Той нарича този човек „проконсул”, което означава, че Кипър е Римска сенаторска провинция. Знаем, че това се случва през 22 г. сл. Хр. с декрет от император Август. От един латински надпис в Солун научаваме, че Сергей Павел започва работата си като проконсул през 53 г. сл. Хр. Колкото повече информация набавя археологията (от средиземноморския свят в първи век), толкова по-голямо потвърждение получават разказите на Лука.

- **„един разумен човек”** Това понятие е използвано в много варианти. В този контекст това означава, че човекът е способен да управлява ефективно. Характеризирайки го по този начин Лука показва, че евангелието не е повлияло само на бедните и необразованите, но и на богатите и образованите (вж. *Manaen* 13:1). Възможно е една от причините Лука да напише книгата Деяния е, за да покаже, че евангелието не заплашва Римското управление.

13:8 „Елима” Изглежда че това гръцко име е транслитерация на

1. арабско название за мъдрец (гледач, врач, който предсказва и контролира бъдещето като манипулира невидимите сили от духовната сфера, АВ, vol. 2, p. 487)
2. арабско название за човек, който тълкува сънища

- **„магьосник”** Тази дума е свързана с понятието „маг”, което е халдейско-мидийския термин за мъдреци, като Данаил (вж. Дан. 2:2; 4:9; Мат. 2:1). По времето на Павел обаче думата е използва за пътуващи магьосници и странстващи шарлатани в Гръко-римския свят. Вж. **Специалното понятие** към 8:9.
- **„вярата”** Това понятие е използвано по три конкретни начина в НЗ:

1. лично доверие в Исус Христос като Спасител
 2. благочестив живот на вяра
 3. богословското съдържание на вярата (т.е., доктрина, вж. Юда 3, 20)
- Същата неяснота е налице и в Деяния 6:7. Изглежда тук се касае за #3, с оглед на контекста. Виж специалните понятия към 3:16 и 6:5.

13:9 „Павел” Това е първата употреба на името Павел в Деяния. Името „Павел” идва от гръцки и означава „малък”. Някои смятат, че името определя физическия ръст на Павел, докато други мислят, че е свързано с личната му оценка като „най-малък сред всички апостоли”, защото е гонител на църквата. Вероятно това е второто му име, дадено при раждането.

- **„Павел, изпълнен със Светия Дух”** Силата на Духа, който ръководи ранната църква е описана с понятието „изпълване” (вж. .2:4; 4:8,31; 6:3; 7:55; 9:17; 13:9,52). Постоянното, всекидневно изпълване с Духа е обичайното състояние за всеки вярващ (вж. Ефес. 5:18). В Деяния думата обикновено е свързана с дързост за прогласяване на благовестието.
- **„се вгледа в него”** Виж подробните бележки към 1:10.

13:10 Павел окачествява този лъжлив еврейски пророк с няколко епитета:

1. „пълнен с измама”, което означава да улови с примамка (това е единствената употреба на това понятие в писанията на Лука)
2. „пълнен с лукавство”, идва от гръцка дума, която означава да нашравиш нещо лекомислено или повърхностно, но по-късно придобива конотация на лукавство (вж. 18:14). Това понятие се среща само в Деяния (вж. 13:10; 18:14).
3. „син на дявола”, това е семитски идиом (вж. 3:25; 4:36) за някой, който върши делата на дявола (вж. Мат. 13:38; Йоан 8:38,41,44, виж **Специалното понятие** към 5:3)
4. „враг на всяка правда”, Това понятие е използвано на няколко пъти в писанията на Лука и включва старозаветни цитати (вж. Лука 1:71,74; 20:43; Деяния 2:35). Този мъж е против всичко и всички, които обичат Бога. Вж. **Специалното понятие**: Правда в 3:14.
5. Павел на три пъти използва думата „всичко”, за да покаже нечестията на този човек, което той доброволно избира да върши.

- „да извращаваш правите пътища на Господа” Този въпрос предполага утвърдителен отговор. Думата „прав” или „правилен” в НЗ отразява старозаветната идея за праведност, което означава стандарт или мерителна тръстика. Новозаветните понятия „извратени” или „изопадени” отразяват старозаветната идея за грях, или нарушаване на стандарта, който е Самият Бог. Този мъж изопачава всичко (т.е., обратното на правдата). Вж. **Специалното понятие** към 3:14.

13:11 „ръката на Господа” Това е семитска антропоморфична фраза, описваща силата и присъствието на ЯХВЕ (вж. Лука 1:66; Деяния 11:21). В СЗ изразът често се отнася до Божието осъждение (вж. Изх. 9:3; I Царе 5:6; Йов 19:21; 23:2; Пс. 32:4; 38:2; 39:10), както е в случая.

- „ще ослепееш” Тези силни описателни термини за злото и непокорството, с които Павел характеризира този човек, както и формата на временното божествено наказание, може би отразяват живота на самия Павел в миналото. Той поглежда назад и вижда себе си в лицето на този еврейски лъжеучител и неговите манипулации (вж. 9:8). Слепотата често се използва в параболичен смисъл за липсата на духовно възприятие (вж. Йоан 9; Деяния 9; виж също Втор. 28:28-29).

13:12 „като видя станалото, повярва” Това е същата гръцка дума (*pisteuō*, СЪЩЕСТВИТЕЛНОТО може да се преведе като доверие, вяра, убежденуе), използвана в целия НЗ, за да опише искрена вяра. Този управител откликва на евангелската вест. Очите на един мъж биват затворени (буквално); очите на друг са отворени (метафорично). Това е тайната на вярата и неверието (вж. Йоан 9). Вж. **Специалното понятие**: ВЯРА (СЪЩЕСТВИТЕЛНО, ГЛАГОЛ и ПРИЛАГАТЕЛНО) в 3:16 и Вярата в СЗ в 6:5.

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ – Деяния 13:13-16А

13 А Павел и придружителите му, като отплаваха от Пафос, дойдоха в Перга Памфилийска; а Йоан се отдели от тях и се върна в Ерусалим. 14 А те заминаха от Перга и стигнаха в Антиохия Писидийска, и в съботния ден влязоха в синагогата и седнаха. 15 И след прочитането на закона и пророците началниците на синагогата изпратиха до тях да им кажат: Братя, ако имате някоя увещателна дума за народа, кажете. 16 Така че Павел стана и като помахна с ръка, каза:

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 13:13-16a

13Now Paul and his companions put out to sea from Paphos and came to Perga in Pamphylia; but John left them and returned to Jerusalem. 14But going on from Perga, they arrived at Pisidian Antioch, and on the Sabbath day they went into the synagogue and sat down. 15After the reading of the Law and the Prophets the synagogue officials sent to them, saying, “Brethren, if you have any word of exhortation for the people, say it.” 16Paul stood up, and motioning with his hand said...

13:13 „Павел и придружителите му” Очевидно водачите са разменили места. Оттук нататък в книгата Деяния името на Павел ще се споменава първо.

- **„Перга и Памфилия”** Перга е най-големият град в малката Римска крайбрежна провинция Памфилия (в средата на южна Турция). Градът е разположен на няколко километра навътре в сушата, за да не привлича атаките на агресивни мореплаватели. Очевидно Павел не проповядва там по онова време, но го прави по-късно (вж. 14:25). Няма исторически доказателства за наличие на християнска общност в тази област за няколко стотин години. Той просто минава през този крайбрежен район.
- **„Йоан се отдели от тях и се върна в Ерусалим”** Лука записва тази случка, но без да обяснява причината (няма обяснение и от другите новозаветни автори). Виж Въведението към глава 16, той се връща, за да служи на Господа!

13:14 „Антиохия Писидийска” Това буквално означава „Антиохия в посока Писидия”, защото е разположена в етническата област Фригия на Римската провинция Галатия. Това е отделна етническа група, вероятно от Европа.

- **„в съботния ден”** Това означава от залез слънце в петък до залез слънце в събота. Евреите смятат времето от вечер до вечер, както е в Битие 1 гл.
- **„седнаха”** Това може би е идиом, показващ, че някой говори в синагогата. Равините винаги поучават седнали (вж. Мат. 5:1; Лука 4:20). Синагогите винаги позволяват на пътуващи равини да говорят, ако желаят (вж. ст. 15).

13:15 „прочитането на Закона и Пророците” Това е част от обичайния ред на богослужението в синагогата по времето на Исус. Първоначално се чете само законът на Мойсей, но Антиох IV Епифан забранява това в 163 г.пр. Хр. Тогава евреите започват да четат откъси от пророците. По време на Макавейския период юдаизмът е възстановен и по време на богослужението в синагогата се чете както от Закона, так и от Пророците (вж. ст. 27). Вж. **Специалното понятие** по-долу:

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: ЕВРЕЙСКИЯТ КАНОН

Еврейската Библията се дели на три части.

1. Тора (Петокнижието) – Битие до Второзаконие
2. Пророците
 - a. Ранните пророци (от Исус Навиев до Царете, освен Рут)
 - b. Късните пророци (от Исаия до Малахия, освен Плач и Данаил)
3. Писанията
 - a. Литература на мъдростта (от Йов до Притчи)
 - b. Литература след Изхода (от Ездра до Естир)
 - c. Мегилот (петте свитъка)
 - (1) Рут (прочит на Петдесетница)
 - (2) Еклисиаст (прочит на Шатроразпъване)
 - (3) Песен на песните (прочит на Пасха)
 - (4) Плач на Йеремия (прочит за спомен на падането на Йерусалим през 586 г. пр. Хр.)
 - (5) Естир (прочит на Пурим)
 - d. Данаил
- e. I и II Летописи

- **„началниците на синагогата”** Това са хората, които отговарят за поддържането на сградата и за реда на богослужението (вж. Лука 8:41,49). Те често канят гости, които да говорят.
- **„ако имате някоя увещателна дума”** Това е УСЛОВНО ИЗРЕЧЕНИЕ ОТ ПЪРВИ ВИД, което се приема за вярно от перспективата на автора и обслужва неговите литературни цели. Това е обичаен аспект от поклонението в синагогата. Павел изцяло се възползва от възможността.

13:16 „Павел стана” Обикновено еврейските учители седят, докато поучават; според гръцко-римския обичай обаче говорителите стоят прави; Павел приспособява своя стил на поведение към съответната аудитория.

- **„като помахаш с ръка”** Павел помахаш за тишина. Лука често споменава тази подробност, която говори, че е очевидец на събитието (вж. 12:17; 13:16; 19:33; 21:40).

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД *РИБ* – Деяния 13:16Б-25

Израилтяни и вие, които се боите от Бога, слушайте. 17 Бог на този израилев народ избра бащите ни и издигна народа, когато пребивавахме като чужденци в египетската земя, и с издигната ръка ги изведе от нея. 18 И в продължение на около четиридесет години ги търпя в пустинята. 19 И като изстреби седем народа в ханаанската земя, им раздели тяхната земя да им бъде наследство. 20 След това им дава съдии за около четиристотин и петдесет години, до пророк Самуил. 21 После поискаха цар и Бог им даде Саул, сина на Кис, мъж от вениаминовото племе, за четиридесет години. 22 И като го махна, им издигна Давид за цар, за когото и свидетелства, като каза: „Намерих Давид, сина на Есей, човек според сърцето Ми, който ще изпълни цялата Ми воля.” 23 От неговото потомство Бог според обещанието Си издигна на Израил Спасител, Исус, 24 след като Йоан преди Неговото идване беше проповядвал кръщението на покаяние на целия израилев народ. 25 И като свършваше пътя си, Йоан казваше: Кой мислите, че съм аз? Не съм Христос; но ето, след мен идва Един, на когото не съм достоен да развържа сандалите на краката.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД *NASB (updated)* – Acts 13:16b-25

16”Men of Israel, and you who fear God, listen: 17”The God of this people Israel chose our fathers and made the people great during their stay in the land of Egypt, and with an uplifted arm He led them out from it. 18For a period of about forty years He put up with them in the wilderness. 19When He had destroyed seven nations in the land of Canaan, He distributed their land as an inheritance—all of which took about four hundred and fifty years. 20After these things He gave them judges until Samuel the prophet. 21Then they asked for a king, and God gave them Saul the son of Kish, a man of the tribe of Benjamin, for forty years. 22After He had removed him, He raised up David to be their king, concerning whom He also testified and said, “I HAVE FOUND DAVID the son of Jesse, A MAN AFTER MY HEART, who will do all My will.” 23From the descendants of this man, according to promise, God has brought to Israel a Savior, Jesus, 24after John had proclaimed before His coming a baptism of repentance to all the people of Israel. 25And while John was completing his course, he kept saying, ‘What do you suppose that I am? I am not He. But behold, one is coming after me the sandals of whose feet I am not worthy to untie.’”

13:16b „Израилтяни и вие, които се боите от Бога, слушайте” Там присъстват две групи хора – евреи и езичници, които „се боят от Бога” (вж. ст. 26; 10:2,22,35). Тази проповед много прилича на проповедта на Стефан от Деяния 7. В много отношения Павел е под дълбокото влияние на Стефановото разбиране за СЗ и благовестието.

13:17 Павел започва своя преглед на старозаветната история с призива към патриарсите (Авраам, Исаак и Яков в Битие) и робството и избавлението от Египет (Изход – Второзаконие).

- **„с издигната ръка ги изведе”** Това е типична старозаветна картина (вж. Септуагинта, Изх. 6;1,6) на ЯХВЕ, представен с физически понятия. Прилича на антропоморфичната фраза „Неговата дясна

ръка”. Библията описва Бога с човешки термини (т.е., антропоморфизъм) независимо че Той е вечен, нематериален, всепроникващ Дух. Тези библейски аналогии са източник на много погрешни разбирания и литературни преувеличения. Библията описва Бога с аналогии, метафори и отрицания. Бог е несравнимо по-велик отколкото могат да го схванат или опишат падналите, ограничени от времето и земното човешки същества! Вж. **Специалното понятие** към 2:33.

13:18 „В продължение на четиридесет години ги търпя в пустинята” Това отразява Втор. 1:31 и може да се преведе като „кърми ги като бавачка” (вж. MSS A, C). Това е отражение на старозаветните книги Изход и Числа. Понятието „четридесет” често е закръглено число. Буквално времето от Хорив до Ситим е тридесет и осем години с двегодишен период при Хорив (Синай). Вж. **Специалното понятие** към 1:3.

13:19 „изтребил седем народа” Народите на Палестина могат да се категоризират по няколко начина:

1. обобщаващи понятия, ханаанците (т.е., от равнината, Бит. 10:18-29; Съд. 1:1) или аморейците (т.е., от хълмистата страна, Бит. 15:16)
2. два народа (ханаанци, ферезейци, Бит.13:7; 34:30; Съд. 1:4-5)
3. три народа (евейци, ханаанци, хети, Изх. 23:28)
4. шест народа (ханаанците, хетите, аморейците, ферезейците, евейците, евусейците, вж. Изх. 3:8,17; 33:2; 34:11; Втор. 20:17; Ис. Нав. 9:1;12:8)
5. седем народа (ханаанците, хетите, аморейците, ферезейците, евейците, евусейците, гергесейци, (вж. Втор. 7:1; Ис. Нав. 3:10; 24:11)
6. десет народа (кенейци, кенезейци, кадмонейци, хети, ферезейци, раефаими, амонейци, ханаанци, гергесейци, евусейците, вж. Бит. 15:19-21)

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: ОБИТАТЕЛИ НА ПАЛЕСТИНА ПРЕДИ ИЗРАИЛ

А. Има няколко списъка с племена.

1. Битие 15:19-21 (10)

a. кенейци	d. хети	g. аморейци	j. йевусейци
b. кенезейци	e. ферезейци	h. ханаанци	
c. кадмонейци	f. раефаими	i. гергесейци	

2. Изход 3:17 (6)

a. ханаанци	d. ферезейци
b. хети	e. евейци
c. аморейци	f. йевусейци

3. Изход 23:28 (3)

a. евейци	c. хети
b. ханаанци	

4. Второзаконие 7:1 (7)

a. хети	d. ханаанци	g. йевусейци
b. гергесейци	e. ферезейци	
c. аморейци	f. евейци	

5. Исус Навиев 24:11 (7)

a. аморейци	d. хети	g. йевусейци
b. ферезейци	e. гергесейци	
c. ханаанци	f. евейци	

В. Произходът на имената е несигурен заради липсата на историческа информация. В Битие 10:15-19 са включени някои от тях, които са свързани с Ханаан, син на Хам.

С. Кратки наблюдения от най-дългия списък – в Битие 15:19-21.

1. кенейци – BDB 884
 - неизраилтяни
 - имената им се свързват с думата „ковач“ – т.е. може да са обработвали метал или да са били музиканти (вж. Бит. 4:19-22)
 - вероятно населявали областта на Синай северно от Хеврон
 - свързан с тях е Йотор – тъстът на Мойсей (вж. Съд. 1:16; 4:11)
2. кенезейци – BDB 889
 - родственици на юдеите
 - разклонение от Едом (вж. Бит. 15:19)
 - населявали Негев
 - вероятно абсорбирани в Юда (вж. Числа 32:12; Ис. Нав. 14:6,14)
3. кадмонейци – BDB 870 II
 - неизраилтяни, вероятно наследници на Исмаил (вж. Бит. 25:15).
 - името има корен на думата „източен“
 - населявали Негев
 - възможно е да са свързани с „хората от изток“ (вж. Йов 1:3)
4. хети – BDB 366
 - неизраилтяни
 - наследници на Хет
 - територия някъде из Анатолия (Мала Азия)
 - едни от най-ранните племена в Ханаан (вж. Бит. 23; Ис. Нав. 11:3)
5. ферезейци – BDB 827
 - неизраилтяни, вероятно хурийци
 - населявали гористите области в Юда (вж. Бит. 34:30; Съд. 1:4; 16:10)
6. рафаими – BDB 952
 - неизраилтяни, вероятно с гигантски ръст (вж. Бит. 14:5; Числа 33:33; Втор. 2:10-11,20)
 - населявали източния бряг (вж. Бит. 15:20; Ис. Нав. 12:4; 13:12; Втор. 2:8-11,20; 3:13) или западния бряг на река Йордан (вж. Ис. Нав. 15:8; 17:15; II Sam. 5:18,22; 23:13; I Лет. 20:4)
 - воители, героични фигури
7. аморейци – BDB 57
 - северозападна семитска етническа група от Хам (вж. Бит. 10:16)
 - името става нарицателно за обитателите на Ханаан (вж. Бит. 15:16; Втор. 1:7; Ис. Нав. 10:5; 24:15; II Царе 21:2)
 - името може да означава „западници“
 - според ISBE, vol. 1, p. 119 името обозначава:
 - a. най-общо обитателите на Палестина
 - b. обитатели на хълмисти земи (а не на крайбрежната долина)
 - c. отделна етническа група със собствени царе
8. ханаанци – BDB 489
 - от Хам (вж. Бит. 10:15)
 - общо нарицателно име за всички ханаански племена западно от Йордан
 - значението на думата е несигурно – възможно е да произлиза от корена „търговец“ или „червено-лилаво“
 - като етническа група населявали бреговата ивица (вж. Числа 13:29)
9. гегесейци – BDB 173

– от Хам (вж. Бит. 10:16); или най-малкото „от син на Ханаан“ (ISBE, vol. 2, p. 1232)

10. йевусейци – BDB 101

– от Хам (вж. Бит. 10:16)

– от град Йевус/Салем/Йерусаим (вж. Ис. Нав. 15:63; Съд. 19:10)

– според Езек. 16:3,45 са били смесена раса от амрейци и хети

11. евейци – BDB 295

– от Хам (вж. Бит. 10:17)

– в LXX са наречени „хорити“ (вж. Бит. 34:2; 36:20-30; Ис. Нав. 9:7)

– думата може би произлиза от еврейското съществително „пещера“; ако е така, най-вероятно са обитавали пещерни райони

– населявали са хълмистите територии на днешен Ливан (вж. Ис. Нав. 11:3; Съд. 3:3). Във II Царе 24:7 се казва, че живеят близо до Тир и Сидон.

- **„наследство“** Тази сложносъставна дума от три части - *kata* + *klēros* + *nemō* често се среща в Септуагинта, но се намира само на това място в НЗ (в други текстове е *kata* + *klēros* + *didōmi*). Думата е използвана за хвърляне на жребий при разделянето на Обещаната земя за племената на Израил (вж. Ис. Нав. 13-19). Думата *klēros* е в основата на английската дума за „духовенство“, но в НЗ тя се използва винаги за общността от вярващи, а не за някаква елитна група.

- **„за четиристотин и петдесет години“** Това число може да се отнася за:

1. 400 години робство в Египет (вж. Бит. 15:13)

2. 40 години на обикаляне из пустинята (вж. Изх. 16:35; Числа 14:33-34; 32:13)

3. 7-10 години завладяване на Обещаната земя (вж. Ис. Нав. 14:7,10)

В Текстус Ресептус (KJV) числото е преместено в ст. 20 и изглежда включва Съдиите (според Йосиф Флавий, *Евр. старини* 8.3.1), но тези думи не се срещат в по-старите и по-добри унциални гръцки ръкописи (вж. α , A, B, C), което пасва на датирането от III Царе 6:1. Тирето, което ще видите в NASB има за цел да изтъкне правилното място на числото.

13:20 Това се отнася за периода от книгата Съдии чак до I Царе 7 глава.

13:21 Този стих описва I Царе 8-10.

- **„за четиридесет години“** Това число не се споменава в СЗ, ако не броим проблема с ръкописа на I Царе 13:1, който съдържа същата цифра „четиридесет“ (NIV). Йосиф в, *Евр. Старини* 6.14.9 също споменава, че Саул царува четиридесет години. Септуагинта пропуска цялото изречение и започва направо с I Царе 3:2. Очевидно „четиридесет“ е част от равинската традиция.

13:22 „Намерих Давид, сина на Есей, човек според сърцето Ми“, Това не е директен цитат от СТ, а изглежда е комбинация от Пс. 89:20 и I Царе 13:14. Трябва да помним, че тази проповед на Павел следва основния модел на историческия обзор, направен от Стефан в Деяния 7. Фактът, че Давид е наречен мъж по Божието сърце при положение, че е известен грешник (вж. Пс. 32,51; II Царе 11), е голямо насърчение за всички вярващи.

Този комбиниран цитат предполага няколко неща:

1. Това е стандартна равинска практика, което обяснява много от необичайните старозаветни цитати в НЗ.
2. Това вече е част от християнския катехизъм. Павел често цитира от ранни християнски химни и вероятно друга литература.
3. Този цитат е уникален за Павел и показва, че Лука изглежда е чул това резюме на Павловата проповед, описана в Деяния от самия Павел.

■
NASB, NKJV „Който ще извърши Моята воля”
NRSV „Който ще изпълни всички мои желания”
TEV „Който ще извърши онова, което искам да извърши”
NJB „Който ще изпълни цялата Ми воля”

Този стих е комбинирана старозаветна алузия. Тази част от изречението не се среща в старозаветните пасажи. В старозаветния контекст Саул е непокорен и бива отхвърлен. Но в живота на Давид също има непокорство. Бог работи с несъвършени човеци, за да изпълни Своя изкупителен план.

13:23 Това е паралел на Деяния 7:52. Той ни връща към всички старозаветни обещания:

1. изкупление чрез смето на жената, Бит. 3:15
2. владетел от Юда, Бит. 49:10
3. водач като Мойсей, Пророка, Втор. 18:15,18
4. водач от рода на Давид, II Царе 7; Пс. 132:11; Ис. 11:1,10; Мат. 1:1
5. страдащ слуга, Ис. 52:13-53:12
6. спасител. Лука 2:11; Мат. 1:21; Йоан 1:29; 4:42; Деяния 5:31

За Лука #4 е особено важно (вж. Лука 1:32,69; 2:4; 3:31; Деяния 2:29-31; 13:22-23). Месията ще дойде от рода на Есей (вж. Ис. 9:7; 11:1,10; 16:5).

13:24 Служението и посланието на Йоан Кръстител са описани в Марк 1:1-8; Мат. 3:1-11; Лука 3:2-17; Йоан 1:6-8,19-28. Йоан изпълнява пророчествата от Мат. 3:1; 4:5-6. Неговото проповядване за покаяние също поставя модела за ранните проповеди на Исус (вж. Мат. 4:17; Марк 1:14-15). Йоан говори за един, По-велик, който ще дойде след него (вж. Мат. 3:11; Марк 1:7; Лука 3:16; Йоан 1:27,30; Деяния 13:25).

13:25 „когато свършваше пътя си” Бог има специфична задача, която Йоан трябва да изпълни. Публичното служение на Йоан трае само осемнадесет месеца. Това обаче е една велика година и половина, изпълнена със силата на Духа и подготвяне пътя за Месията. Павел познава СЗ от училището към синагогата и от обучението, което получава от Гамалиил в Ерусалим, за да стане равин. Той чува благовестието

1. от Стефан
2. от вярващите, които преследва
3. чрез специално видение от Исус
4. от вярващ евреин от Дамаск
5. от Исус в Арабия
6. когато се среща с другите апостоли

Той се опитва да цитира Исус винаги, когато има случай. Тук той описва евангелския разказ за Неговия живот.

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ – Деяния 13:26-41

26 Братя, синове на Авраамовия род, и онези измежду вас, които се боят от Бога, на нас се изпрати словото на това спасение. 27 Защото жителите на Ерусалим и техните началници, като не Го познаха и без да разберат пророческите думи, които се прочитат всяка събота, ги изпълниха, като Го осъдиха 28 И макар че не намериха нищо достойно за смърт, пак поискаха от Пилат да бъде убит. 29 И когато изпълниха всичко, което беше написано за Него, Го снеха от дървото и Го положиха в гроб. 30 Но Бог Го възкреси от мъртвите. 31 И в продължение на много дни Той се явяваше на тези, които се бяха изкачили с Него от Галилея в Ерусалим, които сега са Негови свидетели пред народа. 32 И ние ви носим сега блага вест за обещанието, дадено на бащите, 33 че Бог го изпълни за нас, техните деца, като издигна Исус; както е писано и във втория Псалм: „Ти си Мой Син, аз днес Те родих.” 34 А че Го е възкресил от мъртвите, за да не се връща никога повече в изтлението, бе казал така: „Ще ви дам верните милости, обещани на Давид.” 35 Затова и в друг псалм казва: „Няма да оставиш Своя Светия да види изтление.” 36 Защото Давид, след като послужи на

своето поколение чрез Божията воля, заспа и беше погребан при бащите си, и видя изтление. 37 А Този, когото Бог възкреси, не видя изтление. 38 И така, братя, нека ви бъде известно, че чрез Него ви се проповядва прощаване на греховете; 39 и че чрез Него всеки, който вярва, се оправдава от всичко, от което не сте могли да се оправдаете чрез Мойсеевия закон. 40 Затова внимавайте, да не би да ви постигне казаното от пророците: 41 ?Погледнете, презрители, учудете се и се погубете; защото Аз ще извърша едно дело във вашите дни – дело, което никак няма да повярвате, ако и да ви го разкаже някой.”

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 13:26-41

26”Brethren, sons of Abraham’s family, and those among you who fear God, to us the message of this salvation has been sent. 27For those who live in Jerusalem, and their rulers, recognizing neither Him nor the utterances of the prophets which are read every Sabbath, fulfilled *these* by condemning Him. 28And though they found no ground for *putting Him* to death, they asked Pilate that He be executed. 29When they had carried out all that was written concerning Him, they took Him down from the cross and laid Him in a tomb. 30But God raised Him from the dead; 31and for many days He appeared to those who came up with Him from Galilee to Jerusalem, the very ones who are now His witnesses to the people. 32And we preach to you the good news of the promise made to the fathers, 33that God has fulfilled this *promise* to our children in that He raised up Jesus, as it is also written in the second Psalm, ‘YOU ARE MY SON; TODAY HAVE BEGOTTEN YOU.’ 34*As for the fact* that He raised Him up from the dead, no longer to return to decay, He has spoken in this way: ‘I WILL GIVE YOU THE HOLY *and SURE blessings* OF DAVID.’ 35Therefore He also says in another *Psalm*, ‘YOU WILL NOT ALLOW YOUR HOLY ONE TO UNDERGO DECAY.’ 36For David, after he had served the purpose of God in his own generation, fell asleep, and was laid among his fathers and underwent decay; 37but He whom God raised did not undergo decay. 38Therefore let it be known to you, brethren, that through Him forgiveness of sins is proclaimed to you, 39and through Him everyone who believes is freed from all things, from which you could not be freed through the Law of Moses. 40Therefore take heed, so that the thing spoken of in the Prophets may not come upon *you*: 41’BEHOLD, YOU SCOFFERS, AND MARVEL, AND PERISH; FOR I AM ACCOMPLISHING A WORK IN YOUR DAYS, A WORK WHICH YOU WILL NEVER BELIEVE, THOUGH SOMEONE SHOULD DESCRIBE IT TO YOU.’”

13:26 „синове на Авраамовия род, и онези измежду вас, които се боят от Бога” Това се отнася както до еврейските слушатели (или прозелити), така и до езичниците (боящи се от Бога), привързани към еврейския монотеизъм и морал.

- **„спасението”** Отнася се до Божието обещание да изкупи грешното човечество чрез Месията (вж. Бит. 3:15). То включва езичниците (вж. Бит. 12:5; Изх.. 19:5-6; и Деяния 28:28 и 13:46).

13:27 Този стих е толкова трагичен. Той ярко обобщава слепотата на ерусалимските евреи относно Писанието, макар да го четят редовно. Пропускайки пророческите знамения (вж. Пс. 22; Ис. 53; Захария, малахия) и пророчествата (Исая, Йона) те самите се превръщат в пророческо знамение! Той дойде при Своите Си, но те не Го приеха (вж. Йоан 1:11-12).

13:28 Деяния описва отново и отново духовната отговорност на евреите от Ерусалим (вж. 2:23,36; 3:13-15; 4:10; 5:30; 7:52; 10:39; 13:27-28).

13:29 „те... те” Това сигурно са различни групи. Първите са тези, които са свидетели на Неговата смърт (т.е., еврейските водачи, тълпата пред Пилат). Вторите са онези, които искат прилично погребение. Вероятно това са искрени евреи, видели явната несправедливост (подобно на Деяния 8:2, с погрението на Стефан) или тайни ученици като Никодим и Йосиф от Ариматея (вж. Йоан 19:38-42).

- **„всичко което беше писано за Него”** Животът на Исус се състои от изпълнени пророчества. Едно силно доказателство за боговдъхновеността на Библията и Месианството на Исус от Назарет е предсказаното пророчество (вж. Лука 22:22; Деяния 2:23; 3:18; 4:28; 10:43; 13:29; 24:14;

26:22). Напълно вярно е, че много от подробностите за Исусовия живот, които днес ние в църквата наричаме пророчески, всъщност представляват типология. Много от събитията, случили се в живота на Израил, по-късно сякаш се случват в живота на Исус (един пример е Осия 11:1). Често неясни, двусмислени пасажки, които не биха били разбирани като пророчески в съответния контекст, сякаш оживяват, когато се разглеждат в светлината на земния живот на Исус (напр. Пс. 22; Ис. 53). Необходимо е вдъхновение и усет за хода на историята на изкуплението, за да оценим напълно старозаветните предсказания за Исус. Бих добавил, че макар новозаветните автори да използват типология, даже алегория, съвременните учители и проповедници не трябва да си служат с този метод на тълкуване (вж. лекцията „Как да тълкуваме Библията“ на: www.FreeBibleCommentary.org, на английски език)!

- „Кръстът” Вж. Специално понятие към 5:30 и 10:29.

13:30,33,34,37 „Но Бог Го възкреси от мъртвите” НЗ потвърждава, че и трите личности от Троицата участват активно във възкресението на Исус:

1. Духа (вж. Римл. 8:11)
2. Сина (вж. Йоан 2:19-22; 10:17-18)
3. Отец (вж. Деяния 2:24,32; 3:15,26; 4:10; 5:30; 10:40; 13:30,33,34,37; 17:31; Римл. 6:4,9; 10:9; I Кор. 6:14; II Кор. 4:14; Гал. 1:1; Еф. 1:20; Кол. 2:12; I Сол. 1:10).

Така Отец потвърждава истинността на Исусовия живот и поучение. Това е главният аспект на *Керигмата* (т.е., съдържанието на проповедите в Деяния). Вж. Специалното понятие към 2:14.

13:31 „В продължение на много дни” В Деяния 1:3 са споменати „четиридесет дни”. Обаче четиридесет е често срещано, закръглено число в СЗ. Вж. Специалното понятие към 1:3.

- „Той се явяваше” Вж. Специалното понятие: След възкресенските появи на Исус в 1:3

13:32 „обещанието, дадено на бащите” Отнася се до първото обещание на ЯХВЕ към Авраам за земя и потомство (вж. Бит. 12:1-3; Римляни 4). Същото обещание за Божието присъствие и благословение е повторено към Патриарсите и техните деца (вж. Ис.44:3; 54:13; Йоил 2:32). В СЗ фокусът е върху земята, докато в НЗ е върху „потомството”. Павел се позовава на същото обещание в Римл. 1:2-3.

13:33 Този цитат е от Пс. 2:7, който е царски месиански псалм за конфликта и победата на обещания от Бога Месия. Исус е убит от зли сили (човешки и демонски), но Бог го възкресява за победа (вж. Римл. 1:4). Този стих и Римл 1:4 са използвани от ранните еретици (адопционисти), за да докажат, че Исус става Месия при възкресението. В НЗ определено се подчертава, че Исус е прославен заради Своето покорство, но това не трябва да се разглежда изолирано от Неговата предвечна слава и божественост (вж. Йоан 1:1-5,9-18; Фил. 2:6-11; Кол. 1:13-18; Евр. 1:2-3). Същият този ГЛАГОЛ, „въздигна” (*anistēmi*), е използван в Деяния 3:32, за Бог, който издига Своя Служител; в Деяния 3:22 за Бог, който издига Пророка (вж. 7:37; Втор. 18:19). Този глагол е различен от глагола „възкресявам” (вж. ст.. 30,34,37). Исус беше „издигнат” преди да умре!

13:34 “за да не се връща никога повече в изгнанието” Този израз се отнася до Исусовата смърт и възкресение. Той е първият възкресен (първият плод на починалите, вж. I Кор. 15:20), а не просто съживен. В Библията много хора са върнати към живот, но трябва да умрат отново. Енох и Илия отиват в небето без да умрат, но не са възкресени.

- “Ще ви дам верните милости, обещани на Давид.” Това е цитат от Ис. 55:3 от Септуагинта. Цитатът включва израза „сигурните благословения” в множествено число, без да конкретизира. Това е нещо, което преминава от Бога към Давид, към Исус и после към Неговите последователи. (МНОЖЕСТВЕНО ЧИСЛО „ви” в цитата). Старозаветният контекст показва значимостта на местоимението в множествено число „ви” (вж. Ис. 55:4-5. Септуагинта: „Ето, направил съм Те

свидетелство сред езичниците, княз и началник на езичниците. Народи, които не познаваш, ще Те призовават и племена, които не те познаваха, ще тичат при теб за убежище, заради Господа Твоя Бог, Светия на Израил, защото те е прославил”. Благословенията и обещанията, дадени на Давид (т.е., евреите) сега са благословение и обещания за езичниците (т.е., цялата човешка раса).

13:35-37 Това е същият аргумент, използван преди това в Петровата проповед на Петдесетница (вж. 2:24-32), взет от Пс. 16. Тези първи проповеди в Деяния са отражение на ранния християнски катехизис. Тук се преплитат няколко старозаветни месиански тектове. Затова често пъти МЕСТОИМЕНИЯТА и детайлите сякаш не пасват на централната цел на новозаветния автор, която е да изтъкне физическото възкресение на Исус и тлението на Давид.

13:38 Павел използва подсилен старозаветен аргумент, както прави и Петър (Деяния 2) и Стефан (Деяния 7), за да докосне тези водачи на синагогата. Павел обещава цялостно опрощаване на греховете, което юдаизмът не осигурява (вж. ст. 39) за всички, които се доверяват на Исус като Месия (т.е., „Този” ст. 38,39).

13:39 „и чрез Него всеки” Забележете универсалния елемент. Бог обича всички хора и всеки човек има възможност да откликне с вяра в Христос (вж. 10:43; Ис. 42:1,4,6,10-12; 55; Езек. 18:23,32; Йоиц 2:28,32; Йоан 3:16; 4:42; Римл. 3:22,29,30; 10:9-13; I Тим. 2:4; 4:10; Тит 2:11; II Петър 3:9; I Йоан 2:1; 4:14).

- „който вярва” Вж. Специалното понятие към 3:16 и 6:5.

NASB, NKJV „е освободен от всички неща” (ст. 39)

NRSV „е освободен от всички онези грехове” (ст. 39)

TEV „е освободен от всичките грехове” (ст. 39)

NJB „оправдание от всички грехове” (ст. 38)

Буквално думата е „оправдан” (СЕГАШНО ВРЕМЕ, СТРАДАТЕЛЕН ЗАЛОГ, ИЗЯВИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ). Това е правен термин, който описва нашето състояние пред Бога чрез правдата на Исус Христос (вж. II Кор. 5:21). на еврейски думата буквално означава „речна тръстика” (вж. Специалното понятие към 3:14). Тя отразява старозаветно понятие, използвано метафорично за Бога, като стандарт за праведност.

- „от което не сте могли да се оправдаете чрез Мойсеевия закон” Това е главната богословска истина, изтъкната от Павел (вж. Римл. 3:21-30). Мойсеевият закон е като учител, който ни помага да разберем нашия личен грях и да ни накара да изберем Христос (вж. Гал. 3:23-29). Старозаветният закон не е средство за спасение, защото всички съгрешиха (вж. Римл. 3:9-18,23; Гал. 3:22). Законът се превръща в смъртна присъда, проклятие (вж. Гал. 3:13; Кол. 2:14).

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: ВЪЗГЛЕДЪТ НА ПАВЕЛ ЗА МОЙСЕЕВИЯ ЗАКОН

Законът е добър и идва от Бога (вж. Римл. 7:12,16).

- А. Той не е начин за праведност и приемане от Бога (може даже да бъде проклятие; вж. Гал. 3 гл.).
- В. Все пак той е Божия воля за вярващите, понеже в него Бог се разкрива (Павел често цитира Стария завет, за да убеждава и/или насърчава вярващите).
- С. От Стария завет вярващите се информират (вж. Римл. 4:23-24; 15:4; I Кор. 10:6,11), но той не може да ги спаси (вж. Деяния 15 гл.; Римляни 4 гл.; Галатяни 3 гл.; Еврей).
- Е. От гледна точка на Новия завет той служи, за да:
 1. изявява греховността (вж. Гал. 3:15-29);
 2. ръководи изкупения човек в обществото;

3. информира християнина кои решения са етични.

Именно този богословски спектър – от проклятието до предаването на благословието и постоянното положение – предизвиква проблем при опитите ни да разберем какъв е възгледът на Павел върху Мойсеевия закон. В книгата си *A Man in Christ* (р. 26) Джеймс Стюарт показва парадоксалното мислене на Павел:

„Обикновено бихте очаквали да видите, че човек, който се е захванал да конструира мисловна система и доктрина, ще я изглади възможно най-прилежно и ще полира значенията на термините си. Бихте очаквали той да се стреми към прецизност на фразеологията във водещите си идеи. Бихте искали когато той използва дадено понятие в определен смисъл, това да бъде систематично. Но ако търсите всичко това у Павел, ще останете много разочаровани. Голяма част от неговата фразеология е флуидна, а не вкочанена. [...] „Законът е свят – пише той, – и аз се наслаждавам в Божия закон с вътрешния човек“ (Римл. 7:12,22). Съвсем очевидно е обаче, че напълно друго значение на думата *nomos* го кара в различен контекст да пише: „Христос ни е изкупил от проклятието на Закона“ (Гал. 3:13)“.

13:40-41 Павел призовава своите слушатели (СЕГАШНО ВРЕМЕ, ДЕЯТЕЛЕН ЗАЛОГ, ПОВЕЛИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ) да откликнат като се доверят на Исус, Обещания Месия като единствен начин за получаване на прошка (вж. Йоан 14:6; Деяния 4:12; I Тим. 2:5). Той цитира Авакум 1:5 от Септуагинта като предупреждение. На други места в своите послания Павел цитира Авакум 2:4 като уместен отговор (вж. Римл. 1:17; Гал. 3:11). Павел проповядва с призив за решение. Интелектуалното съгласие не е достатъчно; изисква се пълно лично предаване на Христос като единствена надежда. Първоначалната вяра и покаяние трябва да бъдат последвани от всекидневен живот по подобие на Христос. Стих 41 описва шокиращия спасителен метод на новия завет в Христос.

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИБ – Деяния 13:42-43

42 Когато си излизаха (от юдейската синагога, езичниците) ги молеха да им се проповядват тези думи и следващата събота. 43 И когато събранието в синагогата се разпусна, много от юдеите и от благочестивите прозелити последваха Павел и Варнава, които, като се разговаряха с тях, ги увещаваха да постоянстват в Божията благодат.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 13:42-43

42As Paul and Barnabas were going out, the people kept begging that these things might be spoken to them the next Sabbath. 43Now when *the meeting of* the synagogue had broken up, many of the Jews and of the God-fearing proselytes followed Paul and Barnabas, who, speaking to them, were urging them to continue in the grace of God.

13:42 Това показва силата на Духа (1) чрез проповедта на Павел (2) копнежа в сърцата на хората, направени по Божия образ, за прошка и възстановяване връзката със Създателя.

13:43

NASB „Прозелити, боящи се от Бога”

NKJV „благочестиви прозелити”

NRSV „благочестиви обръщеници към юдаизма”

TEV „езичници, които се бяха обърнали към юдаизма”

NJB „благочестиви обръщеници”

Тази фраза означава буквално „покланящи се прозелити”. Тази група е различна от „онези, които се боят от Бога” от ст. 16,26 (вж. 10:2,22,35). Стих 43 се отнася до онези езичници, които официално са станали евреи.

Това става след като

1. са се кръстили в присъствието на свидетели
2. мъжете са били обрязани

3. принесли са жертва в храма в Ерусалим при първа възможност
В НЗ има няколко препратки за обърналите се към юдаизма (вж. Мат. 23;15; Деяния 2:11; 6:5; 13:43).

■ „увещаваха ги да постоянстват в Божията благодат” Трудно е да се определи тази фраза с оглед на контекста

1. някои от тези слушатели може да са откликнали на благовестието в сърцата си
2. онези, които са верни на знанието за Божията благодат в СЗ, са увещани да продължат да търсят Бога и отново да слушат Павел (вж. ст. 44)

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ – Деяния 13:44-47

44 На следващата събота се събра почти целият град, за да чуе Божието слово. 45 Но юдеите, като видяха множествата, се изпълниха със завист и като противоречаха и хулеха, се противопоставяха на това, което говореше Павел. 46 Но Павел и Варнава говориха дързостно и казаха: Нужно беше да се възвести първо на вас Божието слово; но понеже го отхвърляте считате себе си недостойни за вечния живот, ето, обръщаме се към езичниците. 47 Защото така ни заповяда Господ: ?Поставих Те за светлина на народите, за да бъдеш за спасение до края на земята.”

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 13:44-47

44The next Sabbath nearly the whole city assembled to hear the word of the Lord. 45But when the Jews saw the crowds, they were filled with jealousy and *began* contradicting the things spoken by Paul, and were blaspheming. 46Paul and Barnabas spoke out boldly and said, “It was necessary that the word of God be spoken to you first; since you repudiate it and judge yourselves unworthy of eternal life, behold, we are turning to the Gentiles. 47For so the Lord has commanded us, ‘I HAVE PLACED YOU AS A LIGHT FOR THE GENTILES, THAT YOU MAY BRING SALVATION TO THE END OF THE EARTH.’”

13:44 Посланието на Павел очевидно е въздействащо. Това също е хипербола. Не всеки от града присъства.

■
**NASB, NRSV,
TEV „словото на Господа”
NKJV, NJB,
REB „словото на Бога”**

Този израз има няколко варианта в гръцките ръкописи:

1. В MSS P74, 8, A, B2 думата е Господ
2. В MSS B, C, E думата е Бог

В UBS4 думата е текста е „Господ”, но нейният рейтинг е „С” (трудно за определяне). Както и с много други варианти, това не променя смисъла на текста. Евангелието е божествено откровение за Исус, Месията / Христос.

13:45 „но юдеите като видяха множествата... завист” Не е сигурно каква е причината за завистта в този контекст, предвид голямото множество езичници. Завистта се отнася за еврейските лидери, както в Ерусалим, така и в Диаспората (вж. Мат. 27:18; Марк 15:10; Деяния 17:5).

По-късно в Римляните Павел развива богословския проблем за неверието на евреите (вж. Римляни 9-11). Павел заявява, че Бог временно е заслепил Израил, така че езичниците да се спасят. Бог обаче ще използва спасението на езичниците като средство (т.е., ревност), за да накара Израел да откликне на Христос, така че всички вярващи да са обединени чрез благовестието (вж. Ефес. 2:11-3:13). Проблемът е кога става това? Същият въпрос може да се зададе и относно Зах. 12:10. Дали това пророчество е свързано с ранната църква, която се състои от вярващи евреи или или касае бъдещ период? Завистта има изкупителна цел (вж. Римл. 10:19; 11:11,14), но в този конкретен текст завистта предизвиква неверие.

- „те се изпълниха със завист” Вж. Бележката към 3:10.
- „хулеха” Докато атакуваха проповядването на Павел, защитавайки своите традиции, тези евреи бяха виновни за богохулство. Тук няма средно положение. Или юдаизмът, или християнството е истинско отражение на Божията воля. Двете се изключват взаимно!

13:46 „говориха дързостно” В Деяния това е един от бележите за изпълване с Духа.

- **“Нужно беше да се възвести първо на вас Божието слово;”** Това е моделът на ранното мисионерско проповядване. Евреите имат предимство (вж. Римляни 9-11), но Бог включва и езичниците. Хората в синагогата познават СЗ и могат да проверят пророчествата. В Деяния има поредица от текстове относно тази идея и модел (вж. 3:26; 9:20; 13:5,14; 16:13; 17:2,10,17).
- **„вие го отхвърляте”** Това е много силен ГЛАГОЛ (СЕГАШНО ВРЕМЕ, ВЪЗВРАТЕН ЗАЛОГ, ИЗЯВИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ), използван няколко пъти в Септуагинта. Основното значение е „да избутам.” В проповедта на Стефан е използван за израилтяните (вж. 7:39). Използван е и от Павел в Римл. 11:1-2, за да покаже, че Бог не е отхвърлил Своя народ, но те са се отрekli от Неговия Син, единственото средство за спасение, Неговото пълно откровение.
- **„понеже се считате недостойни за вечния живот”** Трудно е да примирим идеята за предопределението, която така често се изтъква в Деяния с концепцията за необходимостта от личен човешки отклик. Никой не може да дойде до вярата без да бъде привлечен от Духа (вж. Йоан 6:44,65), но ние ще бъдем съдени на основание дали сме откликнали или не. Отхвърляйки Павловото проповядване, тези евреи разкриват своята истинска същност (вж. Йоан 3:17-21). Обвинението в липса на отклик не може да бъде отправено към Бога. Бог е подsigурил начин, Неговия Син, но Той е единственият начин! Това е тайната на „неверието”!
- **„обръщаме се към езичниците”** Това е редовният модел при прогласяване на евангелието (вж. 18:6; 22:21; 26:20; 28:28; Римл. 1:16).

13:47 Това е цитат от Ис. 49:6 (вж. 42:6) от Септуагинта. Симеон използва този цитат докато благославя Исус в Лука 2:32, за да изтъкне Неговата месианска роля за всеобщо изкупление (вж. **Специалното понятие** към 1:8). В този контекст е възможно „светлината” да се отнася до евангелието, което Павел и Варнава проповядват на тези езичници (вж. „Използване на СЗ в Новия”, от Darrell Boch, p. 97 in *Foundations for Biblical Interpretation*, Broadman & Holman Publishers, 1994). Тук Павел използва този цитат, за да покаже универсалното прокламиране на универсалното евангелие! Крайната фраза „до края на земята” може да е алюзия към 1:8. Тя изтъква универсалния характер на евангелието.

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ – Деяния 13:48-52

48 И езичниците, като чува това, се радваха и славаха Господното слово; и повярваха всички, които бяха определени за вечен живот. 49 И Господното слово се разпространяваше по цялата тази област. 50 Но юдеите подбудиха набожните и високопоставени жени и градските първенци и като повдигнаха гонение против Павел и Варнава, ги изпъдиха от своята област. 51 А те отърсиха против тях праха от краката си и дойдоха в Икония. 52 А учениците се изпълниха с радост и със Свети Дух.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 13:48-52

48When the Gentiles heard this, they *began* rejoicing and glorifying the word of the Lord; and as many as had been appointed to eternal life believed. 49And the word of the Lord was being spread through the whole region. 50But the Jews incited the devout women of prominence and the leading men of the city, and instigated a persecution against Paul and Barnabas, and drove them out of their district. 51But they shook off the dust of their feet *in protest* against them and went to Iconium. 52And the disciples were continually filled with joy and with the Holy Spirit.

13:48 „И езичниците, като чуха това, се радваха и славеха Господното слово;” Много от тези хора с години са идвали в синагогата и никога не са чували това универсално послание за Божията любов, което включва всички човеци чрез вяра в Месията. Когато чуват вестта те с радост я приемат (вж. 28:28) и я предават на други (вж. ст. 49).

- **„и повярваха всички, които бяха отредени за вечния живот”** Това е ясна дефиниция за предопределението (толкова характерно за равините и междузаветната еврейска литература), но отново е налице парадокс между Божия избор и свободната човешка воля, както и в много други новозаветни пасажии (вж. Фил. 2:12, 13). Глаголът е МИНАЛО ПРЕДВАРИТЕЛНО ВРЕМЕ, СТРАДАТЕЛЕН ЗАЛОГ, ОПИСАТЕЛЕН, идва от военен термин (*tassō*), който означава „да запиша” или „да приема войник”. Тази идея за записването се отнася до двете метафорични книги на Бога (вж. Дан. 7:10; Откр. 20:12). Първата е книгата за човешките дела (вж. Пс. 56:8; 139:16; Ис. 65:6 и Мал. 3:16). Другата е Книгата на живота (вж. Изх. 32:32; Пс. 69:28; Ис. 4:3; Дан. 12:1; Лука 10:20; Фил. 4:3; Евр. 12:23; Откр. 3:5; 13:8; 17:8; 20:12-15; 21:27). Вж. **Специалното понятие: ИЗБИРАНЕ / ПРЕДОПРЕДЕЛЕНИЕ И НУЖДАТА ОТ БОГОСЛОВСКИ БАЛАНС** в 2:47.

13:50 „Но юдеите подбудиха високопоставените жени” Този текст хвърля светлина върху историческата и културна роля на високопоставените жени в Мала Азия в първи век (вж. 16:14; 17:4). В този контекст се отнася до обръщеници към юдаизма, които са водещи в обществото или са съпруги на местни водачи. Според А. Т. Robertson, *Word Pictures in the New Testament*, vol. 3, p. 201, местните високопоставени жени са привлечени от юдаизма (вж. *Strabo* 7:2 и *Juvenal* 6:542) заради неговия морал.

- **„повдигнаха гонение срещу Павел”** Павел говори за това във II Тим. 3:11.

13:51 „те отърсиха праха от краката си” Това е юдейски знак за отхвърляне (вж. Мат. 10:14; Марк 6:11; Лука 9:5; 10:11). Не е ясно дали става дума за (1) праха от техните сандали и крака, полепнал от ходенето или (2) праха от дрехите им, който са свалили докато са работили.

- **„Икония”** Това е главен град в Ликаония, разположен в Римската провинция Галатия. Намира се на 120 км изток, югоизток от Антиохия Писидийска и точно на север от Листра.

13:52 „постоянно изпълнени с радост” Този глагол е НЕСВЪРШЕНО ВРЕМЕ, СТРАДАТЕЛЕН ЗАЛОГ, ИЗЯВИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ, което може да означава начало на действие или повторение на действие в минало време. Според NASB, от 1995 г. вторият вариант е за предпочитане. Само Светият Дух може да ти даде радост по време на преследване (вж. Римл. 5:3; Яков 1:2 ст. и сл.ст., I Петър 4:12 ст. и сл. ст.). Думата „учениците” е неясна. Не става ясно дали се отнася за новите вярващи, за мисионерския екип или и двете.

ВЪПРОСИ ЗА ОБСЪЖДАНЕ

Този коментар е само ръководство за изучаване. Това означава, че вие сами носите отговорност за начина, по който тълкувате Библията. Всеки от нас трябва да ходи в светлината, която му е дадена. Приоритет при интерпретацията сте самият вие, вашата Библия и Светият Дух. Не бива да прехвърляте тази отговорност на който и да е коментатор.

Настоящите въпроси за обсъждане целят да ви подпомогнат да обмислите основните теми в този раздел на посланието. Целта им е да предизвикат мисли, а не да дадат крайни отговори.

1. Защо 13:2-3 не може да бъде използван като доказателство за ръкополагането на определена група?
2. Защо Павел проповядва първо в синагогата?
3. Защо Йоан Марк напуска мисионерския екип (вж. ст. 13)

4. По какъв начин 39 ст. е свързан с Галатяни 3 гл.?
5. Обясни 48б стих във връзка с предопределението и свободната човешка воля.

Деяния 14 гл.

РАЗДЕЛЕНИЯ ПО АБЗАЦИ В СЪВРЕМЕННИТЕ ПРЕВОДИ*

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Павел и Варнава в Икония	В Икония	Служение в района на Икония и завръщане	В Икония	Евангелизиране на Икония
14:1-7	14:1-7	14:1-7	14:1-4	14:1 14:2 14:3 14:4-7
			14:5-7	
Павел и Варнава в Листра	Идолопоклонство в Листра		В Листра и Дервия	Изцеляване на паралистик
14:8-18	14:8-18	14:8-18	14:8-13	14:8-10
				14:11-18
			14:14-18	
	Пребиване с камъни, бягство в Дервия			Край на мисията
14:19-20	14:19-20	14:19-20	14:19-20	14:19-20
Завръщане в Антиохия, Сирия	Утвърждаване на обръщениците		Завръщане в Сирийска Антиохия	
14:21-28	14:21-28	14:21-23	14:21-23	14:21-23
		14:24-28	14:24-26	14:24-26
			14:27-28	14:27-28

ТРЕТИ ЦИКЪЛ НА ПРОЧИТ (вж. стр. viii)

ПРОСЛЕДЯВАНЕ НА АВТОРСКОТО НАМЕРЕНИЕ НА НИВО АБЗАЦИ

Този коментар е само ръководство за изучаване. Това означава, че вие сами носите отговорност за начина, по който тълкувате Библията. Всеки от нас трябва да ходи в светлината, която му е дадена. Приоритет при интерпретацията сте самият вие, вашата Библия и Светият Дух. Не бива да прехвърляте тази отговорност на който и да е коментатор.

Прочетете главата на един дъх. Определете темите. Съпоставете вашето тематично разделение с петте съвременни превода по-горе. Разделянето на абзаци не е вдъхновено от Бога, но е ключово за проследяването на авторското намерение. А именно това е в сърцевината на интерпретирането. Всеки абзац има една единствена тема.

1. Първи абзац

2. Втори абзац

3. Трети абзац

4. И т.н.

Каква е връзката между Павловата мисия и галатяните?

А. Тези два аспекта от контекста трябва да бъдат разглеждани заедно, защото датирването на посланието зависи от двете противоположни теории относно истинската идентичност на галатяните. И двете теории са еднакво логични, но библейските доказателства са ограничени.

Б. Двете теории

1. Традиционната теория, която се приема единодушно до осемнадесети век.

а. Нарича се „Теорията за северна Галатия”.

б. Предполага се, че Галатия включва галатяните, които живеят в северното централно плато в Турция (вж. I Петър 1:1). Тези етнически галатяни са келти (на гръцки *Keltoi* или на латински *Gall*), които нахлуват в тази област в трети век преди Христос. Те се наричат „гало-гърци”, за да се различават от техните братя от Западна Европа. Победени са през 230 г. пр. Хр. От Атала I, цар на Пергам. Тяхното географско влияние е ограничено до северна централна Мала Азия или днешна Турция.

в. Ако приемем, че се касае за тази етническа група, тогава датата ще бъде около 50-те години, по време на първото или второто мисионерско пътешествие на Павел. Тогава спътниците на Павел са Сила и Тимотей.

г. Някои смятат, че болестта на Павел, спомената в Гал. 4:13, е малария. Те предполагат, че Павел се оттегля на север в планините, за да избегне крайбрежния климат, където върлува малария.

2. Втората теория е подкрепяна от сър Ул. Рамзи, *St. Paul the Traveler and Roman Citizen*, New York:

G. P. Putnam’s Sons, 1896.

а. Докато традиционната теория определя Галатия като етническа, тази втора теория я дефинира като административна област. Изглежда Павел често използва имена на Римски провинции (вж. I Кор. 16:19; II Кор. 1:1; 8:1 и пр.). Римската провинция Галатия включва по-голяма област от етническа „Галатия”. Тези етнически келти подкрепят Рим от самото начало и затова са възнаградени с по-голяма автономия и разширена териториална власт. Ако тази голяма област е позната като Галатия, тогава възможно е първото мисионерско пътешествие на Павел да се простира до южните градове на Антиохия в Писидия, Листра, Дервия и Икония, за които четем в Деяния 13-14.

б. Ако приемем за вярна „южната теория”, тогава датата на посланието е много ранна—близка по време, но преди Ерусалимския събор, описан в Деяния 15, където се дискутират същите проблеми, каквито и в посланието до галатяните. Съборът се провежда през 48-49 година след Христос и посланието вероятно е писано в същия период. Ако това е вярно, то Галатяните е първото Павлово послание в НЗ.

в. Някои доказателства за южната галатийска теория:

(1) Спътниците на Павел не са споменати по име, но Варнава е споменат три пъти (вж. 2:1,9,13). Това означава, че се касае за първото мисионерско пътешествие на Павел.

(2) Споменато е, че Тит не е обрязан (вж. 2:1-5). Това пасва на периода преди Ерусалимския събор

(3) Споменаването на Петър (вж. 2:11-14) и проблемното общуване с езичниците пасва най-добре в периода преди Ерусалимския събор

(4) Когато паричните помощи са занесени в Ерусалим, са споменати спътници на Павел от различни области (вж. Деяния 20:4). Никой от тях не е от северните галатийски градове, а ние знаем, че те присъстват на събора (вж. I Кор. 16:1).

Ако желаете подробен коментар на различните аргументи, свързани с тези теории, можете да потърсите библейски речник. И двете теории съдържат достоверни факти. До момента няма консенсус, но изглежда че „Южната теория” пасва най-добре предвид всички факти.

В. Връзката между Галатяните и Деяния;

1. Павел посещава Ерусалим пет пъти, което е записано от Лука в Деяния
 - а. 9:26-30, след своето обръщение
 - б. 11:30; 12:25, за да донесе помощи, събрани от езичниците за гладуващите в Ерусалим
 - в. 15:1-30, Ерусалимския събор
 - г. 18:22, кратко посещение
 - д. 21:15 и сл. ст., допълнителни разяснения относно работата сред езичниците
2. В Галатяни са записани две посещения в Ерусалим
 - а. 1:18, след три години
 - б. 2:1, след четиринадесет години
3. Най-вероятно е Деяния 9:26 да има връзка с Галатяни 1:18. Деяния 11:30 и 15:1 и сл. ст. представляват контекста на срещите, за които се говори в Галатяни 2:1.
4. Има някои разлики между Деяния 15 гл. и Галатяни 2 гл., но това вероятно се дължи на
 - а. Различни перспективи
 - б. Различните цели на Лука и Павел
 - в. Наистина действията в Галатяни 2 глава се случват малко преди събитията, описани в Деяния 15 глава, но нещата са свързани.

ИЗСЛЕДВАНЕ НА ДУМИ И ИЗРАЗИ

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД *РИБ* – Деяния 14:1-7

А в Икония те влязоха заедно в юдейската синагога и така говориха, че повярваха голямо множество юдеи и гърци. 2 Но отхвърлилите вярата юдеи подбудиха и озлобиха сърцата на езичниците против братята. 3 Но те пак останаха доста време, като говореха дързостно за Господа, който свидетелстваше за словото на Своята благодат, като даваше да стават знамения и чудеса чрез техните ръце. 4 И множеството в града се раздвои: едни бяха с юдеите, други – с апостолите. 5 И когато и езичниците, и юдеите с техните началници се опитаха да ги опозорят и да ги убият с камъни, 6 те научиха и избягаха в ликаонските градове Листра и Дервия и в околните им места, 7 и там благовестваха.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД *NASB (updated)* – Acts 14:1-7

1In Iconium they entered the synagogue of the Jews together, and spoke in such a manner that a large number of people believed, both of Jews and of Greeks. 2But the Jews who disbelieved stirred up the minds of the Gentiles and embittered them against the brethren. 3Therefore they spent a long time *there* speaking boldly *with reliance* upon the Lord, who was testifying to the word of His grace, granting that signs and wonders be done by their hands. 4But the people of the city were divided; and some sided with the Jews, and some with the apostles. 5And when an attempt was made by both the Gentiles and the Jews with their rulers, to mistreat and to stone them, 6they became aware of it and fled to the cities of Lycaonia, Lystra and Derbe, and the surrounding region; 7and there they continued to preach the gospel.

14:1 „Икония” Има неканонична книга от втори век, известна като *Деянията на Павел и Текла*, описваща служението на Павел в Икония. Тази книга изглежда е единствената, която съдържа физическото описание на Павел: нисък, плешив, кривокрак, с гъсти вежди и изпъкнали очи. Книгата не е боговдъхновена, но изглежда отразява влиянието, което апостол Павел има в областта на Мала Азия. Голяма част от тази област е в Римската провинция Галатия.

- **„влязоха в синагогата”** Това е обичайна практика за Павел и Варнава. Тези слушатели, евреи и гърци трябва да са запознати със старозаветните пророчества и обещанията.
- **„повярваха голямо множество юдеи и гърци”** Тази фраза показва целта на Деяния. Евангелието се шири мощно из различни групи от хора. Приложението на старозаветните обещания, касаещи цялото човечество (вж. Бит. 3:15; 12:3) се вижда ясно.

Тези обобщаващи твърдения, свързани с бързия растеж на църквата, са характерни за писанията на Лука.

14:2 „юдеите, които не повярваха” Спасението е характерно с „повярване” (вж. ст. 1), духовната слепота и непокорство се описват с „непослушание” и „неверие”. Отказът да се повярва в благовестието, обрича човека на слепота и погибел! Лука описва злостното противопоставяне на еврейското неверие и активното преследване. Тяхното отхвърляне отваря вратата на вярата за езичниците (вж. Римляни 9-11).

- **„подбудиха”** Този ГЛАГОЛ за непокорство често се среща в Септуагинта (вж. I Царе 3:12; 22:8; II Царе 18:31; 22:49; I Лет. 5:26), но в НЗ се среща само в Деяния 13:50 и тук.
- **„озлобиха”** Това е друг, често срещан термин в Септуагинта, описващ злите, потисници, които тормозят околните. Лука често го използва в Деяния (вж. 7:6,19; 12:1; 14:2; 18:10).

14:3 Бог използва чудеса, за да потвърди Своя благодатен характер, както и плодовете на Христовото благовестие в тази нова област (вж. 4:29-30; Евр. 2:4).

14:4 „хората от града се раздвоиха” Словото на истината винаги разделя (вж. 17:4-5; 19:9; 28:24; Мат. 10:34-36). Някои от евреите в синагогата повярваха, но други се настроиха враждебно срещу благовестието.

- **„с апостолите”** Това включва Павел и Варнава. В тази глава (т.е., 14:4 и 14) Лука за единствен път използва думата „апостоли” за някой, различен от Дванадесетте. Варнава е наречен апостол (вж. ст. 14). Това е видно и от I Кор. 9:5-6. Изглежда това е по-широка употреба на понятието „апостол”, извън групата на Дванадесетте. Яков Праведният (полубратът на Исус) е наречен апостол в Галатяните 1:19; Силван и Тимотей са наречени апостоли в I Сол. 1:1 в комбинация с 2:6; Андроник и Юния са наречени апостоли (Юния в KJV) са наречени апостоли в Римл 16:6-7; а Аполос е наречен апостол в I Кор. 4:6-9. Дванадесетте апостоли са уникални. Когато умират, никой не може да ги замести (освен Матия, който заменя Юда в Деяния 1). Обаче за продължаващ дар на апостолство се споменава в I Кор. 12:28 и Ефес. 4:11. НЗ не осигурява достатъчно информация, за да опише тази дарба. Вж. **Специалното понятие: ИЗПРАЩАМ (APOSTELLŌ)** по-долу.

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: ИЗПРАЩАМ (APOSTELLŌ)

Това е често използвана гръцка дума за „изпращам” (*apostellō*) Това понятие има няколко богословски употреби:

1. Равините го използват за човек, който е призван и изпратен и като официален представител на друг човек, нещо като съвременното понятие „посланик” (вж. II Кор. 5:20)
2. Евангелията често използват това понятие, за да покажат, че Исус е изпратен от Отца. В Йоан понятието приема месиански нотки (вж. Мат. 10:40; 15:24; Марк 9:37; Лука 9:48 и особено Йоан 4:34; 5:24,30,36,37,38; 6:29,38,39,40,57; 7:29; 8:42; 10:36; 11:42; 17:3,8,18,21,23,25; 20:21). Използвано е за Исус, който изпраща учениците (вж. Йоан 17:18; 20:21)
3. Новият Завет го използва за учениците
 - a. Първоначалният кръг от дванадесет близки ученици (вж. Лука 6:13; Деяния 1:21-22)
 - b. Специална група от апостолски помагачи и съработници
 - (1) Варнава (вж. Деяния 14:4,14)
 - (2) Андроник и Юниас (KJV, Юния, вж. Римл. 16:7)
 - (3) Аполос (вж. I Кор. 4:6-9)
 - (4) Яков, братът Господен (вж. Гал. 1:19)

- (5) Силван и Тимотей (вж. I Сол. 2:6)
 - (6) вероятно Тит (вж. II Кор. 8:23)
 - (7) вероятно Епафродит (вж. Фил. 2:25)
- с. действаща дарба в църквата (вж. I Кор. 12:28-29; Ефес. 4:11)
4. Павел използва тази титла за себе си в повечето послания, така че да подчертае дадената му от Бога власт като Христов представител (вж. Римл. 1:1; I Кор. 1:1; II Кор. 1:1; Гал. 1:1; Ефес. 1:1; Кол. 1:1; I Тим. 1:1; II Тим. 1:1; Тит 1:1).

14:5 „с техните началници” Този израз може да се отнася до градоначалниците или до водачите на синагогата. Някои съвременни коментаторис смятат, че става дума за две преследвания (1) ст. 2 и (2) ст. 5, но контекстът говори само за едно.

■
NASB, NRSV,
TEV „малтретират”
NKJV „оскърбяват
NJB „нападат”

Гръцкият глагол *hubrizō* е по-силен от „малтретирам”, вероятно се има предвид „избухване на бунт” или „насилие”. Глаголът е често срещан в Септуагинта. Лука често използва тази дума в три смисъла:

1. обида, Лука 11:45
2. насилие, Лука 18:32; Деяния 14:5
3. загуба на физическа собственост, Деяния 27:10,21

- **„камък”** Този втори описателен термин показва, че опозицията е готова да нападне вярващите, упражнявайки насилие. Вероятно еврейските водачи решават да използват камъни, заради старозаветната конотация с богохулството (вж. Лев. 24:16; Йоан 8:59; 10:31-33).

14:6 „и избягаха в градовете Икония, Листра и Дервия” Икония е във Фригия. Това е на границата с друга етническа група. Този детайл показва историческата стойност на книгата Деяния.

14:7 Този ГЛАГОЛ е в ОПИСАТЕЛНО ПЕРФЕКТНО ВРЕМЕ, ВЪЗВРАТЕН ЗАЛОГ, което означава, че те проповядват отново и отново. Това е темата на Павловите мисионерски пътешествия (вж. 14:21; 16:10). Онези, които се доверяват на Христос, докато Той проповядва, също усещат необходимостта да запознаят и другите с евангелието. Това се превръща в техен приоритет (вж. Мат. 28:19-20; Лука 24:47; Деяния 1:8)!

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ – Деяния 14:8-18

8 А в Листра седеше някой си човек, немощен в краката си, недъгав от рождението си, който никога не беше ходил. 9 Той слушаше Павел, като говореше; а Павел, като се взря в него и видя, че има вяра да бъде изцелен#или: спасен#,10 каза със силен глас: Стани на краката си! И той скочи и ходеше. 11 А народът, като видя какво извърши Павел, извика със силен глас на ликаонски: Боговете са слезли при нас в човешки образ! 12 И наричаха Варнава Зевс, а Павел – Хермес, понеже той беше главният говорител. 13 А жрецът на Зевс, чийто храм беше пред града, доведе юнци и донесе венци при портите и заедно с множествата се канеше да принесе жертва. 14 Като чува това, апостолите Варнава и Павел раздраха дрехите си и скочиха сред народа, като извикаха: 15 Мъже, защо правите това? И ние сме хора със същото естество като вас и ви благовестяваме да се обърнете от тези суети към живия Бог, който е направил небето, земята, морето и всичко, което е в тях; 16 който през миналите поколения е оставял всичките народи да ходят по своите пътища, 17 макар и да не е преставал да свидетелства за Себе Си, като е правил добрини и ни е давал от небето дъждове и плодonoсни времена, и е пълнил сърцата ни с храна и радост. 18 И като говореха това, те едва възпряха множествата да не им принасят жертва.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 14:8-18

8At Lystra a man was sitting who had no strength in his feet, lame from his mother's womb, who had never walked. 9This man was listening to Paul as he spoke, who, when he had fixed his gaze on him and had seen that he had faith to be made well, 10said with a loud voice, "Stand upright on your feet." And he leaped up and *began* to walk. 11When the crowds saw what Paul had done, they raised their voice, saying in the Lycaonian language, "The gods have become like men and have come down to us." 12And they *began* calling Barnabas, Zeus, and Paul, Hermes, because he was the chief speaker. 13The priest of Zeus, whose *temple* was just outside the city, brought oxen and garlands to the gates, and wanted to offer sacrifice with the crowds. 14But when the apostles Barnabas and Paul heard of it, they tore their robes and rushed out into the crowd, crying out 15and saying, "Men, why are you doing these things? We are also men of the same nature as you, and preach the gospel to you that you should turn from these vain things to a living God, WHO MADE THE HEAVEN AND THE EARTH AND THE SEA AND ALL THAT IS IN THEM. 16In the generations gone by He permitted all the nations to go their own ways; 17and yet He did not leave Himself without witness, in that He did good and gave you rains from heaven and fruitful seasons, satisfying your hearts with food and gladness." 18*Even* saying these things, with difficulty they restrained the crowds from offering sacrifice to them.

14:8 „в Листра” Този град е родното място на Тимотей (вж. 16:1). Градът е Римска колония, основана от Август през 6 година след Христос. Там вероятно няма синагога, затова Павел и Варнава проповядват на улицата.

■ До тук няма вероятност за трик или измама (вж. 3:2). Има три специфични описателни фрази, които представляват постоянното състояние на този човек:

1. няма сила в краката
2. куц от майчината си утроба
3. никога не беше ходил

■ **„безсилен”** Понятието *adunatos* обикновено означава „невъзможен” или буквално „неспособен” (вж. Лука 18:27; Евр. 6:4,18; 10:4; 11:6), но тъй като е лекар Лука използва понятието в смисъл на лишен от сила или слаб (вж. Римл. 8:3; 15:1). Интересно е, че по много начини Лука прави паралел между служението на Петър и Павел. Петър и Йоан изцеляват куц човек в Деяния 3:1-10, а тук Павел и Варнава правят същото.

14:9 „когато се взря в него” Лука често използва тази фраза (вж. 3:4; 10:4). Вж. Бележката към 1:10. Павел вижда, че този човек слуша напрегнато. Затова му заповядва да стане и да започне да ходи (вж. ст. 10), което той и прави!

■ **„че има вяра да бъде изцелен”** Този израз е използван в старозаветния смисъл на „спасен”, а именно физическо избавление. Забележете че павловата способност да изцелява се основава на вярата на човека. В НЗ обикновено нещата стоят така (вж. Лука 5:20; Йоан 5:5-9). Чудесата имат няколко функции:

1. да показват Божията любов
2. да показват силата и истината на евангелието
3. да обучават и насърчават другите вярващи

14:11 „на ликаонски език” Очевидно Павел и Варнава не разбират какво вика тълпата. Това е местният език на народа.

14:12 „наричайки Варнава Зевс, а Павел - Хермес, защото той беше главният говорител” Съгласно гръцката традиция боговете се явяват на хората в човешка форма (вж. Овидий, *Метаморфози* 8:626 и сл. ст.). От местни надписи научаваме, че в града се покланят на Зевс и Хермес (вж. ст. 13). Забележете че Варнава е споменат първи. Вероятно защото тези езичници са приели Павел за Хермес (Меркурий), богът вестител, защото той говори, а мълчаливият Варнава е възприет като върховния бог Зевс (Юпитер).

14:13 „порта” Тази дума може да се отнася до градската порта или до вратата на храма на Юпитер (Зевс), който се намира точно зад градската порта и срещу нея. Налице е голямо смущение и объркване.

14:14 „апостоли” Вж. Бележката към 14:4.

- **„разкъсаха дрехите си”** Това е еврейски обичай при скръб и богохулство (вж. Мат. 26:65; Марк 14:63). Езичниците трябва ясно да разберат, че има проблем.
- **„скочиха”** В Септуагинта този израз често се използва за “подскачам” или „избързвам”, но в НЗ се използва само тук. Павел и Варнава бързо реагират на действията на тълпата.

14:15-17 Това е обобщение на първата Павлова проповед към езичниците. Много прилича на проповедта му, произнесена в Атина (вж. 17:22-33).

14:15

NASB, NKJV „мъже със същото естество като вас”

NRSV “ „ние сме смъртни също като вас”

TEV „ние самите сме човешки същества като вас”

NJB „ние сме само човешки същества, смъртни като вас”

Думата е *homioipathēs*, която е съставена от „същите” и „страсти.” В НЗ тази дума е използвана само тук и в Яков 5:17. Местните хора си мислят, че Павел и Варнава са богове (*homioīthentes*, вж. ст. 11), направени „като хора”. Павел използва същия корен, за да покаже, че са от едно естество. Лука показва смирението на Павел и Варнава, съпоставено с поведението на Ирод Антипа в 12:20-23.

- **„трябва да се обърнете от тези суетни неща”** Думата „суетни” означава празни, пусти, несъществуващи. Павел директно конфронтира техния суеверен паганизъм.
- **„към живия Бог”** Това е игра на думи с името на ЯХВЕ, което идва от еврейския ГЛАГОЛ „съм” (вж. Изх. 3:14). ЯХВЕ е вечно съществуващият, единствен Бог. Вж. **Специалното понятие:** Имената на божеството в 1:6.
- **„Който е направил”** Това е цитат от Изход 20:11 или Пс. 146:6. Еврейското име *Елохим* (вж. Бит. 1:1) описва Бог като Създател, който промисля (вж. *The Expositor's Bible Commentary*, vol. 1, pp. 468-469), където ЯХВЕ представя Себе Си като Спасител, Изкупител (вж. *The Expositor's Bible Commentary*, Том 1, стр. 471-472) и Бог на завета. Вж. **Специалното понятие** към 1:6.

14:16 „който през миналите поколения е оставял всичките народи да ходят по своите пътища”, Тази фраза може би е алюзия към Втор. 32:7-8, където Мойсей казва, че ЯХВЕ поставя границите на народите. В богословски план това показва Божията грижа и внимание към народите (Езичниците, вж. *Girdlestone, Synonyms of the Old Testament*, стр. 258-259). Бог желае те да Го познават, но грехът у човека го води към суеверие и идолопоклонство (вж. Римл. 1:18-2:29). Той обаче продължава да ги търси (вж. ст.17). Невежеството на езичниците относно Бога е в контраст със знанието на евреите. Иронията е, че езичниците масово откликват с вяра в Христос, докато евреите масово го отричат и преследват вярващите в благовестието (вж. Римляни 9-11).

14:17 „Той не е престава да свидетелства за Себе Си” Това е идеята за откровението в природата (вж. Пс. 19:1-6; Римл. 1:19-20; 2:14-15). Всички човеци знаят нещо за Бога от творението и вътрешното свидетелство на съвестта.

- **„дъждове... храна”** Според местната езическа традиция, Зевс е автор на дъжда, а Хермес дава храната. Следвайки казаното във Второзаконие 27-29, Павел изтъква, че Бог контролира природата. Тези езичници не познават Бога, така че заветните проклетия от Второзаконие са заменени с Божието търпение (вж. Деяния 17:30; Римл. 3:25; 4:15; 5:13). Павел е израз на уникалния Божий избор (апостол на

езичниците) за достигане на народите! Павел използва Божието творение и промисъл чрез природата (вж. Пс. 145:15-16; 147:8; Ер. 5:24; Йона 1:9) като средство за връзка.

Интересното е, че тази проповед не съдържа нищо от същинското евангелие. Предполага се, че Павел използва същата аргументация, с каквато си служи и при проповедта си в Атина, Деяния 17:16-34. Чудно е дали Лука се е сдобил с резюмето на тази проповед от Павел или от Тимотей, тъй като това е неговият град.

14:18 Това е подробност на очевиден.

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ – Деяния 14:19-23

19 Между това дойдоха юдеи от Антиохия и Икония, които убедиха народа; и те биха Павел с камъни и го извлякоха вън от града, като мислеха, че е умрял. 20 Но когато учениците се събраха около него, той стана и влезе в града; и на другия ден отиде с Варнава в Дервия. 21 И след като проповядваха благовестието в този град и направиха много ученици, пак се върнаха в Листра, Икония и Антиохия, 22 като утвърждаваха душите на учениците и ги увещаваха да постоянстват във вярата, и ги учеха, че през много притеснения трябва да влезем в Божието царство. 23 И след като им поставиха старейшини във всяка църква и се помолиха с пост, ги препоръчаха на Господа, в когото бяха повярвали.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 14:19-23

19But Jews came from Antioch and Iconium, and having won over the crowds, they stoned Paul and dragged him out of the city, supposing him to be dead. 20But while the disciples stood around him, he got up and entered the city. The next day he went away with Barnabas to Derbe. 21After they had preached the gospel to that city and had made many disciples, they returned to Lystra and to Iconium and to Antioch, 22strengthening the souls of the disciples, encouraging them to continue in the faith, and *saying*, “Through many tribulations we must enter the kingdom of God.” 23When they had appointed elders for them in every church, having prayed with fasting, they commended them to the Lord in whom they had believed.

14:19 Еврейската опозиция обединява усилия и атаките срещу Павел се подновяват в градовете, където проповядва (вж. II Кор. 4:7-15; 6:3-10; 11:23-30). Забележете, че атаката е насочена срещу Павел, а не към Варнава. Обърнете внимание и на лицемерието на езическата тълпа. В един момент се покланят на Павел и Варнава като божества, а в следващия ги бият с камъни!

- **„Те биха Павел с камъни”** Това не е чудо на възкресение, но разказ за физическата сила и смелост на Павел (вж. ст. 20-21). II Коринтяни 11:25 и Галатяни 6:17 също говорят за това събитие. Убиването с камъни, планирано в стих 5, става реалност!

14:20 „учениците се събраха около него” Независимо че не е споменато изрично, аз смятам, че там е имало молитвено събрание, при което Бог отговаря по чуден начин. Обърнете внимание как преследването продължава да действа като механизъм/мотивация за разпространяване на благовестието в нов град.

14:21 „след като бяха проповядвали евангелието в този град” Става дума за Дервия (вж. ст. 20). Този град също е в Ликаонската част на Римската провинция Галатия. Това е най-източната точка, до която достигат Павел и Варнава в своето първо мисионерско пътешествие. Този град също чудесно откликва на евангелието и мнозина се спасяват.

- **„те се върнаха в Листра, Икония и Антиохия”** Очевидно те не проповядват публично по пътя обратно, но частно организират и насърчават вярващите (вж. ст. 22-23).

14:22 Този стих обобщава посланието на Павел с цел ученичество. Забележете, че то е фокусирано върху (1) устояването и (2) изпитанието. Вярващите съзряват сред изпитания (вж. Римл. 5:3-4; 8:17-18; I Сол. 3:3; II Тим. 3:12; Яков 1:2-4; I Петър 4:12-16).

- **утвърждаваха**” Този глагол е използван няколко пъти в Септуагинта в смисъл на „да успокоя” или „да установя”. Лука използва думата няколко пъти, за да опише постоянното служение на Павел с цел обучение на вярващите (вж. 14:22; 15:32,41; 18:23).
- **„душите на учениците**” Понятието „душа” (*psuchē*) обозначава цялостната личност или умствената дейност на човека. Това не е гръцката концепция за безсмъртната душа, която обитава във всеки човек, а по-скоро еврейската идея за душа (*nepheš*, BDB 659, KB 711-713, вж. Бит. 2:7) като начин да се опише цялата човешка личност (вж. Деяния 2:41; 3:23; 7:14; 14:2,22; 15:24; 27:37).
- **и ги увещаваха да постоянстват във вярата**” Вж. **Специалното понятие: НУЖДАТА ДА УСТОЯВАМЕ** по-долу.

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: НУЖДАТА ДА УСТОЯВАМЕ

Библейските доктрини, касаещи християнската вяра са трудни за обяснение, защото са представени с типични източни понятия под формата на диалектични двойки. Те изглеждат контрастни, но и двете са библейски. Западните християни имат тенденцията да приемат едната истина и да игнорират или подценяват противоположната. Нека да го илюстрирам.

- A. Дали спасението е единично решение да се доверим на Христос или е доживотно посвещение на ученичество?
- B. Дали спасението е избор по благодат от един суверенен Бог или се свежда до човешкия отклик на божествената покана с покаяние и вяра?
- C. Дали веднъж придобитото спасението не може да се изгуби или има нужда от постоянно усърдие?

Темата за устояването е предмет на непрекъснати коментари в хода на църковната история. Проблемът започва с наглед конфликтни пасажи от Новия Завет:

- A. текстове относно сигурността в спасението
 1. изявления на Исус (Йоан 6:37; 10:28-29)
 2. изявление на Павел (Римл. 8:35-39; Ефес. 1:13; 2:5,8-9; Фил. 1:6; 2:13; II Сол. 3:3; II Тим. 1:12; 4:18)
 3. изявления на Петър (I Петър 1:4-5)
- B. текстове относно нуждата от устояване (постоянство)
 1. изявления на Исус (Мат. 10:22; 13:1-9,24-30; 24:13; Марк 13:13; Йоан 8:31; 15:4-10; Откр. 2:7,17,20; 3:5,12,21)
 2. изявления на Павел (Римл. 11:22; I Кор. 15:2; II Кор. 13:5; Гал. 1:6; 3:4; 5:4; 6:9; Фил. 2:12; 3:18-20; Кол. 1:23)
 3. изявления на автора на Евреите (2:1; 3:6,14; 4:14; 6:11)
 4. изявления на Йоан (I Йоан 2:6; II Йоан 9)
 5. изявление на Бог Отец (Откр. 21:7)

Библейското спасение зависи от любовта, милостта и благодатта на суверенния Триединен Бог. Нито един човек може да бъде спасен без инициативата на Духа (вж. Йоан 6:44,65). Бог действа пръв и постановява модела, но изисква от хората да откликнат с покаяние и вяра, както в началото, така и постоянно. Бог работи с човека в контекста на заветните взаимоотношения. Има привилегии и отговорности!

Спасението се предлага на всички човеци. Исусовата смърт е по причина на греха на падналото човечество. Бог промисля начин и иска всички, направени по Неговия образ да откликнат на Неговата любов и промисъл, показани в Христос.

Ако искате да прочетете повече по темата от некалвинистична перспектива, вижте

1. Dale Moody, *The Word of Truth*, Eerdmans, 1981 (pp. 348-365)
2. Howard Marshall, *Kept by the Power of God*, Bethany Fellowship, 1969
3. Robert Shank, *Life in the Son*, Westcott, 1961

В тази област Библията адресира два различни проблема: (1) сигурността в спасението, използвана като разрешение да живеем безплоден и себичен живот и (2) нужда от насърчение за онези, които страдат с проблеми в служението или поради лични грехове. Проблемът е там, че неправилните групи от хора подхождат към неправилните текстове и изграждат богословски системи върху ограничени библейски пасажки. Някои християни отчаяно се нуждаят от послание за увереност, докато други имат нужда от остро предупреждение! Към коя група принадлежите вие?

- **„Божие царство”** Тази фраза е трудна за тълкуване. Исус я използва често в Неговото служение. Апостолите очевидно погрешно разбират значението на израза (вж. 1:3,6). В Деяния той е почти синоним на евангелието (вж. 8:12; 19:8; 20:25; 28:23,31). В Деяния 14:22 изразът придобива есхатологично значение. Става дума за напрежението между „вече” (вж. Мат. 12:28; Лука 16:16) и „все още не” (вж. Мат. 24:14,30,36-37; 25:30,31; II Петър 1:11), което е характерно за нашата епоха. Вж. **Специалното понятие** към 2:17. Царството идва чрез Исус Христос (т.е., Първото Му идване), но цялото изпълнение предстои в бъдеще (т.е., Второто идване).

14:23 „те им поставиха старейшини” Понятието „старейшини” (*presbuteros*) е синоним на „епископ” (*episkopos*) и „пастир” (*poimenos*) в НЗ (вж. Деяния 20:17,28 и Тит 1:5,7). Понятието „старейшина” има еврейски произход (вж. Girdlestone, *Synonyms of the Old Testament*, стр. 244-246 и Frank Stagg, *New Testament Theology*, стр. 262-264), докато думите „епископ” и „надзорник” са по-типични за гръцкия контекст. В НЗ са споменати само две църковни служби: пастори и дякони (вж. Фил. 1:1). Думата „поставям” означава „избирам” или „определям чрез вдигане на ръка” (вж. II Кор. 8:19 Louw и Nida, *Greek-English Lexicon*, стр. 363, 484). По-късно ранните църковни отци използват това понятие за „ръкополагане”. На практика въпросът е как „избирането с гласуване” се вмести в този контекст? Гласуването в тези нови църкви не изглежда уместно (макар че Ерусалимската църква гласува за седемте в Деяния 6, както и за да потвърди Павловото служение сред езичниците, Деяния 15). В книгата си *Отговори на въпроси*, стр. 79 Брус казва: „първоначалното избиране посредством вдигане на ръка е изгубило силата си от времето на НЗ и вече означава просто да определя или поставя без значение по какъв начин.” Човек не може да подкрепя или отхвърля която и да е църковна политика като използва този новозаветен термин.

Обърнете внимание, че Павел наставлява Тит да постави „старейшини” в Крит, а относно Ефес, казва на Тимотей църквата да избере хора с определени качества (вж. I Тимотей 3). На новите места водачите биват поставяни, но в утвърдените вече местни общности самата църква може да избере хората с изявените вече лидерски качества. Забележете, че мисионерската стратегия на Павел е да утвърди местните църкви, които да поемат задачата по евангелизиране и обучаване на новите вярващи в съответната област (вж. Мат. 28:19-20). Това е Божият метод за достигане на целия свят (т.е., местните църкви)!

- **„църква”** Вж. **Специалното понятие** към 5:11.
- **„и се помолиха с пост”** Това може да е целенасочен паралел на 13:2-3. Павел преживява силата и ръководството на Духа в Антиохия. Той продължава да се придържа към същия духовен модел. Те трябва да са готови Бог да им разкрие волята Си. Вж. **Специалното понятие**: Постене в 13:2.
- **„в когото бяха повярвали”** Това е МИНАЛО ПРЕДВАРИТЕЛНО ВРЕМЕ, СТРАДАТЕЛЕН ЗАЛОГ, ИЗЯВИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ, което говори за установено действие в миналото. Тези водачи са вярващи от известно време и са с доказани качества на християнски лидери. Тази граматична конструкция на предлога *eis*, свързан с глагола *pisteuō* (вж. Деяния 10:43) е характерен за писанията на Йоан, но присъства и в писмата на Павел (вж. Римл. 10:14; Гал. 2:16; Фил. 1:29) и Петър (вж. I Петър 1:8). Вж. **Специалното понятие** към 3:16 и в 6:5, които са важни.
- **„те ги препоръчаха на Господа”** Тук не става дума за някакъв вид ръкополагане. Същият ГЛАГОЛ е използван в ст. 26 от Павел и Варнава, докато в 20:32 е употребен за онези, които са вече водачи. Ръкополагането е полезно, ако изтъква истината, че Бог призовава хора за ръководни роли. Става негативно и небиблейско, ако води до йерархия сред вярващите. Всички вярващи са

призовани и надарени за служение (вж. Ефес. 4:11-12). в НЗ не се прави разлика между духовенство и миряни.

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ – Деяния 14:24-28

24 И като минаха през Писидия, дойдоха в Памфилия; 25 и след като проповядваха словото в Перга, слязоха в Аталиа. 26 Оттам отплаваха за Антиохия, откъдето бяха препоръчани на Божията благодат за делото, което бяха изпълнили. 27 И като пристигнаха и събраха църквата, те разказаха всичко, което беше извършил Бог чрез тях, и как беше отворил вратата на вярата за езичниците. 28 И там останаха доста време с учениците.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 14:24-28

24They passed through Pisidia and came into Pamphylia. 25When they had spoken the word in Perga, they went down to Attalia. 26From there they sailed to Antioch, from which they had been commended to the grace of God for the work that they had accomplished. 27When they had arrived and gathered the church together, they *began* to report all things that God had done with them and how He had opened a door of faith to the Gentiles. 28And they spent a long time with the disciples.

14:24 Хълмистата провинция Писидия е на север от крайбрежната провинция Памфилия. Перга е главният град в региона. Очевидно преди време Павел само е минал от там (вж. 13:13), но сега се връща и проповядва евангелието (вж. ст. 25).

14:25 „Аталиа” Това е пристанището на Перга.

14:26 „отплаваха за Антиохия” Те не се връщат в Кипър. Варнава ще се върне след като приключи диспута с Павел относно Йоан Марк (вж. 15:36-39).

- „бяха препоръчани на Божията благодат” Тук ГЛАГОЛЪТ е ОПИСАТЕЛЕН, МИНАЛО ПРЕДВАРИТЕЛНО ВРЕМЕ, СТРАДАТЕЛЕН ЗАЛОГ. Това първо мисионерско пътешествие, иницирано и подкрепяно от Духа, има чуден успех.

14:27 “ И като пристигнаха и събраха църквата, те разказаха всичко, което беше извършил Бог чрез тях”, Забележете тяхната отговорност към църквата. Дори „апостолът на езичниците” дава отчет пред една местна църква (Вж. Специалното понятие към 5:11). Те признават на кого дължат успеха си — ЯХВЕ / Духа.

Те не се отчитат пред водачите (вж. 13:1), но пред църквата, а по-късно дават отчет за своята мисионерска дейност пред църквата в Ерусалим (вж. 15:4) и навсякъде по църквите, които посещават (вж. 15:3). Мисля, че цялата църква полага ръце на тях и ги изпраща в предстоящото им пътешествие.

- „и как беше отворил вратата на вярата за езичниците” Павел използва много често фразата „вратата на вярата” (вж. I Кор. 16:9; II Кор. 2:12; Кол. 4:3; виж също и Откр. 3:8). Посредством благовестието Бог отваря врата за цялото човечество, която никой не може да затвори. Думите на Исус, записани в Деяния 1:8 сега се изпълняват изцяло.

ВЪПРОСИ ЗА ОБСЪЖДАНЕ

Този коментар е само ръководство за изучаване. Това означава, че вие сами носите отговорност за начина, по който тълкувате Библията. Всеки от нас трябва да ходи в светлината, която му е дадена. Приоритет при интерпретацията сте самият вие, вашата Библия и Светият Дух. Не бива да прехвърляте тази отговорност на който и да е коментатор.

Настоящите въпроси за обсъждане целят да ви подпомогнат да обмислите основните теми в този раздел на посланието. Целта им е да предизвикат мисли, а не да дадат крайни отговори.

1. Направете план на първото мисионерско пътешествие на Павел като отбележите географските места.
2. Направете план на двете Павлови проповеди: за евреите и за езичниците.
3. Какъв е смисълът на поста за съвременните християни?
4. Защо Йоан Марк напуска мисионерския екип?

Деяния 15 гл.

РАЗДЕЛЕНИЯ ПО АБЗАЦИ В СЪВРЕМЕННИТЕ ПРЕВОДИ*

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Съборът в Ерусалим	Конфликт относно обрязването	Несъгласие относно приемането на езичниците	Срещата в Ерусалим	Спор в Антиохия
15:1-5	15:1-5	15:1-5	15:1-2 15:3-5	15:1-2 15:3-4
				Спор в Ерусалим
Ерусалимският събор				15:5-7а
15:6-11	15:6-21	15:6-21	15:6-11	Речта на Петър 15:7б-11
15:12-21			15:12-18	15;12
				Речта на Яков
				15:13-18
			15:19-21	15:19-21
Отговорът на Събора	Ерусалимският декрет		Писмото до вярващите езичници	Апостолското писмо
15:22-29	15:22-29	15:22-29	15:22-29	15:22-29
	Продължаващо служение в Сирия			Делегатите в Антиохия
15:30-35	15:30-35	15:30-35	15:30-34 15:35	15:30-35
Павел и Варнава се разделят	Разделяне заради Йоан Марк	Начало на второто мисионерско пътуване	Павел и Варнава се разделят	Павел се разделя с Варнава и тръгва със Сила
15:36-41	15:36-41	15:36-41	15:36-41	15:36-38 15:39-40

НАБЛЮДЕНИЯ ОТ КОНТЕКСТА

А. Тази глава често се нарича „Ерусалимският събор“.

Б. Това е съществен повратен момент, богословски вододел в методите и целите на Ранната църква. На практика се стига до поява на два центъра в християнския свят – Ерусалим и Антиохия.

В. Обръщението на неевреи в Деяния 8-11 изглежда се приема като изключение (това не са типичните езичници), а не като нова политика, към която трябва сериозно да се придържат (вж. 11:19).

Г. Спорно е дали Деяния 15 има връзка с Галатяни 2, Деяния 15 или Деяния 11:27-30 може да е в основата на Галатяни 2 гл.

Виж въведението към Деяния 14 гл., В.

Д. Интересно е, че повтарящото се Петдесетно знамение – говорене на езици (2, 8 и 10 глави; вероятно 8 ст.) изобщо не се споменава като доказателство за увереност в спасението при езичниците.

ТРЕТИ ЦИКЪЛ НА ПРОЧИТ (вж. стр. viii)

ПРОСЛЕДЯВАНЕ НА АВТОРСКОТО НАМЕРЕНИЕ НА НИВО АБЗАЦИ

Този коментар е само ръководство за изучаване. Това означава, че вие сами носите отговорност за начина, по който тълкувате Библията. Всеки от нас трябва да ходи в светлината, която му е дадена. Приоритет при интерпретацията сте самият вие, вашата Библия и Светият Дух. Не бива да прехвърляте тази отговорност на който и да е коментатор.

Прочетете главата на един дъх. Определете темите. Съпоставете вашето тематично разделение с петте съвременни превода по-горе. Разделянето на абзаци не е вдъхновено от Бога, но е ключово за проследяването на авторското намерение. А именно това е в сърцевината на интерпретирането. Всеки абзац има една единствена тема.

1. Първи абзац
2. Втори абзац
3. Трети абзац
4. И т.н.

ИЗСЛЕДВАНЕ НА ДУМИ И ИЗРАЗИ

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД *РИБ* – Деяния 15:1-5

А някои слязоха от Юдея и учеха братята: Ако не се обрежете според Мойсеевия обред, не можете да се спасите. 2 И когато се получи доста голямо разногласие и спор между тях и Павел и Варнава, наредиха Павел и Варнава, и някои други от тях да се изкачат за този въпрос в Ерусалим, при апостолите и старейшините. 3 И така, изпратени от църквата, те минаваха през Финикия и през Самария, като разказваха за обръщането на езичниците и доставяха голяма радост на всичките братя. 4 А като стигнаха в Ерусалим, бяха приети от църквата и от апостолите и старейшините и разказаха всичко, което Бог беше извършил с тях. 5 Тогава станаха някои от сектата на фарисеите, които бяха повярвали, и казаха: Трябва да се обрязват и да им се поръча да пазят Мойсеевия закон.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД *NASB (updated)* – Acts 15:1-5

1Some men came down from Judea and *began* teaching the brethren, “Unless you are circumcised according to the custom of Moses, you cannot be saved.” 2And when Paul and Barnabas had great dissension and debate with them, *the brethren* determined that Paul and Barnabas and some others of them should go up to Jerusalem to the apostles and elders concerning this issue. 3Therefore, being sent on their way by the church, they were passing through both Phoenicia and Samaria, describing in detail the conversion of the Gentiles, and were bringing great joy to all the brethren. 4When they arrived at Jerusalem, they were received by the church and the ostles and the elders, and they reported all that God had done with them. 5But some of the sect of the Pharisees who had believed stood up, saying, “It is necessary to circumcise them and to direct them to observe the Law of Moses.”

15:1 „Някои слязоха от Юдея” Този параграф касае събитията в Антиохия. „Някои” е група от повярвали евреи, които са посветени на юдаизма и Исус. Те разглеждат Исус като изпълнение на старозаветната вяра (вж. Мат. 5:17-19), а не като неин съперник или заместник (вж. 11:2; 15:5; Гал. 2:12). Богословието на тези хора напомня за лъжливите еврейски учители (юдаисти), споменати в Галатяните. Тези мъже донякъде са свързани с Ерусалимската църква (вж. ст. 24), но не са официални нейни представители. Забележете думата

„слязоха”. Ако погледнете картата, ще видите, че трябва да е „нагоре”, но за евреите всичко е „слизане”, когато се касае за Ерусалим (вж. ст. 2).

- **„започнаха да поучават”** Този глагол е в НЕСВЪРШЕНО ВРЕМЕ, което може да означава, че (1) са започнали да поучават или (2) поучават отново и отново.
- **„ако не се обрежете”** Това е УСЛОВНО ИЗРЕЧЕНИЕ ОТ ТРЕТИ ВИД, което означава потенциално действие. Обрязването е заветен белег за Авраам и неговите потомци (вж. Бит. 17:10-11). За юдаизма това не е незначително събитие, а е свързано със самото спасение. Тези мъже смятат, че единственият пък към ЯХВЕ е посредством юдаизма (вж. ст. 5). Този тип хора стават известни като юдаисти (вж. Гал. 1:7; 2:4. Те вярват в Христос, но и в изпълнението на Мойсеевия закон (вж. ст. 5). Праведността е базирана на техните дела, а не на Божията благодат. Човешката връзка с Бога е на основа на Неговите дела (вж. Римл. 3:21-30; Гал. 5:2-9). Фактически въпросът се свежда до това кой е „Божият народ” и как го характеризирате?

15:2 „Павел и Варнава надълго дискутираха и спореха с тях” Лука използва израза „голяма дискусия”, за да покаже силната емоция (вж. Лука 23:19,25; Деяния 15:2; 19:40; 23:7,10; 24:5). Този дебат е съществен! Той е свързан със сърцевината на евангелското послание:

1. Как човек се оправдава пред Бога?

2. Дали Новият завет е неразривно свързан с Мойсеевия завет?

Фразата в NASB „имаха голяма дискусия и дебат” буквално означава “разногласие и сериозен спор.” В *Young’s Literal Translation of the Bible* (стр. 95) изразът е „немалък раздор и диспут”. Тази литературна техника в представяне на твърдението като съдържано изказване, е характерно за писанията на Лука. Виж подробностите в 12:18.

- **„братята наредиха”** Това означава „църквата” (вж. ст. 3). В Деяния 15 са споменати няколко групи, свързани със съответните водачи и тяхната политика на действие:

1. В стихове 2,3,12, и 22 са споменати водачите на църквата.

2. В стихове 6 и 22 става дума за апостолите и епископите (т.е., Яков), което Римокатолическата или Англиканска политика.

3. В стихове 6 и 22 са споменати старейшините. Това е паралел за презвитерианите.

НЗ описва всички тези политически структури. Лидерството търпи развитие от апостолите (които един ден умират) в посока към църквата с пастирите, които са катализатори на процесите в нея (вж. ст. 19). По мое мнение политическата структура не е толкова важна, колкото духовното състояние на водачите. Великото поръчение и водачи, водени от Духа са съществено важни за евангелието. Определени политически модели влизат и излизат мода в зависимост от културно политическия модел.

- **„и някои други”** А. Т. Robertson, *Word Pictures in the New Testament*, стр. 224, има интересен коментар на този стих: „Вероятно Тит (Гал. 2:1,3), който е грък и вероятно е брат на Лука, но не е споменат в Деяния. Това е вероятност, но е основана само на предположения. Трябва да внимаваме да не би само защото текстът намеква за нещо (с нашите предположения), това не означава, че наистина е така! Трябва да се задоволяваме с оригиналната трактовка на автора, а не нашите предположения, колкото и да са достоверни.

- **„до апостолите”** Лидерската структура на Ерусалимската църква не е окончателна. От няколко текста изглежда, че Яков (полубратът на Исус) е водачът. Това изглежда така и съдейки по тази глава. Обаче налице са и други водачи (вж. ст. 4,22):

1. Дванадесетте

2. местните водачи

3. църквата като цяло

Не е ясно каква е връзката между Яков и отделните групи. В Гал. 1:19 той е наречен апостол. Възможно е и той да е признатият лидер на църковните водачи (вж. Петър го нарича водач в I Петър 5:1; Йоан го нарича старейшина във II Йоан 1 и III Йоан 1).

- „старейшини” В този контекст думата „старейшини” се отнася до по-възрастните водачи според модела на синагогата. Виц коментарите върху 11:30 или 14:23.

15:3 „църква” Вж. Специалното понятие към 5:11.

- „те минаваха през Финикия и Самария” Този глагол е ПРОДЪЛЖИТЕЛНО ВРЕМЕ, ВЪЗВРАТЕН ЗАЛОГ, ИЗЯВИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ. Финикия е главно езическа, докато в Самария населението е смесено от евреи и езичници. Тези области предварително са евангелизирани (вж. 8:5 ст. и сл. ст; 11:19).
- „разказваха подробно за обръщането на езичниците” Изглежда Павел и Варнава докладват за чудното Божие дело сред „народите” от всяка общност, която са посетили. За хората, запознати със СЗ, обръщането на „народите” е свързано с изпълнение на пророчество (т.е., Ис. 2:2-4; 42:6; 49:6)! Възможно е широко разгласеният успех на мисионерските усилия да не позволят на Ерусалимската църква да потули или тайно да обсъжда въпроса (вж. 21:18-20).
- „доставяха голяма радост на всичките братя” Това са езически области. Църквите сигурно са смесени. Техният отклик е пророческо напомняне за Ерусалимската църква. Световната мисия започнала от гръцките евреи се потвърждава от техните църкви.

15:4 „църквата и апостолите, и старейшините” Тук са споменати групите на водачите, както в ст. 22.

- „те разказваха всичко, което Бог беше направил чрез тях” Това се превръща в модел.

15:5 „станаха някои от сектата на фарисеите, които бяха повярвали” Вярата (ПЕРФЕКТНО ДЕЯТЕЛНО ПРИЧАСТИЕ) в Исус като обещания Месия е основата на църквата. В самата църква има различни мнения относно връзката между вярата в Христос и обещанията и заветите, дадени на Израил. Тази произнесла се група (в гръцкия текст глаголет „станаха” е в началото на изречението за акцент) от спасени фарисеи смята, че СЗ е боговдъхновен и меродавен и затова трябва да се спазва (вж. Мат. 5:17-19)! Човек трябва да се доверява на Исус и да се покорява на Мойсей (т.е., *dei*, нужно е [1] да се обряват; [2] да поръча и [3] да пазят; и трите глагола са ИНФИНИТИВ, СЕГАШНО ВРЕМЕ). Същият този въпрос формира богословското съдържание на Римляни 1-8 и Галатяните! Вж. Специалното понятие: ФАРИСЕИТЕ в 5:34.

- „трябва” Виж подробния коментар на думата *dei* в 1:16.

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ – Деяния 15:6-11

6 И апостолите и старейшините се събраха да разискват този въпрос. 7 И след едно дълго съвместно разискване Петър стана и им каза: Братя, вие знаете, че преди доста време Бог избра между вас мен, така че чрез моите уста езичниците да чуят словото на благовестието и да повярват. 8 И Сърцеведецът Бог им засвидетелства, като даде и на тях Светия Дух, както и на нас; 9 и не направи никаква разлика между нас и тях, като очисти сърцата им чрез вяра. 10 И така, сега, защо изкушавате Бога, за да налагате на шията на учениците ярем, който нито бащите ни, нито ние можем да носим? 11 Но ние вярваме, че ще се спасим чрез благодатта на Господ Исус, също както и те.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 15:6-11

6The apostles and the elders came together to look into this matter. 7After there had been much debate, Peter stood up and said to them, “Brethren, you know that in the early days God made a choice among you, that by my mouth the Gentiles would hear the word of the gospel and believe. 8And God, who knows the heart, testified to them giving them the Holy Spirit, just as He also did to us; 9and He made no distinction between us and them, cleansing their hearts by faith. 10Now therefore why do you put God to the test by placing upon the neck of the disciples a yoke which neither our fathers nor we have been able to bear? 11”But we believe that we are saved through the grace of the Lord Jesus, in the same way as they also are.”

15:6 „Апостолите и старейшините се събраха” Тук водачите се събират първо насаме. Това напомня за презвитерианския модел и политика.

15:7 „след дълго разискване” Ръководството не е единодушно. Някои са съгласни с твърдението от ст. 5. Всички те са искрени вярващи. Някои обаче се придържат към традицията, заслепени за радикалната същност на евангелието. Дори и апостолите не осъзнават веднага тази истина (вж. 8:1). Обърнете внимание на елементите, които формират политиката: (1) частна дискусия; (2) отворена дискусия; (3) гласуване от църквата.

- **„Петър се изправи”** Изглежда това е начинът за изказване пред публика (вж. ст. 5). Тук Петър е споменат за последен път в Деяния. Той си припомня за преживяното в дома на Корнилий (вж. Деяния 10-11).
- **„езичниците да чуят словото на благовестието и да повярват”** Бог използва Петър, за да засвидетелства, че Бог обича и приема всички народи!

Бог допуска това ново радикално схващане да протече на три нива:

1. първо самаряните, глава 8
2. етиопския евнух, глава 8
3. Корнилий, глави 10-11

Това не са религиозни езичници, а по-скоро хора, свързани с юдаизма. Групи 1 и 3 обаче споделят Петдесятното преживяване (говорене на езици), което за ранната църква е доказателство, че Бог приема всички групи.

15:8 „Бог, който познава сърцето” Това е начин Бог да изяви Своето съвършено знание (вж. I Царе 1:24; 16:7; Пс. 26:2; 139:1; Пр. 21:2; 24:12; Ер.. 11:20; 17:10; Лука 16:15; Римл. 8:27; Откр. 2:23) относно вярата на тези езически обръщеници.

- **„като им даде Светия Дух”** Това изглежда касае Петдесятното преживяване („точно както го даде и на нас”). Една и съща проява на Духа се наблюдава както в Ерусалим, така и в Самария, и в Кесария. За еврейските вярващи това е знак, че Бог приема и останалите групи от хора (вж. ст. 9; 11:17).

15:9 „Той не направи разлика между нас и тях” Това е богословското заключение, което Петър прави по въпроса 10:28,34; 11:12. Бог не гледа на сърце (вж. Гал. 3:28; Еф. 3:11-4:13; Кол. 3:11). Всички хора са направени по Божия образ (вж. Бит. 1:26-27). Бог иска всички хора да бъдат спасени (вж. Бит. 12:3; Изх. 19:5-6; I Тим. 2:4; 4:10; Тит 2:11; II Петър. 3:9)! Бог обича целия свят (вж. Йоан 3:16-17).

- **„като очисти сърцата им чрез вяра”** Това понятие е използвано в Септуагинта, за да опише очистването на левитите. Става дума за премахване на нещата, които отделят човека от Бога.

Същият този ГЛАГОЛ е използван, за да опише видението на Петър с чистите и нечисти животни в Деяния 10:15 и 11:9 (според версията на Септуагинта, Бит. 7:2,8; 8:20). В евангелието от Лука глаголят се използва за очистването от проказа (вж. 4:27; 5:12,13; 7:22; 17:14,17). Превръща се в мощна метафора за очистването от греха (вж. Евр. 9:22,23; I Йоан 1:7). В СЗ сърцето представя цялата личност. Вж. **Специалното понятие** към 1:24. Тези езичници са изцяло очистени и приети от Бога чрез Христос. Средството за тяхното очистване е вяра в евангелското послание. Те са повярвали и приели Христос, и напълно са се доверили на Неговата личност и дело (Лука 3:21-5:11; Гал. 2:15-21).

15:10 „защо изпитвате Бога” Старозаветният контекст на това твърдение е в Изх. 17:2,7 и Втор. 6:16. Гръцката дума за „изпитвам” (*peirazō*) включва идеята „да проверя нещо, за да го унищожа”. Спорът е сериозен! Вж. **Специалното понятие**: Гръцките понятия за „изпитване” и техните конотации в 5:9.

- **„ярем”** Тази дума е използвана от равините при речитирането на *Слушай, Израилу*, Втор. 6:4-5; следователно, понятието включва устния и писан закон (вж. Мат. 23:4; Лука 11:46; Гал. 5:1). Исус използва същата дума в Мат. 11:29 за Неговите изисквания в Новия завет.
- **„който нито ние, нито бащите ни можем да носим”** Това е отражение на Исусовото учение (вж. Лука 11:46). Тази тема е коментирана от Павел в Галатяните 3. Но това е Петър, който подобно на Яков чувства товара на юдаизма (вж. Гал. 2:11-21).

Този израз е признаване на богословската истина, че Законът не може да донесе спасение, защото грешното човечество не може да спазва светия закон (вж. Римляни 7)! Спасението никога не е било базирано на човешки дела и заслуги! Обаче спасеният и надарен вярващ, изпълнен със Светия Дух, трябва да живее благочестиво (вж. Мат. 11:30; Еф. 1:4; 2:10). Благочестието (Хриstopодобие, Римл. 8:29; Гал. 4:19; Еф. 4:13) винаги е цел на християнството, но за да има възможности за благовестието, а не за изтъкване на човешката гордост или осъдителен легализъм.

15:11 Това е обобщение на спасението (т.е., „спасен” МИНАЛО СВЪРШЕНО ВРЕМЕ, СТРАДАТЕЛЕН ЗАЛОГ, ИНФИНИТИВ, по благодат чрез вяра (за Петър, Деяния 2-3; за Павел, Деяния 13:38-39; Римл. 3-8; Галатяни 3; Ефесяни 1-2). Обърнете внимание, че пътят за спасението е един и същ и за евреи и за езичниците (вж. Римл. 3:21-31; 4; Еф. 2:1-10).

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ – Деяния 15:12-21

12 Тогава цялото множество млъкна и слушаше Варнава и Павел, които разказваха какви знамения и чудеса Бог беше извършил чрез тях между езичниците. 13 И след като те свършиха да говорят, Яков взе думата и каза: Братя, послушайте мен. 14 Симон обясни как Бог най-напред посети езичниците, за да вземе измежду тях народ за Своето Име. 15 С това са съгласни и думите на пророците, както е писано: 16 ?След това ще се върна и пак ще издигна падналата Давидова скиния, и пак ще издигна развалините ѝ, и ще я изправа; 17 за да потърсят Господа останалите от хората и всичките народи, които се наричат с Името Ми, 18 казва Господ, който прави това, което е известно от вековете.” 19 Затова аз съм на мнение да не създаваме трудности на тези измежду езичниците, които се обръщат към Бога, 20 а да им пишем да се въздържат от осквернения чрез идоли, чрез блудство и чрез яденето на удушено и кръв. 21 Защото още от старо време по всичките градове е имало такива, които са проповядвали Мойсеевия закон, който се прочита всяка събота в синагогите.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 15:12-21

12All the people kept silent, and they were listening to Barnabas and Paul as they were relating what signs and wonders God had done through them among the Gentiles. 13After they had stopped speaking, James answered, saying, “Brethren, listen to me. 14Simeon has related how God first concerned Himself about taking from among the Gentiles a people for His name. 15With this the words of the Prophets agree, just as it is written, 16‘AFTER THESE THINGS I will return, AND I WILL REBUILD THE TABERNACLE OF DAVID WHICH HAS FALLEN, AND I WILL REBUILD ITS RUINS, AND I WILL RESTORE IT, 17SO THAT THE REST OF MANKIND MAY SEEK THE LORD, AND ALL THE GENTILES WHO ARE CALLED BY MY NAME,’ 18SAYS THE LORD, WHO MAKES THESE THINGS KNOWN FROM LONG AGO. 19Therefore it is my judgment that we do not trouble those who are turning to God from among the Gentiles, 20but that we write to them that they abstain from things contaminated by idols and from fornication and from what is strangled and from blood. 21For Moses from ancient generations has in every city those who preach him, since he is read in the synagogues every Sabbath.”

15:12 „цялото множество млъкна и слушаше” Думите на Петър успокояват водачите. От контекста става ясно, че в този момент двамата мисионери изглежда повтарят разказа си за своето пътешествие. Този път водачите ги изслушват! Според *Jerome Biblical Commentary* (том 2, стр. 195) това изслушване се случва на сбирка, различна от описания в ст. 6-11 събор. Аз мисля, че се касае за едно и също събрание.

- „Варнава и Савел” Забележете, че името на Варнава е споменато първо, защото се касае за неговата църква.
- „относно чудесата и знаменията” Богословската цел на езиците, говорени на Петдесетница, са знак за Божието приемане, но човек се чуди дали този конкретен белег трябва често да се повтаря за потвърждение. Знамения върши и Самият Исус (вж. 2:22), Апостолите (вж. 2:43; 3:7; 4:16,30; 5:12), Седемте (вж. 6:8; 8:6,13) и Павел и Варнава (вж. 14:3; 15:12). Бог потвърждава Своето присъствие и силата на благовестието чрез тези знамения и чудеса. Това е допълнително доказателство за вярващите юдаисти, че Бог изцяло приема езичниците само на основание на благодат чрез вяра.

15:13 „Яков” Това не е апостол Яков, защото той е убит в Деяния 12:1-2. Това е полубратът на Исус, който става водач на Ерусалимската църква и е автор на послание. Той е известен като „Яков Праведния”. Понякога е наричан „камилски колене”, защото често се моли коленичил. Двата основни водачи на Ерусалимската църква се изказват по въпроса (Петър и Яков). Вж. **Специалното понятие** към 12:17.

15:14 „Симеон” Това е арамейската форма на Симон, а именно Петър (вж. II Петър 1:1).

- “ посети езичниците, за да вземе измежду тях народ за Своето Име.” Това е универсалното ударение на старозаветните пророци (напр., Ис. 2:2-4; 42:6; 45:20-23; 49:6; 52:10). Божият народ винаги е включвал както евреи, така и езичници (вж. Бит. 3:15; 12:3; Изх. 9:16; Еф. 2:11-3:13). Изразът „за Своето име” може да е алюзия към Еремия 13:11 и 32:20 или Ис. 63:12,14.

15:15-18 „писано е” Това е свободен цитат от Амос 9:11-12 в Септуагинта. Думата „човечество” в ст. 17 е *Едом* (народа) в Мазоретския текст, но в Септуагинта е *anthropos* (човечество). Яков цитира Септуагинта, защото в този случай думата уникално пасва на неговата цел, да изрази универсалната същност на Божието обещание за изкупление. Обърнете внимание, че ЯХВЕ обещава да действа. Това ни напомня за Езек. 36:22-38. Обърнете внимание на броя на местоимението „Аз”! Този цитат от Септуагинта, който явно е в несъгласие с Мазоретския текст, че съществува въпрос на вярата не се свежда до перфектния текст, но до съвършения Бог и Неговия план за човечеството. Никой от нас не харесва разликите в текстовите варианти на СЗ и НЗ, но те не влияят на доверието на вярващите в достоверността на Писанието. Бог ефективно и вярно се разкрива на падналите човеци! Преписваните на ръка древни текстове не могат да се използват като извинение за отхвърляне на това откровение. Виж Manfred Brauch, *Abusing Scripture*, глава 1, „Същността на Писанието”, стр. 23-32.

15:16 От контекста става ясно, че Яков избира и модифицира този цитат от Септуагинта, за да подчертае участието на всички народи. Дали избира този текст, защото подчертава премахването на старозаветната Мойсеева религия? Новият завет е радикално различен.

1. основан на благодат, не на дела (дар, а не заслуга)
2. фокусиран върху Месията, а не върху Храма (Исус е новият храм)
3. обхваща целия свят, а не само еврейския етнос

Тези промени са съкрушаващи за партията на „обрязаните вярващи”. Тук главният апостол (Петър), обърналият се равин, апостол (Павел) и водачът на Ерусалимската църква (Яков) са единомислещи срещу тях, и консенсусът е подкрепен (гласуван) от църквата майка и от мисионерските църкви!

15:17 Какво чудесно, универсално твърдение. Забележете обаче думата за „избирането”, „всички езичници, които се наричат с Моето име” (вж. Дан. 9:19). Изразът опусва някакъв вид поклонение (вж. Септуагинта, Втор. 28:10; виж също Ис. 63:19; Ер. 14:9).

15:18 Включването на езичниците винаги е било в Божия план (вж. Гал. 3:26-29; Еф. 3:3-6, виж **Специалното понятие** към 1:8). Източникът на спасението ще дойде от потомството на цар Давид (вж. ст. 16; II Летописи 6:33).

15:19 Това е заключението на Яков.

15:20 Тези насоки имат за цел да (1) осигурят общението в смесените църкви (2) да увеличат възможността за местно евангелизиране на евреите. Тези неща нямат нищо общо с личното спасение на езичниците. Тези увещания са насочени както към прекомерната чувствителност на евреите, така и към ексцесиите на езическото поклонение (вж. ст. 29; 21:25). Левитските закони са дадени, за да подчертаят разликата (социална и религиозна) между евреи и ханаанци. Самата им цел е да попречи на общуването между двете групи, но тук целта е точно обратната. Тези „основни неща” имат за цел да подпомогнат общуването между вярващи от две култури! Има много варианти на гръцки ръкописи, свързани с този Апостолски декрет! Някои включват две точки, други три или четири. За подробен коментар на съответните варианти, виж Bruce M. Metzger's *A Textual Commentary on the Greek New Testament*, pp. 429-434). В повечето английски преводи апостолското решение включва 4 точки.

■
NASB, NRSV,

REB “от блудство”

NKJV, REV,

NET „от сексуална аморалност”

NJB „от незаконни бракове”

Трудно е да се знае със сигурност дали тази забрана е насочена към

1. езическите практики на аморално поклонение (т.е., аморалност)
2. еврейската непоносимост към кръвосмешението (вж. Лев.18; и Брус, *Answers to Questions*, стр. 43; NJB)

- **„от удушено и от кръв”** Повечето коментатори свързват това с Мойсеевия закон за храните (вж. Лев. 17:8-16). Възможно е обаче, изразът „от кръв” да означава убийство, което е друга съществена тема в Мойсеевия закон.

15:21 Този стих има за цел:

1. да увери легалистите, че Законът бива проповядван на езичниците по места или
2. тъй като евреите са пръснати навсякъде, техните скрупули да се зачитат, за да бъдат евангелизирани по-ефективно (вж. II Кор. 3:14-15)

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИБ – Деяния 15:22-29

22 Тогава апостолите и старейшините, с цялата църква, намериха за добре да изберат помежду си мъже и да ги пратят в Антиохия с Павел и Варнава, а именно: Юда, който се наричаше и Варсава, и Сила – водители между братята. 23 И по тях написаха следното: От братята апостоли и старейшини поздрав до братята, които са от езичниците в Антиохия, Сирия и Киликия. 24 Понеже чухме, че някои, които са излезли от нас, са ви разтревожили с думите си и са смутили душите ви, (като ви казват да се обрязвате и да пазите закона), без да са приели заповед от нас, 25 то ние, като дойдохме до единодушие, намерихме за добре да изберем мъже и да ги изпратим до вас заедно с възлюбените ни Варнава и Павел, 26 хора, които рискуваха живота си за Името на нашия Господ Исус Христос. 27 И така, изпращаме Юда и Сила, които ще ви съобщят устно същите неща. 28 Защото се видя добре на Светия Дух и на нас да не ви налагаме никакво друго бреме, освен следните необходими неща: 29 да се въздържате от ядене на идоложертвено, кръв и удушено, и от блудство; от които, ако с пазите, ще направите добре. Здравейте!

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 15:22-29

22Then it seemed good to the apostles and the elders, with the whole church, to choose men from among them to send to Antioch with Paul and Barnabas—Judas called Barsabbas, and Silas, leading men among the brethren, 23and they sent this letter by them, “The apostles and the brethren who are elders, to the brethren in Antioch and Syria and Cilicia who are from the Gentiles, greetings. 24Since we have heard that some of our number to whom we gave no instruction have disturbed you with *their* words, unsettling your souls, 25it seemed good to us, having become of one mind, to select men to send to you with our beloved Barnabas and Paul, 26men who have risked their lives for the name of our Lord Jesus Christ. 27Therefore we have sent Judas and Silas, who themselves will also

report the same things by word of mouth. 28For it seemed good to the Holy Spirit and to us to lay upon you no greater burden than these essentials: 29that you abstain from things sacrificed to idols and from blood and from things strangled and from fornication; if you keep yourselves free from such things, you will do well. Farewell.”

15:22 Тази делегация е избрана с цел „единство” (вж. ст. 23), а не от сервилност.

- **„Юда, наречен Варсава”** Както и много други в НЗ, този верен водач остава неизвестен за нас. В НЗ не се казва нищо повече за него. Бог обаче го познава добре! Възможно е той да е брат на Йосиф Варсава, който е един от кандидатите да замени Юда Искаротски в Деяния 1:23. Ако е така, те и двамата са синове на човек, на име Варсава.
- **„Сила”** Подобно на Варнава, той е водач на Ерусалимската църква. Павел го нарича Силван и той заема мястото на Варнава като павлов спътник във второто мисионерско пътешествие. Възможно е Павел да го избира в случай, че някои го обвини, че (1) проповядва различно благовестие от това на Дванадесетте или (2) оставайки във връзка с църквата майка, Сила може да отговаря на техните обвинения или загриженост.

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: СИЛА/СИЛВАНУС

Сила или Силванус е човекът, който Павел избира да го придружи на второто му мисионерско пътуване, след като Варнава и Йоан Марк заминават за Кипър:

- A. За първи път той е споменат в Библията, в Деяния 15:22, където е наречен водач сред братята от църквата в Йерусалим.
- B. Той е пророк (вж. Деяния 15:32).
- C. Той е римски гражданин като Павел (вж. Деяния 16:37).
- D. Той и Юда Варсава са изпратени в Антиохия от църквата в Йерусалим, за да проверят ситуацията (вж. Деяния 15:22,30-35).
- E. Павел го споменава във II Кор. 1:19 като съработник, проповядващ евангелието.
- F. По-късно е идентифициран с Петър в написване на I Петър. (вж. I Петър 5:12).
- G. както Павел, така и Петър го наричат Силванус, докато Лука го нарича Сила (арамейската форма на Савел). Вероятно Сила е неговото еврейско име, а Силванус е латинското му име (вж. F. F. Bruce, *Paul: Apostle of the Heart Set Free*, стр. 213).

- **„Киликия”** Това е родното място на Павел (вж. 22:3).

15:24 Този стих показва, че Ерусалимската църква е наясно, че някои от членовете ѝ, които не са овластени официално (вж. ст. 1), са (1) пътували до тези мисионерски църкви и (2) и са изисквали от тях да спазват Мойсеевия закон (вж. ст. 1). Използваният ГЛАГОЛ (*anaskēuazō*) е силен военен термин, употребен само на това място в НЗ за опустошаване на град.

15:25

NASB „станахме единомислещи”

NKJV „събрахме се единомислещи”

NRSV, NJB „решихме единомислещи”

TEV „събрахме се заедно и всички се съгласихме”

Това единство сред вярващите е характеристика за присъствието на Духа (вж. ст. 28). Забележете това не означава, че не е имало дискусии или размяна на разпалени мнения, но че след подробно обсъждане на проблема, се стига до единомислещо решение. Това единно богословско решение трябва да се обнародва и в чужбина, за да се избегнат нови недоразумения и спорове. В случая Ерусалимската църква заема официално становище относно същността на благовестието и неговите приложения за езичниците!

15:26 Павел и Варнава споделят не само победите, но и трудностите на мисионерската работа. Тази уязвимост не е само преходно чувство, а постоянно посвещение (**ПЕРФЕКТНО ДЕЯТЕЛНО ПРИЧАСТИЕ**).

15:28 „на Светия Дух и на нас” Бог присъства на това важно събрание. Той изразява Своята воля посредством тази дискусия! Светият Дух е този, който осигурява единството! Тук са подчертани и двата аспекта на библейския завет — Божието действие и правилния човешки отклик. Забележете, че е налице компромис; и двете страни трябва да отстъпят. Утвърдено е благовестието само по благодат чрез вяра, но чувствителните за евреите теми са взети предвид. Вж. **Специалното понятие**: Личността на Светия Дух в 1:2.

- „следните необходими неща” Тук не става дума за личното спасение, но за общуването между повярвалите евреи и езичници в местните църкви.

15:29 Това означава, че езичниците трябва изцяло да скъсат с тяхното минало на идолослужение. Християнската свобода и отговорност трудно се балансират, но това е необходимо (вж. Римл. 14:1-5:13; I Кор. 8:1-13; 10:23-28). Преди своето обръщение тези езичници са практикували всяко от тези три неща. Те са описани по различен начин в разните гръцки ръкописи. Въпросът е какво точно се има предвид?

1. неща, принасяни на идоли, сигурно означават месо (вж. I Кор. 8; 10:23-33)
2. кръв може да означава
 - а. Месо според Мойсеевия закон
 - б. Или предумишлено убийство
3. удушени неща може да означава месо, негодно за ядене, което значи, че и предишните две неща касаят еврейските закони за чистите и нечисти храни (т.е., кошер, Левит 11)
4. блудство може да означава
 - а. Участие в езически ритуали на идолослужение (както и храната)
 - б. Старозаветните левитски закони срещу кръвосмешението (вж. Лев. 17:10-14, виж Брус, *Answers to Questions*, стр. 43).

Тези необходими неща не касаят спасението, а общуването в смесените църкви и по-голяма възможност за евангелизиране на евреите. Виж Ф. Ф. Врус, *Answers to Questions*, стр. 80-81.

- „ако” В граматическо отношение това не е УСЛОВНО ИЗРЕЧЕНИЕ. В NJB изразът е „избягвайте тези неща и ще постъпвате правилно.
- „Здравейте” Това е ПЕРФЕКТНО ВРЕМЕ, СТРАДАТЕЛЕН ЗАЛОГ, ПОВЕЛИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ, което е обичаен прощален поздрав за здраве и благополучие.

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ – Деяния 15:30-35

30 И така, изпратените пристигнаха в Антиохия и като събраха множеството, предадоха писмото. 31 И те, като го прочетоха, се зарадваха за успокоението. 32 А Юда и Сила, които и сами бяха пророци, увещаха братята с много думи и ги утвърдиха. 33 И след като преседяха известно време, братята ги оставиха с мир да се върнат при онези, които ги бяха изпратили. 34 (Но Сила намери за добре да остане още там.) 35 А Павел и Варнава останаха в Антиохия, като поучаваха и благовестяха Господното слово заедно с много други.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 15:30-35

30 So when they were sent away, they went down to Antioch; and having gathered the congregation together, they delivered the letter. 31 When they had read it, they rejoiced because of its encouragement. 32 Judas and Silas, also being prophets themselves, encouraged and strengthened the brethren with a lengthy message. 33 After they had spent time *there*, they were sent away from the brethren in peace to those who had sent them out. 34 But it seemed good to Silas to remain there. 35 But Paul and Barnabas stayed in Antioch, teaching and preaching with many others also, the word of the Lord.

15:30 Това е поредното събиране на църквата. То показва значението на общуването в местната църква.

15:31 Тази втора църква (тоест, езическата църква в Антиохия) не разглежда тези неща като негативни или ограничаващи.

15:32 Този стих представя стимула на новозаветното пророчество. На първо място е проповядването на евангелието и неговото приложение; а може пък това да е новозаветен пример за дълга проповед! Вж. **Специалното понятие:** Новозаветното пророчество в 11:27.

15:33 „с мир” Този превод на NASB е странен. Виж NKJV или NRSV относно по-ясен превод на този стих. Това може би отразява евреския прощален поздрав *Шалом* (тоест, „мир”, BDB 1022). Това е още един начин да се изтъкне пълната подкрепа на Ерусалимската църква и нейните водачи!

15:34 Този стих не е включен в гръцките ръкописи P74, ς, A, B, E, нито в латинската версия Вулгата. Липсва и в NRSV, TEV, NJB и NIV. Представен е в модифицирана форма в другите унциални гръцки ръкописи (тоест., C и D). Вероятно не е оригинална част от Деяния. UBS4 дава рейтинг (A) на липсващия стих, тоест „сигурно”.

15:35 Този стих показва, че не знаем нищо за много от проповедниците и учителите в ранната църква от първи век. НЗ е много селективен, когато ни запознава с живота на другите апостоли, мисионери и проповедници. Бог знае! Книгата Деяния определено не е биографична.

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ – Деяния 15:36-41

36 А след няколко дни Павел каза на Варнава: Да се върнем сега по всички градове, където сме проповядвали Господното слово, и да видим как са братята. 37 А Варнава беше на мнение да вземат със себе си Йоан, който се наричаше и Марк; 38 но Павел не намираше за добре да вземат със себе си този, който се бе отделил от тях от Памфилия и не отиде с тях на делото. 39 И възникна огорчение (между тях), така че те се разделиха един от друг; и Варнава взе Марк и отплаваха за Кипър; 40 а Павел си избра Сила и тръгна, препоръчан от братята на Господната благодат. 41 И минаваше през Сирия и Киликия и утвърждаваше църквите.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 15:36-41

36After some days Paul said to Barnabas, “Let us return and visit the brethren in every city in which we proclaimed the word of the Lord, and see how they are.” 37Barnabas wanted to take John, called Mark, along with them also. 38But Paul kept insisting that they should not take him along who had deserted them in Pamphylia and had not gone with them to the work. 39And there occurred such a sharp disagreement that they separated from one another, and Barnabas took Mark with him and sailed away to Cyprus. 40But Paul chose Silas and left, being committed by the brethren to the grace of the Lord. 41And he was traveling through Syria and Cilicia, strengthening the churches.

15:36 „Нека да се върнем” Целта на Павел и Варнава е да се върнат и да утвърдят новите църкви, основани по време на първото пътешествие. Забележете че няма божествено откровение за това пътешествие, както имаше за първото (вж. 13:2).

15:38 „Павел настояваше” Този глагол е ПРОДЪЛЖИТЕЛНО ВРЕМЕ, ДЕЯТЕЛЕН ЗАЛОГ, ИЗЯВИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ. Очевидно Павел продължава да изразява колебание.

- „който ги беше оставил”“ Не е сигурно защо Йоан Марк напуска първото мисионерско пътешествие (вж. 13:13).

15:39 „възникна остро разногласие между тях, така че се разделиха един от друг” Коренът на думата „остро” идва от „наостряне на сечиво”. Използвана е в положителен смисъл в Евр. 10:24. Глаголът е използван и в Деяния 17:6 и в I Кор. 13:5. Спорът наистина е бил сериозен!

- **„Варнава взе Марк и отплава с него за Кипър”** Сега вече има два мисионерски екипа.

15:40 „Павел избра Сила” Павел избира друг водач от Ерусалимската църква.

- **„препоръчан от братята на Божията благодат”** Това може да включва богослужение с молитва на посвещение (вж. 6:6; 13:3 14:26; 20:32). Това се отнася до цялата църква, а не до избрана група.

15:41 „Киликия” Не е сигурно как и защо са основани тези църкви. Възможно е Павел да ги е основал по време на мълчаливия си период в Тарс. Киликия е родната провинция на Павел.

- **„църкви”** Вж. Специалното понятие към 5:11.

ВЪПРОСИ ЗА ОБСЪЖДАНЕ

Този коментар е само ръководство за изучаване. Това означава, че вие сами носите отговорност за начина, по който тълкувате Библията. Всеки от нас трябва да ходи в светлината, която му е дадена. Приоритет при интерпретацията сте самият вие, вашата Библия и Светият Дух. Не бива да прехвърляте тази отговорност на който и да е коментатор.

Настоящите въпроси за обсъждане целят да ви подпомогнат да обмислите основните теми в този раздел на посланието. Целта им е да предизвикат мисли, а не да дадат крайни отговори.

1. Защо тази глава е толкова важна?
2. Кой са християните – юдаисти?
3. Защо мнението на Яков се цени толкова?
4. Кой са старейшините?
5. Дали ограниченията от сихове 28-29 касаят спасението или общението?

Деяния 16 гл.

РАЗДЕЛЕНИЯ ПО АБЗАЦИ В СЪВРЕМЕННИТЕ ПРЕВОДИ*

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Тимотей придружава Павел и Сила	Тимотей придружава Павел и Сила	Тимотей се присъединява към Павел	Тимотей тръгва с Павел и Сила	Ликаония – Павел включва Тимотей в екипа 15:43 - 16:3
16:1-5	16:1-5	16:1-5	16:1-5	16:4 16:5
Павловото видение с македонца	Призив от Македония	През Мала Азия до Трояда	В Трояда: Видението на Павел	Преминаване в Мала Азия
16:6-10	16:6-10	16:6-10	16:6-10	16:6-8 16:9-10
Обръщението на Лидия	Лидия е кръстена във Филипи	Павел и Сила във Филипи	Във Филипи: обръщението на Лидия	Пристигане във Филипи
16:11-15	16:11-15	16:11-15	16:11-15	16:11-15
В затвора във Филипи	Павел и Сила в затвора		В затвора във Филипи	Затворничеството на Павел и Сила
16:16-24	16:16-14	16:16-18	16:16-22a	16:16-18
		16:19-24	16:22b-24	16:19-24
	Тъмничарят от Филипи е спасен			Чудното избавление на Павел и Сила
16:25-34	16:25-34	16:25-34	16:25-28	16:25-28
			16:29-30	16:29-34
	Павел отказва да си тръгне тайно		16:31-34	
16:35-40	16:35-40	16:35-40	16:35 16:36 16:37	16:35-37
			16:38-40	16:38-40

ТРЕТИ ЦИКЪЛ НА ПРОЧИТ (вж. стр. viii)

ПРОСЛЕДЯВАНЕ НА АВТОРСКОТО НАМЕРЕНИЕ НА НИВО АБЗАЦИ

Този коментар е само ръководство за изучаване. Това означава, че вие сами носите отговорност за начина, по който тълкувате Библията. Всеки от нас трябва да ходи в светлината, която му е дадена. Приоритет при интерпретацията сте самият вие, вашата Библия и Светият Дух. Не бива да прехвърляте тази отговорност на който и да е коментатор.

Прочетете главата на един дъх. Определете темите. Съпоставете вашето тематично разделение с петте съвременни превода по-горе. Разделянето на абзаци не е вдъхновено от Бога, но е ключово за проследяването на авторското намерение. А именно това е в сърцевината на интерпретирането. Всеки абзац има една единствена тема.

1. Първи абзац

2. Втори абзац
3. Трети абзац
4. И т.н.

НАБЛЮДЕНИЯ ОТ КОНТЕКСТА – 15:36-16:40

I. ВТОРОТО МИСИОНЕРСКО ПЪТЕШЕСТВИЕ (15:36-18:23)

А. Това пътешествие продължава много по-дълго от първото, вероятно 3-4 години.

Б. Концентрирано е главно в Македония и Ахая, което е днешна Гърция.

В. Кратък план

1. Варнава и Павел се разделят, 15:36-40 (спор за Йоан Марк)
2. Сирия и Киликия, 15:41 (не е ясно как и кога са основани тези църкви)
3. Листра и Дервия, 16:1-5 (Тимотей се присъединява към екипа)
4. Троада (Троя), 16:6-10 (Павел получава видение да тръгне на запад)
5. Филипи, 16:11-40
6. Солун, 17:1-9
7. Берия, 17:10-14
8. Атина, 17:15-34
9. Коринт, 18:1-17
10. Обратно в сирийска Антиохия, 18:18-22

СЪРАБОТНИЦИТЕ НА ПАВЕЛ

А. Йоан Марк (Йоан е еврейско име, Марк е гръцко име, Деяния 12:25.)

1. Израства в Ерусалим. Къщата на майка му е спомената в 12:12 като място за молитва на църквата.
2. Мнозина смятат, че в тази къща става Господнята вечеря, а Марк е младежът, описан в Марк 14:51-52. И двете неща са възможни, но са само спекулация.
3. Марк е братовчед на Варнава (вж. Кол. 4:10).
4. Той придружава Варнава и Павел (вж. Деяния 13:5).
5. Напуска екипа по-рано и се връща в Ерусалим (вж. Деяния 13:13).
6. Варнава иска да го вземат на второто пътешествие, но Павел отказва (вж. Деяния 15:36-41).
7. По-късно Павел и Йоан Марк очевидно се помиряват (вж. II Тим. 4:11; Филимон 24).
8. Очевидно Марк става близък приятел на Петър (вж. I Петър 5:13).
9. Според традицията той пише евангелието, носещо неговото име. То съдържа Петровите проповеди, изнасяни в Рим. Евангелието на Марк съдържа най-много латински понятия и вероятно е писано за римляни. Това е мнение на Папий от Хиераполис, според Евсевий, *Църковна история* 3.39.15.
10. Традицията казва, че той е свързан с основаване на църквата в Александрия.

Б. Сила

1. Наричан е Сила в Деяния и Силван в посланията.
2. Подобно на Варнава, той е водач в Ерусалимската църква (вж. Деяния 15:22-23).
3. Тясно е свързан с Павел (вж. Деяния 15:40; 16:19 и сл.; 17:1-15; I Сол. 1:1).
4. Той е пророк като Варнава и Савел (вж. Деяния 15:32).
5. Наречен е апостол (вж. I Сол. 2:6).
6. Той е Римски гражданин като Павел (вж. Деяния 16:37-38).
7. Подобно на Йоан Марк е свързан с Петър, вероятно като негов писар (вж. I Петър 5:12).

В. Тимотей

1. Името му означава „почитащ Бога”
2. Майка му е еврейка, а баща му е грък и живее в Листра. Според латинския превод на Оригеновия коментар на Римл. 16:21 Тимотей е гражданин на Дервия. Това вероятно е взаимствано от Деяния 20:4. Той е обучен в еврейската вяра от своята майка и баба (вж. II Тим. 1:5; 3:14-15).
3. Помолен е да се присъедини към второто мисионерско пътешествие на Павел и Сила (вж. Деяния 16:1-5). Утвърден е чрез пророчество (вж. I Тим. 1:18; 4:14).
4. Обрязан е от Павел, за да може да работи и с евреи, и с гърци.
5. Посветен спътник и съработник на Павел. Споменаван по име по-често от всеки Павлов помощник (17 пъти в 10 писма, вж. I Кор. 4:17; 16:10; Фил. 1:1; 2:19; Кол. 1:5; I Сол. 1:1; 2:6; 3:2; I Тим. 1:2,18; 4:14; II Тим. 1:2; 3:14-15).
6. Наречен е апостол (вж. I Сол. 2:6).
7. Две от трите пастирски послания са адресирани до него.
8. Споменат е за последен път в Евреи 13:23.

ИЗСЛЕДВАНЕ НА ДУМИ И ИЗРАЗИ

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД *РИБ* – Деяния 16:1-5

А после пристигна в Дервия и Листра; и ето, там имаше един ученик на име Тимотей, син на една повярвала юдейка, а баща му беше грък. 2 Той имаше характер, одобрен от братята в Листра и Икония. 3 Него Павел пожела да води със себе си, затова го взе и го обряза заради юдеите, които бяха по онези места; защото всички знаеха, че баща му беше грък. 4 И като ходеха по градовете, им предаваха наредбите, определени от апостолите и старейшините в Ерусалим, за да ги пазят. 5 Така църквите се утвърждаваха във вярата и от ден на ден се умножаваха числено.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД *NASB (updated)* – Acts 16:1-5

1 Paul came also to Derbe and to Lystra. And a disciple was there, named Timothy, the son of a Jewish woman who was a believer, but his father was a Greek, 2 and he was well spoken of by the brethren who were in Lystra and Iconium. 3 Paul wanted this man to go with him; and he took him and circumcised him because of the Jews who were in those parts, for they all knew that his father was a Greek. 4 Now while they were passing through the cities, they were delivering the decrees which had been decided upon by the apostles and elders who were in Jerusalem, for them to observe. 5 So the churches were being strengthened in the faith, and were increasing in number daily

16:1 „Дервия и в Листра” Тези градове са разположени в южната част на Римската провинция Галатия (съвременна Турция). Павел посещава тази област при първото мисионерско пътешествие (вж. ст. 14).

- **„И там имаше един ученик”** Лука използва думата *idou*, за да въведе тази фраза. По този начин набляга на значението. Тимотей ще се превърне в главен сътрудник в служението на Павел.
- **„син на една повярвала юдейка, а баща му беше грък”** От II Тим. 1:5 научаваме, че бабата е вярваща еврейка или симпатизираща на вярата. Името на бабата е Лоида, а на майката – Евникия. Възможно е майката и бабата да са повярвали по време на първото пътешествие на Павел.

16:2 „имаше добра репутация Това е ПРОДЪЛЖИТЕЛНО ВРЕМЕ, СТРАДАТЕЛЕН ЗАЛОГ, ИЗЯВИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ. Павел хвали Тимотей многократно. Едно от качествата на църковния водач е „да има добро име”, както сред вярващите, така и сред невярващите (вж. I Тим. 3:2, 7, 10).

- **„в Листра”** Листра е родният град на Тимотей. Според някои гръцки ръкописи на Деяния 20:4 (и писанията на Ориген) обаче родният му град е Дервия.

16:3 „Павел искаше той да тръгне с тях” Обърнете внимание, че Павел призовава Тимотей. Това не е просто избор на Тимотей (вж. I Тим. 3:1). В известен смисъл Томотей се превръща в апостолски делегат или представител на Павел.

- **„обряза го”** Павел иска Тимотей да е готов да работи с юдеите (вж. I Кор. 9:20; Деяния 15:27-29). Това не е компромис с юдаистите, защото

1. Ерусалимският събор вече се е произнесъл (вж. ст. 15)
2. Павел отказва да обреже Тит (вж. Гал. 2:3)

Павловите действия обаче са обърквачи! Методът на Павел да „стане всичко за всички”, за да спечели някои за вярата (вж. I Кор. 9:19-23) показва, че негов приоритет са хората и тяхното спасение.

- **„баща му беше грък”** Това МИНАЛО ВРЕМЕ подсказва, че бащата е мъртъв.

16:4 Павел и Сила докладват (тоест, **НЕСВЪРШЕНО ВРЕМЕ, ДЕЯТЕЛЕН ЗАЛОГ, ИЗЯВИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ**) за резултатите от Ерусалимския събор (вж. 15:22-29). Забележете, че тези „необходими неща” се налагат с две цели:

1. общуването в смесените църкви
2. евангелизиране на юдеите (затова Тимотей бива обрязан)

16:5 Това е поредното обобщаващо твърдение на Лука (вж. 6:7; 9:31; 12:24; 16:5; 19:20; 28:31). Павел е надарен да обучава нови вярвачи (вж. 14:22; 15:36; 15:5). Евангелизиране без създаване на ученици е нарушаване на Великото поръчение (вж. Мат. 28:18-20) и води до духовен аборт!

- **„църкви”** Вж. **Специалното понятие** към 5:11.

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ – Деяния 16:6-10

6 И апостолите преминаха фригийската и галатийската земя, като им се забрани от Светия Дух да проповядват словото в Азия#Има се предвид Римската провинция Азия – западната част на Мала Азия.#;7 и като дойдоха до Мизия, се опитаха да отидат във Витиния, но Исусовият Дух не им позволи. 8 И като отминаха Мизия, слязоха в Троада. 9 И през нощта на Павел му се яви видение: един македонец стоеше и го молеше, като казваше: Ела в Македония и ни помогни! 10 И след като видя видението, веднага потърсихме случай да отидем в Македония, като дойдохме до заключението, че Господ ни е призовал да им проповядваме благовестието.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 16:6-10

6They passed through the Phrygian and Galatian region, having been forbidden by the Holy Spirit to speak the word in Asia; 7and after they came to Mysia, they were trying to go into Bithynia, and the Spirit of Jesus did not permit them; 8and passing by Mysia, they came down to Troas. 9A vision appeared to Paul in the night: a man of Macedonia was standing and appealing to him, and saying, “Come over to Macedonia and help us.” 10When he had seen the vision, immediately we sought to go into Macedonia, concluding that God had called us to preach the gospel to them.

16:6 „преминаха фригийската и галатийската земя” В този текст Лука има предвид по-скоро расовите и лингвистични групи отколкото политическите провинции и области на империята. Този идиом описва неофициалните граници между тези етнически групи.

- **„беше им забранено”** Това е МИНАЛО СВЪРШЕНО, СТРАДАТЕЛНО ПРИЧАСТИЕ. Среща се често в Септуагинта и в НЗ. Духът отблизо участва в делата и решенията на ранната църква (вж. 2:4; 8:29,39; 10:19; 11:12,28; 15:28; 16:6,7; 21:4; Римл. 1:13). Съвременната църква е загубила динамиката на ранната църква.

- „в Азия” Това се отнася за Римската провинция Мала Азия, която е в западната част на съвременна Турция.

16:6-7 „Светият Дух... Духът на Исус” Относно личността на Духа, виж **Специалното понятие** към 1:2. Виж и **Специалното понятие** по-долу:

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: ИСУС И ДУХЪТ

Между делото на Духа и делото на Сина има известна флуидност. Г. Кембъл Морган посочва, че най-доброто наименование за Духа е „другият Исус“ (макар че не трябва да забравяме, че става дума за вечно различни личности). Ето едно схематично съпоставяне между делата и титлите на Сина и на Духа.

1. Духът се нарича „Христовият Дух” или с други подобни изрази (вж. Римл. 8:9; II Кор. 3:17; Гал. 4:6; I Петър 1:11).
2. И двамата се отъждествяват със следните три понятия:
 - a. „истина”
 - (1) Исус (Йоан 14:6)
 - (2) Духът (Йоан 14:17; 16:13)
 - b. „адвокат”
 - (1) Исус (I Йоан 2:1)
 - (2) Духът (Йоан 14:16,26; 15:26; 16:7)
 - c. „свят”
 - (1) Исус (Лука 1:35; 4:34)
 - (2) Духът (Лука 1:35)
3. И двамата обитават във вярващите:
 - a. Исус (Мат. 28:20; Йоан 14:20,23; 15:4-5; Римл. 8:10; II Кор. 13:5; Гал. 2:20; Ефес. 3:17; Кол. 1:27)
 - b. Духът (Йоан 14:16-17; Римл. 8:9,11; I Кор. 3:16; 6:19; II Тим. 1:14)
 - c. Отец (Йоан 14:23; II Кор. 6:16)

16:7 „Мизия” Това е етническа област в северозападната част на Римската провинция Мала Азия. Тя е планинска с няколко главни Римски пътища. Главните градове са Трояда, Асос и Пергам.

- „Витиния” Този регион е в северозападна Мала Азия, на североизток от Мизия. По времето на Лука това не е Римска провинция, но заедно с Понт представлява една политическа единица. По-късно Петър благовества в тази област (вж. I Петър 1:1). От Филон знаем, че в тази област има много еврейски колонии.

16:8 „минавайки през Мизия” В този контекст трябва да означава „минавайки през” или „около” (вж. BAGD 625). Помнете, значението се определя от контекста, а не от лексикони и речници.

- „Трояда” Този град е на 6 км от древна Троя. Основан е около 400 и остава свободен римски град докато не се превръща в Римска колония. Редовното пристанище от Мизия за Македония.

16:9 „видение се яви на Павел” Бог на няколко пъти води Павел със свръхестествени средства:

1. ярка светлина и гласа на Исус, 9:3-4
2. видение, 9:10
3. видение, 16:9,10
4. видение, 18:9
5. транс, 22:17

6. ангел от Бога, 27:23

- „един македонец” Не е сигурно как Павел е разбрал, че човекът е македонец. Възможно е да се ориентирал от акцента, дрехите, аксесоарите или просто му е казано в самото видение. Някои коментатори смятат, че човекът е Лука (вж. ст. 10). Това е голямо географско решение! Евангелието отива в Европа!
- „Ела... помогни ни” Първият глагол е МИНАЛО СВЪРШЕНО, ДЕЯТЕЛНО ПРИЧАСТИЕ, използвано в ПОВЕЛИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ, вторият е МИНАЛО СВЪРШЕНО ВРЕМЕ, ДЕЯТЕЛЕН ЗАЛОГ, ПОВЕЛИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ. Видението е много конкретно и настоятелно.

16:10 „ние” Това е първата поява на „ние” в Деяния. То показва, че Лука се присъединява към мисионерите Павел, Сила и Тимотей (вж. 16:10-17; 20:5-15; 21:1-18; 27:1-28:16). някои коментатори смятат, че мъжа, когото Павел вижда в ст. 9 е Лука, лекар езичник и автор на Деянията и евангелието от Лука.

- **“Македония”** Съвременна Гърция е разделена на две Римски провинции:

1. Ахая на юг (Атина, Коринт, Спарта)
2. Македония на север (Филипи, Солун, Берия)

- **„заклучавайки”** Това е думата *sumbibazō*, което буквално означава да събера заедно или обединя. В случая е обобщение, че всичко дотук е Божията воля да отидат в Македония.

1. Духът не им разрешава да проповядват в Азия, вж. ст. 6
2. Духът затваря пътя за Витиния, ст. 7
3. и видението от ст. 9

- **„Бог ни е призовал”** Това е ПЕРФЕКТНО ВРЕМЕ, СТРАДАТЕЛЕН ЗАЛОГ, ИЗЯВИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ. Ръководството на Духа няма предвид тяхната безопасност, а евангелизирането. Това винаги е Божията воля.

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИБ – Деяния 16:11-15

11 И така, като отплавахме от Троада, се отправихме право към Самотрак, а на следващия ден – към Неапол, 12 а оттам – към Филипи, който е главният град на онази част от Македония и римска колония. В този град преседяхме няколко дни. 13 А в събота излязохме вън от портата край една река, където предполагахме, че става молитва; и седнахме и говорихме на събраните там жени. 14 И една жена на име Лидия, от град Тиатир, продавачка на морави платове, която почиташе Бога, слушаше и Господ отвори сърцето ѝ да внимава в това, което говореше Павел. 15 И като се кръсти тя и домът ѝ, ни помоли, казвайки: Ако ме признавате за вярваща в Господа, влезте в къщата ми и останете! И ни принуди.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 16:11-15

11 So putting out to sea from Troas, we ran a straight course to Samothrace, and on the day following to Neapolis; 12 and from there to Philippi, which is a leading city of the district of Macedonia, a Roman colony; and we were staying in this city for some days. 13 And on the Sabbath day we went outside the gate to a riverside, where we were supposing that there would be a place of prayer; and we sat down and began speaking to the women who had assembled. 14 A woman named Lydia, from the city of Thyatira, a seller of purple fabrics, a worshiper of God, was listening; and the Lord opened her heart to respond to the things spoken by Paul. 15 And when she and her household had been baptized, she urged us, saying, “If you have judged me to be faithful to the Lord, come into my house and stay.” And she prevailed upon us.

16:11 „отправихме се направо” Това е едно от множеството морски понятия, използвани от Лука (вж глава 27). Те се качват на кораб с директен курс без да обикалят крайбрежието. Лука добре познава морските термини или пък ги научава от моряците.

- **„Самотрак”** Това е малък скалист остров, издигащ се на около 5,000 фута в Егейско море. Намира се по средата между Трояда и Филипи.
- **„Неапол”** Това буквално означава „нов град”. В Средиземноморието има няколко града с това име. Този е морското пристанище за Филипи, който е отдалечен на 15 км. На това пристанище е източният край на главния Римски път, Виа Игнация, който се простира от изток до запад.

16:12 „Филипи” На гръцки е в МНОЖЕСТВЕНО ЧИСЛО, вероятно за да подсказва, че градът е съставен от няколко околни селища. Градът е разположен на известния Римски път, Виа Игнация. Първото име на града е Креинидес (кладенци). Филип II Македонски го завладява заради златните находища и го преименува на свое име.

■

NASB, NRSV „водещ град в областта на Македония”

NKJV „най-важният град в тази част на Македония”

TEV „град в първата област Македония

NJB „главният град на тази област

Този израз е много несигурен. Амфиопол е водещият град в Македония. Спорно е какво има предвид Лука. Може да е почетна титла, за да изтъкне значението.

- **„Римска колония”** През 42 г. пр. Хр. Октавиан и Марк Антоний побеждават Касий и Брут близо до този град. В памет на тази победа Октавиан превръща града в Римска колония и място за пенсионираната армия. През 31 г. пр. Хр., след поражението на Антоний и Клеопатра при Атий, Октавиан разполага още войски там. Други Римски колонии споменати в НЗ са Антиохия писидийска, Листра, Трояда, Коринт и Птолемей. Те разполагат с всички привилегии на градовете в Италия:
 1. самоуправление
 2. няма данъци
 3. специални законови облекчения

Павел често проповядва и основава църкви в тези Римски колонии.

16:13 „в съботата” Очевидно във Филипи няма синагоги. Тъй като градът е Римска колония, вероятно в него няма десет евреи, което е минимумът, изискван за основаване на синагога. Вероятно има хора, които почитат Бога или прозелити (вж. ст. 14; 13:43; 17:4,17; 18:7). Много жени са привлечени от морала и етиката на юдаизма.

- **„край една река”** Изглежда това е обичайно място за религиозно поклонение (вж. Йосиф Флавий, *Еврейски старини*, 14.10.23).
- **„седнахме”** Това е типичната поза на равнините, но това е Римски град и едва ли има такова значение. Просто това е един от поредните детайли на очевидеца Лука.

16:14 „една жена на име Лидия от град Тиатир” Римската провинция Македония разполага с несравнимо повече възможности за жените в Средиземноморието от първи век. Лидия е от град в Мала Азия (вж. Откр 2:17 и сл. ст.). Известен е с моравата боя, която се получава от миди и е много популярна сред римляните. В нейния роден град има синагога. Името ѝ идва от древната провинция Лидия, където е разположен градът. Тя обаче не е спомената в по-късните послания на Павел, така че сигурно е починала.

- **„почиташе Бога”** Отнася се за онези, които се боят от Бога и имат отношение към юдаизма, но не са изцяло прозелити.

- „Господ отвори сърцето ѝ” Библията представя връзката между Бога и човечеството като завет. Бог винаги поема инициативата в установяване на тази връзка и поставя условията на завета (вж. **Специалното понятие** към 2:47). Спасението е заветно взаимоотношение. Никой не може да бъде спасен, ако Бог не поеме инициативата (вж. Йоан 6:44,65). Бог обаче желае всички хора да бъдат спасени (вж. Йоан 3:16; 4:42; Тит 2:11; I Тим. 2:4; 4:10; II Петър 3:9; I Йоан 2:1; 4:14); така че до известна степен Бог (естественото откровение, вж. Пс. 19:1-6 или специално откровение, вж. Пс. 19:7-14) изобличава всеки човек за греха му (вж. Римляни 1-3). Тайната е защо някои хора откликват на Божия призив, а други – не. Аз лично не мога да приема, че отговорът се свежда до това, че Бог избира само някои, а други не. Всички хора са създадени по Божия образ (вж. Бит. 1:26-27) и Бог обещава да изкупи всички тях в Бит. 3:15. Може би не е толкова важно да разберем защо, но вярно да излагаме евангелието на всички и да го оставим да си върши работата в умовете и сърцата на слушателите (вж. Мат. 13:1-23). Павел проповядва на Лидия и тя и домът ѝ откликват.

16:15 „целият ѝ дом беше кръстен” Това очевидно се отнася до нейното семейство, слуги и работници (вж. Корнилий, Деяния 10:2; 11:14; и тъмничния началник от Филипи, Деяния 16:33). Освен това обърнете внимание, че подобно на много други в НЗ тя е кръстена незабавно! Това не е въпрос на избор! Вж. **Специалното понятие:** КРЪЩЕНИЕ към 2:38. Богословският въпрос, който този стих повдига е: „Дали тези примери на семейни обръщения включват и децата?” Ако е така, тогава в тези „семейни спасения” е налице библейски прецедент за кръщаване на деца. Онези, които изтъкват това като доказателство, също споменават старозаветната практика за участието на децата в народа на Израил още от невръстна възраст (тоест, обрязването на осмия ден, виж James D. G. Dunn, стр. 175-176).

Макар че е възможно вярата в Христос незабавно да повлияе на цялото семейство (вж. Втор. 5:9 и 7:9). В социалния контекст въпросът остава: „Дали това е универсална истина, която трябва да бъде прилагана във всяка култура?” Аз бих казал, че НЗ е откровение за доброволния личен избор, свързан с появилото се чувство за вина. Човек трябва да признае нуждата си от спасител. Това води до следващия въпрос: „Дали хората са грешни заради греха на Адам или стават грешни, когато изберат да са непокорни на Бога?” Според юдаизма има един период на детска невинност докато познаят Закона и се посветят да го спазват; за момчетата, на 13 години, за момичетата – на 12.

Равините не отдават такова голямо значение на Битие 3 глава, както го прави църквата.

НЗ е книга за възрастни. Тя изтъква Божията любов към децата, но посланието му е насочено към възрастните! Ние обаче живеем в демократично общество, фокусирано върху индивида, но Близкият Изток е племенно, кланово, семейно общество!

- „ако” Това е УСЛОВНО ИЗРЕЧЕНИЕ ОТ ПЪРВИ ВИД, което се приема за вярно от перспективата на автора или заради неговите литературни цели.
- „ако ме признавате за вярваща в Господа” Първият ГЛАГОЛ е ПЕРФЕКТНО ВРЕМЕ, ДЕЯТЕЛЕН ЗАЛОГ, ИЗЯВИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ. Лидия изтъква, че е вярваща. Тя кани тези мисионери да използват къщата ѝ и всичко в нея за целите на евангелието. Това е в съгласие с Иисусовите думи към седемдесетте, когато ги изпрати да проповядват (вж. Лука 10:5-7).
- „влезте в къщата ми и останете” Лидия е убедителна личност, бизнес дама! Първият ГЛАГОЛ Е МИНАЛО СВЪРШЕНО ДЕЯТЕЛНО ПРИЧАСТИЕ, употребено в ПОВЕЛИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ, вторият глагол е СЕГАШНО ВРЕМЕ, ДЕЯТЕЛЕН ЗАЛОГ, ПОВЕЛИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ.

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ – Деяния 16:16-18

16 И като отивахме на молитва, ни срещна една слугиня, която имаше предсказвателен дух и докарваше голяма печалба на господарите си чрез предсказването си. 17 Тя вървеше след Павел и нас и викаше, като казваше: Тези хора са слуги на Всевишния Бог, които ви проповядват път за спасение. 18 И тя правеше това много дни. Но понеже много дотегна на Павел, той се обърна и каза на духа: Заповядвам ти в Името на Исус Христос да излезеш от нея. И той излезе в същия час.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 16:16-18

16It happened that as we were going to the place of prayer, a slave-girl having a spirit of divination met us, who was bringing her masters much profit by fortune-telling. 17Following after Paul and us, she kept crying out, saying, “These men are bond-servants of the Most High God, who are proclaiming to you the way of salvation.” 18She continued doing this for many days. But Paul was greatly annoyed, and turned and said to the spirit, “I command you in the name of Jesus Christ to come out of her!” And it came out at that very moment.

16:16 „И като” Вероятно това се случва в друг ден, на следващата събота. Тази среща е случайна, но Бог я използва изцяло за Своите цели, тъй като Той присъства във всяко събитие, всяка лична среща всеки ден!

- **„предсказвателен дух”** В това изречение име две понятия, които описват тази робиня. Първото „предсказване” (намира се само на това място в НЗ) има старозаветен произход, но се превежда с различни гръцки думи в Септуагинта (вж. Лев. 19:31; 20:6,27; Втор. 18:11; I Царе 28:3,7; IV Царе 21:6; I Лет. 10:13). Това е личност, обладана от дявола, която използва заклинания, магически формули и гадаене на природните явления (тоест, летеж на птици, облаци, гледане на кафе, животински дроб и пр.), за да предсказва и до известна степен, да влияе на бъдещето. В гръцкия културен контекст думата е *pythōn*, и идва от гръцката митология, където гигантска змия е убита от Аполон. Този мит се превръща в ритуал за оракулите (напр., Делфи), където хората могат да се допитват до боговете. Това място е известно с храмовете змии (питони), които се увиват около хората, легнали на пода в храма с цел да им помогнат да предсказват и влияят на бъдещето.
- **„като предсказваше”** Това понятие (СЕГАШНО ДЕЯТЕЛНО ПРИЧАСТИЕ, ЖЕНСКИ РОД, ЕДИНИСТВЕНО ЧИСЛО) е използвано само на това място в НЗ. Коренът на думата се среща в Септуагинта за „предсказвател, гледач, пророк” обикновено в негативен контекст. Означава човек, говорещ несвързано, което предполага емоционален транс, придружен от предсказване. Тук се касае за жена, която предсказва бъдещето с цел печалба. Предвид контекста и лексиката момичето е обладано от нечист дух.

16:17 „вървейки след Павел...викаше” Това е СЕГАШНО ДЕЯТЕЛНО ПРИЧАСТИЕ и глагол в ПРОДЪЛЖИТЕЛНО ВРЕМЕ, ДЕЯТЕЛЕН ЗАЛОГ, ИЗЯВИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ. Тя продължава да ги следва и да вика (вж. ст. 18).

- **„Тези хора са слуги на Всевишния Бог”** Исус не приема свидетелството на демоните (вж. Лука 8:28; Марк 1:24; 3:11; Мат. 8:29), няма да го стори и Павел, защото може да означава, че приемат подкрепата на демоните. Понятието „Всевишния Бог (вж. Марк 5:7; Лука 8:28) е използвано за ЯХВЕ (т.е., *Ел, Елион*) в Бит. 14:18-19; II Царе 22:14 (вж. **Специалното понятие** към 1:6), но в гръцката култура се използва и за Зевс. Този дух не свидетелства, за да прослави Бога, но за да свърже благовестието с демоничното.
- **„които ви проповядват път за спасение”** Думата „път” е без ОПРЕДЕЛИТЕЛЕН ЧЛЕН (вж. NRSV). Тя вероятно наемква, че има много пътища, водещи към Всевишния. Този демон не се опитва да помогне на Павловото служение. Целта на това твърдение е

1. да свърже Павел с демоничното предсказване
 2. да представи алтернативен начин, а не **пътят за спасение** (т.е., вратата в Христос).
- NET Bible (стр. 2022 #16) предлага добър коментар на граматическите въпроси относно вариантите „път” или „пътя”. Според него, думата е „пътят.” На практика въпросът е какво биха разбрали слушателите от Филипи в първи век. Според техния културен контекст, „Всевишният Бог” трябва да е *Зевс*, така че присъствието или отсъствието на ОПРЕДЕЛИТЕЛЕН ЧЛЕН за думата „път” няма особено екзегетично значение.

16:18 „Много дотегна на Павел” В този случай Павел реагира не от любов, а защото му дотяга. Павел също е човек! Същият този силен ГЛАГОЛ се среща в Септуагинта в Екл. 10:9, където означава „тежък труд”. В НЗ думата е използвана само тук и в 4:2. Означава някой, който е изцяло изтощен.

- **„на духа”** Забележете че Павел не се обръща към робинята, а към духа, който е в нея и я контролира. Павел изгонва духа по начина, който е познат от друг места в НЗ (тоест, в името на Исус). Вж. **Специалното понятие:** Демоничното и ексзорсизмът в 5:16.

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИБ – Деяния 16:19-24

19 А когато господарите ѝ видяха, че излезе и надеждата им за печалба, хванаха Павел и Сила и ги завлякоха на пазара пред началниците. 20 И като ги доведоха при градските съдии, казаха: Тези хора са юдеи и смушават града ни, 21 и проповядват обичаи, каквито на нас, като римляни, не ни е позволено нито да приемаме, нито да спазваме. 22 Тогава множеството се надигна срещу тях, а градските съдии им разкъсаха дрехите и заповядаха да ги бият с тояги. 23 И като ги биха много, ги хвърлиха в тъмница и поръчаха на началника на тъмницата да ги пази здраво; 24 който, като получи такава заповед, ги хвърли в по-вътрешната тъмница и здраво стегна краката им в клада.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 16:19-24

19But when her masters saw that their hope of profit was gone, they seized Paul and Silas and dragged them into the market place before the authorities, 20and when they had brought them to the chief magistrates, they said, “These men are throwing our city into confusion, being Jews, 21and are proclaiming customs which it is not lawful for us to accept or to observe, being Romans.” 22The crowd rose up together against them, and the chief magistrates tore their robes off them and proceeded to order *them* to be beaten with rods. 23When they had struck them with many blows, they threw them into prison, commanding the jailer to guard them securely; 24and he, having received such a command, threw them into the inner prison and fastened their feet in the stocks.

16:19 „надеждата им за печалба загина” Тези господари съвсем не са загрижени, че една обладана девойка е била освободена от веригите на демоничното. Те са разстроени заради паричната загуба (вж. ст. 16), подобно на хората в Лука 8:26-39.

- **„хванаха Павел и Сила”** Не е ясно защо Лука и Тимотей не са арестувани.

16:20 „градските съдии” Това е думата *praetors*. Официално титлата е *duumvirs*, но от Цицерон знаем, че мнозина искат да бъдат наричани *Претори*. Лука е много прецизен при употребата на титлите на Римските държавни служители. Това е едно от доказателствата за неговата историчност.

16: 20, 21 „бидейки юдеи...бидейки римляни” Това показва тяхната расова гордост и предразсъдъци. Времето, което Павел прекарва във Филипи може би съвпада с указа на Клавдий за изгонване на евреите от Рим, 49-50 г. сл. Хр. (всъщност той забранява всички еврейски богослужбни практики). Римският антисемитизъм е коментиран от Цицерон в *Pro Fiasco* 28 и *Javenal* 14.96-106.

- **“ проповядват обичаи, каквито на нас, като римляни, не ни е позволено нито да приемаме, нито да спазваме”** Обърнете внимание, че това обвинение няма нищо общо с ексзорсизма на младото момиче. Очевидно се касае за проповядването на евангелието на Исус Христос. Юдаизмът е законна религия в Римската империя, но става ясно, че християнството е предопределено да се разглежда като отделна и съответно, незаконна религия. За евреите е незаконно да се опитват да прозелитизират римляни, забранено е и за Павел.

16:22 „разкъсаха дрехите им и заповядаха” Тук глаголните форми предполагат, че двамата *претори*, под въздействието на бунта на тълпата, сами разкъсват дрехите на Павел и Сила (МИНАЛО СВЪРШЕНО,

ДЕЯТЕЛНО ПРИЧАСТИЕ, МНОЖЕСТВЕНО ЧИСЛО). Звучи необичайно за тях да са активни участници в подобно събитие.

1. те разкъсаха (МИНАЛО СВЪРШЕНО, ДЕЯТЕЛНО ПРИЧАСТИЕ)
2. те заповядаха да ги бият (тоест, НЕСВЪРШЕНО ВРЕМЕ, ДЕЯТЕЛЕН ЗАЛОГ, ИЗЯВИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ, последвано от СЕГАШНО ВРЕМЕ, ДЕЯТЕЛЕН ЗАЛОГ, ИНФИНИТИВ).

- „да бъдат бити с тояги” Този вид наказание (тоест, *verberatio*, което се налага от местните градски съдии) не е толкова жестоко, колкото Римското бичуване. Няма определен брой удари. Павел три пъти е бит по този начин (вж. II Кор. 11:25). Това е единственият подробно отбелязан случай (вж. I Сол. 2:2).

16:24 „вътрешна тъмница” Това означава максимални мерки за сигурност. Очевидно е налице страх (вж. ст. 29). Ексзорсизмът, извършен от Павел явно привлича вниманието им.

- „краката им в клади” Повечето затвори от онова време имат вериги, приковани за стените, където затворникът е окован. Затова вратите са само затворени, а не заключени. Въпросните клади държат краката широко разтворени и причиняват голям дискомфорт, но и по-голяма сигурност.

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ – Деяния 16:25-34

25 Но посред нощ Павел и Сила се молеха и пееха химни на Бога, а затворниците ги слушаха. 26 И изведнъж стана голямо земетресение, така че основите на тъмницата се поклатиха, и веднага всички врати се отвориха и оковите на всички се развързаха. 27 И началникът на тъмницата, като се събуди и видя, че тъмничните врати са отворени, извади меч си и щеше да се убие, мислейки, че затворниците са избягали. 28 Но Павел извика със силен глас и каза: Не прави на себе си никакво зло, защото всички сме тук. 29 А той поиска светилник, скочи вътре и разтреперен падна пред Павел и Сила; 30 и ги изведе навън и каза: Господа, какво трябва да направя, за да се спася? 31 А те казаха: Повярвай в Господ Исус (Христос) и ще се спасиш – ти и домът ти. 32 И говориха Господното слово на него и на всички, които бяха в дома му. 33 И той ги взе в същия час през нощта и им изми раните, и незабавно се кръсти – той и всичките негови. 34 И като ги заведе в къщата си, им сложи трапеза; и се зарадва, тъй като беше повярвал в Бога с целия си дом.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 16:25-34

25But about midnight Paul and Silas were praying and singing hymns of praise to God, and the prisoners were listening to them; 26and suddenly there came a great earthquake, so that the foundations of the prison house were shaken; and immediately all the doors were opened and everyone's chains were unfastened. 27When the jailer awoke and saw the prison doors opened, he drew his sword and was about to kill himself, supposing that the prisoners had escaped. 28But Paul cried out with a loud voice, saying, "Do not harm yourself, for we are all here!" 29And he called for lights and rushed in, and trembling with fear he fell down before Paul and Silas, 30and after he brought them out, he said, "Sirs, what must I do to be saved?" 31They said, "Believe in the Lord Jesus, and you will be saved, you and your household." 32And they spoke the word of the Lord to him together with all who were in his house. 33And he took them that *very* hour of the night and washed their wounds, and immediately he was baptized, he and all his *household*. 34And he brought them into his house and set food before them, and rejoiced greatly, having believed in God with his whole household.

16:25 „около полунощ” Те вероятно не могат да спят поради болките от боя и кладите.

- „молеха се и пееха химни на Бога” Възможно е богословското съдържание на песните и химните да са накарали затворниците да се доверят на Христос (тоест, „затворниците ги слушаха”, защото никой от затворниците не избяга, когато вратите се отвориха (вж. ст. 26,28, „всички сме тук”).
- „затворниците ги слушаха” Това е НЕСВЪРШЕНО ВРЕМЕ, ВЪЗВРАТЕН ЗАЛОГ (описателен) ИЗЯВИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ, което подсказва, че слушат постоянно. ГЛАГОЛЪТ *epakrooται*

е рядка дума в НЗ и в Септуагинта. Нейната употреба в I Царе 15:22 означава внимателно изслушване с радост. Тези изтощени затворници слушат с внимание и откликват на посланието за Божията любов, грижа и благосклонен прием!

16:26 „земетресение” Това е естествено явление, но със свръхестествена цел, време и ефект (вж. Мат. 27:51,54; 28:2). Бог избавя Петър от затвора, използвайки ангел (вж. 4:31), но тук е налице земетресение, което дава възможност на Павел да проповядва евангелието, както на затворниците, така и на надзирателите.

16:27 „меч” Това е малък, двустърган меч, носен на колана, под формата на език. Това е инструментът на смъртното наказание за римските граждани. Ако някой тъмничар загуби затворник, той трябва да последва участта му (вж. 12:19).

16:28 Вярата на Павел и Сила, и съдържанието на техните молитви и песни оказват мощно въздействие върху другите затворници (Аз мисля, че те също биват спасени!)

16:29 „поиска светилник” Обърнете внимание на МНОЖЕСТВЕННОТО ЧИСЛО. Там има и други тъмничари.

16:30 „Господа, какво трябва да направя, за да бъда спасен” Този въпрос отразява човешкия (1) страх от свръхестественото и (2) желанието за мир с Бога! Той желае да има мира и радостта, които Павел и Сила демонстрират дори при такива несправедливи и болезнени обстоятелства. Забележете, че този мъж, както и много други знае, че трябва да има някакъв отклик от страна на човека (вж. Лука 3:10,12,14; Деяния 2:37; 22:10).

16:31 „Повярвай в Господ Исус” ГЛАГОЛЪТ (МИНАЛО СВЪРШЕНО ВРЕМЕ, ДЕЯТЕЛЕН ЗАЛОГ, ПОВЕЛИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ) *pisteuō* може да бъде преведен като „вяра”, „вярвам” или „доверие”. Вж. **Специалното понятие** към 2:40, 3:16 и 6:5. Това е доброволен отклик с доверие (вж. 10:43). Освен това забележете, че се касае за доверие в личност, а не в доктрина или богословска система. Този мъж няма еврейски произход (както ниневийците в Йона). Въпреки това изискванията за пълно спасение са много прости и съвсем същите! Това е най-сбитото резюме на евангелието в НЗ (вж. 10:43). Неговото покаяние (вж. Марк 1:15; Деяния 3:16,19; 20:21) е видно от делата му.

- **„ще бъдеш спасен ти, и домът ти”** В древния свят религията на главата на семейството е религия на всички членове (вж. 10:2; 11:14; 16:15; 18:8). Не е ясно как това се прилага на личностно ниво, но очевидно всяка отделна личност има право на собствена изповед. Впоследствие Павел проповядва евангелската вест на тъмничния началник и неговото семейство (вж. ст. 32). В този случай не само семейството на тъмничния началник, но целият затвор се спасява!

16:32 „словото на Господа” Тази фраза има няколко варианта:

1. „Словото на Господа” е в MSS P45,74, 2x, A, C, D, E. UBS4 му дава оценка „Б” (почти сигурно).
2. „Словото на Бога” е в MSS κ*, B

В този контекст въпросът е какво се има предвид с думата „Господ”?

1. Исус, ст. 31
2. ЯХВЕ (вж. ст. 25,34; 13:44,48; това е старозаветна фраза, вж Бит. 15:14; I Царе 15:10; Ис. 1:10; Йона 1:1)

16:33 „и той незабавно се кръсти, и той и целият му дом” Това показва важноста на кръщението. В Деяния това се повтаря отново и отново. Вж. **Специалното понятие**: Кръщение в 2:38. Исус го прави (вж. Лука 3:21) и го заповядва (вж. Мат. 28:19), и то е установено (вж. Деяния 2:38). Това е в съответствие с

други примери в Деяния, където кръщението се извършва незабавно след изповядване на вярата (вж. Деяния 10:47-48). В известен смисъл това е тяхната видима и вербална публична изповед на вярата (Римл. 10:9-13).

16:34 „и се зарадва, тъй като беше повярвал в Бога с целия си дом Тези два ГЛАГОЛА са в ЕДИНСТВЕНО ЧИСЛО и касаят тъмничния началник. Обаче СКАЗУЕМНОТО ОПРЕДЕЛЕНИЕ предполага включването на семейството и слугите на тъмничния началник. ГЛАГОЛЪТ „повярвал” е ПЕРФЕКТНО ДЕЯТЕЛНО ПРИЧАСТИЕ, което предполага установено състояние. Забележете промяната на ГЛАГОЛНОТО ВРЕМЕ от стих 31.

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ – Деяния 16:35-40

35 А когато се разсъмна, градските съдии изпратиха съдебните служители да кажат: Пусни онези хора. 36 И началникът на тъмницата събщи на Павел тези думи: Градските съдии са пратили да ви пуснем, затова сега излезте и си идете с мир. 37 Но Павел им каза: Биха ни публично, без да сме били осъдени – нас, които сме римляни – и ни хвърлиха в тъмница; и сега тайно ли ни извеждат? Не така, но нека те сами дойдат и ни изведат! 38 И служителите съобщиха тези думи на градските съдии, а те, като чуха, че били римляни, се уплашиха. 39 И дойдоха и ги умоляваха, и като ги изведоха, ги поканиха да си отидат от града. 40 А те, като излязоха от тъмницата, отидоха у Лидия и като видяха братята, ги наставиха и си заминаха.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 16:35-40

35Now when day came, the chief magistrates sent their policemen, saying, “Release those men.” 36And the jailer reported these words to Paul, saying, “The chief magistrates have sent to release you. Therefore come out now and go in peace.” 37But Paul said to them, “They have beaten us in public without trial, men who are Romans, and have thrown us into prison; and now are they sending us away secretly? No indeed! But let them come themselves and bring us out.” 38The policemen reported these words to the chief magistrates. They were afraid when they heard that they were Romans, 39and they came and appealed to them, and when they had brought them out, they kept begging them to leave the city. 40They went out of the prison and entered *the house of Lydia*, and when they saw the brethren, they encouraged them and departed.

16:35 „служители” Буквално думата е „носещ тояга” (*hrabdouchosta lictor*). Отнася се до онези, които налагат официално наказание (вж. ст. 20). Партията на италианските фашисти носи името си именно от тази дума. Куп от тези пръчки (от латински *fascis*) представлява символ на политическата власт.

16:37 „мъже, които са римляни” Филипи е Римска колония с много законови привилегии, които могат да бъдат застрашени от Рим, ако се разчуе, че са малтретирани римски граждани. Биенето на Римски граждани е сериозно нарушение на техния колониален правен статут (вж. ст. 39; виж Ливий, „История” 10.9.4 или Цицерон, “*Pro Rabirio* 4.12-13).

16:39 Възможно е Павловият протест да цели предпази новосъздадената църква във Филипи като и осигури официален статут. Със своите действия водачите показват, че проповядването на евангелието не е незаконно. Вратата е отворена за бъдещо благовестване във Филипи!

16:40 „и си заминаха” Лука вероятно остава. Намираме го отново там в 20:5-6.

ВЪПРОСИ ЗА ОБСЪЖДАНЕ

Този коментар е само ръководство за изучаване. Това означава, че вие сами носите отговорност за начина, по който тълкувате Библията. Всеки от нас трябва да ходи в светлината, която му е дадена. Приоритет при интерпретацията сте самият вие, вашата Библия и Светият Дух. Не бива да прехвърляте тази отговорност на който и да е коментатор.

Настоящите въпроси за обсъждане целят да ви подпомогнат да обмислите основните теми в този раздел на

посланието. Целта им е да предизвикат мисли, а не да дадат крайни отговори.

1. Защо Светият Дух е наречен Духът на Исус?
2. Защо Бог допуска мисионерите да срещнат толкова опозиция и изпитания?
3. Защо Павел не прие свидетелството на робинята с предсказвателен дух?
4. Избройте хората, спасени във Филипи.
5. Защо само Павел и Сила са затворени?
6. Защо другите затворници не бягат?
7. Запишете елементите на спасението в тази глава. Различни ли от изброените в другите глави на Деяния?
8. Дали този тъмничар е запознат с юдаизма или християнството преди това събитие?
9. Какво означава, че и домът му е бил спасен?
10. Защо Павел кара градските съдии да се извинят публично

Деяния 17 гл.

РАЗДЕЛЕНИЯ ПО АБЗАЦИ В СЪВРЕМЕННИТЕ ПРЕВОДИ*

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Размирици в Солун	Христос е проповядван в Солун	От Солун в Атина	В Солун	Солун: Проблеми с юдеите
17:1-9	17:1-4	17:1-9	17:1-4	17:1-4
	Къщата на Ясон е атакувана			
	17:5-9		17:5-9	17:5-9
Апостолите в Берия	Служение в Берия		В Берия	Нови трудности в Берия
17:10-15	17:10-15	17:10-15	17:10-15	17:10-12 17:13-15
Павел в Атина	Философите в Атина	Павел в Атина	В Атина	Павел в Атина
17:16-21	17:16-21	17:16-21	17:16-21	17:17-18
	Обръщение към Ареопага			17:19-21
17:22-28a	17:22-34	17:22-31	17:22-31	17:22a
				Речта на Павел пред Съвета на Ареопага
				17:226-23 17:24-28
17:28б-31				17;29
				17:30-31
17:32-34		17:32-34	17:32-34	17:32-34

ТРЕТИ ЦИКЪЛ НА ПРОЧИТ (вж. стр. viii)

ПРОСЛЕДЯВАНЕ НА АВТОРСКОТО НАМЕРЕНИЕ НА НИВО АБЗАЦИ

Този коментар е само ръководство за изучаване. Това означава, че вие сами носите отговорност за начина, по който тълкувате Библията. Всеки от нас трябва да ходи в светлината, която му е дадена. Приоритет при интерпретацията сте самият вие, вашата Библия и Светият Дух. Не бива да прехвърляте тази отговорност на който и да е коментатор.

Прочетете главата на един дъх. Определете темите. Съпоставете вашето тематично разделение с петте съвременни превода по-горе. Разделянето на абзаци не е вдъхновено от Бога, но е ключово за проследяването на авторското намерение. А именно това е в сърцевината на интерпретирането. Всеки абзац има една единствена тема.

1. Първи абзац
2. Втори абзац
3. Трети абзац

НАБЛЮДЕНИЯ ОТ КОНТЕКСТА

Кратък план на Павловото послание към интелектуалните гърци в Атина (17:15-34). Подобно на 14:15-18.

А. Има един Бог, творец на небето (духа) и земята (материята)

1. за когото са в неведение
2. който не обитава в човешки храмове или идоли
3. който няма нужда от нищо, направено от човечеството
4. който е единственият източник на истинския живот

Б. Той контролира цялата човешка история

1. направил е всички народи от един човек
2. определя границите на народите

В. Поставил е у човечеството желание да Го познава и Той не се намира трудно

Г. Грехът ни е отделил от Него

1. Той не държи сметка за времената на невежеството
2. Ние трябва да се покаем

Д. Той ще съди творението Си

1. Има определен ден за съд
2. съдът ще бъде осъществен от Месията
3. Този Месия е бил възкресен от мъртвите, за да докаже Своята личност и дело

Град Солун

А. Кратка история на Солун

1. Солун е разположен в началото на Термийския залив. Солун е крайбрежен град на главния Римски път, Виа Игнатия, простиращ се на изток от Рим. Пристанище, което е много близо до добре напоявана, крайбрежна равнина. Тези три предимства превръщат Солун в най-големия и най-важен търговски и политически център в Македония.

2. Оригинаалното име на Солун е Терми, идва от горещите извори, разположени в района. Историкът Плиний Стари споменава, че Терми и Солун съществуват заедно. В такъв случай Солун вероятно анексира Терми (Leon Morris, *The First and Second Epistles to the Thessalonians*, Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans Publishing Company, 1991, p. 11). Повечето от историците обаче смятат, че един от генералите на Александър Велики, Касандър преименува Терми през 315 г. пр. Хр. по името на своята съпруга Тесалоника, която е дъщеря на Филип и полусестра на Александър (Страбо VII фрагмент 21). В първите векове от разпространение на християнството, Солун бива наричан „православен град“ заради множеството християни в него (Dean Farrar, *The Life and Work of St. Paul*, New York: Cassell and Company, Limited, 1904, p. 364). Днес Солун продължава да е важен град в Гърция.

3. Солун е космополитен метрополис, подобен на Коринт, населяван от хора от целия свят:

- а. Варварски германски племена от север, които носят със себе си езическата си религия и култура.
- б. Гърци от Ахия на юг и от островите от Егейско море, носещи изтънченост и философия
- в. Римляни от запад също се заселват там. Основно това са пенсионирани войници, известни със силната си воля, богатство и политическа власт.
- г. И накрая, евреите идват масово от изток; в крайна сметка една трета от населението е еврейско. Те носят със себе си етичната монотеистична вяра и националните предразсъдъци.

4. С население от 200,000, Солун наистина е космополитен град. Той е и курортно място заради термалните извори. Градът е търговски център заради пристанището, плодородните равнини и близостта на Виа Игнатия.

5. Като главен и най-голям град Солун е и политически център на Македония. Тъй като е столица на Римска провинция и дом на много римски граждани (повечето пенсионирани войници) градът е свободен. Солун не плаща данък и е подчинен на Римския закон, защото повечето жители са Римски поданици. Управителите на Солун са наричани „политарси“. Тази титла не се среща никъде в литературата, но е открита върху триумфалната арка в Солун, известна като Портата Вардар (Фарар, стр. 371, бележката под линия).

В. Събития, довели до Павловото идване в Солун:

1. Много събития водят Павел към Солун, но зад всички обстоятелства стои директният, категоричен призив на Бога. Първоначално Павел не планира да влиза в континента Европа. При второто мисионерско пътешествие, неговото желание е да посетят отново църквите, създадени в Мала Азия и после да тръгнат на изток. Точно когато настъпва моментът да продължат на североизток, Бог започва да затваря вратите. Кулминацията е видението на Павел (Деяния 16:6-10). Това води до две неща: първо, континентът Европа е евангелизиран и второ, поради обстоятелствата в Македония, Павел започва да пише своите послания. Thomas Carter, *Life and Letters of Paul*, Nashville: Cokesbury Press, 1921, p. 112).

2. Физически обстоятелства, които отвеждат Павел в Солун:

а. Павел отива във Филипи, малък град без синагога. Работата му там е възпрепятствана от собствениците на „пророкуваща“, обладана от дух робиня и градския съвет. Павел е бит и унижен, но се основава църква. Поради опозицията и физическото наказание, Павел е принуден да напусне града по-рано от предвиденото.

б. Къде би могъл да отиде след това? Той минава през Амфипол и Аполония, където също няма синагога.

в. Той пристига в Солун, най-големия град в региона, където има синагога. Павел има обичай да отива първо при евреите. Той го прави, защото:

- (1) те имат познание върху Стария завет;
- (2) поради възможностите за проповядване и поучаване, които синагогата предлага;
- (3) тъй като те са Божият заветен народ (вж. Мат. 10:6; 15:24; Римл. 1:16-17; 9-11);
- (4) Исус отива първо при тях, после в света—така Павел следва Христовия пример.

Спътниците на Павел

А. В Солун Павел е придружаван от Сила и Тимотей. Лука е с Павел във Филипи и остава там. Научаваме това от пасажите с „ние“ и „те“ от Деяния 16 и 17. Във Филипи Лука използва „ние“, но местоимението се променя на „те“, когато тръгват за Солун.

Б. Сила или Силван е човекът, който Павел избира за спътник по време на второто мисионерско пътешествие, след като Варнава и Марк тръгват за Кипър.

1. Той е споменат за първи път в Деяния 15:22, наречен водач сред братята в Ерусалимската църква.

2. Той е и пророк (вж. Деяния 15:32).

3. Той е Римски гражданин като Павел (вж. Деяния 16:37).

4. Той и Юда Варсава са изпратени в Антиохия от Ерусалимската църква, за да проверят каква е ситуацията (вж. Деяния 15:22,30-35).

5. Павел го хвали във II Кор. 1:19 и го споменава в няколко послания.

6. По-късно той е свързан с Петър и написването на I Петър (вж. I Петър 5:12).

7. Павел и Петър го наричат Силван, а Лука – Сила.

В. Тимотей също е спътник и съработник на Павел.

1. Павел го среща в Листра, където става християнин по време на първото мисионерско пътешествие.

2. Тимотей е полугрък (по баща) и полуевреин (по майка). Павел иска да го използва за евангелизиране на гърците.

3. Павел го обрязва, за да може да работи и с евреите.

4. Тимотей е споменат в поздравите във II Коринтяни, Колосяни, I и II Солунци и Филимон.

5. Павел го нарича „мой син в служението“ (вж. I Тим. 1:2; II Тим. 1:2; Тит 1:4).

6. От общия тон на Павловите писма научаваме, че Тимотей е млад и стеснителен. При все това Павел има голямо доверие в него (вж. Деяния 19:27; I Кор. 4:17; Фил. 2:19).

Г. Споменати са и други спътници на Павел, които го придружават в Солун и на следващите мисионерски пътешествия. Те са Аристарх (Деяния 19:29; 20:4; 27:2) и Секунд (Деяния 20:4). Възможно е Димас да е от Солун (Филимон 24; II Тим. 4:10).

Павловото служение в Солун

А. Павловото служение в Солун следва неговия обичаен модел да отива първо при юдеите и след това при езичниците. Павел проповядва в синагогата в три поредни съботи. Неговото послание е „Исус е Месията.” Той използва старозаветните писания, за да покаже, че Месията трябва да бъде страдащ Месия (вж. Бит. 3:15; Ис. 53), а не земен политически Месия. Павел изтъква и възкресението и поканата за спасение към всички. Исус е представен ясно като Месията, обещан от древността, който ще спаси всички народи.

Б. В отговор на това послание някои юдеи, много набожни езичници, и много видни жени приемат Исус като Спасител и Господ. Анализирането на тези различни групи от обръщеници, е от значение, за да разберем по-късните Павлови послания към тази църква.

В. Повечето църковни членове са езичници, което обяснява липсата на старозаветни алюзии във всяко от двете послания. Езичниците с готовност приемат Исус като Спасител и Господ по няколко причини:

1. Предишните им религии са безсилни суеверия. Солун е разположен в подножието на планината Олимп и всички знаят, че върхът ѝ е необитаем.
2. Евангелието се предлага на всички.
3. Християнството е лишено от краен еврейски национализъм. Еврейската религия привлича мнозина, защото е монотеистична и има висок морал, но може да бъде и отблъскваща заради някои церемонии (като обрязването) и наследените расови и национални предразсъдъци.

Г. Много от видните жени приемат християнството, защото разполагат със свободата да избират. В Македония и Мала Азия жените са по-свободни, отколкото в останалата част от Гръко-Римския свят (Sir Wm. M. Ramsay, *St. Paul the Traveler and Roman Citizen*, New York: G. P. Putnam's Sons, 1896, стр. 227). Жените от по-бедните класи обаче, макар и свободни, все още са под влиянието на суеверието и политеизма (Ramsay, стр. 229).

Д. Мнозина считат за проблем дългия престой на Павел в Солун:

1. Деяния 17:2 споменава, че Павел разисква в синагогата в Солун три съботи.
2. I Сол, 2:7-11 казва, че Павел упражнява своя занаят. Става дума за правене на шатри или работа с кожа.
3. Фил. 4:16 подкрепя идеята за дългия престой, защото докато е в Солун Павел на два пъти получава парични подаръци от църквата във Филипи. Разстоянието между двата града е около 150 км. Някои предполагат, че Павел престоява там 2-3 месеца, а трите съботи обозначават само служението сред евреите (Shepard, стр. 165).
4. Различните описания за обръщениците в Деяния 17:4 и I Сол. 1:9 и 2:4 са в подкрепа на това схващане. Ключовата разлика в отделните разкази е отхвърлянето на идолите от страна на езичниците. Езичниците в Деяния са юдейски прозелити и вече са се отвърнали от идолите. Контекстът подсказва, че по-голямата част от служението на Павел е сред езичниците, а не толкова сред евреите.
5. Не е сигурно какъв е мащабът на служението, защото Павел винаги отива първо при евреите. След като те отхвърлят посланието му, той се обръща към езичниците. Когато те откликват на евангелието масово, евреите започват да завиждат и създават смут и бунт в града.

Е. Поради бунта, Павел напуска дома на Ясон и се укрива заедно с Тимотей и Сила, или поне не са в къщата, когато тълпата нахлува в нея. Градските съдии поставят Ясон под домашен арест, за да го опазят от насилие. Това принуждава Павел да напусне града посред нощ и да отиде в Берия. Въпреки всичко църквата продължава да свидетелства за Христос, независимо че опозицията е сериозна.

ИЗСЛЕДВАНЕ НА ДУМИ И ИЗРАЗИ

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ – Деяния 17:1-9

И като минаха през Амфипол и Аполония, пристигнаха в Солун, където имаше юдейска синагога. 2 И по обичая си Павел влезе при тях и три съботи разискваше с тях от Писанията, 3 като им поясняваше и доказваше, че Христос трябваше да пострада и да възкръсне от мъртвите и че този Исус, каза той, когото аз ви проповядвам, е Христос. 4 И някои от тях се убедиха и се присъединиха към Павел и Сила, така и голямо множество от набожните гърци и не малко от видните жени. 5 Но юдеите, подбудени от завист, взеха няколко лоши мъже от мързеливците по пазара и като събраха една тълпа, размиряваха града; и нападнаха къщата на Ясон, като ги търсеха, за да ги изведат пред народа. 6 Но като не ги намериха, завлякоха Ясон и някои от братята пред началниците на града и викаха: Тези, които размириха света, дойдоха и тук, 7 и Ясон ги е приел, и те всички действат против указите на императора, казвайки, че имало друг Цар – Исус. 8 И смутиха народа и началниците на града, които чуха това. 9 Но когато взеха поръчителство от Ясон и от другите, ги пуснаха.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 17:1-9

1Now when they had traveled through Amphipolis and Apollonia, they came to Thessalonica, where there was a synagogue of the Jews. 2And according to Paul's custom, he went to them, and for three Sabbaths reasoned with them from the Scriptures, 3explaining and giving evidence that the Christ had to suffer and rise again from the dead, and saying, "This Jesus whom I am proclaiming to you is the Christ." 4And some of them were persuaded and joined Paul and Silas, along with a large number of the God-fearing Greeks and a number of the leading women. 5But the Jews, becoming jealous and taking along some wicked men from the market place, formed a mob and set the city in an uproar; and attacking the house of Jason, they were seeking to bring them out to the people. 6When they did not find them, they began dragging Jason and some brethren before the city authorities, shouting, "These men who have upset the world have come here also; 7and Jason has welcomed them, and they all act contrary to the decrees of Caesar, saying that there is another king, Jesus." 8They stirred up the crowd and the city authorities who heard these things. 9And when they had received a pledge from Jason and the others, they released them.

17:1 „през Амфипол и Аполония” Тези два града са разположени на Римския път, Виа Игнатия (тоест, Пътят на народите). Това е главен път изток – запад, който се простира на 750 км, и свързва източния със западния край на империята, минавайки през средата на град Солун.

■ **„Солун”** Виж въведението.

■ **„където имаше синагога”** Това е обичайният модел в служението на Павел при прогласяване на евангелието (вж. ст. 2; 3:26; 13:46; Римл. 1:16; 2:9,10; Деяния 9:20; 13:5,14; 14:1; 17:2,10,17; 18:4,19; 19:8), вероятно защото смята, че евангелието е първо за евреите (вж. Римл. 1:16) заради старозаветните пророчества. Освен това много набожни хора също присъстват, познават и почитат СЗ.

17:2 „три съботи” Това означава, че той говори в тази синагога само три съботи. Той вероятно престоява в града повече време (вж. Фил. 4:16), но не твърде дълго.

■ **„разискваше с тях от Писанията”** Павел коментира месианските пророчества за живота, учението, смъртта и възкресението на Исус. Той възприема този модел от Стефан (Деяния 7) и от своето равинско обучение.

17:3

NASB „обяснявайки и излагайки доказателства”

NKJV „обяснявайки и демонстрирайки”

NRSV, NJB „обяснявайки и доказвайки”

TEV „обяснявайки Писанията и доказвайки от тях”

Първата дума е *dianoigō*, и е използвана за Исус, докато обяснява Писанието на двамата по пътя за Емаус (вж. Лука 24:32,45). Думата е използвана и в Лука 24:34, когато Исус им отваря очите, за да разберат Писанието. Същата дума е използвана в 16:14, когато Бог отваря сърцето на Лидия, за да разбере евангелието. Втората дума *paratithēmi*, се използва често в писанията на Лука за поставяне на храна пред някого, но тук означава да „представиш истината пред някого” или „да препоръчаш” (вж. 14:23; 20:32). На два пъти в Лука (вж. 12:48; 23:46) думата е използвана, за да опише да довериш нещо на някого. Павел грижливо и добросъвестно предава евангелието на своите слушатели (тоест, депозит, *parathēkē*, I Тим. 6:20; II Тим. 1:12,14). Някои откликват (някои евреи, някои набожни езичници и видни жени).

- **„Христос трябваше да пострада”** Думата „трябваше” (*dei*) е в **НЕСВЪРШЕНО ВРЕМЕ, ДЕЯТЕЛЕН ЗАЛОГ, ИЗЯВИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ**, което говори за необходимост (вж. подробния коментар в 1:16). В СЗ е предсказано идването на един страдащ Месия (вж. Бит. 3:15; Пс. 22; Ис. 52:13-53:12; Зах. 12:10), но това никога не е отбелязано ясно от равините. Непрекъснато се изтъква от апостолските проповедници (вж. Лука 24:46; Деяния 3:18; 26:23; I Петър 1:10-12). Тази истина е главният камък за препъване на евреите (вж. I Кор. 1:22-23). Виж коментара към 3:18.
- **„и да възкръсне от мъртвите”** Това е общ елемент във всички проповеди на Петър, Стефан и Павел в Деяния (част от *керигмата*, виж **Специалното понятие KERYGMA НА РАННАТА ЦЪРКВА** в 2:14). Той е централен стълб на благовестието (вж. I Коринтяни 15 гл.).
- **„Този Исус, който ви проповядвам, е Христос”** В гръцките ръкописи има много вариации на последните думи от това изречение:
 1. Месията, Исус” – MS B
 2. „Христос, Исус” – някои латински и коптски преводи
 3. „Христос Исус” – MSS P74, A, D
 4. „Исус Христос” – MS κ
 5. „Исус Христос” – MS E и бохаирската коптска версия
 6. „Христос” – грузинската версия

Много богослови предпочитат #1 (Ватикански), защото е много необичаен (UBS4 дава оценка”С”).

В контекста на синагогата „Христос” означава обещания Помазаник от СЗ, Месията (вж. **Специалното понятие** към 2:31). В СЗ има три служби с помазание: царе, пророци, свещеници. Исус изпълнява и трите (вж. Евр. 1:1-3). Това помазание е символ на Божия избор и подготовка за мисионерско служение. Вж. **Специалното понятие**: Помазанието в Библията в 4:27. Ранната църква признава отново и отново, че Исус от Назарет е обещаният Месия (вж. 2:31-32; 3:18; 5:42; 8:5; 9:22; 17:3; 18:5,28), следвайки ясните и повтарящи се твърдения на Исус.

17:4 „бяха присъединени” Този гръцки ГЛАГОЛ (МИНАЛО СВЪРШЕНО ВРЕМЕ, СТРАДАТЕЛЕН ЗАЛОГ, ИЗЯВИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ) се среща само на това място в НЗ. Буквално означава „да определя чрез жребий”. В този контекст означава „да последвам” или „да се присъединя”. В СЗ жребият е начин за познаване на Божията воля. Отделните части на гръцката дума са, както следва

1. ПРЕДСТАВКАТА (*pros*) при
2. коренът (*klēpoō*)
3. СТРАДАТЕЛЕН ЗАЛОГ, който говори за Божието действие

Бог отваря сърцата им, както го прави с Лидия (вж. 16:24; забележете подобна мисъл в I Петър 5:3).

- **„набожни гърци”** Това са последователи на юдаизма, които все още не са истински обръщеници, а обръщението включва:
 1. обрязване
 2. кръщението
 3. принасяне на жертва в Ерусалимския храм, когато е възможно

- „и не малко” Това е още един пример за *литотите*, които Лука използва (целенасочено преувеличаване, вж. 12:18; 15:2; 19:11,23,24;20:12; 26:19,26; 27:20; 28:2), обикновено под формата на отрицание. Тук буквалният израз е „не малко”, поставен в края на изречението, за акцент.
- „видни жени” В Македония жените имат по-голяма свобода (Лидия) отколкото в другите райони на Средиземноморието. Моделът, установен в Антиохия писидийска се повтаря и тук (вж. 13:43, 45, 50). Западните преводи на гръцките ръкописи добавят към стих 4, че тези жени са съпруги на видни мъже.

17:5 „юдеите, подбудени от завист” Неверието на евреите е тъжно за мен (вж. 14:2), но завистта им (вж. 5:17) е трагична! Те не са мотивирани от религиозна ревност като Савел, а от завист. Онова, което ги безпокои е броят на обръщениците (вж. 13:45), а не съдържанието на проповедите. Лука често използва думата „юдеи” в негативен смисъл (вж. 12:3; 13:45; 14:2; 17:13), както и Павел (вж. I Сол. 2:15-16). Думата става синоним за онези, които се противят на евангелието.

■
NASB „някои нечестиви мъже от пазара”

NKJV „някои зли мъже от пазара”

NRSV “някои побойници по пазара”

TEV “безполезни мързеливци от улиците”

NJB „банда от пазара”

Думата описва човек, който се мотае на пазара без работа, мързелив нехранимайко.

- „тълпа” Тази дума се среща само на това място в НЗ и е много рядко срещана в гръцката литература. Не се намира в Септуагинта. „Тълпа” е дума, която пояснява контекста. Лука е образован човек с богат речник (тоест, ползва медицински, морски термини и пр.).

17:6 „завлякоха Ясон” Някои спекулират, че това е същият Ясон, който е споменат в Римл. 16:21, но това не е сигурно.

- „и някои братя” Тази конструкция подсказва, че Ясон не е повярвал. Не е ясно как точно Ясон се оказва домакин на мисионерския екип. Възможно е

1. Павел или Сила да работят за него
2. да са наели място в дома му
3. да са отседнали в къщата му

ГЛАГОЛЪТ „приел” в стих 7 означава „да приветствам като гост” (вж. Лука 10:38; 19:6; Яков 2:25).

- „градските власти” Това понятие „политарх” означава градски водач. Това е специалната титла на местните управници в Македония. Това е много рядка дума, която се използва само тук и в стих 8 в НЗ или в гръцката литература, което показва широките познания на Лука в тази област и подкрепя историческото значение на Деяния (NASB Study Bible, стр. 1607, но думата е намерена в гръцки надпис върху арка на Виа Игнатия в Солун). Лука е прецизен историк в епоха, когато това е рядкост. Той е движен от вяра, което вярващите приемат като боговдъхновение.

NASB „смутиха света”

NKJV, NRSV

NJB „обърнаха света с главата надолу”

TEV „причиниха беди навсякъде”

Това е намек за обвинение в размирици (вж. 21:38; обърнете внимание и на 16:20; 24:5). Това е много силна дума. Забележете как Павел я използва в Галатяни 5:12. От I Сол. 2:14-16 знаем, че църквата е подложена на ужасно преследване.

Човек се чуди дали това е хипербола или те знаят за бързото разпространение на тази нова юдейска секта.

17:7 „против указите на императора” Някои смятат, че се касае за указа на Клавдий (41-54 г. сл. Хр.) от 49-50, с който той забранява юдейските ритуали в Рим. Всъщност този указ принуждава евреите да напуснат

Рим. Според мен контекстът е ясен и се касае за проповядването на евангелието. Абсолютно незаконно е да се опитват да прозелитизират римляни.

■ **„казвайки, че има друг цар, Исус”** Това обвинение може да се дължи на

1. Силният акцент на Павел върху есхатологията при проповедите му в Солун
2. Понятията, които християните използват за Исус, са същите, които римляните използват за императора (цар, господ и спасител)

17:8

NASB, TEV „градските власти”

NKJV „управителите на града”

NRSV „градските служители”

NJB „градските съветници”

Това е гръцката дума *politarchs*, които се избират всяка година в градовете на Македония. Те не са римляни, а местни водачи (AB, том 5, стр. 384-389).

17:9 „поръчителство” Вероятно се касае за голяма парична сума, с която новите обръщеници (вж. ст. 4, 6, 10) уверяват властите, че Павел повече няма да проповядва в града. Някои свързват това с I Сол. 2:18.

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ – Деяния 17:10-15

10 А братята незабавно през нощта изпратиха Павел и Сила в Берия; които, като стигнаха там, отидоха в юдейската синагога. 11 А беряните бяха по-благородни от солунците, защото приеха словото с голяма готовност и всеки ден изследваха Писанията, за да видят дали това е вярно. 12 И така, мнозина от тях повярваха, както и от високопоставените гъркини и не малко от мъжете. 13 Но солунските юдеи, като разбраха, че Божието слово се проповядва от Павел и в Берия, дойдоха и там също подбудиха и смутиха множествата. 14 Тогава братята незабавно изпратиха Павел да отиде към морето, а Сила и Тимотей останаха още там. 15 А онези, които придружаваха Павел, го заведоха до Атина и като получиха от него заповед до Сила и Тимотей да дойдат колкото се може по-скоро при него, си заминаха.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 17:10-15

10The brethren immediately sent Paul and Silas away by night to Berea, and when they arrived, they went into the synagogue of the Jews. 11Now these were more noble-minded than those in Thessalonica, for they received the word with great eagerness, examining the Scriptures daily to see whether these things were so. 12Therefore many of them believed, along with a number of prominent Greek women and men. 13But when the Jews of Thessalonica found out that the word of God had been proclaimed by Paul in Berea also, they came there as well, agitating and stirring up the crowds. 14Then immediately the brethren sent Paul out to go as far as the sea; and Silas and Timothy remained there. 15Now those who escorted Paul brought him as far as Athens; and receiving a command for Silas and Timothy to come to him as soon as possible, they left.

17:10 „Берия” Това е голям град в дните на Павел, намиращ се на около 90 км на запад, много близо до Виа Игнатия. Там също има еврейска общност, която с готовност слуша Павел и проверява неговото богословие, следейки старозаветните текстове, които цитира.

■ **„те отидоха в юдейската синагога”** Текстът подсказва, че веднага след като пристигнаха, буквално на другия ден те незабавно отидоха в синагогата. Възможно е денят да е бил събота или може би да знаели, че ще бъдат последвани от агитатори. Времето е от значение. Съвременните вярващи са загубили усета за неотложното прогласяване на евангелието.

17:11 „те бяха по-благородни” Тази дума е използвана за по-богатите, образовани хора от висшата класа (вж. Септуагинта, Йов 1:3; Лука 19:12). Тази дефиниция обаче не пасва на юдеите от Берия; следователно

думата е употребена метафорично за някой, който е по-склонен да слуша за нови идеи и да разсъждава върху тях. Тази готовност може би е характерна за видните граждани, които се събират в синагогата (вж. ст. 12).

- **„изследвайки Писанията всеки ден, за да видят дали нещата са така”** Това е начинът за определяне на истината. Методът на Павел е да цитира СЗ и след това да обяснява как той се отнася към Исус. Изразът „за да видят дали нещата са така” представлява УСЛОВЕН ИЗРАЗ ОТ ЧЕТВЪРТИ ВИД (тоест, *ei* с ПОЖЕЛАТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ, вж 17:27; 20:16; 24:19; 27:12), което предполага нещо, много далеч от реалността (малко вероятно). Някои откликват, други не, това е тайната на евангелието.

17:12 „мнозина от тях повярваха” Това подсказва, че много от юдеите от синагогата и много от набожните откликват. Вж. **Специалното понятие** към 3:16 и в 2:40.

“високопоставени” Това понятие е сложно съставно и означава някой, който е на висок пост. Използвано е за почетните, влиятелни граждани с висока репутация (вж. 13:50 и Йосиф от Ариматея, Марк 15:43).

17:13 Това показва целенасочената опозиция на еврейските противници на Павел. Много от тях са искрени евреи, които действат от религиозни подбуди (подобно на Савел). Обаче техните методи разкриват духовното им състояние.

17:14 „чак до морето” Това може да означава, че

1. Павел пътува до Атина с крайбрежен кораб
2. Павел поема по крайбрежен път за Атина

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ – Деяния 17:16-21

16 А докато Павел ги чакаше в Атина, духът му се възмущаваше в него, като гледаше града пълен с идоли. 17 И така, той разискваше в синагогата с юдеите и с набожните и всеки ден на пазара с онези, които се случваха там. 18 После с него започнаха да се препират и някои от философите епикурейци и стоици. И едни казаха: Какво иска да каже този празнословец?, а други: Вижда се, че е проповедник на чужди богове, защото благовестваше за Исус и възкресението. 19 И взеха и го заведоха в Ареопага, като казаха: Можем ли да знаем какво е това ново учение, което ти проповядваш? 20 Защото донасяш нещо странно до ушите ни. Затова искаме да знаем какво е то. 21 А всичките атиняни и чужденци, които живееха там, не си прекарваха времето с нищо друго, освен да разказват или да слушат нещо ново.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 17:16-21

16Now while Paul was waiting for them at Athens, his spirit was being provoked within him as he was observing the city full of idols. 17So he was reasoning in the synagogue with the Jews and the God-fearing *Gentiles*, and in the market place every day with those who happened to be present. 18And also some of the Epicurean and Stoic philosophers were conversing with him. Some were saying, “What would this idle babbler wish to say?” Others, “He seems to be a proclaimer of strange deities”, — because he was preaching Jesus and the resurrection. 19And they took him and brought him to the Areopagus, saying, “May we know what this new teaching is which you are proclaiming? 20”For you are bringing some strange things to our ears; so we want to know what these things mean.” 21(Now all the Athenians and the strangers visiting there used to spend their time in nothing other than telling or hearing something new.)

17:16 „Атина” Това е най-големият гръцки град, символ на миналото културно наследство и интелектуален център на Римския свят. Градът е потопен в традиция, суеверие и безморалие.

- **„духът му”** Унциалните гръцки ръкописи на НЗ не съдържат
 1. разстояние между думите
 2. пунктоация

3. всички букви са главни
4. разделяне на глави и стихове

Следователно само контекстът може да определи нуждата от главни букви. Обикновено те се използват за

1. имена на божества
2. имена на места
3. лични имена

Понятието „дух” може да се отнася до

1. Светия Дух (вж. Марк 1:5)
2. съзнателния личен аспект от човешката личност (вж. Марк 8:12; 14:38)
3. същество от духовната сфера (тоест, нечисти духове, виж Марк 1:23)

В този контекст се касае за личността на Павел.

В писанията на Павел има няколко места, където тази граматична конструкция се използва, за да опише какво е действието на Светия Дух у отделния вярващ:

1. „не дух на робство”, а „дух на осиновление”, Римл. 8:15
2. „дух на кротост” I Кор. 4:21
3. „дух на вяра (вярност) II Кор. 4:13
4. „дух на мъдрост и откровение”, Откр. 1:17

От контекста е ясно, че Павел използва думата „дух”, за да опише себе си или другите хора (I Кор. 2:11; 5:4; II Кор. 2:13; 7:13; Римл. 1:9; 8:16; Фил. 4:23).

NASB „подразни се”

NKJV „възмути се”

NR „беше дълбоко наскърбен”

TEV „силно смутен”

NJB „беше възмутен”

Това е НЕСВЪРШЕНО ВРЕМЕ, СТРАДАТЕЛЕН ЗАЛОГ, ИЗЯВИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ на *paroxunō*, който в основни линии означава „да изостри”, но в случая е „да разбуни”. Същата дума (под формата на СЪЩЕСТВИТЕЛНО) е използвана, за да опише спора между Павел и Варнава по повод Йоан Марк в 15:39. Думата е използвана в положителен смисъл в Евреи 10:24.

17:17 Павел е загрижен както за евреите („разисква в синагогата), така и за езичниците, привлечени от юдаизма (набожните) и онези, които все още са идолопоклонници („онези, които се мотаят на пазара”). Павел адресира тези различни групи по различни начини: за евреите и набожните той използва СЗ, а с езичниците се опитва да намери обща почва (вж. ст. 22-31).

17:18 „епикуреец” Тази група смята, че насладите и щастието са най-висшето благо в човешкия живот. Те не вярват в живота след смъртта. Тяхното мото е „Наслаждавай се на живота сега” (форма на хедонизъм). Те смятат, че боговете не се интересуват от хората. Групата носи името на Епикур, атински философ 341-270 г. сл. Хр., но те надценяват неговите твърдения. Епикур вижда щастието в по-широк смисъл от личната физическа наслада (тоест, здраво тяло и умиротворен ум). Една от сентенциите на Епикур е: „Ако искаш да направиш човека щастлив, не му прибавяй богатства, а премахни желанието му” (*The New Schaff-Herzog Encyclopedia of Religious Knowledge*, том IV, стр. 153).

- **„стоици”** Тази група вярва, че бог е (1) вселенска душа или (2) присъства в цялото творение (пантеизъм). Те твърдят, че хората трябва да живеят в хармония с природата (тоест, бог). Разумът е най-висшето благо. Тяхната цел е да постигнат самоконтрол, самодостатъчност и емоционална стабилност във всяка ситуация. Те не вярват в личностен живот след смъртта. Техният основател е кипърският философ Зено, който се премества в Атина около 300 г. пр. Хр. Името им идва от факта, че Зен поучава в боядисаната *stoa* в Атина.

- „**празнословец**” Тази дума е използвана за врабчета, които ядат семена на полето. Думата започва да се използва метафорично за пътуващи учители, които вземат парчета информация оттук и оттам и се опитват да ги продават. *R.S.V. Interlinear* от Alfred Marshall превежда думата като „невеж плагиат”. В превода на NJB думата е „папагал”.
- „**проповедник на чужди богове**” Това буквално е “чужд *daimōn*” използван в смисъл на духовни сили или божества (вж. I Кор. 10:20- 21). тези атински философи са политеисти (Олимпийския пантеон)

1. Възможно е тези атински философи да смятат, че Павел споменава две божества (*Jerome Biblical Commentary*, том 2, стр. 199).

- а. Богиня на здравето
- б. Богиня на възкресението (Анастасис)

2. Възможно е даже да мислят, че става дума за

- а. мъж (Исус) и
- б. жена (думата за възкресение е ЖЕНСКИ РОД)

3. Евангелската терминология на Павел (вж. NET Bible) може да е причина за объркването, тъй като Бог е представен в три лица (тоест, Троицата, виж **Специалното понятие** към 2:32).

- а. Отец
- б. Син
- в. Дух

- „**той проповядваше Исус и възкресението**” За евреите камъкът за препъване е „страдащият Месия, а за гърците, това е „възкресението” (вж. I Кор. 1:18-25). Идеята за персонален живот след смъртта в тяло не се вмести в гръцките представи за боговете или човечеството. Те смятат, че у всеки човек има божествена искра, прикована или впримчена във физическо тяло. Спасението е избавление от физическото тяло и абсорбиране в безлично или полулично божество.

17:19 „взе го и го заведе в Ареопага” Думата *ареопаг* означава хълма на Арес (бога на войната). В Римския пантеон, името на бога на войната е Марс. В златните дни на Атина това е философският форум на този прочут интелектуален град. Това не е съдебно изслушване, а отворен градски форум в присъствието на съвета или градските управници. Това е пример за Павловото проповядване пред езичниците, 13:16 и сл. ст. Беше проповед за набожните езичници. Да благодарим на Бога за тези резюмета на Павловите проповеди.

- „**Можем ли да знаем какво е това ново учение, което ти проповядваш?** “ Това е разликата между интелектуалното любопитство (вж. ст. 20-21) и откровението. Бог ни е направил любопитни (вж. Екл. 1:8-9,18; 3:10-11), но човешкият интелект не може да донесе мир и радост. Само евангелието може да го стори! Павел дискутира разликата между човешката мъдрост и Божието откровение в I Коринтяни 1-4.

17:19-20 Тези думи са много социално издържани. В известен смисъл това е университетски форум.

17:21 Този стих изглежда е авторски коментар. Показва, че любезните думи от ст. 19-20 не са просто интелектуално проучване, а културна прищявка. Те просто обичат да слушат и дебатираат. Опитват се да възродят отминалата слава на Атина. Трагедията се състои в това, че не правят разлика между човешка мъдрост и божествено откровение (същото наблюдаваме в университетите днес)!

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ – Деяния 17:22-31

22 И така, Павел застана на средата на Ареопага и каза: Атиняни, по всичко виждам, че сте много набожни. 23 Защото като минавах и разглеждах предметите, на които се кланяте, намерих и един жертвеник, на който беше написано: На непознатия Бог. Този, на когото се кланяте, без да Го знаете, Него ви проповядвам – 24 Бог, който е направил света и всичко, което е в него, и тъй като е Господ на небето и на земята, не обитава в ръкотворни храмове, 25 нито са Му потребни служения от човешки ръце, като че ли има нужда от нещо, понеже Сам Той дава на всички и живот, и дишане, и всичко. 26 Той е направил от една кръв всички

човешки нации да живеят по цялото лице на земята, като е определил предварително назначени времена и граници на заселищата им; 27 за да търсят Бога, та дано биха Го напипали и намерили, макар и Той да не е далеч от всеки един от нас; 28 защото в Него живеем, движим се и съществуваме; както са казали и някои от вашите поети: „Защото дори Негов род сме.” 29 И така, тъй като сме Божи род, не бива да мислим, че Божеството е подобно на злато или на сребро, или на камък – на нещо, изработено с изкуство и човешка измислица.30 Бог, без да държи сметка за времената на невежеството, сега заповядва на всички хора навсякъде да се покаят, 31 защото е назначил ден, когато ще съди света справедливо чрез Човека, когото е определил; за което е дал уверение на всички, като Го е възкресил от мъртвите.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 17:22-31

22So Paul stood in the midst of the Areopagus and said, “Men of Athens, I observe that you are very religious in all respects. 23For while I was passing through and examining the objects of your worship, I also found an altar with this inscription, ‘TO AN UNKNOWN GOD.’ Therefore what you worship in ignorance, this I proclaim to you. 24The God who made the world and all things in it, since He is Lord of heaven and earth, does not dwell in temples made with hands; 25nor is He served by human hands, as though He needed anything, since He Himself gives to all *people* life and breath and all things; 26and He made from one *man* every nation of mankind to live on all the face of the earth, having determined *their* appointed times and the boundaries of their habitation, 27that they would seek God, if perhaps they might grope for Him and find Him, though He is not far from each one of us; 28for in Him we live and move and exist, as even some of your own poets have said, ‘For we also are His children.’ 29Being then the children of God, we ought not to think that the Divine Nature is like gold or silver or stone, an image formed by the art and thought of man. 30Therefore having overlooked the times of ignorance, God is now declaring to men that all *people* everywhere should repent, 31because He has fixed a day in which He will judge the world in righteousness through a Man whom He has appointed, having furnished proof to all men by raising Him from the dead.”

17:22 „вие сте много набожни” Това буквално означава „да се боиш от боговете” (*daimōn*).” Това може да означава (1) в негативен смисъл „суеверни”, както е в KJVили (2) в положителен смисъл, „много прецизни в практикуването на религиозните детайли” (NKJV, NJB вж. 25:19). Тези мъже изпитват интелектуално любопитство и респект към религиозните въпроси, но само в определени параметри (техните традиции).

■ **„всички”** Обърнете внимание колко пъти в тази проповед Павел използва думата „всички” или изрази с подобно значение.

1. „по всичко виждам”, ст. 22
2. „всички неща”, ст. 24
3. „на всички живот и дишане”, ст. 25
4. „всичко”, ст. 25
5. „всеки народ”, ст. 26
6. „всичкото лице на земята”, ст. 26
7. „всички нас”, ст. 2
8. „ние” (два пъти), ст. 28
9. „всички навсякъде”, ст. 30
10. „света” (буквално, населената земя) ст. 31
11. „всички хора”, ст. 31

Добрите вести на Павел са, че Бог обича всички хора (тоест, направени по Неговия образ, виж Бит. 1:26-27) и е промислил начин да Го познаят (тоест, оригиналната цел на творението е общение с Бога, Бит. 3:8) и да бъдат простени (от резултатите на грехопадението, Бит. 3).

17:23 „надпис ‘НА НЕПОЗНАТИЯ БОГ’” Гърците се боят, че може да забравят или да пропуснат да се поклонят на важно божество, което може да им причини неволи, ако се почувства пренебрегнато, така че редовно издигат паметници от този вид (вж. Pausanias, *Description of Greece* 1:1:4 и Philostratus, *Life of Apollonius* 6:3:5). Това показва техния политеизъм и страха от духовната сфера.

- **„Този, на когото се кланяте, без да го знаете”** Тук има игра на думи между „непознат” (*agnōtō*) и „невеж” (*agnoountes*). Думата „агностик” идва от гръцката дума. Павел приспособява евангелската си презентация за езичници, които вярват в безлична вселенска душа.
- **„Него ви проповядвам аз”** Павел ясно заявява, че не е „празнодумец” (ст. 18) и че познава Всевишния Бог, за когото те не знаят.

17:24 “Бог, който направи света и всичко в него” Първият богословски елемент на Павел е, че Бог е представен като творец (вж. Бит. 1-2; Пс. 104; 146:6; Ис. 42:5). Гърците вярват, че духът (Бог) и материята (стоми) са вечни. Павел изтъква концепцията от Битие 1 глава за творението, където един личен Бог целенасочено създава както небесата, така и земята (тази планета и вселената).

- **„не обитава в ръкотворени храмове”** Това е цитат от (1) СЗ (вж. III Царе 8:27; Ис. 66:1-2) или (2) гръцкия философ Евридий, фрагмент 968. В този контекст има няколко цитати от гръцки автори (вж. ст.25 & 28). Павел също е обучен в гръцката схоластика.

17:25 „като че ли има нужда от нещо” Същата тази мисъл намираме у (1) Евридий, *Херакъл*, 1345 и сл.; (2) Платон, *Euthyphro* 14c; (3) Аристовул, Фрагмент 4; или (4) Псалом 50:9-12. Гръцките храмове често се разглеждат като места, където божествата трябва да бъдат хранени и обгрижвани.

- **„тъй като Той Самият дава на всички хора живот и дишане, и всичко”** Това може да е алюзия към Ис. 42:5. Това е богословският начин на Павел, за да изтъкне (1) Божията любов към човечеството (милост, благодат) и (2) Божията благодатна промисъл за човечеството (провидението). Подобна истина е изтъкната и от основателя на стоическата школа, Зен, според Климент от Александрия в *Stromateis* 5:76:1. Забележете „autos”, Той Самият! Каква чудесна истина, която езичниците може да чуят и приемат!

17:26 „Той направи от един” Западните варианти на гръцките ръкописи добавят „една кръв”. Обаче в гръцките ръкописи P74, x A, и B думата липсва (UBS4 оценява липсващата дума с “B” [почти сигурно]). В оригинала се има предвид Адам. Ако се касае за алюзия към гръцката философия, думата отразява единството на човечеството от един образец. Тази фраза и следващата ясно изтъкват солидарността на цялото човечество (вероятно алюзия от Мал. 2:10, или дори от Септуагинта на Втор. 32:8), а богословският аспект е, че всички хора са създадени по Божия образ (вж. Бит. 1:26-27). Останалата част от този стих може да е алюзия към историята от Битие. Човечеството получава заповед да се плоди и да напълни земята (вж. 1:28; 9:1,7). Хората не искаха да се разделят и да населяват земята. Вавилонската кула (вж. Битие 10-11 гл.) показва Божия механизъм за постигане на това.

- **“като е определил предварително назначени времена и граници на заселищата им; Павел** подчертава, че Бог не само създава всички неща, но и ги контролира. Това може да е алюзия към Втор. 32:8 (Септуагинта). Тази идея се среща навсякъде в СЗ (вж. Йов 12:23; Пс. 47:7-9; 66:7).

17:27 Първата фраза може да е друг цитат от гръцкия поет Аратус.

„ако” Това е УСЛОВНО ИЗРЕЧЕНИЕ ОТ ЧЕТВЪРТИ ВИД, което означава, че споменатото е далеч от истината. Хората трябва да осъзнаят нуждата си. И двата ГЛАГОЛА СА МИНАЛО СВЪРШЕНО ВРЕМЕ, ДЕЯТЕЛЕН ЗАЛОГ, ПОЖЕЛАТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ.

■

NASB, NKJV,
NRSV “те може да Го сграбчат”
TEV „така че да Го почувстват”

NJB „да Го намерят”

Думата означава „да докосна” или „да почувствам” (вж Лука 24:39). Съгласно този контекст „опипването” се дължи на слепота или смущение. Те се опитват да намерят Бога, но не е лесно. Езичеството е заслепяваща сила, която характеризира грехопадението, подобно на идолопоклонството и суеверието (вж. Римляни 1-2), но Бог присъства!

- **„Той не е далеч от всеки един от нас”** Каква чудесна истина! Бог ни създава, Бог е на наша страна, Бог е с нас (вж. Пс. 139)! Павел нарочно изтъква Божията любов, грижа и присъствие за всички човещи! Това е истината на евангелието (вж. Ефес. 2:11-3:13). Това може да е алюзия към Бит. 4:7 или Ер. 23:23-24, но касаещо всички хора. Това е скритата тайна на Новия завет!

17:28 „дори някой от вашите поети е казал” Предишната фраза „в него живеем, движим се и съществуваме” е цитат от

1. Клеант, *Химн за Зевс*. Той е водещ на стоическата школа в периода 263-232 г. пр. Хр. или
2. Арат (от Соли, град близо до Тарс) *Феномен*, стих 5. Арат е от Киликия и живее в периода 315-240 г. пр. Хр. Този цитат изтъква или
 - а. Божията иманентност (вж. ст. 27) или
 - б. Бог е създател на всички хора (вж. ст. 26).

Павел цитира и епикурейците в I Кор. 15:32 и Менандес, *Thais*, в I Кор. 15:33. Павел е обучен в гръцката литература и риторика вероятно в Тарс, който е главен университетски град.

- **„ние сме също Негови деца”** Това е друг цитат, вероятно от Ерименид, цитиран от Диоген Лаерт в *Живота на философите*, 1:112.

17:29 Това е Павловото заключение и отричането на идолите (вж. Пс. 115:1-18; Ис 40:18-20; 44:9-20; 46:1-7; Ер. 10:6-11; Авак. 2:18-19). Трагедията на падналото човечество е, че търси духовна истина и общуване с направени от хора неща, които не могат да го чуят, нито да отговорят или помогнат!

17:30 “ без да държи сметка за времената на невежеството” Това е изненадващ аспект на Божията милост (вж. Римл. 3:20,25; 4:15; 5:13,20; 7:5,7-8; I Кор. 15:56). Сега обаче те чуват евангелието и носят духовна отговорност!

- **„Бог заповядва на всички хора навсякъде”** Това твърдение изтъква, че:
 1. има само един Бог
 2. Той иска всички хора навсякъде да се покаят

Това показва всеобхватността на Божията милост и любов (вж. Йоан 3:16; 4:42; I Тим. 2:4; Тит 2:11; II Петър 3:9; I Йоан 2:1; 4:14). Това не е универсализъм в смисъл, че всички ще бъдат спасени (вж. ст. 32-33), но в смисъл, че Бог иска всички хора да се покаят и да се доверят на Исус, за да бъдат спасени. Исус умря за всички! Всички могат да бъдат спасени! Тайната на злото е, че не всички ще бъдат спасени!

- **„да се покаят”** Еврейската дума означава „промяна на делата”, докато гръцката дума касае „промяната на ума.” И двете са важни. Двете философски школи, споменати в ст. 18 биха отхвърлили това, но по различни причини. Вж. **Специалното понятие: ПОКАЯНИЕ** към 2:38.

17:31 „защото Той е определил ден, в който ще съди света” Посланието на Павел ясно и многократно изтъква Божията милост и промисъл. Но това е само половината от вестта. Богът на любовта и съчувствието е и Бог на правдата, който иска правда. Хората, направени по Неговия образ ще дават отчет за тяхното настояничество на дара на живота (тоест, Пс. 96:13; 98:9). Новозаветната тема, че Бог ще съди света (хипербола за видимия свят) се повтаря отново и отново (напр. Мат. 10:15; 11:22,24; 16:27; 22:36; 25:31-46; Откр. 20:11-15).

- **„чрез Мъжа, който е определил”** Концепцията за Съдния ден, въз основа на доверието към Исус от Назарет (личността, избрана от ЯХВЕ, за да съди), е нечувана и неопишуема за тези гръцки интелектуалци (вж. I Кор. 1:23), но тя представлява същността на евангелското свидетелство (вж. 10:42; Мат. 25:31-33).
- **„като Го е възкресил от мъртвите”** Тази тема се повтаря много пъти в Деяния (вж. 2:24,32; 3:15,26; 4:10; 5:30; 10:40; 13:30,33, 34,37; 17:31). Тя е сърцевината на евангелското потвърждение, че Бог Отец приема живота, учението и заместническата смърт на Исус. Най-пълният текст по темата за (1) Исусовото възкресение (2) и възкресението на вярващите се намира в I Коринтяни 15.

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ – Деяния 17:32-34

32 А като чува за възкресението на мъртвите, едни се подиграваха, а други казаха: Пак ще те слушаме за това. 33 И така, Павел си отиде от тях. 34 А някои мъже се присъединиха към него и повярваха, между които беше Дионисий Ареопагит и една жена на име Дамар, и други с тях.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 17:32-34

32 Now when they heard of the resurrection of the dead, some *began* to sneer, but others said, “We shall hear you again concerning this.” 33 So Paul went out of their midst. 34 But some men joined him and believed, among whom also were Dionysius the Areopagite and a woman named Damaris and others with them.

17:32 „когато чува за възкресението от мъртвите” Гърците с изключение на епикурейците вярват в безсмъртието на душата, но не и на тялото. Възкресението е голям камък за препъване за гърците (вж. ст. 18; I Кор. 1:23).

- **„подиграваха се”** Тази дума е използвана само на това място в НЗ, но нейната интензивна форма се среща в Деяния 5:30 и 26:21. Коренът (*chleusma* или *chleusmos*) е използван няколко пъти в Септуагинта за „присмех” или „подигравка” (вж. Йов 12:4; Пс. 79:4; Ер. 20:8).
- **„но други казаха: Пак ще те слушаме за това”** Павловото послание за Божията любов и грижа към всички хора е толкова радикално, че тези нови слушатели са привлечени, но не и напълно убедени.

17:34 “А някои мъже се присъединиха към него и повярваха, между които беше Дионисий” Налице са три възможни отклика на евангелието:

1. отхвърляне, „някои започнаха да се подиграват” (ст. 32)
 2. отложено решение, „ще те слушаме пак по въпроса” (ст. 32)
 3. вяра, „някои се присъединиха към Павел и повярваха” (ст. 34; I Сол. 1:9-10)
- Това ни напомня за притчата със сеяча (вж. Матей 13).

- **„Дионисий Ареопагит”** Вероятно той е редовен участник във философските дискусии на Ареопага. Поне един интелектуалец става вярващ. В *Църковна история* 3:4:6-7 и 4:23:6 Евсевий казва, че Дионисий е първият епископ на Атина или Коринт! Ако е вярно, каква трансформация само! Евангелието е специалист в областта на трансформацията!

ВЪПРОСИ ЗА ОБСЪЖДАНЕ

Този коментар е само **ръководство** за изучаване. Това означава, че вие сами носите отговорност за начина, по който тълкувате Библията. Всеки от нас трябва да ходи в светлината, която му е дадена. Приоритет при интерпретацията сте самият вие, вашата Библия и Светият Дух. Не бива да прехвърляте тази отговорност на който и да е коментатор.

Настоящите въпроси за обсъждане целят да ви подпомогнат да обмислите основните теми в този раздел на посланието. Целта им е да предизвикат мисли, а не да дадат крайни отговори.

1. Защо Павел подминава големи градове като Амфипол и Аполония?
2. Защо страданието на Христос е толкова смущаващо за евреите?
3. Защо начинът, по който беряните откликват на евангелието е толкова насърчителен и забележителен?
4. Защо Павел е толкова развълнуван относно духовното състояние на атиняните?
5. Защо Павловата проповед, произнесена на Ареопага е толкова важна (ст. 22-24)

Деяния 18 гл.

РАЗДЕЛЕНИЯ ПО АБЗАЦИ В СЪВРЕМЕННИТЕ ПРЕВОДИ*

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Павел в Коринт	Служение в Коринт	Основане на църквата в Коринт	В Коринт	Основане на църквата в Коринт
18:1-4	18:1-17	18:1-4	18:1-4	18:1-4
18:5-11		18:5-11	18:5-8	18:5-11
			18:9-11	Юдеите водят Павел в съда
18:12-17		18:12-17	18:12-13	18:12-17
			18:14-17	
Павел се завръща в Антиохия	Павел се връща в Антиохия	Край на второто мисионерско пътуване и начало на третото	Завръщане в Антиохия	Завръщане в Антиохия и заминаване на трето мисионерско пътуване
18:18-23	18:18-23	18:18-21	18:18-21	18;18
				18:19-21
		18:22-23	18:22-23	18:22-23
Аполос проповядва в Ефес	Служението на Аполос	Аполос в Ефес	Аполос в Ефес и Коринт	Аполос
18:24-28	18:24-28	18:24-28	18:24-28	18:24-26
				18:27-28

ТРЕТИ ЦИКЪЛ НА ПРОЧИТ (вж. стр. viii)

ПРОСЛЕДЯВАНЕ НА АВТОРСКОТО НАМЕРЕНИЕ НА НИВО АБЗАЦИ

Този коментар е само ръководство за изучаване. Това означава, че вие сами носите отговорност за начина, по който тълкувате Библията. Всеки от нас трябва да ходи в светлината, която му е дадена. Приоритет при интерпретацията сте самият вие, вашата Библия и Светият Дух. Не бива да прехвърляте тази отговорност на който и да е коментатор.

Прочетете главата на един дъх. Определете темите. Съпоставете вашето тематично разделение с петте съвременни превода по-горе. Разделянето на абзаци не е вдъхновено от Бога, но е ключово за проследяването на авторското намерение. А именно това е в сърцевината на интерпретирането. Всеки абзац има една единствена тема.

1. Първи абзац
2. Втори абзац
3. Трети абзац
4. И т.н.

ИЗСЛЕДВАНЕ НА ДУМИ И ИЗРАЗИ

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД *РИБ* – Деяния 18:1-4

След това Павел тръгна от Атина и дойде в Коринт, 2 където намери един юдеин на име Акила, роден в Понт и неотдавна пристигнал от Италия с жена си Прискила, защото Клавдий беше заповядал да се махнат всички юдеи от Рим; и Павел дойде при тях. 3 И понеже имаше същия занаят, седеше у тях и работеха; защото занаятът им беше да правят шатри. 4 И всяка събота той разискваше в синагогата с юдеи и гърци и се стараше да ги убеждава.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД *NASB (updated)* – Acts 18:1-4

1After these things he left Athens and went to Corinth. 2And he found a Jew named Aquila, a native of Pontus, having recently come from Italy with his wife Priscilla, because Claudius had commanded all the Jews to leave Rome. He came to them, 3and because he was of the same trade, he stayed with them and they were working, for by trade they were tent-makers. 4And he was reasoning in the synagogue every Sabbath and trying to persuade Jews and Greeks.

18:1 „той напусна Атина и отиде в Коринт” Коринт е на 75 км западно от Атина и заема тясна ивица земя (провлак). Павел е сам в Атина и за малко в Коринт (вж. ст. 5). Павел има проблеми със зрението (трън в плътта, вж II Кор. 12). За него е трудно, когато е сам.

18:2 „юдеин, на име Акила... Прискила” Неговата жена Прискила, наричана Приска, често се споменава първа (вж. 18:18,26; I Кор. 16:19; II Тим. 4:19), което е много необичайно за онази патриархална култура (вж. **Специалното понятие:** Жените в Библията в 2:17). Името ѝ съвпада с фамилията на богато семейство (рода Приска). Никъде не се казва, че е еврейка. Може да предположим, че се касае за голяма любовна история, в която Прискила е богата римлянка, влюбена в евреин, който пътува и прави шатри или обработва кожа! Те се сприятеляват с Павел и заедно упражняват занаята си. Те помагат при обучаването на Аполос.

- **„неотдавна”** В *A Translator’s Handbook on the Acts of the Apostles*, p. 347, Нейман и Нида имат интересен коментар относно НАРЕЧИЕТО, *prosphatōs*. Първоначално думата означава „току-що убит”, но започва да се използва метафорично като „неотдавна, наскоро”. Добър пример за това как етимологията не винаги е добър показател за значението на думата. Думите трябва да бъдат разбирани в техния съвременен и контекстуален аспект. Много от погрешните тълкувания на Библията се дължат на провала на съвременните интерпретатори да разпознаят древната метафорична или идиоматична употреба на думите.
- **“пристигнал от Италия с жена си Прискила, защото Клавдий беше заповядал да се махнат всички юдеи от Рим”** В *Historia Contra Paganus* 7.6.15 Орозий казва, че датата на този указ е 49 г. сл. Хр. Светоний, в *Живота на Клавдий*, 25.4 споменава, че указът е издаден заради бунт в еврейското гето около случая *Chrestus*. Римляните объркват Христос с Крестус. Например Тацит *Annals* 25:44:3 в своята *История* 60.6, казва, че евреите не са изгонени, но им е забранено да практикуват древните си обичаи. ПРИЧАСТИЕТО „пристигнал” е ПЕРФЕКТНО ДЕЯТЕЛНО ПРИЧАСТИЕ, което намеква, че се касае за дълъг или постоянен престой. Указът (заповедта) на Клавдий е ПЕРФЕКТЕН СТРАДАТЕЛЕН ИНФИНИТИВ.

18:3 „защото имаше същия занаят” Предполага се, че се касае за правене на шатри, но думата може да означава и обработване на кожа. Равинският контекст на Павел предполага той да има и светска работа или занаят. Равините не получават пари за проповедите си. Родното място на Павел, Киликия е известно с козите кожи.

18:4 „те разискваха в синагогата всяка събота” Павел е активен всяка събота като „разисква” и се старая да „убеждава” (и двата глагола са в НЕСВЪРШЕНО ВРЕМЕ). Павел отива първо при евреите, защото

1. следва примера на Исус (вж. Мат. 10:5-6)
2. те са запознати със СЗ
3. набожните гърци там обикновено откликват на неговото послание (вж. Римл. 1:16)

Синагогата се развива по време на плена във Вавилон, като място за поклонение, образование и молитва. Има за цел да съхранява и поддържа еврейската култура.

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ – Деяния 18:5-11

5 А когато Сила и Тимотей слязоха от Македония, Павел беше завладян от словото и свидетелстваше на юдеите, че Исус е Христос. 6 Но понеже и те се противяха и хулеха, той отърси дрехите си и каза: Кръвта ви да бъде на главите ви; аз съм чист; отсега ще отивам между езичниците. 7 И като се премести оттам, дойде в дома на някого си на име Тит Юст, който почиташе Бога и чиято къща беше до синагогата. 8 А Крисп, началникът на синагогата, повярва в Господа с целия си дом; и мнозина от коринтяните, като слушаха, вярваха и се кръстваха. 9 И Господ каза на Павел нощем във видение: Не бой се, а говори и не млъквай, 10 защото аз съм с теб и никой няма да те нападне и да ти стори зло; защото имам много хора в този град. 11 И той преседя там година и шест месеца и ги поучаваше в Божието слово.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 18:5-11

5But when Silas and Timothy came down from Macedonia, Paul *began* devoting himself completely to the word, solemnly testifying to the Jews that Jesus was the Christ. 6But when they resisted and blasphemed, he shook out his garments and said to them, “Your blood *be* on your own heads! I am clean. From now on I will go to the Gentiles.” 7Then he left there and went to the house of a man named Titius Justus, a worshiper of God, whose house was next to the synagogue. 8Crispus, the leader of the synagogue, believed in the Lord with all his household, and many of the Corinthians when they heard were believing and being baptized. 9And the Lord said to Paul in the night by a vision, “Do not be afraid *any longer*, but go on speaking and do not be silent; 10for I am with you, and no man will attack you in order to harm you, for I have many people in this city.” 11And he settled *there* a year and six months, teaching the word of God among them.

18:5 „Сила и Тимотей слязоха от Македония” Очевидно те носят подарък от вярващите във Филипи, което дава възможност на Павел да проповядва през цялото време (вж. II Кор. 11:9; Фил. 4:15). Тимотей носи вести от църквата в Солун в отговор, на което Павел пише I и II Солунци (вж. 17:14). Изглежда че Лука е оставен във Филипи, за да обучава новите вярващи, Тимотей остава в Солун, а Сила – в Берия. Павел е много загрижен за обучаването на новите християни (тоест, Великото поръчение изисква създаване и обучаване на ученици, а не само вземане на решение за Христос. Павел иска да остави една дейна, растяща, репродуктивна църква във всеки град, който посещава.

NASB „Павел започна изцяло да се посвещава на словото”

NKJV „Павел беше ограничен от Дуа”

NRSV „Павел беше зает с прогласяване на словото”

TEV „Павел прекарва цялото си време в проповядване на евангелието”

NJB „Павел посвети цялото си време на проповядване

Тази фраза е различна в различните гръцки ръкописи. В най-старите и най-добри текстове, *Словото/Логос* е в ДАТЕЛЕН ПАДЕЖ (вж. MSS P74, x, A, B,D, E, заедно с Вулгата, Пешита и коптските преводи. UBS4 дава оценка “B” (почти сигурно). В Текстус Рецептус думата е „Дух” (*pneumati*), която се среща в много по-късните гръцки ръкописи с малки букви (най-старите са три на брой от десети век).

- „гържествено свидетелстваше пред евреите, че Исус е Христос” Сравни 9:22 със 17:3 относно Павловия метод за убеждаване НЕСВЪРШЕНО ВРЕМЕ, СТРАДАТЕЛЕН ЗАЛОГ, ИЗЯВИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ на *sunechō*, което означава да свия или притисна, напомнящо за метода на Стефан,

който говори с ентузиазъм (вж. Деяния 7). Виж коментара на 2:40. Това често повтаряно богословско твърдение (тоест, Исус е Месията, виж коментара на 17:3) е ключът за всички останали!

18:6 „противяха се и хулеха” И двете думи са СЕГАШНО ВЪЗВРАТНО ПРИЧАСТИЕ, което говори за последователно лично участие. За съжаление това поведение на юдеите от Диаспората се повтаря все по-често.

■ **„той отърси дрехите си”** Това е еврейски идиом за отхвърляне (вж. Неем. 5:13; Деяния 13:51; Лука 9:5; 10:11). Виж подробния коментар към 13:51.

■ **„кръвта ви да бъде на собствените ви глави”** Този старозаветен идиом има няколко конотации:

1. отговорността на стража, както лична, така и колективна, Езек. 3:16 и сл. ст.; 33:1-6
2. лична отговорност, Ис. Нав 2:19; II Царе 1:16; Езек. 18:13; Деяния 18:6; 20:26
3. обща отговорност на предците на нацията II Царе 3:28-29; IV Царе 2:33
4. Новозаветна комбинация от # 2 и #3, Мат. 27:25

Животът е в кръвта (вж. Лев. 17:11,14). Проливането на кръв прави човека отговорен пред Бога за съответната смърт (вж. Бит. 4:10; 9:4-6).

■ **„Аз съм чист”** Това е старозаветна метафора от жертвената система за поемане на лична отговорност. Павел не носи вече духовна отговорност (вж. Езекиил 33) за евреите от този град, които са чули евангелието. Той споделя посланието, но те не откликват. Ние чисти ли сме?

■ **Отсега отивам при езичниците”** Тази евангелска процедура и проклятие се превръщат в нормативни за Павел (вж. 13:46; 18:6;26:20; 28:28). Подобно на Исус, Павел се чувства длъжен да проповядва първо на Израилевия дом (вж. Мат. 10:6; 15:24; Марк 7:27). Той пояснява това богословски в Римл. 1:3,5,9-11 и емоционално в Деяния 9:15; 22:21; 26:17 (вж. Римл. 11:13; 15:16; Гал. 1:16; 2:7-9; Еф. 3:2,8; I Тим. 2:7; II Тим. 4:17).

18:7 „Тит Юст” Има няколко варианта относно личността на този „поклонник на Бога”, който живее до синагогата в Коринт:

1. Пълното му име е Гай Тит Юст и църквата в Коринт се събира в дома му (вж. Римл. 16:23)
2. Възможно е той да е Гай, споменат в I Кор. 1:14, който е кръстен от Павел
3. Има няколко гръцки ръкописа, свързани с това име:
 - а. *Тит Юст*, MSS B, D2 (UBS4 дава оценка “C”)
 - б. *Тит Юст*, MSS κ, E, P
 - в. *Юст* MSS A, B2, D*
 - г. *Тит*, Пешита и коптските преводи

■ **„който почиташе Бога”** Надпис от афродизиак (3-и век) съдържа израза „поклонник на Бога” за онези езичници, които посещават синагогата. Така че думата „набожен” (10:1-2,22; 13:16,2) е синоним на „поклонник на Бога” (вж. 13:50; 16:14; 18:6-7). Трудно е да се дефинира тази фраза. Същата фраза е използвана за Лидия в 16:14 и за някои гърци в Солун, 17:4 и в Берия, Деяния 17:17. Изглежда това са гърци, които са привлечени от юдаизма, посещават синагогата, когато им е възможно, но не са изцяло прозелити. Обаче изразът „набожен прозелит” е използван, за да опише свършени прозелити в синагогата в град Перга, в областта Памфилия, в Деяния 13:43.

18:8 „Крисп” Този мъж е организатор и управител на местната синагога (вж. I Кор. 1:14).

■ **„повярва в Господа с целия си дом”** Деяния описва няколко случая, в които главата на семейството се обръща към Бога и впоследствие целият дом е кръстен (вж. 11:14; 16:15,31-34; 18:8, Вж. **Специалното понятие:** Кръщение в 2:38). Западняците забравят ролята на широкия семеен кръг в света на Средиземноморието. Семейството е приоритет. Отделната личност не се изтъква толкова. Независимо че това много се различава от нашето индивидуалистично разбиране за евангелизирането, това не го прави маловажно. Трябва да отбележим обаче, че не всички членове

от спасените семейства, които посещават църква, са наистина спасени. Онисим е роб в дома на Филимон, където се събира църквата, но не беше спасен чак до момента в затвора, когато срещна Павел. Относно „повярва”, виж **Специалното понятие** към 2:40 и в 3:16.

- **“мнозина от коринтяните, като слушаха, вярваха и се кръщаваха”** Мнозина в Коринт с готовност приемат посланието на Павел, но той е обезсърчен и трябва да бъде вдъхновен от специално божествено видение (вж. ст. 10б). Коринтските църкви (домашни църкви) са най-трудните, проблематични общности в служението на Павел. Той ги обича, но те му причиняват голяма болка (вж. I и II Коринтяни). В I Кор. 1:14-17 има подходящ паралел на този контекст. Тук съм включил една от моите бележки върху коментара на I Коринтяни. Можете да го прочетете онлайн на www.freebiblecommentary.org

1:17 „Защото Христос не ме е изпратил да кръщавам, но да проповядвам” Това няма за цел да омаловажи кръщението, но е реакция срещу лицепрятния дух в Коринтските църкви, който издига определени водачи. Това твърдение обаче подсказва, че кръщението не е разглеждано като „тайнство” на благодатта. Изненадващо е, че някои тълкуват писанията на Павел в подкрепа на тайнствата, макар че във всички тях той споменава Господнята вечеря само веднъж в I Коринтяни 11, а кръщението само два пъти в Римл. 6:1-11 и Кол. 2:12. Обаче кръщението е Божията воля за всеки повярвал.

1. Това е примерът на Исус
2. Това е заповедта на Исус
3. Това е очаквана, нормална практика за всички вярващи

Аз не смятам, че кръщението е канал за получаване на Божията благодат или на Светия Дух. То обаче е публична възможност за новите вярващи по категоричен начин да изразят вярата си. Никой новозаветен вярващ не трябва да пита: „Трябва ли да се кръстя, за да бъда спасен?” Исус беше кръстен! Исус заповядва на църквата да го прави! Направи го!” Кръщението продължава да бъде категорична публична декларация на личната вяра на човека, особено в нехристиянските култури.

18:9 „Не се бой повече” Този глагол е в СЕГАШНО ВРЕМЕ, ВЪЗВРАТЕН ЗАЛОГ, ПОВЕЛИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ с ОТРИЦАТЕЛНА ЧАСТИЦА, което означава да спреш действие, което вече е в процес. Това може би е алюзия към Бит. 26:24 или Втор. 1:29-33; 20:1, където Исаак се страхува. Павел се бои и има нужда от Христовото насърчение. Лука описва тези специални насърчителни видения в 22:17-18; 23:11; 27:23-24. Ако човек като Павел се изтощава, докато върши добро, изненадващо ли е, че се случва и на вас? Исус е и с нас (вж. ст. 10; Мат. 28:20)! Великото поръчение продължава да е водеща цел, основно нещо (вж. Мат. 28:18-20; Лука 24:47; Деяния 1:8).

„но говори и не млъквай” И двата глагола са в ПОВЕЛИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ (СЕГАШНО ВРЕМЕ, ДЕЯТЕЛЕН ЗАЛОГ и МИНАЛО СВЪРШЕНО, ДЕЯТЕЛЕН ЗАЛОГ). Страхът не трябва да смълчава онзи, който прогласява благовестието. Нашите емоции се променят, но Деяния 1:8 продължава да е пътеводна светлина (вж. II Тим. 4:2-5).

18:10 „Аз съм с тебе” Няма по-велико обещание (вж. Бит. 26:24; Изх. 3:12; 33:4; Пс. 23:4; Мат. 28:20; Евр. 13:5). Забележете, че той е с нас не за лично удобство и сигурност, но за дързост при благовестието (това е и целта на изпълването със Светия Дух в Деяния). Присъствието на Духа е с цел прогласяване на евангелието, а не просто личен мир.

- **„защото имам много хора в този град”** Фразата „имам много хора” е алюзия към старозаветната употреба на това понятие относно Израил (тоест, Божия народ), но в този новозаветен случай, се касае за онези коринтяни (евреи и гърци), които биха откликнали на евангелското послание. Вече няма юдеин или грък (вж. Римл. 3:22; I Кор. 12:13; Гал. 3:28; Кол. 3:11). Църквата вече използва старозаветните титли (вж. Гал. 6:16; I Петър 2:5,9; Откр. 1:6). Това е изтъкване на Божието предопределение и предузание (вж. Римляни 9; Ефесяни 1). Ох, ако можехме да видим Книгата на живота сега! Свидетелството на църквата е резултатно (вж. Откр. 13:8). Личната увереност води до евангелска дързост, а не просто билет за небето, когато вярващият умре!

18:11 Този стих ни помага да установим известна хронология на мисионерските пътешествия на Павел. Макар че фразата е неясна, тя предполага, че евангелската мисия на Павел в Коринт трае осемнадесет месеца.

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ – Деяния 18:12-17

12 А когато Галион беше управител в Ахая, юдеите се повдигнаха единодушно против Павел, доведоха го пред съдилището и казаха: 13 Този убеждава хората да се кланят на Бога противно на закона. 14 Но когато Павел щеше да отвори уста, Галион каза на юдеите: Ако беше въпрос за някоя неправда или грозно злодеяние, о, юдеи, разбира се, би трябвало да ви търпя, 15 но ако въпросите са за учение, за имена и за вашия закон, гледайте си сами; аз не искам да съм съдия на такива работи. 16 И ги изпъди от съдилището. 17 Тогава те всички хванаха началника на синагогата Состен и го биха пред съдилището, но Галион не искаше и да знае за това.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 18:12-17

12But while Gallio was proconsul of Achaia, the Jews with one accord rose up against Paul and brought him before the judgment seat, 13saying, “This man persuades men to worship God contrary to the law.” 14But when Paul was about to open his mouth, Gallio said to the Jews, “If it were a matter of wrong or of vicious crime, O Jews, it would be reasonable for me to put up with you; 15but if there are questions about words and names and your own law, look after it yourselves; I am unwilling to be a judge of these matters.” 16And he drove them away from the judgment seat. 17And they all took hold of Sosthenes, the leader of the synagogue, and *began* beating him in front of the judgment seat. But Gallio was not concerned about any of these things.

18:12 „Галион” От библейски и извънбиблейски източници научаваме, че този мъж е справедлив и компетентен политически водач. Брат му Сенека казва следното за него: „Дори и онези, които обичат брат ми Галион до най-висша степен, едва ли го обичат достатъчно” и „няма човек, който да се държи по-мило към всички, както моят брат Галион”. Именно тази политическа фигура ни помага да датираме мисионерските пътешествия на Павел. Той служи като проконсул за две години и половина, започвайки през 51 г. сл. Хр.

- **„Галион беше проконсул на Ахая”** Лука е прецизен историк. Имената на Римските служители в тази област се променят след 44 г. сл. Хр.; титлата „проконсул” (вж. 13:7; 19:38) е коректна, защото император Клавдий дава тази провинция на Сената.
- **„юдеите единодушно”** Лука използва тази фраза много пъти, за да подчертае единството на вярващите (вж. 1:14; 2:1,46; 4:24; 5:12; 8:6; 15:25), но тук тя изразява единодушието на коринтските евреи, които ревностно организират антиевангелски бунт (вж. ст. 6). Други примери за употребата на израза е негативен смисъл са 7:57; 12:20 и 19:29. Понятието „юдеи” често има негативен нюанс в писанията на Лука.
- **„заведоха го пред съда”** Това е думата *bēta* (буквално, „стъпало”). Става дума за издигнатата платформа на Римския съд (вж. Мат. 27:19; Йоан 19:13; Деяния 25:6,10,17; II Кор. 5:10).

18:13 „да се покланяме на Бога, противно на Закона” Това юдейско твърдение, че християнството нарушава техните закони и следователно не е част от юдаизма, е много важно съдебно обвинение. Ако Галион се бе хванал за това обвинение, той можеше да обяви християнството за незаконна религия. До този момент християнството се радва на политическа закрила (разглеждано е като секта на юдаизма, който е законна религия) от Римския закон чак до преследването от страна на Нерон, 10-12 години по-късно. Възможно е дори една от целите на Лука при написването на Деяния да е желанието му да документира, че християнството не е заплаха за Римската власт. Всеки Римски служител се произнася в полза на този факт.

18:14 „Ако” Това е УСЛОВНО ИЗРЕЧЕНИЕ ОТ ВТОРИ ВИД. Това е рядка конструкция, правеща фалшиво изявление с цел да изтъкне дадена истина или да продължи дискусиата. Често се нарича състояние „противно на факта”. Трябва да се преведе по следния начин: „Ако ставаше въпрос за зло или престъпно деяние, каквато не е, тогава щеше да е разумно от моя страна да го разгледам, но няма да го сторя”.

18:15 „ако” Това е УСЛОВНО ИЗРЕЧЕНИЕ ОТ ПЪРВИ ВИД. На практика, правният казус е религиозен въпрос. Галион мъдро разпознава истинския мотив на юдеите. Той не може и не иска да играе ролята на съдия по такива въпроси.

18:16 „той ги изгони” Това е единствената поява на този ГЛАГОЛ в НЗ, но той е използван няколко пъти в Септуагинта (вж. I Царе 6:8; Езек. 34:12). Това е интензивна форма на глагола *elaunō*, което означава да изпъдя със сила.

18:17 „те хванаха Состен” „Всички те” означава юдеите от ст. 12 или вероятно гърците, което показва прикрития антисемитизъм в тези гръцки градове. Един Состен е споменат в I Кор. 1:1; не се знае дали става дума за същия човек, но името е рядко срещано. Този Состен е заел мястото на Крисп като водач на синагогата. Не е ясно защо юдеите го бият. Вероятно е разрешил на Павел да говори в синагогата.

- **„Но Галион не искаше да знае за това”** За разлика от Пилат, този Римски политически водач не се поддава на влиянието на тъпата.

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ – Деяния 18:18-21

18 А Павел, след като поседя още много дни, се прости с братята и отплава за Сирия и с него Прискила и Акила, като си острига главата в Кенхрея, понеже имаше обрек. 19 Като стигнаха в Ефес, той ги остави там, а сам влезе в синагогата и разискваше с юдеите. 20 А когато го замолиха да поседи повече време, той не склони, 21 а се прости с тях и каза: Ако иска Бог, пак ще се върна при вас. И отплава от Ефес.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 18:18-21

18 Paul, having remained many days longer, took leave of the brethren and put out to sea for Syria, and with him were Priscilla and Aquila. In Cenchrea he had his hair cut, for he was keeping a vow. 19 They came to Ephesus, and he left them there. Now he himself entered the synagogue and reasoned with the Jews. 20 When they asked him to stay for a longer time, he did not consent, 21 but taking leave of them and saying, “I will return to you again if God wills”, he set sail from Ephesus.

18:18 „Кенхрея” Това е едно от двете морски пристанища на Коринт. Намира се на Егейско море, на източната страна на тесен провлак, върху който е разположен Коринт. Споменат е отново като местонахождение на църква в Римляни 16:1.

- **„имаше обрек”** Става дума за назарейски обрек, описан в Числа 6:1-21 (вж. F. F. Bruce, *Answers to Questions*, p. 52). Павел прави това отново в Деяния 21:24 (вж. коментара там). Подстригването или обръсването на главата означава край на обрека. Както А. Т. Robertson, така и М. R. Vincent смятат, че не се касае за назарейски обрек, защото съгласно юдейския обичай това може да стане само в Ерусалим. По принцип Павел прави нещата, за да спечели мнозина (вж. I Кор. 9:19-23). Можем да бъдем сигурни, че Павел върши това с цел евангелизиране, а не с цел легализъм! И разбира се, винаги съществува възможността Акила да си е обръснал главата.

18:19 „Ефес” Това е голям търговски град в западна Мала Азия. След като пристанището в Милит е унищожено от тинята, придошла от река Меандър, търговските сделки се преместват на север към Ефес, който също е естествено пристанище. В новозаветния период златните дни на Ефес вече са отминали. Той обаче продължава да е голям и влиятелен град, макар и лишен от старата си слава.

1. Бил е най-големият град в Римската провинция Мала Азия. Не е столица, макар че Римският губернатор живее там. Търговски център е, защото е отключено естествено пристанище.
2. Свободен град е, което означава, че има местно управление и повече свободи, тоест, няма гарнизон с Римска войска.
3. Единственият град, домакин на азиатските игри, които се провеждат на всеки две години.
4. В него се намира храмът на Артемида (на латински Диана), едно от седемте чудеса на света по онова време. Храмът е с размери 425' на 220' с колони, които са високи 60 инча; 86 от тях са покрити със злато (вж. Плиний, *Hist. Nat.* 36:95 и сл.). Смята се, че образът на Артемида прилича на метеор, представляващ женска фигура с много гърди. Това означава, че в града има много храмови проститутки (вж. Деяния 19 гл.). Градът е мултикултурен и много аморален.
5. Павел престоюва в този град повече от три години (вж. Деяния 18:18 и сл. ст.; 20:13).
6. Според традицията Йоан се установява там след смъртта на Мария в Палестина.

- **„сам той влезе в синагогата и разискваше с юдеите”** Павел обича народа си (вж. Римл. 9:1-5). Той неизменно се старее да ги достигне с и за евангелието.

18:20 Тези юдеи приличат на беряните. Те са готови да слушат. От текста не става ясно защо Павел не е склонен да остане, но от стих 21 научаваме, че е готов да се върне по късно, ако Бог го води.

18:21 „Ще се върна отново при вас, ако е Божията воля” Павел вярва, че животът му е в Божиите ръце, че не го определя сам (вж. Римл. 1:10; 15:32; I Кор. 4:19; 16:7). Това е библейски възглед (вж. Евр. 6:3; Яков 4:15; I Петър 3:17). Павел се завръща и Ефес се превръща в главен фокус на неговото трето мисионерско пътешествие.

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ – Деяния 18:22-23

22 И като слезе в Кесария, се изкачи в Ерусалим и поздрави църквата, и после слезе в Антиохия. 23 И като поседя там известно време, излезе и обикаляше наред галатийската и фригийската страна и утвърждаваше всичките ученици.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 18:22-23

22When he had landed at Caesarea, he went up and greeted the church, and went down to Antioch. 23And having spent some time *there*, he left and passed successively through the Galatian region and Phrygia, strengthening all the disciples.

18:22 Стих 21 завършва с Павловото отплаване от Ефес. От стих 22 разбираме, че отива в Палестина (Кесария) и посещава Ерусалимската църква („изкачи се”, богословски казано) и после слезе в сирийска Антиохия. Трябва да помним, че Лука не описва подробно всекидневното пътуване на Павел, а скача от едно богословско събитие на друго. Книгата Деяния не е съвременна история, но е точна и прецизна! Стих 22 завършва второто мисионерско пътешествие, а в стих 23 започва третото мисионерско пътешествие.

- **„църквата”** Вж. Специалното понятие към 5:11.
- **„галатийската и фригийската страна”** Тази фраза „галатийската страна” продължава да е предмет на дебати сред богословите относно това дали се касае за расови или политически региони в днешна централна Турция.

Фригийската страна за първи път е спомената в 2:10. Някои, които са свидетели на Петдесетница, са родом от тази област. В 16:6 на Павел е забранено да проповядва там. Човек се чуди дали фразата „утвърждаваше всички ученици” в края на стих 23 касае фригийските обръщеници от Петдесетница или онези, които са повярвали чрез Павел в Дерва, Листра и Икония, градове, намиращи се в южната пидийска част на Римската провинция Галатия. Това е началото на третото мисионерско пътешествие на Павел (вж. 18:23-21:16).

- „утвърждавайки всички ученици” Павел сериозно приема Великото поръчение от Мат. 28:19-20, Неговото служение включва както евангелизиране (вж. Мат. 28:19), така и създаване на ученици (вж. 15:36; Мат. 28:20).

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ – Деяния 18:24-28

24 И някой си юдеин на име Аполос, роден в Александрия, човек учен и силен в Писанията, дойде в Ефес. 25 Той беше наставен в Господния път и разпален духом, говореше и поучаваше прилежно за Исус, а познаваше само Йоановото кръщение. 26 Той почна да говори дързостно в синагогата, но Прискила и Акила, като го чуха, го прибраха и му изложиха по-точно Божия път. 27 И когато той се канеше да замине за Ахая, братята го насърчиха и писаха до учениците да го приемат. И той, като дойде, помогна много на повярвалите чрез благодатта, 28 защото силно опровергаваше юдеите публично, като доказваше от Писанието, че Исус е Христос.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 18:24-28

24 Now a Jew named Apollos, an Alexandrian by birth, an eloquent man, came to Ephesus; and he was mighty in the Scriptures. 25 This man had been instructed in the way of the Lord; and being fervent in spirit, he was speaking and teaching accurately the things concerning Jesus, being acquainted only with the baptism of John; 26 and he began to speak out boldly in the synagogue. But when Priscilla and Aquila heard him, they took him aside and explained to him the way of God more accurately. 27 And when he wanted to go across to Achaia, the brethren encouraged him and wrote to the disciples to welcome him; and when he had arrived, he greatly helped those who had believed through grace, 28 for he powerfully refuted the Jews in public, demonstrating by the Scriptures that Jesus was the Christ.

18:24-28 Този разказ касае или

1. Прискила и Акила
2. Последователите на Йоан Кръстител (не са в хронологичен ред)
3. играе роля на препоръчително писмо за Аполос от страна на Павел

18:24 „евреин на име Аполос” Много необичайно е евреин да носи името на гръцки бог. Той е високо образован и надарен проповедник (вж. 18:24-19:1). Неговото служение в Коринт е полезно, но става проблематично, когато една от трите църковни фракции (подкрепящи Павел, Петър, Аполос, вж. I Кор. 1-4) го избира за свой фаворит. Той отказва да се върне в Коринт (вж. I Кор. 16:12).

- **„роден в Александрия”** Това е вторият по големина град в Римската империя, известен със своята голяма библиотека и академичен вкус. Там има голяма еврейска общност (за която еврейската Библия бива преведена на гръцки и се появява Септуагинта). Градът е дом на Филон, известен еврейски учен, неоплатонист и алегорист.
- **„дойде в Ефес”** Деяния не е подробна, хронологична книга. Павел току-що беше напуснал града (вж. ст 23).
- **„учен човек”** Това понятие от гръцкия койне може да означава образован или красноречив. В Септуагинта думата *logios* се използва за оракулите на Бога. Очевидно Аполос е по-надарен оратор (гръцка риторика) от Павел (сравни I Кор. 1:17; 2:1; II Кор. 10:10 и 11:6). Той е въздействащ проповедник!
- **„и силен в Писанието”** Понятието „Писанието” се отнася до СЗ (вж. I Сол. 2:13; II Тим. 3:16; I Петър 1:23-25; II Петър 1:20-21), с изключение на II Петър 3:15-16, където на Павловите писания (по аналогия) се приписва статус на боговдъхновени. Аполос познава добре СЗ. Гръцката дума за „силен” е *dunatos*, и е използвана, за да опише Исусовата мощ в думи и дела в Лука 24:19, и тази на Мойсей в Деяния 7:22.

18:25 „Този мъж беше наставен” Това е ПЕРИФРАЗИРАНО, МИНАЛО ПРЕДВАРИТЕЛНО, СТРАДАТЕЛЕН ЗАЛОГ (вж. Лука 1:4). Той е обучен в Исусовото учение, но само до определено ниво или време. Curtis Vaughan, *Деяния*, стр. 118, бележка #2, описва нещата, които Аполос вероятно е знаел и проповядвал.

1. Йоан е предтеча на Месията.
2. Той посочва Месията като Божият Агнец, който носи греховете на света.
3. Исус от Назарет е Месията.

Аз мисля, че проповедите му включват и темата за покаянието, защото е част от проповядването на Йоан и Исус.

- **„в Пътя Господен” „Пътят”** е първата титла, използвана, за да опише последователите на Исус в Деяния (вж. 9:2; 19:9,23; 22:4;24:14,22; Йоан 14:6). Използва се често в СЗ (вж. Втор. 5:32-33; 31:29; Пс. 27:11; Ис. 35:8), за да опише живота на вяра. Не е ясно дали смисълът е същият в този текст (вж. 18:26). Аполос също знае за Исус, но очевидно за Неговото ранно служение, а не за евангелието, включващо кръста и възкресението.
- **„разпален духом”** Буквалният превод е „горящ в духа.” Тази фраза има за цел да опише ентузиазма на Аполос относно нещата за живота и учението на Исус, които още не знае.
- **„беше запознат само с Йоановото кръщение”** Тази фраза относно Аполос, може да е литературен похват на Лука, за да представи последователите на Йоан в 19:1-7. В първи век в Палестина възникват няколко ереси, свързани с учението и проповядването на Йоан Кръстител. Йоан е последният старозаветен пророк, който подготвя пътя за идващия Месия (вж. Ис. 40:3; Мат. 3:3), но не е първият проповедник на евангелието. Ако проповядването на Аполос е фокусирано твърде много върху Йоан, тогава той пропуска истинското значение на Исус. Както Йоан, така и Исус проповядват за „покаяние”, „вяра” и „благочестив живот”. И двамата призовават юдеите да се посветят наново във вярата (заветна вяроност и лична вяра в ЯХВЕ). Посланието на Исус обаче се разгръща в смело изтъкване на Неговото централно място (тоест, Йоан 10 и 14), вероятно това знание липсва на Аполос.

18:26 „той започна да проповядва дързостно в синагогата” Този ГЛАГОЛ е използван за Павловото проповядване в синагогата, в 13:46; 14:3; 19:8 и пред Фест, в 26:26. Аполос е мощен и ефективен проповедник.

- **„в синагогата”** Забележете че Прискила и Акила също са там. Това е обичайният метод на Павел.
- **„Прискила и Акила”** Жената е спомената първа на няколко места, 18:18,26; Римл. 16:3; II Тим. 4:19. Това е много необичайно. Възможно е да е по-силната личност или да е от благороден произход. В Деяния 18:2, се казва, че Акила е евреин, но не и Прискила. Те са принудени да напуснат Рим след указа на император Клавдий през 49 г. сл. Хр. Те се запознават с Павел в Коринт и се сприятеляват с него, следвайки го в Ефес. И тримата правят шатри.
- **„взе го настрана”** Това понятие е използвано, за да опише, че някой е разглеждан като приятел. Не е ясно как и къде Прискила и Акила разговарят с Аполос. Възможно е да са говорили насаме или да са го поканили в дома си. Забележете, че не го засрамват или предизвикват публично!
- **„и му обясни по-точно Божия път”** Той е склонен да бъде поучаван, което е рядкост за надарените и образовани хора! Той очевидно откликва на пълната информация относно Исус.

18:27 „той искаше да отиде в Ахая” Гръцкият ръкопис D добавя „по настояване на коринтските християни”. Аполос е техният тип проповедник (гръцки риторичен стил).

- **„братята...написаха”** Препоръчителните писма от една църква до друга са споменават в 16:1; II Кор. 3:1 и II Йоан. Това е начинът на ранната църква, да избегне фалшиви и смущаващи пътуващи проповедници.
- **„той много помогна на онези, които бяха повярвали чрез благодатта”** Има два начина за разбиране на тази фраза:

1. това касае вярващите, които вече са спасени по благодат (NASB, NKJV, NRSV, TEV)
 2. отнася се до благодатта и силата, дадени от Бога на Аполос (NJB)
- Основният ГЛАГОЛ, „помогна” (допринесе) е в МИНАЛО СВЪРШЕНО ВРЕМЕ, ВЪЗВРАТЕН ЗАЛОГ, ИЗЯВИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ. Аполос е благословение! ПРИЧАСТИЕТО „повярвали” е в ПЕРФЕКТНО ВРЕМЕ, ДЕЯТЕЛЕН ЗАЛОГ, подсказващо, че те вече са били вярващи. В Коринт Аполос играе ролята на учител, а не евангелизатор.

18:28 Аполос използва СЗ по същия начин, по който го правят Стефан, Петър и Павел. В своите проповеди към юдеите в Деяния те многократно си служат със СЗ, за да докажат, че Исус е Месията (вж. коментара към 17:3).

ВЪПРОСИ ЗА ОБСЪЖДАНЕ

Този коментар е само ръководство за изучаване. Това означава, че вие сами носите отговорност за начина, по който тълкувате Библията. Всеки от нас трябва да ходи в светлината, която му е дадена. Приоритет при интерпретацията сте самият вие, вашата Библия и Светият Дух. Не бива да прехвърляте тази отговорност на който и да е коментатор.

Настоящите въпроси за обсъждане целят да ви подпомогнат да обмислите основните теми в този раздел на посланието. Целта им е да предизвикат мисли, а не да дадат крайни отговори.

1. Защо Прискила често е споменавана първа на много места в НЗ?
2. Как Павел се запозна с Прискила и Акила? Защо?
3. Дали Акила и Прискила някога се връщат в Рим? Знаем ли това?
4. Сравнете стила на проповядване между Павел и Аполос.
5. Аполос беше ли християнин преди да се срещне с Акила и Прискила?

Деяния 19 гл.

РАЗДЕЛЕНИЯ ПО АБЗАЦИ В СЪВРЕМЕННИТЕ ПРЕВОДИ*

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Павел в Ефес	Павел в Ефес	Дългото служение на Павел в Ефес	Павел в Ефес	Учениците на Йоан в Ефес
19:1-7	19:1-10	19:1-7	19:1-2а 19:26	19:1-7
			19:3а 19:36	
			19:4	Основаване на църквата в Ефес
			19:5-7	
19:8-10		19:8-10	19:8-10	19:8-10
Синове на Скева	Чудеса прославят Христос		Синове на Скева	Юдейските екзорсисти
19:11-20	19:11-20	19:11-20	19:11-14	19:11-12
				19:13-17
			19:15 19:16-20	19:18-19 19:20
Бунтове в Ефес	Бунтове в Ефес		Бунтове в Ефес	Плановете на Павел
19:21-27	19:21-41	19:21-22	19:21-22	19:21-22
				Ефес: бунтът на ювелирите
		19:23-27	19:23-27	19:23-31
19:28-41		19:28-41	19:28-34 19:35-41	19:32-41

ТРЕТИ ЦИКЪЛ НА ПРОЧИТ (вж. стр. viii)

ПРОСЛЕДЯВАНЕ НА АВТОРСКОТО НАМЕРЕНИЕ НА НИВО АБЗАЦИ

Този коментар е само ръководство за изучаване. Това означава, че вие сами носите отговорност за начина, по който тълкувате Библията. Всеки от нас трябва да ходи в светлината, която му е дадена. Приоритет при интерпретацията сте самият вие, вашата Библия и Светият Дух. Не бива да прехвърляте тази отговорност на който и да е коментатор.

Прочетете главата на един дъх. Определете темите. Съпоставете вашето тематично разделение с петте съвременни превода по-горе. Разделянето на абзаци не е вдъхновено от Бога, но е ключово за проследяването на авторското намерение. А именно това е в сърцевината на интерпретирането. Всеки абзац има една единствена тема.

1. Първи абзац
2. Втори абзац
3. Трети абзац

ИЗСЛЕДВАНЕ НА ДУМИ И ИЗРАЗИ

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД *РИБ* – Деяния 19:1-7

А когато Аполос беше в Коринт, Павел, след като беше минал през горните страни, дойде в Ефес и намери някои ученици. 2 И им каза: Приехте ли Светия Дух, като повярвахте? А те му отговориха: Даже не сме чули дали има Свети Дух. 3 И каза: А в какво се кръстихте? А те рекоха: В Йоановото кръщение. 4 А Павел каза: Йоан е кръщавал с кръщението на покаяние, като е казвал на народа да вярва в Този, който щеше да дойде след него, тоест в Исус. 5 И като чува това, се кръстиха в Името на Господ Исус. 6 И когато Павел положи ръце на тях, Светият Дух дойде на тях; и говореха на езици и пророкуваха. 7 И те всички бяха около дванадесет мъже.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД *NASB (updated)* – Acts 19:1-7

1It happened that while Apollos was at Corinth, Paul passed through the upper country and came to Ephesus, and found some disciples. 2He said to them, “Did you receive the Holy Spirit when you believed?” And they said to him, “No, we have not even heard whether there is a Holy Spirit.” 3And he said, “Into what then were you baptized?” And they said, “Into John’s baptism.” 4Paul said, “John baptized with the baptism of repentance, telling the people to believe in Him who was coming after him, that is, in Jesus.” 5When they heard this, they were baptized in the name of the Lord Jesus. 6And when Paul had laid his hands upon them, the Holy Spirit came on them, and they began speaking with tongues and prophesying. 7There were in all about twelve men.

19:1 „горна страна” Става дума за обходен маршрут през горната (тоест, изкачване) страна и църквите, основани от Павел по време на предишното му мисионерско пътешествие в южна Галатия.

- **„Ефес”** Майкъл Магил, *NT TransLine*, р. 413, #25 предлага следния коментар: „Това е столицата на Азия, която Павел има забрана да посети в 16:6. Той спира там за кратко в 18:19-21, планирайки да се върне. Павел прекарва там повече от две години, 19:10.”
- **„ученици”** Думата подсказва, че това са вярвачи (вж. ст. 2, „когато повярвахте”, виж **Специалното понятие** към 3:16 и 6:5) в Исус като Месия според учението на Йоан Кръстител или вероятно след проповядването на Аполос. Очевидно Духът изпраща Павел по този горен маршрут именно с тази цел, да помогне на тези ученици да познаят и преживеят пълната истина на евангелието.

19:2 „Не приехте ли Светия Дух, когато повярвахте?” Фактът, че са наречени „ученици” (ст. 1) и изразът „когато повярвахте”, подсказва, че са вярвачи. Този въпрос свързва (1) личното приемане на Духа в момента на повярването (**МИНАЛО СВЪРШЕНО ВРЕМЕ, ДЕЯТЕЛЕН ЗАЛОГ, ИЗЯВИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ** и **МИНАЛО СВЪРШЕНО ДЕЯТЕЛНО ПРИЧАСТИЕ**) и (2) подготвителната работа на Духа, без която никой не би могъл да повярва (вж. Йоан 6:44,65; Римл. 8:9). В работата на Духа има нива и етапи (вж. Деяния 8:11, 15-17). Самата Книга Деяния би трябвало да предупреди съвременните тълкуватели да не бъдат догматични, определяйки „необходимите” елементи и реда на спасението. Всеки път Деяния описва какво се случва, а не какво е трябвало да се случи. Спасението е лично взаимоотношение, което включва цялата личност, но често това е прогресивно преживяване, при което връзката се задълбочава и духовното знание става все по-разбираемо. Вж. **Специалното понятие** към 2:40.

- **„Не, не сме чули даже да има Свети Дух”** Проповядването на Йоан не би могло да даде духовен резултат без Духа (вж. Римл. 8:6-11; I Кор. 12:3; I Йоан 4:2). Йоан споменава Духа в своето проповядване (вж. Мат. 3:11; Марк 1:8; Лука 3:16; Йоан 1:32-33), но помнете, че неговото послание е свързано с подготовката, а не с изпълнението (вж. Ис. 40:3; Мат. 3:3). Йоан е последният

старозаветен пророк и проповедник на прехода, подготвящ идването на Месията. Той насочва хората към Исус (вж. Йоан 1:19-42).

19:3 „в какво се кръстихте?” Това са последователи на Йоан Кръстител. Очевидно те са верни на получената светлина, но имат нужда от повече яснота относно живота, смъртта, възкресението и възнесението (тоест, евангелието) на Исус, точно както Аполос (вж. 18:24-28).

19:3-4 „Йоаново кръщение” Кръщението на Йоан включва покаяние и очакване (вж. Мат. 3:11; Марк 1:15). То обаче трябва да бъде изпълнено чрез вяра в Исус. От историята знаем, че в първи век има няколко еретични групи, които твърдят, че са последователи на Йоан Кръстител (*Признания на Климент*, глава 60). Описвайки тази случка Лука сигурно иска да анулира влиянието на тези групи. Служението на Йоан има за цел да издигне Христос (вж. Йоан 1:19-42).

19:4 „повярвал в Него” Вж. Специалното понятие към 3:16 и 6:5.

19:5 „Те бяха повярвали” Вж. Специалното понятие към 2:38.

- **„в името на Господ Исус”** Лука описва кръщението „в името на Исус” (вж. 2:38; 8:12,16; 10:48). Вж. Специалното понятие: Името на Господа в 2:21. Матей описва кръщението „в името на Отца, Сина и Светия Дух (вж. Мат. 28:19). Формулата за кръщение не е ключ за спасение, важно е сърцето на вярващия. Ако използваме формулата за кръщение като ключ, тогава поставяме ударението на погрешно място. Спасението не се свежда до правилната употреба на някое тайнство, но до установяване на връзка на вяра с Исус, след покаяние. Виж коментара към 2:38. Доколкото знаем, Аполос, който познава само Йоановото кръщение, не е кръстен отново. Духът е виден в неговото мощно проповядване и поучаване.

19:6 „Павел положи ръце на тях, Светият Дух дойде върху тях” Полагането на ръце често е споменавано във връзка с Духа (вж. 8:16-17; 9:17), но не винаги (вж. 10:44, виж Специалното понятие към 6:6). Библията свързва Духа с вярващия по три различни начина:

1. в момента на повярването
2. в момента на кръщението
3. при полагането на ръце

Това разнообразие трябва да служи като предупреждение да не изпадаме в догматизъм. Деяния няма за цел да постановява модел, а да опише динамичното движение на Духа. Трябва да признаем, че тези дванадесет ученици на Йоан Кръстител, които говорят на езици, са изненада за мен. Обикновено в Деяния езиците са свидетелство за повярвалите евреи, които прокламират, че

1. приемат нова група вярващи или
2. разчупват някоя географска бариера (вж. подробния коментар към 2:46)

Каква нова група представляват тези вярващи? Те вече са ученици (вж. ст. 1). Защо Лука избира да опише това събитие? Решава да започне с представяне на Аполос в Деяния 18. Това просто не се вменява в модела, което вероятно означава, че съвременните тълкуватели се опитват да нагодят нещата, така че да паснат на модела в писанията на Лука. Това обаче не пасва! Може би тази случка на говорене на езици напомня повече за езиците, говорени в Коринт!

Налице е интересно разнообразие в начина, по който НЗ описва идването на Духа върху отделни личности:

1. дойде върху (*erchomai* плюс *epi*), вж. Мат. 3:16; Лука 19:6 [само *epi*, 2:25]
2. кръстиха се с вж. Мат. 3:11; Марк 1:8; Лука 3:16; 11:16; Йоан 1:33; Деяния 1:5
3. слезе върху вж. Мат. 3:16; Марк 1:10; Лука 3:22
4. идвайки върху (*eperchomai* плюс *epi*), вж. Лука 1:35; Деяния 1:8
5. изпълнени с, вж. Лука 1:15,41,67; Деяния 2:4; 4:8,31; 9:17; 13:9,52
6. изля се (*ekcheō*), вж. Деяния 2:17-18,33; 10:45; Тит 3:6
7. приеха вж. Деяния 2:33,38; 8:15,17,19; 10:47; 19:2

8. даден, Деяния 5:32; 10:45; 15:8

9. падна върху (*epiriptō*), виж Деяния 8:16; 10:44; 11:15

- **„и пророкуваха”** Това понятие съдържа старозаветни конотации на хора, изпаднали в екстаз (вж. I Царе 10:10-12; 19:23-24). Контекстът може да подкрепя това тълкуване. В I & II Коринтяни (вж. I Кор. 11:4,5,9; 14:1,3,4,5,24,31,39) обаче същата дума е свързана с дръзновено прогласяване на евангелието. Трудно е да дефинираме пророкуването в НЗ. Тъй като изпълването с Духа често е свързано с дръзновено прогласяване на евангелието, това може да е намерението и на този контекст. Вж. **Специалното понятие:** Новозаветно пророчество в 11:27.

19:7 „Те всички бяха около дванадесет мъже” Дванадесет е едно от числата, което често се използва символично в Библията, но тук изглежда има историческа концепция. Вж. **Специалното понятие:** Дванадесет в 1:22 и Символичните числа в Писанието в 1:3.

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ – Деяния 19:8-10

8 И той влезе в синагогата и говореше дръзновено, и в продължение на три месеца разискваше и ги убеждаваше за неща, отнасящи се до Божието царство. 9 А понеже някои се закоравяваха и не вярваха, а злословеха учението пред множеството, той се оттегли от тях и отдели учениците; и разискваше всеки ден в училището на Тиран. 10 И това продължи две години, така че всички, които живееха в Азия – и юдеи, и гърци – чуха Господното слово.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 19:8-10

8And he entered the synagogue and continued speaking out boldly for three months, reasoning and persuading *them* about the kingdom of God. 9But when some were becoming hardened and disobedient, speaking evil of the Way before the people, he withdrew from them and took away the disciples, reasoning daily in the school of Tyrannus. 10This took place for two years, so that all who lived in Asia heard the word of the Lord, both Jews and Greeks.

19:8 „той влезе в синагогата” Това е неговият стандартен модел (вж. 9:20; 13:5,14; 14:1; 17:2, 10; 18:4,19,26).

- **„говорейки дръзновено”** Това е ПЕРФЕКТНО ВРЕМЕ, ВЪЗВРАТЕН ЗАЛОГ, ИЗЯВИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ. Това е един от резултатите на „изпълването с Духа” (вж. 4:13,29,31;9:28,29; 14:3; 18:26). Павел се моли за същото нещо в Еф. 6:19.
- **„три месеца”** Тази синагога в Ефес очевидно позволява на Павел да проповядва, поучава и разисква в продължение на много съботи. Това до известна степен показва известна отвореност към евангелието и потвърждава дадените от Бога дарби на Павел.
- **„Божие царство”** Това е централната тема на Исусовото проповядване. Става дума за Божието царуване в човешкия живот сега, така че един ден то да бъде на земята, както е сега на небето (вж. Мат. 6:10). Вж. **Специалното понятие** към 1:3.

19:9 „някои се закоравяваха и не вярваха” Всички, които чуят евангелието, имат избор (вж. 17:32, 34). Това е отражение на притчата със сеяча (вж. Мат. 13; Марк 4). Това е тайната на нечестието (вж. II Кор. 4:4). Думата „закоравяваха” (*sklērunō*) е НЕСВЪРШЕНО ВРЕМЕ, СТРАДАТЕЛЕН ЗАЛОГ, ИЗЯВИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ (не вярваха е НЕСВЪРШЕНО ВРЕМЕ, ДЕЯТЕЛЕН ЗАЛОГ, ИЗЯВИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ), което говори за началото на действие или повтарящо се действие е миналото. Същата дума е използвана в Римл. 9:18, за да опише как Бог закоравява сърцето на Израил, както и повтарящия се ГЛАГОЛ в Евреи 3 и 4 (вж. 3:8,13,15; 4:7), описващ закоравяването на израилтяните по време на лутането в пустинята. Бог не закоравява активно сърцата на хората, които обича и които са създадени по Неговия образ, но допуска човешкия бунт да се изяви (вж. Римл. 1:24,26,28) и личното зло да повлияе на сътворените от Него (вж. Ефес. 2:1-3; 4:14; 6:10-18).

- „злословеха учението пред множеството” Евангелието е толкова радикално различно от юдаистичния модел, ориентиран около изключителност и заслуги, дела, така че няма обща основа, ако основните елементи на благовестието бъдат отхвърлени. Лука продължава да разказва за агресивната юдейска опозиция срещу благовестието (вж. 13:46-48; 18:5-7; 19:8-10; 28:23-28).
- „Пътят” Виж коментара върху 18:25 и 19:23.
- „училището на Тирана” Кодексът Беза, D от пети век добавя, че Павел поучава от 11:00 часа преди обед до 4:00 часа следобед, когато по-голяма част от гражданите на Ефес си почиват и сградата е на разположение. Това може да е елемент, характерен за устната традиция. Павел упражнява своя занаят в обичайното работно време за всички търговци, след което поучава в свободното си време (вж. 20:34). Има няколко теории за това кой е Тирана:

1. Според енциклопедия Суда, Тирана е софист. Суда е писана в десети век, но източниците ѝ са авторитетни и проследяват класическия период. Енциклопедията съдържа информация за политически, литературни и църковни фигури.

2. Според Майер, Тирана е еврейски равин, който има частно училище, където преподава Мойсеевия закон, но този възглед няма писмени доказателства.

3. Това е сграда, която първоначално е гимнастически залон, а после става зала за лекции, притежавана от мъж, на име Тирана. След като Павел е принуден да напусне синагогата, а очевидно обръщениците са много, за да се съберат в къща, той наема тази зала за лекции. Това му дава възможност за по-широки контакти с населението на Ефес.

19:10 „две години” В 20:31 Павел обявява времето на общия си престой в провинцията (три години).

- „всички, които живееха в Азия, чуха” Това е очевидна хипербола. Исус също използва преувеличаване. Това е част от идиоматичната същност на източната литература.

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: ЛИТЕРАТУРАТА НА ИЗТОКА

Голямата картина – библейски парадокси

1. Това прозрение е особено полезно лично за мен, тъй като обичам Библията и ѝ се доверявам като Божие Слово. Опитвайки се да приемем Библията сериозно, става ясно, че отделни текстове разкриват истината откъслечно, не систематично. Един боговдъхновен текст не може да анулира или подцени друг вдъхновен текст! Истината идва чрез познаване на цялото Писание (цялото Писание е вдъхновено, не само някои части, вж. II Тим. 3:16-17), а не просто цитиране на отделни пасажки (пожелателно четене)!
2. Повечето библейски истини(източна литература) са представени като диалектични или парадоксални двойки (помнете, че новозаветните автори, с изключение на Лука, мислят на еврейски, а пишат на гръцки. Литературата на мъдростта и Поетичната литература представят истината в паралелни стихове. Антитезисният паралелизъм играе ролята на парадокс. Синтетичният паралелизъм е под формата на паралелни пасажки). Някак си и двете са верни! Тези парадокси са болезнени за опростените традиции, които ценим!
 - a. Предопределение с/у свободна човешка воля
 - b. Сигурност на вяващия с/у нуждата от устояване
 - c. Първороден грях с/у съзнателен грях
 - d. Исус като Бог с/у Исус като човек
 - e. Исус като равен с Бога с/у Исус като подчинен на Отца
 - f. Библията като Божие Слово с/у нейното човешко авторство
 - g. безгрешност (съвършенство, вж. Римляни 6) с/у по-малко да се греши
 - h. начално моментно оправдание и освещение с/у прогресивно освещение
 - i. оправдание чрез вяра (Римляни 4) с/у оправдание, потвърдено чрез дела (Яков 2:14-26)
 - j. Християнска свобода (Римл. 14:1-23; I Кор. 8:1-13; 10:23-33) с/у християнска отговорност (Гал. 5:16-21; Ефес. 4:1)

- k. Божията трансцендетност с/у Неговата иманентност
- l. Бог като напълно непознаваем с/у Бог – познаваем чрез Писанията и Христос
- m. Павловите метафори за спасението
 - (1) осиновяване
 - (2) освещение
 - (3) оправдание
 - (4) изкупление
 - (5) прославяне
 - (6) предопределение
 - (7) примирение
- n. Божието царство в настоящето с/у неговото осъществяване в бъдещето
- o. покаянието като дар от Бога с/у покаянието като изискване за спасението (Марк 1:15; Деяния 20:21)
- p. СЗ като постоянен с/у СЗ е преминал и е анулиран и излишен (Матей 3:17-19 с/у 5:21-48; Римляни 7 с/у Галатяни 3) вярващите са слуги/роби или деца/наследници

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ – Деяния 19:11-20

11 При това Бог вършеше необикновени чудеса чрез ръцете на Павел, 12 така че дори когато носеха кърпи или престилки от неговото тяло на болните, болестите се отмахваха от тях и злите духове излизаха. 13 А някои от юдейските странстващи заклинатели предприеха да произнасят Името на Господ Исус над тези, които имаха зли духове, като казваха: Заклеваме ви в Исус, когото Павел проповядва. 14 Имаше седем сина на един юдеин Скева, главен свещеник, които вършеха това. 15 Но злият дух в отговор им каза: Исус познавам и Павел зная, но вие кои сте? 16 И човекът, в когото беше злият дух, скочи върху тях и като ги надви, взе надмощие над тях, така че те избягаха от онази къща голи и ранени. 17 И това стана известно на всички ефески жители – и юдеи, и гърци – и страх обзе всички тях, и Името на Господ Исус се възвеличаваше. 18 И мнозина от повярвалите идваха и се изповядваха, и разказваха делата си. 19 Също мнозина и от тези, които правеха магии, донасяха книгите си и ги изгаряха пред всичките; и като пресметнаха цената им, намериха, че беше петдесет хиляди сребърника. 20 Така Господното слово растеше силно и вземаше надмощие.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 19:11-20

11 God was performing extraordinary miracles by the hands of Paul, 12 so that handkerchiefs or aprons were even carried from his body to the sick, and the diseases left them and the evil spirits went out. 13 But also some of the Jewish exorcists, who went from place to place, attempted to name over those who had the evil spirits the name of the Lord Jesus, saying, "I adjure you by Jesus whom Paul preaches." 14 Seven sons of one Sceva, a Jewish chief priest, were doing this. 15 And the evil spirit answered and said to them, "I recognize Jesus, and I know about Paul, but who are you?" 16 And the man, in whom was the evil spirit, leaped on them and subdued all of them and overpowered them, so that they fled out of that house naked and wounded. 17 This became known to all, both Jews and Greeks, who lived in Ephesus; and fear fell upon them all and the name of the Lord Jesus was being magnified. 18 Many also of those who had believed kept coming, confessing and disclosing their practices. 19 And many of those who practiced magic brought their books together and began burning them in the sight of everyone; and they counted up the price of them and found it fifty thousand pieces of silver. 20 So the word of the Lord was growing mightily and prevailing.

19:11 Това не е първият случай, в който Бог използва свръхестествени чудеса, за да потвърди Своята автентичност, както и надеждността на говорителя (вж. 3:1-10; 5:15; 8:6,13; 9:40-42; 13:11-12; 14:8-11). Суеверието и окултните практики са широко разпространени и вкоренени в Ефес. Богат в Своята милост, Бог допуска Неговата свръхестествена сила и власт, обитаващи в Месията да бъдат изявени чрез Павел на тези хора, поробени от дявола. Ох, колко е велика Божията милост!

19:12 „кърпи” Това вероятно са малки кърпи, вързани около главата, за да поемат потта по време на работа.

- **„престилки”** Става дума за работни престилки, ползвани по време на работа, каквито носят обикновено дърводелците. Тези изцеления показват Божието съчувствие, власт и потвърждават евангелието и служението на Павел.
- **„злите духове излизаха”** Тук тези демони (вж. Лука 10:17) са наречени „зли духове” (вж. Мат. 12:45; Лука 7:21; 8:2; 11:26; Деяния 19:12,13,15,16). Лука ги нарича и „нечисти духове” (вж. 5:16; 8:7; виж **Специалното понятие** към 5:3 и 5:16). В Деяния 16:16 демонът е наречен „дух на питон (предсказание).” Изглежда всички тези изрази са синонимни. Павел често говори за демонични категории, например „всяко управление, власт, сила и началство” (Еф. 1:21), „началствата и властите в небесни места” (Еф. 3:10), или „срещу началствата, срещу властите, срещу духовните сили на нечестието в небесните места” (Еф. 6:12). Тук явно се касае за различни нива на организирани демонични духове. Обаче въпроси като „как, защо, къде, и кой” са спекулативни, защото Библията избира да не ни информира подробно за духовната сфера. Тя обаче детайлно разкрива Христовата сила (и властта на Неговите апостоли) над сатана и неговото царство на тъмнината и смъртта. Исусовото име е над всяко друго име! Познавайки Него ние получаваме спасение, мир, възстановяване, здраве и пълноценност.

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: АНГЕЛИТЕ В ПИСМАТА НА ПАВЕЛ

Равините са смятали, че ангелите изпитват ревност заради любовта на Бога към хората и заради това, че Той толкова много се ангажира с нас. Предполагали са, че по тази причина ангелите не ни харесват. Гностичните лъжеучители са твърдели, че спасението е възможно единствено ако човек знае тайни заклинания, разкрити му от ангелските селения (вж. Колосяни и Ефесяни). Според тях само така е било възможно човек да достигне до Бога.

Джордж Елдън Лад дава хубаво обобщение на понятията, които използва апостол Павел (вж. George Eldon Ladd, *A Theology of the New Testament*, p. 401):

Павел говори не само за добри и лоши ангели, за Сатана и демоните. Той също така използва и други понятия, с чиято помощ обозначава равнищата на ангелски духове. Ето какви са неговите термини:

- *началство* [arche], I Кор. 15:24; Ефес. 1:21; Кол. 2:10
- *началства* [archai], Ефес. 3:10; 6:12; Кол. 1:16; 2:15; Римл. 8:38
- *власт* [exousia], I Кор. 15:24; Ефес. 1:21; Кол. 2:10
- *сила* [dynamis], I Кор. 15:24; Ефес. 1:21
- *сили* [dynameis], Ром. 8:38
- *престоли* [thronoi], Кол. 1:16
- *господство* [kyriotes], Ефес. 1:21
- *господства* [kyriotetes], Кол. 1:16
- *световните владетели на мрака*, Ефес. 6:12
- *духовете на злото в небесните места*, Ефес. 6:12
- *властта на тъмнината*, Кол. 1:13
- *всяко име, с което се наименоуват*, Ефес. 1:21
- *небесните, земните и подземните същества*, Фил. 2:10

19:13-16 „еврейски ексзорсисти” Еврейските ексзорсисти се срещат често (вж. Лука 11:19). Този контекст ясно показва, че ексзорсизмът не се получава посредством магически формули (имена), но чрез лична връзка с Исус. Ако този пасаж не беше толкова тъжен, щеше да е смешен! В своите *Еврейски старини* 8.2.5

Йосиф Флавий разказва за един Елеазар, който извършва ексзорсизъм, използвайки соломонови заклинания.

19:13 „зли духове” Става дума за демоничното. НЗ често говори за тази духовна реалност, но не дискутира нейния произход, нито дава подробности за нейната дейност или йерархия. Много спекулации са налице заради любопитство, страх и реалните нужди в практичното служение. В НЗ никъде не е спомената дарба на ексзорсизъм, но нуждата е очевидна. По-долу следва списък на полезни книги по въпроса:

1. *Християнското консултиране и окултизмът*, от Коуч
2. *Библейска демонология и Демони в света днес* от Ънгър
3. *Началства и власти*, от Монтомъри
4. *Христос и властите*, от Хенрик Беркоф
5. *Три съществени въпроса относно духовната война*, от Клинтън Е. Арнолд

Или в оригинал на английски:

1. *Christian Counseling and the Occult* by Kouch
2. *Biblical Demonology and Demons in the World Today* by Unger
3. *Principalities and Powers* by Montgomery
4. *Christ and the Powers* by Hendrik Berkhof
5. *Three Crucial Questions About Spiritual Warfare* by Clinton E. Arnold

Вж. **Специалното понятие: ДЕМОНИЧНИЯТ СВЯТ** към 5:16.

19:14 „Скева, юдейски първосвещеник” Съвременните учени не могат да открият това име в никоя друга литература. Един еврейски първосвещеник (*archiereus*) трудно би преживял в Ефес. Там има местна синагога, но единственият еврейски храм е в Ерусалим. Лука използва същата тази дума няколко пъти в своето евангелие, така и е Деяния, за да обозначи първосвещеника и неговото семейство. Някои спекулират, че този човек сигурно е свързан със семейството на първосвещеника или може би е глава на някоя от двадесет и четирите фамилии от свещеници, поставени от Дави (вж. I Лет. 24:7-19). Ако този мъж и синовете му са били свещеници, тогава изненадващо е, че не използват името на ЯХВЕ, за да упражнят контрол над нечистите духове, подобно на гадателите и заклинателите.

19:15 „Исус познавам и Павел зная” Първият ГЛАГОЛ е *ginōskō*; вторият е *epistamai*. Те са синоними до известна степен. И двата глагола често се използват в Деяния, но в този контекст очевидно има разграничаване между това знание на демона за Исус като Христос и Павел като Негов говорител.

19:17 Лука описва това събитие, за да покаже как Духът възвеличава (НЕСВЪРШЕНО ВРЕМЕ, СТРАДАТЕЛЕН ЗАЛОГ, ИЗЯВИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ) Исус (вж. Йоан 14:25;16:13-14).

19:18 „онези, които бяха повярвали” Това е ПЕРФЕКТНО ВРЕМЕ, СТРАДАТЕЛЕН ЗАЛОГ, ПРИЧАСТИЕ. Въпросът е дали тези хора са се занимавали с окултизмъ или тази фраза отбелязва новата им вяра в евангелието? Възможно е също новите вярващи в евангелието все още да са под влиянието на миналите суеверия? Вж. **Специалното понятие: ГРЪЦКИ ГЛАГОЛНИ ВРЕМЕНА ЗА СПАСЕНИЕТО** в 2:40. предишните окултисти може да били убедени от случилото се с еврейските ексзорсисти в ст. 13-16. Вестта за този инцидент, показващ силата на личността/името на Исус бързо се разпространява (вж. ст. 17). Тези хора трябва да са били чувствителни към силата на „името”.

- „идваха” Това е НЕСВЪРШЕНО ВРЕМЕ, ВЪЗВРАТЕН ЗАЛОГ, ИЗЯВИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ.
- „изповядваха се и разказваха делата си” Древното Средиземноморие е потопено в окултизмъ. В древността всеки вярва, че разкриването на дадена магическа формула, я прави неефективна. Това е техният начин да скъсат с окултните практики от миналото. В древния свят е налице

магическа литература, известна като „ефески писания“! Този случай показва превъзходството на евангелието над окултизма (вж. ст. 20).

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: ИЗПОВЕД

- А. Има две форми на един и същ гръцки корен, използвани за изповед или признание, *homologeō* и *exomologeō*. Яков използва съставен термин от *homo*, същият; *legō*, да говоря; и *ex*, извън. Основното значение е да кажеш същото нещо, да се съ согласиш с нещо. Частицата *ex* внася идеята за публично заявление.
- В. Английските варианти на тази група думи са:
1. *praise* – хвала
 2. *agree* – съгласявам се
 3. *declare* – декларирам
 4. *profess* – изповядвам
 5. *confess* – признавам
- С. Тази група от думи изглежда има различна употреба
1. Да прославя (Бога)
 2. Да призная греха
- Идеята може да се е зародила от човешкото усещане за Божията святост и човешката греховност. Ако признаеш едната истина, трябва да признаеш и другата.
- Д. Новозаветната употреба на въпросната група думи е както следва:
1. Да обеща (вж. Мат. 14:7; Деяния 7:17)
 2. да се съглася или приема нещо (вж. Йоан 1:20; Лука 22:6; Деяния 24:14; Евр. 11:13)
 3. да прославя (вж. Мат. 11:25; Лука 10:21; Римл. 14:11; 15:9)
 4. да одобря
 - а. Някоя личност (вж. Мат. 10:32; Лука 12:8; Йоан 9:22; 12:42; Римл. 10:9; Фил. 2:11; I Йоан 2:23; Откр. 3:5)
 - б. Дадена истина (вж. Деяния 23:8; II Кор. 11:13; I Йоан 4:2)
 5. да направя публично изявление (правен смисъл, разгърнат в религиозен, вж. Деяния 24:14; I Тим. 6:13)
 - а. Без признание за вина (вж. I Тим. 6:12; Евр. 10:23)
 - б. С признание за вина (вж. Мат. 3:6; Деяния 19:18; Евр. 4:14; Яков 5:16; I Йоан 1:9)

19:19 “магии” Вж. Специалното понятие към 8:9.

Думата „книгите“ (*biβlous*) може да се отнася до големи книги или малки ръкописи, на които са написани проклетия или заклинания. Те са носени като амулети. Огромната сума показва (1) голямото суеверие на тези хора и (2) как евангелието ги освобождава!

- „изгориха ги пред всички” Това са много скъпи и търсени книги и пергаменти. Тяхното изгаряне е израз на публичното покаяние и изповед на вярата в Христос от страна на новите вярващи, които се отказват от „силите”, притежавани до сега!

19:20 Евангелското послание е персонифицирано (тоест, Словото на Господа) и обобщено. Обобщенията на Лука ни помагат да разделим Деяния на 6 части (вж. 6:7; 9:31; 12:24; 16:5; 19:20; 28:31).

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ – Деяния 19:21-22

21 И като свърши това, Павел си постави за цел в Духа да отиде в Ерусалим, след като обиколи Македония и Ахая, като каза: След като постоя там, трябва да видя и Рим. 22 И прати в Македония двама от тези, които му помагаша – Тимотей и Ераст – а той остана още известно време в Азия.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 19:21-22

21Now after these things were finished, Paul purposed in the spirit to go to Jerusalem after he had passed through Macedonia and Achaia, saying, “After I have been there, I must also see Rome.” 22And having sent into Macedonia two of those who ministered to him, Timothy and Erastus, he himself stayed in Asia for a while.

19:21

NASB „Павел целенасочен в Духа”

NKJV „Павел целенасочен в Духа”

NRSV „Павел, решен в Духа

TEV, NJB „Павел реши”

TEV (бел.) „Павел, воден от Духа, реши”

Това е комбинация от Божия суверенитет и свободната човешка воля. Не е сигурно дали тази употреба на думата „дух” касае:

1. Светия Дух или
2. човешкия дух (вж. 7:59; 17:16; 18:25; Римл. 1:9; 8:16; I Кор. 2:11; 5:4; 16:18; II Кор. 2:11; 7:13; 12:18; Гал. 6:18; Фил.4:23).

Ако касае Светия Дух, това е още един пример за божествено ръководство в комбинация с подходящ човешки отклик. Лука често добавя кратък коментар, с който въвежда предстоящите събития в своя разказ. Много е възможно Павел да решава да отиде в Ерусалим, защото Бог го води (тоест., *die - трябва*, ст. 21; виж подробния коментар към 1:16), а не в резултат на бунта, предизвикан от Димитри и занаятчиите на сребро в Ефес (вж. ст. 23-41).

- **„Трябва да видя и Рим” Павел** трябва (*dei*) да посети църквата в Рим (вж. 9:15; Римл. 1:10) на път за Испания (вж. Римл 15:24,28). Той иска да го опознаят и да подкрепят мисионерската му работа. Освен това той иска да им прибави благословения и дарби.

19:22 „Ераст” Мъж с това име е споменат в Римл. 16:23. Наречен е ковчезник в Коринт. Това име се появява отново във II Тим. 4:20. Може да става дума за един и същ човек, но не е сигурно.

- **„Той самият остана в Азия за малко”** Евангелието славно се разпространява, влияейки и променяйки провинцията Азия (вж. I Кор. 16:9).

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ – Деяния 19:23-27

23 А по онова време се надигна голямо вълнение относно Господното учение. 24 Защото един златар на име Димитри, който правеше сребърни храмчета на Артемида и докарваше не малко печалба на занаятчиите, 25 като събра и тях, и онези, които работеха подобни неща, каза: Мъже, вие знаете, че от тази работа идва нашето богатство. 26 И вие виждате и чувате, че не само в Ефес, а почти в цяла Азия този Павел е убедил и обърнал голямо множество, казвайки, че не са богове тези, които са направени от ръка. 27 И има опасност не само това наше занятие да изпадне в презрение, но и храмът на великата богиня Артемида да не се счита за нищо и даже да се свали от величието си онази, на която цяла Азия и светът се покланят.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 19:23-27

23About that time there occurred no small disturbance concerning the Way. 24For a man named Demetrius, a silversmith, who made silver shrines of Artemis, was bringing no little business to the craftsmen; 25these he gathered together with the workmen of similar *trades*, and said, “Men, you know that our prosperity depends upon this business. 26”You see and hear that not only in Ephesus, but in almost all of Asia, this Paul has persuaded and turned away a considerable number of people, saying that gods made with hands are no gods *at all*. 27”Not only is there danger that this trade of ours fall into disrepute, but also that the temple of the great goddess Artemis be regarded as worthless and that she whom all of Asia and the world worship will even be dethroned from her magnificence.”

19:23 „Пътят” Това е най-ранното име на християните. То отразява старозаветната концепция (напр. Пс. 1:1,6; 5:8; 25:4,8,9,12; 27:11; 37:5,7,23,34; 119:101, 105) вяра, показана в ежедневието (вж. Деяния 9:2; 19:9,23; 22:4; 24:14,22; вероятно и 18:25-26).

19:24 „сребърни храмчета” Става дума за малки статуетки от сребро (1) на храма на Артемида или (2) на метеорита, който прилича на жена с много гърди. Археологията е открила много сребърни статуетки на тази богиня, но липсват такива, които да изобразяват самия храм. Той е считан за едно от чудесата на света. Виж коментара върху 18:19, #4.

- **„Артемида”** Артемида, която е почитана в Ефес, не трябва да бъде отъждествявана с Диана от Римския пантеон. Тази богиня е по-близка до богинята майка Сибила. Тази религиозна практика общи елементи с ханаанските култове на плодородието (вж. М. R. Vincent, *Word Studies*, том 1, стр. 271).
- **„не малко печалба”** Това преследване е на икономическа основа (вж. ст. 25,27). Виж коментара относно литературните похвати на Лука (т.е., *литоти*) в 12:18.
- **„занаятчий”** Тази гръцка дума е в основа на думата „техник”. В древния средиземноморски свят занаятчиите имат известни и влиятелни гилдии и асоциации. Павел сигурно е член на гилдията на шатропроизводителите.

19:26-27 Тези стихове хвърлят светлина върху успеха и навлизане на Павловото служение в Азия.

- **„не са богове тези, които са направени от ръка”** Това е отражение на старозаветната идея за суетата на идолопоклонството (вж. Втор. 4:28; Пс. 115:4-8; 135:15-18; Ис. 44:9-17; Ер. 10:3-11).

19:27 В гръцката литература от първи век има безброй пасажи, които споменават Артемида ефеска. Очевидно в древния средиземноморски свят има тридесет и девет града, които участват в култа на плодородието, почитащ тази богиня майка.

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ – Деяния 19:28-41

28 Като чуха, те се изпълниха с гняв и завикаха: Велика е ефеската Артемида! 29 И смущението се разпространи по целия град. И като уловиха македонците Гай и Аристарх, спътниците на Павел, единодушно се спуснаха в театъра. 30 А когато Павел искаше да влезе вътре между народа, учениците не го пуснаха. 31 Тогава някои от азиархите#Чиновници, които са били отговорни за култа към императора.#, които му бяха приятели, изпратиха до него да го помолят да не се показва в театъра. 32 И така, едни викаха едно, други – друго; защото събранието се беше объркало и повечето не знаеха защо се бяха събрали. 33 А някои от множеството изкараха Александър да говори, понеже юдеите посочиха него. И Александър помахаше с ръка и искаше да държи защитна реч пред народа. 34 Но като познаха, че е юдеин, всички закрепяха едногласно и около два часа викаха: Велика е ефеската Артемида! 35 Тогава градският писар, като въдвори тишина между множеството, каза: Ефесяни, кой е онзи човек, който не знае, че град Ефес е пазач на храма на великата Артемида и на падналия от небето? 36 И така, понеже това е неоспоримо, вие трябва да бъдете мирни и да не правите нищо необмислено. 37 Защото сте довели тези хора, които нито крадат храмове, нито хулят нашата богиня. 38 И така, ако Димитри и занаятчиите, които са с него, имат спор с някого, съдилищата са отворени и има съдебни чиновници, нека се съдят едни други. 39 Но ако търсите нещо друго, то ще се реши в законното събрание. 40 Защото има опасност да ни обвинят заради днешната размирица, понеже няма никаква причина, с която да можем да оправдаем това съборище. 41 И като каза това, разпусна събранието.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 19:28-41

28When they heard *this* and were filled with rage, they *began* crying out, saying, “Great is Artemis of the Ephesians!” 29The city was filled with the confusion, and they rushed with one accord into the theater, dragging along Gaius and Aristarchus, Paul’s traveling companions from Macedonia. 30And when Paul wanted to go into the assembly, the disciples would not let him. 31Also some of the Asiarchs who were friends of his sent to him and repeatedly urged him not to venture into the theater. 32So then, some were shouting one thing and some another,

for the assembly was in confusion and the majority did not know for what reason they had come together. 33Some of the crowd concluded *it was* Alexander, since the Jews had put him forward; and having motioned with his hand, Alexander was intending to make a defense to the assembly. 34But when they recognized that he was a Jew, a *single* outcry arose from them all as they shouted for about two hours, “Great is Artemis of the Ephesians!” 35After quieting the crowd, the town clerk said, “Men of Ephesus, what man is there after all who does not know that the city of the Ephesians is guardian of the temple of the great Artemis and of the *image* which fell down from heaven? 36So, since these are undeniable facts, you ought to keep calm and to do nothing rash. 37For you have brought these men *here* who are neither robbers of temples nor blasphemers of our goddess. 38So then, if Demetrius and the craftsmen who are with him have a complaint against any man, the courts are in session and proconsuls are *available*; let them bring charges against one another. 39But if you want anything beyond this, it shall be settled in the lawful assembly. 40For indeed we are in danger of being accused of a riot in connection with today’s events, since there is no real cause *for it*, and in this connection we will be unable to account for this disorderly gathering.” 41After saying this he dismissed the assembly.

19:28 Този стих показва тясната привързаност на древния свят към религията и местната традиция. Много хора свързват препитанието си с дейността, извършвана в местните езически храмове.

- **„Велика е ефеската Артемида”** Тази богиня на плодородието често е наричана „Великата”. Вероятно това е лозунгът в местния храм.

19:29 „спуснаха се...в театъра” Руините на този огромен римски амфитеатър са налице и до днес. Той побира между 25 и 56 хиляди души (изчисленията се различават).

- **„единодушно”** Деяния често използва думата „единодушно”, за да опише единството и общуването на вярващите (вж. 1:14; 2:1,46;4:24; 5:12; 8:6; 15:25), но и да покаже как злото може да се обединява (вж. 7:57; 12:20; 18:12). Единството само по себе си не е целта. Целта на единството е от съществено значение!
- **„Гай”** Той е от Дервия (вж. 20:4). Името е доста често срещано, така че е трудно да се определи за кого се касае (вж. I Кор. 1:14; III Йоан 3).
- **„Аристарх”** Той е от Солун (вж. 20:4; 27:2; Кол. 4:10-11; Фил. 2:4).

19:30 „учениците не му позволиха” Павел е мъж със силна воля! Той обаче позволява на вярващите да влияят на решенията му (вж. ст. 31).

19:31 „някои от азиархите” Тази дума означава „избрани местни служители”, но може да се използва в различен смисъл. Това е поредното техническо понятие, използвано така прецизно от Лука, за да опише местните държавни чиновници. Очевидно тези хора са станали вярващи или пък приятели на Павел. Лука за пореден път показва, че християнството не е заплаха за местната Римска власт. Стихове като този дават основания на някои учени да смятат, че деяния е написана, за да бъде четена по време на Павловото съдебно дело в Рим. Църквата многократно има конфликти с юдеите, но не и с Римските власти!

19:32 „събранието” Същата гръцка дума (*ekklesia*) е използвана и за църквата. В Деяния 19:32,39 и 41 понятието обозначава общност от местни граждани. Ранната църква избира това понятие, защото в Септуагинта то е използвано, за да обозначи „общността на Израил”. Вж. **Специалното понятие:** Църквата (*ekklesia*) в 5:11.

- **„повечето не знаеха защо се бяха събрали”** Това е типична сцена на безцелно събрана тълпа.

19:33 „Александър” Местните юдеи искат да се дистанцират от тези пътуващи християнски мисионери, но не им се получава. *but it backfired on them*. Не е ясно дали това е мъжът, който е споменат във II Тим. 4:14, но ако съдим по I Тим. 1:20 това е съмнително.

- **„като помаха с ръка”** Това е културен начин да помолиш за тишина, за да се изкажеш (вж. 12:17; 13:16; 19:33;21:40).

- **„защита”** От тук идва думата „апологетика”, което означава правна защита. Лука често използва ГЛАГОЛНАТА ФОРМА (вж. Лука 12:11; 21:14; Деяния 19:32; 24:10; 25:8; 26:1,2,24), както и СЪЩЕСТВИТЕЛНОТО в Деяния 22:1 и 25:16.

19:34 Този стих показва или (1) антисемитизма на гръцко-римския свят или (2) гнева на тълпата в отговор на Павловото служение.

19:35 „градският писар” Това е главният градски служител, който действа като връзка с Римското управление в тези градове с прочути храмове. Думата е *grammateus*. В Деяния по-често се използва за еврейските книжници (вж. 4:5; 6:12; 23:9). В Септуагинта описва египетските служители, които дават сведения на по-висшестоящите (вж. Изх. 5:6) и на юдейските служители (вж. Втор. 20:5).

- **„град Ефес е пазач на храма”** Думата за пазач е буквално „храмов метач” (*neōkos*, храмов надзорник, настойник). Превръща се в почетна титла, макар че първоначално обозначава най-нископоставените слуги в храма.
- **„образа, паднал от небето”** Очевидно е метеор, който има формата на жена с много гърди. Този идол е перфектен за култ към плодородието. Понятието „небеса” буквално означава „който е паднал от Зевс” (*dios*).

19:37 Причината за бунта няма реално основание и затова подлежи правни санкции от страна на Рим (вж. ст. 40).

19:38-39 „нека се съдят едни други” Нека да се отнесат към съответните инстанции, където да се оплачат. Тези два стиха представляват УСЛОВНИ ИЗРЕЧЕНИЯ ОТ ПЪРВИ ВИД.

19:38 „проконсули Има два вида Римски провинции – такива, контролирани от императора и такива, които са под контрола на Сената (Август, *Актове за колонизиране*, 27 г. пр. Хр.). Римските провинции са управлявани от

1. сенатски провинции, управлявани от проконсули или прокатори
2. имперски провинции, управлявани от легати на претора
3. други по-малки или проблемни провинции, управлявани от претори
4. free cities governed by local leaders, but under Roman guidelines
5. client states like Palestine governed by local leaders, but with limits and restrictions

Ephesus was in a Senatorial province and thereby had a “proconsul.” Proconsuls are mentioned three times:

1. Сергей Павел, Кипър, Деяния 13:7-8,12
2. Аней Галион, Ахая, Деяния 18:12
3. няма конкретно име, а само титлата, Ефес, Деяния 19:38

19:39-41 „събранието” Това е думата *ekklesia*, използвана от гръцките градове-държави за градския съвет. Започва да се използва за обозначаване на църковното събрание в Септуагинта в превод на еврейската дума „събрание” (*в граматична форма кахал*).

ВЪПРОСИ ЗА ОБСЪЖДАНЕ

Този коментар е само ръководство за изучаване. Това означава, че вие сами носите отговорност за начина, по който тълкувате Библията. Всеки от нас трябва да ходи в светлината, която му е дадена. Приоритет при интерпретацията сте самият вие, вашата Библия и Светият Дух. Не бива да прехвърляте тази отговорност на който и да е коментатор.

Настоящите въпроси за обсъждане целят да ви подпомогнат да обмислите основните теми в този раздел на посланието. Целта им е да предизвикат мисли, а не да дадат крайни отговори.

1. Трябва ли да разглеждаме стихове 2-6 като текст, който доказва
 - а. Повторното кръщаване на някои вярващи

- б. Полагането на ръце като средство за получаване на благословието говорене на езици
2. Дефинирайте пророкуването (ст. 6).
 3. Защо Деяния описва срещата на Павел с Аполос и с тези дванадесет ученици на Йоан Кръстител?
 4. Дали стихове 11-12 са нормативни за църквата във всички векове и култури? Защо да или не?
 5. Защо екзорсизмът не е включен в списъка с духовните дарби?
 6. Защо на вярващите не е дадена повече информация по този въпрос?
 7. Каква е целта на тези чудни събития? (вж. ст. 17)

Деяния 20 гл.

РАЗДЕЛЕНИЯ ПО АБЗАЦИ В СЪВРЕМЕННИТЕ ПРЕВОДИ*

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Павловото пътуване в Македония	Пътувания в Гърция	Последно посещение в Гърция	В Македония и Ахая	Павел напуска Ефес
20:1-6	20:1-6	20:1-6	20:1-6	20:1-6
Прощална визита на Павел в Троада	Служение в Троада	Павел се завръща в Палестина	Последно посещение на Павел в Троада	Троада: Павел възкресява мъртвец
20:7-12	20:7-12	20:7-12	20:7-12	20:7-12
Пътуване от Троада до Милит	От Троада до Милит		От Троада до Милит	От Троада до Милит
20:13-16	20:13-16	20:13-16	20:13-16	20:13-16
Павел се обръща към ефеските старейшини	Ефеските старейшини са насърчени		Прощално слово на Павел към ефеските старейшини	Прощаване с ефеските старейшини
20:17-24	20:17-38	20:17а	20:17-24	20:17-18а
		20:18б-24		20:18б-21 20:22-24
20:25-35		20:25-35	20:25-31	20:25-27
				20:28
				20:29-32
			20:32-35	20:33-35
20:36-38		20:36-38	20:36-38	20:36-38

ТРЕТИ ЦИКЪЛ НА ПРОЧИТ (вж. стр. viii)

ПРОСЛЕДЯВАНЕ НА АВТОРСКОТО НАМЕРЕНИЕ НА НИВО АБЗАЦИ

Този коментар е само ръководство за изучаване. Това означава, че вие сами носите отговорност за начина, по който тълкувате Библията. Всеки от нас трябва да ходи в светлината, която му е дадена. Приоритет при интерпретацията сте самият вие, вашата Библия и Светият Дух. Не бива да прехвърляте тази отговорност на който и да е коментатор.

Прочетете главата на един дъх. Определете темите. Съпоставете вашето тематично разделение с петте съвременни превода по-горе. Разделянето на абзаци не е вдъхновено от Бога, но е ключово за проследяването на авторското намерение. А именно това е в сърцевината на интерпретирането. Всеки абзац има една единствена тема.

1. Първи абзац

2. Втори абзац

3. Трети абзац

4. И т.н.

НАБЛЮДЕНИЯ ОТ КОНТЕКСТА – 1-6 стихове

А. Това е много кратко и затова малко объркващо обобщение на Павловото служение в Македония и Гърция по време на третото мисионерско пътешествие.

Б. Най-добрият начин за ориентация в това мисионерско пътешествие на Павел е като проследим I и II Коринтяни.

В. Лука се опитва да осигури подробности за придвижването на Павел като споменава време и места, но сбитият стил предизвиква объркване.

ИЗСЛЕДВАНЕ НА ДУМИ И ИЗРАЗИ

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД *РИБ* – Деяния 20:1-6

След утихването на размирицата Павел повика учениците и като им даде наставления, се прости с тях и тръгна да отиде в Македония. 2 И като мина през онези места и насърчи учениците с много думи, дойде в Гърция 3 и престоя три месеца. И понеже юдеите направиха заговор против него, когато се готвеше да отплава за Сирия, той реши да се върне през Македония. 4 И до Азия го придружаваха берянинът Сосипатър Пиров и от солунците Аристарх и Секунд, и още Гай от Дервия и Тимотей, и Тихик, и Трофим от Азия. 5 Тези бяха отишли по-напред и ни чакаха в Троада. 6 А ние отплавахме от Филипи след дните на безквасните хлябове и за пет дни дойдохме при тях в Троада, където престояхме седем дни.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД *NASB (updated)* – Acts 20:1-6

1After the uproar had ceased, Paul sent for the disciples, and when he had exhorted them and taken his leave of them, he left to go to Macedonia. 2When he had gone through those districts and had given them much exhortation, he came to Greece. 3And *there* he spent three months, and when a plot was formed against him by the Jews as he was about to set sail for Syria, he decided to return through Macedonia. 4And he was accompanied by Sopater of Berea, *the son* of Pyrrhus, and by Aristarchus and Secundus of the Thessalonians, and Gaius of Derbe, and Timothy, and Tychicus and Trophimus of Asia. 5But these had gone on ahead and were waiting for us at Troas. 6We sailed from Philippi after the days of Unleavened Bread, and came to them at Troas within five days; and there we stayed seven days.

20:1 „След утихването на размирицата” Тази фраза е неопределена. Тя не означава, че Павел напуска Ефес незабавно след бунта, предизвикан от Димитри. Павел не си тръгва заради бунта, а тъй като евангелското му дело е приключено, което е очевидно от изявленията на Димитри (вж. 19:26).

- „Павел повика учениците и като им даде наставления” Павел е загрижен не само да евангелизира, но и да създава ученици (вж. ст. 2; Мат. 28:18-20). Макар и да е прието индивидуално евангелието формира семейство от вярващи, в което се служи (вж. I Кор. 12:7). Целта на местните вярващи е изграждането на църквата!

20:2 „като мина през онези места” Това вероятно е (1) Илирик (вж. Римл. 15:19) или (2) македонските градове Филипи, Солун и Берия.

- „той отиде в Гърция” Гърция (*Елада*) означава Римската провинция Ахая (вж. 19:21). Има се предвид главно град Коринт. Павел има пространно служение там. В този период от време написва

Посланието до римляните. Той е загрижен за църквата в Коринт, което е видно от I Кор. 16:5-9 и II Кор. 2:12-13.

20:3 Този стих ни осведомява за предстоящите пътувания на Павел. Налага се често да ги променя заради обстоятелствата. В този случай Павел счита за неразумно (заради заговор на юдеите) да се качи на кораб с поклонници за Ерусалим, затова тръгва по суша.

- **„юдеите направиха заговор против него, когато се готвеше да отплава”** Вероятно планира да се качи на кораб, пълен с поклонници, който спира на всяко пристанище и събира пътуващите за празниците в Ерусалим.
- **„берянинът Сосипатър Пиров и от солунците Аристарх и Секунд, и още Гай от Дервия и Тимотей, и Тихик, и Трофим от Азия”** Вероятно това са мъже от различни църкви, изпратени да придружават Павел, който носи специална парична помощ за църквата в Ерусалим (вж. I Кор. 16:1-3; II Кор. 8-9).

1. Сосипатър сигурно е споменатият в Римл. 16:21.
2. Аристарх е споменат в Деяния 19:29; 27:2 и Кол. 4:10.
3. Тихик е споменат в Ефес. 6:21-22; Кол. 4:7-8; II Тим. 4:12 и Тит 3:12.
4. Гай е споменат в Деяния 19:29.
5. Трофим е споменат в Деяния 21:29 и II Тим. 4:20.

Следната бележка е от моя коментар върху I Коринтяни (see www.freebiblecommentary.org).

- **„събраното”** *Логия* е понятие, което се среща в гръцки папируси в Египет и означава паричен дар за религиозна цел, но не е свързано с редовна такса (вж. Moulton, Milligan, *The Vocabulary of the Greek Testament*, p. 377). От този контекст не става ясно дали се касае за подарък, правен за църквата редовно или по изключение. Павел започва да се грижи за бедните в Юдея след разговори с Яков, Петър, Йоан и Варнава в Гал. 2:10; 6:10. Този специален принос е по инициатива на вярващите в Антиохия, където Павел и Варнава служат, Деяния 11:27-30. Този подарък е споменат в няколко новозаветни книги (вж. Римл. 15:26; II Кор. 8-9; I Кор. 16:1). Това е опит за запечатване на връзката между еврейската църква майка и езическите църкви. Павел нарича този подарък по няколко начина:

1. милостиня, Деяния 24:17
2. общение, Римл. 15:26,27; II Кор. 8:4; 9:13
3. дълг, Римл. 15:27
4. служение, Римл. 15:27; II Кор. 9:12”

От II Кор. 8:6,16 също изглежда, че Тит играе ролята на църковен представител. Много е странно, че Лука никога не споменава Тит в Деяния. Има теория, че Тит е брат на Лука и че името му е пропуснато от скромност. Това може да обяснява неназования брат от II Коринтяни 8:18, които според мнозина е самият Лука (Ориген, цитиран от Евсевий, *Църк. ист.* 6.25.6; А.Т. Робъртсън, *Словесни картини в Новия завет*, стр. 245). Ф. Ф. Брус в *Павел: Апостол на освободеното сърце*, също коментира, че Лука и Тит са братя: „Едно от обясненията относно мълчанието на Лука за човек, който е толкова доверен приятел на Павел, е, че Тит е брат на Лука, вж. У. М. Рамзи, *Св. Павел, пътешественик и римски гражданин* (Лондон, 1895), p. 390; *Лекарят Лука и други есета* (Лондон, 1908), стр. 17 и сл.; А. Соутър, *Предполаганата връзка между Тит и Лука, Време за експозиция* 18 (1906-7), стр. 285, и „Връзката между Тит и Лука”, *пак там.*, стр. 335 и сл. Ако тази връзка е спомената обаче, тогава вероятността Лука да е „братът” от 2 Коринтяни 8:18 и сл. (вж. стр. 320) е изключена: изпращайки този „брат” заедно с Тит, целта на Павел е да разполага с независим гарант, който да подсили безопасното пристигане на паричната помощ, а тази цел би била осуетена, ако критиците му го обвинят, че двамата делегати имат кръвна връзка. Това би послужило като катализатор на вече съществуващи подозрения” (стр. 339 бележка под линия #5).

20:5 „нас” Лука отново подновява своя разказ на очевидец, който е преустановен във Филипи (вж. Деяния 16). Разделите с местоимения в първо лице, множествено число са 16:10-17; 20:5-15; 21:1-18; и 27:1-28:16.

20:6 „дните на безквасните хлебо̀ве” Този седемдневен празник в средата на април е комбиниран с празника на Пасхата (вж. Изход 13). Еврейският произход на Павел определя и неговия календар. Не знаем нищо за евреи или синагога във Филипи, затова Павел не споменава този празник с цел свидетелство (вж. I Кор. 9:19-23). Тук празникът е споменат, защото Павел планира да бъде в Ерусалим за Петдесетница (вж. 20:16).

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ – Деяния 20:7-12

7 И в първия ден на седмицата, когато бяхме събрани за разчупването на хляба, Павел беседваше с тях, тъй като щеше да отпътува на следващия ден, и продължи словото си до среднощ. 8 И имаше много светилници в горната стая, където бяхме събрани. 9 А един младеж на име Евтих, който седеше на един прозорец, беше заспал дълбоко. И когато Павел беседваше още по-надълго, сънят го обори, той падна долу от третия етаж и го вдигнаха мъртъв. 10 Но Павел слезе, падна върху него, прегърна го и каза: Не се безпокойте, защото животът му е в него. 11 И като се качи горе, разчупи хляба и яде, и говори пак надълго до зори, и след това тръгна. 12 А момчето доведоха живо и много се утешиха.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 20:7-12

7On the first day of the week, when we were gathered together to break bread, Paul *began* talking to them, intending to leave the next day, and he prolonged his message until midnight. 8There were many lamps in the upper room where we were gathered together. 9And there was a young man named Eutychus sitting on the window sill, sinking into a deep sleep; and as Paul kept on talking, he was overcome by sleep and fell down from the third floor and was picked up dead. 10But Paul went down and fell upon him, and after embracing him, he said, “Do not be troubled, for his life is in him.” 11When he had gone *back* up and had broken the bread and eaten, he talked with them a long while until daybreak, and then left. 12They took away the boy alive, and were greatly comforted.

20:7 “И в първия ден на седмицата, когато бяхме събрани за разчупването на хляба” Това показва обичая на ранната църква да се събира всяка неделя (първият работен ден от седмицата), за да имат време за общение (ст. 11) и паметна вечеря („разчупването на хляба” е новозаветен идиом за Господнята вечеря). Самият Исус поставя прецедента за събиране в неделя с трите си следвъзкресенски появи (вж. Йоан 20:19,26; 21:1; Лука 24:36; I Кор. 16:2). В поредицата *Помощник на преводача (Деянията на апостолите* от Нюман и Нида, стр. 384) се казва, че Лука има предвид еврейското време и се касае за събота вечер (вж. TEV), но повечето преводи са по-буквални: „първият ден от седмицата.” Това е единствената употреба на този израз в Деяния. Павел използва израза „първият ден на седмицата” само в I Кор. 16:2, където се има предвид неделя.

- „**продължи словото си**” Павел иска да поучава и насърчава възможно по-дълго (вж. ст. 2,31).
- „**до сред нощ**” При евреите денят започва със залез слънце или вечер заради Битие 1 гл., докато при римляните началото на деня започва след полунощ.

20:8 „Имаше много светилници” Атмосферата трябва да е била гореща, задушна и задимена. Изглежда Лука се опитва да обясни защо Евтих е заспал.

20:9 „един младеж” Гръцката дума пояснява, че се касае за младеж. В стих 12 е използвана друга дума. Тя описва дете. Евтих е млад възрастен.

- „Евтих...беше заспал дълбоко, докато Павел говореше” Това СЕГАШНО СТРАДАТЕЛНО ПРИЧАСТИЕ представлява библейско доказателство, както за дълги проповеди, така и за спящи слушатели.
- „го вдигнаха мъртъв” Очевидно е бил мъртъв. Виж стих 12.

20:10 „падна върху него и го прегърна” Постъпката на Павел много напомня за действията на Елисей и Илия, които възкресяват мъртви по същия начин (вж. III Царе 17:21; IV Царе 4:34). Той казва на слушателите му да не се безпокоят, но всъщност съм сигурен, че Павел е смутен в този момент!

- „Не се безпокойте” Това е СЕГАШНО ВРЕМЕ, ПОВЕЛИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ с ОТРИЦАТЕЛНА ЧАСТИЦА, което обикновено означава да се спре действие, което вече е започнало.

2:12

NASB, TEV „и много се утешиха”

NKJV, NRSV „не малко се утешиха”

NJB „и бяха много насърчени”

Преводите на NKJV и NRSV са буквални и показват тенденцията на Лука към омаловажаване на твърдението (вж. 12:18; 15:2; 19:11,23,24; 20:12;26:19,26; 27:20; 28:2).

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИБ – Деяния 20:13-16

13 А ние тръгнахме по-напред с кораба и отплавахме за Асон, откъдето щяхме да приберем Павел, понеже така беше поръчал, като сам той възнамеряваше да отиде пеша. 14 И когато се срещна с нас в Асон, ние го взехме и дойдохме в Митилин. 15 И като отплавахме оттам, на следващия ден дойдохме срещу Хиос, а на другия пристигнахме в Самос; и (като престояхме в Трогилия,) на следващия ден дойдохме в Милит. 16 Защото Павел беше решил да отмине Ефес, за да не се бави в Азия, понеже бързаше, ако му беше възможно, да бъде в Ерусалим за деня на Петдесетницата.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 20:13-16

13But we, going ahead to the ship, set sail for Assos, intending from there to take Paul on board; for so he had arranged it, intending himself to go by land. 14And when he met us at Assos, we took him on board and came to Mitylene. 15Sailing from there, we arrived the following day opposite Chios; and the next day we crossed over to Samos; and the day following we came to Miletus. 16For Paul had decided to sail past Ephesus so that he would not have to spend time in Asia; for he was hurrying to be in Jerusalem, if possible, on the day of Pentecost.

20:13 „корабът” Плановите за пътуването на Павел трябва да бъдат променени, заради заговора на юдеите, които мислят, че той ще плава по море (вж. ст. 3). Вероятно Павел е пожелал да узнае кои са пътниците на кораба преди да се качи. Павел отива по суша от Троада в Асос, където смята да се качи на кораба от Троада. Всички хора, споменати в стих 4 вече се намират на този кораб.

20:14 „дойде в Митилин” Това е главният град на остров Лесбос. Това е най-големият остров в Мала Азия (западна Турция).

20:15-16 Познанията на Лука, свързани с корабоплаването са удивителни. В своите разкази от Деяния той използва много технически понятия (в разделите с „ние”). Някои от тези раздели разказват за плаване по море. Очевидно той е образован човек, който пътува често.

20:15 „Хиос” Това е друг остров в Егейско море. Това е дълъг, тесен остров, много близо до брега.

- „Самос” Това е друг остров, до западния бряг на Мала Азия, близо до Ефес.

- „Милит” Някога това е бил голям и важен морски град, на южния бряг на Ефес при устието на река Меандър. Павел слиза на брега и изпраща да повикат старейшините на църквата в Ефес. Разстоянието е около четиридесет и пет километра.

20:16 „Павел беше решил да отмени Ефес” Това подсказва, че Павел може да избира сам маршрута. Ако е така, тогава (1) те са наели цял кораб или (2) са се качили на кораб, който не спира в Ефес.

- „ако” Това е условно изречение от ЧЕТВЪРТИ ВИД (*ei* ПОЖЕЛАТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ), което изразява желание.
- „Петдесетница” Това е еврейският празник, петдесет дни след Пасха. Павел пропуска Пасхата заради стих 3.

НАБЛЮДЕНИЯ ОТ КОНТЕКСТА – 20:17-21:16

А. В този пасаж има елемент на самозащита, сякаш някой продължава да атакува Павел лично (вж. ст. 33).
 Б. Това е единственият случай в Деяния, при който Павел проповядва на вярващи. В Деяния 13:16 и сл. той се обръща към евреите, а в 14:15 и 17:22 той говори на гръцките езичници.
 В. Тази проповед има много паралели в посланията на Павел, но уникалният речник на Павел е отразен с последното прощално увещание. Това показва с каква точност Лука описва всички свидетелства.

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ – Деяния 20:17-18а

А от Милит прати в Ефес да повикат старейшините на църквата. 18 И когато те дойдоха при него, им каза:

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 20:17-18а

17From Miletus he sent to Ephesus and called to him the elders of the church. 18And when they had come to him, he said to them,

20:17 „Милит” Това пристанище се намира на около четиридесет и пет километра южно от Ефес.

- „старейшини” От тази гръцка дума (*presbuteros*) идва думата „презвитер” или „презвитерианец”. Поради Деяния 20:17,28 и Тит 1:5,7 понятията „старейшини” (*presbuteroi*) и „епископи” (*episcopoi*) са синоними на понятието „пастор” (*poimenos*, вж. Ефес. 4:11). Понятието „старейшина” има еврейски произход (еврейските племенни водачи), а „епископ” или „надзорник” са понятия, използвани в политическата административна система на гръцкия град-държава. В новозаветната църква са споменати само две групи водачи — пастори и дякони (вж. Фил. 1:1). В I Тимотей 3 може да са споменават три групи, включващи вдовиците дякониси (вж. Римл. 16:1). Забележете, че понятието е в МНОЖЕСТВЕНО ЧИСЛО. Вероятно се касае за водачите на домашните църкви (вж. 11:30; 14:23; 15:2, 4,6,22-23; 16:4; 21:18; I Тим. 5:17, 19; Тит 1:5; Яков 5:14; I Петър 5:1).
- „църквата” Това гръцко понятие (*ekklesia*) е думата, използвана за „градско събрание” (вж. 19:39). Думата е използвана, за да преведе старозаветната фраза „общността (*qahal*) на Израил” в Септуагинта. Новата църква избира думата, за да опише новото тяло от вярващи, защото ги отъждествява с Божия народ в СЗ. Новозаветната църква се разглежда като изпълнение на старозаветното обещание, защото Исус от Назарет е Месията. Вж. Специалното понятие към 5:11.

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ – Деяния 20:18б-24

Вие знаете по какъв начин, още от първия ден, когато стъпих в Азия, прекарах цялото време между вас, 19 като служех на Господа с пълно смирение, с много сълзи и изпитания, които ме сполетяха от заговорите на юдеите, 20 как не пропуснах да ви изявя нищо от това, което е било полезно, и да ви поучавам и публично, и по къщите, 21 като проповядвах и на юдеи, и на гърци покаяние пред Бога и вяра в нашия Господ Исус Христос. 22 И сега, ето, аз отивам, заставен духом, в Ерусалим, без да зная какво ще ме сполети там, 23 освен че Светият Дух свидетелства във всеки град, казвайки, че ме очакват окови и скърби. 24 Но не ме е

грижа за нищо, нито ми е скъп животът, стига само да завърша с радост пътя си и служението, което приех от Господ Исус – да проповядвам благовестието на Божията благодат.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД *NASB (updated)* – Acts 20:18b-24

18”You yourselves know, from the first day that I set foot in Asia, how I was with you the whole time, 19serving the Lord with all humility and with tears and with trials which came upon me through the plots of the Jews; 20how I did not shrink from declaring to you anything that was profitable, and teaching you publicly and from house to house, 21solemnly testifying to both Jews and Greeks of repentance toward God and faith in our Lord Jesus Christ. 22And now, behold, bound in spirit, I am on my way to Jerusalem, not knowing what will happen to me there, 23except that the Holy Spirit solemnly testifies to me in every city, saying that bonds and afflictions await me. 24But I do not consider my life of any account as dear to myself, so that I may finish my course and the ministry which I received from the Lord Jesus, to testify solemnly of the gospel of the grace of God.”

20:18 „Вие знаете по какъв начин, още от първия ден, когато стъпих в Азия, прекарах цялото време между вас”, Павловите думи и действия потвърждават неговата връзка с Христос. Фактът, че Павел подчертава това така изрично в ст. 18-19 показва наличието на критики.

20:19 „служейки на Господа с пълно смирение” Това понятие е в началото на списък с християнски добродетели, които произвеждат единство (вж. Ефес. 4:2-3). „Смирението” е уникална християнска добродетел, която не е включена в списъка с добродетели на гръцките моралисти (стоиците). Както Мойсей (вж. Числа 12:3), така и Исус (вж. Мат. 11:29) притежават това качество. Павел го използва няколко пъти (вж. Ефес. 4:2; Фил. 2:3; Кол. 2:18,23; 3:12).

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: ПОРОЦИ И ДОБРОДЕТЕЛИ В НОВИЯ ЗАВЕТ

В Новия завет можем да срещнем списъци и на пороците, и на добродетелите в християнския живот. Често те са отражение на вече съществуващи равински или културно обособени (елинистични) списъци. В Новия Завет съпоставка между добрите и лошите навици може да се намери на следните места:

	<u>Пороци</u>	<u>Добродетели</u>
1. при Павел:	Римл. 1:28-32	---
	Римл. 13:13	Римл. 12:9-21
	I Кор. 5:9-11	---
	I Кор. 6:10	I Кор. 6:6-9
	II Кор. 12:20	II Кор. 6:4-10
	Гал. 5:19-21	Гал. 5:22-23
	Ефес. 4:25-32	---
	Ефес. 5:3-5	---
	---	Фил. 4:8-9
	Кол. 3:5,8	Кол. 3:12-14
	I Тим. 1:9-10	---
	I Тим. 6:4-5	---
	II Тим. 2:22a,23	II Тим. 2:22b,24
	Тит 1:7, 3:3	Тит 1:8-9; 3:1-2

2. при Яков:	Яков 3:15-16	Яков 3:17-18
3. при Петър	I Петър 4:3 II Петър 1:9	I Петър 4:7-11 II Петър 1:5-8
4. при Йоан	Откр. 21:8; 22:15	---

- **„със сълзи и изпитания”** Павел описва физическите и емоционални страдания, през които преминава като апостол на езичниците във II Кор. 4:7-12; 6:3-10; 11:24-28. Служението има цена!
- **„през заговорите на юдеите”** В Деяния четем няколко примера за такива заговори (вж. 9:24; 13:45,50; 14:2,4,5,19; 17:5,13; 18:12; 20:3; 21:27; 23:12,27,30; 24:5-9,18-19).

20:20 „не пропуснах” Това понятие е от корабоплаването (вж. 20:27, МИНАЛО СВЪРШЕНО ВРЕМЕ, ИЗЯВИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ) за свиване на платната, когато корабът наближи пристанището.

- **„всичко, което беше полезно”** Павел ги учи на всичко, което е свързано с евангелието: как да го приемат, как да го живеят, как да го защитават и как да го прогласяват.
- **„Като ви поучавах публично и от къща на къща”** Това вероятно означава, че Павел не само проповядва на публични места пред групи от хора (не на тайни сбирки), но и в отделни домове (вероятно домашни църкви). Въпросът е, че те са добре запознати с поведението на Павел, както и с думите му. Павел сигурно е бил атакуван от някоя местна група. Това е неговият начин да отговори на критиките.

20:21 „свидетелствайки както на юдеи, така и на гърци” Посланието е едно и също и за двете групи. Често пъти самото изложение може да е различно, но съдържанието е едно и също, подобно на проповедите в Деяния (вж. **Специалното понятие KERYGMA** НА РАННАТА ЦЪРКВА в 2:14). За Павел е приоритет да представи евангелието първо на евреите (вж. Римл. 1:16; I Кор. 1:18,24).

- **„покаяние спрямо Бога и вяра в нашия Господ Исус Христос”** Покаянието е промяна на ума (гръцка дума), следвано от промяна на делата (еврейска дума). Това е едно от поне двете изисквания за спасение. Другото е вяра в нашия Господ Исус (вж. Марк 1:15; Деяния 3:16,19; виж **Специалното понятие** към 3:16). Едното е негативно (отвъръчане от егото и греха). Другото е позитивно (приемане на Исус и Неговото изкупление, за нас). И двете са необходими. Според мен в НЗ има няколко изисквания: със сигурност първоначалните покаяние и вяра трябва да са последвани от постоянни покаяние и вяра, но също така и покорство и устояване. В древните гръцки ръкописи има различни варианти на израза „нашия Господ Исус Христос.” Титлата „Христос” липсва в ръкописите „В” (Ватиканските), но присъства в P74, 8, A и C. Подобно на множеството тайва варианти, те не променят смисъла на текста. Според UBS4 краткият вариант на гръцкия текст е „почти сигурен”, защото няма причина преписвачите да трийт написани тирли, но има доказателства за добавяне на непълни титли, за да пасват на пълния вариант (вж. Приложение 2: Критика на текста).

20:22

NASB „задължен от духа”

NKJV „задължен в духа”

NRSV „пленник на Духа”

TEV „покорен на Светия Дух”

NJB „в плен на Духа”

Това е ПЕРФЕКТНО СТРАДАТЕЛНО ПРИЧАСТИЕ. Показва Павловия усет за божествено водителство (вж. 18:21; 19:21; 20:23; I Кор. 4:19; 7:40; 16:7). Вж. **Специалното понятие:** Духът (*пнеума*) в НЗ в 2:2 и коментара към 19:21. Светият Дух е споменат в ст. 23.

20:23 „Светият Дух свидетелства във всеки град, казвайки, че ме очакват окови и скърби” Това сигурно е правено от различни пророци, употребявани от Светия Дух да предупреждават Павел (вж. Деяния 9:16; 21:4, 10-12). Често пъти Бог изпраща и използва наглед негативни неща за позитивни цели (вж. Ис. 55:8-11). Павел не се отклонява от пътя поради личните си трудности, а защото вярва, че с това ще послужи на Божието намерение.

20:24 „не ме е грижа за нищо, нито ми е скъп животът” Този начин на мислене е в противовес на егоцентричното човешко мнение. Християните има различен светоглед. Те са умрели за егото и греха, и за живи за Бога (вж. Римляни 6; II Кор. 5:14-15; Гал. 2:20; I Йоан 3:16). Когато сложим край на тиранията на егото, тогава ще бъдем свободни, за да служим несебично.

- **„да завърша пътя си”** Това е понятие от атлетиката и съревнованията. Павел обича да използва спортни метафори. Той често описва живота си като атлетично събитие (вж. I Кор. 9:24-27; Гал. 2:2; 5:7; Фил. 2:16; 3:14; II Тим. 2:5; 4:7). Павел вярва, че Бог има конкретна воля, план и цел за Неговия живот.
- **„служението, което приех от Господ Исус”** Павел получава своя призив на пътя за Дамаск (вж. Деяния 9). Всички вярващи са призовани и надарени служители (вж. Ефес. 4:11-12). Това осъзнаване, този светоглед ще промени начина ни на живот (вж. II Кор. 5:18-20). Ние сме мъже и жени с мисия! Ние сме спасени, за да служим! Всички ние сме настойници на евангелието и на дарбите!
- **„евангелието на Божиата благодат”** Единствената надежда на грешното човечество е в непроменимата, благодатна милост на Бога. Триединният Бог ни е осигурил всичко необходимо за изобилен живот. Надеждата ни е в Неговата личност и делото Му. Изненадващо е колко рядко Лука използва СЪЩЕСТВИТЕЛНОТО „евангелието” (нито веднъж в евангелието му и само веднъж в Деяния, 15:7; 20:24), но пък използва ГЛАГОЛА много, много пъти и в двете си книги.

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ – Деяния 20:25-35

25 И сега, ето, аз зная, че всички вие, между които ходих и проповядвах Царството, няма да видите вече лицето ми. 26 Затова аз ви свидетелствам в този ден, че съм чист от кръвта на всички; 27 защото не се посвених да ви изявя цялата Божия воля. 28 Внимавайте за себе си и за цялото стадо, над което Светият Дух ви е поставил надзорници, да пасете църквата на Бога, която Той придоби със Собствената Си кръв. 29 Аз зная, че след моето заминаване ще навлязат между вас свирепи вълци, които няма да жалят стадото; 30 също и от самите вас ще се издигнат хора, които ще говорят извратно, за да отвлечат учениците след себе си. 31 Затова бдете и помнете, че три години не престанах да поучавам всеки един със сълзи денем и нощем. 32 А сега, братя, препоръчвам ви на Бога и на словото на Неговата благодат, което може да ви изгради и да ви даде наследство между всичките осветени. 33 Не пожелах на никого среброто или златото, или облеклото. 34 Вие сами знаете, че тези мои ръце послужиха за моите нужди и за онези, които бяха с мен. 35 С всичко ви показах, че като се трудите така, трябва да подкрепяте слабите и да помните думите на Господ Исус – как Той е казал: Даването е по-блажено от вземането.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 20:25-35

25”And now, behold, I know that all of you, among whom I went about preaching the kingdom, will no longer see my face. 26Therefore, I testify to you this day that I am innocent of the blood of all men. 27For I did not shrink from declaring to you the whole purpose of God. 28Be on guard for yourselves and for all the flock, among which the Holy Spirit has made you overseers, to shepherd the church of God which He purchased with His own blood. 29I know that after my departure savage wolves will come in among you, not sparing the flock; 30and from among your own selves men will arise, speaking perverse things, to draw away the disciples after

them. 31Therefore be on the alert, remembering that night and day for a period of three years I did not cease to admonish each one with tears. 32And now I commend you to God and to the word of His grace, which is able to build *you* up and to give *you* the inheritance among all those who are sanctified. 33I have coveted no one's silver or gold or clothes. 34You yourselves know that these hands ministered to my *own* needs and to the men who were with me. 35In everything I showed you that by working hard in this manner you must help the weak and remember the words of the Lord Jesus, that He Himself said, 'It is more blessed to give than to receive.'"

20:25 „Зная, че всички вие... няма да видите вече лицето ми” Той планира да отиде в Испания (вж. Римл. 15:24,28), но в контекстуален план това предсказание се отнася до неговото затворничество и евентуална смърт в Ерусалим. Ако пастирските послания четвъртото мисионерско пътешествие на Павел, тогава той отново се връща в тази област.

1. Ефес, I Тим. 1:3; 3:14; 4:13
2. Милит, II Тим. 4:20
3. Вероятно и Трояда II Тим. 4:13.

Павел живее с вяра в Божието водителство. Той не знае конкретното си бъдеще.

- „проповядвайки царството” Виж коментара към 2:34.

20:26 „аз съм невинен от кръвта на всички” Това е еврейски идиом, подобно на Лука 18:6 или по-конкретно, Езек. 3:16 и сл. и 33:1 и сл. Павел вярно представя евангелието (вж. II Кор. 2:17). Сега онези, които са откликнали или са го отхвърлили, носят бремето на своето решение. Едните - за служение, другите – за погибел (вж. II Кор. 2:15-16).

20:27 „не се посвених” Виж коментара върху 20:20.

- „цялата Божия цел” Ние винаги трябва да прогласяваме цялото послание на Бога, не само нашата любима част! Това може да е алюзия за юдаистите, които твърдят, че Павел е изоставил част от посланието (тоест, Мойсеевия закон, юдаизма) или за харизматиците във II Коринтяни 12, които смятат, че Павел е лишен от духовни преживявания. Божията цел е хората да възстановят цялостното общение с Него, което е и целта на сътворението (вж. Бит. 1:26,27; 3:8; 12:3).

20:28 „бдете” Този глагол е СЕГАШНО ВРЕМЕ, ДЕЯТЕЛЕН ЗАЛОГ, ПОВЕЛИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ. Същото увещание намираме и в I Кор. 16:13; Кол. 4:2; I Thess. 5:6,10. Християнският живот има и божествен, и човешки аспект. Бог винаги поема инициативата и ни запознава в плана, но вярващите трябва да откликнат и да продължават да го правят. В един смисъл ние сме отговорни за нашия духовен живот (вж. Фил. 2:12-13). Онова, което е вярно за отделните вярващи, е вярно и за църковните водачи (вж. I Коринтяни 3).

- „и за цялото стадо” Това е метафора за Божия народ (вж. Пс. 23; Лука 12:32; Йоан 21:15-17). Оттам идва и думата „пастир”. Виж коментара към 20:17. Църковните водачи са отговорни пред Бога за тях самите и за техните църкви (вж. I Коринтяни 3 гл.)
- „Светият Дух ви е направил” Това показва божествения избор на Бога в определяне на църковните водачи
- „надзорници” Виж коментара към 20:17.
- „църквата на Бога” Думата „Бог” присъства в древните гръцки ръкописи P74, A, C, D и E, докато в MSS X и B думата е „Господ”. Павел често използва израза „църквата на Бога”, но никога „църквата на Господа.” С оглед на контекста изразът трябва да бъде „църквата на

Господа”, защото следващата фраза „с Неговата собствена кръв” се отнася до Христос. Това именно е редакторската промяна на преписвача, която всеки би могъл да очаква (вж. Bruce M. Metzger, *A Textual Commentary*, стр. 480-482). Според UBS4 гръцкият текст запазва думата „Бог”, но рейтингът е „С”. Ако думата е „Господ” би било необичайно (вж. Приложение две: Критика на текста). Този текст е добър пример за това как книжниците правят промени по богословски причини. Добър коментар по темата ще намерите в книгата на Bart D. Ehrman, *The Orthodox Corruption of Scripture*, стр. 87-89. Преписвачите променят текста, за да е по-силен доктринално и да издържи на христологичните ереси на онова време. Деяния 20:28 предлага редица промени, вероятно свързани с вътрешното историческо-богословско напрежение. Преди да махнем отчаяно с ръце трябва да помним, че НЗ разполага с превъзходна текстуална традиция, по-добра от всяко древно писание. Независимо че не можем да бъдем абсолютно сигурни за точните думи в оригинала, знаем, че текстът е достоверен и точен! Оригиначните думи са в съответните варианти на текста. Тези варианти не влияят на основните доктрини! Виж *Rethinking New Testament Textual Criticism* ed. David Alan Black.

- **„Той изкупи със собствената Си кръв”** Това е отражение на старозаветната идея за жертвено заместничество (вж. Левит 1-7; Исаия 53). Изненадващо е, че този акцент не се изтъква достатъчно в *керигмата* на Деяния (вж. James D. G. Dunn, *Unity and Diversity in the NT*, стр. 17-18). Възможно е този израз да говори за Исусовата божественост (тоест, „църквата на Бога”). Павел често използва фрази, които насочват към тази истина (вж. Римл. 9:5; Кол. 2:9; Тит 2:13). Възможно е този гръцки израз да бъде преведен като „чрез Неговия собствен”, което означава най-близък сродник (тоест, Неговия Син Исус). Според Ф.Ф. Брус, *Коментар на книгата Деяния*, стр. 416 #59, тази фраза трябва да бъде преведена „посредством кръвта на Неговия собствен”, защото е ясно подчертана в египетските папируси на койне гръцки.

20:29 „свирепи вълци ще дойдат сред вас” Тази метафора е базирана на предишните подобни „стадо” и „пастир”. Тук е изтъкнат проблемът с лъжливите учители, както отвън, (ст. 29) така и отвътре (ст. 30). И едните, и другите идват в овчи дрехи (вж. Мат. 7:15-23; Лука 10:3; Йоан 10:12, това е видно и от интербиблейската, апокалиптична литература, I Енох 89:10-27; IV Ездра 5:18). Вярващите трябва да изпитват онези, които твърдят, че говорят от Божие име (вж. I Йоан 4:1). Изпитвайте ги дали са верни на благовестието, както в думи, така и на дело (вж. ст. 18-24; Матей 7; Римл. 16:17-18).

20:30 „говорейки извратено” „Говорейки” е СЕГАШНО ДЕЯТЕЛНО ПРИЧАСТИЕ, докато „извратено” е ПЕРФЕКТНО СТРАДАТЕЛНО ПРИЧАСТИЕ, използвано като ПОДЧИНТЕЛНО (ДИРЕКТНО ДОПЪЛНЕНИЕ). Основното значение е да „извъртя”. Използвано е да опише човешкото общество (вж. Лука 9:41; Фил. 2:15). Тази дейност е спомената (с други думи) във II Петър 3:15-16.

- **„за да ПРИВлекат учениците след себе си”** Богословският въпрос е: „Дали онези, които са се отклонили, са духовно изгубени или само объркани?” (вж. Мат. 24:24). Невъзможно е да градим доктрина от това, но истинската вяра устоява (вж. I Йоан 2:18).

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: ОТСТЪПЛЕНИЕ (*APHISTĒMI*)

Гръцката дума *aphistēmi* има широко семантично поле. Нейният превод „отстъпвам” може да се разбира погрешно днес. Както винаги, ключът към тълкуването ѝ е нейният контекст, а не днешната дефиниция.

Това е сложно съставно съществително, което се състои от представката *apo*, означаваща „от” или „откъм” и *histēmi* – „сядам”, „ставам”, „оправям”. Забележете следните небогословски употреби на същото понятие:

1. премахвам физически
 - а. от Храма, Лука 2:37

- b. от вкъщи, Марк 13:34
- c. от човек, Марк 12:12; 14:50; Деяния 5:38
- d. отвсякъде, Мат. 19:27,29
- 2. премахвам политически, Деяния 5:37
- 3. премахвам връзката между, Деяния 5:38; 15:38; 19:9; 22:29
- 4. премахвам правно (чрез развод), Втор. 24:1,3 (LXX) и NT, Мат. 5:31; 19:7; Марк 10:4; I Кор. 7:11
- 5. отстранявам дълг/заем, Мат. 18:24
- 6. показвам незаинтересованост, като си тръгвам, Мат. 4:20; 22:27; Йоан 4:28; 16:32
- 7. показвам загриженост, като не си тръгвам, Йоан 8:29; 14:18
- 8. допускам, позволявам, Мат. 13:30; 19:14; Марк 14:6; Лука 13:8

В богословски смисъл ГЛАГОЛЪТ също има широка употреба:

- 1. отменям, опрощавам, премахвам вината за грях, Изход 32:32 (LXX); Числа 14:19; Йов 42:10, Мат. 6:12,14-15; Марк 11:25-26
- 2. въздържам се от грях, II Тим. 2:19
- 3. пренебрегвам, като се отстранявам от греха
 - a. Законът, Мат. 23:23; Деяния 21:21
 - b. вярата, Езек. 20:8 (LXX); Лука 8:13; II Сол. 2:3; I Тим. 4:1; Евр. 2:13

Съвременните вярващи задават немалко богословски въпроси, за които едва ли някой новозаветен автор се е замислял. Един от тях касае съвременната тенденция да се прави разграничение между вяра и върност.

Има личности в Библията, които се включват в Божия народ и нещо се случва

I. В Стария Завет

- A. Онези, които чуват разказа на съгледвачите и се уплашват, Числ. 14 гл. (Евр. 3:16-19)
- B. Корей, Числа 16 гл.
- C. синовете на Елий, I Царе 2, 4 гл.
- D. Саул, I Царе 11-31 гл.
- E. Фалшивите пророци (примери)
 - 1. Втор. 13:1-5 18:19-22 (как да се разпознае фалшивият пророк)
 - 2. Йеремя 28
 - 3. Езекиил 13:1-7
- F. Фалшивите пророчици
 - 1. Езекиил 13:17
 - 2. Неемия 6:14
- G. Злите водачи на Израил (примери)
 - 1. Йеремя 5:30-31; 8:1-2; 23:1-4
 - 2. Езекиил 22:23-31
 - 3. Михей 3:5-12

II. В Новия Завет

A. Гръцкото понятие буквално е *apostasize*. И в Стария Завет, и в Новия Завет се потвърждава, че ще има засилване на злото и на лъжливите учения преди Второто идване на Исус (вж. Мат. 24:24; Марк 13:22; Деяния 20:29,30; II Сол. 2:9-12; II Тим. 4:4). Тук гръцкото понятие вероятно подчертава Исусовите думи в Притчата за почвите от Матей 13 гл.; Марк 4 гл. и Лука 8 гл. Тези лъжливи учители очевидно не са християни, но пък са излезли изсред редиците на християните (Деяния 20:29-30; I Йоан 2:19). Те могат да подлъжат и пленят незрелите вярващи (Евр. 3:12).

Богословският въпрос тук е дали лъжливите учители въобще някога са били вярващи. На това е трудно да дадем отговор, понеже още в ранната църква е имало лъжеучители (I Йоан 2:18-19). Често нашите богословски или деноминационни традиции отговарят на този въпрос без препратка към библейски текстове.

В. Привидна вяра

1. Юда, Йоан 17:12
2. Симон Магьосника, Деяния 8 гл.
3. хората от Мат. 7:13-23
4. хората от Матей 13 гл.; Марк 4 гл.; Лука 8 гл.
5. евреите от Йоан 8:31-59
6. Александър и Именей, I Тим. 1:19-20
7. хората от I Тим. 6:21
8. Именей и Филет, II Тим. 2:16-18
9. Димас, II Тим. 4:10
10. лъжеучителите, II Петър 2:19-22; Юда ст. 12-19
11. антихристи, I Йоан 2:18-19

С. Вяра без плодове

1. I Коринтяни 3:10-15
2. II Петър 1:8-11

Ние рядко се замисляме за тези текстове, понеже нашето систематично богословие диктува определен отговор. Моля, не подхождайте към мен с предразсъдък заради това, че повдигам темата. Моята грижа е подходящата херменевтична процедура. Ние трябва да позволим на Библията да ни говори и да не се опитваме да я вместим в настоящото си богословие това често е болезнено и шокиращо, понеже до голяма степен нашето богословие е деноминационно, културно или релационно обусловено (повлияно от родител, приятел, пастир), а не библейски аргументирано. Има хора, които обаче са ръководели Божия народ в миналото, а се е оказвало, че не са *от* Божия народ (вж. напр. Римл. 9:6).

20:31 „бдете” Това е СЕГАШНО ВРЕМЕ, ДЕЯТЕЛЕН ЗАЛОГ, ПОВЕЛИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ (вж. Марк 13:35), който е паралел на ст. 28, „Внимавайте на себе си” (СЕГАШНО ВРЕМЕ, ДЕЯТЕЛЕН ЗАЛОГ, ПОВЕЛИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ). Божиите водачи и Божията църква трябва да бдят непрекъснато заради лъжливите учители— не онези, които пренебрегват нашите лични предпочитания, но тези, които не зачитат евангелието и неговото всекидневно приложение.

- **„за три години”** Става дума за Павловия престой в Ефес. Това включва цялостната дейност на Павел в този регион. Той престоява с тези вярващи повече отколкото с която и да е друга църква, град или област. Те познават евангелието. Сега трябва да го опазят и разпространят!

20:32 „препоръчвам ви на Бога” Това означава „поверявам на” (вж. 14:23). Ние сме отговорни пред Бога за евангелието, което ни е поверено (вж. I Тим. 1:18). Ние сме отговорни да го предадем на други, които ще продължат процеса (вж. II Тим. 2:2). Думата „Бог” се намира в MSS P74, κ, A, C, D и E. Думата „Господ” е в MS B. Според UBS4 думата *Theos* е с рейтинг „B” (почти сигурно).

- **„и на словото на Неговата благодат”** Тази фраза е синоним на „евангелието”. Виж коментара към стих 24.
- **„което може да ви изгради”** Забележете, че личността на Бога и Неговата истина (евангелието) водят към зрялост (вж. 9:31). Павел често използва тази метафора. Тази гръцка дума може да се преведе „изгражда, наставлява” (вж. I Коринтяни 14 гл.). Това е целта на евангелието, не само зрялост за отделния вярващ, но и за цялата църква.

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: ГРАДЯ / СЪГРАЖДАМ

Това понятие *oikodomeō* и другите му форми се използват често от Павел. Буквално означава „да изградиш дом” (вж. Мат. 7:24), но започва да се използва метафорично за:

1. Христовото тяло, Църквата, I Кор. 3:9; Ефес. 2:21; 4:16
2. изграждайте
 - a. слабите братя, Римл. 15:1
 - b. ближните, Римл. 15:2
 - c. един друг, Ефес. 4:29; I Сол. 5:11
 - d. светиите за служение, Ефес. 4:11
3. ние се изграждаме и наставляваме чрез
 - a. любов, I Кор. 8:1; Ефес. 4:16
 - b. ограничавайки личната свобода, I Кор. 10:23-24
 - c. избягвайки спекулациите, I Тим. 1:4
 - d. ограничаване на говорещите при богослужение (певци, учители, пророци, говорещи езици и тълкуватели), I Кор. 14:3-4,12
4. всички неща трябва да служат за назидание
 - a. авторитета на Павел, II Кор. 10:8; 12:19; 13:10
 - b. заключителните изявления в Римл. 14:19 и I Кор. 14:26.

■ „и да ви даде наследството” В СЗ Бог е наследството на левитите и свещениците. В НЗ Бог е наследството на всички вярващи, защото вярващите са Божии деца чрез личността и делото на Христос (вж. Римл. 8:15,17; Гал. 4:1-7; Кол. 1:12). Подобно на старозаветните левити, новозаветните вярващи за свещеници (вж. I Петър 2:5,9; Откр. 1:6). Ние трябва да служим на погиващия свят.

■ „между всичките осветени” Това е ПЕРФЕКТНО СТРАДАТЕЛНО ПРИЧАСТИЕ. Вж. Специалното понятие: Освещение в 9:32.

20:33 „сребро или злато или дрехи” Това са понятия, описващи богатство. Павел защитава своите действия и мотиви. В НЗ алчността и сексуалните алюзии често са белези на лъжливите учители (вж. I Кор. 3:10-17).

20:34 „служеха за моите собствени нужди” Павел отказва да взема помощ от църквите, в които неотдавна е служил, заради непрекъснатите обвинения на лъжливите учители относно неговите мотиви. Павел сам се издържа (вж. I Кор. 4:12; 9:3-7; II Кор. 11:7-12; 12:13; I Сол. 2:9; II Сол. 3:6-13). Тъй като е обучен равин, Павел сигурно има скрупули по отношение печеленето на пари от поучаването. На няколко места обаче той подчертава, че проповядването трябва да е платено (вж. I Кор. 9:3-18; I Тим. 5:17-18). следната книга представлява отлична кратка история на Средиземноморския свят от първи век - James S. Jeffers, *The Greco-Roman World of the New Testament Era*. Авторът споменава, че Павел сам изкарва прехраната си и при трите мисионерски пътешествия (вж. стр. 28).

1. Първо пътешествие, I Кор. 4:12; 9:6; I Сол. 2:9
2. Второ пътешествие, Деяния 18:3
3. Трето пътешествие, Деяния 19:11-12; 20:34; II Кор. 12:14

20:35 Забележете, че тежкия труд на вярващите не е с цел лична печалба или лукс, но за нуждите на другите в Христовото име (вж. II Кор. 9:8-11). Павловият цитат от Исус не се среща в никое от евангелията. Следователно трябва да е част от устната традиция. Тук думата „слаби” не описва християните със скрупули (вж. Римл. 14:1; 15:1; I Кор. 8:9-13; 9:22), а тези с физическа нужда. Павел работи, за да се издържа и да помага на нуждаещи се вярващи.

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИБ – Деяния 20:36-38

36 Като изговори това, коленичи и се помоли с всички тях. 37 И всички плакаха много и паднаха на шията на Павел, и го целуваха, 38 наскърбени най-много за думите, които каза, че няма вече да видят лицето му. И го изпратиха до кораба.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 20:36-38

36When he had said these things, he knelt down and prayed with them all. 37And they *began* to weep aloud and embraced Paul, and repeatedly kissed him, 38grieving especially over the word which he had spoken, that they would not see his face again. And they were accompanying him to the ship.

20:36 „коленичи” Тази молитвена поза не е характерна за юдеите. Вероятно е символ на посвещение (вж. ст. 32; 21:5).

20:37 „прегърнаха Павел” В NKJV изразът е по-буквален „паднаха на шията на Павел.” Да благодарим на Бога за църковните водачи, които идват да ни помагат!

20:38 „наскърбени най-много за думите, които каза” Това се отнася до стих 25.

ВЪПРОСИ ЗА ОБСЪЖДАНЕ

Този коментар е само ръководство за изучаване. Това означава, че вие сами носите отговорност за начина, по който тълкувате Библията. Всеки от нас трябва да ходи в светлината, която му е дадена. Приоритет при интерпретацията сте самият вие, вашата Библия и Светият Дух. Не бива да прехвърляте тази отговорност на който и да е коментатор.

Настоящите въпроси за обсъждане целят да ви подпомогнат да обмислите основните теми в този раздел на посланието. Целта им е да предизвикат мисли, а не да дадат крайни отговори.

1. Защо Павел пътува с мъже от толкова различни градове в 4 ст.?
2. Каква е богословската цел на 7-10 ст.?
3. Защо 13 стих е толкова объркващ?
4. Защо Павел се защитава пред ефеските старейшини?
5. Защо Павел отива в Ерусалим след пророческо предупреждение за предстояща опасност в 22-23 ст.?
6. Защо лъжепророците се срещат по всяко време и място? Дали те и последователите им са спасени?
7. Какво представлява
8. Защо 36-38 стихове ни карат да се молим за нашите местни водачи и да ги обичаме?

Деяния 21 гл.

РАЗДЕЛЕНИЯ ПО АБЗАЦИ В СЪВРЕМЕННИТЕ ПРЕВОДИ*

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Павловото пътуване до Ерусалим	Предупреждения за пътуването до Ерусалим	Павел се връща в Палестина	Павел отива в Ерусалим	Пътуването до Ерусалим
		(20:7 – 21:14)		
21:1-6	21:1-14	21:1-6	21:1-6	21:1-6
21:7-14		21:7-14	21:7-11	21:7-14
	Павел е умоляван да се помири	Павел утвърждава юдаизма	21:12-13	Павел пристига в Ерусалим
			21:14	
21:15-16	21:15-25	21:15-16	21:15-16	21:15-16
Павел се среща с Яков			Павел се среща с Яков	
21:17-26	Арестуван в храма	21:17-26	21:17-25	21:17-25
	21:26-36		21:26	21:26
Павел е арестуван в храма		Павловият арест и защита	Павел е арестуван в храма	Арестът на Павел
21:27-36		(21:27-22:29)	21:27-29	21:27-29
			21:30-36	21:30-36
Павел се защитава	Обръщение към множеството в Ерусалим		Павел се защитава	
21:37-22:5	21:37-22:21	21:37-40	21:37-22:5 21:37а 21:37б-38 21:39 21:40-22:2	21:37-40

ТРЕТИ ЦИКЪЛ НА ПРОЧИТ (вж. стр. viii)

ПРОСЛЕДЯВАНЕ НА АВТОРСКОТО НАМЕРЕНИЕ НА НИВО АБЗАЦИ

Този коментар е само ръководство за изучаване. Това означава, че вие сами носите отговорност за начина, по който тълкувате Библията. Всеки от нас трябва да ходи в светлината, която му е дадена. Приоритет при интерпретацията сте самият вие, вашата Библия и Светият Дух. Не бива да прехвърляте тази отговорност на който и да е коментатор.

Прочетете главата на един дъх. Определете темите. Съпоставете вашето тематично разделение с петте съвременни превода по-горе. Разделянето на абзаци не е вдъхновено от Бога, но е ключово за проследяването на авторското намерение. А именно това е в сърцевината на интерпретирането. Всеки абзац има една единствена тема.

1. Първи абзац

2. Втори абзац

3. Трети абзац

4. И т.н.

НАБЛЮДЕНИЯ ОТ КОНТЕКСТА

Тази глава е изненадваща заради нещата, които не са споменати! Не се споменава за ударението на Павел относно приноса на вярващите езичници към Ерусалимската църква. В своята книга James D. G. Dunn, *Unity and Diversity in the NT*, стр. 272-278, прави интересно предположение, че е налице напрежение между Яков (известен със своята лоялност към традициите на юдаизма) и Павел относно мястото на устната традиция в живота на вярващите юдеи.

ИЗСЛЕДВАНЕ НА ДУМИ И ИЗРАЗИ

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД *РИБ* – Деяния 21:1-6

А когато се откъснахме от тях и отплавахме, дойдохме направо на Кос, а на следващия ден – на Родос и оттам – на Патара. 2 И като намерихме кораб, който заминаваше за Финикия, се качихме на него и отплавахме. 3 И когато съзряхме Кипър и го оставихме отляво, плавахме към Сирия и слязохме в Тир; защото там корабът щеше да се разтовари. 4 И като намерихме учениците, престояхме там седем дни. Те чрез Духа казаха на Павел да не отива в Ерусалим. 5 И когато прекарахме тези дни, излязохме и си тръгнахме; и те всички, с жените и децата си, ни изпратиха докато излязохме вън от града; и коленичихме на брега и се помолихме. 6 И като се простихме един с друг, ние се качихме на кораба, а те се върнаха у дома си

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД *NASB (updated)* – Acts 21:1-6

1When we had parted from them and had set sail, we ran a straight course to Cos and the next day to Rhodes and from there to Patara; 2and having found a ship crossing over to Phoenicia, we went aboard and set sail. 3When we came in sight of Cyprus, leaving it on the left, we kept sailing to Syria and landed at Tyre; for there the ship was to unload its cargo. 4After looking up the disciples, we stayed there seven days; and they kept telling Paul through the Spirit not to set foot in Jerusalem. 5When our days there were ended, we left and started on our journey, while they all, with wives and children, escorted us until *we were* out of the city. After kneeling down on the beach and praying, we said farewell to one another. 6Then we went on board the ship, and they returned home again.

21:1 „поехме направо” Това е понятие от корабоплаването и означава, че са поели директен курс (вж. 16:11). Лука е много добре запознати с тези понятия (вж. ст. 3). Повечето от главите с „ние” включват и понятия от корабоплаването.

- **“Кос”** Думата означава „връх, било”. Така се нарича и островът и най-големият град в него. Този остров е родно място на Хипократ (пети век преди Христос) и в него има голямо медицинско училище. Кос е свободен град държава и е част от Римската провинция Азия. Намира се на около шестдесет километра южно от Милит.
- **„Родос”** Това също е името на остров и на най-големия град в него. Този търговски остров е известен с (1) неговите рози и (2) университета, който специализира в риторика и ораторско майсторство. В миналото (29 г. пр. Хр.) островът е известен с бронзовата статуя на мъж, изправена до пристанището. Висока 26 метра тя служи като фар.

- **„Патара”** Западното семейство от гръцки ръкописи (вж. P41, D) и някои латински версии добавят „и Мира” (най-вероятно добавка от 27:5), главно пристанище на корабите за Сирия. Според UBS4 по-кратката версия е с рейтинг “А” (сигурно). Патара е крайбрежен град в Ликия. Известен е с оракула на Аполон, който по някое време съперничи на Делфийския оракул.

21:2 „и като намерихме кораб, който заминаваше за Финикия” Това трябва да е по-голям кораб. По-малките кораби плават по крайбрежието. Този кораб им спестява много време, тъй като плава директно.

21:3 „когато съзряхме Кипър” Това сигурно навежда на спомени за Варнава и първото мисионерско пътешествие.

- **„Тир”** Това е крайбрежната столица на Финикия.

21:4 „учениците” В този град има църква, която вероятно е основана след преследването на Стефан (вж. 8:4; 11:19). В този период вярващите търсят други вярващи, у които да отседнат (вж ст. 7,16).

- **„чрез Духа казаха на Павел да не отива в Ерусалим”** Това са пророците, които са членове на местната църква (вж. 20:23; 21:10-12). Тяхното послание относно предстоящото преследване е вярно, но очевидно е, че Павловото пътуване е по Божията воля (вж. ст. 14). Посредством Анания Бог казва на Павел какво му предстои в служението и живота (вж. Деяния 9:15-16). Страданието ще бъде част от живота му, но той ще свидетелства пред царе.

21:5 „След като коленичиха на брега и се помолиха” Това е прекрасна картина за християнската любов и загриженост. Богослужението сигурно е било специално, подобно на 20:32,36.

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ – Деяния 21:7-14

7 И ние, като отплавахме от Тир, стигнахме в Птолемаида, където поздравихме братята и преседяхме у тях един ден. 8 А на следващия ден ние, които бяхме заедно с Павел, тръгнахме и дойдохме в Кесария; и влязохме в къщата на благовестителя Филип, който беше един от седемте служители, и останахме у него. 9 А той имаше четири дъщери девици, които пророкуваха. 10 И след като бяхме преседели там много дни, един пророк на име Агав слезе от Юдея. 11 И като дойде при нас, взе пояса на Павел и си върза краката и ръцете, и каза: Ето какво казва Светият Дух: Така юдеите в Ерусалим ще вържат човека, на когото е този пояс, и ще го предадат в ръцете на езичниците. 12 И като чухме това, и ние, и тамошните го молихме да не се изкачва в Ерусалим. 13 Тогава Павел отговори: Какво правите вие, като плачете и ми съкрушавате сърцето? Защото аз съм готов не само да бъда вързан, но и да умра в Ерусалим за Името на Господ Исус! 14 И понеже той беше неумолим, ние млъкнахме и казахме: Да бъде Господната воля.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 21:7-14

7When we had finished the voyage from Tyre, we arrived at Ptolemais, and after greeting the brethren, we stayed with them for a day. 8On the next day we left and came to Caesarea, and entering the house of Philip the evangelist, who was one of the seven, we stayed with him. 9Now this man had four virgin daughters who were prophetesses. 10As we were staying there for some days, a prophet named Agabus came down from Judea. 11And coming to us, he took Paul’s belt and bound his own feet and hands, and said, “This is what the Holy Spirit says: ‘In this way the Jews at Jerusalem will bind the man who owns this belt and deliver him into the hands of the Gentiles.’” 12When we had heard this, we as well as the local residents began begging him not to go up to Jerusalem. 13Then Paul answered, “What are you doing, weeping and breaking my heart? For I am ready not only to be bound, but even to die at Jerusalem for the name of the Lord Jesus.” 14And since he would not be persuaded, we fell silent, remarking, “The will of the Lord be done!”

21:7 „Птолемида” Този град носи името на едн от генералите на Александър Велики, който управлява Египет и е наследник на Птолемей II, който построява този град през 26 г. пр. Хр.. Това е единственото естествено пристанище на Палестинския бряг. В СЗ е наречен Акхо (вж. Съдии 1:31). Днес носи името, с което го наричат кръстоносците, Акра.

- **„братята”** В Деяния тази дума е синоним на „ученици” (вж. ст. 4,16). Тя обозначава вярващите в Исус Христос.
- **„останахме с тях”** Виж коментара към стих 4.

21:8 „напуснахме” Не е ясно дали тръгват по суша или по море.

- **„Кесария”** Това е Римският щаб на Палестина. Градът е крайбрежен с малко изкуствено пристанище. Там живее благовестителят Филип (вж. 8:40)
- **„благовестител”** Изненадващо е, че това понятие е използвано само три пъти в НЗ (вж. Ефес. 4:11 и II Тим. 4:5). Не сме сигурни какво точно включва тази дарба за служение. Самата дума означава човек, който „прогласява евангелието”.
- **„който беше един от седемте”** Това ни връща към проблема, който Ерусалимската църква имаше в началото заради оплакванията на гръцки говорещите вдовици по повод несправедливото разпределяне на храната. Църквата избра седем мъже, за да снабдят тази нужда. И седмината имат гръцки имена. Всички те бяха надарени проповедници. Те първи сложиха начало на проповядването на евангелието по целия свят (вж. Деяния 6 гл.).

21:9 „имаше четири дъщери девици...пророчици” Помнете, че Лука има специално отношение към жените. Трябва да преосмислим нашата позиция относно жените на лидерски постове (вж. Йоил 2:28-32; Деяния 2:16-21) в църквата на основание на новозаветните доказателства. Вж. **Специалното понятие:** Жените в Библията в 2:17. Една от книгите, която ми помогна в тази област е на Гордън Фий, *Евангелие и Дух*. Според църковната традиция те отиват в Мала Азия (Фригия) дъщерите на Филип живеят до дълбока старост и служат на Бога. Научаваме това от цитатите на Евсевий, взети от Поликарп и Папий (вж. *Църковна история* 3:31:2-5).

21:10 „пророк на име Агав” Има поне два начина да разберем това понятие:

1. в Посланията до коринтяните думата се отнася до споделяне или прогласяване на евангелието (вж. I Кор. 14:1)

2. книгата Деяния споменава пророци (вж. 11:27-28; 13:1; 15:32; 21:10, дори пророчици, 21:9) Проблемът с това понятие, е каква е връзката между новозаветната дарба пророчество и старозаветните пророци? В СЗ пророците са автори на Писанието. В НЗ тази задача е възложена на оригиналните дванадесет апостоли и техните помощници. Дарбата „апостол” продължава да е в сила (вж. Ефес. 4:11), но има друго предназначение след смъртта на дванадесетте. Същото се отнася и за дарбата на пророка. Вдъхновението е престанало (вж. **Специалното понятие** към 13:1); няма повече нови писания (вж. Юда, ст. 20). Главната задача на новозаветните пророци е да прогласяват евангелието, но и да показват как се прилагат новозаветните истини към конкретни ситуации и нужди. Вж. **Специалното понятие:** Пророчество в НЗ, в 11:27.

21:11 Подобно на старозаветните пророци Еремия и Езекии Агав нагледно показва своето пророчество.

21:12 „започнаха да го умоляват” Това е **НЕСВЪРШЕНО ВРЕМЕ, ДЕЯТЕЛЕН ЗАЛОГ, ИЗЯВИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ**. Може да означава (1) начало на действие или (2) повтарящо се действие в миналото.

21:13 Трудно е да се балансира това пророческо действие с Павловото усещане, че е Божията воля да отиде в Ерусалим (вж. ст.4).

- „името на Господ Исус” Вж. Специалното понятие: Името на Господа в 2:21.

21:14 „Да бъде Божията воля” Това е СЕГАШНО ВРЕМЕ, ВЪЗВРАТЕН ЗАЛОГ, ПОВЕЛИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ, използвано под формата на молитва. Бог има план и цел за живота на Павел. Павел смята, че знае Божията воля дори когато има повтарящи се пророчества за проблемите, които му предстоят. Павел явно смята, че те са му дадени, за да се подготви духовно и психически, а не като забрана.

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: ВОЛЯТА (*THELĒMA*) НА БОГА

А. ЕВАНГЕЛИЕТО ОТ ЙОАН

1. Исус дойде да върши волята на Отца (вж. 4:34; 5:30; 6:38)
2. да възкреси в последния ден всички, които Отец Му е дал (вж. 6:39)
3. всички да повярват в Сина (вж. 6:29,40)
4. да отговори на молитви, свързани с вършене на Божията воля (вж. 9:31 и I Йоан 5:14)

В. СИНОПТИЧНИТЕ ЕВАНГЕЛИЯ

1. вършенето на Божията воля е съществено важно (вж. Мат. 7:21)
2. вършенето на Божията воля обединява вярващите с Исус (вж. Мат. 12:50; Марк 3:35)
3. Божията воля е никой да не погине (вж. Мат. 18:14; I Тим. 2:4; II Петър 3:9)
4. Голгота е Божията воля за Исус (вж. Мат. 26:42; Лука 22:42)

С. ПОСЛАНИЯТА НА ПАВЕЛ

1. зрелостта и служението на всички вярващи (вж. Римл. 12:1-2)
2. вярващите да бъдат избавени от злия век (вж. Гал. 1:4)
3. Божията воля е Неговият изкупителен план (вж. Ефес. 1:5,9,11)
4. вярващите да водят живот, изпълнен с Духа (вж. Ефес. 5:17-18)
5. вярващите, изпълнени с познание за Бога (вж. Кол. 1:9)
6. вярващите – съвършени и завършени (вж. Кол. 4:12)
7. вярващите - осветени (вж. I Сол. 4:3)
8. вярващите трябва да благодарят за всичко (вж. I Сол. 5:18)

Д. ПИСМАТА НА ПЕТЪР

1. вярващите да вършат правда (т.е. покорни на властите), смълчавайки непокорните и създавайки възможност за благовестие (вж. I Петър 2:15)
2. вярващите да страдат (вж. I Петър 3:17; 4:19)
3. вярващите да не живеят себично (вж. I Петър 4:2)

Е. ПОСЛАНИЯТА НА ЙОАН

1. вярващите да пребъдват вечно (вж. I Йоан 2:17)
2. вършенето на Божията воля – ключ за отговорени молитви (вж. I Йоан 5:14)

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ – Деяния 21:15-16

15 И след тези дни се приготвихме и се изкачихме в Ерусалим. 16 С нас дойдоха и някои от учениците от Кесария и ни заведоха при някой си Мнасон, кипърец, отдавнашен ученик, у когото щяхме да отседнем.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 21:15-16

15After these days we got ready and started on our way up to Jerusalem. 16Some of the disciples from Caesarea also came with us, taking us to Mnason of Cyprus, a disciple of long standing with whom we were to lodge.

21:15 „приготвихме се” В английския превод KJV от 1611 г., изразът е „взехме си куфарите” (в NKJV думата е „опаковахме”). Това е колоритна дума, използвана при подготовка за пътуване и се среща само на това място в НЗ.

■ **„Ерусалим”** Намира се на около сто километра разстояние.

21:16 „Мнасон” Това е еврейски християнин от Кипър (като Варнава). Той сигурно е един от гръцки говорещите юдеи, подобно на седмината от Деяния 6. Вероятно е повярвал още в самот начало; възможно е Лука да го интервюира, докато е в Палестина, а Павел е затворен в Кесария.

НАБЛЮДЕНИЯ ОТ КОНТЕКСТА – 21:17-23:30

А. КРАТЪК ПЛАН НА 21:17-26:32 (Павел е в затвора и се защитава, първо в Ерусалим и после в Кесария:

1. Бунт и арест в храма, 21:17-40
2. Павловата защита пред множеството, 22:1-22
3. Разпит пред римляните, 22:23-30
4. разпит пред синедриона, 23:1-10
5. Заговор за убийството на Павел, 23:11-35
6. Павел пред Феликс, 24:1-23
7. Павел пред Феликс и Друсиласаме, 24:24-27
8. Павел пред Фест, 25:1-12
9. Павел пред Агрипа II и Верникия, 25:13-26:3

Б. ОБЩИ ЕЛЕМЕНТИ НА ПАВЛОВАТА ЗАЩИТА

Общи елементи	Павел пред множеството	Павел пред Синедриона	Павел пред Феликс	Павел пред Фест и Агрипа II
1. Еврейски произход	22:3		24:14,17-18	26:4
2. Фарисейско образование и ревност	22:3	23:6-9	24:15,21	26:5-8
3. Гонител на Пътя	22:4-5			26:9-11
4. Свидетелство	22:6-16			26:12-16
5. Призив за служение	22:17-22			26:17-23

V. СРАВНЕНИЕ МЕЖДУ САДУКЕИ И ФАРИСЕИ

	САДУКЕИ	ФАРИСЕИ
произход	Макавейски период	Макавейски период
Значение на името	„Праведни“	„Отделени“
Социален статус	Свещеници, висша класа	Миряни, средна класа
Писанието	Само писаното слово (особ. Битие-Второзаконие)	Целият устен и писан закон плюс Пророци и Писания
Богословие	Консервативно -обратни на фарисеите обвинявани, че са под влияние на зороастризма	Прогресивно - силно развита ангелология - вяра в живота след смъртта - вяра във възкресението - стриктни правила за ежедневието

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД *РИБ* – Деяния 21:17-26

17 И като стигнахме в Ерусалим, братята ни приеха с радост. 18 И на следващия ден Павел влезе с нас при Яков, където присъстваха всичките старейшини. 19 И като ги поздрави, им разказа едно по едно всичко, което Бог беше извършил между езичниците чрез неговото служение. 20 А те, като чуха, прославиха Бога. И му казаха: Ти виждаш, брате, колко десетки хиляди повярвали юдеи има и те всички ревностно поддържат закона. 21 А за теб им е говорено, че ти учиш всичките юдеи, които са между езичниците, да отстъпят от Мойсеевия закон, като им казваш да не обрязват децата си, нито да държат обредите. 22 И така, какво да се направи? Бездруго (ще се събере народ, защото) те ще чуят, че си дошъл. 23 Затова направи каквото ти кажем. Между нас има четирима мъже, които имат обрек; 24 вземи ги и се очисти заедно с тях, и им плати разноските, за да си обръснат главите; и така всички ще знаят, че това, което са чули за теб, не е истина, а че ти самият следваш и пазиш закона. 25 А колкото за повярвалите езичници, ние писахме решението си те да не пазят нищо такова, а само да се пазят от ядене на идоложертвено, кръв, удушено и от блудство. 26 Тогава Павел взе мъжете и на следващия ден, след като се очисти заедно с тях, влезе в храма и обяви кога щяха да свършат дните на очистването, когато щеше да се принесе принос за всеки един от тях.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД *NASB (updated)* – Acts 21:17-26

17After we arrived in Jerusalem, the brethren received us gladly. 18And the following day Paul went in with us to James, and all the elders were present. 19After he had greeted them, he *began* to relate one by one the things which God had done among the Gentiles through his ministry. 20And when they heard it they *began* glorifying God; and they said to him, “You see, brother, how many thousands there are among the Jews of those who have believed, and they are all zealous for the Law; 21and they have been told about you, that you are teaching all the Jews who are among the Gentiles to forsake Moses, telling them not to circumcise their children nor to walk according to the customs. 22”What, then, is *to be done*? They will certainly hear that you have come. 23”Therefore do this that we tell you. We have four men who are under a vow; 24take them and purify yourself along with them, and pay their expenses so that they may shave their heads; and all will know that there is nothing to the things which they have been told about you, but that you yourself also walk orderly, keeping the Law. 25”But concerning the Gentiles who have believed, we wrote, having decided that they should abstain from meat sacrificed to idols and from blood and from what is strangled and from fornication.” 26Then Paul took the men, and the next day, purifying himself along with them, went into the temple giving notice of the completion of the days of purification, until the sacrifice was offered for each one of them.

21:17 Добър знак е, че Ерусалимската църква приема радушно Павел и повярвалите езичници (вж. Лука 8:40; 9:11; Деяния 2:41; 18:27; 21:17; 24:3; 28:30), но в църквата има и хора с предразсъдъци (вж. ст. 20-21).

21:18-19 „Павел влезе с нас при Яков” Тук не е споменат подаръкът от повярвалите езичници (вж. 24:17). Павел споменава същото пред Яков в 15:12. Яков е полубрат на Исус и уважаван водач на Ерусалимската църква (вж. Деяния 12:17; 15:13).

21:18 „и всички старейшини присъстваха” Забележете, че тук не са споменати апостолите. Възможно е да са на мисионерски пътешествия извън страната или да са мъртви. Употребата на понятието „старейшини” напомня за смисъла, който Исус влага в думата (вж. 4:5,8,23; 6:12; 11:30; 15:2,4,6,22,23; 16:4; 23:14; 24:1,25; 25:15; Евр. 11:2; Яков 5:14), а не за по-късната употреба като „пастири” (вж. 14:23; 20:17,18,23; I Тим. 5:17,19; Тит 1:5; I Петър 5:1; II Йоан 1; III Йоан 1).

21:19 Някои коментатори смятат, че Павел е приет хладно и парите, събрани от езичниците не са оценени. Ето техните основания:

1. Павел отсяда в дом на гръцки евреи, а не у водач на Ерусалимската църква.
 2. Не е изразена благодарност за подаръка. Той дори не е споменат.
 3. Водачите веднага казват на Павел, че хиляди от вярващите в Ерусалимската църква не го харесват.
 4. Никъде не се казва, че църквата подкрепя Павел в затвора или при неговите разпити.
- Трябва да се каже, че е налице конфликт и обръкване между Павловото послание и мисия. За мен лично стих 19 звучи позитивно!

21:20 „колко много хиляди повярвали юдеи има” Какво чудесно свидетелство за силата на евангелието и любовта на Бога към еврейския народ в Ерусалим. Има вярващ еврейски остатък. Може би Зах.12:10 се изпълнява!

- „които са повярвали” Това е ПЕРФЕКТНО ДЕЯТЕЛНО ПРИЧАСТИЕ (вж. Специалното понятие към 3:16 и 6:5). Това със сигурност говори за истинска вяра. Човек може да бъде спасен без напълно да осъзнава и даже и да разбира погрешно всички богословски въпроси (вж. Деяния 1:6; Лука 19:11). Павел би нарекъл такива хора „слаби” християни (вж. Римл. 14:1-15:13; I Кор. 8; 10:23-33). Той е готов да ги насърчи, стига тяхната слабост да не влияе на евангелието (вж. легалистите в Галатия).
- „всички те са ревностни за Закона” Това са голям брой покаяли се фарисеи, зилоти и есеи. Обръщението не премахва техните религиозни предразсъдъци. Те напомнят за юдаистите в Галатия. Забележително е как Павел обича и подкрепя „слабите” вярващи, но не понася „лъжливи учители” или такива, които изопачават евангелието.

21:21 “А за теб им е говорено, че ти учиш всичките юдеи, които са между езичниците, да отстъпят от Мойсеевия закон” Изразът „било е говорено” отразява еврейския идиом „предавам като ехо”, което е свързано с устната традиция. Изразът е в комбинация с ГЛАГОЛ В СЕГАШНО ВРЕМЕ (учиш), за да покаже, че юдеите в Ерусалим многократно са слушали за дейността на Павел с предубеждение. Тези обвинения са още по-сериозни, отколкото проповядването на езичниците, причинило толкова проблеми (вж. Деяния15). Обвинението „да отстъпят” е сериозно (вж. II Сол. 2:3). Религиозният въпрос за отношението на ново повярвалите юдеи към СЗ още не е решен! В известен смисъл това отразява проблемите с „месианските синагоги”!

21:23 „има четирима мъже, които имат обрек” Очевидно това са членове на църквата. Става дума за частичен назарейски обрек (вж. Числа 6:1-8). Павел преди това е имал същия обрек (вж. 18:18). Не е никак ясно какви точно са условията на този обрек (вж. Назир 1:3).

21:23-25 Този пасаж хвърля светлина относно Павловия възглед за връзката на повярвалите юдеи с Мойсеевия закон. Вероятно Павел продължава да спазва еврейските традиции (вж. 18:18; 20:6), поне когато се опитва да евангелизира юдеите (вж. I Кор. 9:19-23). Това вероятно е потвърждение за общуването с месианските евреи в наши дни.

21:24 „плати разноските им“ В този случай Павел сигурно не изпълнява назарейския обрек, но плаща за жертвите, които другите трябва да принесат. Равините учат, че е голяма чест да платиш за нечий назарейски обрек (*Ned.* 10a).

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: НАЗАРЕЙСКИЯТ ОБРЕК

- A. Специален начин, по който даден мъж или жена (вж. Числа 6:1), който не произхожда от племето на Леви, да се посвети в служение на Бога (т.е. да стане „свят/отделен за Господа“). Дуамта „назарей“ означава „отделен“ (BDB 634). Именно оттам е и коренът на еврейската дума „свят“.
- B. В Стария завет такъв вид клетва се поема за цял живот.
 - 1. При Самсон (Съдии 13:7)
 - 2. При Самуил (I Царе 1:21)
 - 3. При Йоан Предтеча
- C. В юдаизма се развива и друга форма на назарейски обет – краткосрочна. Вероятно тя произлиза от тълкуване на Числа 6:5. Най-кратката форма е била за тридесет дни. Всеки подобен краткосрочен назарейски обрек завършва с обръсване на главата и изгаряне на космите, съпроводено с принасяне на жертва в храма.
- D. Конкретните изисквания (вж. Числа 6:1-8).
 - 1. Да се въздържаш от вино и спиртни напитки – и дори да не ядеш от плода на лозата (Числа 6:3-4).
 - 2. Да не подстригваш косата си.
 - 3. Да не се докосваш до мъртвец, понеже така ще станеш нечист. По тази причина посветените назареи не са вземали участие в погребални процедури.
 - 4. При инцидентно омърсяване са предвидени конкретни действия (Числа 6:9). Явно това, което се случва с ап. Павел в Деяния 21:23-25, обхваща именно подобен въпрос. Съществува конкретен период за почистване, както и жертва, която трябва да се принесе (Числа 6:9-12).

- **„да си обръснат главите“** Обректът на назареите е дискутиран в Числа 6 гл. Онези, които са се обрекли да спазват пълния обет, нямат право да си режат косите. Частичният обрек обаче е характерен с обръсване на главата в края на периода. Този стих показва как Павел се опитва да се вмести в културата, където проповядва (вж. I Кор. 9:19-23; 10:23-33).

21:25 „ние писахме“ Става дума за официалното постановление на Ерусалимския събор (вж. Деяния 15:19-20, 28-29). Този документ само премахва ритуалистичните бариери между вярващите юдеи и повярвалите езичници в смесените църкви от диаспората (извън Палестина). То обаче няма връзка с отношението на повярвалите юдеи към Мойсеевия закон.

21:26 „влязоха в храма“ Това само разпалва проблема, не го решава!

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ – Деяния 21:27-36

27 И когато седемте дни бяха на свършване, юдеите от Азия, като го видяха в храма, възбудиха целия народ и сложиха ръце върху него, като викаха: 28 О, израилтяни, помагайте! Това е човекът, който учи

всички навсякъде против народа, против закона и против това място! А освен това въведе и гърци в храма и оскверни това свято място. 29 Защото преди това бяха видели ефесянина Трофим с него в града и мислеха, че Павел го е въвел в храма. 30 И целият град се развълнува и народът се стече; и като хванаха Павел, го извлякоха вън от храма и веднага вратите бяха затворени. 31 И когато искаха да го убият, до хилядника на полка стигна известие, че целият Ерусалим е размирен. 32 И той веднага взе войници и стотници и изтича долу при тях. А те, като видяха хилядника и войниците, престанаха да бият Павел. 33 Тогава хилядникът се приближи и го хвана, и заповяда да го оковат с две вериги, и разпитваше кой е той и какво е направил. 34 А сред тълпата едни викаха едно, а други – друго; и понеже не можеше да установи истината поради врявата, заповяда да го закарат в крепостта#укрепен военен лагер#.35 А когато стигна до стъпалата, войниците го носеха поради насилието на тълпата, 36 защото множеството от народа вървеше отзад и викаше: Махни го!

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 21:27-36

27When the seven days were almost over, the Jews from Asia, upon seeing him in the temple, *began* to stir up all the crowd and laid hands on him, 28crying out, “Men of Israel, come to our aid! This is the man who preaches to all men everywhere against our people and the Law and this place; and besides he has even brought Greeks into the temple and has defiled this holy place.” 29For they had previously seen Trophimus the Ephesian in the city with him, and they supposed that Paul had brought him into the temple. 30Then all the city was provoked, and the people rushed together, and taking hold of Paul they dragged him out of the temple, and immediately the doors were shut. 31While they were seeking to kill him, a report came up to the commander of the *Roman* cohort that all Jerusalem was in confusion. 32At once he took along *some* soldiers and centurions and ran down to them; and when they saw the commander and the soldiers, they stopped beating Paul. 33Then the commander came up and took hold of him, and ordered him to be bound with two chains; and he *began* asking who he was and what he had done. 34But among the crowd some were shouting one thing *and* some another, and when he could not find out the facts because of the uproar, he ordered him to be brought into the barracks. 35When he got to the stairs, he was carried by the soldiers because of the violence of the mob; 36for the multitude of the people kept following them, shouting”, “Away with him!”

21:27 „юдеи от Азия” Старите врагове на Павел също са дошли в Ерусалим за празника. На Павел му предстои съревнование.

21:28 „това е човекът, който проповядва” Тези юдеи от Азия тълкуват Павловото проповядване като насочено срещу юдаизма, а не като изпълнение на старозаветните обещания. Тези обвинения наподобяват онези, с които бе осъден Стефан (вж. 6:13). Самият Павел може да е твърдял същото: преди срещата с Христос на пътя за Дамаск той подкрепяше същата позиция (вж. 22:20). Посланието на Христос омаловажава легализма и ритуализма, характерен за юдаизма от първи век! Това е видно не само в универсализма на Павел — спасението е „достъпно” за всички — но и в изтъкване на спасението, което е само и единствено чрез вяра в Христос.

- **„той дори въведе гърци в храма”** Този предполагаем инцидент трябва да се е случил в двора на храма, където се провежда назарейския ритуал, в югоизточния ъгъл. За езичниците е позволено да влизат само във външния двор на храма. Това обвинение е лъжливо (вж. ст. 29).

21:29 „Ефесянинът Трофим” Тези юдеи от Азия (Ефес) познават Павел и Трофим, защото са планирали смъртта на Павел (вж. 20:3). Сега имат възможност да извадят картата с расовите преразсъдъци и да постигнат убийството на Павел (вж. ст. 31,36).

21:30 „вратите бяха затворени” Това вероятно са храмовите порти между Двора на Израил и Двора на жените. Храмът разполага със собствени стражи за спазване на реда. Това действие има за цел

1. да пази храма от оскверняване
2. да не допусне Павел да влезе в храма, където да се спаси

Тези юдеи реагират по абсолютно същия начин, както и тълпата в Ефес (вж. Деяния 19).

21:31 „командира на Римския полк” Това буквално е хилядник. Това е офицерът с най-висок чин в Римската армия (еквестриан), разположен в Ерусалим заради празника, когато населението нараства три пъти по размер. Той има задача да опази реда.

- **„кохорта”** Те живеят в крепостта Антония, която гледа към двора на храма. Построен е от Ирод Велики за дворец, но се използва от Римската армия за щаб (вж. Йосиф, *Войни* 5.5.8).

21:32 „някои войници и стотници” Един стотник буквално командва сто войника. Крепостта Антония гледа към храма. Гарнизонът е препълнен с войници особено по празниците.

21:33 „да бъде окован с две вериги” Това може да означава (1) ръцете и краката или (2) между двама римски войника. Очевидно войниците смятат Павел за бунтовник (вж. ст. 38).

21:34-35 това показва, че тълпата е гневна и извън контрол (вж. ст. 30).

21:35 „стълбите” Тези стълби, които водят от крепостта Антония към храма, са споменати и в ст. 32, „слязоха.” Има две стълби, които водят в различни райони на храма. Римляните искат бързо да потушат всеки бунт. Празничните дни често са повод за размирици.

21:36 „Махни го!” Същите думи крещят и за Исус (вж. 22:22; Лука 23:18; Йоан 19:15). Има много паралели в начина, по който юдеите и римляните третират Исус и съответно Павел.

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ – Деяния 21:37-40

37 И когато щяха да въведат Павел в крепостта, той каза на хилядника: Мога ли да ти кажа нещо? А той каза: Знаеш ли гръцки! 38 Не си ли ти онзи египтянин, който преди известно време размири и изведе в пустинята четирите хиляди мъже разбойници? 39 А Павел каза: Аз съм юдеин от Тарс, гражданин на този знаменит град в Киликия; и ти се моля да ми позволиш да поговоря на народа. 40 И като му позволи, Павел застана на стъпалата и помахаше с ръка на народа; а когато се вдвори голяма тишина, започна да им говори на еврейски, казвайки:

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 21:37-40

37As Paul was about to be brought into the barracks, he said to the commander, “May I say something to you?” And he said, “Do you know Greek? 38”Then you are not the Egyptian who some time ago stirred up a revolt and led the four thousand men of the Assassins out into the wilderness?” 39But Paul said, “I am a Jew of Tarsus in Cilicia, a citizen of no insignificant city; and I beg you, allow me to speak to the people.” 40When he had given him permission, Paul, standing on the stairs, motioned to the people with his hand; and when there was a great hush, he spoke to them in the Hebrew dialect, saying,

21:37 „знаеш ли гръцки?” Полковникът е изненадан, че Павел говори койне гръцки, защото очевидно смята, че Павел е египетски бунтовник, известен преди (вж. ст. 38 и Йосиф, *Старини* 2.13.5; 20.8.6). Този египетски бунт е в периода 52-57 г. сл. Хр.

21:38 „мъже убийци” Това е думата *sicarii*, латинско прозвище за убийци. В НЗ често са наричани зилоти (вж. Лука 6:15; Деяния 1:13). Има група юдеи, които са се обрекли да свалят с насилие Римската власт. А. Т. Robertson, *Word Pictures in the New Testament*, vol. 3, p. 382 споменава, че Йосиф използва същата дума, за да опише египетските въстаници (вж. Йосиф, *Войни* 2.13.5; *Старини* 20.8.6,10).

21:39 „гражданин на този прочут град” Това е идиом (*литота*, виж коментара в 12:18), който Павел използва, за да подчертае, че е гражданин на известен университетски град. Текстът не ни казва дали Римският офицер е впечатлен.

21:40 „той му даде разрешение” Този командир наистина иска да разбере какъв точно е проблемът!

- **„помаха на хората с ръка”** Това очевидно е добре познат жест за искане на тишина (вж. 12:17; 13:16; 19:33; 21:40; 26:1). Вероятно Павел го е научил, докато е изучавал риторика.
- **„той им заговори на еврейски”** Павел говори на тълпата на арамейски (юдеите се научават да говорят арамейски по време на плена в Персия). Тълпата се смълчава за кратко време (вж. 22:2).

ВЪПРОСИ ЗА ОБСЪЖДАНЕ

Този коментар е само ръководство за изучаване. Това означава, че вие сами носите отговорност за начина, по който тълкувате Библията. Всеки от нас трябва да ходи в светлината, която му е дадена. Приоритет при интерпретацията сте самият вие, вашата Библия и Светият Дух. Не бива да прехвърляте тази отговорност на който и да е коментатор.

Настоящите въпроси за обсъждане целят да ви подпомогнат да обмислите основните теми в този раздел на посланието. Целта им е да предизвикат мисли, а не да дадат крайни отговори.

1. Ако пророците във всеки град казват на Павел да не отива в Ерусалим, защо той го прави?
2. Какво трябва да е отношението на повярвалите юдеи към Мойсеевия закон?
3. Дали обвиненията на юдеите от Азия спрямо Павел (ст. 28) са истина?
4. Дали коментарът на командира показва, (ст. 38) че малко юдеи говорят гръци или просто смята, че Павел е египтянин?

Деяния 22 гл.

РАЗДЕЛЕНИЯ ПО АБЗАЦИ В СЪВРЕМЕННИТЕ ПРЕВОДИ*

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Павел се защитава	Обръщение към множеството в Ерусалим	Павловото арестуване и защита	Павел се защитава	Павел се обръща към множеството в Ерусалим
		(21:27-22:29)	(21:37-22:5)	
21:37-22:5	21:37-22:21	21:37-22:1 22:2		22:1-5
		22:3-5	22:3-5	
Павел разказва за своето обръщение			Павел разказва за своето обръщение	
22:6-11		22:6-11	22:6-11	22:6-11
22:12-16		22:12-16	22:12-16	22:12-16
Павел, изпратен до езичниците			Павел, призван да проповядва на езичниците	
22:17-21		22:17-21	22:17-21	22:17-21
Павел и Римският трибун	Римското гражданство на Павел			Павел – Римски гражданин
22:22-29	22:22-29	22:22-29	22:22-25	22:22-29
			22:26 22:27а 22:27б	
			22:28а 22:28б 22:29	
Павел пред Синедриона	Синедрионът се разделя		Павел пред Синедриона	Павел се явява пред Синедриона
22:30-23:11 22:30-23:5	22:30-23:10	22:30	22:30-23:11 22:30	22:30-23:11 22:30

ТРЕТИ ЦИКЪЛ НА ПРОЧИТ (вж. стр. viii)

ПРОСЛЕДЯВАНЕ НА АВТОРСКОТО НАМЕРЕНИЕ НА НИВО АБЗАЦИ

Този коментар е само ръководство за изучаване. Това означава, че вие сами носите отговорност за начина, по който тълкувате Библията. Всеки от нас трябва да ходи в светлината, която му е дадена. Приоритет при интерпретацията сте самият вие, вашата Библия и Светият Дух. Не бива да прехвърляте тази отговорност на който и да е коментатор.

Прочетете главата на един дъх. Определете темите. Съпоставете вашето тематично разделение с петте съвременни превода по-горе. Разделянето на абзаци не е вдъхновено от Бога, но е ключово за проследяването на авторското намерение. А именно това е в сърцевината на интерпретирането. Всеки абзац има една единствена тема.

1. Първи абзац

2. Втори абзац

3. Трети абзац

4. И т.н.

ИЗСЛЕДВАНЕ НА ДУМИ И ИЗРАЗИ

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИБ – Деяния 22:1

Братя и бащи, слушайте сега моята защита пред вас.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 22:1

1”Brethren and fathers, hear my defense which I now *offer* to you.”

22:1

NASB „Братя и бащи”

NKJV „Мъже, братя и бащи”

NRSV „Братя и бащи”

TEV „мои братя юдеи”

NJB „братя мои, бащи мои”

In Translator’s Handbook on the Acts of the Apostles, Нюман и Найда смятат, че това обръщение се отнася до мъже на възрастта на Павел и по-възрастни от него (вж. Стр. 419). Според мен това трябва да е идиом (Стефан използва същото обръщение в 7:2), тъй като Павел е около шестдесет години по онова време, а тпва не отговаря на възрастта на тълпата. В това множество сигурно е имало и някои вярващи. Вероятно „братя” се отнася конкретно до тях. Павел обаче винаги се отъждествява със своята раса и националност (вж. Римл. 9:1-5; Фил. 3:5).

- „защита” От тази дума идва понятието „апологетика” (*apologia*). Означава устна правна защита. Това понятие е използвано няколко пъти в Деяния във връзка със съдебните процеси на Павел (вж. 25:16; II Тим. 4:16).

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИБ – Деяния 22:2

2 И като чува, че им говори на еврейски, те пазеха още по-голяма тишина. Тогава той каза:

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 22:2

2And when they heard that he was addressing them in the Hebrew dialect, they became even more quiet; and he said,

22:2 „на еврейски” Тук Павел говори на арамейски. На всички места в евангелията, където са записани думите на Исус, те са изречени на арамейски. Този език е сходен с древния еврейски. Това е езикът на Персийската империя. Евреите го научават докато са в тяхна власт. Например в Неемия 8, където Ездра чете Мойсеевия закон на еврейски, левитите трябваше да го превеждат на арамейски за народа (вж. Неем. 8:7).

- „те пазеха още по-голяма тишина” Любезното обръщение на Павел, в комбинация с богатия му арамейски, както и фактът, че мнозина в тълпата го познаваха или бяха чували за него, предизвика внезапна, изненадваща тишина. Те искаха да чуят какво ще каже — идеална възможност да проповядва пред водачите на Израил.

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ – Деяния 22:3-5

3 Аз съм юдеин, роден в Тарс Киликийски, а възпитан в този град при краката на Гамалиил, изучен строго в предадения от бащите ни закон. И бях ревностен за Бога, както сте и всички вие днес; 4 и гонех до смърт последователите на това учение, като връзвах и предавах на затвор и мъже, и жени; 5 както свидетелства за мен и първосвещеникът, и цялото старейшинство, от които бях взел и писма до братята и отивах в Дамаск, за да докарам вързани в Ерусалим и онези, които бяха там, за да ги накажат.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 22:3-5

3 "I am a Jew, born in Tarsus of Cilicia, but brought up in this city, educated under Gamaliel, strictly according to the law of our fathers, being zealous for God just as you all are today. 4 I persecuted this Way to the death, binding and putting both men and women into prisons, 5 as also the high priest and all the Council of the elders can testify. From them I also received letters to the brethren, and started off for Damascus in order to bring even those who were there to Jerusalem as prisoners to be punished."

22:3 „аз съм юдеин, роден в Тарс” Павел се опитва да се отъждестви с еврейските си сънародници. Той изтъква своя еврейски произход (вж. II Кор. 12:22; Фил. 3:5-6). Сигурно са го сметнали за гръцки говорещ юдеин от Диаспората. Изразът „възпитан в този град” може да означава или (1) Тарс или (2) Ерусалим. С оглед на контекста, става дума за Ерусалим. Ако е така, Павловото обучение в гръцка риторика се случва на друго място, а не в Тарс.

- **„възпитан в краката на Гамалиил”** Това е много уважаван равин (вж. 5:34-40). Той е цитиран в *Мишината* няколко пъти. Павел е студент в либералната равинска школа на Хилел. Множеството трябва да е било много впечатлено от неговите думи. Вж. **Специалното понятие:** Гамалиил в 5:34.
- **„строго според закона на бащите ни”** Това трябва да означава, че Павел е фарисей (вж. 23:6; 26:5) и то ревностен (вж. ст. 4; Гал. 1:14; Фил. 3:6). Фарисеите са посветени стриктно да се подчиняват на устната традиция (тоест, Талмуда), която е тълкуване на Стария завет.
- **„както сте всички вие днес”** Павел оценява техния ентузиазъм и отдаденост. Той е бил един от тях!

22:4 „Аз гонех” Павел говори за този период от живота си със съжаление. Той често го споменава (вж. 9:1,13,21; 22:4,19; 26:10-11; Гал. 1:13,23; Фил. 3:6; I Тим. 1:13). Именно поради тази причина Павел нарича себе си най-големият от всички грешници (вж. I Кор. 15:9; II Кор. 12:11; Еф. 3:8; I Тим. 1:15).

- **„Пътя”** Това е най-ранното название на християнската църква (вж. 9:2; 19:9,23; 22:4; 28:14,22). Отнася се за

1. Исус като „Пътя” (вж. Йоан 14:6)
2. библейската вяра като начин на живот (вж. Втор. 5:32-33; 31:29; Пс. 27:11; Ис. 35:8)

- **„до смърт”** Павел е отговорен за смъртта на някои християни (вж. 8:1,3; 26:10)! Той със сигурност участва в убийството на Стефан (вж. 7:58, 8:1).
- **„връзвах и предавах на затвор мъже и жени”** Фактът, че Павел е връзвал и жени, показва колко сериозно е неговото участие в преследването.

22:5 Павел споделя обстоятелствата, които довеждат до обръщението му по пътя за Дамаск (вж. Деяния 9).

- **„Съвета на старейшините”** Това буквално са „всички старейшини”. Лука използва същото понятие за Синедриона в Лука 22:6. Това не е обичайният термин, използван за официалното

тяло от еврейски водачи в Ерусалим (Синедриона). Вероятно става дума за по-малък съвет от старейшини.

- **„бях взел и писма”** В *Павел, апостол на освободеното сърце*, Ф.Ф. Брус има интересен коментар и информацията относно правата на Синедриона да екстрадира хора от съседните държави (стр. 72). за повече историческа информация, виж I Макавеи 15:21 и Йосиф Флавий.
- **„онези, които бяха там”** Тази фраза подсказва, че това са вярващи юдеи, които са избягали от преследването в Ерусалим.

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ – Деяния 22:6-11

6 И когато пътувах и приближих Дамаск около пладне, внезапно от небето блесна голяма светлина около мен. 7 И паднах на земята и чух глас, който ми каза: Савле, Савле, защо Ме гониш? 8 А аз отговорих: Кой си Ти, Господи? И ми каза: Аз съм Исус Назарянинът, когото ти гониш. 9 А тези, които бяха с мен, видяха светлината, но не чуха гласа на Този, който ми говореше. 10 И казах: Какво да направя, Господи? И Господ ми каза: Стани и иди в Дамаск, и там ще ти се каже всичко, което ти е определено да направиш. 11 И понеже от блясъка на онази светлина изгубих зрението си, тези, които бяха с мен, ме поведоха за ръка и влязох в Дамаск.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 22:6-11

6”But it happened that as I was on my way, approaching Damascus about noontime, a very bright light suddenly flashed from heaven all around me, 7and I fell to the ground and heard a voice saying to me, ‘Saul, Saul, why are you persecuting Me?’ 8And I answered, ‘Who are You, Lord?’ And He said to me, ‘I am Jesus the Nazarene, whom you are persecuting.’ 9And those who were with me saw the light, to be sure, but did not understand the voice of the One who was speaking to me. 10And I said, ‘What shall I do, Lord?’ And the Lord said to me, ‘Get up and go on into Damascus, and there you will be told of all that has been appointed for you to do.’ 11But since I could not see because of the brightness of that light, I was led by the hand by those who were with me and came into Damascus.”

22:6 „около пладне” Този детайл е добавен, тъй като не е споменат в 9:3.

22:7 Това е споменато в 9:4 и повторено тук.

22:8

NASB, NJB „Исус Назарянина”

NKJV, NRSV,

TEV „Исус от Назарет

Павел споделя това свидетелство три пъти в Деяния 9:1-31; 26:4-18, но тук и в 26:9 са единствените места, където използва това определение. Буквално, това е „Исус Назарянинът”. В 24:5 прозвището е използвано подигравателно, но е пророческо според Мат. 2:23. Възможно е това да не е просто географско обозначение, но Месианска титла, свързана с „отрасъла” (вж. Ис. 11:1; 53:2) от еврейската дума *nēser* (вж. Ер. 23:5; 33:15; Зах. 3:8; 6:12). Вж. **Специалното понятие** към 2:22.

- **„когото ти гониш”** Виж пълния коментар към 9:4.

22:9 „но не чуха гласа” Няма противоречие в разказите за Павловото обръщение в 9:7 и 22:9. Гръцката граматика предполага, че неговите спътници са чули гласа, но не са разбрали думите. Вж. 9:7 за подробна дискусия.

22:10 „всичко, което ти е определено” Това е ПЕРФЕКТНО ВРЕМЕ, СТРАДАТЕЛЕН ЗАЛОГ, ИЗЯВИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ. То отразява думите на Исус към Анания в 9:15-16. Павел трябва да изпълни много конкретна и трудна мисия. В известен смисъл видението и призоваването на Павел следва традициите на старозаветните пророци (вж. Ис. 6; Ер. 1; Езек. 2-3).

22:11 Аз мисля, че това е причината за Павловия „трън в плътта”. Ето и някои от теориите по темата:

1. Ранните църковни отци, Лутер и Калвин смятат, че се касае за духовен проблем с греховната природа (тоест, „в плътта)
2. Йоан Златоуст мисли, че се касае за проблеми с хора (вж. Числа 33:55; Съд. 2:3)
3. Някои смятат, че става дума за епилепсия
4. Сър Уилям Рамзи смята, че е малария
5. Аз мисля, че е офталмия, често срещан проблем с очите (ср. Гал. 4:13-15 и 6:11), причинен или усложнен от това ослепяване по пътя за Дамаск (вж. Деяния 9, вероятно старозаветна алюзия към Ис. Нав. 23:13)

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ – Деяния 22:12-16

12 И някой си Анания, човек благочестив според закона, с добро име сред всички живеещи там юдеи, 13 дойде при мен, застана и ми каза: Брате Савле, прогледай! И аз веднага прогледах и погледнах към него. 14 А той каза: Бог на бащите ни те е предназначил да познаеш Неговата воля и да видиш Праведника, и да чуеш гласа от Неговите уста, 15 защото ще бъдеш Негов свидетел пред всичките хора за това, което си видял и чул. 16 И сега защо се бавиш? Стани, кръсти се и се умий от греховете си, като призовеш Името на Господа.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 22:12-16

12”A certain Ananias, a man who was devout by the standard of the Law, and well spoken of by all the Jews who lived there, 13came to me, and standing near said to me, ‘Brother Saul, receive your sight!’ And at that very time I looked up at him. 14And he said, ‘The God of our fathers has appointed you to know His will and to see the Righteous One and to hear an utterance from His mouth. 15’For you will be a witness for Him to all men of what you have seen and heard. 16’Now why do you delay? Get up and be baptized, and wash away your sins, calling on His name.’”

22:12 Това описание на Анания е по-пълно отколкото даденото в 9:10. Той е редови вярващ, който вероятно подобно на Павел е ревностен за Мойсеевия закон. Намекнато е, че сигурно е фарисей.

1. Лука описва по подобен начин Симеон, който видя Исус като бебе в храма (вж. Лука 2:25).
 2. Лука използва описанието и за евреите от Диаспората, които бяха дошли в Ерусалим за Петдесетница, когато Духът дойде със сила (вж. Деяния 2:5).
 3. Лука използва описанието и за трети път, за мъжете, които погребяха Стефан (вж. Деяния 8:2).
- Следователно това понятие не описва конкретно вярващ в Христос, а по-скоро искрен последовател на юдаизма. Той е наречен „ученик” в 9:10; следователно е станал вярващ. И така, независимо че е станал християнин, Анания все още е уважаван от юдейската общност в Дамаск.

22:13 Служението на Анания спрямо Павел ни показва, че в НЗ няма разлика между духовници (специална ръкоположена група) и миряни. Думите на Исус дават власт на Анания да

1. положи ръце (вж. 9:12,17) върху Павел и да го изцели (МИНАЛО СВЪРШЕНО ВРЕМЕ, ДЕЯТЕЛЕН ЗАЛОГ, ПОВЕЛИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ, ст. 13, Вж. Специалното понятие към 6:6)
2. разкрие Исусовата воля за служението на Павел (ст. 15)
3. каже на Павел да се кръсти (Павел може да се е кръстил сам, както правят прозелитите, МИНАЛО СВЪРШЕНО ВРЕМЕ, ВЪЗВРАТЕН ЗАЛОГ, ПОВЕЛИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ, ст.16)

4. бъде инструмент за изпълването на Павел със Светия Дух (вж. 9:17)

Можете да познаете сърцето на Анания, когато чуете обръщението му към този гонител и мъчител (вж. 9:13-14): „Брате Савле...”

22:14 „Богът на бащите ни” Тази фраза е използвана, за да опише Бога, на който евреите се покланят. Павел иска да поясни, че именно ЯХВЕ (вж. **Специалното понятие** към 1:68) му се е явил и го призовава чрез Месията Исус Христос. Павел не е призован от друг, а от Бога на юдеите.

- **„да познаеш Неговата воля”** Основната воля на ЯХВЕ за хората е да повярват в Христос (вж. Йоан 6:29,40). Другото, което Бог иска от Павел е да бъде апостол сред езичниците (вж. 9:15; 22:15; 26:16).
- **„да видиш Праведния”** Това е месианска титла (вж. Пс. 45; 72; Деяния 3:14; 7:52; I Йоан 2:1). Павел има привилегията за лично откровение от прославения Христос (както направи Стефан, вж. 7:55-56). Вж. **Специалното понятие**: ПРАВДА в 3:14.
- **„и да чуеш гласа от Неговите уста”** Изглежда става дума за гласа от небето ст.7-8 (тоест, *Бат Кол*, вж. Втор. 4:12; III Царе 19:12-13; Йов 4:16; Ер. 25:30; Езек. 1:25,28; Йоил 3:16; Амос 1:2; Лука 3:22; 9:35; Деяния 10:13,15), но може да става дума и за ст. 17-21. Възможно е да се касае за няколкото различни видения, които Павел има в своето служение. Виж списъка в ст.17-21.

22:15 „свидетел... пред всички хора” Това е чудната истина, че евангелието на Исус Христос е за **всички хора** (вж. Йоан 3:16; 4:42; I Тим. 2:4; 4:10; Тит 2:11; II Петър 3:9; I Йоан 2:1; 4:14). Не всички ще приемат, не всички ще чуят ясно, но всички са включени в Божията любов, Исусовата жертва и проповядването на Павел! Точно тази истина е отхвърлена от множеството (вж. ст. 22). Павел нарочно не използва думата „езичник”, употребена от Анания (вж. 9:15). Павел знае, че това пренебрежително понятие *go'im* (езическите народи) ще действа като експлозив на тези ултраконсервативни юдеи! Техните предразсъдъци и расова арогантност лишават старозаветните пророчества от тяхната универсалност!

- **„какво си видял и чу”** Тук първият ГЛАГОЛ е ПЕРФЕКТНО ВРЕМЕ, ДЕЯТЕЛЕН ЗАЛОГ, ИЗЯВИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ, вторият е МИНАЛО СВЪРШЕНО ВРЕМЕ, ДЕЯТЕЛЕН ЗАЛОГ, ИЗЯВИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ. Не е ясно защо са в различно глаголно време. Изглеждат паралелни. Павел винаги ще носи спомена за личната си среща с възкръсналия Христос. Той разказва историята си на три пъти в Деяния. Павел сигурно разказва личното си свидетелство във всяка синагога.

22:16 „кръсти се и се умий от греховете си” Тук и двата глагола са в МИНАЛО СВЪРШЕНО ВРЕМЕ, ВЪЗВРАТЕН ЗАЛОГ, ПОВЕЛИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ. Това е старозаветна алюзия за церемониално очистване (вж. Лев. 11:25,28,40; 13:6,34,56; 14:8-9; 15:5-13,21-22,27; 16:26,28; 17:15-16; Числа 8:7,21; 19:19; Втор. 23:11). тук е използвана като символ за духовното ни очистване в Христос (вж. I Кор. 6:11; Еф. 5:26; Тит 3:5; Евр. 10:22). Кръщението е публичната изповед на вярата в ранната църква. Относно подробен коментар по темата виж **Специалното понятие** към 2:38. Обърнете внимание, че двата глагола във ВЪЗВРАТЕН ЗАЛОГ се отнасят както до кръщението (МИНАЛО СВЪРШЕНО ВРЕМЕ, ВЪЗВРАТЕН ЗАЛОГ, ПОВЕЛИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ, така и до очистването. Павел не може сам да очисти греховете си, но може да се кръсти (еврейска практика за прозелитите). Често се твърди, че потапянето е единственият валиден вариант (вж. Римляни 6 и Колосяни 2), но тук кръщението е символ на измиване (вж. 2:38; I Кор. 6:11; Еф. 5:26; Тит 3:5; Евр. 10:22). В богословски смисъл I Петър 3:21 показва, че кръщението е символ, а не тайнство! Съвременните тълкуватели трябва да внимават с прекаления акцент върху ВЪЗВРАТНИЯ или СТРАДАТЕЛЕН ЗАЛОГ, защото в гръцкия койне и двата глагола преминават в СТРАДАТЕЛЕН ЗАЛОГ. Казва се, че Павел е бил кръстен (СТРАДАТЕЛЕН ЗАЛОГ) в 9:18. Въпросът не е в модела на кръщението, а в самото кръщение!

- **„призовавайки Неговото име”** Името не е магическа формула, а публична изповед, че човекът принадлежи на Бога и започва лична връзка с Него (МИНАЛО СВЪРШЕНО ВЪЗВРАТНО ПРИЧАСТИЕ, използвано в ПОВЕЛИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ), която води до Христов подобен начин на живот. В ранната църква преди самото кръщение желаещият трябвало да изрече „Исус е Господ” (вж. Римл. 10:9-13; I Кор. 1:2; II Тим. 2:22). Ключът не е в самите думи или формула (сакраментализъм), но в сърцето на кандидата (повярвай, приеми). Виж коментара към 2:38 и **Специалното понятие** към 2:21.

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ – Деяния 22:17-21

17 И като се върнах в Ерусалим, когато се молах в храма, изпаднах в състояние на видение 18 и Го видях да ми казва: Побързай да излезеш скоро от Ерусалим, защото няма да приемат твоето свидетелство за Мен. 19 И аз казах: Господи, те знаят, че аз затварях и биех по синагогите онези, които вярваха в Теб, 20 и когато се проливаше кръвта на Твоя свидетел Стефан, и аз бях там и одобрявах неговото убийство, като пазех дрехите на тези, които го убиваха. 21 Но Той ми каза: Иди, защото ще те изпратя далеч между езичниците.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 22:17-21

17”It happened when I returned to Jerusalem and was praying in the temple, that I fell into a trance, 18and I saw Him saying to me, ‘Make haste, and get out of Jerusalem quickly, because they will not accept your testimony about Me.’ 19And I said, ‘Lord, they themselves understand that in one synagogue after another I used to imprison and beat those who believed in You. 20And when the blood of Your witness Stephen was being shed, I also was standing by approving, and watching out for the coats of those who were slaying him.’ 21And He said to me, ‘Go! For I will send you far away to the Gentiles.’”

22:17-21 Това е поредният пример за специалните видения на Павел (вж. 18:9-10; 23:11; 27:23-24). В този контекст то пасва на пророчеството от ст.14.

22:17 „когато се върнах в Ерусалим” В Павловото свидетелство, както в глава 9, така и тук изглежда се оказва, че той се връща в Ерусалим веднага след обръщението си, но в Гал. 1:11-24 се говори за по-дълъг период (до три години) преди завръщането на Павел.

- **„изпаднах в състояние на видение”** Виж коментара към 10:10.

22:18 Исус отправя две заръки към Павел в МИНАЛО СВЪРШЕНО ВРЕМЕ, ДЕЯТЕЛЕН ЗАЛОГ, ПОВЕЛИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ: „побързай” и „излез.” Предупреждението на Исус е свързано със заговора на юдеите да убият Павел, виж 9:29.

22:19 „Господ” Граматически, титлата, която трябва да предшества тази е „Богът на нашите бащи” (ст. 14) или „Праведния” (ст. 14). Еврейското множество би приело, че Павел има предвид ЯХВЕ, но вярващите, намиращи се там, ще са наясно, че се отнася до Христос. Взаимозаменяемите титли са често срещани, при употребата на старозаветни цитати относно Исус в НЗ. В това се състои двусмислието на „триединния” монотеизъм (вж. **Специалното понятие** към 2:32 и 2:39)!

- **„аз затварях и биех”** Това са глаголи в ПЕРИФРАЗИРАНО, НЕСВЪРШЕНО ВРЕМЕ, ДЕЯТЕЛЕН ЗАЛОГ, което означава продължаващо действие в миналото. Виж коментара към 22:4.
- **„онези, които вярваха в Тебе”** Виж съответното Специално понятие към 2:40, 3:16 и 6:5.

22:20 Виж коментара към 7:58-59 и 8:1. Павел опива миналите си дела с прискърбие, използвайки три ПРИЧАСТИЯ В ПЕРИФРАЗИРАНО НЕСВЪРШЕНО ВРЕМЕ.

1. Той стоеше там с множеството.
2. Той беше съгласен Стефан да бъде убит с камъни.
3. Той пазеше дрехите на онези, които убиваха Стефан.

Проповедта и смъртта на Стефан имат значително влияние върху Павел.

22:21 „ще те изпратя далеч между езичниците” Това се отнася до мисионерските пътешествия на Павел и в крайна сметка, е свидетелство за Римските власти в Палестина, както и за императора в Рим (вж. 23:11). Павел знае, че това твърдение ще възпламени гълпата!

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ – Деяния 22:22-29

22 До тази дума го слушаха, а тогава извикаха със силен глас: Да се махне такъв от земята, защото не бива да живее! 23 И понеже те викаха, мяхаха дрехите си и хвърляха прах във въздуха, 24 хилядният заповяда да го закарат в крепостта и поръча да го разпитат с бичуване, за да узнае по коя причина викат така против него. 25 И когато го бяха разтегли с ремъци, Павел каза на стотника, който стоеше там: Позволено ли ви е да бичувате един римлянин, и то неосъден? 26 Като чу това, стотникът отиде да извести на хилядника, като каза: Какво смяташ да правиш? Защото този човек е римлянин. 27 Тогава хилядният дойде и му каза: Каж ми, ти римлянин ли си? А той каза: Да. 28 Хилядният отговори: С много пари съм получил това гражданство. А Павел каза: А аз съм се родил в него. 29 Тогава тези, които щяха да го разпитват, веднага се оттеглиха от него. И хилядният също се уплаши, като разбра че е римлянин, и понеже го беше вързал.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 22:22-29

22 They listened to him up to this statement, and *then* they raised their voices and said, “Away with such a fellow from the earth, for he should not be allowed to live!” 23 And as they were crying out and throwing off their cloaks and tossing dust into the air, 24 the commander ordered him to be brought into the barracks, stating that he should be examined by scourging so that he might find out the reason why they were shouting against him that way. 25 But when they stretched him out with thongs, Paul said to the centurion who was standing by, “Is it lawful for you to scourge a man who is a Roman and uncondemned?” 26 When the centurion heard *this*, he went to the commander and told him, saying, “What are you about to do? For this man is a Roman.” 27 The commander came and said to him, “Tell me, are you a Roman?” And he said, “Yes.” 28 The commander answered, “I acquired this citizenship with a large sum of money.” And Paul said, “But I was actually born a citizen.” 29 Therefore those who were about to examine him immediately let go of him; and the commander also was afraid when he found out that he was a Roman, and because he had put him in chains.

22:22 Тяхното изявление е идиоматично и се състои от две части:

1. „махнете (СЕГАШНО ВРЕМЕ, ДЯЕТЕЛЕН ЗАЛОГ, ПОВЕЛИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ) този от земята“ (вж. Лука 23:18; Деяния 21:36)
2. „не заслужава (НЕСВЪРШЕНО ВРЕМЕ, ДЯЕТЕЛЕН ЗАЛОГ, ИЗЯВИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ) да живее“ (вж. Деяния 25:24)

Техните расови и религиозни предразсъдъци са разкрити. Те имат исторически и расови изисквания.

22:23

NASB „мяхаха дрехите си”

NKJV „разкъсаха дрехите си”

NRSV „хвърляйки връхните си дрехи”

TEV „размахвайки дрехите си”

NJB „махайки дрехите си”

Късането на дрехи и мятането им във въздуха е старозаветен знак за траур при богохулство (*Greek-English Lexicon*, Louw and Nida, Том 1, стр. 213, вж. 14:14).

- **„хвърляйки прах във въздуха”** Павел има късмет, че не разполагат с камъни. Посипването с пепел е знак за скръб (вж. Ис. Нав. 7:6; I Царе 4:12; II Царе 1:2; Йов 2:12), в случая причината е богохулство (вж. Исаия 47 гл.; Плач на Ерем. 2 гл.; Михей 1:10).

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: ОБРЕДИ ЗА ИЗРАЗ НА СКРЪБ

В културата на Израил скръбта след смърт на любим човек (както и за знак за лично или обществено разкаяние) се изразява по няколко начина:

1. разкъсване на дреха, Бит. 37:29,34; 44:13; Съд. 11:35; II Царе 1:11; 3:31; III Царе 21:27; Йов 1:20
2. навличане на вретиче, Бит. 37:34; II Царе 3:31; III Царе 21:27; Йер. 48:37
3. изуване на обувки, II Царе 15:30; Исаия 20:3
4. ръце върху главаа, II Царе 13:19; Йер. 2:37
5. посипване на прах по главата, Ис. Нав. 7:6; I Царе 4:12; Неем. 9:1
6. сядане на земята, Пл. Йер. 2:10; Езек. 26:16 (лягане по земята, II Царе 12:16); Исаия 47:1
7. биене в гърдите, I Царе 25:1; II Царе 11:26; Наум 2:7
8. самонараняване, Втор. 14:1; Йер. 16:6; 48:37
9. постене, II Царе 12:16,21-23; III Царе 21:27; I Лет. 10:12; Неем. 1:4
10. оплакване чрез конкретни скръбни песни, II Царе 1:17; 3:31; II Лет. 35:25
11. плешивост (изскубване или остригване на косата), Йер. 48:37
12. подстригване на брадата, Йер. 48:37
13. покриване на главата или лицето, II Царе 15:30; 19:4

22:24 „хилядният” Това е думата *chiliarch* (вж. ст. 27-29), което означава водач на 1000 души, както понятието *centurion* (вж. ст. 25,26) означава водач на 100 души. Числата обаче са относителни. Той е офицер, който отговаря за Римския гарнизон в Ерусалим.

- **„крепостта”** Става дума за крепостта Антония, която има изглед към храма. Построена е в Персийския период по времето на Неемия (вж. Неем. 2:8; 7:2). Ирод Велики я кръщава на Марк Антоний. По време на празниците населението на Ерусалим нараства до три пъти. Римляните придвижват многочислена войска от Кесария в крепостта Антония с цел безопасност.
- **„разпитваха го чрез бичуване”** Това означава да измъкнат информация с бой. Бичуването е жестока форма на мъчение. Мнозина умират по време на бичуване. Много по-жестоко е от еврейското или римското биене с пръчка. При бичуването се използват кожени камшици, с пришити към тях метални, каменни или парчета от кости, които нараняват бития затворник.

22:25 „разпънаха го” Обикновено жертвите са навеждани и завързвани за ниска платформа, за бъдат бичувани.

- **„Законно ли е”** Тези войници щяха да нарушат Римския закон по няколко параграфа:
 1. Римски гражданин не трябва да бъде връзван (вж. 21:33 и 22:29)
 2. Римски гражданин не трябва да бъде бичуван (вж. Ливий, *История* 10:9:4; Цицерон, *Про Рабирио* 4:12-13)
 3. Павел не е съден и вината му не е доказана (вж. 16:37)

22:27 „Ти Римлянин ли си” „Ти” е с ударение. Този Римски офицер не може да повярва, че Павел е Римски гражданин.

22:28 „аз съм придобил това гражданство в много пари” Имаше три начина да се сдобиеш с Римско гражданство:

1. по рождение
2. за специални заслуги към държавата
3. купуваше се (Dio Cassius, *Rom. Hist.* 60:17:5-6)

Името на този офицер подсказва, че е грък и е купил гражданството си при Клавдий (Клавдий Луций, вж. 23:26). Жената на Клавдий, Месалина често продава Римско гражданство за големи суми.

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИБ – Деяния 22:30

30 На следващия ден, като искаше да разбере със сигурност защо го обвиняваха юдеите, той го развърза и заповяда да се съберат главните свещеници и целият техен Синедрион, и доведе Павел долу, и го постави пред тях.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 22:30

30But on the next day, wishing to know for certain why he had been accused by the Jews, he released him and ordered the chief priests and all the Council to assemble, and brought Paul down and set him before them.

22:30 „той... заповяда... главните свещеници и целият Синедрион да се съберат” Това е свидетелство за Римската власт. Синедрионът насила е събран, вероятно в крепостта Антония. Изглежда се касае за неофициална и неформална среща. Павел трябва да се изправи пред местните обвинители, но в Римски съд.

ВЪПРОСИ ЗА ОБСЪЖДАНЕ

Този коментар е само ръководство за изучаване. Това означава, че вие сами носите отговорност за начина, по който тълкувате Библията. Всеки от нас трябва да ходи в светлината, която му е дадена. Приоритет при интерпретацията сте самият вие, вашата Библия и Светият Дух. Не бива да прехвърляте тази отговорност на който и да е коментатор.

Настоящите въпроси за обсъждане целят да ви подпомогнат да обмислите основните теми в този раздел на посланието. Целта им е да предизвикат мисли, а не да дадат крайни отговори.

1. Защо Павел иска да се защитава пред тази тълпа?
2. Защо Лука описва на три пъти Павловото свидетелство на обръщението по пътя за Дамаск?
3. Как участието на Анания в тази история опровергава идеята за апостолската приемственост?
4. Направете списък на специалните видения на Павел. Защо има нужда от всички тези свръхестествени преживявания?
5. Как изходът от Павловата защита пред множеството в храма се вметва в Божия план?

Деяния 23 гл.

РАЗДЕЛЕНИЯ ПО АБЗАЦИ В СЪВРЕМЕННИТЕ ПРЕВОДИ

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Павел пред Събора	Синедрионът се разделя	Павел пред Синедриона (22:30-23:10)	Павел пред Събора (22:30-23:11)	Павел се явява пред Синедриона (22:30-23:11)
22:30-23:5	22:30-23:10	22:30-23:5		
			23:1-3	23:1-5
			23;4 23:5	
23:6-10		23:6-10	23;6	23:6-10
			23:7-9	
	Заговорът срещу Павел	Павел е изпратен в Кесария	23:10:00	
23;11	23:11-22	23;11	23;11	23;11
Заговор срещу живота на Павел			Заговор срещу живота на Павел	Заговорът на юдеите срещу Павел
23:12-22		23:12-15	23:12-15	23:12-15
		23:16-22	23:16-18 23:19 23:20-21 23:22	23:16-22
Павел, изпратен при управителя Феликс	Изпратен при Феликс		Павел е изпратен при управителя Феликс	Павел е транспортиран до Кесария
23:23-30	23:23-35	23:23-25 23:26-30	23:23-25 23:26-30	23:23-25 23:26-30
23:31-35		23:31-35	23:31-35	23:31-35

ТРЕТИ ЦИКЪЛ НА ПРОЧИТ (вж. стр. viii)

ПРОСЛЕДЯВАНЕ НА АВТОРСКОТО НАМЕРЕНИЕ НА НИВО АБЗАЦИ

Този коментар е само ръководство за изучаване. Това означава, че вие сами носите отговорност за начина, по който тълкувате Библията. Всеки от нас трябва да ходи в светлината, която му е дадена. Приоритет при интерпретацията сте самият вие, вашата Библия и Светият Дух. Не бива да прехвърляте тази отговорност на който и да е коментатор.

Прочетете главата на един дъх. Определете темите. Съпоставете вашето тематично разделение с петте съвременни превода по-горе. Разделянето на абзаци не е вдъхновено от Бога, но е ключово за проследяването на авторското намерение. А именно това е в сърцевината на интерпретирането. Всеки абзац има една единствена тема.

1. Първи абзац
2. Втори абзац
3. Трети абзац

ИЗСЛЕДВАНЕ НА ДУМИ И ИЗРАЗИ

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД *РИБ* – Деяния 23:1-5

И Павел, като се вгледа в Синедриона, каза: Братя, до този ден съм живял пред Бога със съвършено чиста съвест. 2 А първосвещеникът Анания заповяда на стоящите до него да го ударят по устата. 3 Тогава Павел му каза: Бог ще удари теб, стено варосана! И ти си седнал да ме съдиш по закона, а против закона заповядваш да ме ударят? 4 А стоящите наоколо казаха: Божия първосвещеник ли хулиш? 5 И Павел каза: Не знаех, братя, че той е първосвещеник, защото е писано: ?Да не злословиш началника на народа си.”

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД *NASB (updated)* – Acts 23:1-5

1Paul, looking intently at the Council, said, “Brethren, I have lived my life with a perfectly good conscience before God up to this day.” 2The high priest Ananias commanded those standing beside him to strike him on the mouth. 3Then Paul said to him, “God is going to strike you, you whitewashed wall! Do you sit to try me according to the Law, and in violation of the Law order me to be struck?” 4But the bystanders said, “Do you revile God’s high priest?” 5And Paul said, “I was not aware, brethren, that he was high priest; for it is written, ‘YOU SHALL NOT SPEAK EVIL OF A RULER OF YOUR PEOPLE.’”

23:1

NASB, NRSV „гледайки внимателно”

NKJV „гледайки сериозно”

TEV „гледайки направо към”

NJB „вгледа се”

Виж пълния коментар към 1:10. Лука често използва това понятие. Тук го използва за Павел. Павел го използва само във II Кор. 3:7,13.

- **„Синедрионът”** Вж. Специалното понятие: СИНЕДРИОН към 4:5.
- **„Братя”** Павел на няколко пъти се обръща към евреите с „братя” (13:26,38; 22:1,5; 23:1,5,6). Евреите наричат Павел „брат” в 13:15. Анания го нарича така в 9:17, както и Ерусалимската църква в 21:2. Еврейските вярващи също са наричани така (напр., 9:30; 10:23; 11:1,12; 12:17; 15:3,7,13,22). думата е свързана с „ученик” в 11:29; 18:27. Използвана е и за гръцките вярващи в 16:2,40. Така че понятието е двусмислено и трябва да бъде свързано с конкретния текст и група от хора.
- **„Живял съм моя живот...пред Бога”** Това е ПЕРФЕКТНО ВРЕМЕ, ВЪЗВРАТЕН ЗАЛОГ (описателен) ИЗЯВИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ на *politeuō*, откъдето идва думата политически или политика. Това понятие е използвано с конотацията на гражданин (вж. Фил. 1:27). Павел подчертава, че добросъвестно е изпълнявал отговорностите си пред Бога като юдеин.

NASB „съвършено добра съвест”

NKJV „напълно чиста съвест”

NRSV „чиста съвест”

TEV „моята съвест е съвършено чиста”

NJB „съвършено чиста съвест”

Павел често използва думата „съвест” в писмата до коринтяните (вж. 4:4; 8:7,10,12; 10:25,27,28,29; II Кор. 1:12; 4:2; 5:11). Става дума за вътрешния морален усет относно кое е редно и кое - не (вж. Деяния

23:1). Съвестта може да бъде повлияна от нашия минал живот, от лошия ни избор или от Божия Дух. Съвестта не е безпогрешен пътеводител, но определя границите в живота на човека. Следователно ако погавяме нашата съвест дори когато грешим или е слаба, означава, че имаме голям проблем с вярата. Съвестта на вярващия трябва да бъде формирана от Божието Слово и Неговия Дух все повече и повече (вж. I Тим. 3:9). Бог ще съди вярващите (тоест, слаби или силни, вж. Римл. 14:1-15:13) според светлината, която имат, но всички ние трябва да бъдем отворени за Библията и Духа за повече светлина и израстване в познанието на Господ Исус Христос.

- „**пред Бога до този ден**” Павел прави същото изявление във II Кор. 1:12; II Тим. 1:3. Той признава, че има желаниа (вж. Римл. 7:23, специално ст. 7). Неговата богословска аргументация в Римляни 1-8 е основана на факта, че всеки човек погавя закона и съвестта (вж. 3:9-23;4:15; 5:20).

23:2 „Първосвещеникът Анания” На еврейски името му е Хананея. Това не е същият Анания от Лука 3:2, Йоан18:13 или Деяния 4:6, но друга личност (Анания, син на Небедей или Недебакус), който е назначен от Ирод Калций, управлявал от 48-59 г. сл. Хр. (Йосиф, *Еврейски старини* 20.9.2).

Творбите на Йосиф ни запознават с подробности относно първосвещеника:

1. кога става първосвещеник, *Старини* 20.5.2; *Войни*, 2.12.6.
2. кога той и синът му (Анан) са изпратени оковани в Рим, *Старини* 20.6.2
3. кога е убит от бунтовници заедно с брат си, *Войни* 2.17.9

Често пъти Йосиф Флавий е единственият древен източник, съвременник на еврейските събития в Палестина.

- „**да го ударят по устата**” Това е знак за богохулство (вж. Йоан 18:22).

23:3 „Бог ще удари тебе” Йосиф подробно описва това във *Еврейски войни* 2.17.9.

- „**стено варосана**” Не е ясно какво точно е имал предвид Павел:

1. евреите използват тази метафора за лицемерие (вж. Мат. 23:27)
2. може да е алюзия към Езек. 13:10-15

- „**в нарушение на Закона**” Това може да е алюзия към Лев. 19:15. Виж също и Йоан 7:51.

23:5 „Не знаех, братя, че е първосвещеник” Теориите, обясняващи Павлото незнание са:

1. слабото му зрение
2. не го познава, защото дълги години отсъства от Ерусалим
3. не го разпознава, защото първосвещеникът не носи официалното си облекло
4. не знае кой изобщо говори
5. неговите нередни действия (тоест, сарказъм)

- „**защото е писано**” Павел показва, че познава и зачита Закона като цитира Изх. 22:28.

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ – Деяния 23:6-10

6 А когато Павел разбра, че една част са садукееи, а другите – фарисеи, извика в Синедриона: Братя, аз съм фарисей, син на фарисеи; съдят ме поради надеждата и възкресението на мъртвите! 7 И когато каза това, възникна разпра между фарисеите и садукееите и събранието се раздели. 8 Защото садукееите казват, че няма възкресение, нито ангел, нито дух, а фарисеите признават и двете. 9 И възникна голяма глъчка, и книжниците, които бяха от страната на фарисеите, станаха и се препираха, казвайки: Никакво зло не намираме в този човек; какво да направим, ако му е говорил дух или ангел? 10 И понеже разпрата стана голяма, хилядникът, боейки се да не би да разкъсат Павел, заповяда на войниците да слязат и да го грабнат отсрещ тях, и да го заведат в крепостта.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 23:6-10

6But perceiving that one group were Sadducees and the other Pharisees, Paul *began* crying out in the Council, “Brethren, I am a Pharisee, a son of Pharisees; I am on trial for the hope and resurrection of the dead!” 7As he said this, there occurred a dissension between the Pharisees and Sadducees, and the assembly was divided. 8For the Sadducees say that there is no resurrection, nor an angel, nor a spirit, but the Pharisees acknowledge them all. 9And there occurred a great uproar; and some of the scribes of the Pharisaic party stood up and *began* to argue heatedly, saying, “We find nothing wrong with this man; suppose a spirit or an angel has spoken to him?” 10And as a great dissension was developing, the commander was afraid Paul would be torn to pieces by them and ordered the troops to go down and take him away from them by force, and bring him into the barracks.

23:6 „разбирайки” Павел е наясно, че няма да бъде съден справедливо от садукейски първосвещеник.

- **„Садукееи”** Вж. **Специалното понятие** към 4:1.
- **„Фарисеи”** Павел е бил фарисей (вж. 26:5; Фил. 3:5-6) от семейство на фарисеи. Вж. **Специалното понятие** към 5:34.
- **„Съдят ме за надеждата във възкресението на мъртвите”** Павел повдига богословски въпрос, по който фарисеите и садукееите имат различно мнение. Садукееите не вярват в задгробния живот, докато фарисеите го изповядват (вж. Йов 14:14; 19:23-27; Ис. 25:8; 26:19; Дан. 12:2). Това противопоставя двете основни фракции на Синедриона една срещу друга (вж. ст. 7-10).

23:7 „събранието се раздели” Основното значение на този глагол е да разкъсам (вж. Лука 5:36; 23:45). Започва да се използва метафорично за разкол в група (вж. Деяния 14:4; 23:7). Разколът между тези две групи винаги тлее под повърхността. Павел раздухва пламъците.

23:8 „нито ангел, нито дух” Стих 8 е коментарът на Лука върху предоставената му информация. Съгласно този израз дали духовните същества са две категории или една? Произходът на двете е библейски неопределен, но в Евр. 1:5,13-14 е намекнато, че е един и същ. Всъщност това, което садукееите отричат е дуализма на добрите и лошите духовни същества (зороастрийския дуализъм). Фарисеите развиват старозаветната концепция в устойчив персийски дуализъм и дори създават йерархия на ангелите и демоните (по седем водача във всяка група). Най-добрият източник, който съм открил за еврейска ангелология от първи век е книгата на Алфред Едершайм, *Животът и времето на Исус Месията*, Приложение XIII.

23:9

NASB „възникна голям смут”

NKJV „настана голяма врява”

NRSV „тогава настана голяма глъчка”

NJB „викането стана още по-силно”

Същата фраза се намира в Септуагинта на Изх. 12:30 (вж. също Изх. 3:7; 11:6; Ест. 4:3; Ис. 58:4; 65:19). Думата „вик” (*kraugē*) се намира и в Мат. 25:6; Лука 1:42; Еф. 4:31; Евр. 5:7; Откр. 21:4. Само контекстът може да определи силата на един „вик” (тоест, дали е положителен или отрицателен). Другата емоционална дума „да спорят разгорещено” (*diatachomai*) се намира в Септуагинта на Дан. 10:20. Коментарът на Павел предизвиква шумна, емоционална конфронтация, която той цели!

- **„книжниците”** Това са експертите както в устния Закон (Талмуда), така и в писмения закон (СЗ). Повечето от тях са фарисеи.

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: КНИЖНИЦИ

Титлата идва от еврейското СЪЩЕСТВИТЕЛНО (BDB 706), което означава „изговорено послание”, „написан документ/декрет.” Гръцкият превод „grammateus” обикновено се отнася до написано послание. Може да означава

1. образовател (Неемия 8 гл.)
2. държавен служител (IV Царе 22:3-13)
3. записващ/секретар (I Лет. 24:6; II Лет. 34:13; Йер. 36:22)
4. военен служител (вж. Съдии 5:14)
5. религиозен водач (Ездра 7:6; Неем. 12:12-13)

В Новия Завет често са свързвани с фарисеите. В известен смисъл, това са хора с широки познания в СЗ и устните традиции (Талмуда). Те помагат за тълкуване и прилагане на юдейската традиция към ежедневието живот (вж. Исус син Сирахов 39:6). Обаче, тяхната правда (юдейският легализъм и ритуалност) не могат да произведат мир с Бога (вж. Мат. 5:20; Римл. 3:19-20; 9:1-5,30-32; 10:1-6; Кол. 2:20-22).

Синоптичните евангелия ги описват като (Йоан никога не ги споменава, 8:3 не оригинала) противници на Исус, макар че някои Го приемат (вж. Мат. 8:19).

1. конфликт относно яденето с грешници и бирници, Марк 2:16; Мат. 9:9-13
2. конфликт относно източника на Исусовия авторитет при изгонване на демони Марк 3:22
3. конфликт относно факта, че Исус прощава грехове, Мат. 9:3; Лука 5:21
4. искат публично знамение, Мат. 12:38
5. конфликт относно миенето на ръцете (церемониалните измивания), Мат. 15:1-2; Марк 7:1-5
6. конфликт по повод приветстването на тълпата при триумфалното влизане в Йерусалим; Мат. 21:15
7. Исус обвинява техните мотиви (търсят почит и превъзходство), Марк 12:38-40
8. Исус ги обвинява като лицемери и слепи водачи, седящи на мястото на Мойсей, Мат. 23:1-36

Благодарение на техните библейски познания, те трябва първи да разпознаят и приветстват Исус, но са заслепени (вж. Исая 29:13; 6:9-10) от техните традиции! Когато светлината стане тъмнина, колко голяма е тъмнината!

- „този човек” Използването на тази фраза в този контекст не означава непременно, че употребата е негативна.
- „ако предположим” Това е частично или непълно УСЛОВНО ИЗРЕЧЕНИЕ ОТ ПЪРВИ ВИД. Тези книжници предполагат, че Павел е видял нещо от духовната сфера, но не са сигурни какво точно. Тяхната силна и внезапна реакция показва техните предразсъдъци. Очевидно негативните им чувства към фарисеите са по-силни отколкото към този отстъпил фарисей. Тъй като граматическата структура не е пълна, Текстус Рецептус, следвайки гръцките ръкописи Н, L и P, добавя израза „Нека не воюваме против Бога”, което е взето от Деяния 5:39.

23:10 „нареди на войската да слезе и да го вземе насила” Дотук Римската армия на два пъти спасява живота на Павел в Ерусалим. Неслучайно Павел разглежда властите като Божи служители (вж. Римляни 13 гл.). Това може да е свързано с израза „този, който го възпира” във II Сол. 2:6-7.

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ – Деяния 23:11

11 И през следващата нощ Господ застана до него и каза: Дерзай, Павле! Защото както си свидетелствал за Мен в Ерусалим, така трябва да свидетелстваш и в Рим.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 23:11

11But on the night *immediately* following, the Lord stood at his side and said, “Take courage; for as you have solemnly witnessed to My cause at Jerusalem, so you must witness at Rome also.”

23:11 „Господ застана до него” Ето още едно лично видение, което трябва да насърчи Павел (вж. 18:9-10; 22:17-19; 27:23-24). Павел също е склонен към съмнения и обезсърчение.

- **„Дерзай”** Този глагол е в СЕГАШНО ВРЕМЕ, ДЕЯТЕЛЕН ЗАЛОГ, ПОВЕЛИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ. Това е единствената употреба на това понятие в писанията на Лука. Очевидно Павел е споделил това с Лука. Исус използва тази дума няколко пъти (вж. Мат. 9:2,22; 14:27; Йоан 16:33).
- **„трябва да свидетелстваш и в Рим”** Божията воля е Павел да бъде затворен, за да се яви пред императора. Евангелието ще бъде проповядвано в Рим (вж. 19:21; 22:21)! Относно думата „трябва” виж коментара към 1:16.

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ – Деяния 23:12-15

12 И като се разсъмна, някои от юдеите направиха заговор и се заклеха, като казаха, че няма да ядат, нито да пият, докато не убият Павел. 13 Тези, които направиха този заговор, бяха повече от четиридесет души. 14 Те дойдоха при главните свещеници и старейшините и казаха: Заклехме се с голяма клетва да не вкусим нищо, докато не убием Павел. 15 И така, сега вие със Синедриона заявете на хилядника да го доведе долу при вас, уж че искате да изучите по-точно неговото дело; а ние, преди да се приближи той, сме готови да го убием.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 23:12-15

12When it was day, the Jews formed a conspiracy and bound themselves under an oath, saying that they would neither eat nor drink until they had killed Paul. 13There were more than forty who formed this plot. 14They came to the chief priests and the elders and said, “We have bound ourselves under a solemn oath to taste nothing until we have killed Paul. 15”Now therefore, you and the Council notify the commander to bring him down to you, as though you were going to determine his case by a more thorough investigation; and we for our part are ready to slay him before he comes near *the place*.”

23:12-15 Този параграф ни информира за убийствения заговор на някои евреи. Това е поредното предумишлено убийство (вж. ст. 21) подобно на онова, което юдеите планираха за Исус.

23:13 „повече от четиридесет” Четиридесет е еврейски идиом за дълъг, неопределен период от време, но тук се използва за хора, така че вероятно е буквално. Вж. **Специалното понятие:** Числа в Писанието, в 1:3.

23:14 „главните свещеници и старейшините” Това е съкратен начин за обозначаване на Синедриона. Вж. **Специалното понятие** към 4:5.

■

NASB „ние сме се обвързали с тържествена клетва”

NKJV „заклели сме се с тържествена клетва”

NRSV „стриктно сме обвързани с клетва

TEV „направили сме тържествен обет”

NJB „направили сме тържествен обет”

Тези няколко превода са само опит да се предаде идиоматичния еврейски израз „с клетва се заклеваме.” Тези съзаклятници не успяват да убият Павел. Чудя се дали са умрели от глад? Очевидно устната традиция позволява начини за измъкване от подобни кървави клетви. Вж. **Специалното понятие** по-долу.

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: ПРОКЛЯТИЕ (*ANATHEMA*)

Има няколко еврейски думи за „клетва”. *Herem* се използва за нещо, дадено на Бога (вж. LXX като анатема, Левит 27:28), обикновено за погибел (вж. Втор. 7:26; Ис. Нав. 6:17-18; 17:12). Това е понятие, използвано в идеята за „свята война”. Бог заповядва унищожаването на Ханаанците и Йерихон е първата възможност, „първите плодове.”

В НЗ думата *anathema* и нейните форми се използват в няколко различни смисъла:

1. Като дар или принос на Бога (вж. Лука 21:5)
2. Като смъртен обет (вж. Деяния 23:14)
3. Да проклинам и да се кълна (вж. Марк 14:71)
4. Клетвена формула, свързана с Исус (вж. I Кор. 12:3)
5. Да предадеш някого на Божията присъда или унищожение (вж. Римл. 9:3; I Кор. 16:22; Гал. 1:8-9).

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ – Деяния 23:16-25

16 Но синът на сестрата на Павел, като чу за засадата, отиде и влезе в крепостта, и съобщи на Павел. 17 Тогава Павел повика един от стотниците и каза: Заведи този младеж при хилядника, защото има да му съобщи нещо. 18 И той го взе, заведе го при хилядника и каза: Затворникът Павел ме повика и ми се помоли да доведе това момче при теб, защото имало да ти каже нещо. 19 А хилядникът го взе за ръка и като се оттегли настрана, го попита насаме: Какво има да ми съобщиш? 20 А той каза: Юдеите се наговориха да те помолят да заведеш Павел утре долу в Синедриона, уж че искат да разпитат по-подробно за него. 21 Но ти не се съгласявай, защото го причакват повече от четиридесет души от тях, които са се заклели да не ядат, нито да пият, докато не го убият; и сега са готови, като чакат твоето обещание. 22 И така, хилядникът остави младежа да си отиде, като му поръча: На никого да не кажеш, че си ми съобщил това! 23 Тогава повика двама от стотниците и каза: Пригответе двеста пехотинци, седемдесет конници и двеста копиеносци да заминат за Кесария в третия час през нощта. 24 Пригответе и добитък, на който да качат Павел, и да го отвеждат безопасно до управителя Феликс. 25 Той написа и писмо, което имаше следното съдържание:

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 23:16-25

16But the son of Paul’s sister heard of their ambush, and he came and entered the barracks and told Paul. 17Paul called one of the centurions to him and said, “Lead this young man to the commander, for he has something to report to him.” 18So he took him and led him to the commander and said, “Paul the prisoner called me to him and asked me to lead this young man to you since he has something to tell you.” 19The commander took him by the hand and stepping aside, *began* to inquire of him privately, “What is it that you have to report to me?” 20And he said, “The Jews have agreed to ask you to bring Paul down tomorrow to the Council, as though they were going to inquire somewhat more thoroughly about him. 21”So do not listen to them, for more than forty of them are lying in wait for him who have bound themselves under a curse not to eat or drink until they slay him; and now they are ready and waiting for the promise from you.” 22So the commander let the young man go, instructing him, “Tell no one that you have notified me of these things.” 23And he called to him two of the centurions and said, “Get two hundred soldiers ready by the third hour of the night to proceed to Caesarea, with

seventy horsemen and two hundred spearmen.” 24They were also to provide mounts to put Paul on and bring him safely to Felix the governor. 25And he wrote a letter having this form:

23:16 „синът на Павловата сестра” Имаме много въпроси около семейството на Павел, но то е обвито в мълчание. Не е ясно как е разбрал за този заговор. Вероятно той също е бил фарисей.

23:21 Това покушение вероятно е включвало и убиването на римските пазачи.

23:23 Войниците, придружаващи Павел сигурно са (1) 200 пехотинци, 70 конници и 200 лековъоръжени войници или (2) 200 лековъоръжени войници и 70 конници. В гръцките ръкописи, познати на Запад има дълъг списък с добавени описания (вж. NKJV)

■ „третия час” Очевидно римско време. Вечерта започва в 6 следобед. Трябва да е било 21 часа.

■ „Кесария” Това е щабът на Римските окупационни войски в Палестина.

■

NASB, NKJV,

NRSV, TEV „копиеносци”

NJB „помощници”

REB „лековъоръжена войска”

NASB (бел.) „допълнителни оседлани животни или товарни животни”

NEB „стрелци”

Думата *dexiolabos* няма ясно значение. Буквално означава някой, който в въоръжен отдясно (*dexios*). Отнася се до

1. някои категории лековъоръжена войска (стрелци или копиеносци)
2. някой, който е завързан за затворника отдясно
3. някой, който държи втори кон
4. някой, който стои покрай фланга

Горните варианти показват, че съвременните хора не знаят точното значение на думата.

23:24 „Феликс” Римският историк Тацит (*Истории* 5:9, *Анали* 12:54) нарича Антоний Феликс жесток и похотлив. Той получава поста си от неговия брат Палас (и двамата са освободени роби), който е близък приятел на император Клавдий. Той служи като единадесети прокуратор на Палестина от 52-59 г. сл. Хр.

23:25 „съдържание” Вж. Специалното понятие: Съдържание (*typos*) в 7:43.

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИБ – Деяния 23:26-30

26 От Клавдий Лисий до негово превъзходителство, управителя Феликс: Поздрав! 27 Този човек беше хванат от юдеите, които щяха да го убият; но аз пристигнах с войниците и го избавих, понеже научих, че бил римлянин. 28 И като поисках да разбера причината, по която го обвиняваха, го заведох долу, пред техния Синедрион; 29 и намерих, че го обвиняват за въпроси от техния закон, нямаше обаче никакво обвинение в нещо, достойно за смърт или окови. 30 И понеже ми беше съобщено, че юдеите организират засада срещу този човек, веднага го изпратих при теб, като поръчах и на обвинителите му да изкажат обвиненията си против него пред теб. (Остани със здраве.)

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 23:26-30

26”Claudius Lysias, to the most excellent governor Felix, greetings. 27When this man was arrested by the Jews and was about to be slain by them, I came up to them with the troops and rescued him, having learned that he was a Roman. 28”And wanting to ascertain the charge for which they were accusing him, I brought him down

to their Council; 29and I found him to be accused over questions about their Law, but under no accusation deserving death or imprisonment. 30When I was informed that there would be a plot against the man, I sent him to you at once, also instructing his accusers to bring charges against him before you.”

23:26-30 Това е обичайното писмо с обяснение за Павловия случай от командващия офицер (вж. 25:12 и сл. ст.). То описва събитията, но по такъв начин, че да представи Луций в добра светлина.

23:26 Това е стихът, от който научаваме името на хилядника.

23:29 Този стих пасва на описанието на Лука, който представя християните и техните водачи за невинни, винаги когато са обвинявани или съдени от властта. Рим няма основание да се бои от последователите на „Пътя“!

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ – Деяния 23:31-35

31 И така, войниците според дадената им заповед взеха Павел и го заведоха през нощта в Антипатрида. 32 И на другия ден оставиха конниците да отидат с него, а те се върнаха в крепостта. 33 А конниците, като влязоха в Кесария, връчиха писмото на управителя и му представиха Павел. 34 А когато го прочете, го попита от коя област е, и като разбра, че е от Киликия, каза: 35 Ще те изслушам, когато дойдат и обвинителите ти. И заповяда да го пазят в преторията на Ирод.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 23:31-35

31So the soldiers, in accordance with their orders, took Paul and brought him by night to Antipatris. 32But the next day, leaving the horsemen to go on with him, they returned to the barracks. 33When these had come to Caesarea and delivered the letter to the governor, they also presented Paul to him. 34When he had read it, he asked from what province he was, and when he learned that he was from Cilicia, 35he said, “I will give you a hearing after your accusers arrive also”, giving orders for him to be kept in Herod’s Praetorium.

23:31 „заведоха го през нощта в Антипатрида” Този град е построен от Ирод Велики и носи името на баща му, Антипатър II. Става дума за дълъг преход от 50-60 км. Не е ясно къде точно се е намирал градът. Причината пехотинците да се върнат (вж. ст. 32) в определен момент е, защото

1. това вероятно е езическа област
2. топографията очевидно е равнинна без никаква опасност от изненадващи нападения

23:33 „губернаторът” Буквално думата е „прокуратор”. Лука е много прецизен в титлите на местните и Римските служители.

23:34 „попита от коя провинция е” Това е с цел да се определи юрисдикцията. Тъй като Павел е от имперска провинция, делото трябва да се гледа от Феликс. В Римската империя има три вида юрисдикции:

1. Имперска (Цезар)
2. Сенаторска
3. Местна (като Ирод и приемниците му)

23:35 „след като пристигнат обвинителите ти” Юдеите от Азия обвиняват Павел, че осквернява храма, въвеждайки езичници в забранената зона. Фактът, че обвинителите не се появяват трябва да доведе до сваляне на обвиненията. Но както често се случва местната политика повлиява на делото!

- **„пазен в Иродовата претория”** Римляните са любезни с Павел, докато е в тяхна власт (вж. 24:23). Павел е държан в двореца, построен от Ирод Велики, използван за негова лична резиденция, но превърнат в Римски щаб.

ВЪПРОСИ ЗА ОБСЪЖДАНЕ

Този коментар е само ръководство за изучаване. Това означава, че вие сами носите отговорност за начина, по който тълкувате Библията. Всеки от нас трябва да ходи в светлината, която му е дадена. Приоритет при интерпретацията сте самият вие, вашата Библия и Светият Дух. Не бива да прехвърляте тази отговорност на който и да е коментатор.

Настоящите въпроси за обсъждане целят да ви подпомогнат да обмислите основните теми в този раздел на посланието. Целта им е да предизвикат мисли, а не да дадат крайни отговори.

1. Сравнете защитите на Павел и отбележете общите елементи.
2. Дали Павел се счита за истински юдеин?
3. Узнаваме ли нещо за семейството на Павел от книгата Деяния?

Деяния 24 гл.

РАЗДЕЛЕНИЯ ПО АБЗАЦИ В СЪВРЕМЕННИТЕ ПРЕВОДИ*

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Делото срещу Павел	Обвинен в размирици	Павел срещу Феликс	Делото срещу Павел	Делото пред Феликс
24:1-9	24:1-9	24:1-2а	24:1-2а	24:1-9
		24:26-8 24:9	24:26-9	
Павел се защитава пред Феликс	Защитата пред Феликс		Павловата защита пред Феликс	
24:10-21	24:10-21	24:10а	24:10а	24:10а
				Речта на Павел пред Римския управител
		24:10б-21	24:10б-16	24:10б-13
				24:14-16
			24:17-21	24:17-21
	Феликс отлага			Павел, пленник в Кесария
24:22-23	24:22-27	24:22-23	24:22-23	24:22-23
Павел, оставен в ареста			Павел пред Феликс и Друсилата	
24:24-26		24:24-26	24:24-26	24:24-26
24:27		24:27	24:27	24:27

ТРЕТИ ЦИКЪЛ НА ПРОЧИТ (вж. стр. viii)

ПРОСЛЕДЯВАНЕ НА АВТОРСКОТО НАМЕРЕНИЕ НА НИВО АБЗАЦИ

Този коментар е само ръководство за изучаване. Това означава, че вие сами носите отговорност за начина, по който тълкувате Библията. Всеки от нас трябва да ходи в светлината, която му е дадена. Приоритет при интерпретацията сте самият вие, вашата Библия и Светият Дух. Не бива да прехвърляте тази отговорност на който и да е коментатор.

Прочетете главата на един дъх. Определете темите. Съпоставете вашето тематично разделение с петте съвременни превода по-горе. Разделянето на абзаци не е вдъхновено от Бога, но е ключово за проследяването на авторското намерение. А именно това е в сърцевината на интерпретирането. Всеки абзац има една единствена тема.

1. Първи абзац
2. Втори абзац
3. Трети абзац
4. И т.н.

ИЗСЛЕДВАНЕ НА ДУМИ И ИЗРАЗИ

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД *РИБ* – Деяния 24:1-2а

След пет дни първосвещеникът Анания слезе с някои старейшини и с един оратор на име Тертил, които подадоха на управителя жалба против Павел. 2 И като го повикаха, Тертил започна да обвинява, като казваше:

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД *NASB (updated)* – Acts 24:1-2a

1After five days the high priest Ananias came down with some elders, with an attorney *named* Tertullus, and they brought charges to the governor against Paul. 2After *Paul* had been summoned, Tertullus began to accuse him, saying to *the governor*,

24:1 „първосвещеникът Анания” Виж подробния коментар към 23:2. Ах! Първосвещеникът лично пристига от Ерусалим в Кесария! Павел наистина им мъти водата!

- „слезе” За евреите, Ерусалим винаги е „горе”, а всички останали географски места са „долу”
- „старейшини” В СЗ това понятие се отнася до по-възрастните водачи на племената. В периода след преселението вече се отнася до богати, влиятелни хора от Ерусалим. В НЗ Синедрионът често е описван като „първосвещениците, книжниците и старейшините.” Те вероятно са членове на Синедриона, който от своя страна подкрепя садукееите. Водачите на храма съзират потенциален проблем навсякъде, където присъстват фарисеи (вж. 23:6-10).
- “Тертул” Той е нает адвокат или оратор (вж. НКJV). Това е форма на гръцката дума *rēta* или „изговорено слово”. Очевидно той представлява Синедриона пред Римските власти и вероятно говори на латински.

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД *РИБ* – Деяния 24:2б-9

Понеже чрез теб, честити Феликсе, се радваме на голямо спокойствие и понеже чрез твоята предвидливост има подобрения за този народ, 3 то ние с пълна благодарност винаги и навсякъде посрещаме това. 4 Но за да не те отегчаваме повече, моля те да имаш снизхождение и да ни изслушаш накратко; 5 понеже намерихме, че този човек е зараза и размирник между всичките юдеи по света, а още и водач на назарейската ерес, 6 който се опита и храма да оскверни. И ние го уловихме (и искахме да го съдим по нашия закон, 7 но хилядният Лисий дойде и с голямо насилие го изтръгна от ръцете ни, като заповяда на обвинителите му да дойдат при теб). 8 А ти, като сам го разпиташ, ще можеш да узнаеш от него всичко това, за което го обвиняваме. 9 И юдеите потвърдиха, като казаха, че това е вярно.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД *NASB (updated)* – Acts 24:2b-9

2b”Since we have through you attained much peace, and since by your providence reforms are being carried out for this nation, 3we acknowledge *this* in every way and everywhere, most excellent Felix, with all thankfulness. 4But, that I may not weary you any further, I beg you to grant us, by your kindness, a brief hearing. 5For we have found this man a real pest and a fellow who stirs up dissension among all the Jews throughout the world, and a ringleader of the sect of the Nazarenes. 6And he even tried to desecrate the temple; and then we arrested him. [We wanted to judge him according to our own Law. 7But Lysias the commander came along, and with much violence took him out of our hands, 8ordering his accusers to come before you.]By examining him yourself concerning all these matters you will be able to ascertain the things of which we accuse him.” 9The Jews also joined in the attack, asserting that these things were so.

24:2b-4 Този увод е не само опит за ласкателство (вероятно очаквано), но на практика е неоснователно. Феликс е жесток човек (вж. Тацит, *Истории* 5.9 и *Анали* 12.2). Феликс заема този пост само заради брат си Палас, който е роб, освободен от Антония (дъщерята на Марк Антония), майка на императора Клавдий. По-късно е свален от Нерон, по искане на народа (вж. Йосиф, *Войни* 2.12.8-13.7 и *Старини* 20.7.7-8.9).

24:2б „**имаме голямо спокойствие**” Някои смятат, че се касае за опит да се спре дейността на еврейските екстремисти, наречени *sicarii* (убийци). Вж. Йосиф, *Войни* 2.13.2.

24:5 „**намерихме този човек**” Целта на Лука в книгата Деяния е да покаже на Римския свят, че обвиненията срещу християните са неоснователни. Павел е обвинен в три неща:

1. създава проблеми
2. водач е на нова секта
3. осквернява храма

■

NASB „истинска напасть”

NKJV „чума”

NRSV „зловреден човек”

TEV „опасна напасть”

NJB „същинска напасть”

Коренът на думата е „мор” (вж. Лука 21:11). В СЗ (Септуагинта) думата може да означава и „язва, чума”, но може да се използва и метафорично за човек (вж. Пр. 19:25).

- „**по света**” Това сигурно е нарочно преувеличение и в същото време е комплимент за резултатното служение на Павел в диаспората.
- „**водач, подстрекател**” Гръцката дума е сложна и се състои от „пръв” и „да стоя”. В Септуагинта е използвана в Йов 15:24, „капитан първи ранг”. Среца се само на това място в НЗ и в нито един от египетските папируси на гръцки койне.
- „**сектата**” Понятието *hairesis* първоначално означава „разделяне” или „фракция” (буквално, „да направя избор”). Постепенно започва да придобива негативна конотация, както е с думата „ерес”, която идва от тази гръцка дума. Садукеите са наречени „секта” в 5:17, а фарисеите - в 15:5. В този контекст в Деяния, Павел счита християнството за интегрална част на историческата юдейска вяра и надежда (вж. ст. 14).
- „**Назаряните**” Това понятие се отнася до последователите на Исус от Назарет. Някои твърдят, че е свързано с град Назарет, но други смятат, че се касае за думата *nezer* (BDB 666) или „клонка”, титла за Месията (вж. Ис. 11:1; 53:2). Вж. **Специалното понятие** към 2:22.

24:6 Обърнете внимание на обвинението срещу Павел в 21:28, че е осквернил храма, което сега е променено на „опита се да оскверни храма”. Обвинението им наистина е зле скалъпено. Проблемът е в успешното проповядване на Павел.

24:7 Думите в скоби, в NASB показват добавен текст, който се намира в унциалните ръкописи MS E (8-и век) и няколко ръкописа с малки букви от 9-и век. По-дългият текст е в NKJV. В него е внесена промяна – не еврейските водачи, а Лисий е този, който иска да навреди на Павел. Според UBS4 кратката версия е за предпочитане (MSS P74, x, A, D, някои древни латински, Вулгата, коптски и грузински преводи) и се оценява в „В” (почти сигурна). UBS3 дава оценка „Д” на версията с добавения текст (много съмнителен).

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ – Деяния 24:10-21

10 А когато управителят кимна на Павел да вземе думата, той отговори: Понеже зная, че ти от много години си бил съдия на този народ, аз на драго сърце говоря в своя защита, 11 защото можеш да научиш, че няма повече от дванадесет дни, откакто се изкачих на поклонение в Ерусалим. 12 И не са ме намерили да споря с някого или да размирявам народа нито в храма, нито в синагогите, нито в града. 13 И те не могат да докажат пред теб това, за което сега ме обвиняват. 14 Но това ти изповядвам, че според учението, което те наричат ерес, така служа на бащиния ни Бог, като вярвам всичко, което е писано в закона и в пророците, 15 и че се надявам на Бога, че ще има възкресение на мъртвите – и на праведни, и на несправедни – което и те сами очакват. 16 Затова и аз се старая да имам винаги непорочна съвест – и спрямо Бога, и спрямо хората. 17 И след много години дойдох да донеса милостини на моя народ и приноси. 18 При това ме намериха в храма очистен, без да има навалица или размирие, 19 но имаше някои юдеи от Азия, които трябваше да се представят пред теб и да ме обвинят, ако имаха нещо против мен. 20 Или тези сами нека кажат каква неправда са намерили в мен, когато стоях пред Синедриона, 21 освен ако е само в този вик, който нададох, като стоях между тях: За възкресението на мъртвите ме съдите днес.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 24:10-21

10When the governor had nodded for him to speak, Paul responded: “Knowing that for many years you have been a judge to this nation, I cheerfully make my defense, 11since you can take note of the fact that no more than twelve days ago I went up to Jerusalem to worship. 12Neither in the temple, nor in the synagogues, nor in the city *itself* did they find me carrying on a discussion with anyone or causing a riot. 13Nor can they prove to you *the charges* of which they now accuse me. 14But this I admit to you, that according to the Way which they call a sect I do serve the God of our fathers, believing everything that is in accordance with the Law and that is written in the Prophets; 15having a hope in God, which these men cherish themselves, that there shall certainly be a resurrection of both the righteous and the wicked. 16In view of this, I also do my best to maintain always a blameless conscience *both* before God and before men. 17Now after several years I came to bring alms to my nation and to present offerings; 18in which they found me *occupied* in the temple, having been purified, without *any* crowd or uproar. But *there were* some Jews from Asia—19who ought to have been present before you and to make accusation, if they should have anything against me. 20Or else let these men themselves tell what misdeed they found when I stood before the Council, 21other than for this one statement which I shouted out while standing among them, ‘For the resurrection of the dead I am on trial before you today.’”

24:10 Подобно на адвоката на Синедриона, Павел също прави въведение (вероятно очаквано в тази култура)

- „защита” От тази гръцка дума идват думите „апология” и „апологетика”. Първоначалното значение на думата е „устна защита в съда”.

24:11-12 Павел подчертава, че действията му в Ерусалим са напълно нормални и последователни. Той е обвинен в оскверняване на храма, но всъщност участва в напълно обичаен ритуал.

24:14 „Пътят” Това е първото име, с което на наречени християните, което напомня, че Исус е пътят към Бога (Йоан 14:6) и трябва да следваме Неговия начин на живот (вж. 9:2; 19:9,23; 22:4; 24:22 и вероятно 18:25-26).

- „Аз служа на Бога на нашите бащи” В този стих Павел ярко подчертава, че проповядването за Исус не противоречи на СЗ. Исус е изпълнение на надеждата и обещанията, дадени на Израил. Той не разглежда християнството като нещо ново и различно, а като изпълнение (вж. думите на Исус в Мат. 5:17-19).

- **„Законът...Пророците”** Тук са споменати два от трите раздела на Библията:
 1. Тората (законът — Битие - Второзаконие
 2. Пророците
 - а. Ранните пророци — Исус Навиев – Царете (включително и Рут)
 - б. Късните пророци — Исая - Малахия (с изключение на Плач на Еремия и Данаил)
 3. Писанията
 - а. Мегилот — Рут, Естир, Еклисиаст, Песен на песните и Плач на Еремия
 - б. Литература на мъдростта — Йов, Псалми, Притчи
 - в. История след плена — I и II Летописи, Ездра и Неемия

24:15 „имайки надежда в Бога, която и те самите ценят” Павел изтъква, че неговата религиозна ориентация съвпада с тази на обвинителите му (вж. ст. 16), с изключение на възкресението. Павел опитва да се защити, показвайки, че конфликтът е богословски и касае въпроси от юдаизма, в които Рим не иска да се меси. Относно надеждата, виж **Специалното понятие**: Надежда в 2:25.

- **„че ще има възкресение на праведните и на нечестивите”** Това е богословско вярване на фарисеите, а не на садукееите, които са водачи в храма. Йосиф в *Старини* 18.1.3 даже изтъква, че някои фарисеи не вярват във възкресението на нечестивите (относно съвременно схващане относно унищожаване на нечестивите, виж Едуард Фъдж, *Огун, който пояжда*). Библията е категорична с концепцията за всеобщото възкресение (вж. Ис. 25:8; Дан. 12:2; Мат. 25:46; Йоан 5:29; Римл. 2:6-11; Откр. 20:11-15). Павел разглежда християнството като естествено изпълнение на СЗ (вж. Мат. 5:17-19). Това не е нищо ново!

24:16 „Аз се старая винаги да имам непорочна съвест” Точно тази фраза разгневява първосвещеника в 23:1-2. Павел отново я повтаря в негово присъствие. Това ни напомня за коментара му относно личната борба в I Кор. 9:24-27. Себеобузданияето, за което Павел проповядва на Феликс (вж. ст. 25) не се постига и практикува лесно. Себевладението е един от плодовете на Светия Дух в Гал. 5:22 и вероятно увенчава списъка с добродетели!

24:17 „Дойдох да донеса милостиня на моя народ” Относно „милостиня” виж **Специалното понятие** към 3:2. Вероятно става дума за помощта, събрана от езическите църкви за Ерусалимската църква (вж. Римл. 15:25-27; I Кор. 16:1-4; II Коринтяни 8-9). Изненадващо е, че това не е споменато в 21:15 и сл. ст. Това може да е доказателство, че милостинята не е била добре приета от християните в Ерусалим (вж. James D. G. Dunn, *Unity and Diversity in the New Testament*). Дори за вярващите е трудно да се борят с закоравелия расизъм.

- **„и да принесе жертви”** Това се отнася до

1. назарейския оброк, който Павел има да извърши (вж. 21:24)
2. плащането на таксите за обреците, извършвани от другите (вж. 21:24)

Тъй като тази фраза граматически е свързана с израза „донасяне на милостиня”, възможно е тя да касае еврейските ритуали, а не милостинята, събрана от езическите църкви.

24:18 „те ме намериха в храма, очистен” Тази еврейска ритуална процедура е по настояване на Яков и старейшините на църквата (вж. 21:17-26). Тя цели да помири легалистичните еврейски вярващи, но в действителност възпламенява гръцки говорещите юдеи от Азия.

24:18-19 „юдеи от Азия, които трябваше да се представят” Това е важна точка в правната защита на Павел (вж. ст. 19). Обвинителите очевидци не присъстват! Онези, които обвиняват Павел в общи безредици не разполагат с доказателство (вж. ст. 20)! За евреите Азия е географска категория, включваща южна и западна Турция, тогава наричана Мала Азия.

24:19b „ако” Това е УСЛОВНО ИЗРЕЧЕНИЕ ОТ ЧЕТВЪРТИ ВИД, начин да се изрази евентуалност, която е твърде далеч от вероятното. А. Т. Robertson, *Word Pictures in the New Testament*, стр. 420, смесено условно изречение от ВТОРИ ВИД, със заключение (тоест, но те не присъстват, ст. 19а). В своята *Граматика* (стр. 1022) той споменава и други УСЛОВНИ ИЗРЕЧЕНИЯ в писанията на Лука (вж. Лука 17:6 и Деяния 8:31).

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ – Деяния 24:22-23

22 А Феликс, тъй като познаваше доста добре това учение, отложи делото, като каза: Когато слезе хилядникът Лисий, ще разреши делото ви. 23 И заповяда на стотника да пазят Павел, но да му дават свобода и да не възпират никого от неговите да му прислужва.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 24:22-23

22But Felix, having a more exact knowledge about the Way, put them off, saying, “When Lysias the commander comes down, I will decide your case.” 23Then he gave orders to the centurion for him to be kept in custody and yet have *some* freedom, and not to prevent any of his friends from ministering to him.

24:22 Очевидно Феликс е чул за Исус и християните. Вероятно като Римски служител е запознат с делото, по което трябва да се произнесе. Жената на Феликс е еврейка (вж. ст. 24), което означава, че той може от опит да е запознат с учението на юдаизма. Пътят е известен като секта на юдаизма и следователно е „законна” религия в Римската империя.

24:23 Това означава, че Феликс не разглежда Павел като заплахата и му позволява известна свобода и достъп. Още един Римски служител, който не разглежда християните като политически проблем. Това определено е една от целите на Лука при написването на Деяния.

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ – Деяния 24:24-27

24 А след няколко дни Феликс дойде с жена си Друсилия, която беше юдейка, и прати за Павел, от когото слуша за вярата в Христос Исус. 25 И когато той говореше за правда, за себеобуздание и за идещия съд, Феликс уплашен отговори: Засега си иди и когато намеря време, ще те повикам. 26 При това той се надяваше, че ще получи пари от Павел, затова все по-често го викаше и приказваше с него. 27 Но като изминаха две години, Феликс беше заместен от Порций Фест. А понеже искаше да спечели благоволенieto на юдеите, Феликс остави Павел в окови.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 24:24-27

24But some days later Felix arrived with Drusilla, his wife who was a Jewess, and sent for Paul and heard him *speak* about faith in Christ Jesus. 25But as he was discussing righteousness, self-control and the judgment to come, Felix became frightened and said, “Go away for the present, and when I find time I will summon you.” 26At the same time too, he was hoping that money would be given him by Paul; therefore he also used to send for him quite often and converse with him. 27But after two years had passed, Felix was succeeded by Porcius Festus, and wishing to do the Jews a favor, Felix left Paul imprisoned.

24:24 „Друсилия” Тя е най-младата и вероятно красива дъщеря на Ирод Агрипа I и сестра на Верникия и Агрипа II. Тя е третата жена на Феликс, която той взима от Азиз, царя на Емес (Йосиф, *Старини* 20.7.2).

NASB, NRSV,
TEV, NJB „Христос Исус”

НКJV „Христос”

Вариант #1 е в MSS P74, κ^* , В, Е и старите латински версии, Вулгата. По-краткият вариант е в MSS κ , А, С, и коптските версии и Пешита. Според UBS4 по-дългата версия е с рейтинг „Б” (почти сигурно). Човек се чуди защо в този контекст Христос трябва да се превежда „Месия” (MS 044 е „Месията”).

- **„вяра”** Това е важна богословска дума. Вж. **Специалното понятие** към 2:40; 3:16 и 6:5. Помнете, че тези богословски понятия на койне гръцки не са основани на гръцката употреба, но на Септуагинта. Лука добре познава Септуагинта. Това е СЗ на църквата.

24:24-25 Павел често проповядва благовестието (вж. ст. 26 б) на Феликс и Друсилата. Точно това иска Христос от него (вж. 9:15). Феликс е убеден, но е алчен (очаква подкуп от Павел) и отлага своето решение (вж. ст. 26).

24:26 Очевидно Павел разполага с известни средства докато е в затвора. Вероятно от (1) лично наследство или (2) помощ от църквите (тоест, Филипи или Солун). Феликс често вика Павел, не за да слуша проповядването му, а защото очаква подкуп от него.

24:27 „след като минаха две години” Мнозина вярват, че именно в този период Лука събира информация от повярвали очевидци на благовестието (вж. Лука 1:1-4). Този период сигурно е обезкуражителен за агресивен мъж като Павел! Той обаче не прибегва до свободата с подкупи. Знае, че това е Божията воля за него.

- **„Порций Фест”** Римските историци Светоний и Тацит не са единодушни относно началната дата, в която Фест поема поста. Феликс е съден през 55 г. сл. Хр., но не е ясно дали е осъден и махнат тогава или през 59 г. сл. Хр. Фест умира през 62 г. сл. Хр., докато все още е на служба (вж. Йосиф, *Старини* 20.9.1). Малко се знае за него (вж. Йосиф, *Старини* 20.8.9-10; *Воини* 2.14.1).
- **„Феликс остави Павел в затвора”** Обичаят е затворниците да бъдат освобождавани при смяна на поста, но това не се случва с Паве. Този стих показва политическата ситуация в Палестина и слабостта на Римските водачи за сметка на Синедриона.

ВЪПРОСИ ЗА ОБСЪЖДАНЕ

Този коментар е само ръководство за изучаване. Това означава, че вие сами носите отговорност за начина, по който тълкувате Библията. Всеки от нас трябва да ходи в светлината, която му е дадена. Приоритет при интерпретацията сте самият вие, вашата Библия и Светият Дух. Не бива да прехвърляте тази отговорност на който и да е коментатор.

Настоящите въпроси за обсъждане целят да ви подпомогнат да обмислите основните теми в този раздел на посланието. Целта им е да предизвикат мисли, а не да дадат крайни отговори.

1. Какво означава понятието „назарянин”?
2. Защо първите християни са наричани последователи на Пътя?
3. Обяснете значението на ст. 15.

Деяния 25 гл.

РАЗДЕЛЕНИЯ ПО АБЗАЦИ В СЪВРЕМЕННИТЕ ПРЕВОДИ*

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Павел обжалва пред Цезар	Павел обжалва пред Цезар	Обжалване пред императора	Павел обжалва пред императора	Павел обжалва пред Цезар
25:1-5	25:1-12	25:1-5	25:1-5	25:1-5
25:6-12		25:6-12	25:6-8	25:6-12
			25;9	
			25:10-11	
			25;12	
Павел, изведен пред Агрипа и Верникия	Павел пред Агрипа	Павловата защита пред Агрипа	Павел пред Агрипа и Верникия	Павел се явява пред цар Агрипа
		(25:13-26:32)		
25:13-22	25:13-27	25:13-22	25:13-21	25:13-22
			25:22а	
			25:22б	
25:23-27		25:23-27	25:23-27	25:23-26:1

ТРЕТИ ЦИКЪЛ НА ПРОЧИТ (вж. стр. viii)

ПРОСЛЕДЯВАНЕ НА АВТОРСКОТО НАМЕРЕНИЕ НА НИВО АБЗАЦИ

Този коментар е само ръководство за изучаване. Това означава, че вие сами носите отговорност за начина, по който тълкувате Библията. Всеки от нас трябва да ходи в светлината, която му е дадена. Приоритет при интерпретацията сте самият вие, вашата Библия и Светият Дух. Не бива да прехвърляте тази отговорност на който и да е коментатор.

Прочетете главата на един дъх. Определете темите. Съпоставете вашето тематично разделение с петте съвременни превода по-горе. Разделянето на абзаци не е вдъхновено от Бога, но е ключово за проследяването на авторското намерение. А именно това е в сърцевината на интерпретирането. Всеки абзац има една единствена тема.

1. Първи абзац
2. Втори абзац
3. Трети абзац
4. И т.н.

ИЗСЛЕДВАНЕ НА ДУМИ И ИЗРАЗИ

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ – Деяния 25:1-5

А Фест, като дойде в областта, след три дни се изкачи от Кесария в Ерусалим. 2 Тогава първосвещеникът и юдейските първенци подадоха при него жалба против Павел, 3 като търсеха собствената си изгода против него, да изпрати да го доведат в Ерусалим, като поставяха засада, за да го убият по пътя. 4 Но Фест отговори, че Павел трябва да се пази под стража в Кесария и че сам той скоро ще тръгне за там. 5 Затова, каза той, нека влиятелните между вас слязат с мен и ако има нещо лошо в този човек, нека го обвинят.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 25:1-5

1Festus then, having arrived in the province, three days later went up to Jerusalem from Caesarea. 2And the chief priests and the leading men of the Jews brought charges against Paul, and they were urging him, 3requesting a concession against Paul, that he might have him brought to Jerusalem (*at the same time, setting an ambush to kill him on the way*). 4Festus then answered that Paul was being kept in custody at Caesarea and that he himself was about to leave shortly. 5”Therefore”, he said, “let the influential men among you go there with me, and if there is anything wrong about the man, let them prosecute him.”

25:1 „Фест” Това е приемникът на Феликс. Той е по-благороден, но очевидно е под същото политическо напрежение и споделя същия светоглед. Той е на този пост две години и умира през 62 г. сл. Хр. (вж. Йосиф, *Старини*. 20.8.9).

- **„три дни по-късно”** Това показва безпокойството и нетърпението на еврейските водачи по отношение на Павел. Фест също иска да направи добро първо впечатление.

25:2 „първосвещеникът и еврейските първенци” Става дума за Синедриона, който се състои от 70 еврейски водачи от Ерусалим. Те представляват висшия еврейски съдебен орган по въпросите на политиката и религията. Вж. **Специалното понятие** към 4:5. Може да се отнася и до другите елитни и богати граждани на Ерусалим, които много държат да се запознаят с новия Римски прокуратор, за да установят добри връзки с него. Така че вероятно се касае и за двете групи. След две години е имало нов първосвещеник, Исмаил бен Фабус (56-62 г. сл. Хр.). Той също иска да се наложи и атаката срещу фарисея отстъпник Павел, е подходящ начин за това.

- **„подадоха жалба против него”** Това е **НЕСВЪРШЕНО ВРЕМЕ, ДЕЯТЕЛЕН ЗАЛОГ, ИЗЯВИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ**. Правеха жалби отново и отново.

25:3 Това изразява враждебното отношение на тези религиозни водачи към Павел. Те го разглеждат като вътрешен враг!

- **„в същото време поставиха засада на пътя, за да го убият”** Тактиката на еврейските водачи не се е променила (вж. 23:12-15).

25:5 „ако” Това е **УСЛОВНО ИЗРЕЧЕНИЕ ОТ ПЪРВИ ВИД**, което се приема за вярно от перспективата на автора или за неговата цел (вж. А. Т. Robertson, *Word Pictures in the New Testament*, том 3, стр. 429). Д-р Bruce Tankersley, специалист по койне гръцки от Източния баптистки университет, Тексас казва, че изречението може да е и от **ТРЕТИ ВИД**, защото липсва **ГЛАГОЛ** в подчиненото изречение. Фест предполага, че Павел е виновен. Защо иначе еврейските водачи ще са толкова настоятелни и упорити?

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ – Деяния 25:6-12

6 И когато прекара между тях не повече от осем или десет дни, той слезе в Кесария и на следващия ден седна на съдийския стол и заповяда да доведат Павел. 7 И като дойде, юдеите, които бяха слезли от

Ерусалим, го обиколиха и го обвиняваха с много и тежки обвинения, които не можеха да докажат, 8 но Павел в защитата си казваше: Нито против юдейския закон, нито против храма, нито против императора съм извършил някакво престъпление. 9 Но Фест, понеже искаше да угоди на юдеите, в отговор на Павел каза: Искаш ли да се изкачиш в Ерусалим и там да се съдиш за това пред мен? 10 А Павел каза: Аз стоя пред императорското съдилище, където трябва да бъда съден. На юдеите не съм сторил никаква вреда, както и ти много добре знаеш. 11 Защото, ако съм злодей и съм сторил нещо достойно за смърт, не бягам от смъртта; но ако нито едно от нещата, за които ме обвиняват тези, не е вярно, никой не може да ме предаде на тях. Отнасям се до императора! 12 Тогава Фест, след като обсъди въпроса със съвета, отговори: Отнесъл си се до императора — при императора ще отидеш.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД *NASB (updated)* – Acts 25:6-12

6After he had spent not more than eight or ten days among them, he went down to Caesarea, and on the next day he took his seat on the tribunal and ordered Paul to be brought. 7After Paul arrived, the Jews who had come down from Jerusalem stood around him, bringing many and serious charges against him which they could not prove, 8while Paul said in his own defense, “I have committed no offense either against the Law of the Jews or against the temple or against Caesar.” 9But Festus, wishing to do the Jews a favor, answered Paul and said, “Are you willing to go up to Jerusalem and stand trial before me on these *charges*?” 10But Paul said, “I am standing before Caesar’s tribunal, where I ought to be tried. I have done no wrong to *the* Jews, as you also very well know. 11If, then, I am a wrongdoer and have committed anything worthy of death, I do not refuse to die; but if none of those things is *true* of which these men accuse me, no one can hand me over to them. I appeal to Caesar.” 12Then when Festus had conferred with his council, he answered, “You have appealed to Caesar, to Caesar you shall go.”

25:6-9 Тези събития показват на Павел, че не трябва да таи надежда да получи справедливост от Фест. Той знае какво го чака в Ерусалим (вж. ст.3). Той знае, че Исус иска да отиде в Рим (вж. 9:15).

25:6 „след като беше прекарал с тях осем или десет дни” Мога да предположа, че през това време еврейските водачи са яли и пили с Фест. Те са манипулирали всички Римски служители.

25:8 Павел твърди, че е невинен по всички обвинения, спрямо

1. Мойсеевия закон (вж. 21:21,28)
2. Храма (вж. 21:28; 24:6)
3. Цезар (вж. 16:21; 17:7)

Обвинения 1 и 2 са отправени и към Стефан в 6:13-14.

25:10-11 Павел изтъква, че се намира на точното място, в правилния съд. В стих 11 Лука пише, че Павел е отнесъл делото си до императора. Правото на обжалване пред императора поставя Октавиан през 30 г. пр. Хр. (вж. Дио Касий, *История*, 51.19). Този указ има за цел да предпази всеки Римски гражданин, отнесъл се до императора, от ослепяване, бичуване и тормоз (вж. Павлус, *Присъди* 5.26.1). В книгата на А. N. Sherwin-White *Roman Society and Roman Law in the New Testament*, лекция четвърта: Павел пред Феликс и Фест, стр. 48-70 може да намерите добър коментар за римските закони в първи век.

25:11 „ако... ако” Това са две УСЛОВНИ ИЗРЕЧЕНИЯ ОТ ПЪРВИ ВИД, които се приемат за верни заради целите на автора и от неговата перспектива. Тези две употреби в контекста показват как граматическата конструкция определя значението. Първото „ако” не се осъществява (същото условие поставя Феликс в стих 5); второто е вярно.

- „Не отказвам да умра” Павел признава държавната власт (вж. Римл. 13:4). Старозаветната перспектива относно смъртното наказание може да се види в Бит. 9:6. Добра дискусия по темата ще откриете в *Hard Sayings of the Bible*, стр. 114-116.

■
NASB, TEV „никой не може да ме предаде на тях”

NKJV „никой не може да ме предаде на тях”

NRSV „никой не може да ме прехвърли на тях”

NJB „никой няма правото да ме предава на тях”

Понятието *charizomai* в основни линии означава да „задоволя” или „да покажа благоволение”. Павел е наясно, че Фест иска да се хареса на еврейските водачи и затова им го предава! Възможно е обаче Фест да следва указ на Юлий Цезар (Йосиф, *Старини*. 14.10.2), които позволяват на Римските служители в Палестина да задоволяват исканията на първосвещеника.

- „Отнасям се до императора” Това е законно право на всеки Римски гражданин със смъртно наказание (Плиний Млади, Писма 10.96). В този исторически момент император е Нерон (54-68 г. сл. Хр.).

25:12 „неговия съвет” Стама дума за римските юристи, съветници на Фест, а не за еврейските водачи.

НАБЛЮДЕНИЯ ОТ КОНТЕКСТА – 25:13-26:32

А. Ирод Агрипа II (Марк Юлий Агрипа)

1. Той е син на Ирод Агрипа I (вж. Деяния 12), който е политически владетел на Юдея и контролира храма и свещенството (41-44 г. сл. Хр.) и внук на Ирод Велики.
2. Той е образован в Рим и подкрепя императора. Връща се в Рим след еврейската война, 70 г. сл. Хр. и умира около 100 г. сл. Хр.
3. Когато е на 17 години, баща му умира, но е много млад, за да заеме престола.
4. През 50 г. сл. Хр. Ирод Халкий, чичо на Агрипа II и цар на Халки (малко царство в северна Палестина) умира и Агрипа II получава царството от император Клавдий. Той получава контрол и над храма и свещенството.
5. През 53 г. пр. Хр. Той заменя това малко царство за тетрархията от Ирод Филип (Итурейя и Трахонития) и Лисаний (Абилиния).
6. По-късно император Нерон прибавя нови градове и села от Галилея под негов контрол. Неговата столица е Кесария Филипова, която той по-късно преименува в Нерониада.
7. За исторически препратки, виж:
 - а. Йосиф Флавий, *Еврейски войни* 2.12.1,7-8; 15.1; 16.4; 7.5.1
 - б. Йосиф Флавий, *Antiquities of the Jews* 19.9.2; 20.5.2; 6.5; 7.1; 8.4; 9.6.

В. Верникя

1. Тя е най-голямата дъщеря на Ирод Агрипа I.
2. Сестра е на Агрипа II и за известен период от време е негова любовница (няма доказателства за това, само слухове). По-късно е метреса на император Тит, докато е още генерал. Той е Римският император, който разрушава Ерусалим и храма през 70 г. сл. Хр.
3. Тя е сестра на Друсилія (вж. 24:24).
4. Омъжена е за Ирод Хелкий (брат на Ирод Агрипа I, неин чичо), но след като той умира, тя заживява с брат си.
5. По-късно се омъжва за Полемон, цар на Киликия, но го напуска, за да се върне при брат си, който получава титлата „цар”.
6. Метреса на император Веспасиан.
7. Исторически препратки:
 - а. Йосиф Флавий, *Еврейски войни* 2.1.6; 15.1; 17.1.
 - б. Йосиф Флавий, *Еврейски старини* 19.9.1; 15.1; 20.1.3

- в. Тацит, *История* 2.2
 г. Севтоний, *Животът на Тит* 7
 д. Дио Касио *Истории* 65.15; 66.18
 е. Ювенал, *Сатира* 61.156-157

ИЗСЛЕДВАНЕ НА ДУМИ И ИЗРАЗИ

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД *РИБ* – Деяния 25:13-22

13 А след няколко дни цар Агрипа и Верникия дойдоха в Кесария, за да поздравят Фест. 14 И като престояха там доста време, Фест представи делото на Павел пред царя, като каза: Има един човек, оставен от Феликс в окови, 15 за когото подадох жалба главните свещеници и юдейските старейшини, когато бях в Ерусалим, и искаха да го осъдят. 16 Но им отговорих, че римляните нямат обичай да предават някой човек (на смърт), преди обвиняемият да е бил поставен лице в лице с обвинителите си и да му е дадена възможност да говори в своя защита относно обвинението. 17 И така, когато те се събраха тук, на следващия ден незабавно седнах на съдийския стол и заповядах да доведат човека. 18 Но когато обвинителите му застанаха, не го обвиниха в никое от лошите дела, за които аз предполагам, 19 а имаха против него спорове за техните си вярвания и за някой си Исус, който бил умрял, за когото Павел твърдеше, че е жив. 20 И понеже аз не бях сигурен как да разследвам тези въпроси, попитах дали иска да отиде в Ерусалим и там да се съди за това. 21 Но понеже Павел пожела да бъде оставен на решението на Август, заповядах да го пазят, докато го изпратят при императора. 22 Тогава Агрипа каза на Фест: Искаше ми се и на мен да чуя този човек. И той каза: Утре ще го чуеш.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД *NASB (updated)* – Acts 25:13-22

13Now when several days had elapsed, King Agrippa and Bernice arrived at Caesarea and paid their respects to Festus. 14While they were spending many days there, Festus laid Paul’s case before the king, saying, “There is a man who was left as a prisoner by Felix; 15and when I was at Jerusalem, the chief priests and the elders of the Jews brought charges against him, asking for a sentence of condemnation against him. 16I answered them that it is not the custom of the Romans to hand over any man before the accused meets his accusers face to face and has an opportunity to make his defense against the charges. 17So after they had assembled here, I did not delay, but on the next day took my seat on the tribunal and ordered the man to be brought before me. 18When the accusers stood up, they *began* bringing charges against him not of such crimes as I was expecting, 19but they *simply* had some points of disagreement with him about their own religion and about a dead man, Jesus, whom Paul asserted to be alive. 20Being at a loss how to investigate such matters, I asked whether he was willing to go to Jerusalem and there stand trial on these matters. 21But when Paul appealed to be held in custody for the Emperor’s decision, I ordered him to be kept in custody until I send him to Caesar.” 22Then Agrippa *said* to Festus, “I also would like to hear the man myself.” “Tomorrow”, he said, “you shall hear him.”

25:13 „Цар Агрипа” Става дума за Агрипа II. Той е брат на Друзилия и Верникия. Той получава образованието си в Рим и е много лоялен към политиката на императора.

25:13-19 Тези стихове отново разкриват литературните и богословските цели на Лука, а именно, че християнството не е политическа заплаха за Рим (вж. ст. 25). В ранните десетилетия на първи век християнството е считано за секта на юдаизма, признат от Рим за официална религия. Рим не иска да участва в религиозния диспут между юдейските секти!

25:18 „те започнаха да го обвиняват в престъпления, които не очаква” Това показва колко силна и сериозна е опозицията от страна на юдеите. Тя не е политическа, а – религиозна.

NASB, NRSV,
NJB, NIV „престъпления”
NKJV „такива неща”
TEV „зли престъпления”
REB „обвинения”
NET Bible „зли дела”
ASV „зли неща”

Налице са няколко варианта:

1. *ponēgōn* – РОДИТЕЛЕН ПАДЕЖ, МНОЖЕСТВЕНО ЧИСЛО, в MSS 28 , В, Е, „неща на злото” (вж. 28:21)
2. *ponērau* – ВИНИТЕЛЕН ПАДЕЖ, СРЕДЕН РОД, ЕДИНСТВЕНО ЧИСЛО в MSS P74, А, С*
3. *ponēra* – ВИНИТЕЛЕН ПАДЕЖ, СРЕДЕН РОД, МНОЖЕСТВЕНО ЧИСЛО в MSS κ*, С2
4. липсва в текста – MSS L, Р и някои варианти на текста (вж. NKJV)

Според UBS4 вариант #1 е с рейтинг „С” (трудно определимо).

Феликс е изненадан, че обвиненията не са сериозни и трябва да се занимава с еврейски религиозни въпроси, които не касаят закона.

25:19 „вярвания” Оригиналната дума е съставена от думите „страх” и „божества”. Това понятие може да означава „суеверие” и точно това е мнението на Римските управници за еврейската религия. Фест обаче не иска да обиди тези видни еврейски граждани и затова използва неутрална дума (така също Павел, 17:22). Стихове 18-19 отново показват, че Римското правосъдие не намира нищо нередно у Павел или християнството.

- „за някой си Исус, който бил умрял, за когото Павел твърдеше, че е жив.” Възкресението е един от основните стълбове на проповедта (*керигма*, вж **Специалното понятие** към 2:14) в Деяния (вж. 26:8). Възкресението е в основата на християнството и неговото отстояване (вж. I Коринтяни 15).

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИБ – Деяния 25:23-27

23 На следващия ден, когато Агрипа и Верникия дойдоха с голям блясък и влязоха в съдебната зала с хилядниците и по-видните граждани, по заповед на Фест доведоха Павел. 24 Тогава Фест каза: Царю Агрипа и всички вие, които присъствате тук с нас, ето човекът, за когото цялото юдейско множество ми представи жалба – и в Ерусалим, и тук – като крещяха, че той не трябва повече да живее. 25 Но аз намерих, че не е сторил нищо, достойно за смърт; и понеже той сам се отнесе до Август, реших да го изпратя. 26 А за него нямам нищо сигурно да пиша на господаря си, затова го изведох пред вас, и особено пред теб, царю Агрипа, така че след разследването да имам какво да пиша. 27 Защото ми се вижда неразумно да изпращам затворник, без да излагам обвиненията срещу него.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 25:23-27

23So, on the next day when Agrippa came together with Bernice amid great pomp, and entered the auditorium accompanied by the commanders and the prominent men of the city, at the command of Festus, Paul was brought in. 24Festus said, “King Agrippa, and all you gentlemen here present with us, you see this man about whom all the people of the Jews appealed to me, both at Jerusalem and here, loudly declaring that he ought not to live any longer. 25But I found that he had committed nothing worthy of death; and since he himself appealed to the Emperor, I decided to send him. 26Yet I have nothing definite about him to write to my lord. Therefore I have brought him before you *all* and especially before you, King Agrippa, so that after the investigation has taken place, I may have something to write. 27For it seems absurd to me in sending a prisoner, not to indicate also the charges against him.”

25:23 Каква чудесна възможност за проповядване на евангелието!

- **„хилядниците”** Това е понятието *chiliarch*, което означава водач на хиляда души, така както стотник означава водач на сто. От творбата на Йосиф, *Евр. Старини* 19.19.2 научаваме, че по онова време в Кесария са разположени пет спомагателни кохорти. Следователно на срещата трябва да са присъствали петима военни.

- **„видните граждани”** Сигурно става дума за видните граждани на Кесария.

Обърнете внимание на групите, присъствали на събранието:

1. Римски прокуратор
2. Идумейски местен цар
3. Римски военни офицери
4. видни граждани от Кесария

25:26 „Императорът” Това е думата *sebastos*, което е гръцкият еквивалент на латинското понятие *augustus*. Основната етимология е “почитам”, „възхищавам се”, „обожавам”, „покланям се”. За първи път понятието е използвано от сената за Октавиан през 27 г. пр. Хр. Тук е използвано за Нерон (54-68 г.). Изглежда Нерон разширява поклонението в култа към императора.

25:26 „Нямам нищо определено да напиша за него” Фест има същия проблем, какъвто и Лисий, комендант на Ерусалим. Римският закон го задължава да напише обвинение срещу Павел заедно с доказателства или съдебно решение. Павел е загадка за тези Римски управници.

- **„господар”** Това е гръцката дума *kurios*, която означава собственик, господар, владетел. Това е първата документирана употреба на титлата *kurios* човек като Нерон. Тази титла е отхвърлена от императорите Октавиан/Август и Тиберий, защото смятат, че е твърде близка до латинската *rex* (цар), която е смущаваща за римското население и сената. Тя обаче се използва често по времето на Нерон, а и след това. Веспасиан и Тит използват думата „спасител”, а Домициан се нарича „бог” (вж. Джеймс Дж. Джефърс, *Гръко-римския свят*, стр. 101). Понятието *kurios/gospod* е в центъра на преследването срещу християните, които го използват само за Исус Христос. Те отказват да го използват, когато кадят тамян или се заклеват във вярност към Рим.

ВЪПРОСИ ЗА ОБСЪЖДАНЕ

Този коментар е само ръководство за изучаване. Това означава, че вие сами носите отговорност за начина, по който тълкувате Библията. Всеки от нас трябва да ходи в светлината, която му е дадена. Приоритет при интерпретацията сте самият вие, вашата Библия и Светият Дух. Не бива да прехвърляте тази отговорност на който и да е коментатор.

Настоящите въпроси за обсъждане целят да ви подпомогнат да обмислите основните теми в този раздел на посланието. Целта им е да предизвикат мисли, а не да дадат крайни отговори.

1. Защо еврейските водачи се страхуват от Павел и го мразят?
2. Как тази глава влияе на една от целите на Лука при написването на Деяния?
3. Какво цели Павел в своята защита пред Агрипа и Верникия?

Деяния 26 гл.

РАЗДЕЛЕНИЯ ПО АБЗАЦИ В СЪВРЕМЕННИТЕ ПРЕВОДИ*

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Павел се защитава пред Агрипа	Ранният живот на Павел	Павловата защита пред Агрипа (25:13-26:32)	Павел се защитава пред Агрипа	Павел се явява пред цар Агрипа (25:13-26:1)
26:1-11	26:1-11	26;1	26;1	Речта на Павел пред цар Агрипа
		26:2-3	26:2-3	26:2-3
		26:4-8	26:4-8	26:4-8
		26:9-11	26:9-11	26:9-11
Павел разказва за своето обръщение	Павел разказва за своето обръщение		Павел разказва за своето обръщение	
26:12-18	26:12-18	26:12-18	26:12-18	26:12-18
Павловото свидетелство за евреите и езичниците	Животът на Павел след обръщението му		Павел разказва за своята работа	
26:19-23	26:19-23	26:19-23	26:19-23	26:19-23
Павел призовава Агрипа да повярва				Реакциите на Павловите слушатели
26:24-29	26:24-32	26:24-29	26;24	26:24-29
			26:25-27 26:28	
			26;29	
26:30-32		26:30-32	26:30-32	26:30-32

ТРЕТИ ЦИКЪЛ НА ПРОЧИТ (вж. стр. viii)

ПРОСЛЕДЯВАНЕ НА АВТОРСКОТО НАМЕРЕНИЕ НА НИВО АБЗАЦИ

Този коментар е само ръководство за изучаване. Това означава, че вие сами носите отговорност за начина, по който тълкувате Библията. Всеки от нас трябва да ходи в светлината, която му е дадена. Приоритет при интерпретацията сте самият вие, вашата Библия и Светият Дух. Не бива да прехвърляте тази отговорност на който и да е коментатор.

Прочетете главата на един дъх. Определете темите. Съпоставете вашето тематично разделение с петте съвременни превода по-горе. Разделянето на абзаци не е вдъхновено от Бога, но е ключово за проследяването на авторското намерение. А именно това е в сърцевината на интерпретирането. Всеки абзац има една единствена тема.

1. Първи абзац
2. Втори абзац
3. Трети абзац

4. И т.н.

ИЗСЛЕДВАНЕ НА ДУМИ И ИЗРАЗИ

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД *РИБ* – Деяния 26:1

Товага Агрипа каза на Павел: Позволява ти се да говориш за себе си. И така, Павел простря ръка и започна да говори в своя защита:

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД *NASB (updated)* – Acts 26:1

1 Agrippa said to Paul, “You are permitted to speak for yourself.” Then Paul stretched out his hand and *proceeded* to make his defense:

26:1 „простря ръка” Този жест изразява приветствие и начало на ораторска реч (вж. Деяния 12:17; 13:16 и 21:40, където махането с ръка се използва за привличане на внимание или тишина.

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД *РИБ* – Деяния 26:2-3

2 Честит се считам, царю Агрипа, затова че днес ще се защитя пред теб относно всичко, за което ме обвиняват юдеите, 3 а най-вече, защото си вещ във всички обреди и въпроси между юдеите. Затова ти се моля да ме изслушаш с търпение.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД *NASB (updated)* – Acts 26:2-3

2”In regard to all the things of which I am accused by the Jews, I consider myself fortunate, King Agrippa, that I am about to make my defense before you today; 3especially because you are an expert in all customs and questions among *the* Jews; therefore I beg you to listen to me patiently.

26:2-3 Павел започва защитата си по типичния формален и ласкателен начин, както вече е правил пред Феликс (вж. 24:10), което вероятно е обусловено от културата.

26:2 „Относно всичко, в което ме обвиняват юдеите” Агрипа II отговаря пред Рим за храма и свещенството. Независимо че е проримлянин и е образован в Рим, той е запознат с изискванията на еврейската вяра (вж. ст. 3).

- **„честит”** Същата дума е използвана в началото на всяко от блаженствата в Мат. 5:3-12; Лука 6:20-22; и Пс. 1:1 в Септуагинта.

26:3

NASB, NKJV „всички обичаи и въпроси”

NRSV „всички обичаи и спорове”

TEV „всички еврейски обичаи и дискусии”

NJB „обичаи и разногласие”

Първото понятие е *ethōn*, от което идва думата „етнос” или културния аспект на конкретна национална група. Второто понятие *dzētēmatōn* се използва често в Деяния, за да опише дебати и спорове относно аспекти на равинския юдаизъм (вж. 15:2; 18:15; 23:19; 25:19; 26:3). Това не е необичайно, тъй като в юдаизма от първи век съществуват различни фракции: садукееи, фарисеи (както и богословски фракции, последователи на Шамай и Хилел) и зилоти.

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ – Деяния 26:4-8

4 Моят живот от младини, който съм прекарал отначало между народа си в Ерусалим, го знаят всички юдеи. 5 Защото знаят отначало – ако искаха да засвидетелстват – че според най-строгата секта на нашата религия живея като фарисей. 6 А сега стоя пред съда заради надежда в обещанието, което Бог е дал на бащите, 7 до което нашите дванадесет племена се надяват да достигнат, като служат на Бога усърдно нощ и ден. Заради тази надежда, царю (Агрипа), ме обвиняват юдеите! 8 А защо смятате за невероятно това, че Бог възкресява мъртвите?

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 26:4-8

4”So then, all Jews know my manner of life from my youth up, which from the beginning was spent among my own nation and at Jerusalem; 5since they have known about me for a long time, if they are willing to testify, that I lived as a Pharisee according to the strictest sect of our religion. 6”And now I am standing trial for the hope of the promise made by God to our fathers; 7the promise to which our twelve tribes hope to attain, as they earnestly serve God night and day. And for this hope, O King, I am being accused by Jews. 8”Why is it considered incredible among you people if God does raise the dead?”

26:4 „всички евреи познават начина ми на живот” Павел повтаря това няколко пъти (вж. Деяния 22:3-5; 23:1; 24:16; 25:8). Павел живее безупречен живот сред евреите в Ерусалим (вж. ст. 5).

- **„моя собствен народ”** Не е сигурно къде точно е израснал Павел. Може да става дума за (1) Тарс в Киликия или (2) Ерусалим.

26:5 „ако” Това е УСЛОВНО ИЗРЕЧЕНИЕ ОТ ТРЕТИ ВИД, което означава потенциално действие. В този контекст, Павел знае, че те могат да засвидетелстват за него, но няма да го направят.

- **„фарисей, според най-строгата секта на нашата религия”** Това е богословска секта на юдаизма, която се появява по време на Макавейския период. Тя е отдадена на устната и писмената традиция. Вж. **Специалното понятие** към 5:34.

26:6 „надеждата за обещанието, дадено от Бога на бащите ни” Това касае старозаветното пророчество за (1) идването на Месията или (2) възкресението на мъртвите (вж. 23:6; 24:15; Йов 14:14-15; 19:25-27; Дан. 12:2). Павел гледа на „Пътя” като изпълнение на СЗ (вж. Мат. 5:17-19; Галатяни 3). Относно „надеждата”, виж **Специалното понятие** към 2:25 и **Специалното понятие: KERYGMA НА РАННАТА ЦЪРКВА** в 2:14.

26:7 „нашите дванадесет племена” Племенното родословие (децата на Яков) все още са важни за евреите. Много от десетте северни племена никога не се завръщат от асирийския плен (722 г. пр. Хр.). От НЗ научаваме някои неща относно еврейските племена.

1. Мария, Йосиф и Исус са от Юдовото племе (вж. Мат. 1:2-16; Лука 3:23-33; Откр. 5:5)
 2. Излиза, че Анна е от племето на Асир (вж. Лука 2:36)
 3. Павел споменава, че е от племето на Вениамин (вж. Римл. 11:1; Фил. 3:5)
- Ирод Велики проявява ревност в това отношение и заповядва документите с родословията да бъдат изгорени.
- Относно понятието „дванадесет” виж **Специалното понятие** към 1:22.

- **„надежда”** Интересно е коя надежда има предвид Павел. С оглед на по-широкия контекст сигурно се касае за възкресението (вж. ст. 8). Вж. **Специалното понятие: НАДЕЖДАТА** към 2:25.

- „като те усърдно служат на Бога нощем и денем” Павел обича своя народ (вж. Римл. 9:1-3). Той знае, че те усърдно се опитват да служат на Бога. Освен това е запознат с опасността от легализма, догматизма и елитизма. „Нощем и денем” е идиом за интензивност и постоянност (вж. 20:31; Лука 2:37).

26:8 „Защо ви се струва невероятно, хора” Павел говори пред две групи:

1. Агрипа и другите присъстващи юдеи
2. Присъстващите езичници, например Фест

- „ако” Това е УСЛОВНО ИЗРЕЧЕНИЕ ОТ ПЪРВИ ВИД, което се приема за вярно от перспективата на автора и обслужва неговата литературна цел.
- „Бог възкресява мъртвите” Този израз говори за еврейската надежда за общото възкресение (вж. Йов 14:14-15; 19:25-27; Ис. 25:8; 26:19; Дан. 12:2-3), но Павел има предвид възкресението на Христос (вж. I Кор. 15:1-28). В този момент обвинителите садукееи със сигурност са се изнервили (вж. 23:1-10).

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ – Деяния 26:9-11

9 Наистина, и аз си мислех, че трябва да върша много неща против Името на Исус Назарянина; 10 което и върших в Ерусалим, понеже затварях в тъмници мнозина от светиите, след като получих власт от главните свещеници; а когато ги убиваха, давах глас против тях. 11 И често, като ги наказвах по всички синагоги, ги принуждавах да богохулстват; и в безмерната си ярост против тях ги гонех даже и по чуждите градове.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 26:9-11

9”So then, I thought to myself that I had to do many things hostile to the name of Jesus of Nazareth. 10And this is just what I did in Jerusalem; not only did I lock up many of the saints in prisons, having received authority from the chief priests, but also when they were being put to death I cast my vote against them. 11And as I punished them often in all the synagogues, I tried to force them to blaspheme; and being furiously enraged at them, I kept pursuing them even to foreign cities.”

26:9 Павел (*egō*, „Аз” и *emautō*, „самият”) изповядва своя погрешен религиозен ентузиазъм, който сега осъзнава, че не е бил по Божията воля (вж. I Тим 1:13). Той смята, че преследването на Христовите последователи означава служене на Бога и е угодно на волята Му. Светогледът на Павел изцяло се променя на пътя за Дамаск (вж. Деяния 9 гл.).

- „името” Този семитски идиом означава „личността на” (вж. 3:6,16). Не става дума за магическа формула, а за лично взаимоотношение!
- „Исус от Назарет” Вж. Специалното понятие към 2:22.

26:10 „светиите” Буквално означава „светите”. Сега Павел осъзнава, че е преследвал и убивал Божия народ! Павловото видение по пътя за Дамаск трябва да е било съпроводено от шок, скръб и просветление, пълен обрат в неговото мислене и начин на живот! Относно „светии”, виж **Специалното понятие** към 9:13.

- „след като получих власт” Павел е официален гонител, назначен от Синедриона!
- „когато ги убиваха” Това означава, че преследването е било сериозно. „Пътят” не е обикновено нещо; той беше и продължава да бъде въпрос на живот и смърт!

- „давах глас против тях” Това е гръцки технически термин, който означава да гласуваш официално в Синедриона или в местната синагога. Тъй като никоя синагога няма право да се произнася по въпроси на живот и смърт, сигурно се касае за гласуване в Синедриона. Ако се касае за Синедриона, Павел трябва да е бил женен. Оригинално понятието означава „камъче”, било то бяло или черно (вж. Откр. 2:17)

26:11 „опитвах се да ги накарам” Това е НЕСВЪРШЕНО ВРЕМЕ на гръцка дума, която означава да принудя или убедя (вж. 28:19), но тук е използвана в смисъл на опитвам. Става дума за повтарящо се действие в миналото.

- „да хулят” Савел се опитва да ги накара публично да изповядат вярата си в Исус като Месията, след което да се отрекат от нея. В по-късното преследване християните са принуждавани да се отрекат от вярата си в Христос, но контекстът е в различна културна ситуация.

■

NASB „бидейки яростно разгневен”

NKJV „бидейки изключително яростен”

NRSV „бях толкова безмерно яростен”

TEV „бях толкова яростен”

NJB „яростта ми към тях беше безмерна”

Това е много силно НАРЕЧИЕ („изключително”) и ПРИЧАСТИЕ (СЕГАШНО ВЪЗВРАТНО [описателно]). Фест използва корена на същата дума за Павел (тоест, ярост в 26:24).

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИБ – Деяния 26:12-18

12 И при това, като пътувах за Дамаск с власт и поръчка от главните свещеници, 13 по пладне, о, царю, видях на пътя светлина от небето, по-силна от слънчевия блясък, която осия и мен, и тези, които пътуваха с мен. 14 И като паднахме всички на земята, чух глас, който ми казваше на еврейски: Савле, Савле, защо Ме гониш? Трудно е за теб да риташ срещу остен. 15 И аз казах: Кой си Ти, Господи? А Господ каза: Аз съм Исус, когото ти гониш. 16 Но стани и се изправи на краката си, понеже затова ти се явих – да те назнача служител и свидетел на това, което си видял, и на онова, което ще ти открия, 17 като те изваждам от юдейския народ и от езичниците, между които те пращам, 18 да им отвориш очите, за да се обърнат от тъмнината към светлината и от властта на Сатана към Бога и да приемат прощение на греховете и наследство между онези, които са осветени чрез вяра в Мен.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 26:12-18

12”While so engaged as I was journeying to Damascus with the authority and commission of the chief priests, 13at midday, O King, I saw on the way a light from heaven, brighter than the sun, shining all around me and those who were journeying with me. 14And when we had all fallen to the ground, I heard a voice saying to me in the Hebrew dialect, ‘Saul, Saul, why are you persecuting Me? It is hard for you to kick against the goads.’ 15And I said, ‘Who are You, Lord?’ And the Lord said, ‘I am Jesus whom you are persecuting. 16’But get up and stand on your feet; for this purpose I have appeared to you, to appoint you a minister and a witness not only to the things which you have seen, but also to the things in which I will appear to you; 17rescuing you from the Jewish people and from the Gentiles, to whom I am sending you, 18to open their eyes so that they may turn from darkness to light and from the dominion of Satan to God, that they may receive forgiveness of sins and an inheritance among those who have been sanctified by faith in Me.”

26:12 В Деяния, Лука на три пъти разказва личното свидетелство на Павел, в 9:1-31; 22:3-21 и тук. Божият избор и милост към Павел са толкова очевидни! Ако Бог в Христос може да прости на такъв човек и да го обича, Той може да прости и да използва всеки един!

26:13 Виж подробния коментар към 9:3. Фактът, че има разлики в детайлите на трите места, в които Павел разказва свидетелството си, показва, че Лука прецизно е записал всички подробности от съдебните дела на Павел (и следователно, проповедите) в Деяния!

26:14 Виж подробния коментар в 9:4. Франк Стаг, в *Новозаветно богословие*, има великолепен параграф относно значимата връзка между Исус и Неговата църква. „Най-важният факт относно съда е, че ние ще бъдем съдени с оглед на отношението ни към Христос. Това касае и отношението ни към Неговия народ. Нашата истинска връзка с Него намира отражение в отношението ни към Неговите хора. Ако служим на тях, служим на Него, а ако пренебрегваме тях, пренебрегваме Него (Мат. 25:31-46). Никъде в НЗ не можем да разделим връзката ни с Христос, от връзката ни с Неговите. Ако преследваме тях, значи преследваме Него (Деяния 9:1-2,4-5; 22:4,7-8; 26:10-11,14-15). Ако съгрешаваме срещу братята, съгрешаваме срещу Христос (1 Кор. 8:12). Макар да не сме спасени чрез нашите дела, ние се осъждаме чрез тях; защото те отразяват истинската ни връзка с Христос и с Неговата благодат. Съдът е милостив към онези, които приемат осъждане и към онези, които сами показват милост (Мат. 5:7)” (стр. 333).

- **„еврейски”** От трите лични свидетелства на Павел, записани в Деяния, това е единственото, в което е споменато, че Исус говори на арамейски. Виж подробния коментар в 22:2.
- **„Савле, Савле”** Тази последна част от ст. 14 и последната част от ст. 15, както и ст. 16-18, са цитат от думите на Исус към Савел, казани на пътя за Дамаск.
- **„Трудно ти е да риташ срещу ръжен”** Тази фраза е уникална за този контекст, вероятно защото е гръцка или латинска поговорка, а не еврейска. Павел винаги знае как и по какъв начин да се обърне към съответната аудитория, пред която е изправен. В случая поговорката се отнася до:

1. заострен прът, използван от онези, които карат вол да оре или да тегли каруца
2. издатина в предната част на каруца или волска кола, за да предпазва от ритането на животните назад

Тази поговорка е използвана, за да покаже колко безполезни са човешките усилия да се противопоставят на божествените намерения.

26:15 Виж подробните бележки към 9:5.

- **„Исус, Когото ти гониш”** Това показва близката връзка между Исус и Неговата църква (вж. Мат. 10:40; 25:40,45). Който наранява тях, наранява Него!

26:16 **“Но стани и се изправи на краката си”** И двата глагола са в МИНАЛО СВЪРШЕНО ВРЕМЕ, ДЕЯТЕЛЕН ЗАЛОГ, ПОВЕЛИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ. Това много напомня за пророческия призив към Еремия 1:7-8 и Езекиил 2:1,3.

- **„По тази причина ти се явих”** Бог има специално предназначение за Павел. Обръщението и призоваването на Павел не са типични, а изключителни! Божията милост е мощно демонстрирана, наред с Божия избор за служението и разрастването на Царството!
- **„Аз ти се явих... Аз ще ти покажа”** И двата глагола са форми на *horaō*. Първият е в МИНАЛО СВЪРШЕНО ВРЕМЕ, СТРАДАТЕЛЕН ЗАЛОГ, ИЗЯВИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ, а вторият е в БЪДЕЩЕ ВРЕМЕ, СТРАДАТЕЛЕН ЗАЛОГ, ИЗЯВИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ. В известен смисъл Бог обещава на Павел, че ще се срещат и в бъдеще. В хода на своето служение Павел има няколко божествени видения (вж. 18:9-10; 22:17-21; 23:11; 27:23-24). Павел споменава и за период на обучение в Арабия, където е поучаван от Исус (вж. Гал. 1:12,17,18).

- „да те поставя” Този израз буквално означава „да поема в ръце”. Това е идиом за съдба (вж. 22:14; 26:16).

- „служител и свидетел” Първото понятие буквално е свързано с гребец на кораб. Започва да се използва идиоматично за слуга. От второто понятие *martus*, идва думата „мъченик”. Думата има двойно значение:

1. свидетел (вж. Лука 11:48; 24:48; Деяния 1:8,22; 5:32; 10:39,41; 22:15)
2. мъченик (вж. Деяния 22:20)

Тези две думи описват личните преживявания на почти всички апостоли и много, много вярващи през вековете!

26:17 „като те избавям” Това е СЕГАШНО ВЪЗВРАТНО ПРИЧАСТИЕ. Когато е във ВЪЗВРАТЕН ЗАЛОГ тази дума означава да избира. Обикновено се превежда „да избавя (вж. 7:10,34; 12:11; 23:27). Тук е налице божественото провидение. По време на своето служение Павел получава няколко такива видения, за да го насърчат. in order to encourage him. Това сигурно е алюзия към текста от Септуагинта, на Ис. 48:10 или вероятно Еремия 1:7-8,19.

- „от еврейския народ и от езичниците” Павел ще бъде подложен на преследване от страна и на двете групи (вж. II Кор. 11:23-27).
- „при които Аз те изпращам” В случая „Аз” (*egō*) е емфатично, така както и в ст. 15. ГЛАГОЛЪТ е *apostellō* (СЕГАШНО ВРЕМЕ, ДЕЯТЕЛЕН ЗАЛОГ, ИЗЯВИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ), откъдето идва думата „апостол”. Така както Отец изпрати Исус, така Исус изпраща Неговите свидетели, апостолите (вж. Йоан 20:21).

26:18 „да отворя... обърнат” И двата глагола са ИНФИНИТИВИ, МИНАЛО СВЪРШЕНО ВРЕМЕ. Това може да е алюзия към Ис. 42:7. Месията ще отвори очите на слепите като метафора за премахване на духовната слепота (вж. Йоан 9). Познаването и разбирането на евангелието трябва да предшестват призива и доброволния избор (покаяние и вяра). Сатана се опитва да затвори нашите умове и сърца (вж. II Кор. 4:4), а Духът се старее да ги отвори (вж. Йоан 6:44,65; 16:8-11).

- „от тъмнината... от властта на сатана” Обърнете внимание на паралела. Думата „власт” е гръцката *exousia*, която обикновено се превежда „авторитет” или „сила” (вж. NKJV, NRSV, TEV). Светът е под влиянието на лукавия (вж. Ефес. 2:2; 4:14; 6:10-18; II Кор. 4:4; Кол. 1:12-13, виж Специалното понятие към 5:3).

В СЗ, по-специално в пророчествата на Исаия, Месията (вж. Специалното понятие към 2:31) щеше да дава зрение на слепите. Става дума както за физическо изцеление, така и метафора за истината (Ис. 29:18; 32:3; 35:5; 42:7,16).

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: ВЛАСТ (*EXOUSIA*)

Интересно е да се изследва начинът, по който Лука използва понятието *exousia* („власт, авторитет, право“).

1. В Лука 4:1 Сатана твърди, че може да даде власт на Исус.
2. В Лука 4:32,36 юдейското множество остава удивено от начина, по който Исус ги учи – с власт.
3. В Лука 9:1 Исус дава от своята власт на апостолите си.
4. В Лука 10:19 Исус дава от властта си на своите седемдесет пратеници.
5. В Лука 20:2,8 се задава централният въпрос за властта на Исус.
6. В Лука 22:53 злото получава власт да осъди и дори да убие Исус.

От своя страна Матей описва Великото поръчение: „Даде Ми се всяка власт на небето и на земята“ (Мат. 28:18).

Ето и какво би отговорил Исус:

1. Посредством изговорените думи от Бог Отец:
 - a. при кръщението на Исус (Лука 3:21-22)
 - b. при Преображението на Исус (Лука 9:35)
2. За изпълнените пророчества от Стария завет
 - a. за племето Юда (Бит. 49:10)
 - b. за семейството на Йесей (II Царе 7 гл.)
 - c. за раждането във Витлеем (Михей 5:2)
 - d. за раждането през Четвъртата империя – Рим (Данаил 2 гл.)
 - e. за помощта спрямо бедни, слепи, нуждаещи се (Исая)
3. Когато прогонва демони, това демонстрира властта Му над Сатана.
4. Когато съживява мъртъвци, това показва властта Му над живота и смъртта.
5. Когато извършва чудеса, тога изявява властта Му над времето и пространството.
 - a. над природата
 - b. при нахранване на множество
 - c. при изцеления
 - d. когато четете мислите на хората
 - e. при чудодейния улов на риба

■ **„към светлината... към Бога”** Обърнете внимание на паралелизма. В древността хората се бояха от тъмнината. Тя се превръща в метафора за злото. От друга страна, светлината се превръща в символ на истината, изцелението и чистотата. Пасажът от Йоан 3:17-21 е добър паралел относно светлината на евангелието.

■ **„за да могат да получат”** ГЛАГОЛНАТА форма в тази фраза е ИНФИНИТИВ В СВЪРШЕНО ВРЕМЕ. В гръцкия текст липсва глагола „могат” (вж. TEV,NJB). Единственото условие в този контекст е „чрез вяра в Мене”, което в гръцкото изречение е поставено в края, за акцент. Всички Божии благословения зависят от това до колко се приемат с вяра (напр. „приемат, виж Йоан 1:12) и по Божията благодат (вж. Ефес. 2:8-9). Това е новозаветният контраст на условните завети в СЗ.

■ **„прощение на греховете”** Лука често използва това понятие (*aphesis*):

1. В Лука 4:18 е цитирано от Ис. 61:1, където означава „освобождаване” в отражение на Септуагинта в Изх. 18:2 и Лев.16:26.

2. В Лука 1:77; 3:3; 24:47; Деяния 2:38; 5:31; 10:43; 13:38; 26:18 означава премахване на „вината от греха”, което отразява текста от Септуагинта на Втор. 15:3, където става дума за премахване на дълг. Употребата на Лука отразява обещанието от Ер. 31:34 относно новия завет.

■ **„и наследство”** Това е гръцкото понятие *klēros*, което е свързано с хвърлянето на жребий (вж. Лев. 16:8; Йона 1:7; Деяния 1:26) при определянето на наследство, както в Бит. 48:6; Изх. 6:8 и Ис. Нав. 13:7-8. В СЗ левитите нямаха земя в наследство, само 48 града (вж. Втор. 10:9; 12:12), а Господ беше тяхното наследство (вж. Числа 18:20). Сега в НЗ всички вярващи са свещеници (вж. I Петър 2:5,9; Откр. 1:6). Господ (ЯХВЕ) е наше наследство; ние сме Негови деца (вж. Римл. 8:15-17).

■ **„онези, които са били осветени”** Това е ПЕРФЕКТНО ПРИЧАСТИЕ, СТРАДАТЕЛЕН ЗАЛОГ. Вярващите винаги са били освещавани чрез вяра в Христос (вж. 20:21). Вж.

Специалното понятие към 9:32. Нито сатана, нито демоничните сили може да отнемат това (вж. Римл. 8:31- 39).

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ – Деяния 26:19-23

19 Затова, царю Агрипа, не бях непокорен на небесното видение, 20 а проповядвах първо на тези в Дамаск и в Ерусалим, и в цялата юдейска земя, и на езичниците да се покаят и да се обърнат към Бога, като вършат дела, съответни на покаянието си. 21 По тази причина юдеите ме хванаха в храма и се опитаха да ме убият. 22 Но с помощта, която получих от Бога, и до днес стоя и свидетелствам на малък и голям, като не говоря нищо друго, освен това, което пророците и Мойсей са говорили, че ще стане: 23 че Христос трябваше да пострада и че Той, като възкръсне пръв от мъртвите, трябваше да възвести светлина и на юдейския народ, и на езичниците.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 26:19-23

19”So, King Agrippa, I did not prove disobedient to the heavenly vision, 20but *kept* declaring both to those of Damascus first, and *also* at Jerusalem and *then* throughout all the region of Judea, and *even* to the Gentiles, that they should repent and turn to God, performing deeds appropriate to repentance. 21”For this reason *some* Jews seized me in the temple and tried to put me to death. 22”So, having obtained help from God, I stand to this day testifying both to small and great, stating nothing but what the Prophets and Moses said was going to take place; 23that the Christ was to suffer, *and* that by reason of *His* resurrection from the dead He would be the first to proclaim light both to the *Jewish* people and to the Gentiles.”

26:19 „Така, Царю Агрипа” Виж коментара към 25:13. Павел се опитва да достигне този човек с евангелието (вж. ст. 26-29).

- **„не бях непокорен”** Гръцката дума *peithō* идва от името на богинята на убеждението. В този контекст глаголът е предшестван от ОТРИЦАТЕЛНА ЧАСТИЦА НЕ, така че се касае за двойно отрицание (вж. Лука 1:17; Римл. 1:30; II Тим. 3:2; Тит 1:16; 3:3). В гръцкия койне това е силен начин за отрицание, но в този контекст, това е буквален начин да се изтъкне покорството на Павел!
- **„небесно видение”** Става дума за Павловата среща с възкръсналия, прославен Христос на пътя за Дамаск.

26:20 „Дамаск...Ерусалим” Виж Деяния 9:19-25,27, където е описано Павловото служение в Дамаск; в 9:26-30 се говори за служението на Павел в Ерусалим, а в 9:31 става дума за Павловото служение в Юдея.

- **„да се покаят и да се обърнат към Бога”** Павловото послание (вж. Деяния 20:21) е идентично с това на

1. Йоан Кръстител (вж. Мат. 3:1-12; Марк 1:4-8)
2. Ранното Исусово послание (вж. Марк 1:15)
3. Петър (вж. Деяния 3:16,19)

Гръцката дума „покаяние” означава промяна на ума. Еврейската дума означава промяна на делата. И двете неща са част от истинското покаяние. Вж. **Специалното понятие** към 2:38. В НЗ двете изисквания за спасение (които са валидни и в СЗ) са покаяние (отвърщане от греха и егото) и вяра (обръщане към Бога чрез Христос).

- **„вършейки дела, достойни за покаяние”** Животът на вярващия (СЕГАШНО ДЕЯТЕЛНО ПРИЧАСТИЕ) потвърждава неговото/нейното посвещение във вярата (вж. Мат. 3:8; Лука 3:8; Еф. 2:8-10, Яков и I Йоан). Бог иска хора, които отразяват Неговия характер. Вярващите са

призовани да приличат на Христос (вж. Римл. 8:28-29; Гал. 4:19; Еф. 1:4; 2:10). Евангелието представлява

1. личност, която да приемеш
2. истината за тази личност, в която да повярваш
3. подражаване живота на същата личност

26:21 Размириците в храма не бяха предизвикани от богословските схващания на Павел, а от неговото проповядване, което включва и езичниците (вж. ст. 20).

- **„опитвах се да ме убият”** Този глагол е **НЕСВЪРШЕНО ВРЕМЕ, ВЪЗВРАТЕН ЗАЛОГ** (описателен) **ИЗЯВИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ** (опитвах се отново и отново), в комбинация с **ИНФИНИТИВ В СВЪРШЕНО ВРЕМЕ, ВЪЗВРАТЕН ЗАЛОГ** (да убият). Юдеите (вж. Деяния 9:24) от Азия (вж. 20:3,19; 21:27,30) на няколко пъти се опитват да убият Павел.

26:22 „като свидетелствам и на малък, и на голям” Това е инклузивен семитски идиом. Тук Павел заявява (подобно на Петровото, вж. 10:38), че и той като Бога не гледа на лице (вж. Втор. 10:17; II Лет. 19:7, виж подробния коментар към 10:34). Той проповядва на всички хора.

- **„като не говоря нищо друго освен това, което пророците и Мойсей са казвали”** Павел заявява, че неговото послание и аудитория (тоест, езичниците) не са нещо ново, а представляват изпълнение на старозаветно пророчество. Той просто следва старозаветните (вж. **Специалното понятие** към 1:8) обещания и истини.

26:23 Забележете, че посланието на Павел се състои от три части:

1. Месията пострада, за да бъдат човеците опростени
2. Възкресението на Месията беше първият плод за възкресението на вярващите
3. Благовестието е за евреите и за езичниците

Тези три богословски аспекта трябва да бъдат комбинирани със стих 20, което показва как лично приемаме Христос (покаяние; отвърждане от себето и греха; вяра, обръщане към Бога чрез Христос).

- **„че Христос трябваше да пострада”** Относно основните богословски елементи на евангелието в проповедите на апостолите, виж **Специалното понятие** към 2:14. То представлява камък за препъване на юдеите (вж. I Кор. 1:23), но е предсказано в СЗ (вж. Бит. 3:15; Пс. 22; Ис. 53). Същата истина намираме в Лука 24:7,26,44-47. Гръцкото име Христос отразява еврейската титла Месия. Павел потвърждава, че Исус, който беше разпънат, наистина е Христос, Обещаният, Помазаникът (вж. 2:36; 3:6,18,20; 4:10,26; 13:33; 17:3; 26:23, виж **Специалното понятие: МЕСИЯТА** в 2:31).

- **„като възкръсне пръв от мъртвите”** Благодарение на този текст и на Римл. 1:4, се появява ерес, наречена „адобционизъм” (вж. речника), според която човекът Исус е възнаграден за своя свят живот като е възкресен от мъртвите. Тази изкривена Христология обаче игнорира всички текстове за съществуването на Христос отпреди вечността, напр., Йоан 1:1; Фил. 2:6-11; Кол. 1:15-17 и Евр. 1:2-3. Исус винаги е съществувал; Той винаги е бил божествен; Той беше изпълнен в един определен момент от време.

- **„светлината”** Светлината е древна метафора за истина и чистота (вж. ст. 18; Ис. 9:2; 42:6-7).

- **„на еврейския народ и на езичниците”** Има само едно евангелие, което е и за двете групи (вж. Ефес. 2:11-3:13). Това е тайна, която е била скрита за векове, но сега е разкрита съвършено в Христос. Всички хора са създадени по образа на Бога творец (вж. Бит. 1:26-27). Битие 3:15 обещава, че Бог ще осигури спасение на падналото човечество. Исаия утвърждава универсалното

служение на Месията (напр. Ис. 2:2-4; 42:4,6,10-12; 45:20-25; 49:6; 51:4; 52:10; 60:1-3; виж също Мих. 5:4-5).

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ – Деяния 26:24-29

24 Когато той така се защитаваше, Фест извика със силен глас: Полудял си, Павле! Голямата ти ученост те докарва до лудост. 25 А Павел каза: Не съм полудял, честити Фесте, а говоря думи на истина и на здрав разум. 26 Защото и царят, пред когото аз дързостно говоря, знае за това; понеже съм убеден, че нищо от това не е скрито от него, защото то не е станало в някой ъгъл. 27 Царю Агрипа, вярваш ли на пророците? Зная, че вярваш. 28 А Агрипа каза на Павел: Още малко и ще ме убедиш да стана християнин! 29 А Павел каза: Молил се бих на Бога, така че не само ти, но и всички, които ме слушат днес – било с малко, било с много – да станат такива, какъвто съм аз, освен тези окови.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 26:24-29

24While Paul was saying this in his defense, Festus said in a loud voice, “Paul, you are out of your mind! Your great learning is driving you mad.” 25But Paul said, “I am not out of my mind, most excellent Festus, but I utter words of sober truth. 26For the king knows about these matters, and I speak to him also with confidence, since I am persuaded that none of these things escape his notice; for this has not been done in a corner. 27King Agrippa, do you believe the Prophets? I know that you do.” 28Agrippa replied to Paul, “In a short time you will persuade me to become a Christian.” 29And Paul said, “I would wish to God, that whether in a short or long time, not only you, but also all who hear me this day, might become such as I am, except for these chains.”

26:24 „Фест извика с висок глас” Посланието на Павел звучи невероятно за Фест. Неговият светоглед и култура, образование и позиция замъгляват способността му да вникне в думите на Павел.

- **„Голямата ти ученост те докарва до лудост”** Това е завоалиран начин да се покаже дълбочината, яснотата и убедителността на Павловата защита.

26:25 „здрав разум” Гръцкото понятие *sōphrosunē* се състои от две гръцки думи „здрав” и „разум.” Това означава да имаш балансиран подход към живота. Думата е антоним на „луд” или „извън себе си” (вж. ст. 24).

- **„истината”** Вж. Специалното понятие по-долу.

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: „ИСТИНАТА“ В ПИСМАТА НА ПАВЕЛ

Начинът, по който апостол Павел използва понятието „истина”, идва от неговия старозаветен еквивалент (*emet*), което означава „доверен” или „верен”. В юдейските писания между двата завета думата се използва за „истина” като антоним на „фалшивост”. Може би най-близкият паралел би бил в скрижалите от Мъртво море, където думата се среща със значение на „открита доктрина” в т.нар. „Благодарствени химни”. Членовете на есейската общност са се наричали „свидетели на истината”.

Павел използва понятието като синоним за благовестието на Христос.

1. Римляни 1:18,25; 2:8,20; 3:7; 15:8
2. I Коринтяни 13:6
3. II Коринтяни 4:2; 6:7; 11:10; 13:8
4. Галатяни 2:5,14; 5:7
5. Ефесяни 1:13; 6:14
6. Колосяни 1:5,6

7. II Солунци 2:10,12,13
8. I Тимотей 2:4; 3:15; 4:3; 6:5
9. II Тимотей 2:15,18,25; 3:7,8; 4:4
10. Тит 1:1,14

Освен това Павел използва думата, за да потвърди точността на собствените си думи.

1. Деяния 26:25
2. Римляни 9:1
3. II Коринтяни 7:14; 12:6
4. Ефесяни 4:25
5. Филипяни 1:18
6. I Тимотей 2:7

Друга употреба е при описанието на неговите мотиви (в I Кор. 5:8) и начин на живот – негов и на всички християни (Ефес. 4:24; 5:9; Фил. 4:8). Използва го и за характера на:

1. Бога, Римл. 3:4 (вж. Йоан 3:33; 17:17)
2. Исус Христос, Ефес. 4:21 (подобно на Йоан 14:6)
3. апостолското свидетелство, Тит 1:13
4. самия Павел, II Кор. 6:8

Единствено Павел използва глаголната форма на тази дума (*alētheuō*). Това виждаме в Галатяни 4:16 и Ефесяни 4:15, където глаголът се отнася към благата вест. За по-дълбоко изследване вж. Colin Brown (ed), *The New International Dictionary of New Testament Theology*, vol. 3, стр. 784-902.

26:26-28 „царят знае за това” Тези стихове са дискутирани много. Очевидно Павел иска да накара Агрипа II да потвърди неговото свидетелство и по възможност да приеме истината, която изтъква. Стих 28 може да бъде преведен по следния начин: „Искаш ли да бъда християнски свидетел?”

26:26 „Аз говоря дързостно” В Деяния Лука често използва това понятие и то винаги е свързано с Павел (вж. 9:27,28; 13:46;14:3; 18:26; 19:8). Обикновено се превежда „говоря с дързост” (вж. I Сол. 2:2). Това е едно от проявленията на изпълването с Духа. То е предмет на Павловото увещание в Ефес. 6:20. Прогласяването на евангелието с дързост е целта на Духа за всеки вярващ.

- „защото то не е станало в някой ъгъл” Петър отново и отново изтъква този факт пред своите първи слушатели в Ерусалим (вж. 2:22,33). Фактите на евангелието са достоверни и исторически.

26:27 Павел знае, че Агрипа е запознат със СЗ. Павел твърди, че неговото евангелско послание е ясно разпознаваемо посредством старозаветните писания. То не е „ново” или „измислено” послание! Евангелието е изпълнено пророчество.

26:28

NASB „за кратко време ще ме убедиш да стана християнин”

NKJV „почти ме убеждаваш да стана християнин”

NRSV „толкова бързо ли ме убеждаваш да стана християнин”

TEV „за толкова кратко време мислиш ли, че ще ме направиш християнин”

NJB „още малко и твоите доводи ще ме превърнат в християнин”

Има няколко варианта за тълкуване на думата *oligō* (означава „малък” или „кратък”), „за кратко време” (NASB, NRSV, TEV) или с „малко усилие” (NKJV, NJB). Същото обръкване е налице и в ст. 29. Има различни варианти и за втория глагол „да направя” (*poieō*) в ръкописите P74, κ, A (UBS4 дава оценка „А”), от „да стана” в MS E и в преводите Вулгата и Пешита. Значението става очевидно от по-широкия

контекст. Павел иска да представи евангелието по такъв начин, че онези, които познават и признават СЗ (Агрипа) да бъдат убедени или поне да признаят достоверността на тези старозаветни откровения.

- „християнини” Привържениците на Пътя (последователите на Христос) са наречени християни първо в сирийска Антиохия (вж. 11:26). Единственото друго място, на което е споменато това наименование в Деяния и то от устата на Агрипа II е именно в този стих, което означава, че „християнини” е широко известно познато понятие.

26:29 „Молил се бих на Бога” Стих 29 е отчасти УСЛОВНО ИЗРЕЧЕНИЕ ОТ ЧЕТВЪРТИ ВИД (*an V* ПОЖЕЛАТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ), което изразява желание, което едва ли ще се осъществи. Обикновено е молитва или пожелание. Павел желае всички негови слушатели, римляни и евреи да приемат вярата в Христос, като него самия.

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ – Деяния 26:30-32

30 Тогава царят стана с управителя и Верникия, и седящите с тях. 31 И като се оттеглиха, говореха помежду си, казвайки: Този човек не върши нищо, достойно за смърт или окови. 32 А Агрипа каза на Фест: Този човек можеше да се пусне, ако не се беше отнесъл до императора.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 26:30-32

30The king stood up and the governor and Bernice, and those who were sitting with them, 31and when they had gone aside, they *began* talking to one another, saying, “This man is not doing anything worthy of death or imprisonment.” 32And Agrippa said to Festus, “This man might have been set free if he had not appealed to Caesar.”

26:30 Как Лука се е сдобил с тази информация, след като става дума за частен разговор между присъстващите владетели (и техните семейства)?

1. някой слуга е подслушал и е предал информацията на Лука
2. Лука предполага какво са казали поради по-късните им изявления
3. Лука използва тази възможност да затвърди своята литературна цел, показвайки, че нито Павел, нито християнството са заплаха за Рим.

26:31-32 “Този човек можеше да се пусне, ако не се беше отнесъл до императора.” Това показва една от главните цели на Лука при написване на Деяния, да покаже, че християните не са предатели спрямо Рим. Това е УСЛОВНО ИЗРЕЧЕНИЕ ОТ ВТОРИ ВИД, което изтъква нещо погрешно, за да изтъкне истината. Този човек можеше да бъде освободен (но не беше), ако не беше се отнесъл до императора (но той го направи).

ВЪПРОСИ ЗА ОБСЪЖДАНЕ

Този коментар е само ръководство за изучаване. Това означава, че вие сами носите отговорност за начина, по който тълкувате Библията. Всеки от нас трябва да ходи в светлината, която му е дадена. Приоритет при интерпретацията сте самият вие, вашата Библия и Светият Дух. Не бива да прехвърляте тази отговорност на който и да е коментатор.

Настоящите въпроси за обсъждане целят да ви подпомогнат да обмислите основните теми в този раздел на посланието. Целта им е да предизвикат мисли, а не да дадат крайни отговори.

1. Как тази защита на Павел се различава от защитите пред Фест и Феликс?

2. Как личното свидетелство на Павел се вмества в цялостната му защита?
3. Защо идеята за страдащ Месия е толкова чужда на евреите?
4. Защо стих 28 е толкова труден за тълкуване?
5. Как дискусията между Фест, Агрипа и Верникия (ст. 30-31) пасва на общата литературна цел на Лука в Деяния?

Деяния 27 гл.

РАЗДЕЛЕНИЯ ПО АБЗАЦИ В СЪВРЕМЕННИТЕ ПРЕВОДИ*

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Павел отплава за Рим	Пътуването до Рим	Пътуването до Малта	Павел отплава за Рим	Отпътуване за Рим
27:1-8	27:1-8	27:1-8	27:1-6	27:1-3
				27:4-6
	Предупреждението на Павел е пренебрегнато		27:7-8	27:7-8
27:9-12	27:9-12	27:9-12	27:9-12	27:9-12
Бурята в морето	В бурята		Морска буря	Буря и корабкрушение
27:13-20	27:13-38	27:13-20	27:13-20	27:13-20
27:21-16		27:21-26	27:21-26	27:21-26
27:27-32		27:27-32	27:27-32	27:27-32
27:33-38		27:33-38	27:33-38	27:33-38
Корабкрушението	Корабкрушението в Малта		Корабкрушението	
27:39-44	27:39-44	27:39-44	27:39-41	27:39-41
			27:42-44	27:42-44

ТРЕТИ ЦИКЪЛ НА ПРОЧИТ (вж. стр. viii)

ПРОСЛЕДЯВАНЕ НА АВТОРСКОТО НАМЕРЕНИЕ НА НИВО АБЗАЦИ

Този коментар е само ръководство за изучаване. Това означава, че вие сами носите отговорност за начина, по който тълкувате Библията. Всеки от нас трябва да ходи в светлината, която му е дадена. Приоритет при интерпретацията сте самият вие, вашата Библия и Светият Дух. Не бива да прехвърляте тази отговорност на който и да е коментатор.

Прочетете главата на един дъх. Определете темите. Съпоставете вашето тематично разделение с петте съвременни превода по-горе. Разделянето на абзаци не е вдъхновено от Бога, но е ключово за проследяването на авторското намерение. А именно това е в сърцевината на интерпретирането. Всеки абзац има една единствена тема.

1. Първи абзац
2. Втори абзац
3. Трети абзац
4. И т.н.

НАБЛЮДЕНИЯ ОТ КОНТЕКСТА

А. Лука има широки познания, свързани с корабоплаването (А. Т. Robertson, *Word Pictures in the New Testament*, том 3, стр. 456 казва, че Лука използва девет представки с глагола *pleō*, плавам), литературата, медицината, историята, богословието. Следва списък с изрази и понятия, използвани от Лука относно корабоплаването:

1. отплаваха (вж. 13:4; 14:26; 20:15;27:1)
2. на завет под (вж. 27:4,7)
3. вдигнаха котва (вж. 27:13)
4. *евраквилон* (вж. 27:14)
5. да устои на вятъра (вж. 27:15)
6. минахме на завет под (вж. 27:16)
7. препасваха отдолу (вж. 27:17)
8. корабна котва (*skeuos*) (вж. 27: 17)
9. корабни принадлежности (*skeuēn*) (вж. 27:19)
10. измерване (вж. 27:28[два пъти])
11. разтег (вж. 27:28[два пъти])
12. пуснаха котви от задната страна (вж. 27:29,40)
13. въжетата на кормилата (вж. 27:40)
14. пуснаха малкото платно по посока на вятъра (вж. 27:40)
15. заобиколихме (MSS P74, x, A, вж. 28:13)

Б. Една по-стара книга в помощ на коментаторите, е *The Voyage and Shipwreck of St. Paul*, 1848, Дж. Смит

В. Това пътуване до Рим е предприето в опасен за корабоплаването сезон от годината (вж. 27:1,4,7,9,10, 14). Обикновено периодът ноември – февруари е най-опасен с две-три седмици междинен период преди или след това. Редовните плавания до Рим с цел пренасяне на зърно траят от десет до четиринадесет дни, но поради промяната на посоката на вятъра, връщането може да трае до шестдесет дни.

Г. В този пасаж са споменати три, вероятно и четири кораба:

1. крайбрежен кораб, който спира на всяко пристанище и се движи покрай брега.
2. два египетски кораба, пренасящи зърно от Египет за Италия.
3. вероятно шлеп, плаващ между Неапол и Рим, разстояние от около 60 км.

Интересно е човек да проследи корабоплаването, описано от Лука, използвайки карта на Средиземноморието.

ИЗСЛЕДВАНЕ НА ДУМИ И ИЗРАЗИ

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД *РИБ* – Деяния 27:1-8

И когато беше решено да отплаваме за Италия, предадоха Павел и няколко други затворници на един стотник на име Юлий, от Августовия полк. 2 И като се качихме на един адрамитски кораб, който щеше да отплава за местата покрай азиатския бряг, тръгнахме и с нас беше Аристарх, македонец от Солун. 3 На другия ден стигнахме в Сидон. И Юлий се отнасяше човеколюбиво към Павел и му позволи да отиде при приятелите си, за да се възползва от грижите им. 4 И оттам, като тръгнахме, плавахме на завет под Кипър, понеже ветровете бяха насрещни. 5 И като преплавахме морето покрай Киликия и Памфилия, стигнахме в ликийския град Мира. 6 Там стотникът намери един александрийски кораб, който плаваше за Италия, и ни качи на него. 7 И след като бяхме плавали с усилие в продължение на много дни и едва стигнахме срещу Книд, понеже вятърът не ни позволяваше да влезем там, плавахме на завет под Крит срещу нос Салмон. 8 И като преминахме и него с мъка, стигнахме до едно място, което се казва Добри пристанища, близо до което беше град Ласей.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД *NASB (updated)* – Acts 27:1-8

1When it was decided that we would sail for Italy, they proceeded to deliver Paul and some other prisoners to a centurion of the Augustan cohort named Julius. 2And embarking in an Adramyttian ship, which was about to sail to the regions along the coast of Asia, we put out to sea accompanied by Aristarchus, a Macedonian of Thessalonica. 3The next day we put in at Sidon; and Julius treated Paul with consideration and allowed him to go to his friends and receive care. 4From there we put out to sea and sailed under the shelter of Cyprus because the winds were contrary. 5When we had sailed through the sea along the coast of Cilicia and Pamphylia, we landed at Myra in Lycia. 6There the centurion found an Alexandrian ship sailing for Italy, and he put us aboard it. 7When we had sailed slowly for a good many days, and with difficulty had arrived off Cnidus, since the wind did not permit us *to go* farther, we sailed under the shelter of Crete, off Salmone; 8and with difficulty sailing past it we came to a place called Fair Havens, near which was the city of Lasea.

27:1 „Когато беше решено да отплаваме за Италия” Фест ги изпраща на път в опасно време от годината. „Ние” се отнася до Павел и Лука (вероятно и други). Повечето от пасажите с „ние”, описани от Лука, касаят корабоплаване (вж. 16:10-17; 20:5-15; 21:1- 18; 27:1-28:16).

- **„други затворници”** Не знаем нищо друго за тях освен че са затворници и пътуват за Рим.
- **„стотника”** Тези мъже винаги са представени в положителна светлина в НЗ (вж. Мат. 8 гл.; Лука 7 гл.; 23:47; Деяния 10 гл. и Павловите преमेждия, ст. 21-28).
- **„от Августовския полк”** Смята се, че това са официалните куриери между Рим и провинциите (вж. W. M Ramsay, *St. Paul the Traveler and Roman Citizen*, pp. 315, 348), но това е само недокументирано предположение пред император Адриан (117-138 г. сл. Хр.).

27:2 „Адрамитски кораб” Това е малък крайбрежен кораб, който спира на всяко пристанище. Родното пристанище на този кораб е Мизия и Мала Азия. Това е първият етап от дългото и опасно пътуване до Рим.

- **“Аристарх”** Родният му дом е в Солун; вероятно се връща у дома (вж. Деяния 19:29; 20:4; Кол. 4:10; Филимон 24). Той вероятно е придружаван от Секунд (вж. 20:4 и някои древни гръцки ръкописи на този стих).

27:3 „Сидон” Това е финикийски град, на около сто километра на север от Кесария. Това е древната столица на Финикия, която отдавна е изместена от Тир.

■

NASB „с разбиране”
NKJV, NRSV „любезно”
TEV „беше любезен”
NJB „беше внимателен”

Това е сложна дума, съставена от „любов” (*philos*) и „човек” (*anthrōpos*). Понятието е използвано на два пъти в Деяния, **СЪЩЕСТВИТЕЛНО** в 28:2 (вж. Тит 3:4) и **НАРЕЧИЕ**, тук в 27:3. Юлий е съчувствителен човек (малко изненадващо за войник от окупационна армия). Вероятно е бил запознат със случая на Павел.

- **„приятелите му”** Вероятно става дума за християните там. Юлий има доверие на Павел, но вероятно изпраща с него пазач.
- **„да се погрижат”** Текстът не конкретизира за какви грижи се касае (емоционални, физически, финансови).

27:4 „на завет под Кипър” Тази фраза е объркваща, защото читателите мислят, че се касае за „на юг от Кипър”, но на практика е „на север”. Другите споменати имена са на южния и западния бряг на днешна Турция.

27:6 „Александрийски кораб, плаващ за Италия” Това е по-голям кораб (276 души на борда плюс голямо количество зърно) от Египет на път за Рим. Съвременните хора знаят за тези огромни кораби от картините по стените на Помпей и от писанията на Лука, датиращи от 150 г. сл. Хр. Мира е основно пристанище за тези огромни кораби, превозващи зърно.

27:7 „Книд” Това е свободен морски град на югозападното крайбрежие на Римската провинция Азия. Повечето кораби, плаващи за Рим, използват това пристанище (вж. Туцидид, *История* 8.35). В града има две пристанища, защото е разположен на полуостров.

- **„Салмон”** Това е град в западния край на остров Крит. Тъй като времето от годината е опасно, те се стараят да плават на запад, в близост до острова.

27:8 „Добри пристанища” Това е залив близо до южния град Лисея, в Крит. Не е пристанище, а е залив. Би било трудно да останат там през цялата зима.

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ – Деяния 27:9-12

9 Но след като беше минало много време и плаването беше вече опасно, защото и постът беше минал, Павел ги съветваше, като им казваше: 10 Мъже, виждам, че това пътуване ще бъде с повреда и голяма загуба не само на товара и на кораба, но и на живота ни. 11 Но стотникът се доверяваше повече на кормчията и на притежателя на кораба, отколкото на думите на Павел. 12 И понеже пристанището не беше годно за презимуване, повечето изказваха мнение да отпътуват, ако би било възможно, до Феникс, едно критско пристанище, което е отворено към югозапад и северозапад, и там да презимуват.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 27:9-12

9When considerable time had passed and the voyage was now dangerous, since even the fast was already over, Paul *began* to admonish them, 10and said to them, “Men, I perceive that the voyage will certainly be with damage and great loss, not only of the cargo and the ship, but also of our lives.” 11But the centurion was more persuaded by the pilot and the captain of the ship than by what was being said by Paul. 12Because the harbor was not suitable for wintering, the majority reached a decision to put out to sea from there, if somehow they could reach Phoenix, a harbor of Crete, facing southwest and northwest, and spend the winter *there*.

27:9 Има периоди в годината (зимните месеци), когато бурните течения и посоката на вятъра затрудняват плаването в средиземноморието, правейки го опасно.

- **„постът”** Става дума за Деня на изкуплението (вж. Левит 16 гл.). Съгласно Мойсеевия закон, това е единственият ден в годината, посветен на поста. Съдейки по този ден, пътуването явно е станало през септември – октомври. Октомври е месецът, в който плаването трябва да приключи.
- **„Павел започна”** Това е НЕСВЪРШЕНО ВРЕМЕ, което може да означава (1) продължително време в миналото или (2) началото на действие. Съгласно контекста вариант #2 е най-подходящ.

27:10 Павел отправя силно и категорично предупреждение. На практика то не се осъществява. Не е ясно дали Павел говори от себе си (аз смятам) или Бог променя плана и пощадява всички, плаващи на кораба (вж. ст. 24)?

27:11

NASB „кормчията и капитана”

NKJV “кормчията и собственика”

NRSV „кормчията и собственика”

TEV, NJB „капитана и собственика”

Тази фраза говори за двама души;

1. кормчията (*kubernētēs*), това е човекът, който направлява кораба (вж. Откр. 18:17)

2. капитанът (*nauklēros*, думата е сложна и се състои от „кораб”³⁴ [*naus*] и „да наследя”, „жребий” [*klēros*]), макар че думата може да означава и „корабовладелец” (вж. F. F. Bruce, *The Book of Acts*, p. 507, който цитира Рамзи, *St. Paul the Traveler*, p. 324, който на свой ред цитира *Inscriptiones Graecae*, 14.918). думата, която е използвана в койне папирусите е „капитан”. Не е ясна точната разлика между тези две думи (вж. Louw and Nida, *Greek-English Lexicon*, том. 1, стр. 548 срещу Harold Moulton, *The Analytical Greek Lexicon Revised*, стр. 275), но вероятно в кораб с такива размери (александрийски кораб за пренасяне на зърно) е имало поне няколко водачи и немалко моряци.

27:12 „ако” Това е УСЛОВНО ИЗРЕЧЕНИЕ ОТ ЧЕТВЪРТИ ВИД. Тези, които вземат решение да отплават, знаят, че ще бъде опасно, но смятат, че ще се справят.

- „Феникс” Това е пристанище на южния бряг на Крит, на запад от Добри пристанища. Древните източници не са напълно единодушни относно неговото разположение (Страбо, *География*, 10.4.3 срещу Птолемей, *Египетска география* 3.17.3). Продължават да плават близо до брега, покрай южното крайбрежие на Крит.
- „отворено към югозапад и северозапад” Очевидно при Феникс има два града, отделени от малко суша, владена в морето. Едното пристанище е благоприятно за ветровете в едната посока, а другото е благоприятно, когато вятърът духа в обратна посока. В зависимост от сезона се предпочита едното или другото пристанище.

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ – Деяния 27:13-20

13 И когато подухна южен вятър, мислейки, че са постигнали целта си, те вдигнаха котва и заплаваха близо покрай Крит. 14 Но малко след това се спусна бурен вятър, наречен Евраквилон, 15 и когато корабът беше повлечен и не можеше да устои на вятъра, ние се предадохме и се оставихме да ни носи. 16 И като минахме на завет под едно островче, наречено Клавдий, с мъка успяхме да овладеем спасителната лодка; 17 и когато я извадиха, започнаха да използват средства, при което препасваха кораба отдолу, и тъй като се бояха да не заседнат в пясъците на Сиртис, свалиха платната и се носеха така. 18 И понеже бяхме в голяма беда от бурята, на следващия ден започнаха да изхвърлят товара. 19 А на третия ден сами, със собствените си ръце, изхвърлиха корабните принадлежности. 20 И понеже от много дни не се виждаше ни слънце, ни звезди и силната буря напираше, накрая изчезна всяка надежда да бъдем спасени.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 27:13-20

13When a moderate south wind came up, supposing that they had attained their purpose, they weighed anchor and began sailing along Crete, close *inshore*. 14But before very long there rushed down from the land a violent wind, called Euraquilo; 15and when the ship was caught *in it* and could not face the wind, we gave way *to it* and let ourselves be driven along. 16Running under the shelter of a small island called Clauda, we were scarcely able to get the *ship's* boat under control. 17After they had hoisted it up, they used supporting cables in undergirding the ship; and fearing that they might run aground on *the shallows* of Syrtis, they let down the sea

anchor and in this way let themselves be driven along. 18The next day as we were being violently storm-tossed, they began to jettison the cargo; 19and on the third day they threw the ship's tackle overboard with their own hands. 20Since neither sun nor stars appeared for many days, and no small storm was assailing us, from then on all hope of our being saved was gradually abandoned.

27:14

NASB, NRSV „бурен вятър”

NKJV „бурен вятър”

TEV „много силен вятър”

NJB „ураган”

Гръцката дума е *tuphōn* (тайфун) + *ikos* (като). Това е внезапен, много силен вятър. Вероятно се засилва още повече от планините на остров Крит, които са над 2000 метра.

■

NASB „Евраквикон”

NKJV „Евроклидон”

NRSV, TEV „североизточният”

NJB „северно-източният”

Това е специалното име, дадено от моряците на този ураганен вятър, който духа в този сезон от годината. Думата е съставена от (1) гръцкото понятие (*euros*) „източен вятър” и (2) и латинското (*aquilo*) „северен вятър”. Това е силен, внезапен североизточен вятър. Тъй като думата се превръща в техническо морско понятие (*eukakulōn*), по-късните преписвачи на текста я променят няколко пъти, за да пасва на контекста.

27:15 „не можеше да устои на вятъра” Древните кораби имат изрисувани очи от двете страни на носа. По-късно на носа на кораба се рисуват човешки или животински фигури (вж. 28:11). Дори и днес корабите се назовават с женски имена. Тази фраза буквално означава „срещу” (*anti*) плюс „око” (*ophthalmos*). Те не успяват да задържат кораба на напора на вятъра.

27:16 “Клавдий” Този малък остров се намира на около седемдесет и пет километра на юг от Крит. Те са безпомощни пред лицето на бурния североизточен вятър. Те се възползват от краткия престой на това убежище от вятъра, за да подготвят кораба за прекосяване на суровите морета.

Гръцките ръкописи имат няколко варианта относно името на този остров.

1. *Кауда*, MSS P74, 2x, B

2. *Клауда*, MSS κ*, A

3. *Клауден*, MSS H, L, P, и много по-късни ръкописи с малки букви

4. *Гауден*, гръцкият текст, използван от Йероним

5. *Клаудион*, някои ръкописи с малки букви

UBS3 и UBS4 дават оценка „Б” на вариант #1, което го прави почти сигурен. Първите два варианта изглеждат са гръцката и латинска версия на името.

- **„да овладеем спасителната лодка”** Става дума за шлеп, завързан за кораба (вж. ст. 30, 32). Той играе ролята на спирачка за големия кораб.

27:17 „препасваха кораба отдолу” Това са специални въжета, които имат за цел да предпазят кораба от разпадане (вж. Аристотел, *Риторика* 2.5.18).

- **„плитчините на Сиртис”** Това са плаващи пясъци на брега на Африка. Те са наричани Голям Сиртис и Малък Сиртис (вж. Плиний, *Естествена история* 5.4,27). Те се превръщат в гробища

за много кораби. За да се предпазят от Големия Сиртис, моряците се опитват да отклонят кораба, така че бавно да се отпрати на юг.

■

- „**котва**” Ключът за правилното разбиране на този контекст е думата „спуснаха”. Какво може да се спусне: (1) котвата или (2) част от платното? Целта е корабът да се забави и овладее. Морската котва не достига дъното, а е като парашутно платно, което използва тежестта на водата, за да забави кораба и да не се отпрати на юг (вж. старите латински текстове и NASB, NRSV и NJB).

Има няколко английски превода, в които изразът е „да спуснат платното” (вж. NKJV, TEV, NJB и Пешита, и английския превод). Гръцкото понятие буквално означава „едно нещо” (вж. Louw & Nida, *Greek-English Lexicon*, vol. 2, p. 223) и може да се тълкува с оглед на конкретния контекст. Има някои конкретни ръкописи, в които думата е „платно” (вж. Moulton & Milligan, *The Vocabulary of the Greek Testament*, p. 577). Ако е така, те спускат част от платното, но не цялото. Те трябва да запазят контрола на кораба и да се опитат да го придвижат възможно по-бавно на юг.

27:18-19 Това показва колко ужасен и опасен е този вятър за моряците (вж ст. 20).

27:18 „изхвърлят товара” Това действие показва, че тези моряци сериозно се боят за живота си.

27:19 „корабните принадлежности” Не е ясно какво точно се има предвид, вероятно главното платно и въжетата му. Понятието е неясно. Същата дума е използвана за котвата и части от платното в ст. 17.

27:20 “от много дни не се виждаше ни слънце, ни звезди “ Тази фраза очевидно показва, че те нямат представа къде точно се намират. Те се боят да акустират на африканския бряг, но всъщност нямат представа къде точно се намират (вж. ст. 29). Без наличие на звезди или слънце не могат да определят своето местоположение.

- **“накрая изчезна всяка надежда да бъдем спасени”** Това подготвя сцената за насърчението на Павел с оглед на видението, което той има (вж. ст. 21-26). Ресурсите им са изчерпани!

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ – Деяния 27:21-26

21 А след дълго неядене Павел застана между тях и каза: Мъже, трябваше да ме слушате и да не тръгваме от Крит, за да не си навличаме тези беди и щети. 22 Но сега ви съветвам да сте бодри, защото нито една душа от вас няма да се изгуби, а само корабът; 23 защото тази нощ до мен застана ангел от Бога, на когото аз принадлежа и на когото служа, и каза: 24 Не се бой, Павле, ти трябва да застанеш пред императора; и ето, Бог ти подари всички, които плават с теб. 25 Затова, мъже, дерзайте, защото вярвам на Бога, че ще бъде така, както ми беше казано. 26 Обаче ние трябва да бъдем изхвърлени на някой остров.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 27:21-26

21 When they had gone a long time without food, then Paul stood up in their midst and said, “Men, you ought to have followed my advice and not to have set sail from Crete and incurred this damage and loss. 22 Yet now I urge you to keep up your courage, for there will be no loss of life among you, but *only* of the ship. 23 For this very night an angel of the God to whom I belong and whom I serve stood before me, 24 saying, ‘Do not be afraid, Paul; you must stand before Caesar; and behold, God has granted you all those who are sailing with you.’ 25 Therefore, keep up your courage, men, for I believe God that it will turn out exactly as I have been told. 26” But we must run aground on a certain island.”

27:21 „след дълго неядене” Има поне три значения във връзка със стих 33:

1. Може да са страдали от морска болест заради ужасната буря

2. Възможно е да са били в пост и молитва, за да бъдат пощадени (тоест, езически ритуал, вж. ст. 29)
3. Били са заети да спасяват кораба и не са имали време да ядат

- **„Трябва да послушате съвета ми”** Това е Павловият вариант на „Нали ви казах!” Това му дава възможност да говори от името на Бога.

27:22 „но само кораба” Забележете употребата на *dei* (*трябва*) в ст. 26. Виж коментара върху думата *dei* в 1:16. В Тази глава думата е използвана три пъти (ст. 21,24,26).

27:23 „ангел от Бога” На няколко пъти Исус или ангел Господен се явяват на Павел, за да го насърчават (вж. 18:9-10; 22:17-19; 23:11; 27:23-24). Бог има евангелизаторски план за живота на Павел (вж. ст. 26; 9:15) и една буря да няма да го спре.

27:24 „Не се страхувай, Павле” Това е СЕГАШНО ВРЕМЕ, ВЪЗВРАТЕН ЗАЛОГ (описателен) ПОВЕЛИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ с ОТРИЦАТЕЛНА ЧАСТИЦА, което обикновено означава спиране на процес, който вече е в действие (вж. Деяния 23:11; Пр. 3:5-6).

- **„Бог ти подарява всички, които пътуват с теб”** Този първи ГЛАГОЛ е в ПЕРФЕКТНО ВРЕМЕ, ВЪЗВРАТЕН ЗАЛОГ (описателен) ИЗЯВИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ. Бог има план и цел за живота на Павел (вж. 9:15; 19:21; 23:11). Той трябва (*dei*) да свидетелства в Рим пред държавните и военни водачи. Животът и вярата на Павел влияят на съдбата на неговите спътници. Същата проява на благодат намираме във Втор. 5:10; 7:9; I Кор.7:14. Това не ги лишава от лична отговорност, но изтъква потенциалното влияние на семейството, приятелите и съработниците на вярващия.

27:25 Съветът на Павел от ст. 22, „да сте бодри”, ИНФИНИТИВ, СЕГАШНО ВРЕМЕ е повторен тук, „дерзайте”, СЕГАШНО ВРЕМЕ, ДЕЯТЕЛЕН ЗАЛОГ, ПОВЕЛИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ.

- **„аз вярвам в Бога”** Срещата на Павел с живия Христос го кара да се довери на Бога („Ще стане точно както съм ви казал” ПЕРФЕКТНО ВРЕМЕ, СТРАДАТЕЛЕН ЗАЛОГ, ИЗЯВИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ). Вярата е ръката, която приема даровете на Бога—не само спасението, но и провидението. Robert V. Girdlestone, *Synonyms of the Old Testament* цитира великолепно твърдение от Ромейн, *Живот на вяра*. „Днес ние подходяме към НЗ като ясно разграничаваме вярата от една страна, а от друга – доверието и надеждата. Вярата означава доверие в Божиите думи, докато доверието, търпението и надеждата са истинските плодове на вярата, които се проявяват в различни форми на увереност, показвани от вярващия. Авторът на моето съществуване отправя своето послание към мен; може да е под формата на заплаха, обещание или заповед. Ако ги приема като „да и амин”, това е Вяра; и действието, което следва, е дело на безрезервна вяра или верен Бог. Съгласно Писанието, вярата може да бъде изразена с думи, послание или откровение. И така, ученият Ромейн казва следното в своята книга *Живот на вяра*: 'Вярата означава доверие в истината на Божието слово; става дума за думите, изречени от Него или някое Негово обещание и отразява доверието на човека, който е чул и приел тези думи за истинни; той ги приема разчита на тях и постъпва съответно; това е вяра.' плодът на тази вяра ще варира в зависимост от характера на полученото послание и според обстоятелствата, в които се намира вярващият. Вярата накара Ной да построи ковчега, Авраам да принесе в жертва сина си, Мойсей да откаже да се нарича син на фараоновата дъщеря, израилтяните да обикалят около стените на Ерихон. Аз вярвам, че ще бъде, както Бог ми е казал – това е илюстрация на процеса, който Бог нарича вяра.” (стр. 104-105). Относно 'вяра' виж **Специалното понятие** към 2:40; 3:16; и 6:5.

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ – Деяния 27:27-32

27 А когато настана четиринадесетата нощ и ние бяхме тласкани насам-натам по Адриатическо море, около среднощ моряците усетиха, че се приближават до някаква суша. 28 И като измериха дълбочината, намериха, че е двадесет разтега; и като отидоха малко по-нататък, пак измериха и намериха, че е петнадесет разтега. 29 И понеже се бояха да не бъдат изхвърлени на каменисти места, спуснаха четири котви откъм задната част и зачакаха да съмне. 30 А когато моряците възнамеряваха да избягат от кораба и бяха свалили спасителната лодка в морето под предлог, че щели да спуснат котви откъм носа, 31 Павел каза на стотника и на войниците: Ако тези не останат на кораба, вие не можете да се избегнете. 32 Тогава войниците отрязаха въжетата на спасителната лодка и я оставиха да падне.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 27:27-32

27But when the fourteenth night came, as we were being driven about in the Adriatic Sea, about midnight the sailors *began* to surmise that they were approaching some land. 28They took soundings and found *it to be* twenty fathoms; and a little farther on they took another sounding and found it to be fifteen fathoms. 29Fearing that we might run aground somewhere on the rocks, they cast four anchors from the stern and wished for daybreak. 30But as the sailors were trying to escape from the ship and had let down the *ship's* boat into the sea, on the pretense of intending to lay out anchors from the bow, 31Paul said to the centurion and to the soldiers, “Unless these men remain in the ship, you yourselves cannot be saved.” 32Then the soldiers cut away the ropes of the ship's boat and let it fall away.

27:27 „четиринадесетата нощ” Това време пасва точно на разстоянието, което е споменато в текста. Те пропътуват около 600 км с 54 км в час за период от 24 часа.

- **„Адриатическо море”** Става дума за централната част на южното средиземноморие (адриатика). Не се касае за днешното Адриатическо море.
- **„усетиха, че се приближават до някаква суша”** Вероятно са чули вълните, които се разбиват в брега или са видели определени птици и риби.

27:28 „измериха” Тази дума идва от ГЛАГОЛ, който означава „да вдигна въжето”. Има се предвид въжето, което се спуска, за да измери дълбочината на морската вода.

- **“разтег”** Това е разстоянието, измерено при разперени ръце. То представлява морската мярка за определяне дълбочината на водата.

27:29 Продължава да е тъмно. Те не знаят къде точно се намират. Искат да забавят или спрат хода на кораба, за да са наясно накъде точно плават.

27:30 Тези моряци не са вярващи хора. Те биха направили всичко, за да се отърват.

27:31 Има няколко условия (УСЛОВНО ИЗРЕЧЕНИЕ ОТ ТРЕТИ ВИД), свързани с видението на Павел и Божието обещание.

- **„спасени”** Това е старозаветният смисъл на физическо избавление (вж. Яков 5:15). Опознавайки Павел, тези моряци, войници и пасажери чуха и благовестието, което говори, че думата означава и духовно спасение в новозаветния смисъл. Каква трагедия да бъдеш спасен от физическа смърт, за да преживееш вечната смърт!

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ – Деяния 27:33-38

33 А на разсъмване Павел канеше всички да похапнат, казвайки: Днес е четиринадесетият ден откакто чакате и стоите гладни, без да сте вкусили нещо. 34 Затова ви моля да похапнете, защото това е за вашето избавление; защото на нито един от вас и косъм от главата няма да падне. 35 И като каза това, взе хляб, благодари на Бога пред всички, разчупи и започна да яде. 36 Тогава всички се ободриха и също ядоха. 37 И в кораба бяхме всичко двеста седемдесет и шест души. 38 И като се нахраниха, започнаха да облекчават кораба, като изхвърляха житото в морето.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД *NASB (updated)* – Acts 27:33-38

33Until the day was about to dawn, Paul was encouraging them all to take some food, saying, “Today is the fourteenth day that you have been constantly watching and going without eating, having taken nothing. 34Therefore I encourage you to take some food, for this is for your preservation, for not a hair from the head of any of you will perish.” 35Having said this, he took bread and gave thanks to God in the presence of all, and he broke it and began to eat. 36All of them were encouraged and they themselves also took food. 37All of us in the ship were two hundred and seventy-six persons. 38When they had eaten enough, they *began* to lighten the ship by throwing out the wheat into the sea.

27:34 „на нито един от вас и косъм от главата няма да падне” Павел използва думи, които напомнят за думите на Исус (вж. Лука 12:7; 21:18). Това е еврейски идиом за закрила (вж. I Царе 14:45; II Царе 14:11; III Царе 1:52).

27:35 Тук не става дума за Господня вечеря, но показва вярата на Павел в кризисен момент. Вярата на Павел въздейства на другите (вж. ст. 36).

27:37 „двеста седемдесет и шест” Това включва екипажа и пътниците:

1. В ръкописи В (от четвърти век) числото е „76”
2. MSS X (четвърти век) и С (пети век) числото е „276”
3. Ръкопис А (пети век) числото е „275”
4. Във всички съвременни английски преводи числото е 276 UBS4 дава оценка „В” (почти сигурно).

27:38 Това е голям кораб за зърно от Египет. Те вече бяха изхвърлили целия товар и зърното (вж. ст. 18).

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД *РИБ* – Деяния 27:39-44

39 И когато се разсъмна, те не познаха земята, но забелязаха един залив с пясъчлив бряг, към който решиха да тласнат кораба, ако беше възможно. 40 И като откачиха котвите, ги оставиха в морето и отпуснаха също въжетата на кормилата, и като издигнаха малкото платно по посока на вятъра, се отправиха към брега. 41 Но попаднаха на едно място, където морето биеше от две страни, и там корабът заседна; предницата се заби и не мърдаше, а задницата взе да се разглобява от напора на вълните. 42 И войниците се наговориха да избият задържаните, да не би да изплува някой и да избяга. 43 Но стотникът, като искаше да спаси Павел, ги възпря от това намерение и заповяда да скочат в морето първо онези, които знаеха да плуват, и да излязат на сухо, 44 а останалите да се спасяват – кои на дъски, кои на нещо от кораба. И така стана, че всички излязоха на сушата.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД *NASB (updated)* – Acts 27:39-44

39When day came, they could not recognize the land; but they did observe a bay with a beach, and they resolved to drive the ship onto it if they could. 40And casting off the anchors, they left them in the sea while at the same time they were loosening the ropes of the rudders; and hoisting the foresail to the wind, they were heading for the beach. 41But striking a reef where two seas met, they ran the vessel aground; and the prow stuck fast and remained immovable, but the stern *began* to be broken up by the force of the waves. 42The soldiers’ plan was to kill the prisoners, so that none of them would swim away and escape; 43but the centurion, wanting to bring

Paul safely through, kept them from their intention, and commanded that those who could swim should jump overboard first and get to land, 44and the rest *should follow*, some on planks, and others on various things from the ship. And so it happened that they all were brought safely to land.

27:39 Те продължават да контролират кораба до известна степен (вж. ст. 40). Има два гръцки варианта на израза „да насочат кораба към” (вж. MSS x, A, B2) и „да акустират безопасно” (вж. MSSB* и C). Тези две думи имат много подобно звучене (*exōsai* и *eksōsai*). Древните гръцки ръкописи често са четени от един човек и преписвани от мнозина. Понятия, които звучат подобно, винаги са обърквачи.

27:40 Тези рифове покрай брега са предизвикали много корабокрушения. В този случай риф се образува там, където океанските вълни се срещат с водите на залива.

■

**NASB, NKJV,
NJV “кормило”
NRSV, TEV „гребла”**

Става дума за двата руля, които са типични за по-големите кораби. В Яков 3:4 е използвана същата дума за корабно кормило.

■ **“предно платно”** Това е рядко понятие, което може да означава малко платно, отпред до носа на кораба (вж. Ювенал, *Сатири* 12.69).

27:42 „Войниците планираха да убият затворниците” Ако затворниците избягат, тези войници трябва да понесат своето наказание.

27:43 Думите, вярата и делата на Павел убеждават водача на Римския контингент да вярва на Павел и да го пази.

ВЪПРОСИ ЗА ОБСЪЖДАНЕ

Този коментар е само ръководство за изучаване. Това означава, че вие сами носите отговорност за начина, по който тълкувате Библията. Всеки от нас трябва да ходи в светлината, която му е дадена. Приоритет при интерпретацията сте самият вие, вашата Библия и Светият Дух. Не бива да прехвърляте тази отговорност на който и да е коментатор.

Настоящите въпроси за обсъждане целят да ви подпомогнат да обмислите основните теми в този раздел на посланието. Целта им е да предизвикат мисли, а не да дадат крайни отговори.

1. Разказът на Лука за плаването на Павел до Рим е изпъстрено с технически термини, свързани с корабоплаването? Какво означава това?
2. Защо 20 стих е толкова значим в богословски план?

Деяния 28 гл.

РАЗДЕЛЕНИЯ ПО АБЗАЦИ В СЪВРЕМЕННИТЕ ПРЕВОДИ*

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Павел на остров Малта	Павловото служение в Малта	Павел в Малта	В Малта	Чакане в Малта
28:1-10	28:1-10	28:1-6	28:1-6	28:1-6
		28:7-10	28:7-10	28:7-10
Павел пристига в Рим	Пристигане в Рим	Пътуването до Рим	От Малта до Рим	От Малта до Рим
28:11-15	28:11-16	28:11-15	28:11-15	28:11-14
			В Рим	28:15-16
		28;16	28;16	
Павел проповядва в Рим	Павловото служение в Рим	Павел и юдеите в Рим		Павел се свързва с римските юдеи
28:17-22	28:17-31	28:17-22	28:17-20	28:17-20
			28:21-22	28:21-22
				Павловото изявление пред римските юдеи
28:23-29		28:23-29	28:23-27	28:23-27 (26-27)
			28:28	28:28
		Заклучение	28:29	Епилог
28:30-31		28:30-31	28:30-31	28:30-31

ТРЕТИ ЦИКЪЛ НА ПРОЧИТ (вж. стр. viii)

ПРОСЛЕДЯВАНЕ НА АВТОРСКОТО НАМЕРЕНИЕ НА НИВО АБЗАЦИ

Този коментар е само ръководство за изучаване. Това означава, че вие сами носите отговорност за начина, по който тълкувате Библията. Всеки от нас трябва да ходи в светлината, която му е дадена. Приоритет при интерпретацията сте самият вие, вашата Библия и Светият Дух. Не бива да прехвърляте тази отговорност на който и да е коментатор.

Прочетете главата на един дъх. Определете темите. Съпоставете вашето тематично разделение с петте съвременни превода по-горе. Разделянето на абзаци не е вдъхновено от Бога, но е ключово за проследяването на авторското намерение. А именно това е в сърцевината на интерпретирането. Всеки абзац има една единствена тема.

1. Първи абзац
2. Втори абзац
3. Трети абзац
4. И т.н.

ИЗСЛЕДВАНЕ НА ДУМИ И ФРАЗИ

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД *РИБ* – Деяния 28:1-6

И когато се спасихме, разбрахме, че островът се наричаше Малта. 2 А туземците ни показаха необикновено човеколюбие, защото накладоха огън и ни приеха всички, понеже валеше дъжд и беше студено. 3 И когато Павел събра един куп клони и ги сложи на огъня, една усойница излезе поради топлината и се впи в ръката му. 4 А туземците, като видяха как змията висеше на ръката му, говореха помежду си: Без съмнение този човек е убиец, когото, ако и да се е избавил от морето, пак правосъдието не го оставя да живее. 5 Но той тръсна змията в огъня и не почувства никакво зло. 6 А те очакваха, че ще отече или внезапно ще падне мъртъв, но като чакаха много време и видяха, че не му става нищо необичайно, промениха мнението си и говореха, че е бог.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД *NASB (updated)* – Acts 28:1-6

1When they had been brought safely through, then we found out that the island was called Malta. 2The natives showed us extraordinary kindness; for because of the rain that had set in and because of the cold, they kindled a fire and received us all. 3But when Paul had gathered a bundle of sticks and laid them on the fire, a viper came out because of the heat and fastened itself on his hand. 4When the natives saw the creature hanging from his hand, they *began* saying to one another, “Undoubtedly this man is a murderer, and though he has been saved from the sea, justice has not allowed him to live.” 5However he shook the creature off into the fire and suffered no harm. 6But they were expecting that he was about to swell up or suddenly fall down dead. But after they had waited a long time and had seen nothing unusual happen to him, they changed their minds and *began* to say that he was a god.

28:1 „те бяха преминали безопасно през” Това е понятието *sōzō* (вж. 27:31) с представка *dia*. Използва се редовно за някой, който се е прибрал безопасно (вж. 23:24; 27:44; 28:1,4). Лука използва думата и за физическо изцеление в Лука 7:3.

СТРАДАТЕЛЕН ЗАЛОГ, МИНАЛО СВЪРШЕНО ВРЕМЕ, ПРИЧАСТИЕ с него Лука подчертава, че избавлението е дело на Бога (СТРАДАТЕЛЕН ЗАЛОГ) съгласно Неговото слово (вж. 27:21-26).

- **„Малта”** Финикийските моряци наричат този остров и Мелита, което е ханаанска дума, означаваща „убежище”. Първоначално това е финикийска колония. Намира се между Сицилия и северна Африка. Островът е само тридесет километра дълъг и дванадесет километра широк, но местоположението му осигурява голяма търговска стойност. Има няколко добри пристанища.

28:2 „Местните” Буквалната дума е „варвари”. Понятието не е презрително, използва се за всеки, който не говори гръцки и латински.

■ **NASB „изключителна доброта”**

NKJV, NRSV, NJB „необикновена любезност”

TEV „бяха много доброжелателни”

В този израз участва думата *philanthrōpos*, което буквално означава „някой, който обича хората, 27:3. специалната грижа, осигурена от местните хора се дължи на факта, че Павел чудодейно е избавен след ухапването от змията на брега. Тези и други чудни дела (вж. ст. 7-10) отварят врата за благовестието! Павел винаги цели да прогласи благовестието (вж. I Кор. 9:19-23).

28:3 „Павел събра един куп клони” Това ни показва смирението на Павел. Той работи наред с другите. След преживяването на пътя за Дамаск няма вече елитаризъм.

- „една усойница... се впи в ръката му” Тази дума буквално означава „докосна се”. Може да означава „ухапа” или „уви се”.

28:4 „змията” Тази дума се превръща в медицинско понятие за отровна змия (вж. 10:12).

- „правосъдието не го оставя да живее” Правосъдие или съдба са имена на гръцки богини. Те описват иронията на ситуацията, подобно на Амос 5:19. Стих 6 показва, че местните островитяни са суверни политеисти.

28:6 Тези островитяни имат много опит с подобни змии. Радикалната промяна в отношението им напомня за реакциите на езичниците след чудесата в Деяния 14:11-13.

- „да отече” Това е един от многото медицински термини, използвани от Лука (вж. ст. 8). Намира се само на това място в НЗ.

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ – Деяния 28:7-10

7 А около това място се намираха именията на най-първия човек от острова, чието име беше Поплий, който ни прие и гощава приятелски три дни. 8 И се случи бащата на Поплий да лежи болен от треска и дизентерия. А Павел влезе при него и като се помоли, положи ръце на него и го изцели. 9 Като стана това, и другите от острова, които имаха болести, идваха и се изцеляваха, 10 като ни оказваха и много почести, и когато тръгнахме, ни натовариха с потребното за нуждите ни.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 28:7-10

7Now in the neighborhood of that place were lands belonging to the leading man of the island, named Publius, who welcomed us and entertained us courteously three days. 8And it happened that the father of Publius was lying *in bed* afflicted with *recurrent* fever and dysentery; and Paul went in *to see* him and after he had prayed, he laid his hands on him and healed him. 9After this had happened, the rest of the people on the island who had diseases were coming to him and getting cured. 10They also honored us with many marks of respect; and when we were setting sail, they supplied *us* with all we needed.

28:7 „най-първия човек” Тази дума означава вид държавен служител, буквално „първенецът” (вж. 13:50; Лука 19:47, „от народа”; 16:12, „от града”). Думата се среща в два надписа, намерение на острова, изписани на гръцки и на латински. Рим позволява на този остров да се самоуправлява и в даден момент получава пълно римско гражданство.

28:8 „лежащ болен от треска и дезинтерия” Малта е известна с треската, която се получава от микроби в козето мляко.

- „положи ръце на него и го изцели” Вж. Специалното понятие: Полагане на ръце в 6:6.

28:9 И двата ГЛАГОЛА са в НЕСВЪРШЕНО ВРЕМЕ, което говори за продължаващо или повтарящо се действие в миналото (ИЗЯВИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ). Хората продължават да идват. Бог продължава да изцелява чрез Павел. Гръцкият ГЛАГОЛ за „изцелява” е *therapeuō*, откъдето идва думата „терапия”. Понятието може да бъде използвано за „обслужване”, както и за „изцеление”. Само конкретният контекст може да определи точното значение на думата.

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ – Деяния 28:11-15

11 След три месеца отплавахме с един александрийски кораб, който беше презимувал на острова и който имаше за знак Близнаците. 12 И като стигнахме в Сиракуза, престояхме там три дни. 13 И оттам, като заобиколихме, стигнахме в Ригия; и след един ден повя южният вятър и на следващия ден дойдохме в

Потиоли, 14 където намерихме братя, които ни замолиха да останем у тях седем дни. И така тръгнахме към Рим, 15 откъдето братята, като чули за нас, бяха дошли до Апиевия форум и до трите кръчми да ни посрещнат. И Павел, като ги видя, благодари на Бога и се ободри.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД *NASB (updated)* – Acts 28:11-15

11At the end of three months we set sail on an Alexandrian ship which had wintered at the island, and which had the Twin Brothers for its figurehead. 12After we put in at Syracuse, we stayed there for three days. 13From there we sailed around and arrived at Rhegium, and a day later a south wind sprang up, and on the second day we came to Puteoli. 14There we found *some* brethren, and were invited to stay with them for seven days; and thus we came to Rome. 15And the brethren, when they heard about us, came from there as far as the Market of Appius and Three Inns to meet us; and when Paul saw them, he thanked God and took courage.

28:11 „александрийски кораб” Това вероятно е друг голям кораб за зърно от Египет за Неаполския залив (вж. 27:6,38).

- **„кораб, който беше презимувал на кораба” Средиземноморието** е твърде бурно за плаване през зимните месеци. Корабоплаването започва отново в края на февруари и началото на март.
- **„имаше за знак Близнаците”** Това са двата сина на Зевс, Кастор и Полокс, които са близнаци. Те са закрилниците на моряците в Римския пантеон. Посейдон им дава власт и контрол над вятъра, вълните и бурите. Техният специален зодиакален знак е Близнаците. Вероятно образите им са гравирани на носа на кораба, под формата на малки елфи.

28:12 „Сиракуза” Това е главният град на Сицилия, разположен на източното крайбрежие. Това пристанище е на дванадесет километра северно от Малта.

28:13 „плава наоколо” В древните унциални ръкописи κ (Синайски), и В (Ватикански) изразът е „вдигане на котва”, което е технически моряшки термин (толкова характерен за Лука), но в други древни ръкописи P74, κ s, и А изразът е „плава наоколо, подобно на 16:8.

- **„Ригия”** Това е град на югозападното крайбрежие на Италия.
- **„Потиоли”** Това е центърът за внос на зърно за Рим в залива на Неапол. Те изминават около 270 километра за два дни.

28:14 „Те намериха някои братя” В Италия и в Рим вече съществува християнска общност (вж. ст. 15), която приветства Павел.

28:15 „Апиевия форум” Това е края на пътуването с шлеп от южния край на Италия и началото на прочутия римски път – *Via Апия*. Простира се на шестдесет и пет километра до Рим.

- **„трите кръчми”** Това е спирка за почивка на около четиридесет и шест километра до Рим.
- **„Павел... се ободри”** Вероятно Павел отново се е обезсърчил. Очевидно проявява такава склонност. Исус лично му се явява на няколко пъти, за да го насърчава.

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД *РИБ* – Деяния 28:16

16 А когато влязохме в Рим, стотникът предаде задържаните на началника на стражата; а на Павел се позволи да живее сам с войника, който го пазеше.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 28:16

16When we entered Rome, Paul was allowed to stay by himself, with the soldier who was guarding him.

28:16 „Когато влязохме в Рим” Павел не очаква, че ще дойде в Рим по този начин. Това обаче е Божият начин Павел да говори пред Римските власти, пред религиозните и военни лидери.

- **„На Павел се позволи да живее сам с войника, който го пазеше”** Павел е поставен под домашен арест. Свидетелството на офицера, който го пази, е от съществено значение в този случай.

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИБ – Деяния 28:17-22

17 И след три дни той свика по-първите от юдеите и като се събраха, им каза: Братя, макар и да не съм сторил нищо против народа или против бащините ни обичаи, пак от Ерусалим ме предадоха вързан в ръцете на римляните, 18 които, като ме изпитаха, щяха да ме пуснат, защото в мен нямаше нищо достойно за смърт. 19 Но понеже юдеите се възпротивиха, бях принуден да се отнеса до императора, а не че имах да обвиня в нещо народа си. 20 По тази причина ви повиках, за да ви видя и да ви говоря, защото заради надеждата на Израил съм вързан с тази верига. 21 А те му казаха: Ние нито сме получавали писма от Юдея за теб, нито е идвал някой от братята да ни извести или да ни каже нещо лошо за теб. 22 Но желаем да чуем от теб какво ти мислиш, защото ни е известно, че навсякъде говорят против тази ерес.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 28:17-22

17After three days Paul called together those who were the leading men of the Jews, and when they came together, he *began* saying to them, “Brethren, though I had done nothing against our people or the customs of our fathers, yet I was delivered as a prisoner from Jerusalem into the hands of the Romans. 18And when they had examined me, they were willing to release me because there was no ground for putting me to death. 19But when the Jews objected, I was forced to appeal to Caesar, not that I had any accusation against my nation. 20For this reason, therefore, I requested to see you and to speak with you, for I am wearing this chain for the sake of the hope of Israel.” 21They said to him, “We have neither received letters from Judea concerning you, nor have any of the brethren come here and reported or spoken anything bad about you. 22But we desire to hear from you what your views are; for concerning this sect, it is known to us that it is spoken against everywhere.”

28:17 „Павел свика по-първите от юдеите” Това е стандартният подход на Павел (вж. Римл. 1:16;2:9). Той обяснява обстоятелствата и отваря врата за прогласяване на благовестието.

28:18-19 Тук отново ясно се вижда апологетичната цел на Лука! Християнството не е заплаха за Римската власт.

28:19 „юдеите се възпротивиха” Тази фразеология звучи странно за еврейските водачи в Рим. Лука използва думата *Ioudaios* (юдеи) в два смисъла:

1. националност – 2:5,11; 9:22; 10:22,28; 11:19; 13:56; 14:1; 16:1,3,20; 17:1; 17:10,17; 18:2,4,5,19; 19:10,17,34; 20:21; 21:21,39; 22:3,12; 24:5,9; 24:24,27; 25:8,9,24; 20:7; 28:17
2. онези, които са свидетели на последната седмица от живота на Исус – 2:15; 10:39.

Освен това Лука използва тази дума в два нюанса:

1. в негативен смисъл – 9:23; 12:3,11; 13:45,50; 14:2,4,5,19; 17:5,13; 18:12,14,28; 19:13,14,33; 20:3,19; 21:11,27; 22:30; 23:12,20,27; 24:19; 25:2,7,10,15; 26:2,21; 28:19
2. в положителен смисъл – 13:43; 14:1; 18:2,24; 21:20

Вероятно най-добрият текст, който показва ясно различните конотации на тази дума, е 14:1-2.

28:20 „заради надеждата на Израил” Павел се обръща към еврейските водачи по този начин, за да установи връзка със своята аудитория. Той се опитва да намери обща почва с тези еврейски водачи „заради надеждата на Израил”. За Павел, това е Исус, за тях, Обещаният, Идващият, Месията или вероятно възкресението!

28:21 Тази липса на информация относно Павел е изненадваща в светлината на Павловото служение, неговите три мисионерски пътешествия и слуховете, идващи от Ерусалим.

28:22 Очевидно е, че новините за Исус се разпространяват и мнозина откликват на благовестието. В еврейските кръгове това не са добри новини! Обаче тези еврейски водачи са готови да изслушат Павел.

- „Тази ерес” Вж. **Специалното понятие: ИСУС НАЗАРЯНИНЪТ** към 2:22.

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ – Деяния 28:23-29

23 И като му определиха ден, мнозина от тях дойдоха при него там, където живееше; и от сутрин до вечер той им обясняваше и свидетелстваше за Божието царство, и ги уверяваше за Исус и от Мойсеевия закон, и от пророците. 24 И едни се убеждаваха от това, което говореше, а други не вярваха. 25 И понеже не бяха съгласни помежду си, тръгнаха да се разотвоят, след като Павел им каза една дума: Добре е казал Светият Дух чрез пророк Исаия на бащите ви, когато е рекъл: 26 ?Иди, кажи на този народ: С уши ще чуете, но никак няма да разберете; и с очи ще гледате, но никак няма да видите. 27 Защото затлъстя сърцето на този народ и ушите им натегнаха, и очите си затвориха – да не би да видят с очите си и да чуят с ушите си, и да разберат със сърцето си, и да се обърнат, и да ги изцеля.” 28 Затова, да знаете, че Божието спасение се изпрати на езичниците и те ще го чуят. 29 (И като каза това, юдеите си отидоха с голяма препирня помежду си.)

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 28:23-29

23When they had set a day for Paul, they came to him at his lodging in large numbers; and he was explaining to them by solemnly testifying about the kingdom of God and trying to persuade them concerning Jesus, from both the Law of Moses and from the Prophets, from morning until evening. 24Some were being persuaded by the things spoken, but others would not believe. 25And when they did not agree with one another, they *began* leaving after Paul had spoken one *parting* word, “The Holy Spirit rightly spoke through Isaiah the prophet to your fathers, 26saying, ‘GO TO THIS PEOPLE AND SAY, YOU WILL KEEP ON HEARING, BUT WILL NOT UNDERSTAND; AND YOU WILL KEEP ON SEEING, BUT WILL NOT PERCEIVE; 27FOR THE HEART OF THIS PEOPLE HAS BECOME DULL, AND WITH THEIR EARS THEY SCARCELY HEAR, AND THEY HAVE CLOSED THEIR EYES; OTHERWISE THEY MIGHT SEE WITH THEIR EYES, AND HEAR WITH THEIR EARS, AND UNDERSTAND WITH THEIR HEART AND RETURN, AND I WOULD HEAL THEM.’ 28Therefore let it be known to you that this salvation of God has been sent to the Gentiles; they will also listen.” 29[When he had spoken these words, the Jews departed, having a great dispute among themselves.]

28:23 „те дойдоха... мнозина от тях... от сутрин до вечер” Павел цял ден обяснява на тези юдеи християнската вяра. **Каква чудесна възможност.**

- **„Божие царство”** Това е основната тема на Исусовото проповядване и поучаване (притчи). Божие царство е настояща реалност в живота на вярващите и бъдещо и предстои в бъдещ, когато Господ ще царува над цялата земя (вж. Мат. 6:10). Очевидно тази фраза не е свързана само с Израил, но е интегрална част от надеждата на еврейския народ (вж. ст. 20). Вж. **Специалното понятие** към 1:3.

- **„Мойсеевия закон и от пророците”** Това са два от трите раздела на еврейския канон (вж. **Специалното понятие** към 13:15 и коментара към 24:14), които са част от целия СЗ (вж. Мат, 5:17; 7:12; 22:40; Лука 16:16; 24:44; Деяния 13:15; 28:23). Методът на Павел е (Христологична типология и пророчества с предсказания) да използва текстове от Стария завет, с които обяснява живота на Исус.

28:24 Това отразява тайната на благовестието. Защо някои вярват, а други не, е мистерия на суверенния Бог и свободната човешка воля. В известен служението на Павел сред еврейските водачи в Рим е миниатюра на цялостното служение на апостола. Той първо споделя благовестието с евреите. Той споделя изпълнението на старозаветните писания за Исус. Някои вярват, но повечето не вярват. Това също е предсказано в Стария завет (вж. Ис. 6:9-10).

28:25-27 „Добре е казал Светият Дух чрез пророк Исаия” Това изразява Павловото мнение за тайната на еврейското неверие! Цитатът в стихове 26-27 е от Ис. 6:9-10. Исус често използва този стих, за да опише човешкото неверие (вж. Мат. 13:14-15; Марк 4:12; Лука 8:10; Йоан 12:39-40). По това време Павел вече е написал Римляни 9-11 гл. (защо Израил е отхвърлил своя Месия?). Старозаветният Израил също не беше вярващ! Има остатък от вярващи, но мнозинството са невярващи!

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: ОСТАТЪКЪТ, ТРИ ЗНАЧЕНИЯ

Старозаветното понятие „остатък от верни“ е повтаряща се тема при пророците (най-вече тези от осми век, и в частност Йеремиа). Използва се с три значения:

1. за хората, преживели Заточението (вж. Исаия 10:20-23; 17:4-6; 37:31-32; Йер. 42:15,19; 44:12,14,28; Амос 1:8);
2. за хората, останали верни на *ЯХВЕ* (вж. Исаия 4:1-5; 11:11,16; 28:5; Йоил 2:32; Амос 5:14-15; Михей 2:12-13; 4:6-7; 5:7-9; 7:18-20);
3. за хората, които са част от есхатологичното обновление и пресъздаване на Израил (вж. Амос 9:11-15).

В този контекст Бог използва само малцина (т.е. хората с ревност и вяроност) от остатъка (т.е. оцелелите от Заточението), за да ги върне в Юдея. Както видяхме по-рано в тази глава, тук се повтарят някои теми от историята на Израил (вж. 6 ст.). Бог свежда броя на хората до съвсем малък с цел да покаже силата си, грижата си и провидението си (вж. напр. Гедеон, Съд. 6-7 гл.).

28:28 „това спасение от Бога е изпратено до езичниците” Това може да е алюзия към Псалом 67, особено ст. 2. Този универсален аспект на християнството предизвиква бунта в Ерусалим и е постоянен проблем за много евреи. Това е логично с оглед на Бит.1:26,27; 3:15; 12:3. Пророкувано е в Исаия, Михей и Йона. Павел ясно заявява, че това е предвечният Божий план в Еф. 2:11-3:13! Вж. **Специалното понятие** към 1:8.

- **„те ще слушат”** Това е истината, изявена в Римляни 9-11 гл. Юдеите отхвърлят Месията, защото Той не се вмести в техните очаквания, защото благовестието отваря вратата на вярата за всички човечи. Всъщност темата на НЗ не противопоставя евери на езичници, а по-скоро вярващи на невярващи. Въпросът не е коя е майка ти, но дали сърцето ти е отворено за Божието слово и Божия Син?

28:29 Този стих липсва в древните гръцки ръкописи P74, x, A, B и E. Не се появява в никой гръцки ръкопис преди P, който датира от шести век след Христос. Според UBS4 оценката е “A” (сигурно).

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ – Деяния 28:23-31

30 А Павел живя цели две години в отделна къща под наем, където приемаше всички, които отиваха при него, 31 като проповядваше Божието царство и учеше с пълно дръзновение за Господ Исус Христос, без някой да му забранява.

ЦИТАТ ОТ АНГЛИЙСКИЯ ПРЕВОД NASB (updated) – Acts 28:30-31

30And he stayed two full years in his own rented quarters and was welcoming all who came to him, 31preaching the kingdom of God and teaching concerning the Lord Jesus Christ with all openness, unhindered.

28:30 „цели две години” Възможно е това да е

1. нормалният период от време, преди среща с императора
2. времето, нужно да се пристигнат новите документи от Фест
3. обичайният изчаквателен период за свидетелите от Азия и Ерусалим
4. край на правния статут за ограничаване

Това е времето, в което Павел пише своите послания от затвора (Колосяни, Ефесяни, Филимон и Филипяни).

■ **„в отделна къща под наем”** Павел има някакъв източник на доходи:

1. той обработва кожи или прави палатки
2. подпомаган е от църквите (Солун и Филипи)
3. има наследени средства

■ **„приемайки”** Лука често използва това понятие и идеята е за „топло посрещане” (вж. 18:27; 28:30 и *paradechōtai* в 15:4). Използвано е за множеството, което посреща Исус в Лука 8:40 и 9:11. Думата е използвана и за приветстване на благовестието, проповядвано от Петър в Деяния 2:41.

■ **„всички, които идваха”** Това е проблемът. Благовестието на Павел е универсално и обхваща всички. То е „добра вест” за цялото човечество, не само за евреите!

28:31 „проповядвайки... поучавайки” Ранната следапостолска църква разграничава тези два начина за представяне на истината. Проповедите, записани в Деянията (на Петър, Стефан и Павел) се наричат *Керигма* (прогласяване, вж. 20:25; 28:31; Римл. 10:8; Гал. 2:2; I Кор. 9:27; II Тим. 4:2), докато поученията на Исус, интерпретирани в посланията, се наричат *Дидахе* (учение, вж. 2:42; 5:28; 13:12; Римл. 16:17; I Кор. 14:20).

■ **„Божие царство”** Това е темата на Исусовото проповядване. Става дума за царуването на Бога в човешките сърца сега и бъдещото Му царуване на земята, както е сега на небесата. Този пасаж показва, че тази тема не касае само евреите. Вж. **Специалното понятие** към 1:3.

■ **„Господ”** „Господ” е преводът на еврейското понятие *adon*, който означава „собственик, съпруг, господар” (вж. **Специалното понятие**: божеството в 1:6). Евреите се страхуват да произнесат свещеното име на ЯХВЕ да не би да го споменат напразни и да нарушат една от десетте заповеди. Когато четат писанията, те заменят ЯХВЕ с *Adon*. Затова в английските преводи ЯХВЕ се изписва с големи букви и се превежда ГОСПОД. Присъждайки тази титла на Исус (*kurios* на гръцки), новозаветните автори изтъкват неговата божественост и еднаквост с Бог Отец.

■ **„Исус”** „Исус” е името, което ангелът дава на бебето във Витлеем (вж. Мат. 1:21). Съставено е от две еврейски съществителни: „ЯХВЕ”, заветното име на Бога и „спасение” (тоест, Осия).

Еврейското име е Йешуа. Когато е използвано самостоятелно обозначава Исус от Назарет, сина на Мария (тоест, Мат. 1:16, 25; 2:1; 3:13,15,16).

- **„Христос”** Думата „Христос” е гръцкият превод на еврейското понятие *Месия* (тоест, Помазаникът, виж **Специалното понятие** към 2:31). Тя изтъква старозаветната титла, отнасяща се до Исус, като Обещаният от ЯХВЕ, който е изпратен да установи новата ера на правдата.

NASB „напълно открито, безпрепятствено”

NKJV „с пълна увереност, без някой да му забранява”

NRSV „с пълна дързост и без препятствие

TEV „говорейки с пълна дързост и свобода”

NJB „със съвършено безстрашие и без никаква пречка от никого”

Този стих показва, че Римските власти не смятат християнството за подмолно или опасно. Гръцкият текст завършва с НАРЕЧИЕТО „безпрепятствено” или „неограничено”. Това изглежда подчертава разрастването на мисията по прогласяване на благовестието и силата на Духа.

Мнозина предполагат въз основа на Деяния 1:1 и думата „първа повест”, че Лука е имал предвид да напише и трета. Някои даже смятат, че тази трета повест са Пасторалните послания (I Тимотей, II Тимотей и Тит).

Относно гръцкото понятие (*parrhēsia*), преведено „открито” от NASB, виж **Специалното понятие** към 4:29.

ВЪПРОСИ ЗА ОБСЪЖДАНЕ

Този коментар е само ръководство за изучаване. Това означава, че вие сами носите отговорност за начина, по който тълкувате Библията. Всеки от нас трябва да ходи в светлината, която му е дадена. Приоритет при интерпретацията сте самият вие, вашата Библия и Светият Дух. Не бива да прехвърляте тази отговорност на който и да е коментатор.

Настоящите въпроси за обсъждане целят да ви подпомогнат да обмислите основните теми в този раздел на посланието. Целта им е да предизвикат мисли, а не да дадат крайни отговори.

1. Защо Деяния завършва с Павел все още в затвора? Защо книгата завършва така внезапно?
2. Защо Лука описва толкова подробно пътуването на Павел и престоя му в Рим?
3. Защо Павел се опитва да свидетелства винаги първо на евреите?
4. Обяснете разликата между *Керигма* и *Дидахе*.

ПЪРВО ПРИЛОЖЕНИЕ

КРАТКО ОПИСАНИЕ НА ГРЪЦКИТЕ ГРАМАТИЧЕСКИ ТЕРМИНИ

Гръцкият „койне”, често наричан също елинистичен гръцки, е общият език на средиземноморския свят от времето на завоеванията на Александър Велики (336-323 г. пр. Хр.) в продължение на осемстотин години след това (300 г. пр. Хр. – 500 г. сл. Хр.). Той не е само опростен класически гръцки език, а в много отношения е нова форма на гръцкия, която се превръща във втория език на близкия изток и средиземноморието в древността.

Новозаветният гръцки език е уникален в много отношения, защото авторите му, с изключение на Лука и авторът на Евреи, вероятно са използвали арамейския като основен език. Затова и текстовете им са повлияни от идиомите и структурните форми на арамейския език. Те също така четат и цитират Септуагинта (гръцкия превод на Стария завет), който също е написан на койне. Септуагинта обаче е писан от еврейски учени, чийто майчин език не е гръцкия.

С това искам да кажа, че не можем да очакваме да намерим стройна граматическа структура в Новия завет. Езикът му е уникален, но има много общо със: (1) Септуагинта; (2) юдейските писания, като например Йосиф; и (3) папирусите, намерени в Египет. Как тогава можем да направим граматичен анализ на Новия завет?

Грамматическите свойства на койне и новозаветния койне са променливи. Това е време, в което граматиката се опростява. Контекстът е основен водещ знак за нас. Думите са значещи само в един по-голям контекст и затова граматическата структура може да се разбере единствено в светлината на: (1) стила на конкретния автор и (2) определения контекст. Не можем да правим крайни заключения за гръцките форми и структури.

Койне е предимно устен език. Често ключът за разбирането му е видът и формата на глаголите. В повечето главни изречения глаголът е поставен на първо място, което показва значимостта му. Когато анализираме гръцкия глагол, трябва да имаме предвид три основни неща: (1) основата на структурата като ВРЕМЕ, ЗАЛОГ и НАКЛОНЕНИЕ (в употреба или морфология); (2) основното значение на конкретния глагол (лексикология); и (3) хода на речта и контекста (синтаксис).

I. ВРЕМЕ

A. Времето представя отношението на ГЛАГОЛИТЕ към действието по отношение завършеност и продължителност. Често това се нарича „ПЕРФЕКТ” и „ИМПЕРФЕКТ”.

1. ПЕРФЕКТНИТЕ ВРЕМЕНА говорят за случването на действието. Не ни се дава никаква допълнителна информация, освен че нещо се е случило! Не се говори за началото, продължителността или кулминацията на действието.
2. ИМПЕРФЕКТНИТЕ ВРЕМЕНА се фокусират върху продължаващото действие. Това може да се опише като линейно събитие, продължително дело, прогресивно действие и др.

B. Времената могат да се категоризират според възгледа на автора по отношение на продължителността на действието

1. Случило се е = АОРИСТ
2. Случило се е и резултатите са в действие = ПЕРФЕКТ
3. Случвало се е в миналото и резултатите са били в действие, но вече не са = ПЛУПЕРФЕКТ
4. Случва се = ПРЕЗЕНТ

5. Случвало се е = ИМПЕРФЕКТ
6. Ще се случи = ФУТУР

Как тези времена биха ни помогнали при тълкуванието, можем да видим с конкретния пример на глагола „спасявам”. Той се използва в няколко различни времена, за да покаже и процеса, и изпълнението му.

1. АОРИСТ – „спасен” (вж. Римл. 8:24)
2. ПЕРФЕКТ – „спасен и резултатът продължава” (вж. Ефес. 2:5,8)
3. ПРЕЗЕНТ – „спасява се” (вж. I Кор. 1:18; 15:2)
4. ФУТУР – „ще се спаси” (вж. Римл. 5:9, 10; 10:9)

С. Когато разглеждат ВРЕМЕНАТА НА ГЛАГОЛИТЕ, коментаторите търсят причината авторът да избере точно дадено конкретно време в текста. Основното време на глагола е АОРИСТ. Той е „неспецифицираната”, „немаркирана”, „непосочена” форма на ГЛАГОЛА. Тя може да се използва с множество функции, които стават ясни от контекста. Тя казва просто, че нещо се е случило. Аспектът на минало време само се маркира с ИЗЯВИТЕЛНОТО НАКЛОНЕНИЕ. Ако се използва друго време, значи целта да се наблегне на нещо конкретно. Но какво?

1. ПЕРФЕКТ. Показва завършено действие с резултати в действие. В един смисъл това е комбинация от АОРИСТ и ПРЕЗЕНТ. Обикновено фокусът е върху резултата или завършването на действието. Пример: Ефесяни 2:5,8: „бяхте спасени и сега сте спасени”.
2. ПЛУПЕРФЕКТ. Подобно на ПЕРФЕКТ, с тази разлика, че резултатите вече не са в действие. Пример: „Петър стоеше вън до вратата” (Йоан 18:16).
3. ПРЕЗЕНТ. Предава незавършено действие. Фокусът обикновено е върху продължаването на случващото се. Пример: „Никой, който стои в Него, не съгрешава” и „никой, който е род от Бога, не върши грях” (I Йоан 3:6,9).
4. ИМПЕРФЕКТ. В това време отношението към ПРЕЗЕНТ е същото, каквото е между ПЕРФЕКТ и ПЛУПЕРФЕКТ. ИМПЕРФЕКТ предава или незавършено действие, което се е случвало, но сега е спряло, или началото на някакво действие в миналото. Пример: „Тогаваше при Него Йерусалим” или „тогава Йерусалим започна да излиза при Него” (Мат. 3:5).
5. ФУТУР. Предава действие, за което се очаква да се случи в бъдещ момент спрямо говоренето. То говори повече за възможност нещо да се случи, отколкото за сигурност. Често обаче предава увереност. Пример: „Блажени са... които...” (Мат. 5:4-9).

II. ЗАЛОГ

- A. Залогът описва отношението между действието на ГЛАГОЛА и неговия ПОДЛОГ.
- B. АКТИВНИЯТ ЗАЛОГ е нормалният, очакван, немаркиран начин да се посочи, че подлогът върши действието на ГЛАГОЛА.
- C. ПАСИВНИЯТ ЗАЛОГ посочва, че ПОДЛОГЪТ приема върху себе си действието на ГЛАГОЛА, извършено от външен агент. Този външен агент в новозаветния гръцки се посочва от следните ПРЕДЛОЗИ и падежи:
 1. личен пряк агент чрез *hupo* с АБЛАТИВ (вж. Мат. 1:22; Деян. 22:30).
 2. личен посредстващ агент чрез *dia* с АБЛАТИВ (вж. Мат. 1:22).
 3. безличен агент обикновено чрез *en* с ИНСТРУМЕНТАЛ.
 4. понякога и личен, и безличен агент само чрез ИНСТРУМЕНТАЛ.
- D. СРЕДЕН ЗАЛОГ означава, че ПОДЛОГЪТ извършва действието на ГЛАГОЛА и също е директно включен в действието на ГЛАГОЛА. Често се нарича залог на повишения личен интерес. Тази

конструкция подчертава по някакъв начин ПОДЛОГА в изречението. В английския език няма такъв модел. Той има много различни значения и преводи от гръцки. Ето някои примери:

1. ВЪЗВРАТНО – директното действие на подлога върху самия себе си. Пример: „Обеси се” (Мат. 27:5).
2. ЕМФАТИЧНО – подлогът сам извършва действието. Пример: „Сатана сам се преправя на светъл ангел” (II Кор. 11:14).
3. ВЗАИМНО – взаимодействие между два подлога. Пример: „Те се съветваха помежду си” (Мат. 26:4).

III. НАКЛОНЕНИЕ

- A. В *койне* има четири НАКЛОНЕНИЯ. Те показват връзката на ГЛАГОЛА с реалността, поне в ума на автора. НАКЛОНЕНИЯТА се разделят в две общи категории: такива, които изявяват реалността (ИНДИКАТИВ) и такива, които изявяват потенциалност, възможност (КОНЮНКТИВ, ИМПЕРАТИВ и ОПТАТИВ).
- B. ИНДИКАТИВ е нормалното НАКЛОНЕНИЕ за изразяване на действие, което се е случило или се случва, поне от гледна точка на автора. Това е единственото наклонение на гръцки, което изразява определено време, като дори и тук този аспект е вторичен.
- C. КОНЮНКТИВ изразява възможно бъдещо действие. Нещо не се е случило, но е твърде вероятно да се случи. То е свързано до голяма степен с ФУТУР ИНДИКАТИВ. Разликата е в това, че КОНЮНКТИВЪТ предава определена степен на съмнение. На английски той често се изразява с термини като „би могло”, „може” или „възможно е”.
- D. ОПТАТИВ предава желание, което е теоретично възможно. То е една стъпка по-далеч от реалността от КОНЮНКТИВА. ОПТАТИВЪТ изразява вероятност при определени обстоятелства. Среща се рядко в Новия завет. Най-често се наблюдава в известната фраза на Павел: „Да не бъде” (KJV, „Боже, опази”), която се среща петнайсет пъти (вж. Римл. 3:4, 6, 31; 6:2, 15; 7:7, 13; 9:14; 11:1, 11; I Кор. 6:15; Гал. 2:17; 3:21; 6:14). Други примери можем да видим в I Солунци 1:38, 20:16, Деяния 8:20 и I Солунци 3:11.
- E. ИМПЕРАТИВ изразява заповед, която може да се случи, но ударението е върху намерението на говорещия. То показва само желание и възможност, но зависи от избора и решенията на друг човек. Специална употреба на ИМПЕРАТИВ виждаме в молитвите и в молбите в трето лице. Тези форми се срещат само в ПРЕЗЕНТ и АОРИСТ в Новия завет.
- F. Някои граматика посочват ПРИЧАСТИЯТА като вид НАКЛОНЕНИЕ. Използват се в Новия завет, обикновено дефинирани като ОТГЛАГОЛНО ПРИЛАГАТЕЛНО. Превеждат се във връзка с основния ГЛАГОЛ, към който се отнасят. При превода на причастията има различни варианти. Проверете английските преводи. Препоръчвам *The Bible in Twenty Six Translations* (Baker).
- G. АОРИСТ АКТИВ ИНДИКАТИВ е нормалният или „немаркиран” начин да се опише дадено събитие. Всеки друг глагол, залог или наклонение имат конкретно интерпретативно значение, което авторът е искал да предаде.

IV. ПРЕПОРЪЧИТЕЛНИ ПОМАГАЛА

За всеки незапознат с гръцкия език препоръчвам следните помагала:

- A. Friberg, Barbara и Timothy. *Analytical Greek New Testament*. Grand Rapids: Baker, 1988.

- B. Marshall, Alfred. *Interlinear Greek-English New Testament*. Grand Rapids: Zondervan, 1976.
- C. Mounce, William D. *The Analytical Lexicon to the Greek New Testament*. Grand Rapids: Zondervan, 1993.
- D. Summers, Ray. *Essentials of New Testament Greek*. Nashville: Broadman, 1950.
- E. Moody Bible Institute в Чикаго предлага академично акредитирани кореспондентски курсове по койне.

V. СЪЩЕСТВИТЕЛНИ

- A. В синтактично отношение СЪЩЕСТВИТЕЛНИТЕ се класифицират по своя падеж. Падежът е склонение на СЪЩЕСТВИТЕЛНОТО, което показва отношението му към ГЛАГОЛА и към другите части на изречението. В койне много от функциите на падежа се изявяват чрез ПРЕДЛОЗИ. Падежната форма често може да означава няколко различни вида отношения и затова ПРЕДЛОЗИТЕ са се развили да дават по-ясно разделение на тези възможни функции.
- B. Гръцките падежи се категоризират по следните осем начина:
 1. НОМИНАТИВ се използва за наименование и обикновено изразява подлога в изречението. Той се използва и за ПРЕДИКАТИ СЪЩЕСТВИТЕЛНИ или ПРИЛАГАТЕЛНИ, заедно със спомагателния глагол „да бъда“.
 2. ГЕНИТИВ се използва за описание и обикновено предава атрибут или качество на думата, към която се отнася. Той отговаря на въпроса „Какъв?“
 3. АБЛАТИВ използва същата форма, като ГЕНИТИВ, но се използва за разграничаване, обикновено във времето, пространството, произхода или степента.
 4. ДАТИВ се използва за предаване на личен интерес. Този интерес може да има позитивен или негативен аспект. Често това е непрякото допълнение в изречението.
 5. ЛОКАТИВ има същата форма, както и ДАТИВ, но предава място или положение в пространството, времето или логическите рамки.
 6. ИНСТРУМЕНТАЛ има същата форма, както и ДАТИВ и ЛОКАТИВ. Той изразява средства или връзки.
 7. АКУЗАТИВ се използва за предаване на края на някакво действие. Той изразява ограничения. Обикновено се изразява с прякото допълнение. Отговаря на въпросите: „Докъде?“ или „В каква степен?“
 8. ВОКАТИВ се използва за пряко обръщение.

VI. СЪЮЗИ и СВЪРЗВАЩИ ЧАСТИЦИ

Гръцкият е много точен език, защото има множество съюзи. Те свързват мисловни елементи (ПОДЧИНЕНИ ИЗРЕЧЕНИЯ, ИЗРЕЧЕНИЯ и АБЗАЦИ). Толкова често се употребяват, че липсата им (*asyndeton*) често има конкретно ексегетично значение. Съюзите дори указват посоката на мисълта на автора. Често те са основата за определяне на конкретното послание.

Предлагаме списък с някои СЪЮЗИ и техните значения (тази информация е взета предимно от Н. Е. Dana и Julius K. Mantey's *A Manual Grammar of the Greek New Testament*).

1. Съюзи за ВРЕМЕ

- (a) *epei, epeidē, hopote, hōs, hote, hotan* (КОНЮНКТИВ) – „когато“
- (b) *heōs* – „докато“
- (c) *hotan, epan* (КОНЮНКТИВ) – „когато и да е“
- (d) *heōs, achri, mechri* (КОНЮНКТИВ) – „докогато“
- (e) *priv* (ИНФИНИТИВ) – „преди“

(f) *hōs* – „откакто”, „в момента, когато”

2. Съюзи за ЛОГИЧЕСКА ВРЪЗКА

- a. Цел
 - (1) *hina, hopōs, hōs* – „за да може да”, „за да”
 - (2) *hōste* (АРТИКУЛАРЕН АКУЗАТИВЕН ИНФИНИТИВ) – „че”
 - (3) *pros* или *eis* (АРТИКУЛАРЕН АКУЗАТИВЕН ИНФИНИТИВ) – „че”
- b. Резултат (има близка връзка между граматичните форми за цел и за резултат)
 - (1) *hōste* (най-често ИНФИНИТИВ) – „така че”
 - (2) *hiva* (КОНЮНКТИВ) – „за да”
 - (3) *ara* – „така че”
- c. Причина
 - (1) *gar* (причина/следствие или довод/заключение) – „за”, „затова”
 - (2) *dioti, hotiy* – „защото”
 - (3) *epei, epeidē, hōs* – „след като”
 - (4) *dia* – „защото”
- d. Дедуктивни
 - (1) *ara, poinun, hōste* – „затова”
 - (2) *dio* (най-силен дедуктивен КОНЮНКТИВ) – „заради което”, „където”, „затова”
 - (3) *oun* – „затова”, „така”, „тогава”, „следователно”
 - (4) *toinoun* – „затова”
- e. Противопоставящи или контрастни
 - (1) *alla* (силно ПРОТИВОПОСТАВЯНЕ) – „но”, „освен”
 - (2) *de* – „но”, „обаче”, „още”, „от друга страна”
 - (3) *kai* – „но”
 - (4) *mentoi, oun* – „обаче”
 - (5) *plēn* – „въпреки това” (предимно в Лука)
 - (6) *oun* – „обаче”
- f. Сравнение
 - (1) *hōs, kathōs* (въвеждат СРАВНИТЕЛНИ ИЗРЕЧЕНИЯ)
 - (2) *kata* (заедно с *katho, kathoti, kathōsper, kathaper*)
 - (3) *hosos* (на еврейски език)
 - (4) *ē* – „отколкото”
- g. За продължителност или серия
 - (1) *de* – „, „сега”
 - (2) *kai* – „и”
 - (3) *tei* – „и”
 - (4) *hina, oun* – „че”
 - (5) *oun* – „както и” (в Йоан)

3. Емфатична употреба

- a. *alla* – „сигурно”, „да”, „всъщност”
- b. *ara* – „наистина”, „определено”, „истински”
- c. *gar* – „но наистина”, „определено”, „всъщност”
- d. *de* – „всъщност”
- e. *ean* – „дори”
- f. *kai* – „дори”, „всъщност”, „наистина”
- g. *mentoi* – „всъщност”
- h. *oun* – „наистина”, „задължително”

VII. УСЛОВНИ ИЗРЕЧЕНИЯ

- A. УСЛОВНО ИЗРЕЧЕНИЕ е такова, което съдържа едно или повече условни подчинени клаузи. Тази граматична структура помага на тълкуванието, понеже предлага условията, причините и доводите защо се случва или не се случва действието на основния ГЛАГОЛ. Съществуват четири типа УСЛОВНИ ИЗРЕЧЕНИЯ. Те са в целия спектър от това, което авторът счита за вярно за целите на посланието си до това, което остава само в сферата на пожеланието.
- B. УСЛОВНО ИЗРЕЧЕНИЕ ОТ ПЪРВИ КЛАС изразява действие или състояние, което авторът счита за вярно за целите на текста, дори и да е въведено с „ако”. В определен контекст то може да се преведе с „понеже” (вж. Мат. 4:3; Римл. 8:31). Това обаче не означава, че всички изречения от ПЪРВИ КЛАС отразяват реалността. Често те се използват, за да докажат нещо в спор или да подчертаят нечия грешка (вж. Мат. 12:27).
- C. УСЛОВНО ИЗРЕЧЕНИЕ ОТ ВТОРИ КЛАС често се нарича „противоположно на фактите”. То изразява нещо, което не е вярно, с цел да докаже някаква мисъл. Например:
1. „Този човек, ако беше пророк, щеше да познае коя и каква е жената, която се допира до Него” (Лука 7:39).
 2. „Ако вярвахте на Мойсей, щяхте да повярвате и на Мен” (Йоан 5:46).
 3. „Ако бях още угаждал на хора, нямаше да съм служител на Христос” (Гал. 1:10).
- D. ТРЕТИ КЛАС предава възможно бъдещо действие. Често се извява вероятността на подобно действие. Обикновено се предполага някаква степен на евентуалност. Действието на главния ГЛАГОЛ зависи от действието на изречението с „ако”. Примери можем да видим в I Йоан: 1:6-10; 2:4,6,9,15,20,21,24,29; 3:21; 4:20; 5:14,16.
- E. ЧЕТВЪРТИ КЛАС е най-далече от вероятността. Той се среща рядко в Новия завет. Всъщност нямаме пълно УСЛОВНО ИЗРЕЧЕНИЕ ОТ ЧЕТВЪРТИ КЛАС, в което и двете части на условието да отговарят на дефиницията. Пример за частичен ЧЕТВЪРТИ КЛАС се среща в първото изречение на I Петър 3:14. Друг такъв пример е второто изречение на Деяния 8:31.

VIII. ЗАБРАНА

- A. ПРЕЗЕНТ ИМПЕРАТИВ с ЧАСТИЦАТА *МЕ* често (но не винаги) изразява спирането на вече протичащо действие. Ето някои примери: „спрете да трупате богатства на земята...” (Мат. 6:19); „спрете да се притеснявате за живота си...” (Мат. 6:25); „спрете да отдавате на греха части от тялото си като инструменти за грехове...” (Римл. 6:13); „трябва да спрете да обиждате Божия Свети Дух...” (Ефес. 4:30); „спрете да се опивате с вино...” (5:18).
- B. АОРИСТ КОНЮНКТИВ с ЧАСТИЦАТА *МЕ* предава идеята „дори не започвайте да вършите определено действие”. Ето някои примери: „Дори не си мислете, че...” (Мат. 5:17); „не започвайте да се притеснявате...” (Мат. 6:31); „недейте никога да се срамувате...” (II Тим. 1:8).
- C. ДВОЙНИЯТ НЕГАТИВ с НАКЛОНЕНИЕ КОНЮНКТИВ е изключително емфатично отрицание. „Никога, не, никога” или „при никакви обстоятелства”. Някои примери: „той никога, не, никога няма да изпита смърт” (Йоан 8:51); „Аз никога, не, никога...” (I Кор. 8:13).

IX. ОПРЕДЕЛИТЕЛЕН ЧЛЕН

- A. В койне ПЪЛНИЯТ ЧЛЕН се използва по начин, подобен на английския. Основната му функция е да посочи, да прикове вниманието към дума, име или фраза. Различните автори в Новия завет го употребяват по различен начин. ПЪЛНИЯТ ЧЛЕН може да функционира също и:

1. като контрастиращо средство, като показателно МЕСТОИМЕННИЕ;
2. като знак за предварително въведен ПОДЛОГ или личност;
3. като начин да се посочи подлога в изречението със свързан ГЛАГОЛ. Примери: Бог е Дух”, Йоан 4:24; „Бог е светлина”, I Йоан 1:5; „Бог е любов”, I Йоан 4:8,16.

В. В *койне* няма НЕПЪЛЕН ЧЛЕН. Липсата на пълен член може да означава:

1. фокус върху характеристиките или качествата на нещо;
2. фокус върху категорията на нещо.

С. Новозаветните автори използват ОПРЕДЕЛИТЕЛНИЯ ЧЛЕН по разнообразни начини.

X. ИЗРАЗЯВАНЕ НА АКЦЕНТ В ГРЪЦКИЯ НОВ ЗАВЕТ Т

А. Техниките за изразяване на ударение са различни за различните автори в Новия завет. Най-постоянните и формални автори са Лука и авторът на Евреи.

В. По-рано казахме, че АОРИСТ АКТИВ ИНДИКАТИВ е стандартният и немаркиран начин за изразяване на определено ударение, а всички други времена, залози и наклонения имат значение за тълкуванието. Това не означава, че АОРИСТ АКТИВ ИНДИКАТИВ не се използва често в значим граматичен смисъл. Пример за това е Римляни 6:10 (два пъти).

С. Словоред в койне

1. Койне е падежен език, който не зависи от подредбата на думите, както е например в английския. Затова авторът може да разнообразява нормалния и очакван словоред, за да покаже:
 - а. какво конкретно иска да покаже на читателя;
 - б. мисъл, която да бъде изненадваща за читателя;
 - с. най-вълнуващите неща в мисълта си.
2. Нормалният словоред в гръцкия език не е все още дефиниран. Предполага се обаче, че е:
 - а. за връзки ГЛАГОЛИ
 - (1) ГЛАГОЛ
 - (2) ПОДЛОГ
 - (3) ДОПЪЛНЕНИЕ
 - б. за транзитивни ГЛАГОЛИ
 - (1) ГЛАГОЛ
 - (2) ПОДЛОГ
 - (3) ДОПЪЛНЕНИЕ
 - (4) НЕПРЯКО ДОПЪЛНЕНИЕ
 - (5) ПРЕДЛОЖНА ФРАЗА
 - с. за ИМЕННИ фрази
 - (1) СЪЩЕСТВИТЕЛНО
 - (2) МОДИФИКАТОР
 - (3) ПРЕДЛОЖНА ФРАЗА
3. Словоредът може да има изключително важно значение за екзегетиката. Примери:
 - а. „дясна ръка дадох на мен и на Варнава на общение” (Гал. 2:9). Фразата „дясна ръка на общение” е разделена и изтеглена в началото, за да се покаже значението ѝ.
 - б. „с Христос” (Гал. 2:20) е в началото. Смъртта Му е най-важното.
 - с. „малко по малко и по много различни начини” (Евр. 1:1) стои на първо място. Контрастът е върху начина на изявяване на Бога, а не върху факта на откровението.

Д. Обикновено се изразява някаква степен на ударение чрез:

1. Повтаряне на СЪЩЕСТВИТЕЛНОТО, което вече се вижда в склонението на ГЛАГОЛА. Пример: „Самият аз ще бъда с вас...” (Мат. 28:20).
 2. Липсата на очакван СЪЮЗ или друга връзка между думите, фразите, клаузите и изреченията. Това се нарича *asyndeton* („не свързан”). Очаква се да има някаква връзка и липсата ѝ привлича вниманието. Примери:
 - a. Блаженствата, Матей 5:3 и сл. (всичко се подчертава)
 - b. Йоан 14:1 (нова тема)
 - c. Римляни 9:1 (нов раздел)
 - d. II Коринтяни 12:20 (подчертава се целият списък)
 3. Повторението на думи или фрази в даден контекст. Примери: „за похвала на славата” (Ефес. 1:6, 12 и 14). Тази фраза се използва, за да се изяви делото на всяка Личност в Троицата.
 4. Употребата на идиом или игра на думи (звукове) между термините
 - a. евфемизми – заместващи думи за теми-табу, както „заспиване” за „смърт” (Йоан 11:11-14) или „крака” за „мъжки полови органи” (Рут 3:7-8; I Царе 24:3).
 - b. заобиколни термини – заместващи думи за Божието име, като „небесното царство” (Мат. 3:21) или „глас от небето” (Мат. 3:17).
 - c. СРАВНЕНИЯ и ПРЕНОСНИ ИЗРАЗИ
 - (1) невъзможни преувеличения (Мат. 3:9; 5:29-30; 19:24).
 - (2) леки преувеличения (Мат. 3:5; Деян. 2:36).
 - (3) персонификации (I Кор. 15:55).
 - (4) ирония (Гал. 5:12)
 - (5) поетични пасажи (Фил. 2:6-11).
 - (6) игра на звукове между думите
 - (a) „църква”
 - (i) „църква” (Ефес. 3:21)
 - (ii) „призвание” (Ефес. 4:1,4)
 - (iii) „призвани” (Ефес. 4:1,4)
 - (b) „свободни”
 - (i) „свободна жена” (Гал. 4:31)
 - (ii) „свобода” (Гал. 5:1)
 - (iii) „свободни” (Гал. 5:1)
 - d. идиоми – културно обособен език:
 - (1) Такъв е фигуративната употреба на „храна” (Йоан 4:31-34).
 - (2) Такъв е фигуративната употреба на „Храм” (Йоан 2:19; Мат. 26:61).
 - (3) Такъв е еврейският идиом за милост, „омраза” (Битие 29:31; Втор. 21:15; Лука 14:36; Йоан 12:25; Римл. 9:13).
 - (4) „Всички” или „мнозина”. Сравнете Исая 53:6 („всички”) с 53:11 и 12 („много”). Термините са синонимни в Римляни 5:18 и 19.
 5. Употребата на пълна лингвистична фраза, вместо една дума. Пример: „Господ Исус Христос”.
 6. Специалната употреба на *autos*
 - a. когато е с ОПРЕДЕЛИТЕЛЕН ЧЛЕН (атрибутивна позиция), се превежда „същият”.
 - b. когато е без ОПРЕДЕЛИТЕЛЕН ЧЛЕН (предикативна позиция), се превежда като ИНТЕНЗИВНО РЕФЛЕКТИВНО МЕСТОИМЕННИЕ – „той самият”.
- Е. Ако изследвате Библията и не познавате гръцки език, можете да определите ударението по няколко начина:
1. С аналитичен лексикон и двуезичен библейски текст.
 2. Сравнение на английските преводи, особено ако предават различни теории. Пример: сравнение на преводите „дума по дума” (KJV, NKJV, ASV, NASB, RSV, NRSV) с „динамичен еквивалент” (Williams, NIV, NEB, REB, JB, NJB, TEV). Можете да ползвате също и *The Bible in Twenty-Six Translations* от Baker.

3. С *The Emphasized Bible* от Joseph Bryant Rotherham (Kregel, 1994).
4. Чрез съвсем буквален превод
 - a. *The American Standard Version* от 1901
 - b. *Young's Literal Translation of the Bible* от Robert Young (Guardian Press, 1976).

Изследването на граматиката е тежка задача, но е необходима за правилното тълкуване. Тези кратки дефиниции, бележки и примери целят да насърчат онези, които не говорят гръцки, като им дадат възможност да използват граматическите бележки, предложени в този коментар. Разбира се, това са твърде опростени дефиниции. Не можем да ги използваме като краен авторитет, а само като помагало за по-доброто разбиране на синтаксиса на Новия завет. Надявам се те да бъдат полезни и на всички, които искат да разберат и други технически пособия върху новозаветния текст.

Необходимо е да можем да проверяваме тълкуванията си чрез информацията, която намираме в текста на Библията. Граматиката е една изключително важна наука в тази насока. Други възможни посоки за изследване са конструиране на историческия контекст, разглеждане на литературния контекст, употребата на думите и сравнението с паралелни пасажи.

ВТОРО ПРИЛОЖЕНИЕ

ТЕКСТ КРИТИКА

Целта на това приложение е да поясним текстуалните бележки в този коментар:

I. Текстуални източници на английските преводи на Библията

А. За Стария завет

Б. За Новия завет

II. Кратко пояснение на проблемите и теориите на тексткритиката

III. Предложения за допълнителен прочит

I. Текстуални източници на английските преводи на Библията

А. За Стария завет

1. Масоретски текст (MT). Еврейският текст със съгласни знаци, установен от Равин Акива през края на I век сл. Хр. Маркерите за гласни звуци, ударенията, бележките в полето, пунктуацията и всички останали необходими знаци са били добавени през VI век сл. Хр. и са довършени чак през IX век сл. Хр. Цялата тази дейност се извършва от Школата на масоретите. Те са използвали текстуална форма, същата като тази в Мишна, Талмуда, Таргумите, Пешита и Вулгатата.

2. Септуагинтата (LXX). Според традицията LXX е изготвена от 70 юдейски книжници за период от седемдесет дена в Александрийската библиотека под спонсорството на цар Птолемей II (285-246 г. пр. Хр.). Преводът бил поръчан от юдейски водач, живеещ в Александрия по това време. Тази история се разказва в „Посланието на Аристей”. В много от случаите LXX се базира на различна текстуална традиция от използваната от Равин Акива (MT).

3. Ръкописите от Мъртво море (DSS). Тези текстове са писани през Римския период (ок. 200 г. пр. Хр. до 70 г. сл. Хр.) от група юдейски сепаратисти, познати като „есеите”. Всички еврейски манускрипти, открити в различни пещери из района на Мъртво море са основани на текстуална традиция, която се различава и от MT, и от LXX.

4. Ето някои конкретни примери как съпоставянето на тези текстове помага на преводачите да разбират Стария завет.

а. LXX помага за тълкуването на MT.

(1) Исая 52:14 (LXX): „Мнозина се чудеха на него.”

(2) Исая 52:14 (MT): „Мнозина се чудеха на теб.”

(3) в 15 ст. се потвърждава местоимението от LXX:

(а) LXX: „много народи му се удивяват”

(б) MT: „той поръсва много народи”

б. DSS помага за разбирането на MT.

(1) Исая 21:8 (DSS): „Гледачът извика: На стража стоя”

(2) Исая 21:8 (MT): „И извиках лъв! Господи, винаги стоя на стражевата кула денем”

в. LXX и DSS помагат за изясняване на Исая 53:11.

(1) LXX и DSS: „след тежкия труд на душата му той ще види светлина и ще се удовлетвори”

(2) MT: „той ще види... от тежкия труд на душата си и ще се удовлетвори”

В. За Новия завет

1. Над 5300 ръкописа на всички части на гръцкия НЗ са налични. Около 85 са записани на папируси, а 268 са манускрипти изцяло с главни букви (*унциали*). Гръцките манускрипти в писмена форма наброяват около 2700. Разполагаме също така с 2100 копия на списъци с библейски пасажии, използвани за литургични цели.

2. Около 85 гръцки манускрипти, съдържащи части от Новия завет на папируси, се пазят в различни музеи. Някои от тях са датирани до II век сл. Хр., но повечето са от третото и четвъртото столетие. Нито един от тези ръкописи не съдържа целия НЗ. Фактът, че тези копия са най-древните, не гарантира, че ще имат най-малко разночетения. Много от наличните документи са били преписвани набързо за местна употреба, невинаги с достатъчно грижа и прецизност. Това е причината да имат различни вариации.

3. *Codex Sinaiticus*, познат с еврейската буква א (*aleph*) или (01), е открит в манастира „Св. Катерина“ на връх Синай от Тишендорф. Той е датиран до около IV век сл. Хр. и съдържа както LXX на СЗ, така и гръцкия НЗ. Този текст е от „Александрийски“ тип.

4. *Codex Alexandrinus*, познат като „А“ или (02), е гръцки манускрипт от V век сл. Хр., открит в египетския град Александрия.

5. *Codex Vaticanus*, познат като „В“ или (03), е открит във Ватиканската библиотека в Рим и датира от средата на IV век сл. Хр. Той съдържа както LXX, така и гръцкия НЗ и е от „Александрийски“ тип.

6. *Codex Ephraemi*, познат като „С“ или (04), е гръцки манускрипт от V век сл. Хр., частично унищожен.

7. *Codex Bezae*, познат като „D“ или (05), е гръцки ръкопис от V или VI век сл. Хр. Той е основният представител на т.нар. „Западен“ тип текст. Съдържа множество добавки и е бил основната за изготвянето на превода KJV.

8. Новозаветните манускрипти могат да се групират в три или четири семейства, които споделят определени общи черти.

a. *Александрийски текстове* от Египет

(1) P⁷⁵, P⁶⁶ (ок. 200 г. сл. Хр.), с четирите евангелия

(2) P⁴⁶ (ок. 225 г. сл. Хр.), с посланията на Павел

(3) P⁷² (ок. 225-250 г. сл. Хр.), с посланията на Петър и Юда

(4) *Codex B*, наричан *Vaticanus* (ок. 325 г. сл. Хр.), включващ целия СЗ и НЗ

(5) Ориген цитира от Александрийските текстове

(6) други манускрипти от този тип са: א, С, L, W, 33

b. *Западни текстове* от Северна Африка

(1) цитати от северноафриканските църковни отци Тертулиан, Киприан и от старолатинския превод

(2) цитати от Иринея Лионски

(3) цитати от Тациан и старосирийския превод

(4) *Codex D* „*Bezae*“ следва Западните текстове

c. *Византийски източни текстове* от Константинопол

(1) този тип текстове е наличен в над 80% от всички налични 5300 манускрипти

(2) цитирани от Антиох Сирийски, Кападокийските отци, Йоан Златоуст и Теродорит

(3) *Codex A*, само в евангелията

(4) *Codex E* (VIII век сл. Хр.) за целия НЗ

d. *Цезарийски текстове* от Палестина

(1) виждат се предимно в Марк

(2) някои свидетели за тях са P⁴⁵ и W

II. Проблеми и теории на тексткритиката

A. Как се появяват разночетенията

1. по невнимание и случайност (в огромния брой случаи)

a. при недовиждане при ръчно преписване, когато има две сходни думи и окото несъзнателно прескача на втората, изпускайки текста между тях (*хомойотелевтон*)

(1) недовиждане при изпускане на двойна буква в дадена дума или фраза (*халлография*)

(2) несъзнателно повтаряне на израз или ред от гръцкия текст (*дитография*)

b. при недочуване при диктовка, когато се появява погрешно изписване (*итацизъм*); често води до изписване на друга, сходна дума на гръцки език.

c. най-ранните гръцки текстове не са имали разделение по глави и стихове; не е имало почти никаква пунктуация; не е имало дори разстояние между отделните думи, при което е възможно да настъпи неправилно разделяне на думата, формирайки нови думи.

2. преднамерени промени

a. промени за подобряване на граматическата форма на текста

b. промени за съгласуване с други библ. пасаж (*хармонизиране на паралелни текстове*)

c. промени за съчетаване на два или повече вариантни прочита в един дълъг съчетан пасаж (*конфлация*)

d. промени за коригиране на забелязан проблем в текста (вж. I Кор. 11:27 и I Йоан 5:7-8)

e. допълнителна информация относно историческата обстановка или правилната интерпретация на текста се поставя в полето от някой книжник, а с течение на времето други преписвачи я вмъкват в самия текст (вж. Йоан 5:4)

В. Основни принципи на текстуалния критицизъм (логически насоки, определящи оригиналното значение на даден текст, когато има наличие на разночетения)

1. Най-тромавият или граматически необичаен текст обикновено е оригиналният.

2. Най-краткият текст обикновено е оригиналният.

3. Най-старият текст получава повече тежест поради историческата му близост с оригинала.

Всичко друго се третира равнопоставено.

4. Географски разнообразните ръкописи обикновено имат оригинална тежест.

5. Доктринално по-слабите текстове, особено онези, които са свързани с по-основни богословски дискусии от периода на манускриптните разночетения (като стиха за Троицата в I Йоан 5:7-8), би трябвало да се предпочитат.

6. Текстът, който най-добре обяснява произхода на другите варианти.

7. Ето два цитата, които показват баланса между многобройните обезпокоителни варианти:

a. Дж. Х. Грийнлий:

„Нито една християнска доктрина не зависи от дискутируем текст. Всеки изследовател на Новия завет трябва да се пази от стремежа даден текст да бъде по-ортодоксален или по-силен доктринално от боговдъхновения оригинален пасаж” (J. Harold Greenlee, *Introduction to New Testament Textual Criticism*, стр. 68).

b. У. А. Крисуел казва в интервю за в. „Бирмингам нюз”:

„Не можем да наречем *вдъхновена* всяка една дума в Библията – особено когато иде реч за думи, претърпели множество преводи през вековете. Вярвам в текстуалния критицизъм. В този смисъл, според мен, последната половина от Марк 16 гл. си е чиста проба ерес. Този текст не е боговдъхновен, а си е направо измислен... Когато съпоставите тези манускрипти с оригиналните, ще видите, че първоначалният вариант на Евангелието според Марк е бил оставен недовършен. Някой впоследствие е добавил този текст.”

Малко по-нататък в интервюто Крисуел заявява, че подобна „интерполация” се вижда и в Йоан 5 гл., където е случката с Исус пред къпалнята Витезда. Освен това той съпоставя двата различаващи се разказа за самоубийството на Юда (вж. Матей 27 гл. и Деяния 1 гл.) така:

„Това е просто различна гледна точка на самоубийството. Ако тези текстове са в Библията, за тях ще има някакво обяснение. А и двата разказа за самоубийството на Юда са си библейски текстове... Текстуалният критицизъм сам по себе си е чудесна наука. Той не е нито ефимерен, нито безочлив, а по-скоро е динамично и основополагащо начинание...” (W. A. Criswell в интервю пред Greg Garrison за в. *The Birmingham News*).

III. Манускриптни разночетения – за допълнителен прочит

1. *Biblical Criticism: Historical, Literary u Textual*, by R. ;H. Harrison;
2. *The Text of the New Testament: Its Transmission, Corruption u Restoration* by Bruce M. Metzger;
3. *Introduction to New Testament Textual Criticism*, by J. H Greenlee.

ТРЕТО ПРИЛОЖЕНИЕ

СТАРОЗАВЕТЕН НАРАТИВ

I. ВЪВЕДЕНИЕ

- A. Връзката между Стария завет и други средства за хроника на събитията.
1. Други видове древна блискоизточна литература – митология
 - a. Политеизъм (обикновено човекоподобни божества са надарени с природни сили, но са въввлечени в междуличностни конфликти).
 - b. Основани на природните цикли (умиращи и съживяващи се божества).
 2. Гръко-римската литературна традиция по-скоро има за цел да насърчава и да забавлява, отколкото да регистрира историческите събития като такива. (Омир в много отношения има месопотамски стил и мотиви).
- B. На немски език има три различни думи за „история“. Разликата между тях ще ни помогне да си дадем сметка за трите вида дефиниции за ролята на историческата наука.
1. “Historie” – описването на събития (голи факти)
 2. “Geschichte” – тълкуването на събития чрез тяхната значимост за човечеството
 3. “Heilgeschichte” – изкупителният план на Бога и действията му в историческия процес
- C. Старият завет и Новият завет като наратив са “Geschichte”, което на свой ред ни води към “Heilgeschichte”. Исторически събития се подбират с богословка цел.
1. Само избрани исторически разкази.
 2. Хронологията не е толкова съществена, колкото е богословието.
 3. Целта на разказването на събитията е да се разкрива истината.
- D. Повествованието е най-разпространеният жанр в Стария завет. По груби изчисления то съставлява около 40% от общия му обем. Следователно този жанр е полезен, за да може Духът да изрази ясно и последователно посланието и характера на Бога пред падналите в грях хора. Като жанр обаче повествованието се използва не предписателно (като посланията в Новия завет например), а по-скоро като излагане на случващото се, чрез преразказване, обобщения и избрани диалози или монолози. Човек трябва да си задава въпроса защо дадено нещо е записано на страниците на Библията. Какво се подчертава в него? Какво е неговото богословско предназначение?
- Като казваме това, по никакъв начин не искаме да обезценим стойността на историята. Това обаче е история, която се използва като служител и канал за откровението на Бога.

II. Библейско повествование

- A. Бог е активен в своя свят. Въдъхновените от Него библейски автори подбират определени случки и събития, за да разкриват личността Му. Бог е основният герой в Стария завет.
- B. Всяко повествование функционира по няколко начина:
1. Кой е Бог и какво прави в своя свят?
 2. Историята на човечеството се разкрива от гледна точка на Божието действие с отделни хора и с цели народи.
 3. Като пример обърнете внимание на военните победи на Исус Навиев и връзката им със заветното обещание на Бога (вж. 1:7-8; 8:30-35).

С. В много случаи повествователните разкази се навързват помежду си, за да сформират по-голяма литературна единица, чиято цел е да разкрие някаква конкретна богословска истина.

III. Тълкувателни принципи на старозаветното повествование

А. Най-доброто изложение за тълкуването на старозаветния наратив, което ми е попадало до този момент, е Douglas Stuart, *How to Read the Bible For All Its Worth*, pp. 83-84.

1. Дадено старозаветно повествование обикновено не преподава конкретна доктрина.
2. Дадено старозаветно повествование обикновено онагледява някаква доктрина (или няколко доктрини), която се преподава предписателно на други места.
3. Повествованието описва случващото се – а не непременно какво би трябвало да се е случило или какво трябва да се случва всеки път. Следователно не всеки наратив притежава някаква безспорна нравствена поука.
4. Онова, което вършат хората в дадено повествование, не е непременно добър пример за нас. В много случаи е тъкмо обратното.
5. Повечето герои от старозаветно повествование съвсем не са съвършени. Нито пък техните действия.
6. Невинаги ни се казва какъв е краят на дадено старозаветно повествование, нито пък дали случилото се е било добро или лошо. Очаква се ние самите да положим усилия да преценим тези неща въз основа на онова, което Бог вече ни е учил по категоричен начин на други места в Писанието.
7. *Всички* повествования са подбрани и незавършени. Невинаги ни се дават всички детайли (вж. Йоан 21:25). Съдържанието на наратива изчерпва онова, което библейският автор е имал да ни каже по въпроса.
8. Написването на повествованието не цели да даде задоволителен отговор на всички наши богословски въпроси. По-скоро има някаква конкретна и ограничена цел, която касае определени въпроси, но оставя други въпроси да бъдат обсъждани на други места.
9. Наративът може да преподава дадена истина експлицитно (с ясно изявление по темата) или имплицитно (с ясен намек, но без пряко поучение).
10. В крайния анализ главният герой на всяко библейско повествование е Бог.

В. Ето още един анализ, заимстван от: Walter Kaiser, *Toward Exegetical Theology*, p. 205:

„Уникалният аспект на повествователните части от Писанието се състои в това, че обикновено авторът позволява на думите и действията на участниците да изразяват основното послание на пасажа. По този начин вместо да се обръща към нас по директен начин (както виждаме на други места в Писанието, където жанрът е доктринален или дидактичен), авторът по-скоро остава скрит някъде на заден план поне по отношение на прякото поучение или на оценъчното си отношение за случващото се. Следователно е от критична важност да можем да разпознаваме по-големия контекст, в който са вградени съответните наративи, и да си задаваме въпроса защо този автор използва дадено стечение на обстоятелствата и защо е описал тъкмо тази последователност на събитията. Има две разковничета за значението на такива текстове: *подредбата* на епизодите и *подборът* на детайли изсред наличните случки, изкавания, диалози и личности. Нещо повече, в много случаи можем да определим какво е Божието становище по отношение на дадена ситуация според начина, по който авторът позволява на даден човек или на група хора да реагират на кулминацията на описаните събития. (Разбира се, това е при условие, че самият автор не е прекъснал повествованието, за да ни даде своята или Божията оценка по тези въпроси.)“

С. При повествованието трябва да търсим истината в цялостния контекст, а не в отделните детайли. Избягвайте изкушението да намирате ваши собствени идеи в текста, както и да се възползвате от библейското повествование, за да черпите прецеденти за собствения си живот.

IV. Две равнища на интерпретация

А. Изкупителните дела и откровението на ЯХВЕ за потомците на Авраам.

В. Волята на ЯХВЕ за всеки един вярващ човек във всяка епоха.

С. Първото се фокусира върху това, как да опознаваме Бога (т.е. спасението). А второто – върху това, как да Му служим (т.е. живот чрез вяра; вж. Римляни 15:4; I Коринтяни 10:6,11).

ЧЕТВЪРТО ПРИЛОЖЕНИЕ

РЕЧНИК

Абзац. Основната интерпретативна единица в прозата. Съдържа централна мисъл и нейното разгръщане. Ако се задържа в основните му граници, няма да се задълбочаваме в незначителни неща, а ще схванем мисълта на автора.

Адопцианство. Един от ранните възгледи за отношението между Исус и Бога. Твърди, че Исус е бил обикновено човешко същество във всяко отношение, но е бил „осиновен“ по специален начин от Бога при своето кръщение (вж. Матей 3:17; Марк 1:11) или при своето възкресение (вж. Римл. 1:4). Той е водил толкова примерен живот, че в даден миг (при Кръщението или Възкресението) Бог го е осиновил като свой „Син“ (вж. Римл. 1:4; Фил. 2:9). Този възглед се е приемал в някои малки кръгове сред ранната църква. Вместо Бог да стане човек (при Въплъщението), нещата са обърнати обратно и човек е станал Бог!

Трудно е да се вербализира как точно Божият Син Исус, бидейки предвечно Божество, ще бъде възнаграден заради примерния си живот. Ако действително Той е бил Бог от предвечността, тогава как може да бъде възнаграждаван? Ако е имал предсъществуваща божествена слава, как изобщо може да получи допълнителни почести? Въпреки че на нас ни е трудно да го проумеем, по някакъв начин Бог Отец действително отдава слава на Исус в специален смисъл на думата заради съвършеното изпълнение на волята Му.

Айзегеза. Антоним на „екзегеза“ (вж. по-долу). Ако екзегетическият подход „изхожда“ от намерението на автора, айзегетическият по-скоро му „привнася“ чужда и външна идея.

Александрийска школа. Този метод на библейска интерпретация е бил разработен в Александрия около II век сл. Хр. Той се позовава на основните интерпретативни подходи на Филон Александрийски, който е бил един от последователите на Платон. Често се нарича „алегоричен метод“. Задържа се стабилно в църквата чак до епохата на Реформацията. Сред най-отявлените му поддръжници са Ориген и Августин Блажени (вж. Moises Silva, *Has The Church Misread The Bible?*, Academic, 1987).

Александринус. Библейски манускрипт от V век сл. Хр. от Александрия, съдържащ Стария завет, апокрифите и по-голямата част от Новия завет. Това е един от основните свидетели на целия гръцки Нов завет (с изключение на някои части от Матей, Йоан и II Коринтяни). Когато *Alexandrinus* (познат като „А“) и *Vaticanus* (познат като „В“) се съгласят върху даден текст, сред повечето изследователи съществува становището, че този текст следва да се третира като доказано автентичен.

Алегория. Вид библейска интерпретация, възникнала най-напред в средите на александрийския юдаизъм. Основният ѝ стремеж е да направи Писанието актуално в културата и средата на читателя, пренебрегвайки историческата ѝ обстановка и/или литературния ѝ контекст. Подходът търси скрити или духовни значения зад всеки един библейски пасаж. Трябва да признаем, че самият Исус (в Мат. 13 гл.), както и ап. Павел (в Галатяни 4 гл.) също прибегват до алегии, за да изяснят дадена истина. Това обаче става под формата на типология, а не на строга алегория.

Аналитичен лексикон. Вид изследователски инструмент, който осигурява възможност всяка една гръцка форма да бъде идентифицирана в Новия завет. Представява компилация по азбучен

ред (според гръцката азбука) на форми и основни дефиниции. В съчетание с интерлениарен превод на Новия завет лексиконът дава възможност и на читатели, които не са гърци по произход, да могат да анализират граматическите и синтактичските форми на новозаветния език.

Аналогия на Писанието. Фраза, с която се описва възгледът, че Библията е боговдъхновена и следователно не съдържа никакви вътрешни противоречия. Именно това аксиоматично предположение лежи в основата на традицията едни библейски текстове да се тълкуват с помощта на други.

Антропоморфизъм. Означава „да имаш черти, които се свързват с човешки същества”. Терминът се използва, за да даде обяснение на религиозните изрази, с които описваме характера на Бога. В корена на думата са гръцките понятия за „човек” и „форма”. С помощта на този подход ние описваме Бога така, сякаш Той е човешко същество – с физически, социологически и психологически понятия, които описват хората (вж. Битие 3:8; III Царе 22:19-23). Разбира се, този подход е само аналогия. Прибягваме до него, понеже като хора не разполагаме с други категории и инструменти за изразност. Следователно нашето познание за Бога, колкото и да е истинно, в същността си е ограничено.

Антиохийска школа. Традиция за библейска интерпретация, разработена в Антиохия Сирийска през III век сл. Хр. като реакция срещу алегорическия подход на Александрийската школа. Основният стремеж на тази традиция е да насочва вниманието си върху историческото значение на библейските текстове. Школата тълкува Библията като нормална човешка литература. Включва се в известния дебат дали Христос е имал две природи (т.нар. *несторианство*) или една природа (напълно човек и напълно Бог). Римската църква заклеймява подхода на Антиохийските богослови като еретичен и школата се налага да премести седалището си в Персия, където влиянието ѝ намалява значително. Основните ѝ херменевтични принципи по-късно залягат в основата на интерпретативния подход на класическите протестантски реформатори (като Лутер и Калвин).

Антитеза. Описателен термин, с който се разглежда взаимоотношението между редовете в еврейската поезия. Обозначава съседни строфи, които имат противоположно значение (вж. Пр. 10:1, 15:1).

Апокалиптична литература. Преобладаващо, ако не и изключително само, юдейски жанр литература. Представлява криптически стил на писане, който предупреждава за предстоящи време на нашествие и окупация на юдеите от чужди сили. Допуска, че личностният, изкупителен Бог създава и контролира всички световни събития и че Израил представлява специален интерес в очите Му. Апокалиптичната литература обещава, че накрая с помощта на Бога юдеите ще пожънат окончателна победа и триумф.

Жанрът е изключително символичен и образен, изпълнен с множество криптични изрази. Често представя дадена истина с помощта на цветове, цифри, видения, сънища, ангелски послания, тайни думи и остър дуализъм между добро и зло.

Примери за този стил писане са: (1) в Стария завет – пр. Езекил (36-48 гл.); Данаил (7-12 гл.); Захария; в Новия завет – Матей 24 гл.; Марк 13 гл., II Солунци и книгата Откровение на Йоан.

Апологет (апологетика). Съществително от гръцкия корен със значение на „правна защита”. Апологетиката е специфична дисциплина в богословието, която се стреми да предоставя свидетелства и рационални аргументи в подкрепа на християнската вяра.

A priori. В общи линии синоним на думата „предразсъдък”. Обозначава мислене, основаващо се на предварително възприети дефиниции, принципи или позиции, които се приемат за истинни. С други думи, *априори* е онова, което приемаме, без да го подлагаме на проверка или анализ.

Арианство. Арий е бил презвитер на църквата в Александрия през III-IV век сл. Хр. Според неговите твърдения Исус бил предсъществуващ, но не божествен (т.е. нямал същата природа като Бог Отец). Вероятно тезата му се е граждала на текст като Притчи 8:22-31. Арий бил предизвикан от александрийския епископ, който през 318 г. започнал дебат, продължил дълги десетилетия. Арианството се превърнало в официално верую на Източната църква. По време на Никейския събор от 325 г. Арий бил осъден като еретик, а Исусовата божественост и равенство с Бог Отец били утвърдени.

Аристотел. Един от философите на древна Гърция, последовател на Платон и учител на Александър Велики. Неговото влияние до ден днешен се забелязва в множество сфери на съвременната наука. Причината е, че Аристотел поставя силно ударение на знанието, което се постига посредством наблюдение и класифициране. Именно това е един от белезите на съвременния научен подход.

Автографи. Име, дадено на оригиналните библейски писания. Първите писмени ръкописи на библейските текстове са изгубени в историята. Днес разполагаме единствено с преписи от преписи. Такъв е източникът на много от текстуалните варианти на еврейските и гръцките манускрипти и древни версии.

Библейски авторитет. Това понятие се използва в много специфичен смисъл. Според него ние можем да разберем какво е казал първоначалният автор на своите съвременници и също така да приложим тази истина към нашето ежедневие. Да говорим с библейски авторитет означава, че сме приели Библията като единствено и висше напътствие в онова, което казваме. В светлината на множеството съвременни погрешни интерпретации обаче аз ограничавам това понятие единствено до онази интерпретация на Библията, която отговаря на изискванията на историко-граматическия метод.

Bezae. Гръцки и латински манускрипт от VI век сл. Хр. Обозначен е с буквата „D”. Съдържа евангелията и Деяния на апостолите, както и някои от общите послания. Характеризира се с многобройни добавки от различни книжници. Формира основата на *Textus Receptus* – основният гръцки манускрипт, който стои зад традицията на преводи като KJV.

Боговдъхновение. Доктрината, че Бог е говорил на човечеството с помощта на ръководство над множество библейски автори, които прецизно и ясно са записвали Неговото откровение. Пълното понятие обикновено се изразява с три пояснения: (1) *откровение* – че Бог се е намесвал в историята на човека; (2) *боговдъхновение* – че Бог е разкривал правилната интерпретация на действията си и значението им пред определени подбрани от Него хора, за да я запишат за останалите хора; и (3) *просветление* – че Бог е предоставил Своя Дух на хората, за да им помогне да разберат Неговото себеразкриване.

Буквален. Фокусиран върху текста и историчността метод за херменевтика от Антиохия Сирийска. При него интерпретацията включва нормалното и очевидното значение на човешкия език, макар че се допуска и известно присъствие на фигуративна реч.

Ватиканус. Гръцкият манускрипт от IV век сл. Хр. Открит е в библиотеката на Ватикана. Първоначално съдържал Стария завет, апокрифите и Новия завет. Някои части от него обаче били изгубени (Битие, Псалми, Евреи, пастирските послания, Филимон и Откровение). Много полезен ръкопис за определянето на оригиналния словоред на автографите. Обозначен е с главна латинска буква „B”.

Висш критицизъм. Процедура за интерпретация на библейски текстове, която се фокусира върху историческата обстановка и литературната структура на съответната библейска книга.

Вулгата. Името на латинския превод на Библията от Йерноним Блажени. Става основа на т.нар. „основен” или „общ” превод на Римокатолическата църква. Направен е след 380 г. сл. Хр.

Гностицизъм. Повечето ни известни познания за тази ерес идват от гностически писания от II век сл. Хр. Идеите на движението обаче се появяват още през I век.

Ето някои от по-известните твърдения на валентианския и церинтианския гностицизъм от II век: (1) материята и духът са еднакво вечно съществуващи (т.нар. „онтологически дуализъм”). Материята е зло, а духът е добро. Бог е дух и затова не може пряко да се включва в формирането на злата материя. (2) Съществуват еманации (*еони* или ангелски нива) между Бога и материята. Най-ниското от тези нива е бил старозаветният *YHWH*, който е формирал тази вселена (*космоса*). (3) Исус е бил еманация като *YHWH*, но от по-високо равнище, по-близо до истинския Бог. Някои гностици дори поставят Исус на най-високото ниво преди Бога, но определено не е Бог, нито пък е възплъщение на Бога (вж. Йоан 1:14). След като материята е зло, няма как Исус да е имал тяло на човек и същевременно да е имал божественост. Следователно е бил духовен фантом (вж. I Йоан 1:1-3; 4:1-6). (4) Спасението се постига посредством вяра в Исус плус с определено тайно познание, което е известно на малцина специални хора. Това познание (вид *пароли*) е било необходимо, за да може човек да премине през небесните сфери. За достигане на Бога е бил нужен и определен юдейски легализъм.

Гностическите лъжеучители защитавали две противоположни нравствени системи. (А) Според някои сегашният ни начин на живот няма никаква връзка със спасението. Те смятат, че спасението и духовността са капсулирани в тайно знание (*пароли*), което дава достъп до Бога през ангелските сфери (*еони*). (Б) Според други сегашният живот има ключово отношение към спасението. Те поставят ударение на аскетичния начин на живот като свидетелство за наличие на истинска духовност.

Двусмислие. Като термин тази дума касае объркването, което възниква, когато даден писмен документ може да има повече от едно значение или когато в него се казват две или повече неща едновременно. Възможно е Йоан да е прибягвал целенасочено към подобна методика (т.нар. *double entendres*).

Дедуктивен метод. Метод за логическо разсъждение, който изхожда от общите принципи и преминава към конкретните приложения посредством обмисляне. Противоположен е на индуктивното разсъждение, при което научният метод преминава от наблюдение на специфична конкретика към общи заключения (или теории).

Диалектичен метод. Метод на логическо разсъждение, при който някакво противоречиво или парадоксално твърдение се поддържа в напрежение, за да се открие единен отговор, който включва и двете страни на парадокса. Много библейски доктрини имат две части: предопределение срещу свободна воля; сигурност срещу устояване; вяра срещу дела; решение срещу ученичество; християнска свобода срещу християнска отговорност.

Диаспора. Технически гръцки термин, използван от палестинските юдеи, за да описват другите юдеи, които живеят отвъд географските граници на Обещаната земя.

Динамичен еквивалент. Теория за интерпретация на Библията. Библейският превод може да се разглежда или като (а) континуум от съответствия „дума към дума”, при което конкретна съвременна дума трябва да се предоставя съответно за всяка еврейска или гръцка дума; или като (б) „перифраза”, при която само мисълта се превежда, без да се придържахме твърде близо до

оригиналните думи и изрази. По средата между тези две теории се намира (в) „динамичният еквивалент“, който се опитва да възприема оригиналния текст сериозно, но да го превежда с помощта на съвременни граматически форми и идиоми. Истински добро разграничение между тези различни подходи можем да намерим в следните пособия: Fee and Stuart, *How to Read the Bible for All Its Worth*, стр. 35; Robert Bratcher, *Introduction to the TEV*.

Доказателствен прочит. Практиката да се интерпретира Писанието чрез цитиране на стихове, без да се обръща внимание на непосредствения или на общия контекст в съответната литературна единица. Този подход изважда стиховете от намерението на оригиналния автор и обикновено включва опит да се докаже някакво лично становище с позоваване на авторитета на Библията.

Екзегеза. Технически термин за тълкуването на конкретен пасаж. Означава „извеждане“ (от текста). Целта е да разберем намерението на оригиналния автор в светлината на историческата обстановка, на литературния контекст, на синтаксиса и на съвременното лексикално значение.

Еклектичен. Понятие във връзка с текстуалния критицизъм. Отнася се за практиката да се избира между различните гръцки манускрипти, за да се достигне до текст, който би трябвало да е възможно най-близо до оригиналните автографи. Отхвърля възгледа, че някое от гръцките семейства манускрипти е оригиналното.

Естествено откровение. Категория на Божието себеразкриване пред хората. Включва естествения ред на нещата (Римл. 1:19-20) и моралната съвест у човека (Римл. 2:14-15). За него се говори в Псалом 19:1-6 и Римляни 1-2 гл. Различава се от *специалното откровение*, което е Божият конкретен начин да разкрие себе си чрез Библията и най-вече чрез личността на Исус от Назарет.

Тази богословска категория получава допълнителен акцент от движението на онези християни, които поддържат теорията за „старата земя“ (вж. например съчиненията на Хю Рос). Те използват естественото (или „общото“) откровение, за да посочат, че всяка истина на тази земя е Божия истина. Природата е отворена врата към знанието за Бога. Нейното послание се различава от това на специалното откровение (Библията). Тя дава на съвременната наука свободата да изследва природния ред на нещата. По мое мнение това е прекрасна нова възможност да свидетелстваме на съвременните учени днес.

Етимология. Аспект на лексикално изследване, който се опитва да установи първоначалното значение на всяка дума. От значението на корена можем по-лесно да идентифицираме по-късните специализирани употреби. При процеса на библейска интерпретация не етимологията, а съвременното значение на думите е от основен интерес.

Жанр. Френско понятие, което обозначава различните видове литература. В същността на термина е спецификата на литературни форми, разпределени в категории, които споделят общи характеристики: исторически наратив, поезия, притча, апокалиптика, законодателство.

Идиом. Фрази, които са се обособили с конкретно собствено значение в дадена култура, без да има задължителна връзка с обичайното значение на всяка отделна дума в тях. Съвременни примери: „ужасно добър“ или „направо ме уби“. Библията също съдържа такива видове фрази.

Индуктивен метод. Метод на логическо разсъждение, който изхожда от конкретните неща към общото. Такъв е емпиричният метод на съвременната наука. Основава се най-вече на подхода на Аристотел.

Интерлинеарен. Изследователски подход, даващ възможност на онези, които не разбират езиците на Библията, да анализират значението и структурата на оригиналните текстове. Под всяка

дума от даден съвременен превод паралелно се разполага оригиналното понятие на еврейски. В съчетание с „аналитичния лексикон” това пособие ще ви помага да отъждествявате формите и основните значения на думите в еврейския и гръцкия.

Канон. Наименование на писания, за които се смята, че са боговдъхновени по уникален начин. Понятието се използва както за Стария, така и за Новия завет.

Коментар. Специализиран вид изследователско пособие. Предоставя общия фон за дадена библейска книга. Някои коментари се концентрират върху това, как се прилага текстът, докато други боравят предимно с техническите въпроси около изграждането на самия текст. Подобни инструменти са необходими, но следва да се използват едва след като човек си е направил предварителното лично изследване на съответната книга. Интерпретациите на коментатора никога не трябва да се приемат безкритично. Обикновено се препоръчва да се прави съпоставка между богословските гледни точки на няколко различни коментара.

Конкорданс. Изследователско пособие за изучаване на Библията. Изброява всички прояви на дадена дума в Стария завет и Новия завет. Полезно е в няколко отношения: (1) за определяне на еврейската или гръцката дума, която стои за определена съвременна дума; (2) за съпоставяне на текстове, в които се среща една и съща еврейска или гръцка дума; (3) за показване къде две различни думи в оригинала се превеждат с едно и също понятие на съвременен език; (4) за представяне на честотата на употреба на определени думи при определени книги или автори; (5) за откриване на даден библейски текст (вж. Walter Clark, *How to Use New Testament Greek Study Aids*, стр. 54-55).

Легализъм. Това отношение се характеризира със свръх голямо ударение върху правилата и ритуалите. Има тенденция да уповава на човешките постижения като средство за достъп до Бога. Обезценява взаимоотношенията и поставя силен акцент върху постиженията, въпреки че в завета между святия Бог и падналото в грях човечество най-същественото са именно взаимоотношенията между Него и хората.

Литература на мъдростта. Литературен жанр, популярен в Близкия изток (а и в съвременния свят). Представлява опит за инструктиране на следващото поколение с насоки за сполучливия живот посредством поезия, поговорки или есета. Адресира се по-скоро към отделния читател, отколкото към цялостната общност. Не употребява конкретни исторически алюзии, но се основава на житейски премеждия и наблюдения. В Библията от книгата на Йов до Песен на песните приемат присъствието и поклонението пред *YHWH*, макар че подобен религиозен мироглед не се проявява отявлено във всяко човешко преживяване.

Като жанр литературата на мъдростта изказва основни истини. Обаче жанрът не може да се прилага във всяка една конкретна ситуация. Съществуват общи твърдения, които невинаги се прилагат към всяка специфична обстановка.

Старозаветните мъдреци са си позволявали да задават трудните въпроси на живота. Често са провокирали традиционните религиозни възгледи (вж. напр. Йор и Еклисиаст). В този смисъл ролята им донякъде е да формират баланс и напрежение към склонността да даваме лесни отговори на житейските трагедии.

Литературен жанр. Отнася се към някои конкретни форми на комуникация като поезията или историческия наратив. Всеки тип литература притежава свои собствени херменевтически процедури наред с общите принципи, които се отнасят към цялата писмена литература.

Литературна единица. Отнася се за основните мисловни единици в дадена библейска книга. Може да бъде съставена от няколко стиха, няколко абзаца или дори няколко цели глави. Представлява завършена смислова единица с една основна вътрешна тема.

Нисш критицизъм. Вж. ТЕКСТУАЛЕН КРИТИЦИЗЪМ.

Описателен език. Използва се във връзка с идиомите на текста на Стария завет. Описва нашия свят с помощта на неща, които можем да усетим с някое от петте си сетива. Не е научен метод за описание, нито е замислян като такъв.

Манускрипт (ръкопис). Понятие за различните копия на оригиналния гръцки Нов завет. Обикновено се разделят на два типа според (1) материала, върху който са записани (папирус, кожа) или (2) формата на писането (с главни букви или слято).

Масоретски текст. Еврейски манускрипти на Стария завет от IX век сл. Хр., съставени от няколко поколения юдейски книжници. Съдържат гласни букви и други текстуални бележки. Формират основния текст, от който днес превеждаме Стария завет на съвременни езици. Автентичността на Масоретския текст е потвърдена исторически от еврейските манускрипти – особено Исаия, – познати като Скрижалите от Мъртво море. Съкращава се „МТ“.

Метонимия. Фигура на речта, при която името на даден предмет се използва за обозначаване на нещо друго, свързано с него. Например изречението „Чайникът кипна“ на практика означава, че е кипнала водата в него.

Мураториански фрагменти. Списък с каноническите книги на Новия завет. Съставен е в Рим около 200 г. сл. Хр. Изброява абсолютно същите двамадесет и седем книги, които днес съставляват съвременния Нов завет. Това ясно показва, че местните църкви из различни части на Римската империя на практика вече са използвали канона далеч преди формалното му одобрение от общите църковни събори през IV век.

Несторианство. Несторий бил константинополски патриарх през V век, учил преди това в Антиохия Сирийска. Твърдял, че Исус Христос има две природи – една напълно човешка и една напълно божествена. Възгледът се различавал от основното ортодоксално становище на Александрийската църква за единната природа на Исус. Основното възражение на Несторий било срещу прозвището „богородица“, приписвано на Мария. Срещу Несторий се изправил епископ Кирил Александрийски, както и родната му Антиохийска школа. Антиохия била центърът на историко-граматическо-текстуалния подход за интерпретиране на Библията, докато Александрия поддържала четирикратния (алегорически) подход за интерпретация. В крайна сметка Несторий бил отстранен от длъжност и отлъчен.

Оригинален автор. Истинският автор, който е писал дадена библейска книга.

Откровение. Представата, че Бог говори на човечеството. Пълното понятие се изразява с три термина: (1) откровение – че Бог се намесва в историята; (2) вдъхновение – че Той е дал правилно обяснение за действията си и значението им пред определени подбрани хора, които да го запишат за останалите хора; и (3) просветление – че Той е дал Своя Дух, за да помага на хората да разбират себепознанието Му.

Папируси. Вид материал за писане от Египет. Изработвал се е от речна тръстика. Върху такъв материал са били записвани най-древните копия на гръцкия Нов завет.

Паралелни пасажи. Част от представата, че цялата Библия е боговдъхновена и следователно сама обяснява себе си и сама възстановява равновесието между противоречащите си истини в нея. Това е от огромна полза, когато човек се опитва да интерпретира даден неясен или двусмислен текст.

Помага също и да открием най-ясния пасаж по дадена тема, както и всички други библейски аспекти на даден въпрос.

Перифраза. Наименование на една от теориите за превод на Библията. Разнообразните форми на библейски превод варират от буквалното словесно съответствие (при което конкретна днешна дума трябва да се предостави за всяка еврейска или гръцка дума) до перифразата (при която само мисълта се превежда, без да се търси буквализъм по отношение на отделните думи и изрази). Между тези два подхода се намира т.нар. „динамичен еквивалент“, който се стреми да приеме сериозно оригиналния текст, но да го превежда с помощта на съвременни езикови форми и идиоми. Истински добро разграничение между тези различни подходи можем да намерим в следните пособия: Fee and Stuart, *How to Read the Bible for All Its Worth*, стр. 35.

Парадокс. Отнася се за онези истини, които звучат видимо противоречиво, но в същото време са едновременно верни и истинни, макар и в напрежение помежду си. Те ограждат с рамка истината от двете ѝ страни. Много от истините в Библията се изразяват с помощта на парадоксни (или диалектически) двойки. Библейските истини не са самостоятелни звезди, а по-скоро съзвездия, изградени от съчетанието между звездите.

Платон. Философ от древна Елада. Философията му оказва силно влияние върху ранната църква посредством книжниците от Александрия, Египет и по-късно посредством Августин Блажени. Платон твърди, че всяко нещо на земята е илюзорно и само отразява духовен архетип. Богословите по-късно приравняват „формите и идеите“ на Платон с духовния свят от Библията.

Предразсъдък. Нашето предварително изградено становище по дадена тема. Често ние формираме мнението си и присъдите си относно определен въпрос преди още да сме подхождали към Писанието. Подобна предварителна нагласа е позната също като позиция *априори*, презумпция или миоглед.

Просветление. Представата, че Бог е говорил на човечеството. Пълното понятие се изразява с три термина: (1) откровение – че Бог се намесва в историята; (2) вдъхновение – че Той е дал правилно обяснение за действията си и значението им пред определени подбрани хора, които да го запишат за останалите хора; и (3) просветление – че Той е дал Своя Дух, за да помага на хората да разбират себезакриването Му.

Равински юдаизъм. Етап от живота на юдейския народ, който започва през епохата на Вавилонския (586-538 г. пр. Хр.). Когато влиянието на свещениците и на Храма бива отстранено, местните синагоги се превръщат в център на юдейския живот. Тези местни центрове за юдейска култура, общение, поклонение и изучаване на Писанията се превръща в основата на общностния религиозен живот. При падането на Ерусалим през 70 г. сл. Хр. книжническата форма, доминирана от фарисеите, контролира насоката на религиозния живот у юдеите. Той се характеризира с практически и често легалистични тълкувания на *Тората* чрез поясненията на устната традиция (*Талмудът*).

Ръкописи от Мъртво море. Поредица древни текстове, писани на еврейски и арамейски, открити в непосредствена близост до Мъртво море през 1947 г. Представяват религиозни библиотеки на сектантския юдаизъм от I век сл. Хр. Натискът от римските окупатори и зилотските войни от Шейсетте години ги подтикват да потърсят убежище за скрижалите. Поставяли са ги в херметически затворени глинени съдове в пещери или планински цепнатини. Тези текстове днес ни помагат да разбираме по-добре историческата обстановка в Палестина от Първи век и потвърждават, че *Масоретските текстове* са изключително прецизни поне що се отнася до ранните векове преди Христос. Учените често ги наричат „DSS“ (от англ. *Dead Sea Scrolls*).

Семантично поле. Цялостният обхват от значения, свързани с дадена дума. В него се включват всички възможни конотации, които притежава думата в различни контексти.

Септуагинта. Наименованието на гръцкия превод на Стария завет. Според традицията е изработен за седемдесет дена от седемдесет юдейски книжници за Александрийската библиотека в Египет. Традиционната му датировка е около 250 г. пр. Хр. (но на практика са били необходими над сто години за изготвянето му). Този превод е особено значителен, понеже (1) ни предоставя достатъчно древен текст, с който можем да съпоставяме Масоретския текст; (2) ни показва състоянието на юдейската преводаческа традиция от III-II век пр. Хр.; (3) ни разкрива юдейското месианско разбиране отпреди епохата на Исус. Учените го използват със съкращението „LXX”.

Синайтикус. Гръцки ръкопис от IV век сл. Хр. Открит е от немския учен Тишендорф до манастира „Св. Катерина” на Джебел Муса – традиционното място на връх Синай. Манускриптът е обозначен с първата буква на еврейската азбука „алеф” [א]. Съдържа както LXX на СЗ, така и гръцкия НЗ.

Синоними. Понятия с еднакво или сходно значение (макар че на практика е невъзможно две думи да имат изцяло еднакво семантично застъпване). Връзката между тях е толкова близка, че често могат да се заместват взаимно в дадено изречение, без да има особена загуба на значението. Понятието се използва и за обозначаване на една от трите форми на еврейския поетически паралелизъм. В този смисъл понятието се отнася до еврейски двустишия, които повтарят една и съща истина с различни думи (вж. Пс. 103:3).

Синтаксис. Гръцко понятие, означаващо структурата на изречението. Отнася се за начините, по които частите на изречението се сглобяват, за да съставят една цяла завършена мисъл.

Синтетизъм. Една от трите форми, които са характерни за еврейската поезия. Обозначава строфи, които се градират една върху друга в градация, за да доведат до кулминация или „климакс” (вж. Пс. 19:7-9).

Систематично богословие. Подход в интерпретацията, който се опитва да съчетае истините на Библията в единна и рационална форма. По характер този метод е по-скоро логическо, отколкото историческо излагане на християнското богословие по категории (Бог, човекът, грехът, спасението и т.н.).

Талмуд. Заглавието на кодифицираното юдейско Предание. Юдеите смятали, че Талмудът е даден от Бога на Мойсей на връх Синай. В действителност той е съставен като сборник от натрупаната мъдрост на юдейски учители в продължение на годините. Има два различни писмени източника за Талмуда: (1) Вавилонският текст; и (2) по-краткият, но и недовършен Палестински текст.

Текстуален критицизъм. Изследване, базирано върху библейските манускрипти. Текстуалният критицизъм (още „тексткритиката”) е необходим, понеже днес не разполагаме с оригинални копия на библейските книги, а съществуващите преписи крият известни различия помежду си. Методиката се стреми да обясни разночетенията и да достигне (доколкото е възможно) до първоначалния текст на автографите на Новия завет и Стария завет. Често този вид критицизъм е познат като „нисш”.

Текстус рецептус. Наименование, което произтича от издание на Новия завет от 1633 г., дело на братята Бонавентура и Абрахам Елзеvir. В основата си представлява форма на Новия завет,

съставена от няколко късни гръцки манускрипти и латински версии на Еразъм (1510-1535 г.), Стефанус (1546-1559 г.) и Елзевир (1624-1678 г.). А.Т. Робертсън посочва: „Византийският текст на практика си е *Textus Receptus*” (А. Т. Robertson, *An Introduction to the Textual Criticism of the New Testament*, 27 стр.). Цитираният Византийски текст е най-малко достоверният от всичките три семейства ранни гръцки манускрипти (западни, александрийски и византийски). Той съдържа натрупани грешки от няколко века традиция на ръчно преписване. В същото време обаче А. Т. Робертсън казва също: „*Textus Receptus* е съхранил и значително количество прецизни текстове” (21 стр.). Тази гръцка манускриптна традиция (особено третото издание, подготвено от Еразъм през 1522 г.) формира основата за превода на KJV през 1611 г.

Тора. Еврейското съществително за „поучение”. Превръща се в официално заглавие на Мойсеевите книги (Битие до Второзаконие). За юдеите това е най-авторитетното поделение от еврейския канон.

Типология. Специализиран вид библейска интерпретация. Обикновено се занимава с търсене на новозаветна истина в старозаветни текстове с помощта на аналогия и символика. Тази категория херменевтически метод била характерна за Александрийската богословска школа. Поради злоупотребите с този вид интерпретация би трябвало да бъде ограничавана до конкретни примери, ясно описани в Новия завет.

Херменевтика. Техническо понятие за оперативните принципи, които съставят екзегетиката. Представява както конкретни напътствия, така и форма на изкуство. Библейската херменевтика обикновено се дели на две категории: общи принципи и специфични принципи. Те се свързват с различните видове литература в Библията. Всеки конкретен жанр си притежава свои характерни насоки, но и също така споделя общи презумпции и процедури за интерпретация.

Христоцентричност. Понятие, с което се подчертава централността на Исус Христос. Използвам го във връзка с библейското учение, че Исус е Господ на цялата Библията. Старият завет сочи към Него и Той е изпълнението и целта на старозаветните Писания (вж. Матей 5:17-48).

YHWH. Заветното име на Бога в Стария завет. Дадено е в Изход 3:14. представлява модална КАУЗАТИВНА ФОРМА на еврейския глагол „да бъда”. Юдеите се страхуват да произнасят това име, за да не се окаже, че го изричат напразно. Затова предпочитат да го заменят с еврейското съществително *Адонай* („Господ”). Именно с това значение и обикновено превеждаме заветното име на Бога на съвременен език.

ПЕТО ПРИЛОЖЕНИЕ

ДОКТРИНАЛНА ИЗПОВЕД

Самият аз не съм особен привърженик на формулировките на символ верую. Предпочитам да се насочвам към самата Библия. Добре съзнавам обаче, че едно изказване на вярата ще предостави платформа на онези, които не ме познават, за да си изградят мнение за моята доктринална гледна точка. В нашето съвремие, изпълнено с богословски изопачения и измами, ето накратко в какво точно вярвам аз.

1. Библията – и Старият завет, и Новият завет – е боговдъхновено, непогрешимо, авторитетно и вечно Божие Слово. Тя е себеразкриването на Бога, записано от множество хора под свръхестествено ръководство. Тя е единственият ни източник на ясна истина за Бога и за Неговите намерения. Освен това тя е единственият източник за вярата и практиките на Божията църква.

2. Съществува само един вечен Създател и Изкупител – Бог. Той е Творец на всички неща, видими и невидими. Той разкрива себе си като любящ и грижовен, макар че същевременно е и строг и справедлив. Бог се е разкрил в три ясно различими личности – Отец, Син и Дух; напълно отделни, но съвсем еднакви по същността си.

3. Бог активно контролира своя свят. Той има както вечен план за цялото творение (който е непроменлив), така и индивидуално фокусиран план (допускащ наличието на свободна воля). Не съществува абсолютно нищо отвъд Божието знание и позволение, макар че Той разрешава право на избор както на ангелите, така и на хората. Исус е избраният Човек на Отец и всички хора са потенциално избрани в Него. Предузнанието на Бога за случващите се събития не свежда хората до пионки в предварително написан сценарий. Всеки един от нас носи отговорност за своите мисли и постъпки.

4. Макар сътворено по Божи образ и свободно от греха, човечеството е взело решение да се разбунтува срещу Бога. Изкушени от свръхестествен агент, Адам и Ева все пак носят отговорност за съзнателното си себично решение. Техният бунт оказва влияние върху цялото човечество и цялото творение. Ние всички се нуждаем от Божията милост и благодат – както заради нашето общностно паднало в грях състояние, така и заради личния си съзнателен бунт срещу Бога.

5. Бог е осигурил начин за опрощаване и възстановяване на падналия в грях човек. Единственият Божи Син Исус Христос става човек, води безгрешен живот и чрез заместническата си смърт изплаща наказанието за греха на цялото човечество. Той е единственият път да бъдем възстановени за взаимоотношение с Бога. Не съществува друга форма за спасение освен чрез вяра в Неговото завършено изкупително дело.

6. Всеки един от нас би трябвало лично да приеме Божията покана за прошка и възстановяване в Исус. Това се постига посредством съзнателно доверие, положено в Божиите обещания чрез Исус Христос, и решение да се отвърнем от греха си.

7. Всеки един от нас получава пълна прошка и възстановяване въз основа на доверието си в Христос и покаянието си от греха. В същото време обаче свидетелството за това ново взаимоотношение се вижда в променения и непрестанно променящия се живот. Целта на Бога за хората е не само да отидат на небето един ден, но и да бъдат като Христос сега. Онези, които са истински изкупени, макар и понякога да съгрешават, ще продължават да живеят с вяра и покаяние.

8. Святият Дух е „другият Исус“. Той е даден на света, за да води изгубените към Христос и да развива христоводност в спасените хора. Дарбите на Духа се придават при спасението. Те са животът и служението на Исус и са разпределени сред Неговото тяло Църквата. Дарбите са най-вече нови отношения и мотиви за Исус трябва да бъдат мотивирани от плода на Духа. Духът работи в нашето съвремие, също както е работил и в библейски времена.

9. Отец е постановил възкръсналият Исус Христос да бъде Съдия на всичко. Той ще се завърне на земята, за да съди цялото човечество. Всички онези, които са се доверили на Исус и чиито имена са записани в Книгата на живота, ще приемат вечните си осветени тела при Неговото завръщане. Те ще бъдат завинаги с Него. От друга страна, всички онези, които са отказвали да откликнат на Божията истина, ще бъдат завинаги отделени от радостите на общението с триединния Бог. Те ще получат осъждение наред с Дявола и неговите паднали ангели.

Със сигурност горното изложение не е изчерпателно. Но се надявам, че поне ще ви предостави възможност да вкусите богословското състояние на моето сърце.

Следното изречение ми допада много:

В същностното – единство.

В периферното – свобода.

Във всичко – любов.